

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph. PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար· 4000 ֆր·վեց·2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր·

ԿԻՐԱԿԻ 1 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

DIMANCHE 1ER FÉVRIER 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8409 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4210

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐՈՂՆԵՐԸ

Յունուար 7 – 8 Երեւանի Հայֆիլհարմոնիայի համերգային փոքր դահլիճին մէջ կայացած է Հայաստանի սովետական գրողներու չորրորդ համագումարը :

Երրորդը գումարուած էր 1954ին, երբ անդամներու թիւն էր 183 : Անկէ ի վեր 44 նորեր աւելցած են միութեան վրայ, որ ներկայիս ունի 227 անդամ :

Համագումարին մասնակցած են 210 գրողներ, — 201 հայ, մէկ ռուս, մէկ ադրբէջանցի, վեց քիւրտ եւ մէկ հրեայ : Կին պատգամաւորներու թիւը՝ 17 : Պատգամաւորներու 123ը անդամ – թեկնածուներ են համայնավար կուսակցութեան :

Համաձայն զեկուցաբեր Գ. Բեսի, «ըստ գրական ժանրերի» պատգամաւորներէն 68 հոգի արձակագիր են, 57՝ բանաստեղծ, 21՝ թատերագիր, 53՝ «քննադատ – գրականագէտ» եւ 11՝ թարգմանիչ : Ասոնցմէ 70 հոգի պարգեւատրուած են Խ. Միութեան շքանշաններով եւ մեդալներով, 1 հոգի Խ. Մ. Գերագոյն Սովետի «դեպուտատ» է, երեք հոգի Հայաստանի Գեր. Սովետի, եօթը հոգի ալ տեղական Սովետներու «դեպուտատ» :

Հինգ պատգամաւոր գրկած է Լենինականը եւ մէկ՝ Կիրովականը, մնացեալ 204 գրողները Երեւանի բնակիչներ են :

Նախ քան համագումարի բացումը՝ «Սովետական Հայաստան»ի Յունուար 6ի թիւին մէջ կարգ մը ուշագրաւ թելադրութիւններ կ՚ըլլան գրողներուն՝ իրենց յետագայ աշխատանքներուն մասին :

Կոմկուսի ԻԱ. համագումարին ուղղած «զեկուցման թէզիսներ»ուն մէջ, Խրուշչեւ կ՚ըսէր ·

« Սովետական գրականութիւնն ու արուեստը, որոնք կարեւոր դեր են խաղում կոմունիստական շինարարութեան եւ նոր մարդու դաստիարակութեան գործում, արդի պայմաններում պէտք է է՛լ աւելի ամրապնդեն իրենց կապը ժողովրդի հետ, աւելի լրիւ չափով արտացոլեն սովետական ժողովրդի պայքարը յանուն կոմունիստական հասարակարգի կառուցման» :

Հայաստանի կոմկուսի պաշտօնաթերթը ձայն տալով այս պատգամին, կը մեղադրէ Հայաստանի գրողները որ լրիւ չեն կատարած իրենց նախորդ համագումարի որոշումը՝ «բանուոր դասակարգի մասին լիարժէք գեղարուեստական գործեր ստեղծելու մասին » :

Ճիշդ է, որ վերջին տարիներու ընթացքին մեծածաւալ բազմաթիւ վէպեր հրատարակուած են «կոլտնտեսային գիւղի վերաբերեալ », սակայն անոնց զգալի մասը գրուած է «ցածր արուեստով» եւ բնաւ չի կրնար բաւարարել «մեր բարձրաճաշակ ընթերցողի պահանջները » :

Խմբագիրը շատ խիստ է այն վիպագիրներու մասին, որոնք կը շարունակեն « գորշ ու անարիւն» վէպեր հրատարակել : Անոնց հեղինակները «յաճախ աւելի շատ մտահոգուած են գրանց ծաւալի մեծացման հարցով, քան գեղարուեստական ու գաղափարական մակարդակով » :

Նոյն քննադատութիւնը նաեւ որոշ բանաստեղծներու մասին, որոնք «տարուելով որքան կարելի է շատ գործեր հրատարակելու մարմաջով», լոյս կ՚ընծայեն լաւերու կողքին՝ «թոյլ ու անգոյն գործեր, որոնք ոչ մի արժէք չեն ներկայացնում» : Անոնց մէջ չեն զգացուիր « ժամանակի շունչը եւ կոմունիզմ կառուցող մարդու խական ապրանքները, յոյզերն ու խոհերը» : Անոնք շատ քիչ անգամ կը գրեն «քաղաքական հրապարակախօսական բարձրարուեստ բանաստեղծութիւնները» :

Այս չէ բոլորը : Բանաստեղծները «յաճախ արտայայտում են ազգային սահմանափակութեան տենդենցներ» : Ի՞նչպէս կարելի է այդ՝ սովետական գրողին համար :

« Սով. Հայաստան» կը մեղադրէ նաեւ զանոնք, որ պատշաճ կերպով չեն պանծացուցած «մի բերկրալի իրադարձութիւն», ինչպիսին էր Հայաստանի պարգեւատրումը Լենինի շքանշանով :

Ինչո՞վ զբաղած է գրողներու համագումարը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

21ՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

ՆՈՐ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄՆԵՐ ԵՈՒԿՈՍԼԱՒՆԵՐՈՒ ՎՐԱՅ

ՄՈԼՈԹՈՎԻ ԴԵՍՊԱՆ ՆՇԱՆԱԿՈՒՄԸ ԿԱՍԿԱԾԵԼԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

×

300.000 ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐ ՏՈՒՆ ՂՐԿՈՒԱԾ ԵՆ

Համայնավար կուսակցութեան 21րդ համագումարը կը շարունակէ իր աշխատանքները, ընդհանուր խանդավառութեան մէջ : Օրուան դէմքն էր Կեդրոնական Կոմիտէի նախագահութեան անդամ Մուխիթինով : Նախապէս մշակոյթի եւ գիտութեան մարզերուն մէջ խորհրդային յաջողութեանց մասին խօսած էր Սուսլով, դարձեալ անդամ՝ Կեդրոնական Կոմիտէի Նախագահութեան : Արուեստական արբանեակները, Սուսլովի համաձայն «ընկերվարութեան բնական եւ տրամաբանական արտադրութիւններն են ...» : Սուսլով յիշեց նաեւ թէ 62 միլիոն ընդհանուր տպաքանակի մը կը հասնին Խ. Միութեան մէջ հրատարակուած գիրքերը :

Մուխիթինով ուզպէկ է եւ Կեդր. Կոմիտէի նախագահութեան ամէնէն երիտասարդ անդամը. 42 տարեկան : Ան ծանրացաւ քաղաքական հարցերու վրայ, փառաբանելով «գրական չէզոքութիւնը», որ կը կիրարկուի ափրիկեասիական երկիրներու մէջ : Բայց չմոռցաւ քննադատել Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան մէջ ձեռք առնուած միջոցները՝ « ժողովրդավարական շարժումներու » այսինքն՝ համայնավարներու դէմ :

Մուխիթինով ծանր բառերով արտայայտուեցաւ Եուկոսլաւներու դէմ, որոնք Միջին Արեւելքի կարգ մը երկիրներուն մէջ շարժումներ կը ստեղծեն, փորձելով նաեւ Խ. Միութեան դէմ գինել ափրիկեան երկիրներու ղեկավարները : Անդրադառնալով Թիթոյի ճամբորդութեան (Ափրիկէ եւ Ասիա) Մուխիթինով ըսաւ թէ Եուկոսլաւները « աշխարհակալներու սպասաւորներն են», ինչպէս ծանօթ է, Փէքին, Սօֆիա եւ Թիրանա նախապէս նման քննադատութիւններ ըրած էին՝ Թիթոյի ճամբորդութեան առիթով :

Երկու ճառախօսներուն բառերը, քաղաքական մարզի մէջ, հետեւեալ ձեւով կարելի է խտացնել :

Սուսլով·— « Հակակուսակցական » խմբակը պէտք է ներկայանայ Համագումարին : Հետեւաբար ամէնէն «ուղղափառ» համայնավարը կը հակի Խրուշչեւի տեսակէտին :

Մուխիթինով·— Թիթոյի ճամբորդութեան նպատակն է Ասիոյ եւ Ափրիկէի երկիրներուն թելադրել որ դգոյշ ըլլան խորհրդային քաղաքականութեան հանդէպ :

Միւս կողմէ Մոսկուայի ձայնասփիւռը յայտարարեց թէ կարմիր բանակը300.000 հոգի զեղչած է իր ուժերէն, 1959 Յունուար մէկին : Ասոնց կարգին՝ 41.000 զինուոր Արեւելեան Գերմանիայէն եւ 17 հազար՝ Հունգարիայէն :

Խ. Միութիւնը 1955 Դեկտեմբերին տուն ճամբած էր արդէն 640.000 հոգի, իսկ 1957 Մայիսին՝ 1.200.000 : Հակառակ այս բոլորին 3.650.000 հոգի զէնքի տակ կը մնան, առանց հաշուելու ապահովութեան ուժերը՝ 400.000 հոգի :

Գալով Մոլոթովի հարցին, Մոսկուայի դիւանագիտական շրջանակներու կարծիքը այն է, թէ վերջին քննադատութիւններէն ետք անոր Լա Հէյի դեսպան նշանակման որոշումը կասկածելի դարձած է : Ամէն պարագայի մէջ, Հոլանտա այդ թեկնածութիւնը ընդունելու նպատակ չունի :

21րդ համագումարի կողքին եւ ի պատիւ անոր, տեղի կ՚ունենան նաեւ գեղարուեստական ձեռնարկներ : Ասոնց կարգին ուշագրաւ է Շոսթաքովիչի գրած առաջին օփերէթը, որուն նիւթն է՝ բնակարաններու կառուցումը :

ՊԵԼԿՐԱՏ.- ‘‘ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՄԵՐ ՆԵՐՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ԿԸ ԽԱՌՆՈՒԻ’’

×

Պելկրատի կառավարութեան պաշտօնական բանբերը, Քինք, ժամուլի ասուլիս մը տուաւ, անդրադառնալով Խրուշչեւի յայտարարութիւններուն :

Իսկ Եուկոսլաւիոյ համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթ «Պորպա» 12 սիւնակի վրայ յօդուած մը հրատարակեց, ուր կը շեշտուի մասնաւորապէս · « Խրուշչեւ կը խառնուի մեր ներքին հարցերուն եւ կը գործածէ ամէն տեսակ խարերայութիւն, ցոյց տալու համար որ Եուկոսլաւիա տնտեսապէս ետ մնացած է, ընկերվարական միւս երկիրներու հետ համեմատած, որովհետեւ մերժած է միանալ խորհրդային խմբակին» :

Թերթին կարծիքը այն է, թէ Խրուշչեւ կ՚ուզէ պարտադրել Եուկոսլաւիոյ՝ որ չընդունի արեւմտեան վարկերը, որպէսզի երկիրը տնտեսական դժուարութիւններու մատնուի, մանաւանդ հիմա, երբ զրկուած է խորհրդային վարկերէ :

Գալով Խրուշչեւի այն յայտարարութեան, թէ եուկոսլաւ բանտերը համայնավարներով լեցուն են, «Պորպա» կը գրէ ·— Եուկոսլաւիա այն երկիրներէն է, որոնք շատ քիչ քաղաքական բանտարկեալ ունին : Խրուշչեւ կ՚ըսէ թէ Խ. Միութեան մէջ քաղաքական բանտարկեալներ չկան : Եթէ ճիշդ է՝ մեծ յառաջդիմութիւն մըն է ան, որովհետեւ Սթալինի ժամանակ շա՜տ կար, մանաւանդ՝ պատուաւոր համայնավարներ բանտարկուած էին :

Ընդհանուր կարծիքը այն է, թէ ցարդ Եուկոսլաւներու ամէնէն բուռն յարձակումն է՝ ուղղուած Խրուշչեւի անձին դէմ :

— o —

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ ողողումներն ու փոթորիկը մեծ աւերներ գործած են : Թարսուսի մէջ 150 տուներ փլած են, Աքիֆիէի մէջ քանի գիւղեր ջուրերու տակ մնացած են. քանի հազա՛ր նարինջենիներ փճացած են, իսկ Խարէմիտի մէջ հոլանտացի երկրաչափ մը եւ չորս գործաւորներ խեղդուած են : Զանազան այլ շրջաններ մեծ վնասներ կրած են :

ՌՈՒՄԱՆԻԱ յուշագիր մը յանձնեց Թուրքիոյ, շեշտելով թէ Միացեալ Նահանգներու հետ զինուորական դաշինք մը ծանր հետեւանքներ կրնայ ունենալ. Նոյն համաձայնագիրով մը Ամերիկացիները հրթիռի արձակարաններ պիտի հաստատեն Թրքական հողամասին վրայ եւ պիտի կեդրոնացնեն իրենց բանակները՝ հիւլէական ռումբերով զինուած :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՆՈՐ ԳԻՆՆ է

Հատը՝ 20 Ֆրանք :

Ֆրանսա եւ հասարակապետութիւն՝

Տարեկան ·— 4000 Ֆրանք :

Վեցամսեայ ·— 2200 ֆրանք :

Արտասահման

Տարեկան ·— 5000 ֆրանք :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԵՒԱՆԻՆ

Այնքան կարօտ ու կրակ
դու վառեցիր իմ սրտում,
Այնքան յոյզեր ու յոյսեր
դու տուեցիր իմ երգին,
Որ բոնկուեց կրծքիս տակ
քո վառ սէրը անհատնում,
Եւ քո լոյսով ողողուեց
պատանեկան իմ հոգին :

Քո մէջ անցեալը տեսայ
եւ փառաւոր մեր ներկան,
Եւ գալիքը հրեղէն
արեւներով ոսկեվառ,
Տեսայ կեանքի այգաբաց
եւ գարուններ թովչական
Գործը՝ խիզախ մտքերի
ու ձեռքերի շինարար :

Քո խնդութիւնը վարար
պարուրել է իմ հոգին,
Հուր գարուններ ես վառել
դու իմ ջահել կրծքի տակ,
Ես իմ երգը կը խառնեմ
քո հեռաւոր գալիքին,
Երեւա՜ն իմ, Երեւա՜ն,
արեւաւոր իմ քաղա՜ք :

Ս. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԱ

« ԶՐՈՅՑ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ՀԵՏ »

Զօր. Տը Կօլ Ուրբաթ օր սկսաւ մտերիմ զրոյցներու շարք մը Ֆրանսական հեռատեսիլէն : Նախագահը կ՚ուզէ այս ձեւով շփում ստեղծել ժողովուրդին հետ, հերթական ճառեր արտասանելով զրոյցի ձեւով :

Զօրավարը անգամ մը եւս բացատրեց թէ ինչ պայմաններու մէջ էր երկիրը եւ ինչ աշխատանք տարուեցաւ որպէսզի բարելաւուի : Եւ շեշտեց ·— «Կը զգամ որ երիտասարդ Ֆրանսա մը կը սկսի պատմութեան ճամբան : Բայց որպէսզի ապահով հիմ մը գտնէ որուն վրայ պիտի կառուցէ իր զօրութիւնը, պէտք է կարգի դնենք մեր դրամը, տնտեսութիւնը » :

Զօրավարը ապա անդրադարձաւ Ալժերիոյ կռիւներուն : « Իրականութիւնը այն է որ այս միջոցին Ալժերիոյ ճակատագիրը կը գծուի, ոչ բառերով այլ տեղւոյն վրայ, հոգիներուն խորը, որ այդ ճակատագիրը Ալժերիացիներուն մէջն իսկ է, որ անոնք այլեւս իրենք զիրենք արտայայտելու համար իրենց առջեւ ունին ընդհանուր քուէարկութեան ճամբան » :

Տը Կօլ իր ճառը վերջացուց ըսելով ·— « Ֆրանսուհիներ եւ Ֆրանսացիներ, դէպի յառաջ կ՚երթանք : Այդ՝ կը նշանակէ որ տակաւին դժուար վայրկեաններ պիտի անցնենք : Բայց նպատակը արդէն կը տեսնուի՝ որ պիտի վարձատրէ մեր ցաւերը : Անկէ ետք աւելի վեր պիտի երթանք, աւելի զօրաւոր, աւելի հեռու, բայց արդեօք այդ իսկ չէ՞ կեանքը, եւ մենք կենդանի ժողովուրդ մըն ենք, լի եռանդով եւ կորովի » :

×

Ազգ. Ժողովը ուրբաթ օր փակեց իր արտակարգ նստաշրջանը : Միաձայնութեամբ եւմտական յանձնախումբի նախագահ ընտրուեցաւ անկախ երեսփոխան՝ Փօլ Րէնօ :

Վարչապետը, որ ներկայ սահմանադրութեամբ կը կոչուի միայն «առաջին Նախարար » (խորհուրդի նախագահ փրեզիտան տիւ քոնսէյլ բացատրութիւնը թաղուեցաւ չորրորդ Հանրապետութեան հետ), խօսք առաւ : «Երեք ամիսներ կը

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՓԱՎԼՈՎԻ ՓՈՐՁԵՐԸ

— Բժիշկ եմ, բայց մէկ դեղագիր անգամ չեմ գրած, կը խոստովանէր Փավլով՝ երբ, իր համբաւը լսելով, իրեն կը դիմէին հիւանդները:

Առաջին օրէն, Փավլով բժշկական ուսումը համարեցաւ հետազօտութեանց ուղի եւ միջոց, եւ իր խռչալն եղաւ բժշկութիւն ուսանիլ՝ միայն կարելիութիւնն ունենալու համար խորապէս ուսումնասիրելու ուղեղը եւ ջղային դրութիւնը: Լիուիսի Բնախօսութիւնը, Սեչենովի գիրքը, Ուղեղին անդրադարձները, (սկզբնական խորագիրն էր Փորձ բնախօսական հիմ տալու հոգեկան երեւոյթներուն, բայց ցարական գրաքննութիւնը մերժած էր արտօնել), կախարդած էին իր միտքը, — կ'ուզէր շարունակել առաջինին բնախօսական գործը եւ հետեւիլ Սեչենովի «մտածման հանճարային թռիչքին»:

1878ին կը մտնէ Բոտկինի փորձարանը, ուր կը կատարէ իր առաջին ղննութիւնները արեան հոսանքին ու մարսողութեան մասին՝ ջղային դրութեան կապակցութեամբ: Բոտկին առաջնակարգ ախտաբան մըն էր, աշակերտ Քլօտ Պեռնարի, այնպէս որ Բոտկինի փորձարանին մէջ աշխատանքը Փավլովի կ'ընձեռէր ուսումնասիրել ոչ միայն առողջ բնախօսութիւնը, այլեւ հիւանդ բնախօսութիւնը: Բայց աղքատիկ էր Բոտկինի փորձարանը:

Փավլով, հակառակ նիւթական նեղութեանց եւ փորձարկութեան պայմաններու պակասին, ինքզինք կ'ենթարկէր ամէն զոհողութեան, — շահածը կը ծախսէր կենդանի գնելու՝ փորձեր կատարելու համար: Նոր է ամուսնացած, կինը առաջին վիժում մը կ'ունենայ, յետոյ նորածին մը, Միրչիկ, որ կը մեռնի աննպաստ պայմաններու մէջ, բնակարան չունի՝ կը գիշերէ փորձարանին մէջ, — տխուր է՝ բայց երբեք յուսահատ: Բնախօսութեան դասախօսի ամպիոն մը ստանալու համար թեկնածու, գաւառ կը ղրկուի՝ բայց կը մերժէ:

46 տարեկան է արդէն, բնախօսական իր փայլուն փորձերը անուն չինած են իրեն: Եղբայրը՝ Մենտելեւի օգնական, իսկ ինք դեռ չէ հասած իր երազին, — ամպիոն մը: Ռուս բժիշկներու ընկերակցութիւնը թշնամի՝ որովհետեւ «կենդանի կը չարչարէ»: Ընդհակառակն, Փավլով կը յայտարարէ. «Շունը, նախապատմական դարերէ ի վեր մարդուն բարեկամ եւ օգնական, կը զոհուի գիտութեան՝ առանց անօգուտ ու բացարձակ չարչարանքներու»: Ի վերջոյ կը նշանակուի բնախօսութեան դասախօս, իսկ երեք տարի ետքը կը ստանայ Նոպէլի մրցանակը: Զին. Բժշկ. Ակադեմիային բնախօսութեան ամպիոնի վարիչ նշանակուելով՝ կը սկսի իր թռիչքը նուաճումէ նուաճում:

1923ին լոյս կը տեսնէ իր հիմնական գործը. «Քսան տարիներու փորձեր ջղային բարձրագոյն գործունէութեան առարկայական ուսումնասիրութեան վերաբերեալ»: Բազմաթիւ տպագրութեանց արժանացաւ այս գործը: Երրորդ տպագրութիւնը թարգմանուեցաւ ֆրանսերէնի 1927ին «Պայմանական անդրադարձները» խորագրով: 1927ին լոյս տեսաւ իր մէկ ուրիշ կարեւոր գործը. «Դասեր ուղեղային կեղեւի բնախօսութեան մասին», որ ֆրանսերէնի թարգմանուեցաւ 1929ին: 1921ին, Պոլսոյ բժշկ. համալսարանին բնախօսութեան ամպիոնին վարիչը, Տոքթ. Քեմալ Ճենապ, մեզի կը ներկայացնէր Փավլովի փորձերը, (նոյն թուրք փրոֆէսէօրին Բնախօսութեան ընդարձակ գրքին մէջ՝ երկար կը խօսուի Փավլովի մասին, էջ 92–108): Յետագային, Փարիզի բժշկ. համալսարանին մէջ չհանդիպեցայ նոյն հետաքրքրութեան (պատճառը, մասնաւորապէս Փրոֆ. Շարլ Ռիշէի լուութեան բացատրութիւնը՝ իր կարգին), բայց Փավլովի գործերուն թարգմանութիւնը կը գոհացնէր ամէն պահանջ:

Փավլով ծանօթ է առաւելապէս մարսողական գործարաններու վրայ կատարած իր փորձերով, — պայմանական անդրադարձներու իր տեսութեամբ:

Ի՞նչ է անդրադարձը (ռէֆլէքս):

Արտաքին գրգիռի մը անմիջական պատասխանը, — ահա դասական սահմանումը: Երբ կը դպի քնացող մարդու մը ոտքին, քնացողը կը քաշէ ոտքը՝ առանց հպումին գիտակցութիւնն ունենալու: Կը նշանակէ թէ զգացողական ջիղերը տարին «լուրը» (գրգիռ), ու շարժողական ջիղերը բերին «պատասխանը»՝ մինչ անտեղեակ կը մնայ գիտակցութեան կեդրոնը: Այս կարգի անդրադարձները կը մեկնին ջղային դրութեան ստորին կեդրոններէ, — ողնուղեղ ու կոճուղեղ (պիւլպ): Ըստ Փավլովի, ջղային դրութեան բարձրագոյն կեդրոնն ալ կը գործէ նոյն ձեւով:

Արդ, հոգեբաններ կան, որոնք վերապահութիւն ցոյց կուտան Փավլովի այն տեսութեան մասին, որով ուս բնախօսը կը ջանայ մտային գործունէութիւնը ամբողջովին վերածել անդրադարձներու: Աւելցնենք նոյնպէս թէ Փավլով տուգանքի կը դատապարտէր իր աշխատակիցները, որոնք առօրեայ խօսակցութեան ընթացքին, բերնի վարժութեամբ, կը գործածէին հոգի բառը: Աւելին, — Փավլով կը հեգնէր նաեւ փիլիսոփան որ ծանօթութիւն չունէր բնախօսութեան մասին:

Տեսէք թէ ուրկէ՝ կը մեկնի ու կը հասնի այս ժխտումին:

Ուղեղը կրնանք քմծին բաժանումի մը ենթարկել. — Բարձրագոյն ուղեղ, զոր կը կազմեն ուղեղային կիսագունդերը (մտային զանազան կարողութեանց կեդրոնները), եւ ստորին ուղեղ, զոր կը կազմեն ողնուղեղն ու կոճուղեղը: Արդ, բացարձակ անդրադարձ կը կոչենք այն արձագանգը, զոր ստորին ուղեղը կուտայ արտաքին գրգիռին, առանց բարձրագոյն ուղեղին միջամտութեան:

Երբ միսի կտոր մը կը դրուի շան մը մարսողական գործարանին մէջ, աշխատիլ կը սկսին լորձնային գեղձերը, մինչ շան ջղային կեդրոնական դրութիւնը գիտակ իսկ չէ բնախօսական կատարուող աշխատանքին: Այստեղ, հասարակ իմաստով, գիտակցութիւն չկայ, կամք չկայ: Հուզածոր գեղձերը կը գործեն ոչ թէ մեքենաբար, այլ անդրադարձով մը որ կը կոչուի բացարձակ, — բացարձակ անդրադարձը բնածին է: Զշփոթել բնազդին հետ:

Շարունակենք փորձը: Երբ շունին բերնին մէջ կը դնէք միսի կտոր մը, լորձնահոսութիւնը կը սկսի արդէն: Անպայմանական անդրադարձ մըն է ասիկա, բացարձակ կամ բնածին: Իսկ երբ, միսը բերնին մէջ դնելէ առաջ, զանգակ կը հնչեցնէք եւ ամէն օր կը կրկնէք նոյն փորձը, նոյն ժամուն ու նոյն ձեւով, լորձնահոսութիւնը կը սկսի զանգակին ձայնը լսելուն ու միսը բերնին մէջ դրուելուն հետ միաժամանակ: Քանի մը օրուան փորձերէ ետք՝ պիտի տեսնէք թէ զանգակին ձայնը լսելը, առանց նոյնիսկ միս տալու, բաւական է որ շունին լորձնահոսութիւնը սկսի: Այս անգամ անդրադարձը պայմանաւորուած կամ լծորդուած է լսողութեամբ: (Կարելի է զանգակին տեղ գործածել ճրագ՝ պայմանաւորելու համար տեսողութեամբ):

Քլօտ Պեռնար պայմանական այս լորձնահոսութիւնը կը կոչէր «հոգեկան արտածորում», եւ Շարլ Ռիշէ «հոգեկան անդրադարձ» կ'անուանէր ինչ որ Փավլով կը կապէ առարկայական գրգիռներու:

Պարզ ընթերցողին հասկնալի դարձնելու համար՝ բնախօսական այս երեւոյթը (պրոցես) ներկայացուցի իր պարզագոյն ձեւին մէջ: Պէտք է խոստովանիլ թէ բարդ է փորձը, այնքան որ նոյնիսկ ... յուսախաբութիւն կը պատճառէ երբեմն:

Արդարեւ, օր մը, Փավլով իր արուեստակիցներուն ներկայացուց շուն մը, որ առատ լորձնահոսութիւն կ'ունենար՝ երբ հնչէր զանգակը: Փորձա՛նք, զանգակը հնչեց ու լորձնահոսութիւն տեղի չունեցաւ: Քիչ ետք ներս մտաւ փորձարանին ծառան եւ ահա սկսան վազել շան «բերնին ջուրերը»: Հասկցուեցաւ որ փորձարանին մէջ զանգակը հնչեցնողը ծառան էր եւ շան բնախօսութեան մեքենականութեան մէջ ծառային երեւիլն էր որ կը պայմանաւորէր լորձնահոսութիւնը քան զանգակին հնչելը:

Ուրիշ աւելի հետաքրքրական փորձ մը: Փավլով մորֆին կը ներարկէր շան մը՝ օրէ օր բարձրացնելով դեղաչափը, հասնելու համար թունավարժութեան որոշ աստիճանի մը: Անգամ մը սխալմամբ ներարկեց բնախօսական անվնաս հեղուկ եւ շան վրայ տեսնուեցան մորֆինի ներգործութեան նոյն նշանները: Ասեղին զգայութիւնը պայմանաւոր անդրադարձ մը ստեղծած էր թունաւորման երեւոյթներու կազմութեան մէջ:

Կոլլով կը ներկայացնէ շուն մըն որ ափոմորֆինի ներարկումով փսխելու վարժուելէ ետք, առանց այդ ներարկումին՝ կը փսխէր երբ տեսնէր ներարկողը կամ ասեղը:

Այժմ այս փորձերուն կիրարկութիւնը կամ արժէքը բժշկութեան մէջ ու քննադատութիւնը:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ

Իր մահուան յիսնամեակին առթիւ (1908) կ'արժէր որ ոգեկոչուէր բանաստեղծին յիշատակը (*):

Միսաք Մեծարենցի ստեղծագործութիւնը, «Ծիածան», «Նոր Տաղեր», «Ոսկի արիշին տակ» եւ հատորներէն դուրս մնացած տասնեակ մը քերթուածները, նկատի ունենալով, երկու հիմնական խումբի կարելի է բաժնել — հովուերգական եւ քնարերգական քերթուածներ:

Եթէ հովուերգութիւնը բնութեան երգն է եւ մարդկային հոգիին կարօտն ու պաշտամունքը արտաքին աշխարհի իրերուն հանդէպ, եւ հետեւաբար առարկայական է, քնարերգութիւնը ընդհակառակն, հոգիին հարազատ երգն է, ենթակայական իր ձգտումներով ու տարրերով:

Մեծարենցի ենթակայական երգերը իր պաշտամունքին նուիրուած չեն սակայն: Եսասէր երգիչը չէ ինքը, որպէսզի ողբայ իր ճակատագիրը միայն, իր վիշտն ու տառապանքը: Զափազանց լայնախոհ ու մարդկային, իր քնարը ուրիշներուն համար կը թրթռայ: Փղոսկրէ աշտարակի

(*) ԽՄԲ.— 1958 Յուլիս 6ին, մահուան յիսնամեակին առթիւ Յառաջ թիւ մը նըւիրած էր տարաբախտ բանաստեղծին յիշատակին:

ԱԼՊԵԱՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ՀՈԳԵՒՈՐ ՀԱՅՐԸ

Հոգեւոր հայրը իր մասնայատուկ տեղն ունի զօրաբանակին մէջ. միայն բժիշկը քչիկ մը կը մօտենայ անոր, որովհետեւ առաջինը կեանք պարգեւող Աստուծոյ խոնարհագոյն ծառան է, երկրորդը Աստուծոյ կամքով, մահը զօրքերէն հեռացնել ջանացող տկար էակ մը լոկ: Ասոր համար է որ բժիշկները մտերիմներն են հոգեւոր հօր. կ'ապրին անոր բարոյական մթնոլորտին մէջ: Ան քաջ չէ միայն բարոյապէս, այլ եւ նոյնքան անվախ է ֆիզիքապէս. անոր ֆիզիքական անվախութիւնը կը կռթնի իր ներսիդին բոյն դրած բարոյական անպարտելի զէնքերուն վրայ: Ընդհարման ընթացքին, ան վիրաւոր ինկած զինուորին կողքին է. կարեւորութիւն իսկ չի տար իր շուրջ սուրացող գնդակներուն, կը մնայ իր տեղը, որովհետեւ Աստուած այդպէս կը հրամայէ իրեն, ու ինք, երիտասարդ Քափելլանոն, զէնքի տակ իսկ, միայն ու միայն իր Աստուծոյն կը հնազանդի:

Վա՜յ թէ մէկը յանդգնի չափը անցնիլ անոր հետ: Կարճ նախադասութիւնով մը, կը չափէ ու կը ձեւէ անշրջահայեացը, զայն տեղն ու տեղը գամելով հողին կամ ժայռին վրայ: Եթէ երբեք խնդրի նիւթ կարճ նախադասութեան միացնելու ըլլայ լատինական ասացուածք մը եւս, կրնամ անվարան յայտարարել որ այդ մէկուն բանը բուրդ է այլեւս ...:

Կան սպրկէկ սպաներ, որոնք տարօրինակ գաղափար մը կազմած են հոգեւոր հօր մասին: Ան, կը տրամարանեն, ըլլալով սիրոյ, քաղցրութեան եւ բարութեան մարդը՝ անհնարին է որ ըլլայ նաեւ ֆիզիքական ուժի մարդը:

Այս տեսակէտին կապակցութեամբ, ձեզի պատմութիւն մը պատմեմ, մտիկ ըրէք:

Յունա-ալպանական պատերազմը վերջացած, մենք վերադարձած էինք Պարկուլլաս, Ալպանիոյ հողին վրայ, հաւաքելու համար հոս ու հոն ցանուցիր կամ մոռցուած ձեռնառումբերը, եւ կառուին ահռելի տենդին պատճառաւ դեռ հողին չյանձնուած մեր մեռելներուն տալու համար փոս մը, վրան ալ սաղաւարտեալ խաչափայտ մը:

Բոլոր օրը աշխատեր էինք: Երբ իրիկուն եղաւ՝ մեր օգնական զինուորները վառեցին մեծ վրանին լամպը, ու տասներկու քարերու վրայ զետեղելով մեր քառապատիկ ծալուած վերմակները եկան մեզի ըսին. — Տէր տեղակալներ, ճաշը պատրաստ է:

Ես հոգեւոր հօր կողքին կը գտնուէի: Գնդապետը, փոխանակ իր սովորական տեղը գրաւելու՝ այս անգամ նախամեծար համարեր էր նստիլ հոգեւոր հօր դիմաց: Բնականաբար, իր տեղը չհամարձակեցաւ գրաւել ոչ ոք: Մնացեալ ինը սպաները նստան ըստ կամս եւ քիչ մըն ալ ըստ աստիճանի: Զինուոր մը, կարմիր կուժով մը ջուր բերաւ, լերան ջուրերէն: Ուրիշ զինուոր մը սկսաւ սպասաւորել մեզի, յաջորդաբար բերելով միայն ու միայն մսի խորովածներ, որոնց տեսակները ներկայիս կարող չեմ ճշդել:

Ճաշը աւարտած, երբ կը պատրաստուէինք երթալ երկննալ մեր վրաններուն տակ՝ կոփամարտութեան սիրահար ենթասպայ Վիրճիլիոն, ճիշդը չեմ յիշեր ինչո՞ւ եւ ի՞նչ պատճառաւ, կրօնաւորները կնիկներու եւ աղջիկներու դասակարգին դասեց: Անխելք տղու խօսք, ըսի միտքէս: Առանց գլուխս շարժելու՝ խմբապետին նայեցայ: Ան լուռ կը մնար: Թերեւս, այս լռութենէն քաջալերուած՝ անխելք Վիրճիլիոն, կրկնեց իր անխելք խօսքը, քմծիծաղ մըն ալ արձակելով:

Տեղակալ Մարեոն դարձաւ Վիրճիլիոյին, եւ կծու շեշտով մը.

— Մօրդ կաթը խմած ատեն, հօրդ խօսքը երբեք չե՞ս լսած դուն:

— Եթէ լսած ըլլա՞մ:

— Կրնան գտնուիլ այնպիսիներ, որոնք հօրդ դերը կրնան կատարել վրադ, պատասխանեց տեղակալ Մարեոն:

— Զոր օրինակ, ո՞վ պիտի ըլլար այդպիսիներէն մին:

— Զոր օրինակ պիտի ըլլայի ես, պատասխանեց տեղակալ Մարեոն, ոտքի ելլելով, մարմնին բոլոր ջիղերուն եւ ջլնջերներուն մէջ զսպանակի պէս դողալէն եւ դղրդալէն:

Այս կէտին, գնդապետը սեղանին վրայէն ձեռքը երկնցնելով տեղակալ Մարեոյին՝ հանդարտ ձայնով մը ըսաւ.

— Տեղակալ Մարեօ, բարեհաճեցէք նստիլ:

Ապա դառնալով Վիրճիլիոյին.

— Դուք կ'ըսէք ու կրկնէք որ կրօնաւորները կը պատկանին կնիկներու եւ աղջիկներու դասակարգին: Արդ, կնիկներն ու աղջիկները, ինչպէս գիտէք՝ կը կազմեն տկար սեռը: Ես կ'առաջարկեմ, վաղը առաւօտ ըմբշամարտութիւն մը հոգեւոր հօր հետ, մեր բոլորին ներկայութեան: Առաջարկս կ'ընդունի՞ք, ենթասպայ Վիրճիլիօ:

— Այո, տէր հրամանատար:

— Դո՞ւք, Տօն Ճիւզեփփէ:

— Ըմբշամարտութիւնը Աստուծոյ դէմ մեղանչել չեմ նկատեր, որով կ'ընդունիմ, տէր խմբապետ: Միայն կ'աւելցնեմ որ, յաղթութեանս պարագային, ոչ ոք ծաղր ու ծանակի առարկայ ընելու չէ կոփամարտութեան սիրահար ենթասպայ Վիրճիլիոն: Այս պայմանաւ՝ այո՛, կը կրկնեմ որ կ'ընդունիմ:

Ի լուր Տօն Ճիւզէփփէի յայտարարութեան, բոլորս հարցական եւ զարմացական իրարու երես նայեցանք: «Յաղթութեան պարագային» բացատրութիւնը ի՞նչ իմաստ կրնար ունենալ անոր բերնին մէջ. բարակուկ մարդ մը չէ՞ր միթէ ինք. այն ատե՞ն ...:

— Շատ լաւ ուրեմն, եզրափակեց գնդապետը, ու մենք զայն կարգաւ բարեւելով՝ քաշուեցանք մեր վրաններուն տակ:

Անձնապէս, յոյս չունէի որ Տօն Ճիւզեփփէն յաղթանակէր, որովհետեւ Քուրցոլա կղզւոյն ափունքին ըլլայ թէ Շքումպիի ժայռերուն վրայ, երբ անցեալին, միասին ճաշելէ յետոյ ծովուն եւ գետին մէջ նետուած էինք, վրաս մեծ ազդեցութիւն մը չէր գործած անոր մարմնական կազմը. ոսունքները տկար էին, բազուկները ոչ լեցուն, եւ ինչ որ դիս կը մտա–

արուեստագէտն ալ չէ: Հոգիս թէ կարդալ կը սկսի իր հոգիին ողբերգութիւնը, երբ հորիզոնը կ'ընդարձակուի եւ աչքերուն առջեւ կը պատկերանայ մարդկային ողբերգութիւնը: Այլասիրական այս գիծը ամէնէն զգայուն երակը կը դառնայ անոր քնարերգութեան, միշտ լուսաւոր, հակառակ ողբերգական վիճակներու բազմաթիւ ձեւերուն, առանց տարիքի, սեռի եւ տեղի խտրութեան: Ենթակայական գիծը դարձեալ կը նսեմանայ իր մէջ, երբ իր հոգիին համար խնդրած եւ փնտռուած խաղաղութիւնը, ուրախութիւնը, լոյսն ու արեւը, երգն ու խօսքը, լռութիւնն ու գոհունակութիւնը ամէնուն համար կը բաղձայ, բոլոր կարօտաբաղձ հոգիներուն, քերթողներուն ու մշակներուն, լոյսի եւ երջանկութեան կարօտ բոլոր էակներուն:

Մարդկայնական եւ համայնական հզօր երգի մը ելեւէջներով կը ներկայանան այսպէս Մեծարենցի այն քերթուածները, որոնց մէջ ան կը խտացնէր «Արդի մարդուն հայր մերը» եւ «Ըլլայի»ներու շարքը: Եւ այս տարիներ առաջ, երբ հազիւ թէ իր մտքի հորիզոնին հասեր էին նոր գրականութեան, աշխատաւորական գրականութեան ճառագայթները:

Մեծարենց կը հպատակէր արուեստագէտի իր բնազդներուն միայն, եւ անկէ կը ստանար հովուերգութեան եւ քնարերգութեան համար, մարդկայնական, թարմ եւ նոր երգեր: Այդպիսի վեհութեամբ ու ներշնչումով էր որ կը քանդակէր «Արդի մարդուն հայր մերը» եւ «Տուր ինծի Տէր ուրախութիւնն անանձնական» երգերը, ամէնուն նայուածքին մէջ եւ ամէն օր, ուրախութեան եւ երջանկութեան ճառագայթը ողջունելու այնպէս ինչպէս ծաղկաստանի մը մէջ ծաղիկ կը ժողվենք ...:

Տեսնենք թէ արուեստի ուրիշ ինչ տարբեր իրենց նպաստը կը բերէին անոր ըստեղծագործութեան:

Նախ եւ առաջ երկիւղած պաշտամունք տոհմային աւանդութեանց եւ լեզուական գանձերուն հանդէպ:

Մանկական եւ պատանեկան տարիներու յիշատակները, մօրը անմիջական ներգործութեան շնորհիւ, իբրեւ բառ, խօսք, հէքեաթի մասնիկներ, այլաբանութիւն, գաղափար եւ նիւթ, տեսարան ու պատկեր, յարութիւն կ'առնէին, ու կը դառնային կենդանի ատաղձ, որուն վրայ հետզհետէ պիտի քանդակէր իր քերթուածներուն ամբողջ շէնքը, լոյսով ու ճառագայթով պիտի օծէր գիւղական կեանքին հրաշքը: Այս մարզին մէջ էր, որ Մեծարենց կրցաւ ասեղնագործի մը պէս աշխատիլ, յղկել իր նիւթերը, եւ տոհմային գոյնն ու գիծերը արձանացնել քերթուածներու մէջ, իբրեւ լոյս եւ ստուեր, բոյր ու թոյր, արշալոյս եւ վերջալոյս, ծառ ու ծաղիկ, ծննդավայրի բնութիւնը իր ամբողջ կուսութեան մէջ: Նմանօրինակ քերթուածներու մէջ, Մեծարենց Ակնայ Անտունիներու ազդեցութեան եւ ներշնչումին ենթարկուած էր: Գիւղական աշխատանքի պահերը, եւ անոնց հետ կապուած ներքին հոգերը, ուրախութիւն թէ տրտմութիւն, որոնք հետզհետէ տոհմային աւանդութիւններու կարգը կը դասուին, իբրեւ Մնացորդաց մեր երբեմնի հովուական – գիւղական կեանքին, մտերիմ տեսիլներու կը փոխուին քերթողին հոգիին մէջ: Այս շարքէն եւ «Ծիածան»էն՝ «Շերամին նինջը», «Մտերիմ տեսիլներ», «Այգերգ», «Տաղի նուագներ» եւ «Նոր Տաղեր»էն՝ «Ջրտուք»ը իբրեւ գեղեցիկ եւ ամբողջական պատկեր:

Անիկա կը զգար հայրենի բնութիւնը:

Հայրենի բնութենէն չկար երեւոյթ մը կամ վիճակ մը որ իր սրտին խօսած չըլլար: Հոս արդէն քերթողը կը ներկայանայ բնութեանպաշտ քերթուածներու յուռթի տրձակով մը, արեւով թրծուած խուրձի մը նման, որուն մէջ, իրարու քով կը միացնէր հայրենի դաշտերէն հնձուած հասկեր ու ծաղիկներ: «Բանաստեղծը, կ'ըսէր, բնութեան ցոլացումը պէտք է ըլլայ, եթէ ոչ բանաստեղծ չէ իրապէս: Քերթուածները իբրեւ բառ պէտք է ունենան տերեւին թրթռացումը, թռչունին դայլայլը, մարգերուն գոյնը, դաշտերուն եւ լերան մշտանոյն զօրութիւնը: Բանաստեղծին ձայնը տիեզերական յարաբերականութեան մը լարը պէտք է ըլլայ, բոլոր գոյութիւններու համադրական թրթռումովը տրոփուն»:

Այս է պատճառը, որ Մեծարենց քերթողի իր սիրտը կը նուիրէր համայն բնութեան տարրերուն, փոխանակ երգելու իր սէրը միայն, ձօնուած՝ կին էակին: Բացառութիւն մը իր ժամանակակից բոլոր քերթողներուն մէջ, որոնք իրենց սէրերը երգեցին:

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ ՊԻՏԻ ՊԱՏՐԱՍՏԷ «ԻԼԻԱԿԱՆ»Ի ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆԸ

Հոմերոսի «Իլիական»ը շարժանկարի պիտի վերածուի Յունաստանի եւ Խ. Միութեան գործակցութեամբ: Ժապաւէնը պիտի դարձուի Յունաստանի եւ Խրիմի մէջ:

Հաւանական է, որ ժապաւէնը պատրաստ ըլլայ յառաջիկայ տարուան վերջը: Ներկայացումը պիտի տեւէ մօտ 3.30 ժամ: Բեմադրիչը պիտի ըլլայ ռուս մը, իսկ երաժշտութիւնը պիտի պատրաստէ հռչակաւոր երաժշտագէտ Արամ Խաչատուրեան:

ՓԱՐԻԶԻ ԳՐԱԿԱՆ ՔԱՖԷՆԵՐԸ

●

Ան որ, Փարիզ ապրելով հանդերձ, երբեք չէ փորձուած հրել փարիզեան քաֆէի մը դուռը, գրական մթահոգութեան մը պահուն, չի ճանչնար երբեք հարիւրաւոր հոգիներու մղձաւանջը, որոնք հոն հաւաքուած են, միասին տառապելու, եւ թերեւս պուտ մը մխիթարութիւն հանելու հոնկէ դուրս, իրենց հետ ...

Երբ այդ անձերը փողոցին մէջ տեսնես, անոնք ընդհանրապէս տարիքոտ մարդեր եւ կիներ են, որոնց քովէն կրնաս անցնիլ, առանց կասկածանքի:

Բայց անգամ մը որ անոնք հաւաքուած կը գտնես քաֆէի մը սրահին մէջ, գրականութեան բովին տակ, կրնաս սարսռալ,— անոնք բոլորն ալ բանաստեղծներ են ...

Բանաստեղծներ են, որոնց երբեք մէկը բանաստեղծ չէ ըսած, իրենց ամբողջ երկար ու տառապալի կեանքին մէջ, բայց որոնք, քաֆէի կեանքին մէջ, քանի մը վայրկեան, պիտի դառնան բանաստեղծ, անմիջապէս ոչնչանալու համար ...

Անոնցմէ շատերը միասին բերած են բանաստեղծութեան հատորներ, գեղեցիկ թուղթի վրայ տպուած, կրելով իրենց անունները ճակատին վրայ, բայց որոնց թերթերը ոչ մէկը դարձուցած է երբեք, բացի իրենցմէ: Իրենք գրած, իրենք կարդացած են ...

Բայց ահաւասիկ յոյսի պահ մը.— Գրական քաֆէին այդ իրիկունը ...

Էհ, ո՞վ գիտէ, եթէ իրենց կարգը գալով, ըլլեն եւ անոնցմէ մէկ քանի հոգին կարդան, թերեւս յանկարծ նշանաւոր դառնան, իրենց կեանքի այդ մետասաներորդ ժամուն ...

Եւ իրենց տեղէն շարժելով, կը կանգնին բանաստեղծները, եւ իրարու ետեւէ կ'արտասանեն ...

Ընդհանրապէս դառն բողոքներ են, որը Աստուծոյ ուղղուած, որը արարչագործութեան, որը կեանքին որը ընկերութեան, որ մէկն ալ նոյն իսկ տխրող փարչաձեւին ...

Բայց ամէնէն կծուները անոնք են, որոնք բանաստեղծուհիներու կողմէ ուղղուած են, իրենց միայն ծանօթ՝ թշուառականներու, որոնք զիրենք չեն հասկցած, չեն սիրած, լքած են ...

Օ, Աստուած իմ, եթէ այդ թշուառականներէն մէկը ըլլայի, պիտի չուզէի հանդիպիլ այդ կիներէն մէկուն, գիշերը, մութ փողոցի մը անկիւնը ...

Բայց բարեբախտաբար, առ այժմ, մոռացումի դատապարտուած թուղթի կտորներու վրայ միայն կը դատուին անոնք, իրաւ է թէ խօսքով յանդաւորուած եւ չափուած ...

Երբ իրիկուն մը կը մտնեմ գրական այն քաֆէներէն ներս, արդէն հոն հաւաքուած բանաստեղծներուն մէկ մեծ մասը, իրենց ըսելիքը ըսած, եւ մասամբ հանդըստացած նստած են:

Իրենց այնպէս կը թուի սակայն թէ այդ իրիկունը, կարեւոր գործ մը կատարած են աշխարհի վրայ, եւ թէ աշխարհն ալ զիրենք այլեւս պիտի ճանչնայ: Քաֆէի գրական այդ իրիկունէն շատ բան կը յուսան ...

Հոն հաւաքուած բանաստեղծ այրերուն շատերը սակայն, տեսնելով որ այս կարծրը կեանքին մէջ, իրենց ըսելիքը օգուտ չունի, անվնաս մարդերու կը նմանին այլեւս, բացի անկէ որ, ինչ ալ ըլլայ, իրենց բանաստեղծական հատորները, սեղանին վրայ դիզուած, անբուժելի ձեւով մը կը զգուեն ...

Բանաստեղծ կիները սակայն, աւելի յամառ են: Անոնք իրենց կարեւոր յոյսը դրած են իրենց գլխարկներուն եւ վիզէն կախած պոնճուխներուն վրայ:

Էհ, ո՞վ գիտէ, փեսացու մը հոս, փայլող պոնճուխ մը հոն, թերեւս իրենց կեանքին ընթացքը փոխէ այդ իրիկունը, մանաւանդ, երբ կանչուին իրենց բանաստեղծութիւնները կարդալու ...

Եւ ահա երեկոն առաջնորդող տիկինը, այլեւս յուսալքուած ձայնով մը, անունը կուտայ վերջին բանաստեղծուհիին:

Անկիւնէ մը կին մը կը կանգնի: Առաջին ըսելիքը կ'ըլլայ խոշոր գլխարկը, ունկնդիրներուն կողմը, վար քաշել, այդպէսով ծածկելով դէմքին կէսը, յուսալով թերեւս որ ապրած արդէն երկար կեանքին կէսն ալ՝ այդպէսով կ'անհետանայ ...

Իր կարդացածը, նախ բնութեան նկարագրութիւն մը, ենթադրել կուտայ այդ մթնոլորտին մէջ գործող մասնաւոր կերպով զգալի՝ թշուառական մը...

Համակրանքի ընդհանուր հով մը կ'անցնի ներկաներուն վրայէն... Եւ այլ եւս բոլորովին կ'ամրապնդուի վրէժով խառն երազանքի մթնոլորտը, որ ժամերէ ի վեր հիւսուած է հոն, եւ որ իրարու կապուած, իրարու վրայ հակած կը պահէ հաւաքուած բանաստեղծները:

Դուրսը սակայն Փարիզն է, որքան գեղեցիկ, այնքան ալ կարծր եւ անգութ:

Սալայատակները մասնաւոր կերպով եւ կարծես ծաղրանքով կը փայլին շարունակ մաշուող անձրեւին տակ, հալեցնելով բոլոր երազները ...

Բանաստեղծներու քաֆէին առջեւէն անտարբեր մարդեր կը վազեն ...

Երբեմն սուր քրքիջ մը կը սպրդի ներս, երազները ծակելով ...

ՄԱՆՆԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

հոգէր՝ կուրծքին լայնքն ալ մեծ բան մը չըլլալն էր: Կը բաւէ որ Աստուած իր հետն է, ըսելով՝ քունի մէջ ինկայ:

Յաջորդ առաւօտ, զինուորներու ջոկատներ, սպաներու եւ յիսնապետներու ընկերակցութեամբ, երբ մեկնեցան իրենց առօրեայ աշխատանքին՝ խմբապետը իր քով հրաւիրեց Տոն Ճիւզէփփէն եւ Ենթասպայ Վիրճիլիոն: Քիչ վերջ, իմ զօրագունդիս ինը սպաներն եւս կը ներկայանային գնդապետին: Խօսելէն եւ տրամաբանելէն խճուղիէ մը վար իջանք, դարձանք ձախ ու աջ, քիչ վերջ ինքզինքնիս գտնելով խառնիխուռն քարերու առանցքներէն բխող ակի մը եզերքը, շրջապատուած փափուկ խոտերու թաւիշով:

Առանց ձայն մը իսկ հանելու, Տոն Ճիւզեփփէն եւ Ենթասպայ Վիրճիլիոն առաջ անցան, ու խելօքիկ մը սկսան ըմբշամարտութեան: Արդէն ձեզի ըսի թէ Տոն Ճիւզեփփէի մարմնական կազմը ինչ ջուրի վրայ էր: Հիմա անցնիմ իր մօրը կաթը խմած եւ իր հօրը խօսքը չլսած Ենթասպայ Վիրճիլիոյի մարմնական կազմին ամփոփ նկարագրականին: Անոր հասակը մեծ բան մը չէր. 1.67ի վրայ. սակայն լայն ուսեր ունէր, հաստ հակափոր, վիտերուն եւ սրունքներուն յետսամասը լեցունկեկ: Սպանական կատարեալ ցուլ մը, մէկ խօսքով, ալպանական հողի վրայ:

Երբ կը պատրաստուէինք Տոն Ճիւզեփփէն գետին փռուած տեսնել՝ ինչ անակնկալ. ան, մատակ ձիու մը պէս հոս ու հոն ցատկռտելէն, կը ջանար յոգնեցնել Ենթասպայ Վիրճիլիոն: Այս չրաւէր՝ յանկարծ կանգ առաւ, ու ծռելով սրունքներուն վրայ՝ սկսաւ անմեղօրէն անոր քթին ու բերնին ծխծղել: Ի՞նչ էր միտքը. ծեծ ուտելէ առաջ, արդեօք կ'ուզէր փայլե՞լ քիչ մը: Վիրճիլիոն, անհամբեր, ցատկեց անոր կռնակը, ու բազուկները անցընելով հոգեւոր հօր անութներուն տակէն՝ ջանաց վեր վերցնել եւ վար շպրտել զայն. բայց, օ՜, ինչ տեսնենք: Տոն Ճիւզէփփէն տեղէն չէր շարժեր. ան, արագ շարժումով մը, նախ ծռեցաւ առաջ, ապա նոյնքան արագ շարժումով մը, Ենթասպայ Վիրճիլիոյի մարմինը կոր գիծ մը ձեւացնել տալով՝ գլըրգլին գետին շպրտեց իր առջեւ, գլուխը խորտուբորտ քարերուն առանցքներէն բխող ջուրին քովիկը: Զայս ընելով, երկու քայլ հեռացաւ իր հակառակորդէն, առանց ամենադոյզն յոգնութեան նշանի:

Ենթասպայ Վիրճիլիոն, անտարակոյս, այսպիսի հարուածի մը չէր սպասեր «կնիկներու եւ աղջիկներու» դասակարգի ներկայացուցիչ Տոն Ճիւզեփփէէն: Քիչ մը շուարած՝ ոտքի ելաւ, ու ալ աւելի կատաղի ոստումով մը նետուեցաւ Հոգեւոր Հօր վրայ: Բայց, օ՜, ինչ տեսնենք. այս վերջինս, իր հակառակորդին չհակայեց նոյնքան կատաղի խոյանքում մը, այլ բաւականացաւ աջ ձեռքով մեղմօրէն զարնել Ենթասպայ Վիրճիլիոյի չեմ յիշեր մարմնին որ մասին, որ ուղղութիւնը կորսնցուցած մարդու մը պէս, սկսաւ երերալ աջ ու ձախ, ու ապա ծանրօրէն ինկաւ հովին մէջ խաղ խաղցող փափուկ խոտերուն վրայ: Դարձեալ ոտքի ելաւ. այս անգամ խելապատակէն չանցաւ կատաղի ոստում մը փորձել իր հակառակորդին դէմ. համը առած էր, ինչպէս դասը. սպասեց որ Տոն Ճիւզեփփէն մերձենայ իրեն: Լաւ. այդպէս ալ տեղի ունեցաւ:

Հոգեւոր հայրը այս անգամ եւս ծռեցաւ սրունքներուն վրայ, ու խնդումերես ակնարկը ուղղելով Ենթասպայ Վիրճիլիոյին՝ սկսաւ ցատկռտելով անոր մօտենալ: Ցիսուն սանթիմեթրի հեռաւորութեամբ, եթէ չեմ շուարիր, ձախ ձեռքով դպաւ Վիրճիլիոյի կզակին, աջով խաղաց ծոծրակին հետ, ու այս անմեղունակ զոյգ շարժումներուն արդիւնք ունեցանք կռփամարտութեան սիրահար Ենթասպայ Վիրճիլիոյի երկննալը փափուկ մարգագետնին վրայ, գլուխը խորտուբորտ քարերուն առանցքներէն բխող ջուրին քովիկը:

Այս անգամ, Տոն Ճիւզեփփէն չթոյլատրեց որ իր հակառակորդը ոտքի ելլէր. կծկուեցաւ անոր քով, ու անոր բազուկները սեղմելով հողին՝ մէջքն ու հակափորը անշարժացուց հովին մէջ խաղ խաղցող փափուկ խոտերուն վրայ:

Մէկ, երկու, երեք ... կռփամարտիկը կը շարունակէր անշարժացած մնալ:

Չորս, հինգ, վեց ... դիրքի եւ կացութեան ոչ մէկ փոփոխութիւն:

Եօթը, ութ, ինը ...

«Հոփլա» ձայնելէն՝ Տոն Ճիւզեփփէն վեր ցատկեց, իր ետեւէն քաշելով կռփամարտութեան սիրահար Ենթասպայ Վիրճիլիոն:

— Շնորհաւորութիւններ, Տոն Ճիւզեփփէ. բարեմաղթութիւններ, Տ... Ճ... եւն. եւն.:

Վերադարձի ճամբուն վրայ, մինչ տէր խմբապետը ականջալուր էր մեզ դիմաւորող յիսնապետ Պուֆֆոլինիի՝ Տոն Ճիւզեփփէի հայրական բերնէն իմացանք որ ինք ճափոնական ժուտոյի ախոյեան է եղեր.. որ շատ կը ցաւի եղեր Ենթասպայ Վիրճիլիոյի գլխուն եկածին համար, որ ինք ըմբշամարտութեան ախոյեան մը փափաքած է եղեր ըլլալ միայն ու միայն, յեցած սա պատճառաբանութեան հիման վրայ.— Շատ մոլորեալներ կարելի է եղեր Աստուծոյ ճամբաներուն վրայ բերել պարզապէս անոնց ծեծ կերցնելով, քանի որ, ցաւ ի սիրտ, խօսք ու միտք ըսուած բաները ամէնուն համար յարմար բաներ չեն եղեր, որովհետեւ ֆիզիքական ուժը հիացում կ'առթէ եղեր, եւ վրադ հիացող մարդը ուզած տեղդ կրնաս տանիլ եղեր, նոյնիսկ զայն առաջնորդել Աստուծոյ ճամբաներուն վրայ ...: Այնքան ալ անհիմն չթուեցաւ մեզի հոգեւոր հօր ֆիզիքական ուժի վրայ կռթնած փիլիսոփայական տեսութիւնը, մանաւանդ որ, մենք եւս, մեր կարգին, հիացումով լեցուած ըլլալով Տոն Ճիւզեփփէի անձին հանդէպ՝ ինքզինքնիս պատրաստ կը զգայինք քալել ոչ միայն Աստուծոյ ճամբաներուն վրայ, այլ եւ երբեք ու երբեք չընթանալ այն ուղիներէն, որոնք կռփամարտութեան սիրահար մեր Ենթասպան առաջնորդած էին այլեւս դուք ալ գիտէք թէ ո՛ւր եւ թէ ի՛նչպէս: Պատմելիք պատմութիւնս այս էր:

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ

բաժնեն կառավարութիւնը եւ Ազգ. ժողովը որ ապրիլին կը սկսի իր աշխատանքի նստաշրջանը: Մինչ այդ կառավարութիւնը ունի գլխաւոր երեք մտահոգութիւններ.— Նախ Ալժերիան, որ նաեւ ձեր մտահոգութիւնն է, ամբողջ Ֆրանսայի մտահոգութիւնն է: Երկրորդ՝ կառավարութիւնը պիտի շարունակէ հակառակ դժուարութեանց եւ վոհողութեանց, ելմտական եւ տնտեսական քաղաքականութիւնը որ կը պայմանաւորէ ազգային վերելքը: Վերջապէս կառավարութիւնը պէտք է դէմ դնէ արտաքին քաղաքականութեան դժուար խնդիրներուն »:

Ազգ. ժողովի նիստը փակուեցաւ բանաձեւի մը ընթերցումով որ յարգանքի խօսք մըն էր Ալժերիոյ բանակին: Բոլոր երեսփոխանները բացի համայնավարներէն՝ ոտքի ելան, պոռալով համայնավարներուն՝ «Մոսկուա գացէ՛ք»:

Ազգ. ժողովի հերթական նստաշրջանը կը բացուի Ապրիլ 28ին:

---o---

ՆԱԽԱԳԱՀ ԿՐՈՆՔԻ ծերակոյտի նախագահ՝ Զէպառէ Մեռցակօռայի պաշտօնտուած է որ մաքերը չօշափէ, կառավարական տագնապին լուծում մը գտնելու համար: Համաձայն մամուլի կաթողիկէ գործակալութեան՝ Ափի, որ ընդհանրապէս ճշգրիտ տեղեկութիւններ ունի, Մեռցակօռա շատ չէ հաւատար իր պաշտօնին օգտակարութեան: Միւս կողմէ գործադուլները կը շարունակուին: Ֆիռէնցէէ եաք, 2000 բանթող կան Անքոնէի մէջ:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ հայկական թաղերէն Սանճագի մէջ հրդեհ մը ծայր տուած է Հայու մը տունէն, մոխիր վերածելով հինգ ընտանիքներու բնակարանները: Աւելի քան երեսուն հոգի անպատսպար մնացած են:

ՆԱԽԱԳԱՀ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ յայտարարեց թէ օտարներու կատարուած օժանդակութիւնը պիտի մնայ իր ներկայ մակարդակին վրայ. «Միացեալ Նահանգներու ապահովութեան ոչինչ կրնայ այնքան լաւ օժանդակել, որքան փոխադարձ ապահովութեան յանկացուած ծրագիրը», աւելցուց Նախագահը:

ՇԻՔԱԿՕՅԻ մօտերը, Ուիթրնի մէջ հրդեհ ծագած է քլինիքի մը մէջ. ութ հիւանդներ եւ ադատարար մը ողջ–ողջ այրած են:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Նախագահը եւ Տիկին ժորժ Պիտօ, Մարքի եւ Մարքիզուհի Տիւ Վէու անկարելիութեան մէջ ըլլալով անհատապէս շնորհակալութիւն յայտնելու բոլոր այն անձնաւորութեանց որոնք այնքան բարեհացակամութեամբ եւ վեհանձնութեամբ պատասխանած էին Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան հրաւէրին (Յունուար 28), կը խնդրեն անոնցմէ որ ներկայս ընդունին իբրեւ արտայայտութիւն իրենց ջերմ երախտիքին:

×

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները Նոր Տարւոյ եւ «Մանուկներու Օր»ուան առթիւ:

Պ. Պ. Ա. Օպօղեանէ տասը հազար Ֆր., Սանճեանէ (Վիլֆրանշէն) հինգ հազար, Վ. Գամպէրեանէ երկու հազար, Յ. Եաղուպեանէ երեք հազար, Սանճեանէ երկու հազար, Մ. Ապաճանեանէ երկու հազար, Կ. Վարժապետեանէ, Լ. Օրջանեանէ, Գարաօղլանեանէ, Ա. Ջեքեանէ, Մ. Պալեէօղեանէ, Պ. Մուրաջեանէ, Յ. Պէրպէրեանէ հազարական ֆրանք, Տիկիններ Ի. Փափազեան երեք հազար Ֆր, Պօյաճեան եւ ոմն հազարական, Պ. Պ. Փամպուքճեան հինգ հարիւր և Հէքիմեան երկու հարիւր:

Շնորհակալութիւն նաեւ Տիկ. Մաղեսեանին, Միութեանս նուիրած հայկական տարազներուն համար: Եւ Տէր եւ Տիկին Տիւմէճեաններուն որոնք նուիրեցին տասը հազար ֆրանք, իրենց ամուսնութեան առթիւ: Փոքրիկն Վ. Աճէմեան հազար ֆրանք:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ Մշակութային Ընկերակցութեան Փարիզի Մասնաճիւղը ձեռնարկած է ամսօրեայ տօնախմբութիւններու շարքի մը, որուն բացումը տեղի պիտի ունենայ թէյասեղանով մը, Փետրուար 7ին, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, 17, Րիւ Պլէօ, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ, ուր խօսք պիտի առնեն ծանօթ մտաւորականներ:

Երեկոյթը պիտի ունենայ նաեւ իր գեղարուեստական բաժինը:

Կը հրաւիրուին Համազգայինի անդամները եւ հայ հասարակութիւնը:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 21ին, Քաֆէ Քառէի վերնայարկը, նուիրուած՝ ՇԱԽԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ յիշատակին: Կը խօսին Պ. Պ. ԱՇՈՏ ԽՍԱՀԱԿԵԱՆ, ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ, Վ. ՄԵԼԻՔԵԱՆ եւ ուրիշներ:

Մուտքը ազատ է:

ՆԿԱՐՆԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ
ՎԱՐԱԶ ՍԱՄՎԵԼԵԱՆ
Փետրուար 2էն 14

Galerie Puget

87 RUE PARADIS, MARSEILLE

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Վարդանանցի առթիւ այս Հինգշաբթի առտու ժամը 10ին: Ներկայ կ'ըլլայ Ալֆորվիլի դպրոցի աշակերտութիւնը:

ՎԱՐՁՈՒ Է

Մէկ սենեակ խոհանոց, ջուր, ելեկտրականութիւն, արեւոտ, երկրորդ յարկ, առանց զաւակի հայ զոյգի մը համար:

Դիմել՝

M. Casparian

28, Villas des Iris, Bagneux

ԾԱԽՈՒ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆ

Փրէ Սէն ժերվէի մէջ (մեթրոյէն երեք վայրկեան) յարկաբաժին մը ծախու է, Գ. յարկ, երկու սենեակ, խոհանոց, մուտք, ջուր, կազ եւ ելեքտրականութիւն, արեւոտ եւ լուսաւոր: Դիւրամատչելի գին: Դիմել ԳՐԱՒՈՐ Տիկին Գանթարի, 26 Րիւ Րիշէ, Փարիզ (9):

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Կապ. Խաչի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր նախկին եւ նոր անդամուհիները, այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Երիմեան վարժարանը:

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՎԵՆԵՏԻԿ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

8 Փետրուար, ժամը 16ին, Կիրակի
կը ներկայացուի՝

Ա.— ԱՒԱՐԱՅՐԻ ԴԻՒՑԱԶՆԵՐԸ
(Հեղ. Հ. Սահակ Տէր Մովսէսեան)
Բ.— ՉԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ
(Հեղ. Ե. Օտեան)

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Այս Հինգշաբթի օր Սրբոց Վարդանանց զօրավարացն Մերոց եւ վկայիցն: Տօն ազգային եւ յիշատակ Մեռելոց, ներկայ պիտի ըլլայ բոլոր դպրոցներու աշակերտութիւնը, պատարագ ժամը 10ին, արարողութեան պիտի նախագահէ եւ քարոզէ Հայրապետական պատուիրակ Գերաշնորհ Սերովբէ եպիս. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

Սիրով կը հրաւիրուի հասարակութիւնը:

ԵՂԱՆԱԿԻ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Հովանաւորութեամբ ՏԻԿ. Ա. ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐԻ եւ ԿՈՄՍ Տ'ԱՐՍՔՕԹԻ

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 22ԻՆ, ԺԱՄԸ 17ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

HOTEL GEORGE V

Միջազգային «Աթրաքսիոններ», անակնկալներ
ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՊԻՒՖԷ ԵՒ ՊԱՌ

Սեղաններու համար դիմել՝

Union Générale Arménienne de Bienfaisance — 11, Square Alboni, Paris (16e)
TÉLÉPHONE : TRO. 03-18

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՐԻ ԵՒ ԵՐԳԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՇՔԵՂ ԵՐԵԿՈՅԹ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՄՈՒՐԱՏ – ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

15 Փետրուար, Կիրակի իրիկուն ժամը 8·30ին
ՄԻՒԹԻՒԱԼԻԹԷԻ ՄԵԾ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

RUE SAINT-VICTOR, MÉTRO : MAUBERT-MUTUALITÉ

Մասնակցութեամբ ԱՐՄԵՆԻԱ նուագախումբին եւ ՍՕՍԻ պարախումբին

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդի» Լիոնի մասնաճիւղին տարեկան մեծ պարահանդէսը Փետրուար 21ին, Շաբաթ երեկոյեան ժամը իննէն մինչեւ լոյս, «Պէոլէ Մէյէ»ի շքեղ սրահին մէջ:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷՆ

Կիրակի, Փետրուար 8, ժամը 15·30ին
կը ներկայացուին՝

ՍԵՊՈՒՀ ՄԻՆԱՍԵԱՆԷՆ — Ադուարդ–Իշխան: Հայաստանի անկախութեան դրուագ մը, Հայ – Մակեդոնական շրջանէն:

COURTELINE - L'ARTICLE 330
ՁԱՒԵՇՏ ՄԷԿ ԱՐԱՐ

ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ Մեծապատիւ Մուրացկաններէն տեսարաններ::

Ծիծաղաշարժ միջնարարներ

Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր ազգայինները:

Տոմսերը տեղւոյն վրայ:

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
— 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e) —

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 փր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 փրանք : Հատը 20 փր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 3 ՓԵՏՐՈՒԱՐ — MARDI 3 FÉVRIER 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8410 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4211

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՉՈՐՐՈՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Հայաստանի սովետական գրողներու չորրորդ համագումարին մէջ խօսք առնելով Վաղարշակ Նորենց, արծարծած է սփիւռքի գրողներուն հետ կապ հաստատելու հարցը :

Ցայտնած է թէ «վերջին մի քանի տարիների ընթացքում նշանակալից աշխատանք է կատարուած արտասահմանեան առաջադէմ, հայրենասէր գրողների եւ սովետահայ գրողների միջեւ կապերն ընդլայնելու եւ ամրապնդելու ուղղութեամբ» :

Իբրեւ «նշանակալից աշխատանք» յիշած է, որ պետական հրատարակչութիւնը արեւմտահայ տասնեակ հեղինակներու գրքերէն զատ լոյս ընծայած է «գաղութներում այսօր ստեղծագործող գրողների երկերը» :

Պարբերական մամուլն ալ սկսեր է լրջօրէն զբաղիլ գաղութահայ գրականութեան հարցերով, լաւը գնահատելով եւ «սխալն ու մերժելին» քննադատելով : Որպէսզի շնորհիւ «սկզբունքային քննադատութեան» հնարաւորութիւն տրուի «տարակուսանք ունեցող որոշ հեղինակների վերանայելու իրենց դիրքը, կանգնելու գաղափարական, ստեղծագործական ամուր հողի վրայ, մերձենալու հայրենի գրականութեանը» :

Այս հարցի մասին «ելոյթ» ունեցեր է նաեւ Ստ. Ալաջաջեան, որ յիշելէ ետք թէ «արտասահմանում ապրող ու ստեղծագործող առաջադէմ գրողների երկերի մասսայականացման» համար վերջին տարիներուն պարբերական մամուլը, գրական կազմակերպութիւնն ու պետհրատը աւելի մեծ ուշադրութիւն կը դարձնեն, րսած է որ այդ աշխատանքները «բաւարար» չեն :

Ու թելադրած է «աւելի կենդանի կապ ստեղծել սփիւռքի հայ աշխատաւորների հետ» : Ի՞նչ ձեւով սակայն : Շատ պարզ : խորհրդահայ գրողները պէտք է «այցելութեան գնան նրանց, սերտ շփման մէջ մտնեն արտասահմանի մեր ընթերցողների հետ» :

Ու վերջապէս միտքն ինկած է, որ կայ «արտասահմանի հետ կուլտուրական կապի հայկական ընկերութիւն» մը, կայ եղեր նաեւ «Հայաստանի սովետական գրողներու միութեան արտասահմանեան գրականութեան յանձնաժողով» մը : Ալաջաջեան պահանջած է, որ «անհրաժեշտ է աշխուժացնել աշխատանքները» այս երկու մարմիններուն :

Զարմանալի է, որ արտասահմանէն ո՛չ մէկ «առաջադէմ», «հայրենասէր» գրող հրաւիրեր էին համագումարին այս անգամ :

Սակայն չեն մոռցեր հրաւիրելու «եղբայրական» հանրապետութիւններէն գրող ներկայացուցիչներ, որոնցմէ խօսք առած են վրացի Մրեւելիձէ, Ազէրի Երեւանլի եւ Մամեդ Ռահիմ, ռուս Գրողներու Միութեան Ա. քարտուղար Սուրկով եւ Լատվիացի Իմերմանիս :

Մամեդ Ռահիմ խօսեր է իր մայրենի լեզուով (Թուրքերէն) եւ ըսած. «Բաքւի նաւթագործները ինձ յանձնարարել են, որպէսզի ձեզ յայտնեմ, որ չուտով ձեր եղբայրական Ատրբէջանը ձեզ գազ է տալու : Թող այդ գազը՝ որպէս մեր սիրոյ ու բարեկամութեան սիմվոլը, միշտ բոցավառի ինչպէս Թբիլիսիի, այնպէս էլ ձեր զեղեցիկ տներում» :

Համագումարին մէջ խօսք առնողները ընդհանուր առմամբ քննադատած են գրողները, որ «աշխատանքի մարդկանց» հետ կապ չեն պահեր եւ անոնց կեանքը հարազատօրէն չեն պատկերացներ :

Նայիրի Զարեան նպատակայարմար համարած է, որ երիտասարդ գրողները բարձրագոյն կրթութիւն ստանալէ վերջ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ա. ՄԻԿՈՅԵԱՆԻ ԽՕՍՔԸ 21ՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ՄԷՋ

ԲՈՒԼԳԱՆԻՆԻ ԵՒ ՎԻՇՆՍՔԻԻ ԱՆՈՒՆՆԵՐԸ ԱՅԼԵՒՍ ՉԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴ. ՀԱՄԱՅՆԱԳԻՏԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

●

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՏԱՒԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊԻՏԻ ՉԸԼԼԱ՞Յ

Համայնավար կուսակցութեան 21րդ համագումարին հինգերորդ օրը (չորեքշաբթի) սովորական լուրերով եւ առաջարկներով անցաւ : Միայն Քուպայի պատուիրակը կատաղի յարձակումներ ըրած «ամերիկեան աշխարհակալութեան» վրայ, եթէ կարելի է սովորականէն տարբեր բան մը նկատել այս պարագան՝ համայնավարներու համագումարի մը մէջ :

Օրուան «վրաէթ»ը եղաւ փոխ վարչապետ Ա. Միկոյեան, որ իրիկուան դէմ խօսք առնելով յայտարարեց .— 20րդ համագումարէն ի վեր, Խ. Միութիւնը կարեւոր յաջողութիւններ արձանագրեց ներքին թէ արտաքին քաղաքականութեան մէջ : Խորհրդային ժողովրդավարութիւնը դէպի յառաջ մեծ քայլ մը առաւ : Խորհրդային քաղաքացիները այլեւս ճնշումներու չեն ենթարկուիր՝ քաղաքական պատճառներով եւ ընկերվարական վարչակարգին բարեշրջումը ցոյց տուաւ թէ բանուորական բռնատիրութեան էութիւնը անոր կազմակերպչական աշխատանքին մէջ կը գտնուի : Հետեւաբար, խստութիւնը միշտ անհրաժեշտ չէ :

Գալով «հակակուսակցական»ներու հարցին, Ա. Միկոյեան ըսաւ .— Ինչ կը վերաբերի այդ խմբակին, որ դատապարտուած է մեր կուսակցութեան կողմէ, գիմակայերծ ըլլալէն ի վեր նոր մը չաւելցաւ անոր վրայ :

Միկոյեան այս ակնարկութիւնը կ'ընէ, անդրադառնալով Սապուրովի եւ Փերվուխինի, որոնց անունները վերջերս յիշատակուեցան «հակակուսակցական»ներու շարքին : Ամէն պարագայի մէջ Մոսկուայի ձայնասփիւռը յայտարարեց թէ Փերվուխին պաշտօնանկ եղած է :

Փոխ վարչապետը խօսեցաւ նաեւ Խ. Միութեան «քաշողական ուժ»ին շուրջ, «որ աւելի պիտի զօրանայ յառաջիկայ եօթնամեակին, այդ ձեւով անուղղակիօրէն օժանդակելով դրամատիրական երկիրներու աշխատաւորներուն ապրուստի մակարդակին բարելաւման : Եօթնամեայ ծրագրին իրագործումով յիշեալ երկիրներու բանուորները վճռապէս պիտի պայքարին իրենց իրաւունքներուն համար եւ դրամատիրութեան ներկայացուցիչները պիտիստիպուին նոր զիջումներ ընել աշխատաւոր դասակարգին» :

Անդրադառնալով Խրուշչեւի ճառին

այն մասին ուր կը խօսուէր Խ. Միութեան եւ միւս երկիրներու «քոյր կուսակցութիւններու» յարաբերութեանց մասին, Միկոյեան ըսաւ թէ այլեւս վերջ կը գտնէ դրամատէրներու այն յերիւրանքներուն, թէ Խ. Միութիւնը միջամուխ կ'ըլլայ իրենց ներքին գործերուն» :

Խօսելով չինեւխորհրդային յարաբերութեանց մասին, որուն առնչութեամբ «անբարեացակամ հարցում»ներ եղած էին իրեն Միացեալ Նահանգներու մէջ, փոխ-վարչապետը ըսաւ .— Չինեւխորհրդային բարեկամութիւնը պիտի պահենք մեր բիբերուն պէս» :

Գալով Միացեալ Նահանգներ – Խ. Միութիւն յարաբերական հարցին, Ա. Միկոյեան հետեւեալ ձեւով արտայայտուեցաւ .— Ամերիկայի մէջ խորհրդային կեանքը յաճախ կը դիտուի սխալ եղանակով : Բայց ես այն եզրակացութեան կարողացայ հասնիլ, թէ ամերիկացի ժողովուրդը կը հասկնայ, որ նոր պատերազմ մը ինչ սարսափելի բան պիտի ըլլայ. ոչ միայն անկարելի պիտի դարձնէ «պիգնիս»ը, այլեւ՝ ամէն բան կորսնցնել պիտի տայ իրենց : Պետական մարդոց հետ խօսելէ ետք, համոզուեցայ նաեւ թէ Ամերիկացիները ընկերվարական երկիրներու ներքին գործերուն խառնուելու նպատակ չունին : Իբրեւ եզրակացութիւն՝ կրնանք ըսել թէ պետական մարդիկը համաձայն են խաղաղ գոյակցութիւնը շարունակելու քաղաքականութեան, բայց խօսքերուն պէտք է յաջորդեն գործերը» :

Միկոյեանի ճառէն ետք, խորհրդային հարցերու մասնագէտ շրջանակները կը յայտարարեն թէ հաւանական է որ «հակակուսակցական» խմբակի անդամները խիստ պատիժներու ենթարկուին, բայց շատ քիչ հաւանականութիւններ կան որ հրապարակային դատավարութիւն մը ըլլայ :

Միւս կողմէ, Մոսկուայի մէջ սկսաւ ծախուիլ խորհրդային համայնագիտարանին նոր տպագրութիւնը, որուն մէջ այլեւս չկան Բուլգանինի եւ 1954ին մեռած Վիշինսքիի անունները :

երկար ժամանակ աշխատին գործարաններու, կոլխոզներու, հանքերու եւ շինութեանց մէջ, որպէսզի կուտակեն հարուստ փորձ՝ իրենց յետագայ ստեղծագործութեանց համար» եւ ոչ թէ անմիջապէս տեղաւորուին կեդրոնական թերթերու եւ ամսագրերու խմբագրութեան մէջ :

Կոմկուսի կենտկոմի Ա. քարտուղար Թովմասեանի ընդարձակ ճառով փակուած է համագումարը : Վարչութեան գործունէութիւնը գնահատուած է իբրեւ «բաւարար» :

Յունուար 9ին «Բարեկամութեան երեկոյ» մը տեղի ունեցած է Հայֆիլհարմոնիայի մեծ դահլիճին մէջ, մասնակցութեամբ «եղբայրական ռեսպուբլիկաների» գրողների ներկայացուցիչներուն :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

Օրը Օրին

« ԽՕՍՔ – ԽՈՐԱԹԱՅ » ԵՂԵՐ Է ...

Արեւելեան երկիրներու մէջ, ուր հայկական գաղութները բազմամարդ են եւ բազմընտանիք, կարգ մը թերթեր յաճախ կը յայտարարեն. «թերթը փոխ մի տաք» : «Չհրատարակուած ձեռագիրները չեն վերադարձուիր»ի պէս բան մը :

Լա՞ւ կ'ընեն նման յայտարարութիւններ հրատարակելով : Գէ՞շ կ'ընեն : Չենք գիտեր : Ամէն պարագայի մէջ, այդ սովորութիւնը չունինք : Բայց, տեսէք թէ ինչ պատահեցաւ :

Իզէրի նահանգէն բաժանորդ մը գրեց թէ կ'ուզէ թերթը դադրեցնել : *Յառաջի* վարչութիւնը, համաձայն իր սովորութեան, թերթը դադրեցուց :

Անցան քանի մը օրեր, եւ նամակ մը ստացանք : Նամակագիրը կ'ըսէ թէ Իզէրի նահանգէն *Յառաջ*ը դադրեցնող անձը իր քեռայրն է եւ պարտք կը սեպէ կարգ մը բացատրութիւններ տալ : Անպաճոյճ, այլեւ պատկերաւոր, խօսուն լեզուով նամակ մը, որուն խնդրոյ առարկայ մասը կը հրատարակենք, եղածին պէս.—

... էն քիչ մը հեռու ութ կամ տասը հայ ընտանիքներ, իրենց պարտէզներով, քով քովի տուն են շինած եւ շատ ալ սիրով են իրարու հետ : Երբ «Յառաջ» թերթը կուգայ, վերոյիշեալ ընտանիքները կը կարդան եւ շատ ալ կը սիրեն «Յառաջ» թերթը կարդալ :

Այսքանը բնական է անշուշտ, բայց հետաքրքրականը մնացեալն է .— *Իսկ երբ իրիկունը քեռայրս, յոգնած, գործէն կուգայ, առաջին խօսքը կ'ըլլայ՝ «Յառաջ»ը ո՞ւր է, կամ՝ հիմա որո՞ւն քովն է : Գոնէ տանողները աղնիւ ըլլային կարդալէ յետոյ վերադարձնել թերթը. այդ ալ չկայ : Ահա քեռայրս կը սկսի փնտռել «Յառաջ»ը. նախ կ'երթայ քովի տունը. «ես կարդացի, այսինչին տուի» : Հոն կ'երթայ՝ նոյն ձեւով կը պատասխանեն : Այսպէսով քանի մը տուն փնտռելէ յետոյ թերթը կը գտնէ, որ ինքն ալ կարդայ : Երբեմն ալ թերթը բոլորովին կը կորսուի, ինք թերթին տէրը ըլլալով՝ առանց թերթի կը մնայ ... :*

Հետեւաբար՝ մարդը ստիպուած է թերթը դադրեցնել, որպէսզի գործէն վերադարձին նոր յոգնութեան եւ ջղայնութեան պատճառ մը չունենայ : Ինչպէս կը տեսնուի 8 – 10 *ընտանիքներ* միայն մէկ թերթ կը կարդան :

Անշուշտ կրնայինք ըսել թէ այսքան տարի է Եւրոպա կ'ապրինք, քաղաքակիրթ ժողովուրդի մը մէջ եւ տակաւին դաս չենք կրցած առնել ուրիշներէն, բայց մտահոգիչ է այլ պարագայ մը : Նամակագիր մեր բաժանորդը իր եզրակացութեան մէջ կը գրէ .— *«Անանկ հասկցայ թէ վերջերս թերթին պատճառով գրացիներուն միջեւ խօսք – խորաթայ ալ եղեր է ...»* :

Պատկերազարդ պատմութիւն :

ԱՐՄԵՆԱԿ

ՏԽՐՈՒՆԻ .— ԽԱՉԻԿ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք թէ Յունուար 31ին Պրիւսէլի մէջ յանկարծամահ եղած է Պ. Խաչիկ Կարապետեան, բնիկ Կէյվէցի, 60 տարեկանին :

Մեր ողբացեալ բարեկամը երկար տարիներէ ի վեր հաստատուած էր Պրիւսէլ եւ իբրեւ զբաղմանատեղի ունէր նաեւ խանութ մը Կանոի մէջ : Այդ պատճառով իսկ երկար ատեն փնտռուած էր Կանոի մէջ բնակարանը Վարուժանի՝ որուն աշակերտը եղած է Հայրիկեան վարժարանին մէջ, ինք էր նորէն որ մեծապէս օժանդակած էր անցեալ տարուան հանդիսութեանց Կանոի մէջ : Միշտ պատրաստ էր օժանդակելու ազգային որեւէ ձեռնարկի կամ հայ ուսանողի մը :

Մեր ցաւակցութիւնները այրի Տիկին Անահիտ Կարապետեանի եւ զաւակներուն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ արտաքին նախարար Տըլըս այս շաբաթ պիտի այցելէ Լոնտոն, Փարիզ եւ Պոն : Տըլըս կ'ուզէ այս ձեւով ներդաշնակութիւն մը ստեղծել արեւմտեաններու միջեւ, գերմանական հարցին շուրջ որպէսզի Մոսկուայի Յունուար 10ի յուշագրին տրուելիք պատասխանը արեւմտեան մէկ տեսակէտ ներկայացնէ :

ՖԱՆՖԱՆԻ որ քանի մը օր առաջ հրաժարած էր Իտալիոյ վարչապետի իր պաշտօնէն, շաբաթ օր հրաժարեցաւ նաեւ Քրիստոնեայ Ժողովրդավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարի պաշտօնէն :

ԺՈՂՈՎՐԴ. ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ արտակարգ համագումարը (դոնիակ) վերջացաւ կիրակի օր : Կուսակցութիւնը դէմ՝ ծայրայեղ աջին եւ ծայրայեղ ձախին, պիտի փնտռէ բոլոր հանրապետականներու միութիւնը : Բանաձեւը իր վերջաւորութեան մէջ կոչ մըն է բոլոր անոնց որ Ժողովրդական Շարժումին կողքին պատրաստ են աշխատելու որպէսզի պահպանեն Եւրոպան՝ պատերազմէն, Ափրիկէն՝ քաոսէն եւ Ֆրանսան՝ անկումէն : Ֆլիմլէն եւ Սիմոնէ իբրեւ նախագահ եւ ընդհ. քարտուղար վերընտրուեցան :

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մեծարենցի բնութիւնը այնքան ճոխ է եւ երազային, որքան իր երգերը՝ անոնց նուիրուած։ Անոնց մէջ արեւ կայ, լոյս կայ, ծիածանին բոլոր գոյները, արշալոյսներու եւ վերջալոյսներու ակնախտիղ բոլոր նրբերանգները։ Նկարիչի մը կը նմանի, որուն աչքէն չեն վրիպիր ամէնէն աննշան մանրամասնութիւններն անգամ։

Մեծարենցի քերթուածներէն շատերը նկարագրական էջեր են յաճախ, նրբութեամբ եւ հարազատութեամբ հիւսուած։ Անոնք մեր մէջ կը վերակենդանացնեն նրման պահեր ու վայրկեաններ, զորս մենք ապրեր ենք։ Ինչպէս որ վառ երեւակայութեան ծնունդ են անոնք, այնպէս ալ մեր երեւակայութիւնը մեզ կը փոխադրէ մեր հայրենի աշխարհը եւ անոր գեղեցկութիւններուն գիրկը։ Անոնք բազմաթիւ են։ «Ծիածան»էն կը յիշենք, «Աքասիաներու շուքին տակ», «Գետափի երազանքը», «Յայգանկար», «Այգերգ», «Նոր Տաղեր»էն «Ի՛նչ արբեցութեամբ» եւ «Ըլլայի, ըլլայի»ներու ամբողջ շարքը։

Մեծարենցի հիւանդ հոգին սակայն, բնութեան գրկին մէջ թափառական, արեւին եւ լոյսին կարօտն ունի։ Ժամանակակից հայ քերթողութեան մէջ դժուար է գտնել արեւին պաշտամունքին նուիրուած քերթուածներ, նոյնքան հզօր շունչով գրուած։ Պէտք է վերադառնալ աւելի հին ժամանակները, թերեւս մինչեւ շարականները, Ներսէս Շնորհալի եւ Նարեկացին, գտնելու համար Արեգակին ու առտուան լոյսին փառքը գովաբանող քերթուածներ, արձակ կամ տաղաչափուած։

Բանաստեղծը գիտակցութիւնն ունի, թէ բովանդակ կեանքի յաւիտենականութիւնը կախում ունի արեւէն ու լոյսէն։ Գիտէ հետեւաբար, որ իր հիւանդ հոգին ալ ճառագայթի պէտք ունի.

Պիտի ըմպեմ բոցն արեւին,
Ճառագայթի եմ ծարաւի,
Պիտի ծծեմ բոյրն առտուան՝
Հոգւոյս համար որ հիւանդ է։

Արեւարաղձ եւ լուսարաղձ նոյն տրամադրութիւններով, քերթողը կ'երգէ դարձեալ.

Ա՛հ, քիչ մը լո՛յս, ժպի՛տ մը,
Որ կեանք ինծի պիտի տար։

Անոր հոգին թռչնիկ մըն է, օդ ու լոյսի, երգ ու ծիծաղի կարօտ, որ վերջին անգամ կը պաղատի.

Քիչ մըն ալ դեռ,
Ա՛հ, շողա՛, շողա՛, բարի՛ արեւ։

Ուրիշ քնարերգակ եւ հովուերգակ բանաստեղծներ սիրահար են լուսնին, անոր ցոլքերուն վերի, գիշերներ կը լուսնեն դաշտերուն գիրկը, ծառերուն հովանիին տակ, ջուրերու եզերքը կամ աղբիւրներու ստուերին մէջ, ինչպէս տարաբախտ, վաղամեռիկ Մատթէոս Զարիֆեան, որուն արուեստին մէջ լուսինը եւ իրիկուան պահերը մեծ դեր խաղացած են։ Միսաք Մեծարենցի երգը աւելի առողջական է, աւելի հզօր, աւելի յուսատես, կեանքով բաբախուն, հորիզոնի աւելի ընդարձակութեամբ, գոյներու պէսպէսութեամբ։

Եթէ լուսինը, իբրեւ գործօն, անոր արուեստի սահմաններէն դուրս կը մնայ, կայ սակայն գիշերուան ներգործութիւնը, հակոտնեայ տարր, լոյսին ու արեգակին։ Գրեթէ չէք կրնար գտնել որեւէ քերթուած, որուն մէջ գիշերը միջամտած չըլլայ։ Գիշերը հսկումի խորան մըն է քերթողին համար։ Գիշերէն առաջ անշուշտ կայ «իրիկուան պահը», նոյնքան յաճախուած քերթողէն։ Գիշերուան ու իրիկուան պահերուն նուիրուած քերթուածներ են, «Ծիածան»էն «Զմրան պարզ գիշեր», «Սիրերգ», «Երազի պահեր», «Խոնջ իրիկունն արատօրէն», «Ցնորոտ անդորրութիւններ», իսկ «Նոր Տաղեր»էն՝ «Իրիկնային»ներու շարքը։

Բնութենապաշտ քերթուածներէն անոնք, որ իր գրականութեան առաջին շրջանը կը պատկանին («Ծիածան»), իրենց վրայ կը կրեն դառնութեան եւ յոռետեսութեան խորհուրդը։ Բայց այդ վիշտը աւելի մարդկային ու տանելի կը դառնայ, երբ «Նոր Տաղեր»ը կ'երգէր։ Այս վերջին հատորին մէջ, բանաստեղծը իր անձը կը փոխադրէր բնութեան իրերուն մէջ, կը նոյնանար անոնց հետ եւ ինքզինքը շատ աննշան կը գտնէր տիեզերական խորհուրդին առջեւ։

Ինչպէս որ ինք կը ժխտէր եղած վերագրումները, Մեծարենց խորհրդապաշտ քերթող մը չէ եղած։ Բայց օգտուած է այդ դպրոցին բանաստեղծական արուեստին բերած օժանդակութենէն եւ գրական միջոցներէն։ Այս է պատճառը, որ Մեծարենցի բանաստեղծութիւնը մեր մէջ կը վերակենդանանայ ամէնէն առաջ իր յստակութեամբ, իր պարզութեամբ։ Կը սիրէ պատկերներ գործածել, բայց զանոնք չի բեռնաւորեր խորհուրդով եւ անթափանցելի մշուշով։ Մեծարենցի քերթուածներուն մէջն ալ, բիլ եղբեւանին տրտմութիւն կը ցանէ, աչքերը կը խոկան, իղձերը կը ցամքին, տենչանքները տարագնաց մեղուներ են, բաղձանքները հողմավար նաւակներ, եւ անուրջները թիթեռնիկներ։ Սակայն այսպիսի պատկերներն ու գաղափարները բանաստեղծական փոխաբերութիւններ կամ այլաբանութիւններ են, արդիւնք ներքին ուժի մը բացառիկ յայտնութեան, որոնք երեւան կուգան յաճախ երաժշտական ներդաշնակութեամբ, դառնալու համար մեղեդի եւ օրօր, նմանաձայն բառերու ծիածան մը, ծափ ու ծիծաղով, ծառ ու ծաղիկով զիրար ողջունելու համար։

Մեծարենց մեր գրականութեան բերաւ, շատ յատկանշական շրջանի մը մէջ զգայութեան եւ արտայայտութեան նոր տարրեր, պատկերներու ինքնատպութիւն, նիւթերու եւ գոյներու պէսպիսութիւն, բառերու եւ փոխաբերութիւններու տոհմիկ գեղեցկութիւններ, միշտ արուեստի բնատուր եւ բարձրագոյն մտահոգութեամբ տոգորուած։ Քսաներորդ դարու հայ գրականութեան տաղանդաւոր քերթողներու շարքին մէջ արժանի դարձաւ իր պատուաւոր տեղը գրաւելու։

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՈՒՂՂԱԳՐԱԿԱՆ

Յառաջի մէջ կարդացի Եւրոպացիի յօդուածը։ Սկզբունքի խնդիրներուն նկատմամբ՝ համակարծիք եմ։ Սակայն պարտականութիւն կը համարիմ տարակարծութիւնս յայտնել քերականական որոշ կէտի մը վրայ։ Փորձառութեամբ գիտեմ որ քերականագէտի գործը շատ փափուկ է։ Լեզուները սորվեցնելու նպատակով, անոնց կազմուածքը կը հետազօտենք։ Նիւթական կազմուածքը (ձայնաբանութիւն, ձեւաբանութիւն) հասկնալը եւ ճշգրտապէս նկարագրելը արդէն շատ դժուար է եւ շատ անգամ քերականագէտներուն կանոնները սխալ կ'ըլլան ընդհանրացման բնական ձգտումին պատճառով։ Իսկ լեզուին հոգիին մէջ թափանցե՞լը... գերմարդկային ձեռնարկ է գրեթէ։ Ասոր ալ աւելցուցէք որ մարդկային միտքը չի կրնար սահմանափակուիլ նեղ, անփոփոխ, դասաւորուած շրջանակի մէջ, ինչպէս է լեզուի մը սկզբունքին տեսակէտով արտայայտչական սիսթէմը։ Լեզուն ուսումնասիրելէն ետքը՝ մեր պրպտումներուն արդիւնք եղած կանոնները կը հրատարակենք (միշտ խղճի խայթով)։ Եթէ մեր բանաձեւած կանոնները ճշգրիտ են, օգուտ կը բերեն, իսկ եթէ ամենաթեթեւ անճշգութիւն մը անգամ պարունակեն՝ վնասակար կ'ըլլան։ Այն ատեն ուրիշներուն պարտականութիւնը կ'ըլլայ գործակցական մտքով վիճաբանիլ անոնց մասին։ Այս մտքով է որ հետեւեալ դիտողութիւնները կ'ընեմ։

Պ. Եւրոպացի հետեւեալ կանոնը կ'առաջարկէ մեզի.—

« Հայերէնի մէջ, «այբ»ին աջ կողմը չի կրնար գալ ուրիշ ձայնաւոր մը, առանց «յի»ին օժանդակութեան։ Ուրեմն սխալ են ձիթաիւղ, ինքնաեռ բառերը..։

Մէջբերուած օրինակները հեղինակին իրաւունք չեն տար։ Ձիթաիւղ բաղադրեալ բառին երկրորդ տարրը՝ իւղ, ձայնաւորով չի սկսիր այլ երկբարբառով մը որ իու (կամ իւ) կը հնչուի։ Երկրորդ բառին պարագան աւելի բարդ է։ Թէեւ կանոնը բացարձակ ըլլալէ հեռու է, սակայն կրնայ ըսուիլ թէ ընդհանրապէս բաղադրեալ բառի մը երկրորդ տարրը որոշ անկախութիւն կը պահէ, մանաւանդ սկզբնատառին հնչումին նկատմամբ։ Այսպէս է որ տակաւին տասներկու, տասներեք բառերը կը հնչուին տասնէրկու, տասնէրեք եւայլն, մինչդեռ ապեբախտ բառին մէջ (բաղադրութեան եւ ածանցութեան կանոնները նոյն են այս տեսակէտով) Են է կը հնչուի։ Ձայնաւորներու տհաճելի պատահականութենէ խուսափելու համար, ինքնաեռ բաղադրեալ բառին մէջ Եին կը պահենք իր սկզբնատառի արժէքը։ (Հմմ. նաւ եւն.)։

Աւելցնեմ որ այստեղ Յ մը մտցնելը բնաւ փափաքելի չէ, որովհետեւ քանի որ Աը բաղադրեալ բառին մէջ իբր դօղ կը զգացուի, ինչ որ ետեւը դրուի իբր երկրորդ տարրին սկզբնատառ կը համկցուի եւ առաջարկուած ուղղագրութեամբ (ինքնայեռ)՝ բառը պիտի կարդացուէր ինքնահեռ, ծայրայեղ բառին օրինակին համեմատ։

Ուրիշ խնդիր մըն ալ կայ որ աւելի փափուկ է տակաւին։ Ամեն — ամենա — ձեւերուն կը վերաբերի։ Ասոնց նկատմամբ՝ երբեք պէտք չէ մոռնալ թէ միակ նշանակութիւն մը ունեցող մէկ բառի զոյգ ձեւեր չեն, երկուքն ալ կրնան պարագային համեմատ՝ ըլլալ

Ա) Կամ գերադրական աստիճանի նշան՝ օր. ամենաերջանիկ, ամենապարզ։

Բ) Կամ, եթէ երկրորդ տարրը բայի արմատ է կամ բայէ ածանցեալ բառ, այս երկրորդ տարրին՝ սեռի խնդիր, ինչպէս ամենաքաւ (ամէն բան քաւող) ամենակեր եւայլն բաղադրեալ բառերուն մէջ։ Այսպէս, Մալխասեանց, իր բացատրական բառարանին մէջ ամենաընդունակ ձեւը կը վերապահէ գերադրականին համար եւ ամենընդունակ ձեւին համար կու տայ իբրեւ առաջին նշանակութիւն «ամէն ինչ կամ ամէնին ընդունող», օր. «ամենընդունակ պանդոկ», եւ միայն իբրեւ երկրորդ նշանակութիւն «գերադրական աստիճան ընդունակ»ի։ Այսպիսի պարագաներու մէջ կը կարծեմ որ ամենա-ձեւը կրնայ յանձնարարելի ըլլալ գերադրականին համար երկդիմութենէ մը խուսափելու համար։ Իմ կողմէս, — բայց ես օտարական եմ եւ բնազդս չի կրնար անվիճելի համարուիլ, — ամենաընդունակ ձեւը կը վերապահեմ գերադրականին, ամենընդունակ գործածելով «ամէն մարդ կամ ինչ ընդունող»ի նշանակութեամբ։ Եթէ զգացումս իրականութեան կը համապատասխանէ, այսպիսիմը տարածելով կարելի կ'ըլլար այս եւ նման պարագաներու մէջ հայերէնի հաւուտիւ երկդիմութիւններէն մէկէն ազատիլ։

Պզտիկ ճշգում մը եւս, — ՈՅ ՈՒԻ կը փոխուի պայմանաւ որ ՈՅի ետեւը բաղաձայն մը գտնուի, որով իբրեւ ՈՒՅ երկբարբառ կը հնչուի։ Այս պարագայի մէջ միայն ՈՒ ձայնաւորի կրնայ վերածուիլ։

Թող Պ. Եւրոպացին ինծի ներէ եւ բարեհաճի հաւատալ որ բառերուս մէջ քննադատական որեւէ ձգտում չկայ եւ որ եթէ իր յօդուածը անկարեւոր համարէի՝ լուռ պիտի կենայի։

ՖՐԵՏԵՐԻՔ ՖԷՅՏԻ

ԽՄԲ.— Հրատարակութեան տալով այս գրութիւնը, զոր մեզի ղրկած է Փարիզի Արեւելեան Կենդանի լեզուներու պետ. վարժարանի դասախօսը՝ մեր յարգելի աշխատակիցը, փրոֆ. Ֆրետ. Ֆէյտի, դիտել կու տանք թէ հայ լեզուի ուսման մեր մեծագոյն հեղինակութիւնները տուած են իրենց վճիռը կատարուած դիտողութեանց մասին.—

1.— Այբին չի կրնար յաջորդել այբ, ոչ ալ ուրիշ ձայնաւոր։

2.— «Ձիթաիւղ»ը չինծու բառ է, ձէթը արդէն իւղ է։

Այսուհանդերձ խօսքը կը պատկանի Պ. Եւրոպացիին։

Ամերիկացի մը, անգլիացի մը եւ ռուս մը ճաշի կը պատրաստուին։ Յանկարծ լոյսը կը մարի եւ մութին մէջ կը մնան։

— Անպայման կարճատեւ ընդհատում մըն է, քիչ մը սպասենք, կ'ըսէ Անգլիացին։

— Ես կը կարծեմ, թէ պէտք է հարցը քննենք։ Թերեւս խափանարարութիւն է, կ'ըսէ Ռուսը։

Այդ պահուն լոյսը կը վառի։ Ամերիկացին շտկած էր։

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՄԵՆԱԴԺԲԱԽՏ ԵՐԿԻՐԸ

ԵՒ ԱՄԵՆԱԴԺԲԱԽՏ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

Եթէ դէթ որեւէ տեղ հետաքրքրութիւն զգացուի այս հարցի նկատմամբ եւ որեւէ մէկը մի բան ասի այդ բազմաչարչար ազգի ճակատագրի կամ նրա սքանչելի բանաստեղծութեան զարգացման մասին, այն ժամանակ կը գտնուին եւ թուեր ու թուականներ, ես էլ կը կարողանամ էլի գրել այդ մասին եւ աւելի շատ թարգմանութիւններ տալ նրա ինքնատիպ քնարերգութիւնից, գուցէ եւ մի փոքրիկ գիրք կազմել։

Ժամանակին ինչ որ տեղ նշուած էր թէ ես պատրաստւում եմ գրել Հայերի մասին, եւ ահա ինձ մօտ եկաւ մի սիրալիր մտաւորական պարոն, եւ սեփական քննումներից քաղած բազմաթիւ տեղեկութիւններ տուեց Հայերի մասին։ Նա առանձնապէս ընդգծեց որ Հայերը պատկանում են հնդեւրոպական ցեղին եւ նրանց լեզուի մէջ կան շատ բառեր, որոնց արմատները կան եւ մեր լեզւում։

Ինձ համար արժէքաւոր է այդ բազմաչարչար ժողովրդի հանդէպ ցուցաբերած նրա հետաքրքրութիւնը։ Բոլոր փոքր ժողովուրդները համարեա միանման ճակատագիր ունեն, բոլորն էլ տառապեալներ են եւ համանման զգացմունքներ են բոլորին իրար կապում ժամանակի ու տարածութեան միջով։ Բոլորն էլ համախմբման դէպքում այնուամենայնիւ ուժ են, գուցէ թերեւս այսօր լոկ բարոյական։

Ի վերջոյ ես ուզում եմ տեղ տալ Հայ պանդուխտների (ղարիբների) մի երգին, որովհետեւ Հայերը պանդուխտների դասական ժողովուրդ են.

Ղարիբն ի օտար աշխարհ,
Սիրտ նեղ, կեանքն է սպառ,
Թէ սրտի հարարաթն ասես,
Ապառաժ քարեր կը պատռի։

Մարդ որ մարդու կ'անիծի,
Թող ասի՝ ղարիբանաս։
Սար քե սնար էլնի,
Աւազի մէջ թուլանաս։
Թէ քո աշխարհ յիշես,
Ողջ անձով էլնես ցաւագին։

Իմ սիրտը կժի պէս կոտրի
Քանի ջուր լցնեմ կը տանի.
Ամէն հաւք որ ինգեր կնդի,
Ես եմ մոլորուի։
Ամէն քար ուր տեղն ի տոտրի,
Ես եմ կլորուի։

Մենք կարող ենք ու պարտաւոր ենք սովորել բոլորի բախտից։ Վերջացնեմ այս դիտողութիւնները մի հայկական առասպելով, թերեւս դրանից կարելի է աւելի շատ բան սովորել, քան միւս բոլորից։

Դարերի ընթացքում անդոսնուած Հայաստանը կարծես պարգեւատրուած է ապրելու ինչ որ միստիկական ուժով։ Ասում են որ հին հայ գրողները իրենց ժողովրդի տառապանքը վերածել են Գրիգոր Լուսաւորչի առասպելին.—

Տրդատ թագաւորը հրամայել է Գրիգոր Լուսաւորչի ձեռքն ու ոտքը կապած, կեռը բերանին գցած, աղը թիկունքին ցանած՝ կախել պատից։

Գրիգորը եօթներորդ օրը ողջ էր դեռ։

Այն ժամանակ Տրդատ հրամայում է գլխիվայր կախել նրան, տակից աղբիւս վառել ու գանակոծել։ Եւ դարձեալ եօթն օր յետոյ նա ողջ էր։

Տրդատ հրամայում է խանձողներով ծեծել նրան ու ջարդել բոլոր ոսկորները։ Գրիգոր ողջ էր դեռ։

Այնուհետեւ նրան պառկեցրին գետնին՝ երեսն ի վեր, կիզիչ արեւի տակ, գլուխը փայտէ սղմակների մէջ։ Կերակրում էին նրան աղով, բարակով ու քացախով։ Եւ նա ողջ էր դեռ։

Դրանից յետոյ նրա գլուխը կոխեցին շիկացած մոխրի մէջ, երկաթէ կեռերով պատառոտեցին փորոտիքը ու հալած արճիճ լցրին։ Եւ Գրիգորը ողջ էր դեռ։

Այսպէս դարեր շարունակ տանջուած՝ ապրում է Հայաստանը։

(15 եւ վերջ)

ՌՍՑՆԻՍ

ՃԱՇ Ի ՊԱՏԻՒ ՓՕԼ ՏԻՒ ՎԷՈՒԻ

Ինչպէս գրած էինք, Հայ Կամաւորներու եւ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը ճաշ մը կազմակերպած էր ի պատիւ Փօլ Տիւ Վէուի՝ ծանօթ պատմաբան եւ հեղինակ Փասիոն տը Սիլիսիի, անոր հայանպաստ գործունէութեան քառասնամեակին առթիւ։

Այս ճաշով, Ռազմիկներու Միութիւնը լաւագոյն առիթ մը ստեղծած էր ֆրանքօ–հայկական բարեկամութիւնը պատուելու եւ կարեւոր ու ծանօթ անձնաւորութեանց ծանօթացնելու Հայերը եւ անոնց պատմութիւնը։

Լիւթէսիայի ճաշասրահը լեցուած էին մօտ երկու հարիւր հոգի, որոնց մէջ հետեւեալ անձնաւորութիւնները.— Ժորժ Պիտօ որ կը նախագահէր ճաշին, Սեռովբէ եպիսկ. Մանուկեան, Գերապայծառ Կ. Ծ. Վ. Ամատունի, Գերապայծառ Պրեսօլ, Աւստրիոյ արհիդուքս՝ Րօպէր, իշխան Կզավիէ տը Պուրպոն, Լիբանանի Դանիոյ, Յունաստանի դեսպանները, կառավարութեան եւ Նախկին Ռազմիկներու նախարարութեան ներկայացուցիչները, երեսփոխաններ՝ Առիկի, Մահիաս, Պաթիսթի, Մորիս Շուման, Ջօր. Մոնքլար եւ բազմաթիւ այլ պաշտօնական անձնաւորութիւններ։ Ճաշէն ետք առաջին առթիւ գրաւոր ճառ մը արտասանեց Միութեան նախագահ՝ Պ. Վահրամ Պարկիրճեան։

Նախագահը նախ ի յարգանս Փօլ Տիւ Վէու յիշեց անոր քառասնամեայ գործունէութիւնը առաջին պատերազմէն մինչեւ 1950, երբ պատմագէտ եւ ակադեմական Րընէ Կրուսէ Պրեմոնի մրցանակը կու տար Տիւ Վէուին անոր ուսումնասիրութեանց համար Հայոց մասին։

Անցնելով Հայոց պատմութեան, Պ. Պարկիրճեան համառօտ կերպով ներկայացուց հայ ժողովուրդին զոհողութիւնները քրիստոնէութեան եւ մարդկութեան համար։ «1914ին երբ զերծ էին զինուորական որեւէ պարտականութենէ՝ 515 ուսանողներ, որոնք կը պատկանէին Ֆրանսա ապրող երեք հարիւր ընտանիքներէ փոքր գաղութի մը, կամաւոր արձանագրուեցան եւ ջերմ եռանդով գացին մաս կազմելու օտար լեգէոնի զօրաբաժնին, որուն փառքը մեծ էր, բայց մեծ էին նաեւ անոր կորուստները։ Անոնցմէ աւելի քան 400ը կը հանգչին այսօր այն հողին տակ, զոր ուզեցին պաշտպանել եւ որ դարձաւ իրենց գերեզմանը։

1915 Ապրիլը ամէնէն սեւ էջն է մեր ժողովուրդին մարտիրոսութեան։ Մարքի տիւ Վէու կրնայ ձեզի պատմել թէ ինչպէս 1.400.000 Հայեր, ըլլան անոնք կին, անմեղ նորածիններ, պատանիներ, անկար ծերեր կամ մտաւորականներ եւ կղերականներ տարագրուեցան, աքսորուեցան, ջարդուեցան, սպաննուեցան Միջագետքի անապատներուն մէջ, որովհետեւ մերժած էին երեք հարիւր հազարնոց լեգէոն մը կազմել Ֆրանսայի եւ Դաշնակիցներուն դէմ»։

Նախագահը յիշատակեց յետոյ Հայերուն մասնակցութիւնը Արարայի ճակատին վրայ, 1939–45 պատերազմը, դիմադրական ճակատը եւ մինչեւ այսօր՝ երբ 4000 երիտասարդ Հայեր գործօն մասնակցութիւն կը բերեն Ֆրանսայի բանակին ըրած զոհողութեանց։

Պ. Պարկիրճեան շնորհակալութեան խօսք ուղղեց Պ. Փօլ տիւ Վէուին, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Պիտոյի, որոնք իրենց ներկայութեամբ պատուած էին հանդիսութիւնը։

Նախագահ Պիտօ խօսք առաւ. Փօլ տիւ Վէուի, որ երկար ճառով մը յիշեց իր եւ Հայերու յարաբերութիւնները հինէն ի վեր։ Անգամ մը եւս իր գնահատանքի խօսքը ուղղեց այն ժողովուրդին, որ զինուած էր մեռնիլ քրիստոնէութեան համար։

Վերջին խօսքը՝ նախկին վարչապետ՝ Ժ. Պիտոյինն էր։

Ճարտար հռետոր եւ հմուտ պատմաբան, Միջերկրականի կոմիտէին նախագահը շեշտեց.— Ինչ որ աւելի կը գնահատեմ Հայերուն մէջ, այն է թէ կամաւոր եղած են, եւ իբրեւ կամաւոր ուզած են կռուիլ Ֆրանսայի համար, մինչ դժբախտ, ջարդուած ժողովուրդի մը համար արդար պիտի ըլլար չկռուիլ, երբ ոչ ոք կը ստիպէր։ Բայց Հայերը կամաւոր՝ եկան կռուիլ Ֆրանսայի համար, որովհետեւ գիտէին թէ կռուիլ Ֆրանսայի համար՝ կը նշանակէ նաեւ կռուիլ Հայաստանի համար։ Ժողովուրդները գերի չեն կրնար մնալ ընդ երկար։ Կը մնան լուծի տակ հարիւր, երկու հարիւր, հինգ հարիւր տարի, բայց ի վերջոյ կամքը կը յաղթանակէ, ազատութեան կամքը։ Ոչ ոք կրնայ զլանալ ժողովուրդի մը՝ անոր ազատութիւնը։ Ես կը մաղթեմ ու վստահ եմ, որ դուք ալ պիտի ունենաք ի վերջոյ ազատ Հայաստան մը»։

Պիտոյի ճառը մեծ խանդավառութիւն յառաջ բերաւ եւ հասարակութիւնը ջերմ ծափերով շնորհաւորեց նախկին վարչապետը։

Կամաւորներու Միութիւնը ձեռամբ Պ. Ճերմակեանի, Պ. Փօլ Տիւ Վէուի տուաւ, «Հայաստանի Սուր»ի պատուանշանը։

Հաւաքոյթը վերջացաւ ուշ ատեն, ջերմ մթնոլորտի մը մէջ։

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱ՛Ն, ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱ՛Ն ...

Փրոֆ. Լառոշ կը հաստատէ, թէ պտղակերութիւնը, ինչպէս բանջարակերութիւնը, խորապէս կը ներգործէ հոգիին վրայ։ Այս պէս, հազարը (մառոլ) կը զարգացնէ... երաժշտական ընդունակութիւնը, ծնեբեկը (գուշ գոնմազ) պատասխանատուութեան զգացումը, ամէնէն հետաքրքրականը այն է, որ տանձն ալ կը զարգացնէ եղեր... տրամաբանութիւնը։

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ

Երկար լռութենէ մը ետք, Փարիզահայ Թատրոնը անցեալ երկուշաբթի գիշեր գեղեցիկ ելոյթ մը ունեցաւ, ներկայացնելով ֆրանսական թատերական գրականութեան վարպետներէն, մեծանուն վոտըվիլիսթ Ժորժ Ֆէտոյի մէկ գործը՝ «Սիսթեմ Ռիպատիէ», թարգմանութեամբ թատերագիր – դերասան Գրիգոր Վահանի։

Ժորժ Ֆէտօ համաշխարհային համբաւի տիրացած վոտըվիլիսթ մըն է, որուն գործերը իր մահուընէն ետք ալ, մինչեւ այսօր կը ներկայացուին ֆրանսական բեմերուն վրայ։ Այսպէս, նոյն հեղինակին համբաւաւոր «Տէնտոն»ը կը մնայ միշտ Քոմէտի Ֆրանսէզի խաղացանկին մէջ, իր «Սիսթեմ Ռիպատիէն» ծանօթ բեմադրիչ Ժորժ Վիթալիի կողմէ բեմադրուեցաւ Թէաթրը Լաֆոնթէնի մէջ, եւ ներկայիս Ֆէտոյի ուրիշ մէկ գործը՝ «Ակամայ Շանփինիօլ»ը կը ներկայացուի մեծ յաջողութեամբ Մարինյիի Թատրոնին մէջ։

Մեր դերասանները, ուրեմն, լաւագոյն ընտրութիւն մը ըրած էին, ձեռք զարնելով Ֆէտոյի այս գողտրիկ գործին։

Տանք նիւթը՝ համառօտ կերպով։

Գեղանի Տիկին Ռիպատիէն կասկածներ ունի իր ամուսնոյն հաւատարմութեան մասին։ Ինքն նախանձոտ է Տիկինը, եւ իր նախանձոտութիւնը աւելի է խթանուած, շնորհիւ իր առաջին ամուսնոյն՝ Պ. Րոպինոյի բազմաթիւ անհաւատարմական արարքներուն։ Եւ ուրեմն, մեծ խանդով եւ աչալրջութեամբ կը հետեւի իր ամուսնոյն բոլոր քայլերուն։

Ռիպատիէն, կիներուն ետեւէն վազող մըն է։ Նոր հովուերգութեան մըն է ըսկսած գինիի մթերանոցի մը տիրոջ՝ Պ. Սավինիէի գեղանի կնոջ Թերեզի հետ։ Եւ հակառակ որ իր կնոջ կողմէ աչալուրջ հսկողութեան մըն է ենթարկուած, Ռիպատիէն շատ դիւրութեամբ կրնայ երթալ իր ժամադրութիւններուն, վասնզի ունի իր յատուկ սիսթեմը՝ մեկնած պահուն կը քնացնէ կինը իբնոզացնելով զայն եւ իր բացակայութեան Տիկինը կը քնանայ հանդարտ։ Եւ երբ Պարոնը վերադառնայ, կը փչէ իր կնոջ երեսին, կ՚արթնցնէ զայն եւ վերջացաւ ...

Սակայն, դժբախտ զուգադիպութիւն մը վերիվայր կը շրջէ հնարամիտ Ռիպատիէին կառուցած կեղծիքի շէնքը եւ ինք իսկ կը բռնուի իր լարած ծուղակին մէջ։

Իրենց մէկ բարեկամը՝ Թոմրէզօն, որ առենօք՝ երբ Տիկին Ռիպատիէն կը կոչուէր Տիկին Րոպինօ, կը դարպասէր զայն եւ վերջ ի վերջոյ յուսահատած, սիրոյն մէջ ծովամոյն, մեկնած էր հեռու Պաթավիա, ինքզինքը ենթարկելով կամաւոր աքսորի մը։ Սակայն, իր աքսորավայրին մէջ, երբ կը տեղեկանայ Րոպինոյի մահուան, եւ անգիտակ Անժէլի վերամուսնութեան, կը վազէ կուգայ, վերջապէս իր սիրածին տիրանալու յոյսով։ Բայց վերստին յուսախաբ կ՚ըլլայ, վասն զի Անժէլ այս անգամ կը կոչուէր Տիկին Ռիպատիէ։

Ռիպատիէ եւ Թոմրէզօ վաղեմի բարեկամներ են։ Պատճառ մը չկայ որ Ռիպատիէն չպատմէ իր գաղտնիքը բարեկամին։ Եւ ահա, երբ օր մը, Ռիպատիէ քնացնելով կինը կը մեկնի իր Թերեզին քով, Թոմրէզօ պատուհանէն մտնելով, կ՚արթնցնէ Անժէլը եւ անոր կը խոստովանի իր սէրը։

Անժէլ նողկանքով կը մերժէ Թոմրէզոյի առաջարկը եւ կ՚որոշէ վրէժ լուծել։ Եւ խաղ մը սարքելով ամուսնոյն գլխուն այնպէս հաւատացնել կուտայ անոր թէ ամէն անգամ որ ինք կը գտնուէր քնացած վիճակի մը մէջ, մարդ մը կը մտնէր պատուհանէն ներս, եւ օգտուելով դեռատի կնոջ քնացած վիճակէն, կը բռնաբարէր զայն։

Զուարթ ու ծիծաղի ալիքներ բարձրացնող տիալօկներէ ետք, յայտնի կ՚ըլլայ սակայն որ պատուհանէն գաղտագողի ներս մտնողը ուրիշ մէկը չէր, եթէ ոչ տան կառապանը՝ Կիւսմանը, որ ամէն գիշեր այդ ճամբով կ՚երթար իր սիրածին՝ տան սպասուհի Սօֆիին մօտ ...

Երկու ամուսինները կը հաշտուին եւ սիրոյ մէջ տարաբախտ Թոմրէզօն կը վերադառնայ Պաթավիա ...

Թատերական արուեստին Վոտըվիլի ճիւղը այնքան ալ տարածուած չէ հայ բեմերու վրայ։ Մեր դերասաններուն համար, ուրեմն, յանդուգն ձեռնարկ մըն էր այս, վասնզի իրենց արեւելեան թամբէրամանը դժուար թէ հաշտուէր ֆրանսական զուարթ, թեթեւ եւ հեզասահ թամբէրամանին։

Այսուհանդերձ, արդար ըլլալու համար պէտք է խոստովանինք որ մեր դերասանները մեծ յաղթանակ մը տարին, եւ կրցան իրենց խաղին ներարկել ֆրանսական վոտըվիլին պահանջած նուրբ եւ թեթեւ ըմբռնումը։

Տիկին Մատլէն Էքիզեան – Քարբանթիէ, Պ. Պ. Արտաշէս Գմբէթեան, Ն. Պշտիկեան, Նուրհան Մարգարեան կազմեցին կատարեալ ամբողջութիւն մը եւ ամբողջ խաղին ընթացքին յաջողեցան լարուած պահել հանդիսականներուն խանդավառութիւնը։ Խոստմնալից սիրող մըն է Օննիկ Սարաֆեան, որուն կառապանին սիլուէթը գնահատուեցաւ։

Գրիգոր – Վահանի թատերական երկերուն ծանօթ է մեր գաղութը։ Անոնք բազմաթիւ անգամներ ներկայացուած են Փարիզէն սկսեալ մինչեւ Ֆրանսայի հեռու շրջանները եւ արտասահման, միշտ ալ գնահատուելով բազմութիւններու կողմէ։ Ֆէտոյի գործին իր թարգմանութիւնը նոր բան մը կ՚աւելցնէ իր արժանիքներուն վրայ, վասնզի այդ թարգմանութիւնը կատարուած էր սահուն ոճով, մաքուր լեզուով եւ տաղաչափական օրէնքներուն բացարձակ ծանօթութեամբ։

ԹԱՏԵՐԱՍԷՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (341)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԻԷ.

ՎԱՆՔԵՐԻ ՇՈՒՐՋԸ

Մինչեւ այսօր այդ լերան կողքին կըպած է Ընձակ անունով գիւղը, որ հայկազանց նահապետներից մէկի, Ընձակի, անունն է կրում։ Նոյն նահապետի անունով եւ լեռը կոչուեցաւ Ընձակայ – քար։ Քար բառը մեր հին լեզւում երբեմն սար կամ լեռ բառերի տեղ էր գործածւում։

Յիշեալ լայնանիստ լերան գագաթը մի կողմից նայում է դէպի Վանայ ծովը, միւս կողմից՝ դէպի Ռշտունեաց աշխարհը։ Այդ գագաթի վրայ բարձրացաւ Ս. Յակոբ Մծբնայ Հայրապետը, այն աղէտաւոր անցքից յետոյ, երբ խստասիրտ Մանաճիհրը նրա սարկաւագներին ածեց ծովին մէջ։ Վշտացած Հայրապետը լերան բարձրութիւնից նայեց նախ դէպի ծովը, որ կլանել էր նրա սարկաւագներին, եւ ապա դէպի Ռշտունեաց աշխարհը, որ այնքան անգութ վարուեցաւ դէպի նրա սանիկները։

Նա անիծեց թէ ծովը եւ թէ աշխարհը ... Ծովը կատաղեց, գոռաց, փրփրեց, եւ իր ափերից դուրս վազեց։ Շէն ու շինութիւն, արտ ու անդաստան, բոլորը կորան, ջրասոյզ եղան։ Երկինքը պղնձացաւ, անձրեւ չտուեց, երկիրը ամլացաւ, էլ ջուր չբխեց։ Ծառն ու ծաղիկը, խոտն ու բուսը, ճախն ու ճարակը, անխոնջ մշակի վարն ու վաստակը,— բոլորը երաշտից այրուեց, ցամաքեց։ Նրանից յետոյ սովը մէջ մտաւ եւ իր ետեւից ժանտախտը բերաւ։ Անգութ հնձաւորը հընձեց, տապալեց եւ դիակներով երկիրը ծածկեց։ Գայլն ու բորենին, անգղն ու արծուին, ազատ, աներկիւղ թափառում էին մի գիւղից միւս գիւղ, եւ լափում էին անթաղ դիակներ ...

Արտամէջի անպատկառ աղջիկներին անիծելուց յետոյ, Ս. Յակոբ Հայրապետը՝ այդ երկրորդ սարսափելի անէծքն էր, որ կատարեց Ռշտունեաց աշխարհում։ Յետոյ նա անիծեց Փշաւանս գիւղը, ուր մինչեւ այսօր փուշից աւելի ոչինչ չէ բուսնում... Բայց ժողովուրդը, ներողամիտ ժողովուրդը, այդ անիծասէր հայրապետի յիշատակը յաւերժացնելու համար, նոյն Կապուտ – Կող լերան կապտագոյն կողքի վրայ, նրա անունով հիմնեց մի վանք, որ մինչեւ այսօր պաշտըւում է ամենայն ջերմեռանդութեամբ։

Մենք անցանք այդ վանքի մօտից, բայց նրա մէջը չմտանք։

Սկսեալ Նոր – Գիւղ կոչուած աւանից, որը այժմեան Գաւաշ գաւառակի գայմագամանիստ գիւղաքաղքն է, մինչեւ Դաթվանի նաւահանգիստը հասնելը, ծովի եզերքով սփռուած են զանազան ամայի եւ շէն վանքեր, որոնք իրանց ծովահայեաց դիրքով սքանչելի տեսարաններ են ներկայացնում։ Ամենագեղեցիկ տեղերը լեռների բարձրաւանդակների վրայ՝ ընտրել են վանքերի համար։ Ես կը յիշեմ այդ վանքերի անունները միայն. Կարմըրուկ սուրբ Աստուածածին, Գաղիկ Թագաւորից շինուած, որը մի ժամանակ երեք հարիւր միաբան ունէր, իսկ այժմ համարեա ամայի է. Լուսապատուղ սուրբ Սահակ, Գանձակ գիւղի մօտ, որը ամէն աչքացաւ ունեցողների բժշկողն է. Ս. Թոմայի վանք, որը գտնւում է Կապուտ – Կող լերան ծովահայեաց բարձրութեան վրայ եւ պահում է իր մէջ Թովմա առաքեալի աճեակ բազուկը. Ս. Գէորգայ վանք, Գոմս գիւղի մօտ, որի մէջ պահւում է Ս. Գէորգայ գլուխը. Ս. Կարապետի վանք. Սօփ գիւղի մօտ, եւ Ս. Հիզգիրուզգի վանքը, Թուխ գիւղի մօտ.

Ի՞նչ ազդեցութիւն ունեն այդ վանքերը իրանց շրջակայքի վրայ։ —

Անցնում էինք մի հայաբնակ մեծ գիւղի մօտով։ Գիւղից շատ չէինք հեռացել, մեր ուշադրութիւնը դրաւեց մի խառնաձայն աղմուկ, աղաղակ։ Բլուրների միջից միմեանց ձայն էին տալիս, գոչում էին՝ «անցաւ ... բռնեցէք...» եւ աղաղակները հետզհետէ սաստկանում էին։ Ձայները աւելի մանուկ հասակի ձայներ էին։ Մենք կարծեցինք, թէ գայլ է մօտեցել բլուրների վրայ արածող ոչխարներին։ Երբ մօտեցանք եւ տեսանք, թէեւ գայլ չէր, բայց նրա նման մի բան էր.

Մի մարդ ձորի միջով փախչում էր, իսկ գիւղի փոքրիկ գառնարածները ամէն կողմից քարեր էին նետում նրա վրայ։ Հալածականը ոչ մի տեղ չէր գտնում ապաստանելու, եւ փրկութեան բոլոր յոյսը դրել էր արագ ոտների վրայ։ Կարծեցինք, թէ այդ մարդը գառն է գողացել եւ, գողութեան մէջ բռնուելով, փոքրիկ հովիւները հալածում են նրան։ Ջալլադը իր ձին առաջ քշեց, տեղեկանալու եղելութիւնը։ Նրա ձայնից երեխաները հանդարտուեցան, փախստականը կանգնեց։ Կարծես, Աստուծուց նրան օգնութիւն հասաւ։

Դա մի փոքրիկ, կարճահասակ մարդ էր, կիսա – եւրոպական եւ կիսա – ասիական աղտոտ հագուստով, եւ ձեռքում բռնած ունէր իր հասակից աւելի երկար մի ցուպ, իսկ կողքից քարշ էր ընկած մի մեծ պայուսակ սեւ կաշուց։

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

«ՎԱՐԴԱԳՈՅՆ ՊԱԼԷՆ»ՆԵՐՈՒ խնդիրը նոր փուլի մը մէջ մտաւ առջի օր։ Յարդ միակ ամբաստանուածը նախկին ոստիկան մըն էր՝ Փիէռ Սօռլիւ որ զանազան խոստումներով «դէջ» ճամբու մէջ կը դնէր 15էն 18 տարեկան աղջիկներ։ Ինչպէս կ'երեւի Սօռլիւ —«զօրաւոր պաշտպանութիւններ» կը վայելէր եւ իր զոհերը լռ-պաւոնալիքի տակ՝ չէին համարձակած գանգատիլ։ Սօռլիւ «մասնաւոր» հաւաքոյթներ կը կազմակերպէր Վօքրըսօն՝ ագարանքի մը մէջ։ Վերջերս միայն պատմութիւնը երեւան ելաւ երբ ուրիշ խնդրի առթիւ ամբաստանուած ատեն 15 տարեկան աղջիկ մը պատմեց իր եւ 7 – 8 ուրիշ աղջիկներու գլխուն եկածները։ Շաբաթ օր ամբաստանութեան տակ առնուեցաւ նաեւ Ազգ. Ժողովի նախկին նախագահ՝ Անտրէ Լը Թրոքէռ։ Ընկերվարական նախկին երեսփոխանին անունը յիշուած էր վերջերս այս խնդրին առթիւ, կ'ըսուէր թէ իր տրամադրութեան տակ դրուած ագարանքը (Վօքրըսօն) կը ծառայէր «պարանցիկ երեկոյթ»ներու որոնց բնոյթը քիչ մը մասնաւոր էր։ Լը Թրոքէռ յայտարարեց թէ ինք խնդրած է ամբաստանութեան տակ առնուիլ որպէսզի աւելի ծանօթանայ խնդրին ծալքերուն, ինչ որ կարելի չէր ըլլար եթէ միայն իբրեւ վկայ ներկայանար։ Ամբաստանութեան տակ առնուեցան նաեւ փարիզեան ծանօթ վարսայարդար մը՝ Կիյոմ, եւ մեծ հաստատութեան մը տնօրէնը՝ Ժէսիէ։

ԼԱՔԱՉԻ խնդիրը աւելի բարդ երեւոյթ մը ունի։ Զիլլիճայի հանքատէրը՝ Լաքազ կ'ամբաստանուի իր քրոջ որդեգրած տղուն կողմէ Ժան – Փօլ Կիյոմ։ Այս վերջինը փաստեր ունի թէ իր «մօրեղբայրը» ուզած է զինքը սպաննել տալ։ Անորոշ եւ մութ է նաեւ Տոքթ. Լաքուրի մը պարագան եւ Տիկին Վալթերի, վաթսուն մի-լիառի տէր կին մը որ քոյրն է Լաքազին եւ այրին երկու մեծահարուստներու՝ Կիյոմ եւ Վալթեռ։ Ոստիկանութիւնը կը հարցաքննէ նոր վկայ մը եւ կը կարծուի թէ այս վկան բաւական լուսաբանութիւններ կրնայ տալ։

ԴԱՆԻԱԿԱՆ «Հանս–Հետոֆ» նաւը, որ Թիթանիքի նման առաջին ճամբորդութիւնը կ'ընէր եւ ունէր «անընկղմելի» տիտղոսը, Լապրատորի բացերը ընկղմեցաւ. օգնութեան փութացող նաւերն ու օդանաւերը ոչինչ կրցան ընել սաստիկ փոթորիկին եւ ալեկոծութեան հետեւանքով։ 40 նաւաստիներ եւ 55 ճամբորդներ կային նաւուն մէջ, որոնց կարգին 12 կին եւ վեց փոքրիկներ։ Կը կարծուի թէ բոլորն ալ խեղդամահ եղած են։

ՓՕԼ ՌՈՊՍՈՆ սեւ հռչակաւոր երգիչը հիւանդացած է Մոսկուայի մէջ եւ հիւանդանոց փոխադրուած։ Վիճակը ծանր է եւ կը կարծուի թէ պիտի չկարենայ Օթելլոյի դերը կատարել Ապրիլ եօթին Սթրատֆորտ – օն – Ավընի (Շէյքսփիրի քաղաքը) մէջ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սեդրակ Եավրուեանի դաշնակի ռեսիթալը յառաջիկայ Մարտ տասնին, Սալ Կավոյի մէջ։

×

Նոր Սեբաստիոյ օրը Պանեէօյի մէջ, Մարտ մէկին եւ տարեկան մեծ պարահանդէսը Մայիս 9ին, 6րդ քաղաքապետարանի սրահին մէջ։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԵՐԵԿՈՅԹ ՍՈՌՊՈՆԻ ՄԷՋ

Ասօսիասիոն Ֆիլօթէքնիքի նախաձեռնութեամբ Թ. Գառնիկ դասախօսութիւն մը կուտայ Փետրուար 7ին, ժամը 8·30, Սոռպոնի Սալ տը Ժէօլօժի սրահին մէջ, (Ռիւ Վիքթոր Քուզէն)։

Նիւթն է՝ ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹԸ դարերու ընթացքին։

Ֆրանսացի եւ հայ արուեստագէտներ ու արուեստագիտուհիներ կ'արտասանեն զանազան հին եւ նոր հեղինակներէ, ֆրանսերէն եւ հայերէն բանաստեղծութիւններ։

Այս առթիւ ճարտարապետ՝

Պ. ԵԴՈՒԱՐԴ ԻՒԹԻՒՃԵԱՆ

Կը ներկայացնէ Հայաստանէն իր շարժանկարած ֆիլմերը։

Մուտքը ազատ, ծախքերու սիրայօժար մասնակցութիւն։

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ ժամը 8·30ին, ֆիլմի ամբողջութիւնը ներկայացնել կարողանալու համար։

Այրի Տիկին Անահիտ Կարապետեան, ինչպէս նաեւ Կարապետեան, Մաթոսեան, Շամլեան, Զօպեան, Նարկիլեան, Պէյլէրեան, Մերասեան, Հաճեան եւ Զարգարեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, եւ ազգականին՝

ԽԱՉԻԿ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ
(Կէյվէցի, 60 տարեկան)

յանկարծական մահը, որ տեղի ունեցաւ Յունուար 31ին Պրիւսէլի մէջ։

Մասնաւոր մահազդ դրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«Փետրուար 18»ը կը տօնուի Փարիզի մէջ Փետրուար քսանին, Ուրբաթ երեկոյեան ժամը իննին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պոմոնի Կ. Խաչի անդամուհիները Ս. Ծննդեան տօնին առթիւ այցելած ենՄարսէյլի հիւանդանոցները եւ Թաղիս կարօտեալներուն, անոնց բաշխած են դրամ, ուտելիք, բարոյական եւ հոգեկան մխիթարութիւն պատճառելովանոնց։

Այս առթիւ վարչութիւնս հիւանդներէն եւ կարօտեալներէն շնորհակալութեան նամակներ ստացած է, մաղթելով Կապոյտ Խաչուհիներուն եւ Միութեան յաջողութիւն։

Մասնաճիւղս իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ Պոմոնի բոլոր նուիրատուներուն որոնք սատար հանդիսացան այս բարենպատակ գործին, թէ նիւթապէս եւ թէ բարոյապէս։ Շնորհակալութեամբ ստացած ենք նաեւ Պ. Նշան Դարբինեանէ 1500 ֆրանք, իր զաւկին յաջողութեան առթիւ Պ. Մանուկ Մարկոսեանէ հազար ֆրանք իր մօր հոգեհանգստեան առթիւ եւ Պ. Զամպագճեանէ 500 ֆրանք իր ննջեցեալներուն տարեկան հոգեհանգստեան առթիւ։

×

Պոմոնի Կ. Խաչի մասնաճիւղը որոշած է Մարտ եօթին «Արշին Մալ Ալան»ը ներկայացնել Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ։ Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը։

×

Կրընոպլի Կապ. Խաչը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները ի նպաստ իր գպրոցին.— Տէր եւ Տիկին Մարաշլեան հազար ֆրանք, Տէր եւ Տիկ. Տօփկեան հազար ֆրանք իրենց զաւկին զինուորութենէ վերադարձին առթիւ, Տէր եւ Տիկին Քէօսէեան հազար ֆրանք եւ դպրոցական առարկաներ, իրենց աղջկան ամուսնութեան առթիւ։ Օր. Քէշիշեանի եւ Պ. Քուլաքսզեանի (Ս. Շամոն) նշանախօսութեան ուրախ առիթով եղած են հետեւեալ նուէրները՝ Կապ. Խաչի դպրոցին՝ Տիկին Քէշիշեան հազար ֆրանք, Պ. Քուլաքսզեան հազար ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Ուզուրեան հազար ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Մարաշլեան հինգ հարիւր, Մշակոյթի տան՝ Պ. Ճապուռեան երկու հազար, Պ. Ճապուռեան Մինաս հազար, Նոր Սեբաստիոյ Կրընոպլի մասնաճիւղին՝ Տիկին Քըճեան (Լիոն) հինգ հարիւր ֆր., Տիկին Քէշիշեան հազար, Պ. Քուլաքսըզեան հազար, Պ. աԳըլայճեան (Ս. Շամոն) հինգ հարիւր ֆրանք։

×

Վիէնի Կապ. Խաչի վարչութիւնս շնորհակալութեամբ ստացած է ընկերուհի Ալթուն Մուրատեանէ իր սիրեցեալ ամուսնոյն կսկծալի մահուան առթիւ երկու հազար ֆրանք Կապոյտ Խաչի դպրոցներուն, վարչութիւնս իր բոլոր ընկերուհիներով մխիթարութիւն կը մաղթէ։Նոյն առթիւ Պ. Զաքարիա Ղուկոյեան հազար ֆրանք կը նուիրէ փոխան ծաղկեպսակի։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Նոր Տարուան առթիւ Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէօանվիլիէի օժանդակութեան կայանի ընդարձակման ի նպաստ կը նուիրեն.—

Պ. Պ. Թորոսեան (Սէն Ժերմէն), Մէրճիքեան։ Սահակեան (Վիէրզօն), Սողոյեան, Ժան Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Մինէյեան, Շահինեան հինգ հարիւրական ֆրանք։

Քիրէճեան Ալէքս(Ալֆորվիլ), Սարաֆեան (Մէօտոն), Բալըլեան (Պուրժ), փալեան հազարական ֆրանք։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ Մշակութային Ընկերակցութեան Փարիզի Մասնաճիւղը ձեռնարկած է ամսօրեայ ասուլիսներու շարքի մը, որուն բացումը տեղի պիտի ունենայ թէյասեղանով մը, Փետրուար 7ին, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, 17, Րիւ Պլէօ, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ, ուր խօսք պիտի առնեն ծանօթ մտաւորականներ։

Երեկոյթը պիտի ունենայ նաեւ իր գեղարուեստական բաժինը։

Կը հրաւիրուին Համազգայինի անդամները եւ հայ հասարակութիւնը։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 21ին, Քաֆէ Քառէի վերնայարկը, նուիրուած՝ ՇԱՀԱՆ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ յիշատակին։ Կը խօսին Պ. Պ. ԱՇՈՏ ԽԱՉԱԿԵԱՆ, ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ, Վ. ՄԵԼԻՔԵԱՆ եւ ուրիշներ։

Մուտքը ազատ է։

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Այս Հինգշաբթի օր Սրբոց Վարդանանց զօրավարացն Մերոց եւ վկայիցն։ Տօն ազգային եւ յիշատակ Մեռելոց, ներկայ պիտի ըլլայ բոլոր դպրոցներու աշակերտութիւնը, պատարագ ժամը 10ին, արարողութեան պիտի նախագահէ քարոզէ Հայրապետական պատուիրակ Գերաշնորհ Սերովբէ եպիս. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ։

Սիրով կը հրաւիրուի հասարակութիւնը։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ ՊԱՏԱՐԱԳ

Վարդանանցի առթիւ այս Հինգշաբթի առտու ժամը 10ին։ Ներկայ կ'ըլլայ Ալֆորվիլի դպրոցի աշակերտութիւնը։

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

GALA FOLKLORIQUE ARMÉNIEN

«Հայկական երգերով»

« Հայկական եղանակներով »

«Հայկական պարերով »

Մասնակցութեամբ՝ «ԱՐՄԵՆԻԱ» նուագախումբին

Պ. Տէտէեան, Փ. Ֆնտիքեան, Մ. Պօղոսեան, Հ. Մարուքեան

եւ «ՍՕՍԻ» պարախումբին (Տիկին Քիւթնէրեան)

Մ. Աբրահամեան, Պ. Պէրպէրեան, Շաշուկեան, Յ. Ֆնտիքեան

15 Փետրուար, Կիրակի իրիկուն ժամը 20·30ին, Փալէ տը լա Միւթիւալիթէի մեծ սրահին մէջ։

RUE SAINT-VICTOR, MÉTRO : MAUBERT MUTUALITÉ

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒՀԻՆԵՐ ԵՒ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐ ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ ԲԱՑԱՌԻԿ ԱՌԻԹԷՆ

Տարեկան միայն 700 ֆրանքով

Եթէ կ'ուզէք լաւ վճարուած պաշտօնեայ ըլլալ, արձանագրուեցէք Ասօսիասիոն Ֆիլօթէքնիքի հաստատած ճիւղերուն՝ տաքթիլօկրաֆի, սթէնօկրաֆի, բոլոր գործածական լեզուներով, որոնց մէջ սպաներէն, ինչպէս նաեւ պաշտօնատան յատուկ բոլոր գիտելիքներուն՝ Ասիւռանս, Սէքիւրիթէ Սօսիալ, պանքերու յատուկ նիւթեր, արդիական տոմարակալութիւն, առեւտրական օրէնսդրութիւն եւն.։ Ասօս. Ֆիլօթէքնիքը դիւրութիւն կուտայ իր յաջող աշակերտներուն լաւագոյն պաշտօններու անցնելու։

Եթէ կ'ուզէք պաշտօնի մէջ յաջողիլ, կամ թատերական արուեստին նուիրուիլ, հետեւեցէք նոյն հաստատութեան հետեւեալ ճիւղերուն, ուսողութիւն եւ գիտութիւններ, պատմութիւն, աշխարհագրութիւն, գրականութիւն, իմաստասիրութիւն, Առ Տռամաթիք։

Կրնաք միեւնոյն ատեն եւ նոյն վճարումով միայն լիսէ Քոնտորսէի մէջ հայերէնի եւ հայ գրականութեան դասընթացքներուն հետեւիլ։

Արձանագրուիլ Աս. Ֆիլօթէքնիքի կեդրոնը՝

47, Rue Saint André des Arts

Մէթրօ՝ Օտէօն կամ Սէն Միշէլ։ Ինչպէս նաեւ Լիսէ Քոնտորսէ

Rue de Havre

Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ երեկոները հայերէնի սրահը 7 – 8։

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Կապ. Խաչի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր նախկին եւ նոր անդամուհիները, այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Խրիմեան վարժարանը։

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՎԵՆԵՏԻԿ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆԱՏԱԿԻՆ

8 Փետրուար, ժամը 16ին, Կիրակի

Կը ներկայացուի՝

Ա.— ԱՒԱՐԱՅՐԻ ԴԻՒՑԱԶՆԵՐԸ
(Հեղ. Հ. Սահակ Տէր Մովսէսեան)

Բ.— ՉԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ
(Հեղ. Ե. Օտեան)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷՆ

Կիրակի, Փետրուար 8, ժամը 15·30ին

Կը ներկայացուին՝

ՍԵՊՈՒՀ ՄԻՆԱՍԵԱՆԷՆ — Ադուարդ-Իշխան։ Հայաստանի անկախութեան դրուագ մը, Հայ – Մակեդոնական շրջանէն։

COURTELINE - L'ARTICLE 330
ՔԱՒԵՇՏ ՄԷԿ ԱՐԱՐ

ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ Մեծապատիւ Մուրացկաններէն տեսարաններ։

Ծիծաղաշարժ մենանուագներ

Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր ազգայիններ։

Տոմսերը տեղւոյն վրայ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Հայաստանէն կը փնտռեն :— Սեդոյեան Մարտին կամ Աստուածատուրեան Մարտին ((Արամի տղայ)։

× Քէօսէեան Թովմաս Հալէպի որբանոցէն կը փնտռէ Քէօսէեան Մարիամ Երեւանէն։

× Ջիլաճեան Յարութիւն Գր., Լենինականցի, ծնած 1925։

× Ասլանեան Հմայեակ, Ապարանի շրջանէն։

× Բալասանեան Հենրիկ Նզտիրցի։

× Ասադեան Արամայիս, հօրը անունը Ենովք, ծնած 1905ին Մկոյեանի շրջանէն (Գետափ գիւղ)։

× Կոստանեան Սերոբ, Էջմիածնայ շրջանէն։

Տեղեկացնել Պ. Անուշաւան Ասադեանի, 79 Ավընիւ Ժ. Ժօրէս, Տէսին, (Իզէռ), Ֆրանս։

ՎԱՐՁՈՒ Է

Մէկ սենեակ խոհանոց, ջուր, ելեկտրականութիւն, արեւոտ, երկրորդ յարկ, առանց զաւակի հայ զոյգի մը համար։

Դիմել՝

M. Caspárian
28, Villas des Iris, Bagneux

ԾԱԽՈՒ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆ

Փրէ Սէն Ժերվէի մէջ (մեթրոյէն երեք վայրկեան) յարկաբաժին մը ծախու է, Գ. յարկ, երկու սենեակ, խոհանոց, մուտք, ջուր, կազ եւ ելեքտրականութիւն, արեւոտ եւ լուսաւոր։ Դիւրամատչելի գին։ Դիմել ԳՐԱՒՈՐ Տիկին Գանթարի, 26 Րիւ Բիշէ, Փարիզ (9)։

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Համայնքներ տարեկան, տար. 4000 ֆր.-վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 4 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

MERCREDI 4 FÉVRIER 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8411 35EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4212

ՕՐՈՒԱՆ ԽՈՍՔԸ

ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

[illegible]

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԻՄՔԵՐԸ

«ՏԵՂ ՏՈՒԷՔ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒՆ»

×

ՏԵՐԵՐՆ ՈՒ ԱՆՏԱՐՆԵՐԸ

ԹՈՂ. ՀԵՌԱՆԱՆ . . .

[illegible]

Օրը Օրին

ՅՈՒՇԵՐՈՒ ՇԱՐԱՆԸ

— Բայց՝ երբանք սուրճ մը խմենք . . . նոյնն այ հիւանդանոց կ'երթանք . . . Ցեղենը ինչպէս եղաւ . . .

— Սուրճ որ սառցիր, մի քանի յիշեցի . . . Արանից մի վարտուն տարի առաջ, ես, մի օր, Բաղու էր գնացել մի գոր-ծով . . . ինձ ներկայացրին մի վարժապետ, որը Պոլսից նոր էր ժամանել . . . Մի կարգին հոտառ, ինչպէս որ բոլոր Պոլսեցիները էր լինում . . . Զվլուանեան, սը . . . Մեր էս վարժապետը, մի օր, կուսակցական ժողովում վեր կացաւ թէ «ընկերներ, առանց սուրճի ժողով չի գումարուիր, ամեն քաղաքացուութիւն է եւ աշխատասէր զանգուածների իրաւունքներին դէմ ոտնձգութիւն» . . . Ես վեր կացայ եւ նրան մի լաւ պատասխան . . .

— Սուրճը պաղեցաւ . . . Այս տղուն հիւանդութեան ես չեմ հաւնիր կոր . . . Բասկական լուրջ է . . .

— Մեր գիւղում մի վարդապետ էր եկել մի օր . . . Լաւ եմ յիշում, 1887ին գարնան ամիսներն էին . . . Տղաիկները նոր էին բացուել, բոլորենքս ծլլում էին եւ փողոցներից որ անցնում էր, երեխէքը ցատկում, պարում, երգում էին: Եղ աւտում, ես ու էր արբեցել . . . իմ կնոջ եղբօրը բարերից մի ինչ որ Ֆուռան էր վերցրել . . .

— Բժիշկին հեռանալնեցի . . . Շատ յուսահատեցաւ . . . Շարաբ որ զործողութեան պիտի ընեն արտին վրայ . . . Աստուած հետը ըլլայ, խեղճ տղուն . . .

— Քեզ մի սարօրինակ բան ասեմ . . . Ես շարաբ օրերի մասին մի նախապաշարում ունեմ . . . Դրա պատճառն էլ հետեւեալն է . . . Երբ Օրմում Պանին դէպքը պատահեց . . . Դա էր լինի 1896ին . . . Ես էդ ժամանակ մի գեղեցիկ երիտասարդ էի . . . Որ այգիներով անցնում էի, բոլոր աղջիկերը հիացումներով էին ինձ դիտում ու ես յաւով էի նրանց հաւաքանեմններ . . . «Էս ի՞նչ ապան տղամարդ ա . . .» ինչ որ է, ուզում էի ասել որ էդ դէպքի ժամանակ, ես զտնւում էի Պոլիս եւ այսրում էի Կում Կապու, որտեղ է զտնւում Հայոց պատրիարքարանը . . . Ջմոռանամ, էդ տարին պատրիարքական աթոռում քաղ-մեցրել էին մի . . .

— Զուշանանք . . . Այցելութեան ժամերը 3էն 6 են . . . Հիւանդանոցէն անյ տունը հանդիպինք: Տերուն մայրիկ մը ունի, նայինք ա՞ո ինչպէս է . . .

— Առանձնացում որ ծերուն մայրիկների խօսք է լինում, իմ աչքերիս առաջ է գալիս մի երգերը մայրիկ, որը անունը մնացել է . . . Մի անգամ, 1892ին, եղեղեցի էի գնացել . . . Լաւ եմ յիշում, Զատիկ էր . . . Երբ պատարագը սկսեցաւ, ասում էր «Ատուծու ցէ» եւ զնեց մարդաչքն Աստուծո . . . » ինձ մօտ նստած էր մայրիկը, որին . . .

— Կարծեմ բանի մը կողի քով բոլոր զգուել եւ բանի մը փրանք հաւաքելու ենք՝ բժիշկին ծախերուն համար . . .

— Դու իմացի՞ր ես որ մի ժամանակ ես բժիշկ էր դառնալու . . . Սա մի շատ հետաքրքիր պատմութիւն է . . . Բանեմ, պատմեմ . . . Կոմկասում մենք մի լաւ առողջութիւն ունեինք . . . Երբ զինեցինք ասարաում ես . . .

— Ես վաղը բանի մը բարեկամներու կը դիմեմ . . .

— Մեր լսարանցի կուսնեկիոս վարդապետ 1901ին Շնուեցի սասոսոեան մի բարոզ տուեց եւ բացատրեց բարեկամ բառի իմաստը . . . Ջեմ մոռացել . . . Սաղմուլից մի բնարան վերցրեց . . .

— Դուն ալ բանի մը հարուստներու զրկեէ, զէշ չէս ըներ . . .

— Հարուստ որ ասում ես, յիշում եմ մեր Բասար Պետրոսին, որը 1889ին երբ Կարողիկոսը եղիմշին է զալիս . . .

— Հասկացուեցա՞ւ . . . Դուն հիւանդության երթալու մեաք չունիս: Քայլէ ծնղ Սոմխանին խանութը մտիմ, յուշերդ ա-նոր պատմէ . . .

— Ի՞նչ հիւանդ, սո՛ . . . Ո՞վ է հիւանդացել . . . Բա՛, ինչո՞ւ չէիր ասում . . . Էս Պոլսեցիները ինչքա՞ն յիմար էր, սղ-բեր: Մի ժամ է նստել ես, չես ասում թէ հիւանդանոցում հիւանդ ունենք . . .

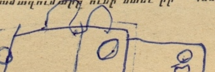
— . . .

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

[illegible]

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԻՐԱՔ՝ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԲԱՆԱԼԻՆ

Նիւ Եորք Հերալտի աշխատակիցներէն Ճօ Ալէքս Մորիս յօդուածաշարք մը գրած է Իրաքի ներկայ կացութեան եւ վարչապետ Քասըմի բռնած դիրքին մասին։ Ստորեւ՝ այդ յօդուածաշարքին գլխաւոր մասերը։

Իրաքի մէջ իշխանութեան տիրանալու համար համայնավարներու եւ Արաբ ազգայնականներու միջեւ մղուած պայքարը նոր ու թերեւս նաեւ բախտորոշ փուլի մը մէջ մտած է։ Այս պայքարին հետեւանքէն կախում պիտի ունենայ ոչ միայն Իրաքի ապագայ գոյավիճակը, այլ նաեւ դրացի Իրանի գահին ու քարիւղաշատ Պարսից ծոցի շուրջը գտնուող երկիրներուն ապագան։ Այսօրուան Պաղտատի մէջ քաղաքական մակերեսը երեւութապէս շատ հանդարտ է, սակայն իրարու հակամարտ համայնավարներն ու ազգայնականները իրենց կողմը սիրաշահիլ կ'ուզեն վարչապետ Քասըմը։ Ցարդ Քասըմ ոչ մէկ կազմակերպութեան ի նպաստ բացորոշ դիրք ճշդած է։ Սակայն կարգ մը դիտողներու կարծիքով, Քասըմ ոչ ոքի հետ տեւական կողմ պիտի բռնէ եւ պարագային ու Իրաքի շահերուն համեմատ պիտի գործակցի Արաբական, Արեւելեան ու նոյնիսկ Արեւմտեան աշխարհներուն հետ, որոնցմէ վերջինը մինչեւ հիմա հաշուէն դուրս ձգուած էր՝ Իրաքի նախորդ վարչաձեւին հետ ունեցած սերտ կապերուն պատճառով։

Երկրին ամէն կողմը Քասըմը որպէս հերոս ներկայացնելու համար կատարուած քարոզչութիւնը մասամբ կը հաստատէ վերոյիշեալ կարծիքը։ Իր նկարները ամէն տեղ դրուած են Նասրի նկարներուն տեղը, որոնք իրաքեան յեղափոխութենէն անմիջապէս վերջը կը ծածկէին պաշտօնական հաստատութեանց պատերն ու խանութներու ցուցափեղկերը։ Այժմ, Նասրի նկարները բոլորովին չքացած են։

Պաղտատի մէջ տիրող ընդհանուր կարծիքն այն է, որ համայնավարներու եւ ազգայնականներու միջեւ համաձայնութեան եզր մը գտնելու կամ միջին քաղաքականութիւն մը վարելու կառավարական որեւէ փորձ ձախողութեան դատապարտուած է. Քասըմ քաղաքական փորձառութիւն չունի, իւրայատուկ գաղափարաբանութիւն մըն ալ չունի եւ տակաւին չէ զօրացուցած իր անհատականութիւնը։

Իրաքցի ազգայնականները մտահոգ են ու տակաւին վարկաբեկուած՝ Նասրի կողմնակից տարրերու կողմէ կազմակերպուած երկու յաջորդական «դաւ»երու երեւան հանուելէն ի վեր։ Իսկ համայնավարները ամէն ճիգ կը թափեն Քասըմը վերջնականապէս իրենց կողմը սիրաշահելու եւ Նասրն ու ազգայնականները վարկաբեկելու համար։ Այժմ կ'աշխատին Նասրի ճակատին փակցնել կայսերապաշտի պիտակ։ Այս գործին մէջ Նասրի ամէնէն հաւատարիմ կողմնակիցը՝ Արէֆ, շատ մեծ դեր խաղաց, որովհետեւ իր գործունէութեան պատճառով Քասըմ ըսկըսաւ կասկածոտ վերաբերմունք ցոյց տալ Նասրի հանդէպ։ Համայնավարները աճապարեցին առիթէն օգտուիլ եւ մատնանշել Նասրի համարաբական ծրագիրներուն ներկայացուցած վտանգը։

Միւս կողմէ, այնպէս կը թուի թէ համայնավարները մասամբ իրենց ձեռքը առած են բանակը։ Շատերու կարծիքով, Քասըմ որոշ չափով կը յենի համայնավարներուն վրայ, որովհետեւ վստահութիւն չունի բանակին հաւատարմութեան վրայ։

Համայնավարները մեծ սխալ մը գործեցին Մ. Նահանգներու Արտաքին նախարարութեան ներկայացուցիչ Ուիլեըմ Ռաունթրիի կառքը քարկոծելով. այս դէպքին հետեւանքով է, որ Քասըմ սկսաւ սանձել Ժողովրդական Դիմադրական Ուժին (համայնավարամէտ կուսակցութիւն) եւ համայնավարներու ձեռքին գտնուող Ուսանողական Միութեան գործունէութիւնը։ Համայնավարները, սակայն, շուտով անդրադարձան իրենց սխալին եւ անմիջապէս փոխեցին իրենց ռազմավարութիւնը։ Այժմ թեւ թիկունք կը հանդիսանան Քասըմի եւ իրաքցի ազգայնականներուն, ընդդէմ՝ Նասրի եւ «ազգայնամոլ ու կրօնական յետադիմական տարրերուն»։

Իրաքի համայնավար մամուլը Նասրը կ'ամբաստանէ կայսերապաշտներուն հետ գործակցելու յանցանքով։ Յայտնի եւ անյայտ իրաքցի համայնավար բոլոր ղեկավարները Քասըմը կը մղեն Նասրէն հեռանալու. ժամանակ կ'ուզեն շահիլ իրաքցի ազգայնականները սիրաշահելով, մինչեւ որ պատրաստ ըլլան իրենց յաջորդ հարուածը տալու։ Հակահամայնավարները կը դիտակցին այս վտանգին. անոնցմէ մէկը կ'ըսէր վերջերս՝ «Նուրի Սայիտի օրով ժամանակը կարեւորութիւն չունէր. այժմ՝ իւրաքանչիւր անցնող օր իր կարեւորութիւնն ունի»։

Բայց այս բոլորին մասին ի՞նչ է Քասըմի կարծիքը։ Ամէն ոք համաձայն է մէկ կէտի շուրջ — այն որ իրաքեան յեղափոխութենէն վեց ամիս վերջ տակաւին, վարչապետ Քասըմ առեղծուած մը կը մնայ։ Ամերիկացիները, զոր օրինակ, դրական պատասխան մը ստացած չեն Իրաքի մէջ հաստատուած ամերիկեան զինուորական օգնութեան մարմնին ապագային ու անոր վերապահուած ճակատագրին մասին։ Անգլիացիները տակաւին չեն գիտեր թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ Հապանիյէի մէջ կեդրոնացած անգլիական օդուժին հարիւրաւոր անդամներուն ճակատագիրը։ Պաշտօնական ոչ մէկ յայտարարութիւն եղած է այն հարցին շուրջ, թէ Իրաք պիտի շարունակէ՞ մաս կազմել Պաղտատի Ուխտին, թէ՝ պիտի հեռանայ անկէ։ Բոլոր երկիրներու դեսպանները — արեւմտեան ու արաբական — կ'աշխատին բառ մը կորզել Քասըմէն. բայց ապարդիւն։ Անորոշութեան այս միեւնոյն մթնոլորտը կը տիրէ կառավարութենէն ներս ալ, որուն ժողովներուն մէջ կը խօսուին միայն ընթացիկ հարցերու շուրջ. նախարարները պատասխանատու քայլեր առնելու իրաւասութիւն չունին նոյնիսկ իրենց նախարարութեան վերաբերեալ գործերու մէջ. կառավարութիւնը տակաւին տեղեակ չէ պահուած Խ. Միութենէն զէնք գնելու գաղտնի համաձայնութեան մասին։ Քասըմ մինակը կը գործէ։

Վեց ամիսէ ի վեր բախտորոշ որեւէ որոշում չէ տրուած։ բացի հողային օրէնքի բարեփոխումէն. եւ նոյնիսկ այս օրէնքը տակաւին իր վերջնական ձեւը չէ գտած, որովհետեւ կառավարութիւնը կ'ուզէ լաւ մը ուսումնասիրել հարցը զայն վերջնական օրէնքի վերածելէ առաջ։ Բոլոր ղեկավարներն ու նախարարները համոզուած են, որ այս անշարժութիւնը աւելի երկար չի կրնար տեւել ու Իրաք պէտք է շուտով ճշդէ իր քաղաքականութիւնը՝ բոլոր մարզերուն մէջ։ Նոյնպէս, տակաւին չէ ճշդուած թէ ինչի՞ պիտի յատկացուին Իրաքի քարիւղին ձգած շահերը։ Նոր շինութիւններու տրուած յատկացումները առ այժմ դադրեցուած են. առեւտրական գործառնութիւնները գրեթէ մեռեալ վիճակի մէջ են։

Քարիւղի ընկերութեան մէջ աշխատող օտար մասնագէտները արձակուած են իրենց պաշտօններէն. ամերիկեան Չորրորդ կէտի երկրագործական կեդրոնները գոցուած են. ՄԱԿի օդային փոխադրութեան գրասենեակները, օտար կրօնական հաստատութիւններն ու ընկերային կազմակերպութիւնները նոյն ճակատագրին արժանացած են։ Արեւմտեան դիւանագէտները Պաղտատէն դուրս ելլելով Իրաքի մնացեալ շրջանները այցելելու համար մեծ դժուարութեամբ արտօնութիւն կը ստանան։

Ֆրանսական դրամատան տնօրէնը, Անգլիացի ճարտարագէտ մը եւ Հոլանտացի մը (որ իր կառքին առջեւի ապակիին վրայէն Քասըմի նկարը վերցուցած էր դիմացը տեսնելու համար), բանտարկուած են։ Արեւմտեան մասնագէտներուն փոխարէն Արեւելեան մասնագէտներ բերուած չեն. բայց յեղափոխութենէն ի վեր խորհրդային եօթը դիւանագիտական միսիոններ բացուած են ու Պաղտատի մէջ համայնավար երեք լրագրական գործակալութիւններ իրենց մնայուն թղթակիցները ունին։ Խորհրդային առաջին զէնքերը հասած են ու Եգիպտացի օդանաւորներ Իրաքցիներուն կը սորվեցնեն խորհրդային Միկ օդանաւերը վարելու գաղտնիքները։ Առեւտրական համաձայնութիւններ կնքուած են համայնավար գրեթէ բոլոր երկիրներուն հետ եւ կառավարութեան վրայ մեծ ճնշում կը բանեցուի Ֆրանսայի ու Արեւմտեան Գերմանիոյ հետ գոյութիւն ունեցող առեւտրական կապերը խզելու համար։

Այս բոլորը կը ներկայացուի որպէս վերադարձ դէպի «բնականոն վիճակ», անցեալին մէջ «կայսերապաշտներու ըսպասեակ»ներուն կողմէ երկիրը «Արեւմուտքին ծախած»ներուն գործունէութիւնը դարմանելու համար։ Արեւմտեան մասնագէտները լրտեսի տեղ կը դրուին։

Իրողութիւն է, որ Իրաք պէտք ունի արտաքին օժանդակութեան. հարցը պարզապէս այն է, որ ո՞վ պիտի ընէ այդ օժանդակութիւնը։ Ցարդ, ոչ ոք գիտէ. Քասըմ կը շարունակէ լուռ մնալ։ Ելմըտական նախարարը, Մուհամմէտ Հատիտ, կ'ըսէ որ Իրաք իր դռները լայն պիտի բանայ թէ՛ Արեւմտեան եւ թէ՛ Արեւելեան օգնութեան առջեւ, պայմանաւ որ փոխադարձ կապեր չպարտադրուին։ Ասոր որպէս պատասխան, համայնավար մամուլը կը պահանջէ ընկերվարական երկիրներուն միանալ՝ «պատերազմի հըրձիգ» Արեւմուտքին դէմ, քանի որ ընկերվարական երկիրները «խաղաղ գոյակեցութեան համար կ'աշխատին եւ կայսերապաշտ պատերազմի հրձիգներուն դաւերը կը ձախողեցնեն»։

Բայց ի՞նչ է Իրաքի համայնավարներուն ուժը։ Կուսակցական անդամատետր ունեցողներուն թիւը քանի մը հազարը չանցնիր վստահաբար։ Բայց Պաղտատի մէջ կազմակերպուած ցոյցի մը առեն 150.000նոց ամբոխ մը կրցան ոտքի հանել։

Նուրի Սայիտի վարչաձեւը, ճակատագրի հեգնանքով, ծառայեց համայնավարները կազմակերպելու։ Իր ոստիկանութեան, Նուրի Սայիտ անխնայ կը հալածէր համայնավարները, որոնք, այս պատճառով, կրցան գաղտնօրէն կազմակերպուիլ եւ միեւնոյն ատեն շահիլ ժողովուրդին համակրանքը։ Բանտերը լեցուած համայնավարները սիրաշահեցան ու համոզեցին բանտի իրենց ընկերները։ Եւ երբ Յուլիս 14ին ծագեցաւ յեղափոխութիւնը, համայնավարութիւնը կը հանդիսանար Իրաքի ամէնէն լաւ կազմակերպուած կուսակցութիւնը, այն իմաստով, որ գործի անցնելու պատրաստ էր։

Իրաքի մէջ քաղաքական կուսակցութիւնները արգիլուած էին ու տակաւին ալ արգիլուած են։ Բայց Յուլիս 14ին յաջորդող օրերուն, մէկը միւսին ետեւէն մէջտեղ ելան «Խաղաղութեան Կողմնակիցներ»ու միութիւնը, «Կանացի Իրաւունքներու Լիկան», եւ նման այլ կազմակերպութիւններ, որոնք բոլորն ալ համայնավարական պիտակ կը կրեն։ Համայնավար ուսանողները այնքան լաւ կազմակերպուած էին, որ առանց դժուարութեան շահեցան Ուսանողական Միութեան ընտրութիւնները։

Թաքստոցներէն ելան ու աքսորէն վերադարձան համայնավար ղեկավարները — ինչպէս օրինակ Ապտիւլ Քատէր Իսմայիլ, որ կը նկատուի Միջին Արեւելքի ամէնէն կարեւոր համայնավար ղեկավարը։ Դրացի երկիրներու համայնավար ղեկավարներն ալ մէկիկ մէկիկ Իրաք հաւաքուեցան — դրացի Իրանի Թուտէհ կուսակցութեան անդամները, Սուրիոյ համայնավարներուն պետը՝ Խալէտ Պէկթաշ, եւ ուրիշներ՝ Արեւելեան Եւրոպայէն։

Ասոր փոխարէն, Իրաքի ազգայնականները անկազմակերպ ըլլալ կը թուին եւ ընդհանրապէս չեն ուզեր հաւատալ, որ համայնավարները կրնան շահիլ։ Ազգայնական թերթի մը խմբագիրը կը գրէր նոյնիսկ, որ պայքարի կարիք չկայ, քանի որ ժողովուրդին մեծամասնութիւնը հակահամայնավար է. միաժամանակ աւելցնելով ալ, որ համայնավարներուն համար ասիկա «ճակատագրական պայքար»ն է։

Շշուկներ կան, որ համայնավարներուն դէմ ազգային միացեալ ճակատ մը պիտի կազմուի։ Եթէ այս ուղղութեամբ Պաաթ կուսակցութիւնը (ընկերվարական), Ազգայնական Դեմոկրատներն ու Անկախութեան կուսակցութիւնը որեւէ համաձայնութիւն գոյացուցած են, չեմ գիտեր. արտաքնապէս կը թուի թէ որեւէ համաձայնութիւն չկայ։

Ազգայնականները մեծ հարուած ստացան Նասրի կողմնակից գնդապետ Արէֆի, Ռաշիտ Ալի Կայլանիի եւ այս վերջինին եղբօր զաւկին ձերբակալումով։ Կ'ըսուի թէ այս երեքին ալ դատավարութիւնը կատարուած է գաղտնի կերպով, Ռաշիտ Ալի Կայլանի մահուան իսկ իր եղբօր զաւակն ալ 20 տարուան բանտարկութեան դատապարտուած են։ Բայց ասոնք՝ շշուկներ են։ Ազգայնականները կ'ըսեն թէ իրենց ղեկավարներէն ու կողմնակիցներէն հարիւրաւորներ ձերբակալուած են։ Բայց պաշտօնական որեւէ յայտարարութիւն չկայ այս բոլորին մասին։

Եթէ Նասր կարենայ այս կամ այն ձեւով հանդարտեցնել Քասըմի կասկածները «եգիպտական կայսերապաշտութեան» մասին, այն ատեն կարելի է յուսալ որ Իրաք պիտի չնետուի համայնավարութեան գիրկը։ Բայց եթէ Քասըմ թոյլ տայ, որ Պարսկական Թուտէհ կուսակցութիւնը, Իրաքի մէջ հաստատուելով, այնտեղէն յեղափոխութիւն կազմակերպէ Պարսկաստանի մէջ, շատ մեծ վախ կայ որ այդ յեղափոխութիւնը համայնավարական ըլլայ։ Այն ատեն, գրեթէ վստահաբար, Իրաքի սահմանակից Քուվէյթի եւ Սէուտական Արաբիոյ մէջ ալ նման շարժումներ ծայր պիտի տան եւ իրականացած պիտի ըլլայ աշխարհի ամէնէն քարիւղաշատ շրջանին — Միջին Արեւելքի — վրայ համայնավարական ազդեցութեան հաստատումը։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԵՐՐՈՐԴ ՓԵՂԿԸ՝ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ

Ինչպէս ըսինք, կառավարութեան ելմտական քաղաքականութիւնը «Թրիփթիք» մըն է, — դրամական, տնտեսական, ընկերային։ Անոր առաջին երկու փեղկերը տեսնելու առիթը ունեցանք, ակնարկ մը նետենք երրորդին վրայ։

Աւելորդ կը նկատենք ծանրանալ «ի՞նչու»ին վրայ, բացատրենք «ի՞նչպէս»ը, այս սիւնակներուն ներած չափով։

Ա.— «Ս.Մ.Ի.Կ.» կը յորջորջուի երաշխաւորուած նուազագոյն աշխատավարձը։ Ան փոփոխութեան կ'ենթարկուի հրովարտակով մը, երբ երկու յաջորդական ամիսներու վերջաւորութեան ապրուստի անհրաժեշտ նկատուած 179 ապրանքներու, նիւթերու եւ սպասարկութիւններու միջինը սղում կրէ։ «Ս.Մ.Ի.Կ.»ին հիմն է այդ 179 նիւթերուն 1957 Յունիսի գիներուն ընդհանուր միջինը, որ թուաբանական չափանիշի վերածուած է՝ հարիւր կէտ։ Յաջորդական սղումներու հետեւանքով այդ չափանիշը Դեկտ. 1958ին հասած էր 111 կէտի, ուստի եւ նուազագոյն աշխատավարձը յաւելումներ կրած էր նոյն համեմատութեամբ։

Ըստ օրինի Յունուարի եւ Փետրուարի ընթացքին պատահելիք սղումներու հետեւանքը կիրարկելի էր —ՍՄԻԿի փոփոխութեան համար— միայն Ապրիլին, քանի որ հազիւ մարտ ամսոյն վերջը կարելի է Փետրուար ամսոյն վերաբերեալ ճշգրիտ՝ վիճակագրութիւն ունենալ։ Սակայն կառավարութիւնը գիտակից իր միւս որոշումներուն հետեւանքին, ապրուստի սղութեան վրայ, չէր կրնար երեք ամիս յետաձգել յաւելումը նուազագոյն աշխատավարձին, որով հազիւ հազ կ'ապրին մէկ միլիոնէ աւելի գործաւորներ։

Իշխանութիւնները գրեթէ ճշգրիտ կերպով կրնան հաշուի առնել իրենց սպասարկութիւններու նոր սակերուն կամ այլ որոշումներու ազդեցութեան տակ անուրանալի կերպով սղող 179 նիւթերու նոր գիները, ուրեմն որոշած են նոր «ՍՄԻԿ»ը չորսուկէս առ հարիւր յաւելումով։ Պետական պաշտօնատարներուն, ինչպէս եւ զանազան արհեստակցական ճիւղերու համար ալ արդէն որոշուած է թոշակներու չորս առ հարիւր յաւելում, ուստի 3 կամ երեքուկէս միլիոն աշխատաւորներ Յունուարի վերջը պիտի ստանային չորսէն հինգ առ հարիւր յաւելումնական աշխատավարձ։

Բ. ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ.— Այս մարզին վերաբերեալ որոշումները կը հետաքրքրեն բոլորս, ըլլանք գործատէր կամ աշխատաւոր։

ա) Գործատէրերը այսուհետեւ աշխատավարձերու վրայ պիտի վճարեն 12.50 առ հարիւր, փոխանակ տասը առ հարիւրի, վերին սահման (փլաֆոն) առնելով 55.000 ֆրանք ամսավճար (փոխանակ

յիսուն հազարի) չարաթական 12·690 ֆրանք, օրական 2540 ֆր·, ժամը 320 ֆրանք, եւն·:

ր) Աշխատաւորներու կողմէ վճարուած բաժինը վեց առ հարիւր կը մնայ անփոփոխ, սակայն նոր «սահման»ին մէջ : 65 տարեկանէ վերբը կը վճարեն երկու առ հարիւր :

Ընկերութիւններու ընդհ· տնօրէնի, վարիչներու մասնայատուկ եւ սպասաւորներու միանուագ (փորֆէթէր) սակերը, անհատ գործատէր կամ անկախ աշխատաւորներու նոր սակերը չեն որոշուած տակաւին : Յարմար առիթով կ'անդրադառնանք :

գ) Աշխատանքի արկածներու ապահովագրութեան սակերը կը մնան անփոփոխ: (Կարելի չէ հոս թուել բոլորը, իւրաքանչիւր արհեստ ունի իր ուրոյն սակը):

դ) Ընտանեկան նպաստներ (Ալոքասիոն ֆամիլիալ)·— Այսուհետեւ աշխատավարձերու լման գումարին վրայ գործատէրերը պիտի վճարեն 12 առ հարիւր : Նախապէս, կը վճարէին 16 առ հարիւր, բայց միայն ընկ· ապահովագրութեան «սահման» առնուած գումարին վրայ :

Միւս կողմէ աշխատաւորներու վճարուած ընտանեկան նպաստները պիտի ենթարկուին եկամտային տուրքին (սիւրթաքս փրոկրեսիվ), այս պարագային 10էն 25 առ հարիւր :

ե) Անգործութեան ապահովագրութիւն: Պետական նպաստէն (օրական 380 ֆրանք), զատ յաւելուածական կարեւոր նպաստ մը պիտի ստանան — աշխատավարձի մէկ երրորդը— այն աշխատաւորները որոնց գործատէրերը կը մասնակցին Ու էն Ու Տէ Տէ (Ֆրանսայի գործատէրերու ազգային համադաշնակցութեան): Իսկ բարձր աշխատավարձի սահմանին մէջ, ամսական 267·0000 ֆր· — գործատէրը պիտի վճարէ 0·80 առ հարիւր, աշխատաւորը պիտի վճարէ 0·20 առ հարիւր :

զ) Կամաւոր ապահովագրութիւն: Ենթակային կողմէ յայտարարուած տարեկան աշխատավարձ, վրայ կ'առնուին հետեւեալ սակերը: Ընդհ· ապահովութիւն 18·5 առ հարիւր (փոխանակ 16ի): Միայն հիւանդութեան, մահի եւ ծննդաբերութեան՝ ութուկէս առ հարիւր (փոխ· վեցի), անկարութեան՝ մէկուկէս առ հարիւր, ծերութեան (հանգստեան թոշակ) ինը առ հարիւր :

է) Բժշկական ծախքերու եւ դեղորայքի հատուցման կանոնները մեծ փոփոխութիւն կրած են : Կառավարութիւնը սակայն կը թուի նկատի առած է արդարացի բողոքները եւ դժգոհութիւնը, քանի մը օրէն նոր կանոնները պիտի վերամշակուին, — այդ առթիւ կ'անդրադառնանք :

Հ· ԹՕՓԱՔԵԱՆ

Յ· Գ·— Փետր· մէկէն սկսեալ նուազագոյն աշխատավարձը — Փարիզի շըրջանին մէջ — 156 ֆրանք, որոշուած է, այսինքն հաւասար 117 կէտի: Փետրուար եւ Մարտ ամիսներու վերջին այս չափանիշին երկու առ հարիւր յաւելումի պարագային միայն՝ աշխատավարձերը նոր յաւելում կրնան կրել :

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՇԱՄՇԱՏԻՆ

———o———

ԽՄԲ·— Հայաստանի ջերմամաբուծութեան մէջ Շամշատին կը գրաւէ երկրորդ տեղը՝ Մեղրիէն յետոյ: Երեւանի «Ս· Հայաստան» ամսագրին մէջ շրջանին մասին շահեկան յօդուած մը հրատարակած է Մ· Քոչարեան, Շամշատին այցելելէ ետք, ստորեւ՝ յօդուածին գլխաւոր մասերը, արեւմտահայերէնի վերածուած·—

Երբեք Շամշատին չէի գացած: Բայց գիրքերու եւ թերթերու մէջ այնքան լաւ բաներ կարդացեր էի այդ շրջանի մասին, որ կ'ուզէի անպայման այցելել, տեսնել:

Փափաքս կատարուեցաւ: «Ս· Հայաստան» ամսագրի խմբագրութիւնը ինծ առաջարկեց երթալ Շամշատին եւ ամսագրին համար յօդուած մը գրել այդ շրջանի ջերմապահներուն մասին : Առիթը ներկայացած էր· ուրախութեամբ ընդունեցայ այդ առաջարկը:

Յաջորդ առաւօտեան, ժամը ճիշդ ութին, Երեւան – Շամշատին հանրակառքը դուրս ելաւ քաղաքային կայարանէն եւ ուղղուեցաւ դէպի հիւսիս :

Ճամբան երկար էր եւ յոգնեցուցիչ : Բայց մեքենավարը տեղ տեղ կանգ կ'առնէր քանի մը վայրկեան եւ հանգիստ կուտար ճամբորդներուն: Առաջին կանգառը՝ Սեւան: Ինչպէ՞ս կարելի էր անցնիլ Սեւանէն, առանց վայելելու իշխան ձուկը, հիանալու գեղեցկութեան վրայ : Բայց ան կարճ տեւեց: Շուտով մեր ետին մնաց Դիլիջանը, Իջեւանն ալ յաջորդեց անոր եւ մենք, թեքելով դէպի արեւելք, մտանք Ատրպէյճանի սահմանը : Զարմանալու ոչինչ կայ· լայնատարած Սեւանը եւ անկէ հիւսիս գտնուող անանցանելի լեռները հնարաւորութիւնչեն տար կարճ ճամբով հասնելու Շամշատին: Այդ պատճառով այժմ մօտ հարիւր քիլոմեթր ճամբան կ'անցնի Ատրպէյճանէն :

Օրուան կէսը անցած էր արդէն, երբ կանգ առինք Շամշատինի շրջանային կեդրոնը, որուն անունն է՝ Բերդ: Պահ մը մոռցայ յոգնութիւնս: Այնքան գրաւիչ, այնքան հանգստացնող էր Բերդը՝ իր բնական դիրքով, իր գեղեցկութեամբ : Մուրղուզի բարձրաբերձ լեռնաշղթան չորս կողմէն օղակած է փոքրիկ հովիտը, կազմելով բնական հսկայ ձաղար մը: Եւ այդ «ձաղար»ի խորութեան մէջ կը տարածուի Բերդը՝ իր նորակառոյց, գողտրիկ առանձնատուներով, վարչական ու հասարակական եռայարկ շէնքերով, ասֆալտապատ փողոցներով, պտղատու այգիներով: Զնաշխարհիկ գիւղաքաղաք մը, փարթամ այգիներու մէջ թաղուած : Շրջակայ լեռները, յատակէն մինչեւ կատար, մշակելի հողեր են՝ խաղողի այգիներ, ծխախոտի ու եգիպտացորենի տունկեր, ցորենի արտեր, տեղ – տեղ ալ՝ սաղարթախիտ պուրակներ :

Դիտողին կը թուի թէ ճիշդ այդ բնական դիրքին համար է որ գիւղը Բերդ կը կոչուի: Բայց ոչ: Այդպէս չէ : Հովիտի արեւելեան եզրին, ժայռեղէն բարձունքի վրայ կը գտնուի Գէորգ Մարզպետունիի անառիկ բերդը՝ պատմական Տաւուշը, որուն յաւերժացման համար գիւղը Բերդ է կոչուած եւ ցարդ կը պահէ այդ անունը :

Յաջորդ առաւօտուն, երբ տեսնուեցայ շրջկեդրոնի ղեկավար աշխատողներու հետ եւ յայտնեցի այցելութեանս նպատակը, ինծ խորհուրդ տուին որ նախ երթամ «Տրջմետաքս»:

Մեղքս ինչ պահեմ, սկիզբը չհասկցայ, թէ ի՞նչ կը ներկայացնէ այդ «Տրջմետաքս»ը:

— Բոժոժի շրջանային մթերակայանն է ան,— բացատրեցին եւ իրենց գործակիցներէն մէկէն խնդրեցին որ ուղեկցի ինծ: Գացինք :

Բերդի հիւսիսային ծայրամասը, գեղեցիկ բարձունքի մը վրայ կը գտնուի Տրջմետաքսը :

Շամշատինի մէջ ջերմապահութեամբ զբաղած են նաեւ առաջ, նախախորհրդային տարիներուն: Բայց, անկէ յետոյ միայն ջերմապահութիւնը պետական արտադրութեան բնոյթ ստացաւ : Ջերմապահութեան զարգացումը հրամայական պահանջ դարձաւ՝ երբ Հայաստանի մէջ սկսաւ մետաքսի մեծ արդիւնաբերութիւնը, որուն համար անհրաժեշտ էր հումքը, այսինքն՝ բոժոժ, մետաքսաթել :

Շրջանի հողա – կլիմայական պայմանները մեծապէս կը նպաստեն ջերմապահութեան: Լեռնային Շամշատինը բնօրրանն է խաղողներու, տանձի ու խնձորի հայրենիք է: Հիանալի կ'աճի թթենին, որ ջերմապահութեան նախապայմանն է: Շրջանի 12 գիւղերը կը զբաղին ջերմապահութեամբ, զգալի եկամուտներ ապահովելով: Այդ գիւղերու թւին կը պատկանին Բերդ, Վերին եւ Ներքին Կարմիր աղբիւրները, Բովուղ, Մովսէս, Պառաւաքար, Ղրղին, Ծաղկաւան, Այգեձոր, Զինարի եւ ուրիշներ: Այս բոլորը միասին տարին կ'արտադրեն 12 հազար քիլօ բոժոժ, որ կը կեդրոնացուի շրջանային մթերանոցը, կը չորցուի եւ կը զատուի՝ յանձնուելու համար Երեւանի մետաքսաթելի գործարանին:

Շամշատինի բոժոժը բարձր որակ ունի: Եթէ քանակի տեսակէտէն երկրին մէջ առաջնութիւնը կը պատկանի Մեղրիի շրջանին, որակի տեսակէտէն առաջին տեղը կը գրաւէ Շամշատին: Այստեղ կը կիրակուին յատկապէս բարձր մթերատու տեսակներ, որոնք կուտան ձիւնասպիտակ եւ երկարամազ բոժոժ: Իսկ այդպիսի բոժոժէն կը ստացուի բարձրորակ մետաքսաթել, հետեւաբար՝ բարձրորակ գործուածք :

Երեւանի գեղուհիները գիտե՞ն արդեօք թէ իրենց մետաքսեայ շրջազգեստի մէջ կայ նաեւ շամշատինցի ջերմապահներու աշխատանքը: Եթէ անոնք գիտնան, հեռաւոր Զինուհին, Զեխուհին, Գերմանուհին եւ այլ երկիրներու քաղաքացուհիները որ կը գործածեն Հայաստանի արտադրած ընտիր մետաքսը, չեն գիտեր այդ:

Շամշատինի շրջանը առաջնակարգ բազմաթիւ ջերմապահներ ունի: Կառավարութիւնը որոշած է ջերմապահութիւնը զարգացնել այդ շրջանին մէջ : Այսօր թթենիի այգիներու ընդհանուր տարածութիւնը 34 հեկտար է 4400 տունկերով· 1965ին այս տարածութիւնը պիտի հասնի 62 հեկտարի, 14·600 տունկերով :

Անշուշտ հնարաւոր չէր այցելել շըրջանի բոլոր գիւղերը եւ ծանօթանալ բոլոր ջերմապահներուն հետ: Այդ պատճառով ընտրեցինք միայն Թովուզ գիւղը, որ առաջնակարգ շրջան մըն է, եթէ ոչ Շամշատինի ամէնէն առաջնակարգ շըրջանը :

Մեծ գիւղ չէ Թովուզը, բայց հարուստ է իր արտադրութեամբ: Գիւղատնտեսական գլխաւոր մշակոյթը ծխախոտագործութիւնն է հոն :

Ջերմապահութիւնը Թովուզի մէջ բակլսած է 1936 – 37 տարիներուն, եւ այժմ շրջանին եկամտաբեր ճիւղերէն մէկըն է: Ուշագրաւ է Թովուզը՝ իր ժրաջան եւ բարեկեցիկ բնակիչներով : Այս տարի շրջանին գիւղատնտեսական կազմակերպման 30ամեակն է, որ խանդավառած է գիւղացիները :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

●

ԿԱՐՏԱՆ– ՊԻՎԷՌ·— Նոր տարուայ առթիւ մեր Կաղանդի հանդէսը անցաւ շատ յաջող, Հ· Յ· Դ· «Գեղունի» սրահին մէջ, Սահակ Մեսրոպ դպրոցի սաներով եւ Նոր Սերունդի մասնակցութեամբ: Շնորհիւ մեր ժրաջան ուսուցչուհիին Տիկին Ռ· Միլտոնեանի որ կարճ ժամանակի մէջ մարզեց աշակերտները արտասանութիւններով, երգերով եւ հայկական պարերով : Ստեղծուած այս ջերմ մթնոլորտը յուսալի է որ կազդուրիչ խթան մը պիտի ըլլայ մեր ծաղկոցը օժտելու ստուարաթիւ աշակերտներով :

Յայտագրին առաջին մասին մէջ մանկական թատերախաղի, արտասանութիւններու, երգախառն պատկերներու մէջ ուշագրաւ էին Ժիրայր Ունանեան, Ղազարոս Օսիկեան, Մոնիկ Մաթոյեան, Յարութիւն Ուշագլեան եւ Փոքրիկն Մկրտիչ Համբարձումեան եւ մասնաւորապէս Յովսէփ Յովսէփեան եւ Լուսին Աբրահամեան իրենց բազմապիսի դերերուն մէջ անթերի խաղարկութեամբ եւ հայերէն յստակ առոգանութեամբ, հանդիսականներուն գնահատութեան արժանացան: Նոր Սերունդէն Պ· Անդրանիկ Մաթոյեան, Օր· Աստղիկ Նաւոյեան եւ Ստեփան Գինոսեան ներկայացուցին «Տափատին Դատաստանը» քրքջալից զաւեշտը :

Հայկական պարերուն եւ երգերուն նըւագով կ'ընկերանային ուսուցչուհին եւ Պ· Անդրանիկ Մաթոյեան (ջութակով) կրթական յանձնախումբէն Պ· Ն· Սարգիսեան դպրոցին նիւթական հաշուեկշիռը ներկայացնելով անհրաժեշտ գտաւ բարձրացնել ներկայ տարեշրջանի պիւտճէն :

Խօսեցաւ նաեւ Տիկին Ռ· Միլտոնեան, թուելով անհրաժեշտ միջոցները դպրոցին բարոյական մակարդակը բարձրացնելու համար, մասնաւորապէս շեշտելով ծնողներուն պարտականութիւնը իրենց զաւակները սերտօրէն կապելու հայ դըպրոցին: Ինքնաբուխ նուէրներով գոյացաւ 35000 ֆրանք որ ապահովեց դպրոցին պիւտճէն, որոշ ժամանակի մը համար, եղան ազգայիններ որոնք խոստացան ամսական հազար ֆրանք վճարել կանոնաւորապէս դպրոցին :

Ապրի Պիվէռի մեր գաղութը որ միշտ սատարած է մանուկներու հայեցի դաստիարակութեան նուիրական գործին: Հանդէսը վերջացաւ եւրոպական եւ հայկական պարերով : Շնորհակալութիւն բոլոր նուիրատուներուն :

Ն· Ա· ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (342)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ· ՀԱՏՈՐ

Իէ·

ՎԱՆՔԵՐԻ ՇՈՒՐՋԸ

Թուխ դէմքը, նեղ, փայլուն աչքերը եւ ծնօտի վրայ կծիկ դարձած սեւ, գանգրամազ մօրուքը՝ առաջին անգամից այն կարծիքն էին արտայայտում, որ դա կամ հրէայ մանրավաճառ պէտք է լինէր, կամ թափառական բժիշկ եւ կամ մի բօշայ, որ պարապւում էր փալչիութեամբ (կախարդութեամբ) :

Երբ մենք կանգնած նայում էինք այդ օտարոտի թափառականի վրայ, փոքրիկ հովիւները նոյնպէս ցած իջան բլուրների բարձրութիւններից եւ, իրանց երկար ցուպերի վրայ յենուած՝ շրջապատեցին նրան: Նրանք քարեր ունէին բռնած, բայց չէին խփում : Թափառականը տակից մի առանձին ներողամտութեամբ նայում էր նրանց վրայ եւ խուլ մրմնջում էր : Զզւում, նահատակի սառնասրտութիւն էր այդ, թէ վշտացած մարդու ապշութիւն: Նոր Ստեփաննոսը գտնւում էր իր քարկոծողների շրջանի մէջ :

— Այդ մարդը անհաւատ է, — ասաց երեխաներից մէկը :

— Պաս է ուտում, — աւելացրեց երկրորդը :

— Սատանայական գրքեր է ծախում, վրայ բերեց երրորդը :

– –Մեր աչքերի ձեռքը չէ համբուրում,— նկատեց չորրորդը :

— Մեր ժամը չէ գնում,— պարզաբանեց հինգերորդը :

— Երեսին խաչ չէ հանում,— հաստատեց վեցերորդը :

Այսպէս, իւրաքանչիւրը կարդում էր դատապարտեալի յանցանքները :

— Լաւ, դուք ի՞նչ գործ ունէք, չարաճճիներ, — ծիծաղելով ընդհատեց Ասլանը :

— Անհաւատ է, — կրկնեցին կրօնի փոքրիկ պաշտպանները միաձայն :

— Մի շաբաթ առաջ մեր գիւղում մի լաւ չնաթաղ կերաւ, — ասաց նրանցից մէկը·— Գիւղացիք այնքան ծեծեցին, որ ողջ տեղը ականջը մնաց· հիմա էլի եկել է, չէ ամաչում :

Փոքրիկ հովիւներից մէկը երկար ցուպի ծայրը մօտեցրեց նրա քթին եւ, սաստիկ չփելով, հարցրեց ·

— Ինչո՞ւ ես լեզուդ պահել, դէ խօսիր սո՞ւտ ենք ասում :

Նա ոչինչ չպատասխանեց եւ նայեց դէպի երկինքը :

Հալածականին մեր պաշտպանութեան տակ առնելով, մենք մեծ դժուարութեամբ կարողացանք համոզել նրա հալածիչներին, որ այդ «անհաւատը» միւս անգամ նրանց գիւղին չմօտենայ եւ «սատանայական» գրքեր չի ծախի : Նրանք ցրուեցան, ասելով ·

— Եթէ կը գաս, կը տեսնես... եւ իւրաքանչիւրը ցոյց տուեց ձեռքի ցուպը :

Մենք հեռացանք, նրան մեզ հետ տանելով : Յետոյ երեւաց, որ այդ մարդը Սուրբ Գրքերի տարածող մի գրավաճառ էր :

Բոլորովին մութն էր, երբ հասանք մի այլ գիւղ : Նա ասաց մեզ, որ այնտեղ կարող ենք յարմար իջեւան գտնել եւ ինքը առաջնորդեց մեզ դէպի մի տուն :

— Դա «եղբայր» Թադոսի տունն է, — ասաց մեզ նախ քան դռների բացուիլը :

Շէմքի վրայ երեւաց տան տէրը :

— Եղբայր Թաթոս, քեզ համար հիւրեր եմ բերել, աւետեց նրան Սուրբ Գիրքերի տարածողը :

— Իմ աչքերի վրայ տեղ ունեն,— պատասխանեց եղբայր Թաթոսը, մօտեցաւ եւ մեզ ձեռք տուեց :

ՐԱՖՖԻ

(Շար·)

ՄԱՏՐԻՏԻ մէջ պատական պարա-գլուխ Տիոնիսիօ Ռիտրիժօ քսան ամսուան բանտարկութեան դատապարտուեցաւ, 1957ին քաղաքական թերթի մը թղթակիցին հետ ունեցած տեսակցութեան ընթացքին Սպանիոյ Նախագահը անարգած ըլլալու համար: Մօտ ութ հարիւր հոգի հետեւած են դատավարութեան:

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ ափրիկեւասիական երկիրներու երիտասարդներու առաջին համագումարին բացման երբ կարդացուած է Խրուշչեւի ողջոյնի նամակը, երիտասարդ պատգամաւորները աղաղակած են. «ո՛չ Արեւելք, ո՛չ Արեւմուտք»:

ՊԵԼՃԻԱԿԱՆ ՔՈՆԿՈՅԻ մէջ նոր կուսակցութիւն մը հիմնուեցաւ՝ «Քոնկոյի-ներու համախմբում» անունով: Նոր կուսակցութիւնը Քոնկոյի ներքին ինքնավարութիւնը կը պահանջէ, Պելժիոյ հետ միութեան ամէն ապահովութիւն տալով:

ՄԱՌԵՇԱԼ ԹԻԹՕ իր ճամբորդութիւնը շարունակելով հասաւ Եթովպիա, ուր մօտ երկու շաբաթ պիտի մնայ:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Ամպերկ քաղաքին մօտերը ամերիկեան 7րդ բանակի 240000 զինուորները ձմեռնային զօրավարժերը սկսան:

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ
ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ
խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Ասպլխուն լոյս կը տեսնէ Հայ-Բոյժի Նոյեմբեր - Դեկտեմբեր թիւը (203-204), ճոխ եւ այլազան բովանդակութեամբ, 48 էջ.—

Մարդոց գիրէն ճանչնալ խլիրդը (քանսէր): Ի՞նչ է պնդերակութիւնը, կանխազգուշութիւն ու դարմանում (Տոքթ. Նաւասարդ), Սեւանի ասաղանը (Ք.): Գէր կիներուն յղութիւնը (Տոքթ. Լոքմանի): Խլիրդին առաջանցի նշանները (Փրոֆ. Տիւրիւէնի): Ստամոքսի ընդլայնում (Տոքթ. Գալուստեանի): Միս ուտելուն վնասները եւ օգուտները (Տոքթ. Պլոն-տէլ): Օգտագործել մեռելներուն արիւնը (Փրոֆ. Շարիմանեանի՝ Երեւանէն): Եթէ կիները գիտնային (Ս. Նիկողոսեանի): Ատամնաբոյժին հասկաքաղը (Տոքթ. Գեղամ Այվազեանի): Ծարպանիւթի անօթութիւն (Հայ - Բոյժ): Ինկաւ մարեցաւ (խաչուհի): Այգիքներուն մէջ ճճի ունի (Տոքթ. Շ. Այվազեանի): Փավլով եւ արդի մարդը (Տոքթ. Պօղոսեանի Արշակ):

× Հայ - Բոյժի բացառիկը, բաժնեգինին վրայ 500 Փրանք յաւելումով միայն պիտի ղրկուի բաժանորդներուն՝ Փետրուար մէկէն սկսեալ, ինչպէս յայտարարած էինք նախապէս, (թղթատարական ծախքերու յաւելումը կ'արդարացնէր աւելի կանուխ բարձրացնել գինը):

× Հայ - Բոյժի համար դրամական ամէն առաքում կատարել Շ. Նարդունիի անունով, միշտ մանտա - քարթով, Յառաջի խմբագրատան հասցէով (գրել՝ ռէտաքսիոն «Յառաջ»,— չէնքին զանազան բաժանումներուն պատճառով), բայց երբեք Յառաջի չէք-փոսթալով:

Տարեկան բաժնեգինը ցնոր տարօրինութիւն՝ 1200 Փրանք, արտասահման 1500:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷՆ

Կիրակի, Փետրուար 8, ժամը 15.30ին կը ներկայացուին՝

ՍԵՊՈՒՀ ՄԻՆԱՍԵԱՆԷՆ — Ադուարդ - Իշխան: Հայաստանի անկախութեան դրուագ մը, Հայ - Մակեդոնական շրջանէն:

COURTELINE - L'ARTICLE 330
ԶԱՒԵՇՏ ՄԷԿ ԱՐԱՐ

ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ Մեծապատիւ Մուրացկաններէն տեսարաններ::

Ծիծաղաշարժ միջնարարներ

Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր ազգայինները:

Տոմսերը տեղւոյն վրայ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընկերներս, խորին ցաւակցութիւններ կը յայտնեն ընկեր Խաչիկ Մխիթարեանի իր հօրը մահուան առթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Լեւոն Մէսթճեան կը նուիրեն երեք հազար Փրանք, Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէսանվիլէի օղախոխութեան կայանի ընդարձակման ի նպաստ, փոխան ծաղկեպսակի, ողբացեալ Միհրդատ Ալիքսանեանի մահուան առթիւ:

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Ե. Այտընլեան երկու հազար Փրանք կը նուիրէ Ֆ.Կ.Խաչի Իթալիի մասնաճիւղին, փոխան ծաղկեպսակի ողբացեալ Միհրդատ Ալիքսանեանի մահուան առթիւ: Ստանալ «Յառաջ»էն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Եկեղեց. Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուէրը ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան.— Պ. Պ. Ճ. Պահատուրեանէ 25 հազար Փրանք, Նազար Ուզունեանէ տասը հազար, Օր. Մարինա Կիւլէսէրեանի նշանախօսութեան առթիւ:

Տէր եւ Տիկին Կուրտիկեան հինգ հազար Փրանք, Փարիզէն Տիկին Գալֆայեան երկու հազար, Տիկին Սուլթան Սէֆէրեան, Տիկին Հայկանուշ Սիմոնեան, Տիկին Գալուստեան հազարական Փրանք, Պ. Արսէն Թէրզեան հինգ հազար Փրանք:

Լիոնի Ազք. Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները.— Պ. Պ. Ճ. Պահատուրեանէ 25.000, Պահատուրեան Հայկազեան դպրոցին ալ նուիրած է տասը հազար Փրանք: Պ. Արսէն Թէրզեանէ երեք հազար Փրանք աղքատներու համար:

ՏԱԽՈՒ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆ

Փրէ Սէն Ժերվէի մէջ (մեթրոյէն երեք վայրկեան) յարկաբաժին մը ծախու է, Գ. յարկ, երկու սենեակ, խոհանոց, մուտք, ջուր, կազ եւ ելեքտրականութիւն, արեւոտ եւ լուսաւոր: Դիւրամատչելի գին: Դիմել ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ Տիկին Գանթարի, 26 Րիւ Բիշէ, Փարիզ (9):

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e)

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ Մշակութային Ընկերակցութեան Փարիզի Մասնաճիւղը ձեռնարկած է ամսօրեայ ասուլիսներու շարք մը, որուն բացումը տեղի պիտի ունենայ քէյասեղանով մը, Փետրուար 7ին, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, 17, Րիւ Պլէօ, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ, ուր խօսք պիտի առնեն ծանօթ մտաւորականներ:

Երեկոյթը պիտի ունենայ նաեւ իր գեղարուեստական բաժինը:

Կը հրաւիրուին Համազգայինի անդամները եւ հայ հասարակութիւնը:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 21ին, Քափէ Քատէի վերնայարկը, նուիրուած՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ յիշատակին: Կը խօսին Պ. Պ. ԱՇՈՏ ԽՍԱՀԱԿԵԱՆ, ՀՐԱՆԴ ՊԱԼՈՒԵԱՆ, Վ. ՄԵԼԻՔԵԱՆ եւ ուրիշներ:

Մուտքը ազատ է:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«Փետրուար 18»ը կը տօնուի Փարիզի մէջ Փետրուար քսանին, Ուրբաթ երեկոյեան ժամը իննին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Կապ. Խաչի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր նախկին եւ նոր անդամուհիները, այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Խրիմեան վարժարանը:

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՎԵՆԵՏԻԿ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

8 Փետրուար, ժամը 16ին, կիրակի կը ներկայացուի՝

Ա.— ԱՒԱՐԱՅՐԻ ԴԻՒՑԱԶՆԵՐԸ
(Հեղ. Հ. Սահակ Տէր Մովսէսեան)

Բ.— ԶԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ
(Հեղ. Ե. Օտեան)

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Այս Հինգշաբթի օր Սրբոց Վարդանանց զօրավարացն Մերոց եւ վկայիցն: Տօն ազգային եւ յիշատակ Մեռելոց, ներկայ պիտի ըլլայ բոլոր դպրոցներու աշակերտութիւնը, պատարագ ժամը 10ին, արարողութեան պիտի նախագահէ եւ քարոզէ Հայրապետական պատուիրակ Գերաշնորհ Սերովբէ եպիս. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

Սիրով կը հրաւիրուի հասարակութիւնը:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ
ՊԱՏԱՐԱԳ

Վարդանանցի առթիւ այս Հինգշաբթի առտու ժամը 10ին: Ներկայ կ'ըլլայ Ալֆորվիլի դպրոցի աշակերտութիւնը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՐԻ ԵՒ ԵՐԳԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՇՔԵՂ ԵՐԵԿՈՅԹ
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

15 Փետրուար, կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին
ՄԻՒԹԻՒԱԼԻԹԷԻ ՄԵԾ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
RUE SAINT-VICTOR, MÉTRO : MAUBERT-MUTUALITÉ
Մասնակցութեամբ ԱՐՄԵՆԻԱ նուագախումբին եւ ՍՕՍԻ պարախումբին

ԵՂԱՆԱԿԻ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ՁԵՌՆԱՐԿԸ
Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Հովանաւորութեամբ ՏԻԿ. Ա. ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐԻ եւ ԿՈՄՍ Տ'ԱՐՍՔՕԹԻ
ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 22ԻՆ, ԺԱՄԸ 17էն ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

HOTEL GEORGE V

Միջազգային «Աթրաքսիոններ», անակնկալներ
ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՊՈՒՖԷ ԵՒ ՊԱՐ

Սեղաններու համար դիմել՝

Union Générale Arménienne de Bienfaisance — 11, Square Alboni, Paris (16e)
TÉLÉPHONE : TRO. 03-18

ՓՆՏՌԵՑԷՔ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԵՆԵՐԳԻՉ
ԽԱՉԻԿ ՆՇԱՆԵԱՆԻ
կրօնական երգերու եւ տաղերու սալերը

Մասնակցութեամբ Փարիզի եկեղեցւոյ Դպրաց Դասուն եւ երգեհոնի: Հետեւեալ բովանդակութեամբ

1. Երգ հայրապետական պատարագի (ընտրեալ Աստուծոյ ով երջանիկ Սուրբ Հայրապետ)
2.— Գովք Ս. Աստուածածնի (Մայր անարատ կոյս)
3.— Շարական ի տօնի եկեղեցւոյ (Ուրախ լեր Ս. եկեղեցի)
4.— Տաղ ոտնալուայի (Սիրտ իմ սասանի)
5.— Երգ յուղարկաւորութեան (Դարձ անձն իմ եւ սիրեցի)
6.— Հարց զիտ խաչի (Ուստի բուրելով)
7.— Ալելուիա Յարութեան
8.— Երգ Ս. Երրորդութեան
9.— Տէր Ողորմեա

Դիմել Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ գիւանատունը, կամ Խաչիկ Նշանեանի, 100, RUE RAYMOND RIDEL LA GARENNE - COLOMBES CHA. 17.49
ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տ. Փափազեանի 85, RUE D'AUBAGNE

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 փր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 փրանք : Հատը 20 փր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 5 ՓԵՏՐՈՒԱՐ — JEUDI 5 FÉVRIER 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8412 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4213

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱԶԱՏԱՄԱՐՏ

Իսկ եւ իսկ ազատամարտ մըն էր, գոյութեան կռիւ, որ մղուեցաւ տասնեւհինգ դար առաջ՝ Քրիստոսի 451 թուականին՝ Աւարայրի դաշտին մէջ, Տղմուտ գետի ափին՝ Սասանեան Յազկերտ Բ.ի հսկայ բանակին դէմ :

Սպարապետ Վարդան Մամիկոնեան, Հայոց աշխարհի ութ նախարարները եւ իրենց 1027 զինուորները, — անձինք նուիրեալք — որոնք գիտակցօրէն նահատակուեցան ռազմաճակատին վրայ, կը կռուէին յանուն հայրենիքի ազատութեան եւ հայ ժողովուրդի անկախութեան :

Հայաստանեայց Եկեղեցին մնայուն տօներէն է Վարդանանցը (Ազգային մեծ ազատօն եւ յիշատակ մեռելոց, *ըստ էջմիածնի օրացոյցին*) :

Մեր անմահ երգիչ՝ Ներսէս Շնորհալի՝ իր «Նորահրաշ պսակաւոր»*ով անմահացուցած է Վարդանն ու իր քաջարի ընկերները :*

« Վարդա՛ն, քաջ նահատակ, որ վանեցեր զթշնամին. վարդագոյն արեամբդ քո պսակեցեր զեկեղեցի» :

Պարսիկները չյաջողեցան հայ ժողովուրդին պարտադրել զրադաշտականութիւնը :

Փրկուեցաւ քրիստոնէութիւնը Հայաստանի մէջ՝ այն օրերուն, երբ շնորհիւ գրերու գիւտին եւ մեր անմահ «Թարգմանիչ»ներուն՝ նոր էր ծաղկած հայկական Ոսկեդարը

Վարդանն ու ընկերները ոգեւորողը եւ անոնց բազուկը զինողը կրօնքին չափ, նոյնիսկ անկէ աւելի հայրենիքի սէրն էր, Հայութեան քաղաքական անկախութիւնը :

Հազար հինգ հարիւր տարիէ ի վեր Վարդանանք կը խորհրդանշեն Հայուն ազատ ու անկախ ապրելու կամքը եւ ներշնչման աղբիւր են դարձած եկող ու գացող բոլոր սերունդներուն :

Անձնազոհութեան եւ ազգային հպարտութեան ի՜նչ մեծ օրինակ Վարդանանց պատերազմը :

Զինուորական յաղթանակ մը չեղաւ Աւարայրի ճակատամարտը : Պարսից փիղերուն եւ տասնապատիկ զերակշիռ ուժերուն դէմ ի՞նչ կրնային ընել բուռ մը քաջեր : Մանաւանդ որ քրիստոնեայ Բիւզանդիոն իրենց բախտին էր ձգած Հայերը :

Սակայն մեծ էր բարոյական յաղթանակը : Շահած էր պայքարը : Փրկուած էր Հայուն խղճի ու կրօնքի ազատութիւնը :

Հայաստան ժամանակ մը եւս բաժնուած պիտի մնար Բիւզանդիոնի եւ Պարսկաստանի միջեւ, բայց հայ ժողովուրդը հնարաւորութիւն կ՚ունենար պահելու եւ զարգացնելու իր լեզուն ու գրականութիւնը՝ քաղաքական դժնդակ պայմաններու տակ : Ու գալոց սերունդներուն ժառանգութիւնը կը դառնէր իր մշակոյթի հարուստ գանձերը :

Վահան Մամիկոնեան՝ Քաջն Վարդանի եղբօրորդին՝ Հայաստանի լեռներուն մէջ ամրացած՝ կազմեց «յեղափոխական կառավարութիւն» մը եւ իր շուրջը համախմբած անձնուէր հայրենասէրներու գօրագունդերով մեծ վնասներ պատճառեց Պարսիկներուն :

Դիմադրական ճակատը խորտակելու համար՝ Սասանեան բանակը նոր ճակատամարտ մը կազմակերպեց Հայերուն դէմ, 482ի Մայիսին, Արտազ գաւառին մէջ, ոչ հեռու Աւարայրէն :

Այս անգամ յաղթեցին Հայերը :

Նուարսակի դաշնագիրը պիտի նուիրագործէր այս յաղթանակը :

Վահան Մամիկոնեան կը լուծէր իր հօրեղբօր՝ Կարմիր Վարդանի վրէժը : 486ին կը նշանակուէր մարզպան Հայաստանի եւ այդ պաշտօնին վրայ կը մնար մինչեւ մահը :

Ահա՛ թէ ինչ հրաշքներ կրնան գործել տոկալու, դիմանալու եւ յաղթելու կամքն ու վճռականութիւնը :

Մամիկոնեանց ազատամարտը ատոր վկայ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՄՔԵՐԸ

21ՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ՄԷՋ

ՓԵՐՎՈՒԽԻՆԻ ՄԵՂԱՅԱԿԱՆԸ "...ՇԵՌԱՑԱՅ ՍԽԱԼ ՃԱՄԲԱՅԷՆ"

8.239.000 ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ՝ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

— Ձեզի կը վստահեցնեմ որ միշտ պիտի պաշտպանեմ կուսակցութեան գիծը եւ պիտի պայքարիմ՝ անոր ընդհանուր քաղաքականութեան կիրարկման համար, ինչպէս նաեւ խաղաղութեան եւ համայնավարութեան համար ...

Խ. Միութեան նախկին փոխ վարչապետ եւ ներկայիս՝ Արեւելեան Պերլինի ռուսական դեսպան Փերվուխին այս ձեւով սկսաւ իր ինքնաքննադատութեան՝ խորհրդային համայնավար կուսակցութեան 21րդ համագումարին առջեւ : Ինչպէս ծանօթ է, Փերվուխին տակաւին մաս չի կազմեր «հակակուսակցական» խմբակին, բայց ծանր մեղադրանքներու ենթարկուած էր :

Իր ինքնաքննադատութիւնը բրաւ՝ առանց չափազանցելու անցեալին մէջ խաղցած դերը եւ ապագային կատարելիք գործերուն համար բրած խոստումները : Շնորհակալութիւն յայտնեց Կեդրոնական Կոմիտէին որ իրեն բախտ ու առիթ ընծայած էր հեռանալու սխալ ճամբայէն՝ ուր ինկած էր, հետեւելով Մալենկովի, Մոլոթովի, Կագանովիչի, Բուլգանինի եւ Շեփիլովի : Այս ձեւով ցոյց տուաւ իր սխալը եւ Խրուշչեւի արդար քաղաքականութիւնը : Արեւելեան Պերլինի մէջ, ուր դեսպան է, ինք կարողացած էր անդրադառնալ «անջատական» այս խմբակին ոճրային գործունէութեան, որուն հետեւանքները ողբերգական կրնային ըլլալ :

Փերվուխինի ինքնաքննադատութենէն ետք խօսք առաւ Քուզմին եւ քննադատեց ... ինքնաքննադատութիւնը, մասնաւորաբար յայտարարելով — «Փերվուխին բան չըսաւ իր հակակուսակցական գործունէութեան մասին» :

Քուզմին թուեց կարգ մը պարագաներ, ցոյց տալով Փերվուխինի անվերապահ օժանդակութիւնը՝ հակակուսակցական խմբակին, մանաւանդ այն պարագան՝ թէ ան ընդդիմացած էր ծանր ճարտարարուեստի ապակեդրոնացման ծրագրին :

Մոսկուայի արեւմտեան թղթակիցները կը յայտնեն թէ ցարդ կարելի չէ եղած մանրամասնութիւններ քաղել այս հարցին շուրջ : Ի՞նչ ճակատագիր վերապահուած է համայնավար կուսակցութեան երբեմնի հզօր պարագլուխներէն մէկուն. ո՛չ ոք բան մը կրնայ ըսել, առ այժմ :

Միւս կողմէ, Խրուշչեւ յայտարարեց թէ Խ. Միութեան մէջ համայնավար կուսակցութիւնը կը հաշուէ 8239000 անդամ : Համեստ թիւ մը : Արդարեւ, վարչապետը հաստատեց թէ կուսակցականները բնակչութեան չորս առ հարիւրը կը ներկայացնեն միայն : Այսուհանդերձ տրուած թիւը ուշագրաւ է, քանի որ վերջին երեք տարիներու ընթացքին աւելի քան մէկ միլիոն շարքային աւելցած են : Արագ աճում մը, որ կը յիշեցնէ պատերազմի տարիները (1941 – 1945*ին* 1.600.000 *անդամներ աւելցած էին*) :

Այս մասին աւելի լաւ գաղափար մը կազմելու համար, կ՚արժէ յիշել նախորդ երկու համագումարներուն տրուած թիւերը : ԺԹ. համագումարին՝ 1952 Հոկտեմբեր, համայնավար կուսակցութիւնը ունէր 6.882.145 անդամ, իսկ 20րդ համագումարին (1956 Փետրուար) այդ թիւը բարձրացած էր 7.215.505ի : Հետեւաբար՝ երկու համագումարներուն միջեւ աւելցած են 333.360 հոգի, այսինքն՝ տարին մօտ հարիւր հազար : Համեմատութիւնը, ինչպէս կը տեսնուի, շատ քիչ է եւ այս պարագան կը վերագրուի Մալենկովի շրջանին Կեդրոնական Կոմիտէի վարած քաղաքականութեան : Ամէն պարագայի մէջ, Խրուշչեւ իր ճառին մէջ չանդրադարձաւ այս հարցին, եւ գոհացաւ միայն ներկայ համայնավարներու թիւը յայտարարելով :

ՏԸԼԸՍ ԵՒՐՈՊԱ ԵԿԱՒ

ՄԱՔ – ՄԻԼԸՆ ՄՈՍԿՈՒԱ՞ Կ'ԵՐԹԱՅ

Տըլըս որ Լոնտոնէն ետք Ուրբաթ օր Փարիզ կը հասնի, յայտարարեց թէ հիմնական տարակարծութիւններ չկան Ֆրանսայի եւ Ամերիկայի միջեւ Պերլինի հարցին նկատմամբ : Կը կարծուի թէ Տըլըս բաւական դժուարութիւններ պիտի ունենայ ընտրութիւն մը ընելու համար զանազան ծրագիրներու միջեւ .— Միքոյեան, Իւլպրիխտ, Մաք Միլըն, Նորսթատ, Ատընաուըր Րափացքի եւ Մըրֆի :

Դէպի Լոնտոն օդանաւ նստելէ առաջ Ամերիկայի արտաքին նախարարը յայտարարեց .— Եթէ արեւմուտքը իր երեւակայութիւնը չօգտագործէ թերաճ երկիրներու հետ իր յարաբերութիւններուն մէջ, այդ երկիրները պիտի հրապուրուին Խ. Միութեան եւ Համայնավար Չինաստանի տնտեսական արագ նուաճումէն :

Կը կարծուի թէ Միքոյեանի այցելութենէն ետք Տըլըս որոշ փոփոխութիւններ մտցուցած է արտաքին իր քաղաքականութեան մէջ, զայն դարձնելով աւելի ճկուն, եւ աւելի յանդուգն :

Դեմոկրատ ծերակուտական Ֆուլպրայթ յայտնեց թէ Տըլըս շատ կը մտածէ լուծումի մը մասին, ինչպէս օրինակ 800 *քիլոմեթրի վրայ ետ քաշել երկու կողմէն Եւրոպայի օտար զօրքը : Չըսուիր թէ Արեւմուտքը նման առաջարկ մը պիտի ընէ Խ. Միութեան, մանաւանդ որ հաւանական է Պոնի* վէթօն *: Նման ծրագիր մը առաջարկած էր արդէն Միքոյեան երբ Ամերիկա էր :*

Լաւատեղեակ շրջանակները կը կարծեն նաեւ թէ Անգլիոյ վարչապետ՝ Մաք Միլըն Մոսկուա երթայ շուտով :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ զինուորական ղեկավարները երկրին արտաքին քաղաքականութեան չեն հետեւիր՝ երբ հարցը կը վերաբերի Ազգային պաշտպանութեան. մինչ Արտաքին նախարարութիւնը շարունակ յոյս կը յայտնէ որ Ժընեւի մէջ համաձայնութիւն գոյանայ, ամերիկեան սպայակոյտի ղեկավարները զինաթափութեան ծերակուտական յանձնախումբին յայտնեցին թէ նման որոշում մը տալէ առաջ Միացեալ Նահանգները պէտք է լաւ մտածեն : Հիւլէական եւ ջրածնի փորձերն ու զէնքերու շինութիւնը դադրեցնելով՝ Ամերիկայի ապահովութիւնը կը վտանգուի : Այս գաղափարը յայտնած են նաեւ կարգ մը ծանօթ զօրավարներ, ինչպէս՝ Թէյլըր եւ Ուայթ :

ՈՉ – ՀՌՈՎՄԷԱԿԱՆ եկեղեցիներու տիեզերական ժողովի գործադիր յանձնախումբը ժողով մը պիտի գումարէ Ժընեւի մէջ քննելու համար Յովհաննէս ԻԳ.ի առաջարկած տիեզերական ժողովին նիւթը : Միւս կողմէ Վատիկանի պաշտօնաթերթը Օսեռվաթոռէ Ռոմանօ *անդրադառնալով «Եկեղեցիներու Միութեան» հարցին կը քննէ նաեւ կաթողիկէ եկեղեցիին յանցանքը այս խնդրին մէջ :*

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

×

Ահուսարսափի օրերուն երբ արիւնազանգ բռնակալութիւնը կը բզկտէր մեր միտքն ու սիրտը եւ մարմինը, մարդիկ մխիթարութիւն կը փնտռէին ոգեկոչելով անցեալը :

Իրենց երեւակայութիւնը կը քրքրէր, կը լուսաւորէր պատմութեան էջերը, գտնելով աղբիւրներ հաւատքի եւ կորովի :

Այդպէս, իր առջեւ կը պարզուէին պայքարի եւ փառքի արձանագրութիւններ որոնք բարձր կը պահէին իր գլուխը :

Այդ անցքերէն մէկն ալ՝ Վարդանանքը, որ կը տօնուի այսօր, զանազան ձեւերով :

Ինչպէս բռնակալութիւնը, օտարութեան սառն խորշակն ալ կը սպառնայ կազմալուծել մեր ինքնուրոյն գոյութեան հիմքերը, երբ չկարենանք պահել կապը երէկուան եւ այսօրուան միջեւ :

Ի՞նչ է Վարդանանքը : Բազմաթիւ հատորներ հրատարակուեցան վերջին տարիներու ընթացքին : Երկարաշունչ վերլուծումներ, թեր ու դէմ տեսութիւններ, պարզելու համար Աւարայրի ռազմադաշտին խորհուրդը :

Եղան հեղինակներ որոնք փորձեցին այլափոխել, նսեմացնել Վարդանի եւ Ղեւոնդ Երէցի օրհասական ճակատամարտը, պարզապէս կրօնական մոլեռանդութեան վերածելով զայն :

Եւ, տրամաբանօրէն, յանգեցան այն եզրակացութեան թէ իմաստունը, բուն հայրենասէրը Վասակն էր, ոչ թէ Վարդանը :

Ըմբոստանալով այս բռնազբօսիկ տեսութեան դէմ, ուրիշ հեղինակներ նորէն եւ նորէն քրքրեցին պատմութեան գիրքերը :

Անոնք համբերութեամբ վերլուծեցին ծուռն ու շիտակը եւ գտան նոր փաստեր, ապացուցանելու համար պատմական ճշմարտութիւնը .—

Իսկ եւ իսկ ազատագրութեան պայքար մըն էր որ կը մղուէր :

Թշնամին կ՚ուզէր ստրկացնել ամբողջ ժողովուրդ մը, դաւանափոխութիւն պարտադրելով :

Երբ ըմբոստները քրիստոնէաշունչ յորդորներ կ՚ուղղէին, գլուխն ըլլալով Ղեւոնդ Երէց եւ Վարդան Մամիկոնեան, պատճառը այն է որ ազգութեան գաղափարը, հայրենիքի սէրը տակաւին չունէին այն իմաստը ինչ որ այսօր :

Նոյն երեւոյթը կը պարզուէր Տառերու գիւտին առթիւ ալ :

Մեսրոպի եւ Սահակի տառապանքին եւ գիշերաջան տքնութեանց հիմնական նպատակն էր ապահովել ժողովուրդին ինքնուրոյն դիմագիծը, սեփական մշակոյթ ստեղծելով : Հոգ չէ թէ Աստուածաշունչի թարգմանութեամբ սկսէին :

Միայն կրօնական մոլեռանդութեան կիրքը կրնա՞ր այնքան ուժ ունենալ դէպի Տղմուտ գետ առաջնորդելու ափ մը քաջեր, որոնք պիտի նահատէին ամեհի բանակի մը դէմ :

Պատմական ճշմարտութեան ուրիշ ապացոյց մըն ալ այն որ, փաստակաւոր հեղինակ մը, Դեր. Դէմիրճեան, յաջողեցաւ հոյակապ վէպ մը յօրինել. «Վարդանանք», այնքան ճարտար հիւսուածքով :

Աւարայրի ճակատամարտին (451) եւ անոր 1036 վկաներուն ոգին էր որ բազմապատկուեցաւ դարերու ընթացքին, յանգելով ներկայ քաղաքական – ազատագրական պայքարին :

Դիմադրական ճակատ եւ ինքնապաշտպանութիւն, — ահա բուն իմաստը այդ մարտնչումներուն, Վարդանանցէն մինչեւ նոր ժամանակներու հերոսամարտները :

Վերջին խօսքը պիտի արտասանէ ան որ գիտէ դիմանալու գաղտնիքը :

Շ.

ՓԱՎԼՈՎԷՆ ԱՌԱՋ, ՓԱՎԼՈՎԷՆ ԵՏՔԸ

Նոր բան չէ բնախօսներուն հետաքրքրութիւնը մարսողական հիւթածոր գեղձերուն մասին։

ՊԱՏՄԱԿԱՆ.— Թափառայած ջիղը (փնէօմոկասթրիք *կամ* վակ), *որ կը ներգործէ ստամոքսին հիւթածոր գեղձերուն վրայ, ծանօթ էր ի հնումն,— Գաղիանոս զայն կը կոչէ փոքրափորի ջիղ։ Մեծանուն Հայ բժիշկը եւս, Պայլիվի* (1668-1707), *կը խօսի նոյն ջիղին ջղահատութեան մասին։ Իսկ յատկապէս մարսողական հիւթածորումը քննելու համար՝ կը յիշատակուին փորձեր, որոնք կատարուած են ոչ միայն կենդանիներու, այլ եւ... մարդոց վրայ։*

Սկիզբները տոկուն դերձանով մը կը կապէին կտոր մը սպունգ, զոր կը կլլէր փորձի ենթական, յետոյ դուրս կը քաշէին ու կը քամէին՝ քննելու համար «ստամոքսի ջուրը»։ Օրին մէկը արկած մը տարբեր ճամբայ բացաւ։ Գանատացի որսորդ մը կը վիրաւորուի արկածով, գնդակը կը ծակէ ստամոքսը։ Դարմանումէն ետք՝ ստամոքսին ծակը կը կցուի որովայնի ծակին, այնպէս որ դուրս կը ծորէր մարսողական հոյզը։ Ամերիկացի բժիշկ մը կ'օգտագործէ առիթը՝ քննելու համար մարսողական հոյզերը։ Ասկէ թելադրուած, Պլոնտլօ արուեստական ծակ մը կը բանայ կենդանիներու ստամոքսին վրայ՝ հետեւելու համար մարսողութեան։ Փավլով կատարելութեան հասցուց այս փորձերը, ուսումնասիրելու համար ոչ միայն ստամոքսին արտադրութիւնը, այլ եւ ստամոքսային գեղձերուն բնախօսութիւնը, մինչեւ անդրադարձ շարժումները։

Պատմական այս փոքրիկ վկայութիւնը բերի՝ հաստատելու համար թէ Փավլովի փորձերուն հայրութիւնը... վէճի նիւթ է գիտնականներու միջեւ (*)։

Այսպէս Ֆրանսացիները կը պնդեն թէ Պլոնտլօ, որ բնախօսութեան փրոֆէսէօր նշանակուած էր Նանսիի համալսարանին, նկատած էր 1743ին (Փավլով ծնած չէր դեռ), թէ շունի մը ստամոքսին մէջ ներմուծուած շաքարի կտոր մը մարսողական հիւթածորում չի պատճառեր, մինչդեռ բերնէն տրուած շաքարի կտորը մարսողական հիւթածորում կը պատճառէ։ Դեռ աւելին,— Պլոնտլօ հաստատեց թէ շաքարի երկու կտոր իրարու քսելէ ետք շունի մը աչքերուն առջեւ, քսելու նոյն ձայնը հանել բաւական է՝ որ մարսողական հիւթածորում պատճառէ։

Ինչպէս կը տեսնուի, նմանութիւնը ակներեւ է Պլոնտլոյի և Փավլովի փորձերուն միջեւ։ Լէօփէր կ'ըսէ թէ Պլոնտլոյի հետ միաժամանակ նոյն փորձերը կատարած է ռուս ուրիշ բնախօս մը, Բասով։ Բայց պէտք է գալ Լէնին, նիւթական ու բարոյական ամէն օժանդակութիւն ընծայելու համար Փավլովի, որպէսզի բնախօսութեան ռուս մեծանուն դէմքը խորացնէր իր հետազօտութիւնները, Կոլտուշի գիւղը դարձնելով փորձաւան, «մայրաքաղաք պայմանական անդրադարձներու»։ Դժբախտաբար ֆրանսական խորասոյզ մտքին համար՝ միշտ պակսած է վարկը, նիւթական օժանդակութիւնը։

Նախ քան Փավլով, բնախօսական այս հարցերուն քննութեամբ զբաղած են նաեւ Քլօտ Պեռնար, Շմիտ, մանաւանդ Շարլ Ռիշէ։ Պէտք է ըսել, ինչպէս Հասրաթեան կը վկայէ, Փավլով չ'ուրանար թէ գրգիռին տեսքովն իսկ «բերնին ջուրերը վազելը» բնախօսական իրողութիւն մըն է, որ ծանօթ էր մարդկութեան ... դարերէ ի վեր, ու շատ է փորձուած կրկէսներու մէջ կենդանական հանդիսախաղերու ընթացքին։ Փավլով չի մոռնար նաեւ յիշել Հուայթի անունը, «արտախորհրդային» արժէք, առաջին գծի վրայ բերելէ ետք ռուս մեծ բնախօսը, Սեչենով։

ԲԱՌԱԳԻՏԱԿԱՆ.— Ինչպէս բնախօսական այս փորձերուն սկզբունքը, նոյնպէս գիտական տարազներուն հայրութիւնն ալ ... սեփականութեան վէճի նիւթ դարձած է գիտնականներուն միջեւ։ Այսպէս, Փավլովի աշակերտը, Բիկով, անդրադարձ բառին հայրութիւնը կը վերագրէ Պրոչասկայի, որ զայն գործածած է 1788ին։ Արեւմուտքցիները, ընդհակառակն, գիտել կուտան թէ էտիմպուրկցի բժիշկը, Հուայթ, բառը գործածած է աւելի կանուխ, 1761ին, այսօրուան իմաստով։ Ֆրանսացիները կը պնդեն թէ անդրադարձ շարժումներու գաղափարը տուած է առաջին անգամ Տէքարթ(**)։ Արձանագրենք որ իբրեւ տարազ գործածութիւնը կը վերագրուի Թ. Ուիլլիսի, 1682էն սկսեալ, (բառին արմատական իմաստով գործածութիւնը աւելի հին է)։

Ինչ որ Փավլով «պայմանական անդրադարձ» կոչած է 1904ին, Ռիշէ «հոգեկան անդրադարձ» կը կոչէր 1888ին։ Այլ բնախօսներ տուած են «լծորդական» (ասսոսիաթիֆ) *կամ «շաղկապական»* (քոնժոնքթիֆ) *անունները։ Լալանտ անհամապատասխան կը գտնէ բոլոր այս տարազները։ Նախ կը քննադատէ* ռէֆլէքս *բառին ընտրութիւնը, առարկելով թէ շփոթութիւն կը ստեղծէ* ռէֆլէքսիոն *բառին հետ, որ բոլորովին հակառակ գաղափար մը կ'արտայայտէ,— արդարեւ* ռէֆլէքսին *մէջ բնազդիութիւն կայ, բայց ոչ հոգեբանութիւն, ու կապ չունի մտածման հետ, (ճիշդ չէ հոս հայերէն բառը եւս, որովհետեւ անդրադարձ բառին նշանակութիւնը հաշտ չէ անդրադարձում կամ անդրադառնալ բառերուն նշանակութեան հետ)։ Յետոյ կը քննադատէ «պայմանական»* (քոնտիսիոնէլ, *ճիշդը՝ պայմանաւոր* =քոնտիսիոնէ) *բառին գործածութիւնը, որ կատարուած է ռուսերէնի կոյր հետեւողութեամբ։ Նախընտրելի տարազն է, կ'ըսէ, գրել «ստացական անդրադարձ»։*

Այժմ անդրադարձներու այս ուսումը այն աստիճան ծաւալ ստացած է եւ ընդլայնած, որ դարձած է մասնաւոր գիտութիւն մը,— անդրադարձագիտութիւն, ֆրանսերէն՝ ռէֆլէքսոլոժի*։ Բեխտերեւ այս բառը գործածած է առաջին անգամ 1921ին՝ «առարկայական հոգեբանութեան» իմաստով, աւելի առաջ՝* փսիքոռէֆլէքսոլոժի (1913)*։ Բայց Փավլով չի սիրեր «հոգեկան» ու «հոգեբանական» բառերը,— բնազդ, յուզում, եւն. կ'անուանէ անդրադարձ։ Եւ իր վարդապետութիւնը՝ պարզապէս անդրադարձական տեսութիւն կամ անդրադարձաբանութիւն* (թէօռի ռէֆլէքթիվ *կամ* ռէֆլէքթոլոժի, *ըստ Ն. Պօմչեթայնի վկայութեան)։ Կոռնիլով առաջարկեց* ռէաքթոլոժի (1930), *բայց հրաժարեցաւ շուտով* (1937), *տրամաբանելով թէ ... մարքսիստական իմաստ չունի։*

Այսպէս կամ այնպէս, տարազը շատ մեծ ընդունելութիւն գտաւ, յումպէտս կամ չարաչար գործածուելու աստիճան,— օրինակ սովորութիւն դարձաւ ըսել նաեւ «ընկերային անդրադարձ»՝ փոխանակ ըսելու մարդկային ընկերութեանց մեքենական հակազդեցութիւն, կամ «խորհրդանշական անդրադարձ»՝ փոխանակ ըսելու լեզու, կամ «անհատական անդրադարձ»՝ փոխանակ ըսելու արուեստ (Բեխտերեւ)։

Հարկ է աւելցնել թէ, դեռ ըստ ոմանց, անդրադարձը կը հակադրուի մեքենականին,— առաջին բառով կը ներկայացուին այն բոլոր հակազդեցութիւնները, որոնք կամական (վոլոնթէռ) *չեն, իսկ երկրորդով՝ անոնք որ կը ծագին հին կամական հակազդեցութիւններէ, վարժութիւն դարձած այլեւս։*

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Գիտական մեծ յեղաշրջումներու եւ նորութեանց հայրութիւնը միշտ առարկայ դարձած է նախանձի, մրցակցութեան եւ ազգային գերազանցութեան վէճերու։ Դպրոցական աշակերտներու կատարած ձեւով։

Այս առթիւ, նաեւ կ'արժէ յիշատակել թէ մինչ Ռուսերը իրենց գիտնականներուն կը վերագրեն «առանց ցաւի ծննդաբերութեան» տեսութիւնը, Տոքթ. Թիս պատմական վկայութիւններով կը հաստատէ թէ ֆրանս. է գաղափարը, ինչպէս փորձը (տես *Հոգեբուժական Զրոյցներ*, 1954, Հրատ. Փրիվա, էջ 215–224)։

Երկրորդ, Օ. Վալէրի կը հաստատէ (տես *Պեշան եւ եւրոպական բարեշրջութիւնը*, էջ 5) թէ Պեշան, փրոֆէսէօր Մոնփէլիէի ու Լիլի համալսարաններուն, 1855 – 1870 պաշտպանած է այն տեսութիւնը, զոր խորհ. Միութեան անասնաբուժական համալսարանին փրոֆէսէօրներէն մին, Պոշեան, կը ներկայացնէր մօտ տասը առաջ՝ իբրեւ նորութիւն եւ ռուսական գիտութեան նուաճում,— ժահրերու եւ մանրէներու ծագման միութիւնը, (ըստ օրուան թերթերուն՝ ինքնասերում — *ժէնէռասիոն սփոնթանէ*)։

Պեշան կը համարուի աւելի մեծ քան Փասթէօր։ Նոյնիսկ փասթէօրեան տեսութեանց հայրը։

Ազգային սեփականութեան այս վէճին լուսանցքին վրայ՝ յիշենք նաեւ մերոնց ենթադրութիւնը թէ Հայ չէ՞ արդեօք այս Պոշեանը, ըստ ... անուան վերջավանկին։ Զուգադիպութեան նայեցէք,— Պեշանի կնոջ մականունն ալ ... Մերտեան է։

(**) Փավլով, հակառակ իր աշակերտին պնդումին, կ'ընդունի թէ անդրադարձին գաղափարը տուած է Տէքարթ, (ինչպէս կը գտնեմ իր հակաճառութեան մէջ՝ ընդդէմ Լէշլիի), աւելցնելով որ ֆրանսացի գիտնականը դեռ չէր կրնար զանազանել զգացող ու շարժող ջիղերը, անդրադարձագիտութեան պարզաբանութեան համար անհրաժեշտ։

Մ. ՍԱՐԵԱՆ

ՄԱՐԴԸ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏԸ

ԽՄԲ.— «Ս. Հայաստան» ամսագրին մէջ «Գիտութիւնների Ակադեմիայի արուեստի ինստիտուտի ասպիրանտ» Վ. Մաթեւոսեան տաղանդաւոր նկարիչ Մ. Սարեանի մասին յօդուած մը գրած է. ստորեւ՝ գլխաւոր մասերը, արեւմտահայերէնի վերածուած.

Մարտիրոս Սարեան մեր ժամանակի մեծագոյն արուեստագէտներէն մէկն է, որ անցուցած է ստեղծագործական յաջողութիւններով լի տարիներ՝ միշտ հարազատ մնալով իր գեղագիտական սկզբունքներուն։ Ուշադրութիւն չէ դարձուցած «քննադատներուն», որոնք իրենց հին աւանդութիւններուն կառչած՝ չեն հասկցած սարեանական արուեստը։ Այդպէս, տարիները յաջորդած են իրարու, իսկ վարպետը աշխատած է շարունակ, աշխատած է կտաւի առջեւ, երկնքի վրանի տակ, փողոցը, հարազատներու հետ զրոյցի ժամանակ, հանգիստի պահուն, կարդալու ատեն՝ ամէն տեղ, ամէն ժամ։ Միշտ քննախոյզ հայեացքով թափանցած է կեանքի մէջ, գտած անոր ներքին էութիւնը, յաղթած՝ շրջապատի բազմաթիւ ու բազմաբարդ երեւոյթները ուսումնասիրելով. հզօր մտքով ու երեւակայութեամբ տարրալուծած է զանոնք, զատած է էականը, բիւրեղացած՝ իր արուեստին մէջ։ Անողոք եղած է ան իրապաշտութեան հետ, միաժամանակ մեծ հոգատարութեամբ քաղած անոր դասերը՝ անով իսկ ամրապնդած իր ձեռք բերածը. մէկ կողմ նետած է այն՝ ինչ որ չի կրնար դիմանալ ահեղ դատաստանին՝ բնութեան եւ ընկերային կեանքի ճշմարտութիւններուն։ Այդ սկզբունքը կարծրացած է Սարեանի բանականութեան եւ հոգիին մէջ՝ իբրեւ աշխարհայեացք։ Ան դարձած է հին Եգիպտացիներու, Յոյներու, Իտալացիներու, Վերածնութեան եւ Նոր ժամանակներուն ստեղծուած արուեստի արժանի հետեւորդը։ Անոր արուեստին հիմքերը դարերէն կուգան եւ կ'երթան դէպի դարերը։

×

Մ. Սարեան ստեղծագործական կեանքի մէջ մտած է պատմական այնպիսի ժամանակաշրջանի մը մէջ, երբ յեղափոխութիւնը կը տարածուէր՝ գահը փշրելու եւ Հանրապետութիւն հաստատելու համար։

Ընկերային յարաբերութիւններու այդպիսի մթնոլորտի մէջ կը փոթորկէր նաեւ ընկերային գիտակցութեան եւ արուեստի հորիզոնը։ Ռուսիոյ մէջ, արուեստի հին, կայսերական հաստատութիւններու ներկայացուցիչները կը փորձէին պահպանել իրենց փայփայած ակադեմականութիւնը՝ անիծելով աշխարհը, որ չի լսեր քարացած ուղեղներու աղերսանքը, հաշուի չառներ «արիստոկրատ»ական դահլիճները սալոնային պատկերներով զարդարելու բարեմիտ ցանկութիւնը։ Անոնց պահանջները անընդհատ կը հանդիպէին փորմալիզմի, *հայհոյանքներու, որոնք կուգային հինը խորտակելու, բայց փոխարէնը նոր անհեթեթութիւններ ստեղծելու մարմաջէն։*

Կը գործէր նաեւ ուրիշ ուժ մը, որուն ներկայացուցիչները համընթաց չէին երթար ռուսական յեղափոխութեան հետ, բայց կը պահէին եւ յառաջ կը մղէին համաշխարհային մշակոյթի լաւագոյն աւանդութիւնները։ Անոնց կարգին կը գտնուէր տակաւին երիտասարդ Մ. Սարեանը։ Տաղանդաւոր մարդու յատուկ դիտելու կարողութեամբ ան կը տեսնէր կեանքի հակասութիւնները՝ ճանչնալով անոնց մէջ ձեւաւորուող մարդկային հոգին, որոնելով ինքզինքն ու ճշմարտութիւնը։ Ինչպէս բոլոր մեծ արուեստագէտները, Սարեան այդ որոնումներով դուրս եկաւ ուսման տարիներուն ստացած գեղագիտական ըմբռնումներու սահմաններէն՝ իր հոգիին մէջ համախառնելով հին ու ժամանակակից արուեստներու տարբեր ուղղութիւններէ առած հունտերը, որոնք փթթելով նոր որակ կուտային, աւելցնելով նոր աստիճան մը՝ համաշխարհային արուեստի զարգացման երկարաձիգ վերելակին վրայ։ Այդ բարձունքէն ալ Սարեան կը դիտէ աշխարհը, կը վերլուծէ առարկաներն ու երեւոյթները։ Մարդկային շունչ կը պարունակեն ոչ միայն իր դիմանկարները, այլեւ բնանկարները, նոյնիսկ նաթիւր մորթերը, *որովհետեւ անոնք կ'արտայայտեն մարդուն դէպի բնութիւնն ունեցած վերաբերմունքը, անկէ ստացած տպաւորութիւններն ու զգացումները։*

Մեծ նկարիչը նշանակութիւն չի տար հոգեւոր ու ֆիզիքական անցողիկ երեւոյթներուն, կուտայ անոր բնորոշ յատկանիշերը։ Սարեանի շարք մը գործերուն մէջ վայրկենական, թռուցիկ շեշտի մը մէջ կը ցոլանայ հոգեկան ամբողջ աշխարհ մը։ Նկարիչը չի գոհանար մարդու բնութեան այս կամ այն յատկանիշի ընկալմամբ միայն։ Անոր գործերուն մէջ մարդը երեւան կուգայ իր էական բնութագծերու միասնականութեամբ։ Վարպետը կուտայ ոչ միայն տուեալ անհատի մը հոգեւոր հակասութիւնները, այլեւ մարմնի ու բնաւորութեան միջեւ եղած հակադրութիւնները։ Անոր շարք մը կտաւներուն մէջ մարդոց միանգամայն բարեձեւ դէմքի վրայ կ'արտացոլան հոգեւոր բացասական գիծեր եւ ընդհակառակն՝ տգեղ արտաքին ունեցող մարդիկ իրենց հոգեկան բարձր յատկանիշերով կը բացառեն արտաքին տձեւութիւնը եւ կ'ընկալուին իբրեւ գեղեցիկ, սիրելի անձնաւորութիւն։ Իր կերպարները ամբողջական են իրենց թոյլ եւ ուժեղ կողմերով։

Սարեան մարդու դէմքը կտաւի վրայ չի գրոշմեր դասական համաչափութիւններով։ Իր մօտ նոյն մարդուն մէկ աչքը, դէմքի մասը «նման չէ» միւսին. մէկը կ'արտայայտէ բան մը, ուրիշ մը՝ այլ բան. տուեալ անհատի դիմախաղը, դէմքի տարբեր մասերը կ'արտացոլեն տարբեր յուզումներ։

Այսպէսով, Սարեան, կեանքը արտացոլած ատեն, դուրս կ'ելլէ իր գեղագիտական ընդհանուր ըմբռնումներու դիրքերէն, կը բացայայտէ անոր առանձնայատուկ կողմերը, ընդհանրացման միջոցով կը հասնի տիպականացման եւ այդ ճամբով ալ կը ստեղծէ իրապաշտ եւ բազմակողմանի կերպարներ, կ'արտայայտէ յաւերժական գաղափարներ, ինչպէս՝ սէր դէպի կեանքը, բնութիւնը, գեղեցիկը, աշխատանքը եւն.։

Սարեանի արուեստը կը հաստատէ դարաւոր այն ճշմարտութիւնը, որ գեղարուեստական երկը բարձր է միայն այն պարագային, երբ հանդէս կուգայ ձեւի եւ բովանդակութեան կատարեալ համապատասխանութեամբ։ Իր մօտ՝ ձեւը դրսեւորման միջոց է։

Սարեան թշնամի է առարկաներու եւ երեւոյթներու տեղափոխման։ Ան խորապէս կ'արտայայտէ առարկայի կամ երեւոյթի ներքին էութիւնը։

×

78 տարեկանին, արուեստագէտը այսօր վար չէ դրած երանգապնակն ու վրձինը, կ'աշխատի անդադար, կ'աշխատի պատանեկան եռանդով, կը կերտէ բարձր ու մեծ, մէկը միւսը գերազանցող երկեր։ Ստեղծագործական ներքին բոցը միահիւսուած է տաղանդով ու երկարամեայ փորձով ձեռք բերած իմաստութեան հետ եւ կը գործէ՝ համաշխարհային արուեստի պատմութեան մէջ ապացուցանելով որ մարդիկ այդ տարիքին մէջ իսկ կրնան ըլլալ երիտասարդ եւ բեղուն։ Ամէն անգամ, երբ կը տեսնենք արուեստագէտին նոր գործերը, անոր ամուր կեցուածքն ու առոյգ քայլերը, անոր արծուային նայուածքն ու կենսախինդ շարժուձեւը կը ցնծանք անհուն պայծա-

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Le temps d'aimer,
Le temps de mourlr

Մօտ քանի տարի առաջ, ժապաւէնի վերածուած էր գերման հռչակաւոր գրող Էրիք Մարիա Րըմարքի մէկ վէպը. «Ոչ մէկ նորութիւն արեւմտեան ճակատի վրայ»: Նիւթը ներշնչուած էր առաջին մեծ պատերազմէն: Երկրորդ աշխարհամարտը նոյն այդ հեղինակին ներշնչած է «Լը Թան տ'էմէ, Լը Թան տը մուրիր»ը, զոր ամերիկացի բեմադիր Տըկլաս Սիրք ժապաւէնի վերածած է: Ահա նիւթը.— Գերման ջոկատ մը կը նահանջէ ռուսական ճակատէն: Պարտութեան հեռանկարը խախտած է զինուորներուն կորովը: Յաղթական արշաւներէ վերջ ահա մայլ հորիզոններ: Այս վիճակը սուր կ'ընծայէ խոր հրդածութիւններու՝ զինուորներուն միջեւ: Եզրակացութիւն՝ պատերազմները ապարդիւն են: Մինչ նահանջը կը շարունակուի, զինուորներէն մէկը արձակուրդի արտօնութիւն կը ստանայ: Ինչ ուրախութիւն երթալ եւ քանի մը շաբաթ անցընել իր ծնողքին մօտ, Գերմանիա: Զինուորը կը հասնի իր գիւղը, որ ամբողջովին քանդուած է ռմբակոծումներէ: Կը վազէ դէպի իր տունը: Աւաղ, տունի տեղ քարերու կոյտ մը կը ցցուի իր դէմը: Աւերակներուն մէջ, մարդիկ խելակորոյս, բահ ի ձեռին, փլատակներուն տակէն դուրս կը բերեն, ոմանք իրենց մայրերուն, ոմանք իրենց զաւակներուն դիակները:

Այս ողբերգական պարագաներուն մէջ, զինուորը կը հանդիպի աղջկան մը որուն հայրը Կեսթափօն բանտարկած է: Ճակատագրի որոշ նմանութիւնը իրարու կը մօտեցնէ երկու երիտասարդները, որոնք կ'աշխատին սիրոյ մէջ աքօզել իրենց թախիծը եւ իմաստ մը գտնել իրենց կեանքին համար: Բայց ի՞նչպէս վերապրիլ, երբ չորս դին մահ կը բուրէ: Ռմբակոծումները կը շարունակուին, ահ ու սարսափ սփռելով: Կեսթափօն կը շարունակէ իր մարդահաւաքը: Պատերազմ է, մարդիկ այլակերպուած, բարոյական սկըզբունքները զամբիւղը նետուած: Ամէն տեղ լրտես, ամէն տեղ դող:

Ահա այս յուսահատական մթնոլորտին մէջ երկու երիտասարդները կ'ամուսնանան, միակ միջոցը վերապրելու, կեանք պարգեւելու: Քանի մը օր ետքը զինուորը զարձեալ ճակատ կը մեկնի: Նահանջը կը շարունակուի: Իր ջոկատը քանի մը ռուս պարտիզաններ գերի բռնած է: Այս զինուորին կը վիճակուի գերիներուն վրայ հսկելու պաշտօնը: Բայց ուրիշ զինուոր մը, որ միանգամայն կուսակցական է, աւելորդ բեռ կը նկատէ այդ գերիները եւ տարճանակը հանելով կը պատրաստուի կրակել անոնց վրայ: Մեր երիտասարդ զինուորը կը նախընտրէ հրացանը պարպել իր ընկերոջ վրայ, քան թէ ականատես ըլլալ գերիներուն դէմ կատարուող ոճիրին: Գերիները ազատած կը նային իրենց փրկիչին, բայց անոնցմէ մէկը չի փարանիր մեռած զինուորին հրացանը առնելով՝ կրակել իրենց կեանքը փրկող զինուորին վրայ եւ մեռցնել:

Էրիք Մարիա Րըմարք իր մորթին վրայ կրած է պատերազմներու բարբարոսութիւնը: Իր ցեղակիցները հալածուեցան դժոխային պայմաններու մէջ: Իրազեկ այս եղելութիւններուն, ծաղումով հրեայ այս հեղինակը կը փորձէ վճիռ մը տալ գերման ժողովուրդին դէմ, զայն մեղսակից նկատելով պատերազմի ընթացքին կատարուած ոճիրներուն: Բայց կանխակալ կարծիքներէ զերծ մնալու համար կ'աւելցնէ թէ ժողովուրդին մէջ գըտնուած են նաեւ լաւ տարրեր: Աւելին, իր վէպին ընդհանրական իմաստ տալու համար, վէպը կը վերջացնէ ռուս պարտիզանի մը ոճրային արարքով: Այս նրբութիւնը՝ փաստելու համար թէ պատերազմն է որ մարդը չար եւ անխիղճ կը դարձնէ: Բայց կասկածէ դուրս կը մնայ այն որ Րըմարքին բուն նպատակը գերման ժողովուրդին դէմ դատաստան ընել է: Եթէ վերլուծելու ըլլանք քանի մը լաւ նկատուած Գերմանացիներուն պարագան, պիտի նկատենք որ այդ ընտրեալներուն լաւութիւնը կը սահմանափակուի պատերազմի այն ժամանակին մէջ, երբ արդէն հաւանական պարտութեան մը ստուերը սկսած էր մտահոգութիւն պատճառել: Հետաքրքրական էր գիտնալ թէ ի՞նչ եղած էր նոյն այդ լաւերուն վարուելակերպը, գերման բանակներու ամէնէն պայծառ օրերուն ընթացքին: Բայց հեղինակը փափկանկատութիւնը ունեցած է այդ հարցը չարծարծելու, բոլորովին յոռետես չերեւալու համար, ուստի քանի մը բարենշան դէպքեր մըտցուցած է իր գործին մէջ:

Տըկլաս Սիրք հարազատ թարգմանը եղած է հեղինակին: Երկու նորեկ դերասաններ ստանձնած են այս ժապաւէնին գլխաւոր դերերը: Կ'արժէ գիտնալ անոնց անունները, Ճոն Կաւէն եւ Լիզլոթ Փիւլվէր:

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ութեամբ եւ կը համոզուինք, որ մեր ժողովուրդի լաւագոյն յատկութիւնները մարմնաւորող նահապետը կը ստեղծէ նոր գլուխ-գործոցներ՝ համաշխարհային մշակոյթի գանձարանը հարստացնելու համար:

Գիւղացի ծերուկ ճահանայի մը կը հարցնեն.

— Քանի՞ տարեկան ես, տէր հայր:

— Չեմ գիտեր, կը պատասխանէ ճահանան:

— Բայց համրել գիտես, չէ՞:

— Այո՛, կը համրեմ կովերս, ոչխարներս, դրամներս: Բայց տարիներս ինչո՞ւ համրեմ: Պիտի գողնա՞ն:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ՀԱՅՈՒ ԶԳԱՑՈՒՄ ԵՒ ՆԿԱՐԱԳԻՐ»

•

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յառաջ).— Այս ծրագրով, անցեալ Կիրակի, 25 Յունուար, երեկոյեան ժամը 9ին, Սալ Մազընոյի (Մարսէյլ) սրահին մէջ, գրասէրներու կը ներկայանար, երիտասարդ եւ սիրուած արուեստագէտ՝ Սարգիս Փօղոսեան:

Ներկայացուած արձակ եւ չափածոյ քերթուածները կը բնորոշէին մեր ցեղային առանձնայատկութիւնները: Բարոյական բարձր ըմբռնում, համամարդկային վեհ զգացումներ, լոյսի պապակ, հիւրասիրութեան ծառաւ, եւն.:

Ընտրութիւնները եղած էին լաւ ու խրնամուած, կային նաեւ յայտագրին գրական փայլը խանգարող կտորներ:

Թելադրելի է որ մեր երիտասարդ արուեստագէտը, որուն մօտ չի պակսիր գրական եւ արուեստի գործեր գնահատելու ընդունակութիւնը, յառաջիկային աւելի բծախնդիր գտնուի իր ընտրութիւններուն մէջ:

Սարգիս Փօղոսեան կ'ըմբռնէ իր արտասանած կտորները: Անոնց ներքին ապրումը, զգացումի ջերմութիւն ու թափը գիտէ փոխանցել ունկնդիրներուն: Այս բոլորին վրայ կարելի է աւելցնել նաեւ իր յստակ առոգանութիւնը, չեշտերով եւ յաջող ելեւէջներով:

Աւելցնենք անմիջապէս որ երիտասարդ արուեստագէտը թերութիւններէ զերծ չէ: Պիտի ուզէինք անըմբռնելի ըլլալու աստիճան չափազանցուած տեսնել իր ձեռքի շարժումներն ու դէմքի արտայայտութիւնները, ինչպէս նաեւ ձեռքազատուած՝ յարմար եղանակաւորումներէ, որոնց պատճառաւ տուժեցին կարգ մը քերթուածներ, ինչպէս Մ. Զարիֆեանի «կարեկցութիւն»ը:

Կը շնորհաւորենք զինքը, որ իր գեղեցիկ արուեստով, սուրբ ընծայեց քաղաքիս գրասէր հասարակութեան, շրջագայիլ հայ գրականութեան գալար այլ հարուստ պարտէզին մէջ ու ըմբոշխնել անոր գեղեցկութիւնները:

ԺԻՐԱՅՐ

ՍՏԱՑԱՆՔ

«Հ. Յ. Դաշնակցութեան Օրուան իմաստը» գրեց Բժ. Երուանդ Խաթանասեան, «Յուսաբեր» մատենաշար, թիւ 87: Տպարան «Յուսաբեր», Գահիրէ, 1958:

«ՏԱՆԿ», գրեց Նշան Պէշիկթաշլեան, վէպ Փարիզահայ կեանքէ, տպագրութիւն Պէյրութ, գին 750 ֆրանք, հեղինակին հասցէն՝ 52 Րիւ տը Սթրազպուրկ, Վէնսէն (Սէն):

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱՆՏԻՈՔԻ եւ ամբողջ Արեւելքի ուղղափառ Ասորիներու պատրիարք Եաքուպ Գ. Գահիրէ գացած է, ներկայանալու համար Նախագահ Նասրի: Օգտուելով իր ներկայութենէն «Յուսաբեր» Մշակութային Ընկերակցութեան յանձնախումբ մը այցելութիւն մը տուած է, որու ընթացքին Եաքուպ Պատրիարք համակրանքով արտայայտուած է հայ ժողովուրդի մասին, յիշած է հայեւասորի եկեղեցիներու եղբայրական կապերը, այդ առթիւ իր հիացումը յայտնելով Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոս Զարեհ Ա.ի անձին եւ գործին հանդէպ: Պատրիարքը փոխադարձ այցելութիւն մը տուած է «Յուսաբեր»ի, ուր ի պատիւ իրեն ընդունելութիւն մը տեղի ունեցած է:

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ մեռած է այրի տիկին Ովսաննա Տէր Նշանեան, Լիբանանի Հայոց Առաջնորդ Խորէն Արք. Բարոյեանի քո՜յրը: Այս պատճառով Սրբազանը երեք օր բացակայած է Պէյրութէն:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Հարվըրտ համալսարանին մէջ Հայկական ամպիոնի մը համար կազմուած Համազգային Հայագիտական ընկերութեան անդամներուն թիւը երեսուն նահանգներու եւ Քանատայի մէջ հասած է 1700ի: Այս նպատակին համար եղած հանգանակութիւնը հասած է 230.000 տոլարի:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Հայ Օգն. Խաչը տարեշրջանի բացումը կատարած է դասախօսական հաւաքոյթով մը: Նախագահած է Տիկին Լ. Սասունի, խօսած է Տիկին Գ. Թէօլէօլեան՝ «Մանուկներու եւ պատանիներու դաստիարակութեան հարց»ին շուրջ: Հաւաքոյթէն յետոյ տեղի ունեցած է նոր վարչութեան ընտրութիւնը:

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ Յունուար երկուքին տեղի ունեցած է Զիլոյեան – Մխիթարեան վարժարանի հիմնաքարի օրհնութեան եւ զետեղման արարողութիւնը: Վենետիկի վանքի ընդհ. աբբահայրը՝ Գերապայծառ Սրապիոն Վ. Ուլուհոճեան այս առթիւ գացած էր Թեհրան եւ կատարած արարողութիւնը: Ինչպէս գրած էինք Մխիթարեան վարժարանի մը բացումին համար հողը նուիրած է Զիլոյեան ընտանիքը: Թեհրան իր այցելութեան առթիւ Արքահայրը ընկերակցութեամբ հայր Սամուէլ վարդապետի, այցելած է մեր պաշտօնակից՝ «Ալիք»ի խմբագրատունը:

ԹԵՀՐԱՆ գացած է ծանօթ դաշնակահար Րաֆֆի Պետրոսեան: Յունուար 25ին հայ արուեստագէտը հնուտեսիլէն նուագած է

ՀԱԼԷՊԻ Առաջնորդին փոխ – այցելութեան գացած է նահանգապետ՝ Ռիֆաթ Զրէյք: Այցելութիւնը անցած է սիրալիր մթնոլորտի մէջ:

ՊՈԼՍՈՅ պատրիարքը ընկերակցութեամբ Փորթուգալի դեսպանին (որ ներկայացուցիչն է Կիւլպէնկեան հիմնարկութեան) այցելած է Ս. Խաչ դպրեվանքը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (343)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԻԷ.

ՎԱՆՔԵՐԻ ՇՈՒՐՋԸ

Սրահում մեզ համար նստելու տեղ պատրաստեցին, իսկ ձիաները կապեցին սրահի առջեւ: Մենք տեղաւորուեցանք թանձր թաղիքի վրայ: Սուրբ Գրքերի տարածողը իր գրքերով լի պայուսակը դրեց մի անկիւնում, նստեց մեզ մօտ եւ սկսեց իր պատառոտած տրեխները բաց անել:

Նրան կոչում էին (ջին) – Դաւիթ, որ նշանակում է՝ դեւ կամ սատանայ Դաւիթ: Արդեօք իր դէմքի՞ համար, թէ մի այլ պատճառով էր ստացել այդ մականունը,— ինձ մնաց անյայտ: Բայց այդքանը պարզ էր, որ նրա կերպարանքը բաւական համապատասխան էր իր ստացած կոչմանը:

Մեր հիւրընկալը, «եղբայր» Թաթոսը, մի երկար, նիհար, կորաքամակ մարդ էր, ալեխառն մօրուքով: Նրա խրանի աղեղնաձեւ գիրքը, երեւի, առաջ էր եկել իր արհեստից, որ ստիպում էր նըրան միշտ թեքուած մնալ: Նա բուրդ գզող էր: Նրա խրանը իր բուրդ գզելու աղեղի ձեւն էր ստացել:

Գիւղացի կնիկները բերում էին նրա մօտ իրանց ոչխարների բուրդը, նա գըզում էր, յետոյ նրանք տանում էին, թել էին մանում, շալեղէն գործուածների համար: Իբրեւ վարձ, եղբայր Թաթոսը ստանում էր բուրդի մի մասը: Վերջին ժամանակներում նրա եկամուտը պակասեց, որովհետեւ նրա մասին լուր տարածուեցաւ, թէ նա նոյնպէս «անհաւատ» է: Գիւղացիք նրա մօտ այլեւս շատ չէին յաճախում:

Եղբայր Թաթոսը ամէն ինչ մեզ համար կարգադրելուց յետոյ, եկաւ, նստեց մեզ մօտ: Նա, կրկին անգամ բարեւելով, սկսեց սովորական հարցմունքները՝ թէ որտեղացի ենք, ո՞րտեղից ենք գալիս, ո՞ւր ենք գնում եւ այլն: Նա խօսելու ժամանակ երկու աչքերն եւս խփում էր, ձայնը հազիւ էր լսւում, եւ երկու ձեռքերը ջերմեռանդութեամբ փակում էր: Այդ սովորութիւնը մնացել էր նրա մէջ՝ իրանց ժողովարանում աղօթելու եղանակից: Երբ իմացաւ, որ մենք Աղթամարայ վանքից ենք գալիս, նրա դէմքի արտայայտութիւնը ցաւակցական ձեւ ըստացաւ: Նա ոչինչ չխօսեց, բայց նրա լուռ շրթունքները, կարծես, աղօթելիս լինէին՝ «Տէր, ողորմիր այդ մոլորեալներին»...

Սուրբ Գրքերի տարածողը սկսեց պատմել Թաթոս եղբօրը ճանապարհին իր հետ պատահած անցքը: Նա աւելի վշտացաւ եւ, խորին կերպով հոգւոց հանելով, ասաց.

— Տիրոջ խօսքը առանց հալածանքի չտարածուի...

Արդէն յայտնի էր, որ մենք գտնւում էինք մի հայ բողոքական ընտանիքում:

Ջալլադը, որ խիստ հազիւ անգամ խօսակցութեան մէջ մտնելու սովորութիւն ունէր, դարձաւ դէպի հալածեալը, հարցնելով.

— Դուք միայն գրքե՞ր էք տարածում:

— Ոչ, յարմար տեղերում նաեւ քարոզում եմ Տիրոջ խօսքը, կամ ինքս կարդում եմ Աւետարանը, իսկ գիւղացիք լսում են,— պատասխանեց նա հեզութեամբ:

— Շա՞տ լսողներ ունէք:

— Այդ կողմերում չէ կարելի ասել՝ թէ շատ, քահանաները գրգռում են ժողովրդին մեր դէմ: Դուք ձեր աչքով տեսաք, եթէ երեխաները այդպէս են վարւում, նրանց հայրերը ինչ կը լինեն:

— Բայց, որքան ինձ յայտնի է, դուք էլ ձեր կողմից ոչ սակաւ առիթներ էք տալիս ձեզ հետ այդպէս վարուելու:

— Ի՞նչ առիթներ:

— Լուսաւորչականներին հեթանոս էք կոչում, նրանց սրբութիւնները անարգում էք, մեծ պահոց օրերում բաւական չէ, որ դուք պաս էք ուտում, այլ կերած մածունի մի մասն էլ ձեր բոլուքների ու բեխերի վրայ էք քսում, եւ այնպէս դուրս էք գալիս Լուսաւորչականների մօտ, որ նրանց բարկացնէք: Չէ՞ որ, ձեր տարածած Աւետարանը արգելում է այս տեսակ ցոյցեր, պատուիրում է չվշտացնել եղբօրը:

— Նրանք մեր եղբայրները չեն:

— Եթէ դուք նրանց ձեր եղբայրները չէք համարի, դրանով աւելի պատճառ կը տաք ձեզ հալածելու: Եւ միթէ՞ դուք եւ նրանք մի հօր որդի, մի ազգի զաւակներ չէք:

Մէջ մտաւ Թաթոս եղբայրը, դարձեալ աչքերը խփելով, եւ աջ ձեռքը դէպի Սուրբ Գրքերի տարածողը մեկնելով, որ թոյլ տայ իրան խօսելու:

— Մենք եղբայրներ կոչում ենք միայն աւետարանով մեզ հետ միացողներին, ինչ ազգից որ լինէին նրանք, իսկ հեթանոսները մեր եղբայրներից չեն, թէեւ մէկ մօր ից ծնուած լինէինք:

Ասլանը լուռ վերկացաւ, ցած իջաւ սըրահից եւ դիմեց դէպի պարտէզի առջեւից հոսող առուակը: Այնտեղ նստեց նա խոտերի վրայ: Ես գնացի նրա մօտ:

(Շար.) ՐԱՖՖԻ

ՄԱԼԹԱ կղզիի անկախութեան ատենաշրջանին պատրաստուած բրիտանական ծրագրին դէմ բողոքելու համար, Մալթայի աշխատաւորական կուսակցութեան կլխաւորութեամբ « ազգային սուգի օր » մը կազմակերպուեցաւ կղզիին մէջ :

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ նաւատորմիղի նախարարը իր հրաժարականը տուաւ, որ ի զօրու պիտի ըլլայ Յունիս մէկէն սկսեալ : Փոխ նախարար Ուիլեըմ Ֆրանք պիտի յաջորդէ անոր :

ԻՏԱԼԻՈՅ Հանրապետութեան Նախագահը մերժեց Ֆանֆանիի հրաժարականը : Այս որոշումը հիմնուած է այն կէտերուն վրայ թէ ա) Կառավարութիւնը փնկած չէր բ) Նախագահ Կրոնքի պէտք եղածին չափ պատճառաբանութիւն չէ տուած նոր մէկը նշանակելու համար : Բայց նկատի առնելով որ Ֆանֆանի հրաժարեցաւ նաեւ քրիստոնեայ ժողովրդավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարի իր պաշտօնէն կարելի չէ նախատեսել թէ ինչպէս Ֆանֆանի պիտի կարենայ նոր մեծամասնութիւն մը գտնել այս պայմաններուն տակ :

ԵՐԿՈՒ ԳԵՐՄԱՆԻԱՆԵՐՈՒ բաժանման գիծին վրայ՝ Մարիընպօռնի մէջ խորհրդային ոստիկանութիւնը կեցուց ամերիկեան զինուորական կառքերու եւ քամիոններու խումբ մը որ արեւելեան Պերլինի ճամբէն կ'անցնէր (Պերլին – Հելմշթետ օթօռութը) եւ կը պատրաստուէր դուրս ելլել արեւելեան շրջանէն : Պերլինի քաղաքական ամերիկեան խորհրդատուին բուռն բողոք մը բարձրացուցած է խորհրդային զինուորական կեդրոնին մօտ, բայց ցարդ ոչ մէկ արդիւնք չէ տուած : Այս միջադէպը ծանր համարանք կը ստանայ մանաւանդ երբ նկատի առնենք թէ այս միջոցին իսկ արեւմտեաններ իրենց պատասխանը կը պատրաստեն Պերլինի մասին՝ Յունուար տասնի խորհրդային յուշագրին :

ԼԱՔԱԶԻ խնդրին մէջ նոր անձնաւորութիւններ ամբաստանուած են : Անոնց կարգին ծանօթ ճաշարանապետ մը Պիանքերի որ տէրն է Պուա տը Պուլոնեի Արմընօնվիլ ճաշարանին եւ մինչեւ վերջերս նաեւ Մաքսիմի քուիզինին : Կը կարծուի թէ շատ բան գիտէ նաեւ կոմսուհի փինաժէֆ, ծագումով ռումանացի, որ երկար տարիներէ ի վեր մտերիմ բարեկամուհին ունի նախկին նախագահ Լը Թրոքեռի հետ :

ՄԱՌԵՇԱԼ ՄԱԼԻՆՈՎՍՔԻ յայտարարեց թէ Խ. Միութիւնը միջերկրային հրթիռներ, ունի որոնք շատ մեծ ճշգրտութեամբ մը օժտուած են : Մառեշալը աւելցուց թէ — զրահատիրութիւնը դէպի իր անկումը կ'երթայ : Ժողովուրդները կը կռուին իրենց ազատագրման համար : Խ. Միութեան պաշտպանողական նախարարը աւելցուց թէ — Սեւ Ափրիկէն արթնցած է, արար ժողովուրդը իր ամբողջ մեծութեամբ կանգնած է բայց կայսերապաշտները կ'ուզեն բանի կասեցնել մարդկութեան յառաջդիմութիւնը :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«Փետրուար 18»ը կը տօնուի Փարիզի մէջ Փետրուար քսանին, Ուրբաթ երեկոյեան ժամը իննին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Որբերու Օգն. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Ազլաղանեանէ երկու հազար ֆրանք փոքրիկ Պրինօ Կիւլպէնկեանի յիշատակին :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան ցերեկոյթ պարահանդէսին առթիւ Ֆէսանվիլէի օգափոխութեան կայանին կը նուիրեն.— Պ. Պ. Հիւսեան քսան հազար ֆրանք, Ճիլէրճեան հինգ հազար, Կ. Գազազեան հինգ հազար, Ճինկիւեան տասը հազար, Ա. Աճէմեան երկու հազար, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէսեան (Պիւէթր) երկու հազար, Պ. Պ. Ճէրանեան, Ա. Հարենց, Մելքոն Աւետիս հազարական ֆրանք :

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ ՊԱՏԱՐԱԳ

Վարդանանցի առթիւ այս Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 10ին : Ներկայ կ'ըլլայ Ալֆորվիլի դպրոցի աշակերտութիւնը :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Զուարթ Ազաջեան, Պ. Յակոբ Ազաջեան, Օր. Օր. Արշալոյսի, Ազատնի եւ Ֆլօրա Ազաջեան, Այրի Տիկ. Սիրանոյշ Քէօսէյեան եւ Տէր եւ Տիկին Կարապետ Քէօսէյեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցիին մէջ, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍԱՆԹԻԿ ԱՂԱՋԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ Մշակութային Ընկերակցութեան Փարիզի Մասնաճիւղը ձեռնարկած է ամսօրեայ տաւլխներու շարքի մը, որուն բացումը տեղի պիտի ունենայ թէյասեղանով մը, Փետրուար 7ին, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, 17, Րիւ Պլէօ, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ, ուր խօսք պիտի առնեն ծանօթ մտաւորականներ :

Երեկոյթը պիտի ունենայ նաեւ իր գեղարուեստական բաժինը :

Կը հրաւիրուին Համազգայինի անդամները եւ հայ հասարակութիւնը :

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Առատլիւսն լոյս կը տեսնէ Հայ–Բոյժի Նոյեմբեր – Դեկտեմբեր թիւը (203–204), ճոխ եւ այլազան բովանդակութեամբ, 48 էջ.—

Մարդոց գլխէն ճանչնալ խլիրդը (քանսէր) : Ի՞նչ է սնդերակութիւնը, կանխագլուշութիւն ու դարմանում (Տոքթ. Նաւասարդ), Սեւանի աւազանը (Ք.) : Գէր կիներուն յղութիւնը (Տոքթ. Լոքման) : Խլիրդին ահազանգի նշանները (Փրոֆ. Տիւրւէն) : Ստամոքսի ընդլայնում (Տոքթ. Գալուստեան) : Մխ ուսելուն վնասները եւ օգուտները (Տոքթ. Պլոն – տէլ) : Օգտագործել մեռելներուն արիւնը (Փրոֆ. Շարիմանեան՝ Երեւանէն) : Եթէ կիները գիտնային (Ս. Նիկողոսեան) : Աստամնաբույժին հանկաքայը (Տոքթ. Գեղամ Այվազեան) : Ճարպանիւթի անօթութիւն (Հայ – Բոյժ) : Ինկաւ մարեցաւ (խաչուկի) : Ակիքներուն մէջ ճճի ունի (Տոքթ. Շ. Այվազեան) : Փափուկ եւ արդի մարդը (Տոքթ. Պօղոսեան Արշակ) :

× Հայ – Բոյժի բացառիկը, բաժնեգիներն վրայ 500 ֆրանք յաւելումով միայն պիտի ղրկուի բաժանորդներուն՝ Փետրուար մէկէն սկսեալ, ինչպէս յայտարարած էինք նախապէս, (Թղթատարական ծախքերու յաւելումը կ'արգարացնէր աւելի կանուխ բարձրացնել գինը) :

× Հայ – Բոյժի համար դրամական առէն առաքում կատարել Շ. Նարդունիի անուան, միշտ մանտա – քարթով, Յառաջի խմբագրատան հասցէով (գրել՝ ռէտաքսիոն «Յառաջ»,— չէնքին պանապան բաժանումներուն պատճառով), բայց երբեք Յառաջի չէք–փոսթալով :

Տարեկան բաժնեգինը ցնոր տրօրինութիւն՝ 1200 ֆրանք, արտասահման 1500 :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷՆ

Կիրակի, Փետրուար 8, ժամը 15·30ին կը ներկայացուին՝

ՍԵՊՈՒՀ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻՆ — Ադուարդիշխան : Հայաստանի անկախութեան դրուագ մը, Հայ – Մակեդոնական շրջանէն :

COURTELINE - L'ARTICLE 330

ՁԱՒԵՇՏ ՄԷԿ ԱՐԱՐ

ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ Մեծապատիւ Մուրացկաններէն տեսարաններ : :

Ծիծաղաշարժ միջնարարներ

Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր ազգայինները :

Տոմսերը տեղւոյն վրայ :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Եկեղեցիին Վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ Կիրակի օր, Վարդանանց տօնին Ս. պատարագը կը մատուցուի՛ եկեղեցիին մնայուն Քահանայ Տ. Խսորով Աստուրեանի կողմէ, որ Երուսաղէմէն կը ժամանէ Մարսէյլ, ձեռնարկելու իր պաշտօնին : Օրը ըլլալով նաեւ անուանակոչութեան տօնը Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի, պիտի կատարուի հայրապետական մաղթանք, ինչպէս նաեւ մասնաւոր հոգեհանգիստ համօրէն նըահատակներու յիշատակին : Արարողութիւնները երգչախումբին բազմաձայն երգեցողութեամբ : Ղեկավար երաժշտապետ Պ. Վ. Սարգսեան : Կ'երգուին օրուան յատուկ խմբերգներ :

ԳՐԱՏՈՒՆ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

46, Rue Richer - Paris (9e)

Tél. : PRO vence 64-90

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

	Ֆրանք
Օրեր եւ ժամեր, Շ. Միսաքեան	2000
Դրօշակ, 1890 – 1897 Ա. հատոր, կազմուած	2400
Դրօշակ, 1898 – 1901 Բ. հատոր, կազմուած	2400
Արծիւները Անապատին մէջ, Կ. Փոլատեան (վէպ)	1000
Խոդեդան, Խաչիկ Դաշտենց, Տպ. Յուսաբեր	700
Նոճաստան, Տ. Զրաքեան (քերթ.)	300
Մահուան Առագաստը եւ Առաջին Սէրը, Վ. Շուշանեան	500
Մեծապատիւ Մուրացկաններ, Յ. Պարոնեան	400
Կարմիր ժամուց, Ա. Արփիարեան (վէպ)	300
Պապիկ ու թոռնիկ, Խրիմեան Հայրիկ	500

Փափաքողներուն կը ղրկուի դրացանկ :

Երգն Հայաստանի, հեղինակ՝ Ճօրճ Մարտիկեան, հրատ. « Համազգային» Պէյրութ, 1957, լաթակազմ	1000

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
17, Rue Bleue. 17 — PARIS (9e)

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՊՈՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հասցէին : Կարեւոր օրակարգ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն : Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչ : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ : Կը հրաւիրուին նոյնպէս «Յառաջ» խումբի ընկեր–ընկերուհիները :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» Ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուի այս Շաբաթ, ժամը 21ին : Ներկայ կ'ըլլայ Շ. կոմիտէն իր կազմով : Կարեւոր օրակարգ :

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Կաղ. Խաչի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր նախկին եւ նոր անդամուհիները, այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Խրիմեան վարժարանը :

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Այս Հինգշաբթի օր Սրբոց Վարդանանց զօրավարացն Մերոց եւ վկայիցն : Տօն ազգային եւ յիշատակ Մեռելոց, ներկայ պիտի ըլլայ բոլոր դպրոցներու աշակերտութիւնը, պատարագ ժամը 10ին, արարողութեան պիտի նախագահէ եւ քարոզէ Հայրապետական պատուիրակ Գերաշնորհ Սերովբէ եպիս. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ :

Սիրով կը հրաւիրուի հասարակութիւնը :

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Փոն տը Շէրիի եւ շրջակայքի Հայ Ազգ. Միութիւնը կը ծանուցանէ շրջանի եկեղեցասէր Հայութեան, թէ յառաջիկայ Կիրակի տեղւոյս Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ մատրան մէջ հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ Տ. Վ. քհնյ. Գարիպեան, Լիոնէն :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր.-վեց.2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 6 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

VENDREDI 6 FÉVRIER 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8413 35EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4214

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿՌՈՒԱԽՆՁՈՐԸ

Ցաղթական դաշնակիցները շահեցան պատերազմը: Սակայն չկրցան խաղաղութիւնը վերահաստատել :

Թշնամին անվնաս դարձուցին: Սակայն չկրցան հաշտուիլ իրարու հետ :

Ուզեցին պատժել Գերմանիան, որ գըլխաւոր պատասխանատուն էր եղած համաշխարհային երկու պատերազմներուն :

Երկուքի կիսեցին զայն եւ խիստ հըսկողութիւն հաստատեցին անոր վրայ : Որպէսզի հնարաւորութիւն չունենայ մըտածելու փոխ - վրէժի մասին եւ արծարծելու երրորդ աշխարհամարտ մը, որ այս անգամ պիտի նշանակէր քաղաքակիրթ մարդկութեան կործանումը :

Ու մինչ արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ դաշնակից բանակներու ներկայութիւնը ո՛չ մէկ կերպով զգալի է եւ կառավարութիւն ու բնակչութիւն կատարեալ ազատութիւն կը վայելեն , արեւելեան Գերմանիան ծանրօրէն կը զգայ խորհրդային վարչաձեւի թաթը իր մորթին վրայ: Դարձած է պարզ «արբանեակ» մը, արեւելեան եւ կեդրոնական Եւրոպայի միւս ծանօթ երկիրներուն պէս :

Իսկ նախկին մայրաքաղաքը՝ ենթակայ քառապետութեան՝ դարձած է խակական կռուախնձոր՝ արեւելքի եւ արեւմուտքի հակամարտ ճակատներուն միջեւ :

Մոսկուայի վարիչները խորամանկութեամբ տուն - տեղ ըլլալէ վերջ Եւրոպայի «ազատագրուած» երկիրներուն մէջ, ճարպիկ ռազմավարութեամբ մը կը շարունակեն իրենց ձեռքին մէջ պահել զանոնք: Ու հերթական ոստումներով տապարէզ կը կարդան իրենց նախկին դաշնակիցներուն :

Այդ վերջիններս սկզբունքի հարցերու մասին միացեալ ճակատով կը ներկայանան միշտ: Սակայն երբեմն գործելակերպի մանրամասնութեանց մէջ կը տարբերին իրարմէ :

Կրեմլին առաւելագոյն չափով կ'օգտագործէ տարակարծութիւնները՝ երբեմն նոյնիսկ փորձելով խորացնել զանոնք յօգուտ իրեն :

Դեկտեմբեր 31ի իրենց պատասխանին մէջ դաշնակիցները միահամուռ յայտնեցին Մոսկուայի թէ Պերլինի մասնաւոր հարցը չեն կրնար բաժնել Գերմանիոյ համար ըլլալիք ընդհանուր կարգադրութենէն :

Արեւելքն ու արեւմուտքը Գերմանիոյ երկու մասերը միացնելու մասին սկըզբունքով համաձայն կը թուին :

Սակայն ի՞նչ ձեւով միացնել: Ա՛յդ իսկ է խնդիրը:

Յունուար 10ին 25 էջնոց նոր ծանուցագրով մը Խրուշչեւ կ'առաջարկէր գերմանական հարցը լուծել ամբողջութեամբ հաշտութեան դաշնագրի մը ձեւին տակ՝ երկու ամիսէն Վարշաւայի կամ Փրակայի մէջ գումարուելիք Զորսերու ժողովի մը ընթացքին :

Այս առթիւ կը դնէր զանազան պայմաններ, որոնց մեծագոյն մասը անընդունելի կը նկատուի դաշնակիցներուն համար :

Միկոյեանի Ամերիկա այցելութիւնը եւ պետական պատասխանատու շրջանակներու հետ իր շփումները շատ չմեղմացուցին լարուած մթնոլորտը: Իր միակ գիջումն այն եղաւ, որ Պերլինի խորհրդային զօրքին վեց ամիսէն (մայիս 27ին) Փանքովի կառավարութեան յանձնելու որոշումը իբրեւ «վերջնագիր» պէտք չէ նկատուի դաշնակիցներուն կողմէ:

Մոսկուայի Յունուար 10ի ծանուցագրին տրուելիք պատասխանին շուրջ միասնականութիւն ստեղծելու համար է, որ Եւրոպա եկաւ Ֆոսթըր Տըլըս: Գերմանական հարցին մասին ամերիկեան եւ անգլիական տեսակէտները քիչ մը կը տարբերին ֆրանսականէն ու գերմանականէն:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԻՊՔԵՐԸ

21ՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

"ԲԵՐԻԱՅԻ ՀԱՐՑ ՊԻՏԻ ՉԸԼԼԱՅ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ"

ՅԱՅՏԱՐԱՐԵՑ ՇԵԼԸՓԻՆ

ՍԱՊՈՒՐՈՎԻ ԻՆՔՆԱՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Խորհրդային 21րդ համագումարը կը շարունակուի եւ ժողովասրահը միշտ արգիլուած է օտար լրագրողներուն: Արեւմտեան թղթակիցներուն իրաւունք տըրուած էր միայն բացման նիստին ներկայ ըլլալ: Հետեւաբար, թերթերը կը գոհանան խորհրդային մամուլի գործակալութեանց եւ ձայնասփիւռին հաղորդած լուրերով :

« Հակակուսակցական » խմբակին փայլուն արբանեակներէն մէկը՝ Սապուրով, որ արտասահմանի հետ տնտեսական յարաբերութեանց կոմիտէին փոխ նախագահ ըլլալէ ետք Սիզրան գրկուեցաւ իբրեւ գործարանի մը տնօրէն, խօսք առաւ համագումարին առջեւ՝ խստօրէն քննադատելով… իր գործունէութիւնը :

Սապուրով յայտարարեց թէ Սթալինկրատի հարաւը գտնուող անծանօթ քաղաքի մը մէջ իրեն յանձնուած համեստ պաշտօնը կը կատարէ եւ ուրախ է որ կուսակցութիւնը այդ գործով բախտն ու առիթը կ'ընծայէ իրեն վերստին շահելու համար Կեդրոնական Կոմիտէի վըստահութիւնը :

Այդ վստահութիւնը ինք «չարաչար գործածած էր» եւ «անխղճօրէն»՝ հետեւելով ««հակակուսակցական» խմբակին, ժամանակին չէր կրցած հասկնալ Մալէնկովի, Մոլոթովի, Բուլկանինի եւ ընկ. «մտային աղքատութիւնը » : Սապուրովի համաձայն, յիշեալ խմբակը կ'աշխատէր խափանել 20րդ համագումարին կողմէ տրուած որոշումներուն գործադրութիւնը :

Խօսք առաւ նաեւ զօր. Սերովի յաջորդը, գաղտնի ոստիկանութեան ընդհանուր ղեկավար Շելըփին — «Բերիայի եւ իր մեղսակիցներուն գործունէութեան հետեւանքները լուծարքի ենթարկուած են : Յեղափոխական օրինականութիւնը վերահաստատուեցաւ մեր երկրին մէջ եւ օրինազանց մարդիկը պատժուեցան : Խորհրդային իւրաքանչիւր քաղաքացի այլեւս վստահ կրնայ ըլլալ թէ նման ամօթալի երեւոյթներ պիտի չկրկնուին Խ. Միութեան մէջ»:

Ինչպէս ծանօթ է, Ալեքսանտր Շելըփին, երիտասարդ կուսակցական մը, տակաւին երկու ամիս առաջ անցաւ այս պաշտօնին գլուխը, ճամբու դնելով «Իվան սարսափելին»: Այսու հանդերձ Շելըփինի դիրքը զօրաւոր է, քանի որ կը քալէ Խրուշչեւի գծած ճամբայէն: Իր ճառին մէջ ան չմոռցաւ նաեւ «աշխարհակալ»ներու վրայ յարձակում գործել, որմէ ետք աւելցուց — « Կը վկայեմ այստեղ թէ խորհրդային ապահովութեան մարմինները իրենց կարելին պիտի ընեն՝ կարենալ պահպանելու համար Խ. Միութեան ու անոր քաղաքացիներուն ապահովութիւնը »:

Ներքին ճակատի վրայ, ըստ Շելըփին, գաղտնի ոստիկանութիւնը կ'աշխատի « դատախարակչական »եւ «բարեկարգման» մարզերու մէջ:

Մաքմիլընի Մոսկուա ճամբորդութիւնը պիտի փարատէ կարգ մը թիւրիմացութիւններ :

Հետզհետէ գետին կը շահի Զորսերու խորհրդաժողով մը գումարելու գաղափարը: Որպէսզի Գերմանիան դադրի կողմերուն միջեւ կռուախնձոր ըլլալէ: Եւ հաստատ հիմերու վրայ դրուի աշխարհի խաղաղութիւնը : ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

Օրը Օրին

ԵՐԿՈՒ ՉԱՓ, ԵՐԿՈՒ ԿՇԻՌ

— Ես այդ Միկոյեան կոչուած մարդուն հետ սեղան չեմ նստիր…

— Ես չեմ սեղմեր ձեռքը մարդասպանի մը, որուն մատներէն անմեղներու արիւնը է որ կը կաթկթի …

— Ո՛չ պաշտօնատունս կը հրաւիրեմ զինքը, ո՛չ ալ ներկայ կ'ըլլամ անոր ի պատիւ տրուելիք հացկերոյթին …

— Այս մարդն էր որ կոտորել տուաւ Հունգարները՝ 1956ին …

Այս փաղաքշակա՛ն խօսքերը կը լըսուին չորս կողմէն, ի պատիւ փոխ - վարչապետ Միկոյեանի, որուն համար կ'ըսեն, Ուոշինկթընի մէջ, թէ շատ խորամանկութեամբ — «անպատկառութեամբ» —շարժեցաւ եւ «արձակուրդով Ամերիկա կ'երթամ , մեր դեսպանը տեսնելու » ըսելով Ամերիկա եկաւ՝ իր վրայ սփռել տալու համար այն լոյսը, որուն տակ , կը փայլին, ընդհանրապէս, շարժանկարի գեղուհիները: Արեւելեան *իշկիւպարութիւն* …

Ծանօթ թերթ մը կը գրէ թէ Այզընհաուըր թոյլ չտուաւ որ մառեշալ Ժուկովը Ամերիկա գար, բայց այս «խորամանկ աղուէս»ը կրցաւ ձեւը գտնել ու գալ :

Ուրիշ թերթ մը կամացուկ մը կը խայթէ նաեւ մեր ժողովուրդը: Իր աշխատակիցը Միկոյեանի «ինքնութեան վկայականը» իր ընթերցողներուն ներկայացնելու իր անապարանքին մէջ, կը յանդգնի գրելու թէ այս մարդն ալ զաւակն է այն ժողովուրդին, որուն *խալիճ*ները կեղծ զորգեր կը ծախեն հարուստ Ամերիկացիներուն՝ Փարիզի պուլվարներուն վրայ :

Կարդինալ Թուշինկ — Միկոյեանին հետ սեղան չնստողներէն մէկը — կը յիշեցնէ թէ ան էր որ 1939ի Դեկտեմբերին — գերմանօ-ռուս դաշնագրին կնքումէն չորս ամիս ետք — Ստալինի համար կ'ըսէր թէ «Մեր Օրերու Լենինն է»: Կարդինալը կ'աւելցնէ թէ Միկոյեանն ալ մեղսակից էր Լենինի, Ստալինի եւ Խրուշչեւի ձեռքերով գործուած ոճիրներուն :

Այդ ոճիրներէն — իր բառով, «ջարդերէն » — մէկն ալ «իր սեփական հայրենիքին, Հայաստանի ազատ Հանրապետութեան մէջ գործուածը »:

×

Արտասովոր երեւոյթ չէ, ի հարկէ որ օտար պետութեան մը բարձրաստիճան պաշտօնատարներէն մէկը ընկալեալ պատշաճութիւններով ընդունուի ուրիշ երկրի մը կառավարութեան կողմէ — նոյնիսկ այն պարագային երբ այցելութիւնը պաշտօնական բնոյթ չի կրեր :

Հետեւաբար, մեր կարգ մը հայրենակիցները, պէտք չէ իրար անցնին եւ զանգատին թէ .

— Եղբա՛յր, կը վայլէ՞ աս ըրածնին… Մարդը Ստալինի հետ ինկեր ելեր է, տարիներով, հիմա ձեռքի վրայ կը պտտցընեն…

Միկոյեանը ձեռքի վրայ պտտցնող չկայ :

Միայն մէկ դիտողութիւն կրնանք ընել սա «մենք ոճրագործներուն հետ սեղան չենք նստիր, ոճրագործներուն ձեռքը չենք սեղմեր» ըսողներուն .

— Շատ իրաւունք ունիք, մեծապատիւ բարեկամներ, ընդվզեցուցիչ երեւոյթ է որ մարդիկ սեղանակից ըլլան մարդասպաններու — ցեղասպաններու — հետ եւ անո՛ւշ անո՛ւշ ժպիտներ շռայլեն անոնց … Բացարձակօրէն համաձայն ենք ձեզի …Այո՛, ախորժակ պէտք է ունենալ Միկոյեան մը, Խրուշչեւ մը, դիմացդ առնելու եւ անոնց հետ հիւ - պիւ ընելու համար… Բայց — քանի որ խօսքը խօսք կը բանայ — ի՞նչ ախորժակով սեղան կը նստիք դո՛ւք , արդարակորով քաղաքացինե՛ր, Թուրքիոյ ներկայացուցիչներուն հետ… Եւ ի՛նչ խղճով ու խղճմտանքով կը մոռնաք Թուրքին գործած ահաւոր ոճիրները, որոնց մասին երբե՛ք չէք խօսիր, երբ գինարբուքներով ու շքեղաշուք կոչունքներով կը պատուէք ձեզ Պայարները ու Ատնան Մենտերէսները … Ի՞նչ, Միկոյեանները մարդասպան են , Պայարները մարդասպան չե՞ն… Երկու չափ, երկու կշի՞ռ…

ԵՐՈՊԱՅԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ Խորհուրդը կարգ մը նոր որոշումներ տուաւ առջի օր: Թաղապետական ընտրութիւններու համար որոշուեցաւ որ մինչեւ 120.000 բնակչութիւն՝ ընտրութիւնը ըլլայ մեծամասնութեան ցանկի վրայ, երկու անգամէն, անկէ վեր՝ համեմատական բաժ - բաղոյն միջինով, Փարիզի մէջ համեմատական բարձրագոյն մնացածով: Ֆրանսան 15 քաղաք ունի որոնք 120.000էն աւելի բնակիչ ունին :

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ կարգ մը բարեկարգումներ ըրաւ նաեւ ընկերային հարցերու մէջ: Օրինակ ընկերային ապահովութեան համար, երեք հազարի հիմ մը նկատի պիտի չառնուի անոնց համար որ ամսական 36.666 ֆրանքէն աւելի չեն շահիր, ինչպէս նաեւ ուսանողներու , 10 տարեկանէն վար երախաներու եւն. եւն.:

Ընտանեկան նպաստներու համար , գործատէրերը պիտի վճարէին հարիւրէն 12, բայց ջնջուած էր սահմանումը (փլաֆոն), կառավարութիւնը Չորեքշաբթի օր վերահաստատեց այդ սահմանումը (տարեկան 660.000):

ՀԱՐՍՏՈՒԹԵԱՆ արտաքին նշաններու համար կառավարութիւնը կարգ մը մեղմացուցիչ որոշումներ տուաւ: Այսպէս մէկուկէս միլիոնի արժէքէն վեր միայն նկատի պիտի առնուին արտաքին նշանները: Միւս կողմէ տան վարձքերու համար (իբր հարստութեան աղդակ) նախապէս որոշուած նիշերը փոխուեցան : Այստ վարձքերու համար չորսէն երեքի իջաւ, միւսներուն համար ութէն վեցի:

ՊԱՂՏԱՏԻ զինուորական ատեանը Փետրուար չորսին մահուան դատապարտած է երեք ծանօթ դէմքեր: Անոնց կարգին. — Նախկին ներքին նախարար՝ Սայիտ Քազզազ (կախուելու դատապարտած է) , ինչպէս նաեւ — Պաղտատի նախկին կառավարիչ՝ Ապտուլ Եապտ Ֆէմի եւ ապահովութեան նախկին պետ՝ Պայաթ Աթիա :

ԻՐԱՔԵԱՆ կարգ մը կազմակերպութիւններ (Գրողներու Միութիւն, ուսուցիչներու դաշնակցութիւն, բժիշկներու ընկերակցութիւն) յուշագիր մը յանձնած են Նասըրին բողոքելով «Ժողովրդավար խումբերու անդամներուն ձերբակալութեան դէմ Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ մէջ »: Կը բողոքեն նաեւ Իրաքի դէմ եղած յարձակումներուն համար եգիպտական մամուլին մէջ :

ՎԱԼՈՒԱԶԻԷՆ - ԱՐՄԱՏԱԿԱՆՆԵՐԸ բուռն բողոք մը բարձրացուցին Մենտէս-Ֆրանսի դէմ որ քննադատած էր կուսակցութեան ծրագիր - կանոնագիրը որ թոյլ չի տար իր անդամներուն ուրիշ կուսակցութեան մը պատկանիլ: Արմատականներու գիւանը կը կրկնէ որ կարելի չէ պատկանիլ նոյն ժամանակ արմատական կուսակցութեան եւ Ժողովրդավար Ուժերու Միութեան (Ի - ԷՖ . ՏԷ):

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ԵՐԿՐՈՐԴ ՆՍՏԱՇՐՋԱՆԸ

Գ.

ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԻՒՏՃԷԻ ՔՆՆԱՐԿՈՒՄԸ

Գերագոյն Խորհուրդի երկրորդ նստաշրջանում Պիւտճէի քննարկմանը մասնակցել են Հայաստանի պատգամաւորներից օպերայի երգչուհի Տ. Սաղանդարեանը եւ Երեւանի քաղկոմի քարտուղար ու կենտկոմի բիւրոյի անդամ Յովհ. Բաղդասարեանը: Տ. Սաղանդարեանը հանդէս է եկել Միութեան Խորհրդում, իսկ Յ. Բաղդասարեանը՝ Ազգութիւնների Խորհրդում :

Սաղանդարեանի կողքին Միութեան Խորհրդում, որպէս պատգամաւորներ Հայաստանից, նստած են եղել այնպիսի պատասխանատու գործիչներ, ինչպիսիք են կենտկոմի առաջին քարտուղար Ս. Թովմասեանը, վարչապետ Ա. Քոչինեանը եւ Ակադեմիայի նախագահ Վ. Համբարձումեանը: Մեզի համար անըմբռնելի պատճառներով Հայաստանի ղեկավարները, կատարելով ամէնէն անյաջող ընտրութիւնը, Հայաստանի պատգամաւորներին յատկացուած միակ ձայնը տուել են երգչուհի Սաղանդարեանին :

«Ս. Հ.»ի մէջ (25 Դեկտ., 58) տպուած է Սաղանդարեանի ճառը, պէտք է ենթադրել որ որոշ ուղղումներից յետոյ : Այս վճռական անգամ այդ ելոյթը որեւէ քննադատութեան չի դիմանում :

Գերագոյն Խորհուրդի նստաշրջանում պիւտճէի քննարկման ժամանակ միութենական հանրապետութիւնների ներկայացուցիչները ելոյթ կատարելիս իրենց ճառի մեծ մասը նուիրում են այն աշխատանքներին, որ կատարուել են եւ պիտի կատարուեն իրենց հանրապետութիւններում: Մի տեսակ հաշուետուութիւն Գերագոյն Խորհուրդին: Բայց այդ հաշուետուութիւնից բացի պատգամաւորները դրեթէ միշտ ներկայացնում են որոշ պահանջներ ու խնդիրներ նստաշրջանին, որոնց բաւարարումով կը վերանան, ըստ նրանց յայտարարութեան, իրենց աշխատանքների մէջ տեղի ունեցած թերութիւնները եւ գործերը կ՚՛լ աւելի յաջող կ'ընթանան :

Սաղանդարեանը իր ճառի մէջ շեղուել է այս կարգից: Եւ շեղուել է ոչ թէ գիտակցաբար, այլ որովհետեւ ծանր է եկել նրա ուսերին Գեր. Խորհուրդի պատգամաւորի պաշտօնի կատարումը: Սաղանդարեանի ճառը շատ նման է դասը չսորված աշակերտի պատասխանի: Նա մէկ նիւթից միւսն է ցատկում, խօսելով մերթ «մեր երկրի» կամ մեծատառ «Հայրենիք»ի եւ մերթ փոքրատառ ռեսպուբլիկայի նուաճումների մասին, գործածելով խորհրդային մամուլի մէջ հազար անգամ գրուած ու ասուած արտայայտութիւնները : Ոչ յօրինակ միւս հանրապետութիւնների կողմից ելոյթ ունեցող պատգամաւորների, Երեւանի օպերայի երգչուհին իր ճառի մեծ մասը նուիրել է Խորհրդային Միութեան վերաբերող հարցերին, առանց մտածելու, որ Հայաստանի պատգամաւորը չէ, որ պէտք է բացատրէ նստաշրջանի անդամներին «ընկ. Խրուշչեւի զեկուցման թէզիսներում շարադրուած եօթնամեակի կոնտրոլ թուերի նշանակութիւնը » եւ կամ գիտակ դարձնի նոյն ժողովականներին, որ «առաջիկայ եօթնամեակի կոմունիստական շինարարութեան հոյակապ ծրագիրը քաղաքական ու աշխատանքային-նտնտեսութեան մի նոր, հուժկու մղում է տուել բանուոր դասակարգին, կոլտնտեսութեան գիւղացիութեանը, ինտելիգենցիային եւ սովետական ամբողջ ժողովրդին »:

Եթէ Երեւանի օպերայի երգչուհին այս ամէնը ասէր գոնէ Հայաստանի կամ խորհրդահայ ժողովրդի մասին, թերեւս որոշ պատգամաւորներ լսէին նրան առանց իրենց քթի տակ խնդալու: Բայց երբ նա ամենայն լրջութեամբ ի տեղեկութիւն կուսակցութեան մէջ բարձր դիրք գրաւող եւ իրենից շատ աւելի պատրաստուած պատգամաւորների յայտնում է, որ «20րդ համագումարից յետոյ անցած տարիներին սովետական մարդիկ նորանոր աչքի ընկնող յաղթանակներ նուաճեցին մեր երկրի ներքին կեանքի բոլոր ասպարէզներում եւ Սովետական Միութեան միջազգային դրութեան ամրապնդման գործում » եւ կամ որ «Սեպտեմբերեան պլենումից յետոյ անցած հնգամեակում Կոմունիստական պարտիան գիւղատնտեսութեան ետ մնալը յաղթահարելու համար վիթխարի աշխատանք է կատարել եւ այժմ ձեռք է բերուած նրա բոլոր ճիւղերի չտեսնուած վերելք», դժուար թէ նստաշրջանի պատգամաւորները չյօրանջէին լսելով հազար անգամ կրկնուած ու տաղտկալի դարձած վերոյիշեալ ճամարտակութիւնները :

Այս ուղղութեամբ բաւականին երկար ճառելուց յետոյ Տ. Սաղանդարեանը անցնում է « մեր ռեսպուբլիկային », բայց իր խօսքի կապը կորցնելով, եւս մի քանի անգամ դառնում է նորից «մեր մեծ հայրենիքին »:

Հայաստանի մասին խօսելու ժամանակ Սաղանդարեանը նորից օգտագործում է այն սովորական արտայայտութիւնները, որոնց ամէն օր կարելի է հանդիպել խորհրդահայ մամուլի էջերում :«Ռեսպուբլիկայում եօթնամեակի ընթացքում արտադրանքի աճը կը կազմի 12 տոկոս», «Կապիտալ ներդրումների ծաւալը նախատեսնում է 12 միլիառ ռուբլի», «առանձնապէս բարձր տեմպերով կը զարգանայ ծանր արդիւնաբերութիւնը», « շահագործման կը յանձնուեն բազմաթիւ նոր ձեռնարկութիւններ, որոնք կը ծանուցեն այդպիսիք հումքի աղբիւրներին մօտեցնելու նպատակով »: Գալով գիւղատնտեսութեան, «մեծ խնդիրներ են դըրուած նաեւ գիւղատնտեսութեան առաջ » եւ շարունակութեան մէջ տալիս է մի շարք թուեր այն մասին, թէ 1965ին խաղողի, պտուղների, ծխախոտին, մսի, կաթի եւ այլն արտադրութիւնը համեմատած 1957ի հետ քանի անգամ պիտի աճի :

Կորցնելով իր խօսքի կապը, Հայաստանի պատգամաւորուհին նորից անցնում է Խ. Միութեանը յայտնելու համար ի գիտութիւն նստաշրջանի անդամների, որ«Ս. Միութեան եօթնամեայ պլանի կատարումը կը լինի կապիտալիզմի հետ սոցիալիզմի խաղաղ մրցութեան մի վճռական փուլ, տնտեսութեան սոցիալիստական սիստեմի մեծ առաւելութիւնների մի նոր ցուցադրում »:

Անցնելով նորից Խորհրդային Հայաստանին, յայտնում է այն նորութիւնը, որ « ռեսպուբլիկային յատկացուած պիւտճէն, որ ամբողջ երկրի պետական պիւտճէի մասն է, անցեալ տարուայ համեմատութեամբ 1959ին աւելանում է 8·4 տոկոսով» եւ այդ պիւտճէի «եկամտային մասի հիմքը կազմելու են սոցիալիստական ձեռնարկութիւններից ստացուած եկամուտները» եւ այդ մասում «նախատեսուած է Հայաստանի (վերջապէս մէկ անգամ Հայաստանի եւ ոչ թէ ռեսպուբլիկայի) էկոնոմիկայի եւ կուլտուրայի յետագայ զարգացման յատկացումների աճ»: Ի հարկէ այս «աճերը» հետեւանք են «լենինեան ազգային քաղաքականութեան, որ անշեղօրէն վարում են Կոմունիստական պարտիան եւ Խորհրդային կառավարութիւնը, որոնք ամէն ինչ անում են ազգային ռեսպուբլիկաների կուլտուրայի զարգացման համար »:

Այս ուղղութեամբ եւս մի քանի «նորութիւններ » յայտնելուց յետոյ, Սաղանդարեանը աւարտում է իր ճառը յայտարարութեամբ, որ «ինչպէս խորհրդային ամբողջ ժողովուրդը, այնպէս էլ հայ ժողովուրդը վստահ է, որ մեր երկրում կոմունիզմի կառուցման վիթխարի ծրագիրը կ'իրագործուի»: Բայց որտեղից է գալիս այդ վստահութիւնը, ո՞րն է դրա գրաւականը : «Դրա գրաւականը այն է, ասում է նախկին խառատ եւ այժմեան օպերային երգչուհի պատգամաւորը, որ խորհրդային ժողովրդի գլուխ կանգնած է փորձուած Կոմունիստական պարտիան եւ նրա լենինեան կենտրոնական կոմիտէն » :

Սրանով էլ վերջանում է Սաղանդարեանի ճառը: Ոչ մէկ խնդիր նրա կողմից կեդրոնի կառավարութեան : Կոմունիզմի կառուցման վիթխարի ծրագիրը Հայաստանում իրագործուել եւ իրագործւում է հողատար կառավարութեան կողմից այնպիսի մի ձեւով, որ միայն գոհունակութիւն է առաջ բերում հայ աշխատաւորութեան եւ նրա առաջնորդ կոմունիստական պարտիայի շարքերում :

Իսկ Սեւանի հա՞րցը, որի ջրի «անվերադարձելի մսխում է» կատարուել, ինչպէս յայտնել է Սաղանդարեանի նախորդը՝ Վ. Համբարձումեանը եւ, ինչ որ շատ ուշագրաւ մի մերկացում է, այդ ջուրը «յաւելեալ եւ աննպատակայարմար ձեւով ծախսուել է կեդրոնի կառավարութեան մեղքով, որ հող չի տուել նախ քան Սեւանի ջրի բացթողումը աւարտել Սեւան – Հրազդան ջրվէժի բոլոր ելեկտրակայանները, նախկին Գերագոյն Խորհուրդի նիստում համարձակութիւն է ունեցել յայտարարելու Սաղանդարեանի միւս նախորդը՝ Եա Զարոբեանը: Իսկ բնակելի շէնքերի պլանների սիստեմատիկ թերակատարումը, որ տեղի է ունեցել դարձեալ կեդրոնի կառավարութեան մեղքով, որ շինանիւթեր բաց չի թողել Հայաստանին պլանով նախատեսուած քանակութեամբ: Իսկ Հայաստանի ժողովրդի համար միանգամայն անպէտք արտադրանքնե՞րը, որ ռեսպուբլիկայում կառուցուած միութենական գործարանները արտադրում են ի գին Սեւանի ջրի յաւելեալ մսխումի : Եւ այս կարգի շատ ուրիշ թերութիւններ, որոնց մասին ինչպէս տեսցինք, ոչ մի խօսք կայ Սաղանդարեանի ճառում :

Հայաստանի պատգամաւորուհու կատարեալ ձախողումը իրեն յանձնուած դերի կատարումի մէջ աւելի աչք է ծակում, երբ համեմատում են նրա ճառը իր վրացի ընկերակիցների ելոյթների հետ : Միջանկեալ ասենք, որ Վրացիները իրենց պատգամաւորների ցանկը կազմելիս, նոյնպէս ստիպուած են եղել մտցնել այնտեղ բանուորների, գիւղացիների, մշակոյթի եւ կուսակցութեան ներկայացուցիչներ, բայց, աւելի խելացի գտնուելով, բեմ են հանել փորձուած եւ կարեւոր դիրքեր գրաւող անձնաւորութիւններ : Նրանք էլ պատգամաւորների շարքում ունեն մշակոյթի ներկայացուցիչը, բայց նա նախկին խառատ եւ ապա օպերային երգչուհի չէ, այլ Գրողների Միութեան վարչութեան առաջին քարտուղար եւ յայտնի գրող Աբաշիձէն է : Միւս ելոյթների համար Վրաստանի պատգամաւորներից բեմ են բարձրացել կենտկոմի երկու քարտուղարները՝ Կովանովը, Դոլիձէն եւ փոխ – վարչապետ Դոլիձէն :

Պիւտճէի քննութեան ժամանակ Կովանովը հանդէս է եկել Միութեան խորհրդում եւ Կուչաւան՝ Ազգութիւնների Խորհրդում :

Կովանովը, որ ինչպէս նշեցինք վերը կենտկոմի քարտուղարն է, խօսել է, բնականաբար, նոյնպէս բոլշեւիկեան լեզուով, բայց ոչ Սաղանդարեանի աստիճանի: Ներկայացնելով Վրաստանի տնտեսական վիճակի պատկերը եւ թուելով ձեռք բերուած յաջողութիւնները, եւ յայտարարելով, որ «այստեղ սեսիայում (Նստաշրջանում), անհրաժեշտ է քննադատական որոշ դիտողութիւններ անել», սկսել է քննադատել Ցենտրոսոյուզի (ըՍպառողական համագործական Միութիւնների համամիութենական մարմին), որի յանցանքով «հազարաւոր տոննա պտուղներ ու բանջարեղէններ կորան այս տարի Վրաստանում»: Նոյն մարմինը «անբաւարար է կատարում իր ֆունկցիան (պաշտօնը) նաեւ գիւղատնտեսական մթերքների վաճառահանման գործում »: Կովանովը այնուհետեւ պահանջել է կառուցանել թեթեւ եւ սննդի արդիւնաբերութեան (միս, կաթ, պահածոներ, բանջարեղէն) գործարաններ ու պահեստներ, ինչպէս նաեւ տրամադրել Վրաստանին մի շարք անհրաժեշտ մեքենաներ, աւելացնելով, որ « ցաւօք սրտի, մենք այդպիսի մեքենաներ չափազանց քիչ ենք ստանում »: Յայտնել է նաեւ, որ ««ցաւօք սրտի մեր կուրորտային քաղաքները բաւականաչափ բարեկարգուած չեն, իսկ պիւտճետային յատկացումները չեն ծածկում անհրաժեշտ ծախսերը », (Սով. Վրաստան, 26 Դեկտեմբեր) ուրեմն՝ «մի քիչ փող »: Եւ այս կարգի ուրիշ քննադատութիւններ կեդրոնի հասցէին եւ ուրիշ պահանջներ այդ նոյն կեդրոնից :

Այս ձեւով են ելոյթներ ունեցել նաեւ Վրաստանի միւս պատգամաւորները: Երկու խօսք Խրուշչեւի թէզիսների, նոյնքան կարճ 20րդ համագումարի որոշումների առաջ բերած ստեղծագործական նախաձեռնութեան եւ եռանդի չտեսնուած վերելքի մասին եւ անմիջապէս անցնում բուն նիւթին՝ Վրաստանի նուաճումներին, կենտրոնական մի քանի մարմինների քննադատութեան եւ մի շարք պահանջների եւ խնդիրների առաջադրման :

Հայաստանի միւս պատգամաւորը, որ Ազգութիւնների Խորհրդում հանդէս է եկել պիւտճէի քննութեան ժամանակ, Յովհ. Բաղդասարեանն է: Նա հայկոմկուսի այսօրուայ ղեկավարներից մէկն է, որ Հայաստանի մի քանի շրջանների կուս. կոմիտէի առաջին քարտուղարի պաշտօնը վարելուց յետոյ, փոխադրուեցաւ Երեւան որպէս «Ս. Հ.»ի խմբագիր եւ ապա զիջելով այդ պաշտօնը իր օգնականին, ընտրուեցաւ Երեւանի քաղկոմի առաջին քարտուղար Արութինովի անկումից յետոյ եւ ապա նաեւ կենտրոն. կոմիտէի բիւրոյի անդամ :

Յ. Բաղդասարեանը Սաղանդարեան չէ եւ գիտէ խօսել: Նա էլ ի հարկէ խօսում է բոլշեւիկեան լեզուով : Սկըսում է իր ճառը, միւսների նման, Խրուշչեւի զեկուցման թէզիսներով եւ ապա եօթնամեակի «վիթխարի պլանների թուերի մէջ խորամուխ լինելով, տեսնում է մեր Հայրենիքը (մեծատառ) էլ աւելի գեղեցկացած, էլ աւելի հզօրացած»: « Քննարկելով պետական պիւտճէն եւ հպարտութեամբ նշելով յաջողութիւններն ու նուաճումները», Բաղդասարեանը ուրախանում է դրանցով եւ «մտովին թերթում է մեր ժողովրդի պատմութեան էջերը»: Այստեղից սկսւում է սովորական երգարանկի նուագը՝ նախկին եւ Խորհ. Հայաստանի բաղդատութիւնը :

« Հայ ժողովրդի նախասովետական շրջանի պատմութիւնը գրուած է արիւնարցունքով», բայց « կոմունիստական պարտիայի եւ Սով. կառավարութեան անդուլ հոգատարութեան շնորհիւ հայ ժողովուրդը(դրեր, գոնէ, հայ ժողովրդի մի երրորդը) ձեռք է բերել դարեր շարունակ երազած ազատութիւն, պետականութիւն ու երջանիկ կեանք»: Անկախութեան մասին մոռացութեամբ թէ այլ նըկատումներով չէ յիշուած :

Բաղդասարեանի ճառի մնացած մասը, որ շարադրուած է նոյն ուղղութեամբ, աւելորդ ենք համարում մէջ բերել : Մի քիչ աւելի վերամբարձ ոճով, քան որ միւս պատգամաւորները, նա կապակցուած շարահիւսութեամբ, պատմում է Հայաստանի կոմկուսի աշխատանքների, ձեռք բերած «վիթխարի նուաճումների » մասին եւ այս ամէնի համար «հայաբար սրտագին շնորհակալութիւն է ասում Կոմ. պարտիային եւ խորհրդային կառավարութեանը, շնորհակալութիւն ռուս մեծ ժողովուրդին՝ մեր անկեղծ բարեկամին եւ աւագ եղբօրը» («Ս. Հ. » 25 Դեկտ.): Այս խօսքերը ընդունւում են ծափահարութիւններով :

Այս բոլորը, ի հարկէ, ասւում եւ գրւում է ամէն օր, եւ պիտի կրկնէր նաեւ Յ. Բաղդասարեանը: Նշումի արժանին այս չէ նրա ճառի մէջ, այլ այն, որ Ազգութիւնների Խորհուրդի հայ պատգամաւորը, ի տարբերութիւն Սաղանդարեանի, իր խօսքի վերջաւորութեանը, պաշտպանելով հանդերձ պետական պիւտճէն, այնուամենայնիւ մի քանի դիտողութիւններ է անում :

Այդ դիտողութիւններից առաջինը վերաբերում է նիւթա – տեխնիկական մատակարարման գործին: « Ցաւօք սրտի, դեռ կան այնպիսի փաստեր, ասում է Հայաստանի ներկայացուցիչը, երբ միութենական պլանաւորող կազմակերպութիւնները լրիվին չեն յատկացնում նիւթերի ու հումքի ֆոնտեր՝ կառավարութեան սահմանած պլանը կատարելու համար»: Երկրորդ գանգատը վերաբերում է Խորհրդ. Միութեան պետպլանին, որ շինանիւթերի բաշխումը կատարելիս չէ տալիս Հայաստանին այն բաժինը, ինչ որ ըստ օրինի պատկանում է մեր ռեսպուբլիկային: Երրորդ դիտողութիւնը նոյնպէս վերաբերում է միութենական պետպլանին: Հակառակ որ Խորհրդային Միութեան կուսակցութեան պլենումը որոշել է կառուցանել Հայաստանում մի շարք նոր գործարաններ, բայց դրանք չեն ապահովուած սարքաւորումներով : Բաղդասարեանը նշելով այդ պարագան, յոյս է յայտնում որ Խորհրդային Միութեան պետպլանը «կ'արագացնի համապատասխան նիւթերի եւ սարքաւորումների առանձնացումը Հայաստանի նորակառոյցների համար »:

Յ. Բաղդասարեանը, որ վերջերս, Թիֆլիսի 1500ամեակի առթիւ խօսած իր ճառը վերջացրեց «Յաւերժ փա՛ռք Իոսիֆ Վիսարիոնովիչ Ստալինին » խօսքերով,

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ՏԻԼԸՆ ԵՒ ՄԻԿՈՅԵԱՆ

ԿԱՄ ՏՈԼԱՐԻ «ՓԱՅՓ – ԼԱՅՆ»Ը ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ ՁԱՆՑՆԻՐ

Օրը օրին լուրերու բաժնին մէջ հետեւեցանք Խ. Միութեան Թիւ 2ին, Գ. Միկոյեանի Մ. Նահանգներու մէջ կատարած շրջապտոյտին, պաշտօնական կամ անպաշտօն ընդունելութիւններուն, քաղաքական դիւանագիտական բանակցութիւններուն, դրամատիրական շրջանակներու հետ իր ունեցած խօսակցութիւններուն :

Եթէ տարկայօրէն մօտենանք այս բոլորին պիտի համոզուինք որ Գ. Միկոյեանի առաքելութիւնը գլխաւորաբար տնտեսական եւ դրամական նպատակներու կը ձգտէր քան թէ պաղ պատերազմի մեղմացումով քաղաքական առաւելութիւններուն :

Որքան ալ մեծ եղած ըլլան «խելացի», «նրբամիտ», «ճարպիկ», խորամանկ», «ճկուն» հայազգի Խ. փարիչին գտած ժողովրդականութիւնը, քաղաքական, դիւանագիտական երեւելի կամ աներեւոյթ յաջողութիւնները ստիպուած ենք ընդունելու որ տնտեսական մարզին մէջ իր ջանքերը ապարդիւն մնացած են :

Գ. Միկոյեանի տաղանդը, կարողութիւնը խնդրոյ առարկայ չեն կրնար ըլլալ, սակայն ան ճամբայ ելած էր խիստ ծանր «հանտիքափ»ով մը որ կը կոչուի վերջին պատերազմին առթիւ Մ. Նահանգներու կողմէ Խ. Միութեան տրուած փոխատուութիւնը (փրէ – պայլ) որուն գումարը 11 միլիառ տոլար էր (վեց հազար միլիառ ֆրանք, այսօրուան արժէքով) :

Վերջին տարիներու ընթացքին Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը առիճանաբար զեղչած է այս աննախընթաց փոխատուութեան դրամագլուխը եւ յանգած վերջին «տախտակամած»ի մը՝ (փլանշէ) ութ հարիւր միլիոն տոլար, որուն հատուցման համար ալ առաջարկած էերկար պայմանաժամ : Հակառակ այս հսկայական միակողմանի (իսրլաթերալ) զեղչին (դրամագլուխին 93 առ հարիւրին հասար) Խ. Միութիւնը մերժած է որեւէ յանձնառութիւն ստանձնել, նոյնիսկ մերժած է բանակցութեան նստելու, պահանջելով որ փոխատուութեան վրայ խաչ մը դրուի, առանց այլեւայլի : Այսպիսով Խ. Միութիւնը կը մնայ դաշնակից երկիրներէն միակը որ պատերազմի առթիւ եղած փոխատուութիւնը լոկ նուէր կը նկատէ :

Քաղաքական աւելի նպաստաւոր պայմաններու տակ, զոր օրինակ փոխադարձ վստահութեան վերահաստատման կամ անկեղծ գործակցութեան առթիւ, Գ. Միկոյեան թերեւս յաջողէր համոզել ամերիկեան կառավարութիւնը եւ դրամատէրները, խլել այսպիսի նուէր մը եւ նոր կարեւոր վարկեր, անհրաժեշտ, Խ. Միութեան ընդհ. տնտեսութեան վերելքին :

Նոր վարկեր բանալու համար Մ. Նահանգներու կողմէ Գ. Տկլըս Տիլըն հետեւեալ պայմանները դրած է, զոր Միկոյեան չէ կրցած ընդունիլ.

Ա) Խ. Միութիւնը պարտի յանձնառու ըլլալ 11000 միլիոնին 800 միլիոն տոլարի զեղչուած փոխատուութիւնը հատուցանել երկար պայմանաժամով :

Բ) Ամերիկեան ընկերութիւնները կամ անհատական ձեռնարկները կրնան ազատօրէն հաստատուիլ Խ. Միութեան մէջ :

Գ) Օտար հնարիչներու ու ճարտարագէտներու իրաւունքները պիտի պաշտպանուին Խ. Միութեան մէջ, միջազգային օրէնքներով :

Դ) Խորհրդային իշխանութիւնները ըլլալիք հաւաստիքներ պիտի տան իրենց տնտեսական քաղաքականութեան մասին:

Խորհրդածութիւն եւ վերլուծում աւելորդ են :

Ամերիկեան տոլարներու «Փայփ – Լայն»ը մինչեւ Մոսկուա երկարելու համար Գ. Տըկլըս Տիլըն մէկ խօսքով պահանջած է Խ. Միութեան քաղաքականութեան լըման յեղաշրջումը, ինչ որ Գ. Միկոյեան առանձինն չէր կրնար ընդունիլ :

Սակարկութիւններու դուռը չէ փակուած, քաղաքական տուեալներու հետ տնտեսականներն ալ կրնան բարեփոխուիլ:

Հ. Թ.

հարկ է համարել նստաշրջանում պլանճէի առթիւ ունեցած իր ելոյթի մէջ յարձակում գործել նաեւ հակապարտիական խմբի վրայ (Մալենկով, Մոլոթով եւն.), որ «ձգնում էր շեղել պարտիան Լենինեան գծից», եւ այդ պատճառով էլ «մեր պարտիայի կեդրոն. կոմիտէն ջախջախեց այդ հակապարտիական խումբը» :

Յ. Բաղդասարեանի այս վերջին ելոյթների մասին մենք ասելիք չունենք: Թող ինքը մտածի այն մասին թէ իր այդ կարգի դիրքաւորումները պարտիայի գծի ու ղեկավարների յարափոփոխութեան պայմաններում վտանգ չե՞ն ներկայացնում իրեն համար :

Պլանճէի քննարկումը վերջացել է Խ. Միութեան եւ նրա մաս կազմող հանրապետութիւնների պլանճէի վաւերացումով :

Խորհրդային Հայաստանի համար պլանճէն սահմանուած է 2·822·200 ռուբլի, Վրաստանի համար՝ 5·768·340 ռուբլի եւ Ատրբէջանի համար՝ 5·286·850 ռուբլի : Վրաստանը իր պլանճէի քանակով Միութեան հանրապետութիւնների մէջ գրաւում է հինգերորդ տեղը, Ատրբէջանը՝ վեցերորդ եւ Հայաստանը՝ 12րդ տեղը : Հայաստանից պակաս պլանճէ ունեն Թուրքմենական եւ Եստոնական հանրապետութիւնները :

Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

●

ՏԷՍԻՆ, (Յառաջ) — Թէեւ քիչ մը ուշ, բայց ահա Տէսինն ալ տօնեց Մանուկներու Օրը, որ տեղի ունեցաւ Յունուար 25ին, Կիրակի կէսօրէ ետքը ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Տան սրահը, նախագահութեամբ Ց. Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղին եւ մասնակցութեամբ Կրթական Մարմնին ու դպրոցի աշակերտութեան :

Հակառակ տիրող տաղնապին, դարձեալ ծնողքներ ու դպրոցին դերը գնահատողներ եկեր էին քաջալերելու մեր փոքրիկներուն նուիրուած հանդէսը :

Աշակերտութեան կողմէ երգուած «Բամ փորոտան»ը ունկնդրուեցաւ յոտնկայս :

Մասնաճիւղի ատենապետուհի ընկերուհի Թագուհի Աբրահամեան օրուան առթիւ խօսք առնելով պատկերալից ոճով մը յիշեց Հայութեան տոկալու, յարատեւելու կամքը՝ դարերէ ի վեր ու թելադրեց դարձեալ չարունակել միակամ ուժերով դիմագրաւելու նորահաս սերունդին ըսպառնացող ուծացման վտանգը:

Ուսուցիչ Գ. Թրագոշ եւս իր կարգին ծանրացաւ հայեցի դաստիարակութեան կենսական դերին վրայ ու կոչ ըրաւ ծընողքներուն չթերանալ իրենց պարտականութեանց մէջ, իրենց զաւակները յանձնելով դպրոցին :

Յետոյ սկսաւ արտասանութեանց շարքը: Ձանց կ'առնեմ բոլորին անունները յիշատակելը, թերթին սուղ էջերը խնայելու համար եւ կը յուսամ թէ ծնողքները ներողամիտ կ'ըլլան: Բոլոր արտասանութիւններն ալ գնահատուեցան ջերմ ծափերով: Ծաղիկներու պարը, շատ գեղեցիկ, մեր փոքրիկ աշակերտուհիները իրենց գունագեղ հագուստներով ու ճկուն շարժուձեւերով մեզ փոխադրեցին առասպելական աշխարհ մը: Մեներգի բաժինը կատարեց Օր. Անժէլ Կարապետեան :

Մասնակցողներն էին Թագուհի Սալըպաշեան, Նուարդ Գալուստեան, Ժագլին Մուրատեան, Պէաթրիս եւ Վալանթին Գոյլանճեան քոյրեր, Արսինէ Լիւլէճեան, Գայեանէ Չիլինկիրեան, Արսինէ Կարապետեան, Էլիզ Պասմաճեան եւ Տիգրանուհի Պուլուքեան:

« Կաղանդ Պապան » բարոյալից պատկեր մըն էր: Դերակատարներն էին.— Ժօնրիվիէվ Պարտաքճեան, Անժէլ Կարապետեան, Ալիս Պօտուրեան եւ Տիրուհի Պարտաքճեան: Յաջող էին բոլորն ալ :

Մեներգեցին, փոքրիկն Գառնիկ Սաղաթէլեան եւ Գէորգ Պառուեան :

Միջնարարին Խաչուհիներու կողմէ ծախուեցաւ վիճակահանութեան պահարաններ, որոնք շուտով սպառեցան :

Փոքրիկներ Փաթրիք (հինգ տարեկան) եւ Ալէն (երեք տարեկան) Յովհաննէսեան եղբայրներ զուարճացուցին ներկաները իրենց շրջանակներու ճարպիկ խաղով (հուլա հուփ):

Ապա, ներկայացուեցաւ «Փարիզիէնը» ծիծաղաշարժ զաւեշտը: Բոլոր դերակատարները յաջողութեամբ ու մաքուր առոգանութեամբ կատարեցին իրենց դերերը, յաճախ ծափահարուելով : Դերակատարներն էին .— Օրիորդներ Գեղուհի Մանուկեան, Մարի Օհանեան, Մատլէն Առաքէլեան, Մարգրիտ Զաքարեան եւ Շանթալ Կարապետեան: Տղոցմէ՝ Գէորգ Պառուեան, Սահակ Տէր Սահակեան եւ Պառուեան երկու զարմիկներ :

Շնորհաւորելի է ուսուցիչ Գ. Թրագոշը որ յաջողեցաւ շատ կարճ ժամանակի մէջ պատրաստել այս հանդէսը :

Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր շնորհակալութիւնները կը յայտնէ բոլոր անոնց, որոնք սիրով տրամադրեցին գեղեցիկ նուէրներ վիճակահանութեան համար: Նաեւ ընկերուհի Թ. Աբրահամեանի, որ քանի մը տարիէ ի վեր բազմաթիւ նուէրներ կը յատկացնէ վիճակահանութեան :

Շնորհակալութիւն նաեւ ութսունամեայ Գ. Ստեփան Պաղտասարեանի, որ իր ծերութեան փոքրիկ թոշակէն հազար Փր. նուիրեց դպրոցին, որպէսզի մեր երախաները հայ մեծնան :

Ծնողքներուն կը մնայ իրենց զաւակները հղրկել մայրենի լեզուի ուսումէն:

Գ. Պ.

×

« ՀԱՃԻ ՀԱՅՐԻԿ»Ի ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

—ο—

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յառաջ) — Յունուար 6ին սեւ հողին յանձնեցինք մեր գիւղի «Նահապետը», Նշան Փափազեան, հեռու իր ծննդավայրէն եւ պաշտած հայրենիքէն :

Մահուան լուրը խոր սուգի մատնեց իր հայրենակիցները, ծանօթները ու բարեկամները, որովհետեւ Հանգուցեալ «Հայրիկը» անխառն սէր եւ յարգանք կը վայելէր բոլորին կողմէ:

Թաղման տխուր արարողութիւնը տեղի ունեցաւ Սէն Լուիի եկեղեցիին մէջ, Պսակ քահանայ Հայրապետեանի ձեռամբ: Եկեղեցական արարողութիւններէ յետոյ, իր նախկին աշակերտներէն Հայրապետ Աւետիսեան խօսեցաւ յուզիչ դամբանական մը ոգեկոչելով հանգուցեալին արժանիքները :

Բնիկ Թորդոմ (Թիւրքմէն) գիւղացի, ծնած էր 1875ին: Ուսումը կը ստանայ ծննդավայրին մէջ: Ուսուցիչ՝ 1897էն ի վեր, եւ վերջը՝ տնօրէն տեղւոյն Թորդոմեան վարժարանին: Ապա դարձեալ ուսուցիչ Պիլէճիքի Արամեան վարժարանը: Դաստիարակած է սերունդներ: Գրի առած է Թորդոմ գիւղի պատմութիւնը ուր կը շօշափէ այդ շրջանի հայաբնակ գիւղերու ծագումը, վարք ու բարքերը, եւ աւանդութիւնները, կը մնայ անտիպ:

1915ի տարագրութեան նախօրեակին Թուրք կառավարութիւնը կը ձերբակալէ զայն, իր ծերունի հօր տէր Եղիշէի, Սարգիս Ծայրագոյն վարդապետ Աճէմեանի, (վերջը եպիսկոպոս եւ քեմալական շրջանին՝ Սվազի առաջնորդ) եւ տասնեակ մը ուրիշներու հետ, իբր յեղափոխական: Կը դատուի Պանտրմայի պատերազմական ատեանին առջեւ: Հոն, բանտին մէջ, կը կորսնցնէ հայրը, ինքը կ'աքսորուի Գոնեա : Զինուոր՝ «ամէլէ թաբուր»ներու մէջ, տաժանակիր աշխատանք, զրկանք, անօթութիւն: Զինադադարին կը վերադառնայ գիւղը՝ կորսնցուցած ամբողջ ընտանիքը, մայր, կին, եղբայր, հինգ զաւակները: Չի յուսահատիր սակայն, կը շինէ նոր բոյն, որ շատ չի տեւեր, կըրկին աքսոր, մինչեւ Խարբերդ, ուրկէ կ'անցնի Սուրիա, Լաթաքիա, վերջապէս՝ Մարսէյլ :

Հակառակ կրած տառապանքներուն եւ յուսախաբութիւններուն, կայտուած մնաց մեր պապերու հաւատքին:

Ազգային աւանդութեանց անխոնջ պահապան «Հայրիկ» մը, որ մեռաւ ծերութեան դուռը հասած, շրջապատուած իր մէկ հատիկ զաւակով, թոռներով եւ թոռնուհիներով :

«Հաճի Հայրիկը» դժբախտ մեռաւ, որովհետեւ հայրենիք վերադառնալու իր երազը չիրականացաւ: Կրթական խոնարհ մշակ մըն էր: Հանգիստ իր հոգիին:

Հ. ՍԻԵՏԻՍԵԱՆ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԾՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

×

Պատասխանելով ձեր Յունուար 30ի թիւին մէջ հրատարակուած Պ. Խաչիկ Կիւլպուլեանի նամակին, կը փութանք յայտնել թէ Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցին Ծրագալոյցի արարողութիւնը կատարեց Յունուար 10ին, Շաբաթ երեկոյ, իսկ Ծնունդն ու Ջրօրհնէքը՝ Յունուար 11, Կիրակի առաւօտ :

Մեր երաժիշտներն ու սարկաւագները կը պատկանին աշխատաւոր դասակարգին. այդ պատճառով, կարելի չէ եղած անոնց ներկայութիւնը ապահովել՝ Յունուար վեցին:

Ի դիմաց Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան՝

Վ. Գ. ԵՐԱՆՈՍԵԱՆ

ՆՈՐԵՐԸ ԿԸ ՔԱԼԵՆ ՀԻՆԵՐՈՒ ՃԱՄԲԷՆ

●

Շաւարշ Միսաքեանի մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ, Անիէռ – Պուա Քոլոմպի Հ. Յ. Դ. «Շ. Միսաքեան» նորակազմ խումբը, Փարիզի «Փոթորիկ» խումբի կարգ մը ընկերներուն հետ յարգանքի այց կը կազմակերպած էր Փէր Լաշէզ, մեծանուն ընկերոջ շիրիմին :

Կիրակի, Փետրուար մէկ, կէսօրէ ետք ժամը չորսին, երիտասարդ ընկերները, միշտ հաւատարիմ իրենց գաղափարախօսներուն գծած ճամբուն, երկիւղածութեամբ ու յարգանքով մօտեցան կրանիթեայ մարդուն կրանիթեայ շիրիմին, ուր դամուած է պղինձէ մեծ «Շ.Ն: Ի՞նչ կարելի էր տանիլ, եթէ ոչ վառ ծաղիկներ, բուրումնաւէտ ու երփներանգ, որոնք սփռուեցան սեւ մարմարին վրայ :

Երիտասարդ ընկերներու կողմէ, ընկ. Զ. Ղարիպեան, յուզուած շեշտով մը, քանի մը խօսք ըրաւ, մասնաւորապէս ըսելով.— « Մենք սիրով ու խանդավառութեամբ կը կրենք իր անունը, որովհետեւ ան երիտասարդ մնաց խօսքով ու գրիչով: Անսահման սէր ու գուրգուրանք ունէր հանդէպ հայ երիտասարդութեան եւ միշտ ատպարէզ կը հրաւիրէր զանոնք՝ արիաբար ստանձնելու համար հայ ժողովուրդի վաղուան ղեկավարի պատասխանատուութիւնը »:

Ոչ – պաշտօնական, այլեւ իր պարզութեանը մէջ խորունկ այս այցելութիւնը երիտասարդութեան կողմէ՝ հաստատում մըն էր, որ նորերը հաւատարիմ կը մնան հիներուն եւ կը քալեն անոնց ճամբէն:

Ն.

ՏԻԿԻՆ ԷԼԷՆԱ ԳԻՒՏԵԱՆԻ ՆՈՐ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

×

ԼՈՆՏՈՆ, (Յառաջ) — Ծանօթ դաշնակահարուհի Տիկին Էլէնա Գիւտեան Յունուար 30ին նոր նուագահանդէս մը տուաւ Ուիկմոր Հոլի մէջ: Փայլուն եւ յաջող նուագահանդէս մը, որ գլեց անցաւ իր նախորդները: Անգլիացի եւ օտար ունկնդիրներու մասնաւոր ուշադրութեան եւ գնահատանքին արժանացաւ Ա. Պապաջանեանի փիլարմոնիք սոնաթը: Անընդհատ ծափահարութիւնները ստիպեցին դաշնակահարուհին, որ անգամ մը եւս նուագէ Պապաջանեանի կտորը: Երաժշտասէր հասարակութեան խանդավառութիւնն ու հիացումը այնքան բարձր էին, որ ոչ ոք կ'ուզէր հեռանալ սրահէն, մինչեւ որ Տիկին Գիւտեան ստիպուեցաւ անգամ մը եւս անցնիլ դաշնակին առջեւ ու նուագել Ա. Խաչատուրեանի «Սուրերու պար»ը :

Խորհրդային երկիրներէն դուրս, Տիկ. Էլէնա Գիւտեան գրեթէ միակ դաշնակահարուհին է որ իր յայտագիրներուն մէջ միշտ ունի Ա. Պապաջանեանի կտորները՝ այնքան գնահատուած օտարներէն: Տաղանդաւոր երաժշտագէտը, Հայաստանէն, երկտողով մը իր ուրախութիւնն ու գնահատանքը յայտնած է դաշնակահարուհիին :

Յ. Կ. ՁԱԼԸՖԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Le Rôle Historique des Hieromoines Arméniens

Գրեց Հ. Կ. Ծ. Վ. Ամատունի : Հռոմ, 1958 :

ԼՈՆՏՈՆ հասնելով, Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարար Տըլըս յայտարարեց թէ ոչ մէկ նոր առաջարկ կը բերէ.— «Ես հոս եկայ, որովհետեւ կը կարծեմ թէ յառաջիկայ շաբաթներու ընթացքին ատլանտեան դաշինքի մասին ճշդորոշ որոշումներ պիտի առնենք՝ Մ. Միութեան վարած քաղաքականութեան պատճառով» ըսաւ, աւելցնելով.— «Կենսական այն է՝ որ զիրար հասկնանք. ճիշդ այս մասին խօսելու համար եկած եմ»: Անգլիոյ մայրաքաղաքին մէջ Տըլըս կարեւոր խօսակցութիւններ ունեցաւ վարչապետ Մաքմիլընի, Արտաքին նախարար Լոյտի եւ զօրավար Նորսթետի հետ:

ՆԱԽԱԳԱՀ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ մամուլի ասուլիս մը տալով պատասխանեց բազմաթիւ հարցերու. մասնաւորապէս ըսաւ թէ Խրուշչեւի ճառին մէջ ոչ մէկ յոյս կայ՝ որ վերջ տրուի պաղ պատերազմին: Նախագահը աւելցուց թէ Արեւմուտքը պէտք է շարունակէ իր գործը, իրականացնելով առաջադրուած բոլոր ծրագիրները: Տարբեր ձեւով կարելի չէ առաջքը առնել խորհրդային ծաւալապաշտ քաղաքականութեան:

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ Իսթ Ռիվըրի սառած ջուրերուն մէջ մխրճուեցաւ ամերիկեան առեւտրական օդանաւ մը, որ կը փոխադրէր 73 հոգի: Օդանաւը մեկնած էր Շիքակոյէն եւ պիտի իջնէր Նիւ Եորքի օդակայանը, բայց մշուշին հետեւանքով շեղած եւ մխրճուած է գետին ջուրերուն մէջ: Ութ հոգի ազատած են. 65 մեռեալ կայ: Ազատարարներու գործը շատ դժուար եղած է մասնաւորապէս մշուշի պատճառով:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԻԳ. քահանայապետը յայտարարեց թէ միայն երկու տարիէն կարելի պիտի ըլլայ տիեզերական ժողովը գումարել, որովհետեւ նախապատրաստական շատ աշխատանքներու կը կարօտի: Ցայտնեց թէ ամէն պարագայի մէջ ժողովը Հռոմ պիտի գումարուի:

ՀԵՌԱՁԱՅՆԸ աւելի աժան պիտի արժէ, Ֆրանսայի մէջ, կիրակի եւ տօնական օրերը :Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ երկուշաբթի առտու ժամը վեց: Քաղաքէն ներս թէ դուրս եղած հաղորդակցութիւնները նոյն համեմատութեամբ պիտի աժաննան:

ՎՐԻՊԱԿ.— Երէկուան «Քանի մը տողով» լուրերու կարգին (Դ. էջ, 5րդ լուր) «Լաքացի խնդիրը» պէտք է ըլլայ «Վարդաւոյն պալէներու խնդիրը»:

ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆ
ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԵՒ ՂԵՒՈՆԴԵԱՆՑ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ

Նախաձեռնութեամբ ՄԻԼԱՆԱՀԱՅ ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԵԱՆՑ:

Այս կիրակի, ժամը 16·30ին, Հայկ. Տան մէջ:

Վիա Վելասկա 4

Կը խօսի՝ Բժ. ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ:

Գեղարուեստական ընտիր յայտագիր:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Լիոնէն Պ. Օննիկ Եղիայեան կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի Սուրբ Բարեկենդանի օրը Լիոնի նորակառոյց եկեղեցիին մէջ (295 Րիւ Պուալօ), հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իր կնոջ՝ Տիկ. ՄԱՌԻ ԵՂԻԱՅԵԱՆի (ծնեալ Ա. պասեան) մահուան տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ իր հօր Պօղոսի եւ եղբօր Մկրտիչի յիշատակին:

Կը հրաւիրուին իրենց յիշատակը յարգողները:

×

Այրի Տիկին Զուարթ Աղաջեան, Պ. Յակոբ Աղաջեան, Օր. Օր. Արշակուհի, Աղաւնի եւ Ֆլորա Աղաջեան, Այրի Տիկ. Սիրանոյշ Քէօսէյեան եւ Տէր եւ Տիկին Կարապետ Քէօսէյեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցիին մէջ, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍԱՆԹԻԿ ԱՂԱՋԵԱՆի

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՆՈՒԷՐ

Քոլոմպէն Պ. Գ. Տիտիզեան իր զաւկին ղինուորութենէ վերադարձին առթիւ կը նուիրէ Մշակոյթի Տան երկու հազար ֆրանք, «Հայ-Բոյժ»ին երկու հազար, «Յառաջ»ին երկու հազար ֆրանք: Ստանալ «Յառաջ»էն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ» Լիոնի մասնաճիւղին տարեկան մեծ պարահանդէսը Փետրուար 21ին, Շաբաթ երեկոյեան ժամը ինն էն մինչեւ լոյս, «Պէռիէ Մէյէ»ի շքեղ սրահին մէջ:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Նոր Տարուան առթիւ Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէսանվիլլիէի օգափոխութեան կայանին ընդարձակման ի նպաստ կը նուիրեն. Պ. Պ. Տ. Աղամեան հինգ հազար ֆրանք, Մ. Աթալլահ երկու հազար, Գուլեան հազար ֆրանք:

ՀԱՅ-ԲՈՅԺ
ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ
Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Ասպլիուն լոյս կը տեսնէ Հայ-Բոյժի Նոյեմբեր-Դեկտեմբեր թիւը (203-204), ճոխ եւ այլազան բովանդակութեամբ, 48 էջ.—

Մարդոց գիւղէն ճանչնալ խլիրդը (քանսէր): Ի՞նչ է ալերգիկութիւնը, կանխազգուշութիւն ու դարմանում (Տոքթ. Նալասարդ), Սեւանի աւազանը (Բ.): Գէր կիներուն յղութիւնը (Տոքթ. Լուսան): Խլիրդին ահազանգի նշանները (Փրոֆ. Տիւրբէն): Ստամոքսի ընդլայնում (Տոքթ. Գալուստեան): Միս ուտելուն վնասները եւ օգուտները (Տոքթ. Պլոնտէլ): Օգտագործել մեռելներուն արիւնը (Փրոֆ. Շարիմանեան՝ Երեւանէն): Եթէ կիները գիտնային (Ս. Նիկողոսեան): Աստամնաբոյժին հասկացքը (Տոքթ. Գեղամ Այվազեան): Ծարպանիութի անօթութիւն (Հայ-Բոյժ): Ինկաւ մարեցաւ (խաչուհի): Աղիքներուն մէջ ճճի ունի (Տոքթ. Շ. Այվազեան): Փամփլով եւ արդի մարդը (Տոքթ. Պօղոսեան Արշակ):

× Հայ-Բոյժի բացառիկը, բաժնեգիներուն վրայ 500 ֆրանք յաւելումով միայն պիտի ղրկուի բաժանորդներուն՝ Փետրուար մէկէն սկսեալ, ինչպէս յայտարարած էինք նախապէս, (Թղթատարական ծախքերու յաւելումը կ'արդարացնէր աւելի կանուխ բարձրացնել գինը):

× Հայ-Բոյժի համար դրամական ամէն առաքում կատարել Շ. Նարդունիի անուան, միշտ մանտա-քարթով, Յառաջի խմբագրատան հասցէով (դրել՝ ռէտաքսիոն «Յառաջ»,— չենքին դանադան բաժանումներուն պատճառով), բայց երբեք Յառաջի չէք-փոսթալով:

Տարեկան բաժնեգինը ցնոր տրօրինութիւն՝ 1200 ֆրանք, արտասահման 1500:

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
— 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e) —

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ Մշակութային Ընկերակցութեան Փարիզի Մասնաճիւղը ձեռնարկած է ամսօրեայ ասուլիսներու շարքի մը, որուն բացումը տեղի պիտի ունենայ թէյասեղանով մը, Փետրուար 7ին, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, 17, Րիւ Պլէօ, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ, ուր խօսք պիտի առնեն ծանօթ մտաւորականներ:

Երեկոյթը պիտի ունենայ նաեւ իր գեղարուեստական բաժինը:

Կը հրաւիրուին Համազգայինի անդամները եւ հայ հասարակութիւնը:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷՆ

Կիրակի, Փետրուար 8, ժամը 15·30ին

Կը ներկայացուին՝

ՍԵՊՈՒՀ ՄԻՆԱՍԵԱՆԷՆ — Ադուարդ-Իշխան: Հայաստանի անկախութեան դրուագ մը, Հայ-Մակեդոնական շրջանէն:

COURTELINE - L'ARTICLE 330
ՁԱՒԵՇՏ ՄԷԿ ԱՐԱՐ

ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ Մեծապատիւ Մուրացկաններէն տեսարաններ:

Ծիծաղաշարժ միջնարարներ

Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր ազգայինները:

Տոմսերը տեղւոյն վրայ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Եկեղեցիին Վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ Կիրակի օր, Վարդանանց տօնին Ս. պատարագը կը մատուցուի եկեղեցիին մնայուն Քահանայ Տ. Խոսրով Աստուրեանի կողմէ, որ Երուսաղէմէն կը ժամանէ Մարսէյլ, ձեռնարկելու իր պաշտօնին: Օրը ըլլալով նաեւ անուանակոչութեան տօնը Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի, պիտի կատարուի հայրապետական մաղթանք, ինչպէս նաեւ մասնաւոր հոգեհանգիստ համօրէն նահատակներու յիշատակին: Արարողութիւնները երգչախումբին բազմաձայն երգեցողութեամբ: Ղեկավար երաժշտապետ Պ. Վ. Սարգսեան: Կ'երգուին օրուան յատուկ խմբերգներ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուի այս Շաբաթ, ժամը 21ին: Ներկայ կ'ըլլայ Շ. կոմիտէն իր կազմով: Կարեւոր օրակարգ:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Փոն տը Շէրիւի եւ շրջակայքի Հայ Ազգ. Միութիւնը կը ծանուցանէ շրջանի եկեղեցասէր Հայութեան, թէ յառաջիկայ Կիրակի տեղւոյս Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ մատրան մէջ հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ Տ. Վ. քհնյ. Գարիպեան, Լիոնէն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարտ 28 եւ 29

Լիոն (28), Մարսէյլ (29)

Փառատօն, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի:

×

Սերաստիոյ Նահանգի Մուրատ Ուսումնասիրացի գեղարուեստական երեկոյթը Մարտ 22ին:

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Գեղարուեստական ցերեկոյթ, Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ, 10 Մայիս 1959

ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՃԱՇԻՆ

Ընթացքին հանուած նկարները շահագրգռուողներու տրամադրութեան տակն են Միութեան գրասենեակը (32 Րիւ տը Թրէվիզ): Հատը՝ 350 ֆրանք:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆ. ԵԿԵՂԵՑԻ

8 bis, Rue des Ternes

Մէթրօ Փորթ Մայեօ կամ Շամփէրէ

Վարդանանցի առթիւ մասնաւոր պաշտամունք այս կիրակի առաւօտ ժամը 10·45ին, կը խօսին պատուելի ԳԱՅԱՅԵԱՆ եւ վերապատուելի ՍԻՍԼԵԱՆ: Նիւթ «Վարդանը դեռ կը խօսի»:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ Հասարակապետութիւն, տար. 4000 փր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 փրանք։ Հատը 20 փր.

ՇԱԲԱԹ 7 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

SAMEDI 7 FÉVRIER 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8414 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4215

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

''ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ''Ի ԼՍԱՐԱՆԸ

Նոր տարեշրջանին համար Համազգային Մշակութային եւ Կրթական Ընկերակցութեան Փարիզի մասնաճիւղը կազմած է նոր ծրագիր մը, որ մեծապէս գնահատելի է։

Ձեռնարկած է ամսօրեայ դասախօսութիւն — սասուլիններու շարքի մը, որուն բացումը կը կատարուի այսօր՝ շաբաթ իրիկուն՝ Հայ Մշակոյթի Տան սրահին մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ։

Երեսուն տարուան բեղուն անցեալ մը ունի իր եւեւ Համազգայինը՝ հիմնուած ըլլալով Գահիրէի մէջ խումբ մը մտաւորականներու կողմէ՝ 1928 Մայիս 28ին, Հայաստանի անկախութեան տասներորդ տարեդարձին օրը։

Ցաւէտ բաժնուած են մեզմէ անոր հայրենասէր հիմնադիրները, — Համօ Օհանջանեան, Նիկոլ Աղբալեան, Լեւոն Շանթ, Գասպար Իփէքեան, Վահան Նաւասարդեան եւ Սեփան Եսայեան, — սակայն կ'ապրի գործը՝ միշտ կենդանի։

Պէյրութի Ճեմարանն է այդ, որ շնորհիւ Փալանճեան քոյրերու նուիրատուութեան տէր դարձաւ հոյակապ կալուածի մը։ Իսկ զոյգ Ամերիկաներու մեր հայրենակիցները իրենց առատաձեռն օժանդակութեամբ հնարաւոր դարձուցին արդիական նոր շէնքերու կառուցումը։

Ճեմարանը դարձած է տնկարան մը, որ կը պատրաստէ հայաշունչ մտաւորականներ եւ կրթական մշակներ Միջնաւոր Արեւելքի մեր գաղութներուն համար։

Շատ համեստ եղաւ Համազգայինի գործունէութիւնը Ֆրանսահայ գաղութին մէջ։ Փարիզի եւ Մարսէյլի մէջ է միայն որ անիկա մասնաճիւղեր ունեցաւ։

Ֆրանսայի պայմանները թոյլ չտուին ճիւղաւորման մըն ալ այս գաղութին մէջ բանալու։ Կարելի չեղաւ իրականացնել օգբացեալ Գասպար Իփէքեանի ծրագիրը, — երկրորդական վարժարան մը բանալ Մարսիլիոյ մէջ։

Կարելի չեղաւ նոյնիսկ շարունակել կարգ մը տեղերու մէջ բացուած հայերէնի շաբաթական դասընթացքները։

Պարբերական դասախօսութիւնները կազմեցին Համազգայինի գործունէութեան դաշտը Փարիզի, մանաւանդ Մարսիլիոյ մէջ։ Առանց նախապատրաստուած, մնայուն ծրագրի։

Մրցակցել, գործօն աշխատանքի նոր շրջան մըն է, որ կը սկսի այժմ Փարիզի մասնաճիւղին համար։

Ամսօրեայ սասուլիններու նիւթերն ու դասախօսները պատրաստուած են արդէն՝ ամբողջ տարուան համար։ Ո՛չ մէկ բան բախտին ձգուած է։ Համազգայինի Լըսարանը ձեռնադատելով սրճարաններու անախորժ մթնոլորտէն, այժմ փոխադրուած է Հայ Մշակոյթի Տան գեղեցկայարկ սրահը, որ սահմանուած է յառաջիկային դառնալու Ակումբ — Ընթերցասրահ՝ բաց բոլորին առջեւ՝ իր ճոխ գրադարանով։

Ասուլիններու կազմակերպիչները դասախօսութեանց համար ընտրած են շինիչ եւ օգտակար նիւթեր, որոնցմէ մեծապէս պիտի օգտուին ունկնդիրները։ Մտքերու փոխանակութիւնը աւելի պիտի ընդլայնէ աւելի եւս լուսաբանուելու։

Հայ Մշակոյթի Տան նորոգութեան աշխատանքները աւելի մեծ եռանդով պիտի շարունակուին գարնան։

Լիայոյս ենք, որ մինչեւ աշուն հնարաւոր պիտի ըլլայ հանրութեան առջեւ բանալ ո՛չ միայն Ակումբ — Ընթերցարանը, այլ նաեւ Շ. Միսաքեան սրահն ու Թանգարանը։

Ծրագրուած է Ռիւ Պլէօի շէնքը դարձնել մտաւորական կեդրոն մը։

Իսկական Հայ Մշակոյթի Տուն մը.

ՀՐԱՆԴ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 21ՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ ՓԱԿՈՒԵՑԱՒ

——o——

ԱՅԶԸՆՀԱՒԸՐ ՄՈՍԿՈՒԱ ՀՐԱՒԻՐՈՒԵՑԱՒ

•

ՈՉ ՄԷԿ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ՝ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Խ. Միութեան համայնավար կուսակցութեան 21րդ համագումարը վերջացաւ եւ բոլոր պատգամաւորները, — բանուոր, արուեստագէտ, գիտնական, — վերադարձան իրենց շրջանները, աշխատանքի վերսկսելու համար։ Հակառակ անոր որ բազմաթիւ նիստին օտար լրագրողները ընդունուած էին, համագումարին փակման նիստը վերապահուած էր անոնց՝ որոնք «համայնավարութիւն կը կառուցանեն»։

Փակման իր ճառին մէջ Խրուշչեւ անգամ մը եւս կրկնեց այս համագումարին նպատակը. — մինչեւ 1965, Խ. Միութիւնը տնտեսապէս դարձնել աշխարհի զօրաւորագոյն երկիրը, գերազանցել Միացեալ Նահանգներու արտադրութիւնը։

Տեղական մամուլի Մոսկուայի թղթակիցները հաշուեկշիռը կ'ընեն 21րդ համագումարին։ Ի՞նչ եղաւ Կրեմլինի մէջ՝ Յունուար 27էն ի վեր։

1.— Խրուշչեւի յաղթանակը։ Ոչ մէկ կասկած այլեւս՝ թէ ան Խ. Միութեան ղեկավարն է։ Ընդդիմադիրները հրապարակէն քշուեցան, խայտառակուելով։ Կուսակցութիւնը կը մնայ իր կողքին։ Անհատի պաշտամունքի դարը վերջացած է։ Խմբական ղեկավարութիւնը կը մնայ ի զօրու, բայց այդ խումբին մէջ մէկ հոգի իր ձեռքերուն մէջ կը խտացնէ երկրին գերագոյն ղեկավարութիւնը։

2.— Խրուշչեւի գերակշիռ դերը կը տեսնուի մանաւանդ արտաքին քաղաքականութեան մէջ։ Մեծերու ժողովի մը գաղափարը կը մնայ Խրուշչեւի միակ նպատակը։ Մաքմիլլընի Մոսկուա այցելութիւնը յաղթանակ մըն է իրեն համար։

Խրուշչեւ, հրապարակաւ, Խ. Միութեան հրաւիրեց նաեւ Միացեալ Նահանգներու Նախագահը՝ Զօր. Այզընհաուըր։ Նախագահը միայն կրնայ տանիլ իր ուզած անձը. օրինակ՝ Տըլլըսը։

Խրուշչեւի մտահոգութիւնը գերմանական հարցն է. — «Ինչո՞ւ համար Խ. Միութիւնը պիտի չընդունի ազատ ընտրութիւններ կատարել Գերմանիոյ մէջ, պայմանաւ որ Պոնի եւ Արեւելեան Պերլինի կառավարութիւնները համաձայն ըլլանուին։ Հարկ է բանակցիլ երկուքին հետ ալ։ Մոսկուա հակառակ կարծիք մը չէ յայտնած այս մասին»։

Խրուշչեւ յայտարարեց նաեւ թէ Մոսկուա չընդունիր միջազգային հսկիչներու առաջարկը՝ ջրածին փորձերու ընդհատման վրայ հսկելու համար. «Մեր մէջ լրտեսներ բերելու նպատակ չունինք։ Պարզ է։ Խորհրդային ծրագիրներն ու առաջարկները փոփոխութիւն չեն կրած»։

3.— Ո՛չ մէկ փոփոխութիւն նաեւ ներքին ճակատի վրայ։ Մանաւանդ Եուկոսլաւ, «անջատական»ներու դէմ։ Այլ եւս ոչ մէկ յոյս՝ Պելկրատի վրայ։ Աւելին. Մոսկուա կը գգուշացնէ ափրիկեասիական երկիրները՝ Պելկրատի դէմ։

4.— Վերջնական էր նաեւ «հակակուսակցական» խմբակին դատապարտութիւնը։ Մալենկով, Մոլոթով, Բուլգանին, Կագանովիչ եւ Շեփիլով հրապարակային դատավարութեան մը չենթարկուեցան, ինչպէս առաջարկած էր Սփիրիտոնով։ Փերվուխին եւ Սապուրով կատարեցին իրենց ինքնաքննադատութիւնները։ Բայց, ինչպէս կը հաստատեն Մոսկուայի մէջ, «կոմունիզմի թշնամինե՛ր»ուն հարցը փակուած է այլեւս։

5.— Վերջապէս, Խ. Միութիւնը պիտի նուիրուի իր եօթնամեայ ծրագրին իրագործման։ Այս ուղղութեամբ Խրուշչեւ կարգ մը թիւեր տուաւ. 85 – 88 առ հարիւր պիտի աւելնայ ծանր ճարտարարուեստի արդիւնաբերութիւնը, իսկ 62–65 առ հարիւր՝ առօրեայ սպառման յատուկ ապրանքներու արտադրութիւնը։ Պիտի գայ ժամանակ մը՝ երբ խորհրդային քաղաքացիները օրական վեց ժամ պիտի աշխատին, իսկ շաբաթը՝ 35 ժամ։ Այս խոստումներուն իրականացումը պիտի ըլլայ, ըստ Խրուշչեւի, 1962 – 1964ին։

Միւս կողմէ, Մոսկուայէն կը հաղորդեն թէ հաւանական է որ խորհրդային Սահմանադրութիւնը բարեփոխման ենթարկուի եւ յարմարցուի՝ «համայնավարութեան նոր պայմաններուն»։ Խորհրդային յաջորդ համագումարը՝ 1961ին։

× Ուաշինկթընի մէջ պաշտօնական ոչ մէկ յայտարարութիւն եղաւ Նախագահ Այզընհաուըրի եղած հրաւէրին շուրջ։ Կը սպասուի որ հրաւիրագիրը, պաշտօնական խողովակներով, հասնի Սպիտակ Տուն։ Այսուհանդերձ, կը կարծուի թէ Նախագահը պիտի մերժէ ընդառաջել Խրուշչեւի հրաւէրին, քանի որ Արեւմուտքը կը փափաքի Արտաքին Նախարարներու ժողով մը գումարել եւ ոչ թէ մեծերու հանդիպում մը ունենալ։

——o——

ՊԱՔՈՆ, աշխատանքի նախարարը մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտնեց թէ ընտանեկան նպաստներու սակը, որ 12 առ հարիւրի ճշդուած էր եւ սահմանումն ալ (փլաֆոն) վերահաստատուած (660.000) կրկին կը փոխուի։ Նոր սակը՝ 14.50 առ հարիւր։

Օրէ Օրին

ՈՒՐԻՇ ԵՐԴՈՒՄՆԵՐ...

——o——

— Երդում կ'ընենք որ այս տարի, երբ հանդէսի մը համար ըսած ըլլանք թէ «ժամը ճիշդ 9ին կը սկսի», անանկ մը պիտի ընենք որ ժամը ճիշդ 9ին ալ սկսի ... Պիտի հարցնէք, անշուշտ, որ՝ եթէ մարդ չունենա՞նք՝ ինչ պիտի ընենք... Մեր վերջին ժողովին մէջ որոշեցինք — մարդ կայ եղեր, մարդ չկայ եղեր, մենք մեր հանդէսը պիտի սկսինք։ Քանի մը անգամ աստնկ ընենք, կը վարժուին եւ տունէն կանուխ ճամբայ կ'ելլեն։ Եղբա՛յր, ասիկա քաշուելիք բան չէ... Օրերով, լրագրին մէջ կը կարդան որ հանդէսը 9ին պիտի սկսի, բայց նորէն 9էն առաջ տունէն դուրս չեն ելլեր... Ակէ ետքն ալ թող տնտնան ու կը տեսնեն իրենց գլխուն գալիքը։

×

— Մենք ալ երկու կարեւոր որոշումներ տուինք՝ մեր անցեալ օրուան ժողովին... Առաջին, այս տարի *վազ* պիտի անցնինք սա «հանդէս», «ձեռնարկ», «ճաշկերոյթ» բառերէն եւ կամաց կամաց պիտի սկսինք ազգին ականջները վարժեցնելու «ցերեկոյթ, երեկոյթ, հացկերոյթ» բառերուն ... Անունը չտամ, *թիթեղ*, այսինքն բծախնդիր, մարդ մը կայ, եօթը տարի է կը պոռայ, կը կանչէ, խօսք մտիկ ընող չկայ... Մարդը իրաւունք ունի... Սա *կիսկէսիմ* «ցերեկոյթ»ը, «երեկոյթ»ը ինչո՞ւ պիտի չգործածենք եղեր... «Ձեռնա՞րկ»ը երբէն ի վեր հանդէս կը նշանակէ եղեր... Շիտա՛կ է մարդուն ըսածը... Մեր երկրորդ որոշումն ալ հետեւեալն է — այս տարի պիտի ունենանք անհատ հանդէսներ — մեղա՛յ, ցերեկոյթներ, երեկոյթներ... Չորս կողմէն կը բո[...] թէ շատ ճառ կը խօսինք։ Մէկ ձեռնարկին մէջ — ներողութի՛ւն, մէկ ցերեկոյթին, երեկոյթին մէջ — երեք, չորս հոգի... է՛, շիտակը քաշուելիք բան չէ... Մեր որոշումը որոշում է — անճառ հաւաքոյթներ, որովհետեւ, ինչպէս մեր նախագահը կ'ըսէ, քանի ճառ խօսինք, այնքան ետ կ'երթանք...

×

— Նեփակ, գրաւոր երդումս՝ ձեզի եւ մեր ազգին ... Այս տարի թղթակցութիւններս պիտի ըլլան շատ կարճ եւ ամփոփ... Ամէնէն երկարը ձեր լրագրին մէկ սիւնակին չափ, այսինքն 5 – 600 բառ... Մեր Տէրտէրը կ'ըսէ թէ հինգ, վեց հարիւր բառով, կարելի է եղեր տալ Անգլիոյ պատմութիւնը ... Խելքս կը հասնի անոր ըսածին... «Շատ խօսելով շատ բան ըսած չես ըլլար» կ'ըսէր մեր վարժապետը։ Ինչպէս կը տեսնէք, նամակիս երկրորդ էջին վրայ ուրիշ երդում մըն ալ ունիմ... Այս տարի, երբ մեր գիւղը ձեռնարկ ունենանք — ներողութի՛ւն, ցերեկոյթ, երեկոյթ, ըսե՛լ կ'ուզէի — նոյն օրն իսկ պիտի նստիմ ձեզի թղթակցութիւն պիտի գրեմ... Երկու եռեքս կրակն ալ ըլլան, նորէն պիտի գրեմ ... Փակագիծ – եթէ, Աստուած չընէ, պատահի որ այս երդումս կէտ առ կէտ չյարգեմ, հիմակուընէ գիտցած եղէք որ յանցաւորը կնիկս եղած պիտի ըլլայ, որովհետեւ, միշտ, ան է որ «ամա՛ն գործ չունի՞ս, *տէ՞րտ* է հատեր, եկող շաբթու գրէ» ըսելէն ըսելէն՝ թղթակցի համբաւս մէկ անգիր իջեցուց ...

×

— Երդում կ'ընեմ որ ա՛լ փափկասուններուն ձեռքը համբուրելու փորձ պիտի չընեմ ... Գէշ սովորութիւն մը ունիմ... *Պախայ*ին խանութը ծանօթ կնոջ մը կը հանդիպիմ, կը փորձեմ ձեռքը պագնել, ցերեկոյթին մէջ կը տեսնեմ օրիորդ մը, անոր ձեռքն ալ համբուրել կը փորձեմ... Նոր իմացայ որ ձեռք պագնելու կնամեծարութիւնը բա՜րձր շրջանակներու մէջ կ'անցնի եղեր, ո՛չ թէ մեր թափթփած արտին մէջ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ մէջ ջախջախուած ամերիկեան օդանաւին մասին Ամերիկայի Արտաքին նախարարութիւնը փաստաթուղթեր հրատարակեց, ցոյց տալով թէ անցեալ Սեպտեմբեր երկուքին ամերիկեան փոխադրական օդանաւ մը, որ զինուած չէր, յարձակման ենթարկուած է խորհրդային հալածիչներու կողմէ։ Արտաքին նախարար Տըլլս եւ փոխ նախագահ Նիքսըն Ա. Միկոյեանի մօտ միջամտութիւն մը ըրած են այս ուղղութեամբ, բայց ան պատասխանած է թէ օդանաւը յարձակման չէ ենթարկուած, այլ՝ ջախջախուած է Հայաստանի մէջ։

ԱՆԳԼԻՈՅ վարչապետը՝ Մաքմիլլըն Մոսկուա կ'երթայ Փետրուար 21ին։ Այցելութիւնը պիտի տեւէ 7 – 10 օր։

ՏԸԼԸՍ Փարիզ հասաւ Ուրբաթ օր եւ երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Նախագահ Տը Կոլի հետ։ Այս առտու, շաբաթ, Տըլլս Պոն մեկնեցաւ։

ՑԻՒՐԻԽԻ մէջ Յունաստանի եւ Թուրքիոյ վարչապետները եւ արտաքին նախարարները (Քարամանլիս – Աւերոֆ եւ Մենտերէս – Զօրլու) կարեւոր խօսակցութիւններ կ'ունենան Կիպրոսի շուրջ։ Լաւատեղեակ շրջանակները կը կարծեն թէ Թուրքիա կ'ուզէ. — ա) Ապահովութիւններ Թուրք Կիպրացիներու կեանքին եւ ինչքերուն համար, բ) Զինուորական Թրքական խարիսխի մը հաստատումը Կիպրոսի մէջ։ Միւս կողմէ Յունաստան կ'ուզէ ա) Ամբողջական վերաքննութիւն մը ընկերակցութեան անգլիական ծրագրին, բ) Ընդհանուր ներում ձերբակալուած յոյն Կիպրացիներուն համար։

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

"ՑՈՒՑԱԿ ՁԵՌԱԳՐԱՑ"

Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսարանը լոյս ընծայած է կարեւոր ու մեծարժէք գործ մը՝ Բաբգէն Աթոռակից Կաթողիկոսի «Ցուցակ ձեռագրաց Անկիւրիոյ Կարմիր Վանուց եւ շրջակայից»: Գր. Պօղարեան իր շահեկան «Ներածական»ին մէջ կը գրէ, թէ այս երկը տպարան յանձնուած էր Երանաշնորհ Գարեգին Կաթողիկոսի օրով, բայց տպագրութիւնը ընդհատումներ ունեցած էր «երերայաջորդ տխուր պարագաներու բերումով»:

Բաբգէն Աթոռակից Կաթողիկոս Կարմիր վանուց եւ շրջակայից գրչագիրներուն ցուցակը կազմած էր Գաղատիոյ առաջնորդութեան շրջանին (1909 – 1913): Աւելի կանուխ, 1901 – 1907 տարիներուն, պատրաստած էր նաեւ Ղալաթիոյ Ազգային Մատենադարանի գրչագիրներուն ցուցակը:

Այս թանկագին ցուցակները փրկուած են 1915ի աղէտէն՝ Սրբազանին ուրիշ ձեռագիրներուն հետ, որոնք հետզհետէ պիտի հրատարակուին Կարմիր վանուց «Ձեռագրաց Ցուցակ»ին վաճառումէն գոյանալիք հասոյթով:

Դժբախտութիւն է, որ Մեծ Եղեռնի տարիներուն անհետ կորսուած են Անկիւրիոյ երեք հարիւրէ աւելի (ճշգիւ 323) գրչագիրները, հազարաւոր այլ ձեռագիրներու հետ: Սակայն բարեբախտութիւն է, որ փրկուած է գոնէ անոնց ցուցակը, շնորհիւ հոգածու ձեռքերու եւ նիւթական զոհողութիւններու: Եւ հիմա ահաւասիկ հրապարակի վրայ է այս թանկարժէք գործը, որուն հրատարակութեան ծախքը ստանձնած էր Հոգելոյս Աթոռակից Կաթողիկոսին դպրոցական ընկերը՝ Յակոբ Յ. Համալեան, իսկ այս վերջնոյն մահէն ետք՝ իր չորս զաւակները կրկնապատկած են նուիրատուութեան գումարը:

Աւելորդ է ըսել, թէ առանց այս վեհանձն եւ ինքնաբուխ նուիրատուութեան, «Ձեռագրաց Ցուցակ»ը պիտի մնար անտիպ: Հիմա հարց է, թէ ո՞վ պիտի ըլլայ, ո՞վ պիտի ուզէ ըլլալ մեկենասը միւս ցուցակին, Ղալաթիոյ Մատենադարանին գրչագիրներու ցուցակին:

Անկիւրիոյ Կարմիր վանուց եւ շրջակայից «Ցուցակ Ձեռագրաց»ը, կարելի խնամքով լոյս տեսած՝ յաջորդական ընդհատումներէ ետք, պատկառելի հատոր մըն է 1518 երկսիւնակ էջ: Գործին կցուած են տեղանուններու եւ անձնանուններու ցանկեր: Դժբախտաբար, կազմուած չէ բուն իսկ ձեռագիրներուն ցանկը: Այս թերին դժուարութեանց առջեւ կը դնէ մանրախոյզ ընթերցողը, որ պիտի ուզէր անշուշտ գիտնալ, թէ որո՞նք են ցուցակագրուած գրչագիրները, ե՞րբ գրուած են, ո՞ւր եւ որո՞ւ կողմէ:

Կարմիր վանուց ձեռագիրները մեծ մասամբ ճառընտիրներ են, մեկնութիւններ, վկայաբանութիւններ, քարոզչագիրքեր, տօնացոյցեր, եւ ժամագիրք, Յայսմաւուրք, Աւետարան, Աստուածաշունչ, Մաշտոց, ընդհանրապէս կրօնական բընոյթ ունեցող գործեր: Սակայն, առանց կարգին, կան նաեւ բանասիրութեան եւ բանասէրներուն համար այլապէս շահեկան ձեռագիրներ, ինչպէս, օրինակ, տաղարաններ, դատաստանագիրքեր, հարանց վարքեր, քերականութիւններ եւ պատմարժէք «յիշատակարան»ներ, որոնք թանկագին նախանիւթեր են մեր պատմութեան եւ գրականութեան պատմութեան համար:

Յիշատակարաններ հաւաքելու այս երախտաշատ աշխատանքը կատարուած է եւ կը կատարուի մասնաւորաբար Հայաստանի մէջ: Յիշենք այս առթիւ «ԺԵ. դարի հայերէն ձեռագրերի յիշատակարանները (1400 – 1450 թ. թ.)», որ լոյս տեսաւ Երեւանի մէջ, 1955ին:

Հոս տեղը չէ քննութեան ենթարկելու այն հարցը, թէ ինչ է արժէքը գրչագիրներու ցուցակագրութեան եւ յիշատակարաններու հաւաքումին: Յիշեցնենք միայն, որ Վիէննայի երախտաւոր միաբաններէն Հ. Յակոբոս Տաշեան հիմը կը դնէր ցուցակագրութեան գիտական նոր մեթոտի մը, որ իր անունով կոչուեցաւ Տաշեան մեթոտ:

Այս մեծարժէք հայկաբանը՝ Հայր Տաշեան՝ 1890ին լոյս ընծայեց գիշերաջան տքնութեամբ կազմած իր ցուցակը՝ «Վիէննայի կայսերական Մատենադարանի հայերէն ձեռագիրներուն ցուցակը» անունով, որուն պիտի հետեւէր, 1895ին, դարձեալ Վիէննայի Մխիթարեանց Մատենադարանին Հայերէն ձեռագիրներուն ցուցակը, «կոթողային մայր ցուցակ», ինչպէս իրաւամբ կը գրէ Գր. Պօղարեան իր «Ներածական»ին մէջ:

Հայր Տաշեանէն ետք — եւ անոր օրինակին հետեւելով — կատարուեցան վանական եւ այլ մատենադարաններու հայերէն ձեռագրաց ցուցակագրութիւններ (Աճառեան, Սարգիսեան, Ոսկեան, Քէչիշեան, Թոփճեան, Կիւլէսէրեան, Ակինեան, Սիրմէեան, Գուշակեան, Պօղարեան եւայլն): Կը տեսնուի, որ օգտակար եւ արդիւնաշատ աշխատանք կատարուած է այս ուղղութեամբ ինչպէս Հայաստանի նաեւ Արտասահմանի մէջ:

Ընթացիկ եւ ամէնօրեայ ընթերցումի յատուկ չեն այս հաւաքումները, բայց անշուշտ թանկագին նպաստ մըն են հայ մշակոյթի պատմութեան համար: Եւ կ'արժէ, որ շարունակուի աշխատանքը: Տեղն է հիմա ըսելու, թէ ... մեկենասներ կը փնտռուին:

Բաբգէն Աթոռակից Կաթողիկոսի ցուցակագրած գրչագիրներուն թիւ 32ը բառարան մըն է: Ահա քանի մը մանրամասնութիւններ այդ բառարանի մասին.

«Թուղթ կամ Երես՝ 522: — Մեծութիւն՝ 27×19·5×4·5 սմ.: — Գրութիւն՝ 21 × 14 սմ., անկանոն, երկսիւն, իւրաքանչիւր սիւնակ վեց սմ. պիտի ըլլայ, բայց աւելի պակաս անկանոն է: — Գիր՝ նոտր, որ դէպի շեղագիր կ'անցնի: — Տող՝ 29 – 31 անկանոն:

«Մատեանս է Բառարան կամ Բառագիրք հայերէնէ հայերէն–իտալերէն. քիչ բառերուն իտալերէնը չէ գրուած հայերէն համանիշներէ ետքը: Տեղ տեղ բառերուն թուրքերէններն ալ գրուած [illegible], անշուշտ հայերէն գիրերով»:

Բառարանի պահպանակին վրայ գրուած է. «Թվին Քրիստոսի 1726 Փետրվարի 3 ընկալայ զառաջին սուրբ աստիճանն որ էր տօն Սրբոյն Վլասայ եպիսկոպոսի եւ ի 10 զսարկաւագութիւն որ էր տօն Սըրբուհւոյ Աքօլաստիկեայ կուսին եւ մարտիրոսին»:

Պէտք է ենթադրել ուրեմն, որ բառարանը գրուած է 1730ական թուականներուն:

Ցուցակագրուած ձեռագիրներուն մէջ կայ նաեւ «Համառօտ քերականութիւն պարսկերէն» (թիւ 36), գրուած՝ հաւանաբար 1817էն ետք, ձեռամբ Յովհաննէս վրդ. Սաչախճեանի: Բաբգէն Սրբազան կը նկատէ. «Ձեռագիրս պարզ ընդօրինակութիւն մըն է, հաւանաբար Պալատցի Գէորգ Դպրի պարսկերէն քերականութենէն: Այս գործը չունիմ որ համեմատէի, առոյգ վճիռ մը տալու համար»:

Պէտք է ըսել, որ Բաբգէն Աթոռակից Կաթողիկոսի այս հաւաքումները կը պահանջեն անսպառ համբերութիւն ու եռանդ, մտքի կեդրոնացում, ջիղերու լարում եւ անհուն սէր հայ դպրութեան: Այս տուրքերով՝ Սրբազանը կրցած է փրկել «մանրանկար»ը, գոնէ մանրանկարը երեք հարիւրէ աւելի գրչագիրներու:

Աւելցնենք նաեւ, որ ցուցակագրուած ձեռագիրները մեծ մասամբ 17րդ, 18րդ եւ 19րդ դարու գործեր են: Կան նաեւ ԺԱ. եւ աւելի ետքի դարերուն գրուած գրչագիրներ:

Ի դէպ. վա՞նք ալ ունէինք ուրեմն Անատոլուի սրտին՝ Էնկիւրիի մէջ: Բայց ինչո՞ւ արդեօք «Կարմիր» կոչուած է այս վանքը:

Հիմա այս բոլոր վանքերէն, եկեղեցիներէն, դպրոցներէն, ձեռագիրներէն եւ մշակոյթի կեդրոններէն կը մնայ միայն ափ մը մոխի՛ր:

Աւա՜ղ ...

Շնորհակալ պէտք է ըլլալ Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան, որ կրցաւ Բաբգէն Սրբազանի այս մեծարժէք գործը փրկել «դերութեան իր ճակատագիր»էն, ինչպէս պիտի ըսէր մեր հանգուցեալ բարեկամը՝ Յակոբ Օշական:

(Խմբագրական՝ ՅՈՒՍԱԲԵՐի)

ՅՈՒՇԵՐ ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՄԱՍԻՆ

Բ.

Համերգի աւարտումէն վերջ, անոր վերացնող եւ յուզիչ ազդեցութեան տակ, ընկերներս եւ ես գինովի մը արբշռանքով քաշուեցանք Թատրոնի կից պարտէզի մէկ անկիւնը, սեղանի մը առջեւ խօսակցելու եւ փոխանակելու համար մեր տպաւորութիւնները, որմէ յետոյ անկեղծ եւ զգացուած շնորհակալութիւն յայտնելով գիս համերգ առաջնորդող երկու ազնիւ եւ խանդավառ բարեկամներուս, սիրալիր բաժնուեցայ իրենցմէ:

Հետեւեալ օրը, քիչ մը վեհերոտ, այցի գացի Կոմիտասի տունը, որ կը գտնուէր Բանկալթըի Թալը մօտէն ճանչնալու համար հայ ժողովրդական երաժշտութեան ստեղծիչը, յայտնելու համար իրեն՝ երախտապարտական անկեղծ եւ անվերապահ հիացումս:

Դուռը միշտ բաց կը մնար, բաւական մութ սենեակի մը մէջ, գետինը, կարպետի վրայ նստած գտայ Կոմիտասը, կռթնած պատին, ուրկէ կախուած էր իւղաներկ հսկայ նկար մը՝ որ իրենն էր՝ ծառի մը տակ նստած, գլխահակ, զբաղած էր գրքի մը ընթերցումով: Այդ նկարը եւ հոն գտնուող ուրիշ շատ մը նկարներ, իր սենեկակից եւ իր անբաժան ընկեր Փանոս Թերլեմէզեանի գործերն էին: Այդ պահուն իր քովը կը գտնուէին քանի մը աղջիկներ եւ տղաներ, իր «քէրթենքելէ»ները (մողէզները), ինչպէս մտերմօրէն սովոր էր կոչել զանոնք:

Երբ անունս տուի, գիս ընդունեցաւ պարզ, անվերապահ եւ ջերմագին, կարծես տարիներով մտերիմ ընկերներ եղած ըլլայինք. գիս ներկայացուց շուրջիններուն.

— Ծանօթացէք, մեր Սալբին է: Լիբանանէն տարաշխարհիկ նորավէպեր հրամցնող մեր նոր գրողը ...:

Սառոյցը հալեցաւ: Կ'ենթադրէի գտնել դէմս խոժոռ, ինքնագոհ եւ վերապահ անձնաւորութիւն մը, մինչ Կոմիտաս մէկ ճիւղէն միւսը ոստոստող յարաշարժ թռչունի մը նման սրամիտ կատակներ կ'ընէր, կը պատմէր, կը խօսէր ասոր անոր հետ, մանուկի նման միամիտ հարցումներ կ'ընէր, յետոյ զուարթ եւ հնչուն քրքիջ մը կ'արձակէր:

Երբ հրաժեշտ առի իրմէ, շատ տրամադիր եւ հպարտ էի՝ Կոմիտասի պէս արժէքաւոր դէմքի մը հետ ծանօթանալուս համար:

Իբր գաւառացի նորաւարտ բժիշկ, չէի կրնար աւելի երկար մնալ Պոլիս, ապրելու համար պէտք էր գործի սկսիլ:

Վերջին այցելութիւնս տուի Կոմիտասին: Սիրով եւ յուզումով ողջագուրուեցանք: Եւ շատ բաժնուեցայ իրմէ, ձգելով նաեւ Պոլիսը՝ 1912ի Փետրուար ամսուն:

Երկու տարի վերջ դարձեալ Պոլիս եկայ, այս անգամ իբր բժիշկ սպայ:

Բաւական հարցուփորձէ վերջ, կրցայ տեղեկանալ Կոմիտասի գործունէութեան մասին: Պոլսէն իմ երկու տարուան բացակայութեանս շրջանին, Կոմիտաս նախ համերգներ տուած էր Իզմիրէն մինչեւ Իզմիթ, Պարտիզակ, Չէնկիլէր, Նոր Գիւղ, եւ ուրիշ հայաշատ բազմաթիւ վայրեր, յետոյ գացած էր Փարիզ, հոն տեղի ունեցած երաժշտական ընդհանուր համագումարին մասնակցելու: Ան Փարիզ հաւաքուած աշխարհի ամենամեծ երաժշտագէտներու առջեւ, իր դասախօսութիւններով, կախարդական երգերով ապացուցած էր հայ ուրոյն երաժշտութեան գոյութիւնը, լրացուցիչ բացատրութիւններ տուած էր անոր ժամանակի, կշռի, տաղաչափութեան եւ կազմուածքի մասին, արժանանալով միջազգային երաժշտութեան մեծ դէմքերու անսովոր գնահատանքին եւ հիացման:

Այս շրջանին, Կոմիտաս նորէն ժամանակ գտած էր, անգամ մը եւս այցելելու Արարատեան երկիրը, տեսակցելու իր հին բարեկամներուն, աշակերտներուն, իր շինական ախպերներուն եւ իր սիրելի Հայաստանի սարերուն, ձորերուն «ծըմակ»ներուն հետ, որոնց զուլալ ակերէն ներշնչուած հիւսեր էր ան իր անմահ եղանակները: Սուրէնեան մոլեռանդ եւ վրէժխնդիր կաթողիկոսը փլցնել տուած էր Էջմիածնի անոր երազանքի դալարուն անկիւնը, անոր խարխլած տունը, ուր շատ տարիներ, տքնած եւ կերտած էր հայ ժողովրդական երաժշտութեան կոթողները:

Կոմիտաս, յուսալքուած, դարձեալ վերադարձաւ Պոլիս, ուր իրեն կը սպասէր ահաւոր վախճան մը: Համաշխարհային առաջին պատերազմը սկսած էր, բայց Թուրքիան դեռ կը սպասէր: Օրէնքները հետզհետէ կը խստանային, արտասահմանի հետ երթեւեկը կը դառնար օրէ օր գրեթէ անկարելի:

Շատ անգամ, շաբաթ գիշերները Կոմիտասի հետ կը հանդիպէինք իր տան մօտ գտնուող Օսման պէյի մեծ շէնքի մը վերի յարկը, բանաստեղծ եւ բանաստեղծուհի Հրանդ եւ Զապէլ (Սիպիլ) Ասատուրներու բնակարանը: Կոմիտաս այն ատենները զգալաբար շատ բան կորսնցուցած էր իր շէնշող, պոռթկացող բնաւորութենէն, իր քրքիջներէն: Ճակտի բազմաթիւ խորշոմները, մտահոգ երեւոյթ մը կուտային իրեն: Նոյնիսկ իր տրամադիր վայրկեաններուն, ժպտած ժամանակ, նուրբ տխրութիւն մը կը նշմարուէր ակնակապիճներու խորքը:

Անծանօթ աղէտի անորոշ նախազգացումը բոլորի սրտին մէջ լուռ կերպով կը կատարէր իր քայքայիչ գործը: Սիպիլի երիտասարդ, վարդաւուն աղջիկները, երկու կողմէն Կոմիտասի թիկնաթոռին սեղմուած, ճառագայթող աչքերով միշտ կ'աղերսէին.

— Վարդապե՛տ, երգէ՛, երգէ մեզի... «Տարօնն աստղ արօր հաւքուն, ինչո՞ւ կուլաս կուց – կուց արուն, էլի կուլայ կանաչ գարուն ...»:

— Վարդապե՛տ, երգէ «Կռունկ»ը:

Ուրիշ դրացի օրիորդ մը կ'ըսէր.

— Կ'աղաչեմ, երգէ «Ջինար ես կանանչ մի, մեր դռնէն հեռանալ մի ...»:

Սիպիլ կը միջամտէր, աղջիկները կը քաշէր, կը նստեցնէր իր քովը, յետոյ լուռ, աղերսական նայուածքը կը ձգէր վարդապետին վրայ: Այն ատեն, առանց ոեւիցէ առարկութեան, Կոմիտաս իսկոյն կ'անցնէր դաշնամուրի առջեւ եւ իր բիւրեղեայ ձայնը կը թնդար սենեակին

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ ՄԸ

Ձեզի ծանօթ է որ 1954 եւ 1955 տարիներու ընթացքին, Համազգային Մշակութային Ընկերակցութեան եւ Նշան Փալանճեան Ճեմարանին հիմնարկութեան 25ամեակի տօնակատարութեան հանդէսները տեղի ունեցան:

Ինչպէս ամէն տեղ, Փարիզի Համազգայինի Մասնաճիւղն ալ Սորպոնի մէջ հանդիսաւոր տօնակատարութիւնով մը տօնեց Մշակոյթի այդ հանդէսը, ընդհանուր խանդավառութեան մէջ:

Փարիզի Մասնաճիւղին գործունէութիւնը սակայն ուրիշ մարզի մը մէջ աւելի կը շեշտուէր: Աւելի քան վեց տարիներէ ի վեր ծանօթ են իր լսարանական դասախօսութիւնները, որոնք տրուած են ծանօթ գրագէտներու եւ մտաւորականներու, ինչպէս նաեւ հիւրաբար Փարիզ այցելող մեր հայրենակիցներու կողմէ:

Այդ դասախօսութիւնները մեծ մասով գրական եղած են, բայց պէտք է աւելցնել որ անոնք շօշափած են նաեւ գեղարուեստական, պատմական ու բանասիրական նիւթեր:

Այս դասախօսութիւններու համար, պէտք է խոստովանիլ, բաւական դժուարութեամբ սրահներ գտնուած են: Շատ անգամ ակամայ ընտրած ենք սրճարաններու վերի յարկերը, գիտնալով մէկտեղ, որ այդ սրահները շատ մը անպատեհութիւններ կը ներկայացնէին:

Հիմա որ Մշակոյթի Տան դասախօսութիւններու եւ հաւաքոյթներու յատկացուած սրահը յարմարութիւններով կ'օժտուի, ուրախ ենք յայտարարելու որ Համազգայինի լսարանական կեանքը նոր շրջան մը կը թեւակոխէ: Առ այժմ որոշուած է ամիսն անգամ մը հաւաքուիլ եւ հրաւիրել ծանօթ անձեր, որպէս զի մեզի ներկայացնեն շահեկան եւ պատրաստուած դասախօսութիւններ: Բացման այդ հանդիսութիւնը տեղի պիտի ունենայ այս Շաբաթ երեկոյ:

Համազգայինի կեդրոնը իր երեսնամեայ գոյութեամբ մշակոյթի զանազան մարզերու բերած է եւ պիտի բերէ իր աշխատանքի բաժինը, հրատարակչական, թատերական եւ երաժշտական ձեռնարկներով:

Սակայն Նշան Փալանճեան Ճեմարանին գոյութիւնը, իր կրթական – մանկավարժական աշխատանքին թագն ու պսակն է, ամէնէն դրական եւ շօշափելի գործը: Ամէն Հայ պէտք է գուրգուրայ այդ բարձրագոյն Հաստատութեան վրայ, ուր կը պատրաստուին վաղուան մեր մտաւորականները, խմբագիրներն ու հանրային գործիչները: Աւելի քան անհրաժեշտ է որ մեր բոլորին ուշադրութիւնը կեդրոնանայ անոր վրայ, որ ազգապահպանումի ամէնէն դրական միջոցներէն մէկն է:

Մ. Գ.

ՎԻՐՃԻՆԱ ՆԱՀԱՆԳԸ ՎԵՐՋ ԿԸ ԴՆԷ ՑԵՂԱՅԻՆ ԽՏՐՈՒԹԵԱՆ

Վիրճինիայի մէջ (Միացեալ Նահանգներ) ցեղային զատորոշման հակառակորդները կարեւոր յաղթանակ մը տարին: Ինչպէս ծանօթ է «զանգուածային դիմադրութիւն» մը կազմակերպուած էր՝ թոյլ չտալու համար որ սեւամորթերը նոյն դպրոցները յաճախեն՝ սպիտակամորթերու հետ: Բայց Վիրճինիա նահանգի Գերագոյն Ատեանը Յունուար 19ին որոշում մը տուաւ, որուն յաջորդեցին բազմաթիւ ուրիշներ՝ միանգամընդմիշտ վերջ տալով Սեւամորթերու եւ Սպիտակամորթերու միջեւ դրուած խտրութեան:

Դպրոցական վերամուտին (Սեպտեմբեր), Վիրճինիա նահանգի կառավարիչը՝ Ալմոն, որ ծանօթ փաստաբան մըն է, կարգ մը օրէնքներ քուէարկել տուած էր, այդ ձեւով ընդդիմանալու համար դաշնակցային Գերագոյն Ատեանի տուած որոշումին. արդարեւ, 1954 Մայիս 17ին բոլոր նահանգները կը հրաւիրուէին իրենց դպրոցները միացնել եւ քաղաքացիներու միջեւ խտրութիւն չդնել: Վիրճինիայի Գերագոյն Ատեանը հակասահմանադրական նկատեց այս օրէնքը: Բայց կառավարիչ Ալմոն անմիջապէս անդրադարձաւ իր սխալին: Վարժ փաստաբան, հրապարակաւ յայտարարեց թէ կարելի չէր ցեղային զատորոշումը շարունակել Վիրճինիոյ մէջ, որ կը գտնուի «սեւ օրերու մէջ»:

Կառավարիչը, ուրեմն, դիրք կը փոխէ յանկարծ, ստանձնելով սեւերու պաշտպանութիւնը, իբրեւ օրէնքի մարդ: Ծայրայեղները կ'ուզեն պայքարը շարունակել, բայց այս անգամ կառավարիչը վճռած է ընդդիմանալ անոնց:

Օրինական պայքարը վերջնականապէս կորսնցուցած՝ ծայրայեղները տակաւին ճնշում կրնան բանեցնել, դպրոցները «պոյքոթ»ի ենթարկելով, բայց Յունուար 19ի վճիռը վերջնական հարուած մըն է «զանգուածային դիմադրութեան»:

Ամէն պարագայի մէջ, ինչ որ ալ պատահի, այլեւս յստակ է թէ ցեղային զատորոշման պատը սկսած է փլիլ, դանդաղօրէն բայց վստահօրէն: Մոլեռանդները անշուշտ կրնան երկար ատեն դիմադրել այս շարժումին, իրենց զաւակները դպրոց չղրկելով, սակայն պէտք չէ մոռնալ նաեւ, թէ ծնողքները կ'ուզեն կրթութիւն տալ իրենց փոքրիկներուն ...:

Սուր պայքար կայ նաեւ քուէարկութեան իրաւունքի մարզին մէջ: Վերջերս, Ալապամայի մէջ դէպք մը պատահեցաւ, զարմանք պատճառելով բոլորին: Միացեալ Նահանգներու նման ազատ երկրի մը մէջ, Ալապամայի իշխանութիւնները թոյլ չէին տար որ Սեւամորթերը քուէարկեն: Քննութիւնները ցոյց տուին, թէ անոնք ամէն գնով Սեւամորթերը քուէատուփերուն չէին մօտեցներ:

Ուաշինկթընէն ղրկուած յանձնախումբ մը հարցապնդեց Սեւամորթերը, որոնք, գրեթէ բոլորն ալ, նոյն բանը կրկնեցին: Ժամերով, երբեմն՝ օրերով պէտք է սպասեն՝ ընտրական ցանկերու վրայ արձանագրուելու համար: Երիտասարդ ուսանողուհի մը առաջարկած են որ Սահմանադրութեան երկրորդ յօդուածը ընդօրինակէ: Սեւամորթ ուսանողուհին աշխատանքը կատարած է, մէկ ժամուան մէջ ութ մեծ էջեր լեցնելով. գիրը՝ շատ մաքուր: Բայց, աղջկան առաջարկը մերժուած է: Սեւ ապարակապան մը ճամբու դրուած է, որովհետեւ «գիրը դէշ է...»: Իսկ ամէնէն հետաքրքրականը այն է՝ թէ Սէլըրս անունով սեւամորթ մը վեց անգամ մերժուած է եւ չէ կրցած արձանագրուիլ ընտրացանկերուն վրայ:

Այս բոլորին համար՝ ոչ մէկ տեղին պատճառ:

Ուաշինկթընի կառավարութիւնը վճռական միջոցներու կը դիմէ այս դէպքերուն վերջ մը տալու համար, հակառակ անոր որ ժողովուրդին մեծամասնութիւնը ցեղային զատորոշումը կը պահանջէ:

Թ. Ս. Թ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԸ՝ ԻՐ ԿՐԹԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՎ

Յունուար 18ին, Կրընոպլի Կապ. Խաչը «Մանուկներու Օրը» տօնեց տօնածառահանդէսով մը, որուն ներկայ էին բազմաթիւ ծնողքներ եւ հայրենակիցներ: Անոնք եկած էին ոչ միայն ուրախացնելու հայ մանուկները, այլ մանաւանդ ուզած էին իրենց ներկայութեամբ քաջալերել հայ կնոջ նախաձեռնութեամբ կատարուած այս ազգօգուտ ձեռնարկը:

Վստահօրէն կարելի է ըսել թէ «Մանուկներու Օր» անուան տակ տրուած այս հանդէսը՝ հոգեկան բաւարարութիւն տուաւ եւ մեծերուն եւ պզտիկներուն: Որովհետեւ Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը իր հովանաւորած դպրոցին հմայքը բարձրացնելու եւ տղաքը դպրոցին կապելու մտահոգութեամբ, մեծ ճիգ էր թափած: Մեր ընկերուհիները, զոհելով իրենց անհատական գործի ժամերը՝ ձեռք–ձեռքի տուած, աշխատած էին շաբաթներ շարունակ, ու յաջողած էին պատրաստել գեղարուեստական ճաշակով հանդէս մը՝ որ կրնար գոհացնել ամէնէն դժուարահաճներն անգամ: Հապա դպրոցի աշակերտնե՞րը՝ որոնք ամբողջ երկու ամիս, (բոլոր կիրակիները՝ առաւօտ դաս, կէսօրէ ետքը փորձ), փորձերուն հետեւած են ճշդապահութեամբ: Որքան հետաքրքրական է տեսնել զիրենք փորձերու ընթացքին, մանաւանդ բոլորովին պզտիկները, համակ խանդ ու եռանդ: Չեն վախնար սորվելէ, պատրաստ են քանի մը դեր առնելու: Պէտք է լսել իրենց ոգեւորութեան արտայայտութիւնները, համոզուելու համար թէ այդ մանկական հանդէսները որքան բարերար ազդեցութիւն կ'ունենան մեր փոքրիկներու հոգիներուն մէջ, ազգային ոգիի կազմութեան եւ աճման տեսակէտով:

Եւ ըսել թէ ծնողքներ կան, որ զանազան նկատումներով ու անհիմն պատճառաբանութիւններով հեռու կը մնան հայկական դրոշմ կրող նման ձեռնարկներէ: Ինչպէ՞ս բացատրել այս աններելի թերացումը: Թերեւս չեն անդրադառնար, որ զրկած կ'ըլլան իրենց իսկ զաւակները հայկական ջերմիկ մթնոլորտի բարերար ազդեցութենէն: Եւ երբ օրին մէկը՝ անդրադառնան, պիտի ափսոսանքով տեսնեն թէ ուշ է արդէն եւ ուերը գործուած: Ինչո՞ւ մոռնալ, որ մանուկի մը հոգին՝ յար եւ նման է տունկի մը՝ որուն կրնանք մեր ուզած ձեւը տալ, երբ դեռ նորաբոյս, մատղաշ է:

Հանդէսը կը բացուի Տիկին Միքայէլեանի շնորհակալութեան խօսքով, ուղղուած Կապոյտ Խաչի Կրթական ու բարեսիրական գործը գնահատող, եւ անոր ձեռնարկները քաջալերող հասարակութեան: Յետոյ դպրոցի աշակերտները կ'երգեն «Այ նոր տարի» ուրախ երգը: Մին չմեծերը կ'երգեն, փոքրերը շուրջ պար են բռնած, նոր տարուան զալուստը աւետող ուրախ ու զուարթ շարժուձեւերով, որ անմիջապէս կը ստեղծէ խանդավառ մթնոլորտ մը, եւ օրուան գեղարուեստական ճոխ բաժինը ամբողջ երեք ժամ, կը շարունակուի նոյն թափով, յուզելով, խանդավառելով ներկաները, որոնք իրենց ջերմ ծափերով, գնահատանքի ուրախ արտայայտութիւններով կը քաջալերեն մեծ ու պզտիկ դերակատարները, որոնց հոգիները բեմական իրենց յաջողութեան արդար հպարտութեամբ կը խայտան: Յուզիչ է մանաւանդ տեսնել բոլորովին փոքրերու խրախանդումը եւ մտահոգութիւնը: Միշտ կը վախնան որ յայտագրին վրայ կրնայ իրենց անունը մոռցուիլ, կը մօտենան, կը յիշեցնեն քանի մը անգամ:

Եւ ըսել թէ, այս խանդավառ մանուկներն են, որ յետագային մեծնալով, կը հեռանան հայկական ածուէն, կը դառնան ազգային տեսակէտով անտարբերներ, անօգտակար տարրեր: Ո՞վ է սակայն յանցաւորը, անո՞նք թէ մենք մեծերս: Կ'աշխատինք, կը գրաւինք անոնցմով՝ երբ կ'ուզենք, երբ մեզի հաճելի է, երբ մեր ժամանակը կը ներէ: Կը մոռնանք սակայն, որ մանուկի մը հոգին՝ նման իր մարմնին՝ կարօտ է ամէնօրեայ սնունդի:

Մեր հանդէսներու հայկական պարերուն վարժուած եւ դժուարահաճ դարձած հանդիսատեսները, այսուհանդերձ, ջերմութեամբ կը ծափահարեն 13–15 տարեկան աղջնակներէ կազմուած Կապ. Խաչի նոր պարախումբը, որ կը պարէ չորս յաջորդական պարեր, որոնք երկու տարուան ընթացքին բրած են արդէն մեծ յառաջդիմութիւն:

Ներկաներուն համար բոլորովին նոր եւ հաճելի անակնկալ մը եղաւ դպրոցի բարձրագոյն դասարանին կողմէ երգախառն գեղեցիկ պատկերներով բեմադրուած «Յիսուսի ծնունդը», որուն բեմադրութեան եւ տասնեւհինգ դերակատարներուն զգեստներու ճոխութեան համար, մեր ընկերուհիները տարած էին մեծ աշխատանք: Դերակատարներուն մասին մեր գնահատանքի խօսքը կ'ուղենք բոլորին: Զենք ուզեր անուն տալ, կը համբուրենք ամէնքն ալ սիրով ու գուրգուրանքով, ըսելու համար որ լաւ էին ու յաջող:

Սրահին խորքէն յառաջացող Կաղանդ Պապային փողի ձայնը, ծերունի հիւրը ընդունելու համար բեմին վրայ շարուած մանուկներու կողմէ կ'ընդունուի ուրախութեան բացագանչութիւններով: «Այսօր մեզի Կաղանդ է, Կապոյտ Խաչը պիտի կաղանդէ զուարթ երգով», անոնք կ'ողջունեն Կապոյտ Խաչի նուէրներով բեռնաւորուած, եւ ցուպին կռթնած ծերունին (Պ. Մարաշլեան), որ կուգայ շատ հեռուներէն եւ ունի բարեմաղթութիւններ եւ յորդորներ մեծին ու պզտիկին համար:

Օրուան խօսնակ Պ. Բարախեանի հրաւէրով, պզտիկները կուգան կը շրջապատեն իրենց այնքան սիրած Կաղանդ Պապան, կարդալ կ'ըսեն անոր իրենց բաղձանքներն ու ցանկութիւնները եւ կը ստանան իրենց նուէրները: Զարաճճիները, իրենց ուրախ երգերով կը ստիպեն խեղճ ծերունին, որ ցուպին կռթնած՝ ցատկէ ու պարէ ընդհանուր ծափ ու ծիծաղի մէջ:

Այս խանդավառ պահէն վերջ՝ ի նպաստ դպրոցին աճուրդի դրուած ափսէ մը թերթանուշ, նուէր՝ Տիկին Ուզունլեանի կողմէ, պարզ կոչի մը վրայ կը ստանայ նուիրատուութեան հանգամանք (ցանկը առանձին): Միւս կողմէ կէս ժամուան դադարի ընթացքին՝ կը սպառի պիւֆէն:

Անմահն, ազնիւ ու բարի ժողովուրդ, որու համար կ'արժէ աշխատիլ ու աքնիլ: Պարզ ձեռնարկ մը եւ արդէն ապահովուած է մեր դպրոցին քանի մը ամիսներու ծախքը:

Կը նայինք մեր շուրջը, գոհունակութեան անուշ ժպիտով մը կը փայլին մեր ընկերուհիներուն յոգնած դէմքերը, որովհետեւ ի տես այս նիւթական ու բարոյական սքանչելի արդիւնքին՝ անոնք մոռցած են արդէն իրենց շաբաթներու յոգնութիւնը, ու կը պատրաստուին յաջորդ օրն իսկ այցելել գաղութի ծեր ու անկար կարօտեալներուն, զանոնք ալ իրենց ուրախութեան մասնակից ընելու բարի ցանկութեամբ:

Ա. ՍԻՍԼԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐՎՈՂ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

Ամերիկացի զբօսաշրջիկ մը Ակրոպոլիս կ'այցելէ:

— Երկրաշարժը ե՞րբ պատահեցաւ, կը հարցնէ պահապանին:

— Ո՞ր երկրաշարժը: Աթէնքի մէջ երկրաշարժ չէ պատահած երբեք, կը պատասխանէ ան:

— Հապա այս սիւները ինչո՞ւ փլած են:

մէջ, Թրթռուն, հզօր եւ անհունօրէն ոգեւորիչ.

«Հայոց ախպեր, Մոկաց Միրզէն»:

Սիպիլի բնակարանին մէջ, ամիսներու ընթացքին ունեցանք այսպիսի մի քանի հաճելի երեկոյթներ: Կոմիտաս՝ այն չէնշող, յարաշարժ մարդը կ'երգէր, բայց սակաւախօս դարձած էր: Աղջիկները դաշնակ կը նուագէին: Տեղի կ'ունենային գրական զրոյցներ: Բայց այս բոլորը վերջ ի վերջոյ անխուսափելի կերպով կուգային կը յանգէին օրուան քաղաքական դէպքերուն եւ եղելութիւններուն վերաբերեալ ընդհանուր խօսակցութեան եւ զանազան մեկնաբանութիւններու, ոմանք յոռետես, ոմանք լաւատես: Կոմիտաս այս վերջին խմբակին կը պատկանէր:

ՏՈՔԹ. Ա. ՍԱԼԲԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (344)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԻԷ.

ՎԱՆՔԵՐԻ ՇՈՒՐՋԸ

— Խնդրեմ իմ վերարկուն այստեղ բեր, — ասաց նա վշտացած ձայնով:

Երբ վերարկուն տարայ, նա փաթաթուեցաւ, պառկեց խոտերի վրայ:

— Կամենում ես քնե՞լ, — հարցրի նրանից:

— Ես զզւում եմ այդ մարդիկներից, եթէ գիտենայի, որ բողոքականներ են, ես բնաւ նրանց չէմքի վրայ ոտք չէի դնի: Չէ կարելի նրանց հանդիպել, առանց կրօնական վիճաբանութիւններ լսելու:

Նա գլուխը դրեց իր թեւքի վրայ եւ լռեց:

Ես հաւատացած էի, որ նա հանգստանալ չէր կարող, ես հաւատացած էի, որ նրան երկար պիտի տանջէր այն միտքը, որ եղբայրը զլանում է իր հարազատին եղբայր կոչել:

Ես վերադարձայ սրահը. վիճաբանութիւնը դեռ շարունակւում էր. ես երբեք չէի տեսել Ջալլադին այնպէս տաքացած:

Մէկը մեզ մօտ հասերի վրայ պառկած խռմփում էր: Վիճաբանութեան ձայնից զարթնեց, գլուխը վեր բարձրացրեց եւ քնաթաթախ նայեց մեզ վրայ:

— Պօղոս եղբայր, զարթնեցի՞ր, — կարեկցութեամբ, հարցրեց նրանից Թաթոս եղբայրը:

Պօղոս եղբայրը, փոխանակ պատասխանելու, սկսեց յօրանջել, աչքերը ճմռել, որ լաւ տեսնէ, թէ մենք ինչ մարդիկ ենք: Նա նոյնպէս մեզ նման ճանապարհից էր եկած, եւ յոգնած պառկել էր: Մինչեւ նա կը վերկենար, կը լուացուէր, որ քունը փախցնէ, նրա բացակայութեան ժամանակ, Թաթոս եղբայրը ծանօթացրեց մեզ նրա անձնաւորութեան հետ, թէ նա Բաղէշից է եկած, այնտեղի եղբայրներից է, ձմեռը տեղային դպրոցներում վարժապետութիւն է անում, իսկ ամառը շրջում է գիւղերում, քարոզ է տալիս, մխիթարում է եղբայրներին Տիրոջ խօսքերով եւ այլն:

— Նա ընկլիզի լեզու էլ է իմանում, — աւելացրեց Սուրբ Գրքերի տարածողը:

— Ուրեմն միսիօնարների աշակերտ կը լինի, — նկատեց Ջալլադը:

— Նա նրանց մօտ է սովորել, եւ նրանցից այժմ լաւ ռոճիկ է ստանում:

— Ո՞րքան:

— Ամսական երկու ոսկի:

— Ա՞յդ է «լաւ ռոճիկը»:

Պօղոս եղբայրը մի գնդաձեւ մարդ էր, մի աչքից կոյր, որ ծածկելու համար մոյգ–ծխագոյն ակնոցներ էր գործ ածում: Նրա մարմնի բոլոր անդամները միատեսակ կլորուած էին, կարծես թէ, ծայրեր չկային: Մեր հիւրընկալի կինը, աղջիկը մի առանձին հող տարան նրա լուացուելու եւ երեսը սրբելու մասին, որը վերջացնելուց յետոյ, եկաւ նստեց մեզ մօտ:

— Հրամանքնիդ ո՞րտեղացի էք, — եղաւ նրա առաջին խօսքը:

Մեր փոխարէն պատասխանեց մեր հիւրընկալը, ասելով, որ Աղթամարայ վանքից են գալիս:

— Ուրեմն ուխտաւորնե՞ր էք, — հարցրեց նա:

— Այո, ուխտաւորներ ենք, — պատասխանեց Ջալլադը, հետազօտելով նրա դէմքի թթու արտայայտութիւնները:

Առանց մեր հարցնելու, նա ասաց, թէ ինքը Բաղէշի դպրոցների վարժապետն է, եւ տասն տարուց աւելի կը լինի, որ այնտեղ ուսուցչութեան պաշտօն է վարում, եւ ուրիշ շատ գործեր է կատարում:

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ՅԱՆՅԱՆԻ, Իտալիոյ վարչապետը մերժեց եռ առնել իր հրաժարականը: Տադնապը ծանր է թէ կառավարութեան համար եւ թէ Քրիստոնեայ Ժողովրդավար կուսակցութեան: Ժողովուրդը ընտրութիւններ կը պահանջէ բայց հաւանական կը թուի որ Նախագահ Կրոնքի նախապէս փորձէ դահլիճ մը կազմել:

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ մեծ գաղտնապահութիւն կը տիրէ խորհրդային պատուիրակութեան ներկայութեան վերաբերեալ: Կը կարծուի թէ Պարսկաստան կրնայ ցնոր տնօրինութիւն յետաձգել Ամերիկայի հետ ստորագրելիք համաձայնագիրը: Այս վերջինը արդէն այլեւս շատ շահեկան չէ Պարսիկներուն համար քանի որ Տըլըս չուզեց այդ համաձայնագրին մէջ աւելցնել պարբերութիւն մը որ պարտադրէր Ամերիկայի անմիջական օժանդակութիւն բերել Պարսկաստանի, երբ այս վերջինը յարձակում կրէ որեւէ կողմէ:

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ արեւելեան շրջանին մէջ, Տեպրեցըն, հունգար գիւղացիներ կռիւի բռնուած են ռուս զինուորներու հետ, որոնք կրակ բացած են, երկու գիւղացիներ սպաննուած եւ 15 ուրիշներ վիրաւորուած են:

ՊՈՒՏԱՓԵՇԹԻ մէջ ցարդ գնդակահարուած են 260 հոգի, իրրեւ «պատերազմի ոճրագործ»:

Օր. ԻՐՄԱ ԴԱՒԻԹԵԱՆ
Պ. ՅԱԿՈԲ ՊԱՅՐԱՄԵԱՆ
Նշանուած
1 Փետր. 1959, Փարիզ

× Այս ուրախ առթիւ Տէր եւ Տիկին Հայկ Պայրամեան երկու հազար ֆրանք կը նուիրեն Աղքատախնամին, երկու հազար ֆրանք Ֆ. Կապ. Խաչի կայանին եւ հազար ֆրանք եկեղեցիի կրթական մարմնոյն: Ստանալ «Յառաջ»էն:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Մարսէյլէն Խ. Տէր Նազարէթեան ընտանիքէն հազար ֆրանք Պ. Թեւոս Աւագեանի մահուան առթիւ:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18
ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ուրբաթ, 20 Փետրուար, ժամը 21ին
Սոսիէթէ Սավանթի մեծ սրահը
Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՃԱՇԻՆ

Ընթացքին հանուած նկարները շահագրգռուողներու տրամադրութեան տակն են Միութեան գրասենեակը (32 Րիւ տը Թրէվիզ): Հատը՝ 350 ֆրանք:

ԽԱՉԻԿ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Խաչիկ Կարապետեանի կսկծալի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Հայ Մշակոյթի Տան հետեւեալ նուէրները կ'ընեն.— Էմիրզեան ընտանիք (Պրիւսէլ) տասը հազար ֆրանք, Սէֆիքեան ընտանիք (Պրիւսէլ) տասը հազար ֆրանք: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷՆ

Կիրակի, Փետրուար 8, ժամը 15·30ին
կը ներկայացուին՝
ՍԵՊՈՒՀ ՄԻՆԱՍԵԱՆԷՆ — Ադուարդ-Իշխան: Հայաստանի անկախութեան դրուագ մը, Հայ-Մակեդոնական շրջանէն:

COURTELINE - L'ARTICLE 330
ԶԱՒԵՇՏ ՄԷԿ ԱՐԱՐ

ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ Մեծապատիւ Մուրացկաններէն տեսարաններ::
Ծիծաղաշարժ միջնարարներ
Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր ազգայինները:
Տոմսերը տեղւոյն վրայ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Եկեղեցիին Վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ Կիրակի օր, Վարդանանց տօնին Ս. պատարագը կը մատուցուի եկեղեցիին մնայուն Քահանայ Տ. Խորսով Ասատուրեանի կողմէ, որ Երուսաղէմէն կը ժամանէ Մարսէյլ, ձեռնարկելու իր պաշտօնին: Օրը ըլլալով նաեւ անուանակոչութեան տօնը Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի, պիտի կատարուի Հայրապետական մաղթանք, ինչպէս նաեւ մասնաւոր հոգեհանգիստ համօրէն նորընջեցեալներու յիշատակին: Արարողութիւնները երգչախումբին բազմաձայն երգեցողութեամբ: Ղեկավար երաժշտապետ Պ. Վ. Սարգսեան: Կ'երգուին օրուան յատուկ խմբերգներ:

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
— 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e) —

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ Մշակութային Ընկերակցութեան Փարիզի Մասնաճիւղը ձեռնարկած է ամսօրեայասուլիսներու շարքի մը, որուն բացումը տեղի պիտի ունենայ թէյասեղանով մը, Փետրուար 7ին, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, 17, Րիւ Պլէօ, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ, ուր խօսք պիտի առնեն ծանօթ մտաւորականներ:

Երեկոյթը պիտի ունենայ նաեւ իր գեղարուեստական բաժինը:

Կը հրաւիրուին Համազգայինի անդամները եւ հայ հասարակութիւնը:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մեծ պարահանդէս, կազմակերպուած Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան կողմէ, 22 Մարտ Կիրակի ժամը 16–24, Սէրքլ Միլիթէրի ընդարձակ սրահը:

ՆԿԱՐՆԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ
ՎԱՐԱԶ ՍԱՄՎԵԼԵԱՆ
Փետրուար 2էն 14
Galerie Puget
87. RUE PARADIS, MARSEILLE

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» Ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուի այս Շաբաթ, ժամը 21ին: Ներկայ կ'ըլլայ Շ. կոմիտէն իր կազմով: Կարեւոր օրակարգ:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Փոն տը Շէրիւի եւ շրջակայքի Հայ Ազգ. Միութիւնը կը ծանուցանէ շրջանի եկեղեցասէր Հայութեան, թէ յառաջիկայ Կիրակի տեղւոյս Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ մատրան մէջ հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ Տ. Վ. քհնյ. Գաբրիէլեան, Լիոնէն:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆ. ԵԿԵՂԵՑԻ

8 bis, Rue des Ternes
Մէթրօ Փորթ Մայեօ կամ Շամփէրէ

Վարդանանցի առթիւ մասնաւոր պաշտամունք այս կիրակի առաւօտ ժամը 10·45ին, կը խօսին պատուելի ԳԱՅԱՅԵԱՆ եւ վերապատուելի ՍԻՄԼԵԱՆ: Նիւթ «Վարդանը դեռ կը խօսի»:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՐԻ ԵՒ ԵՐԳԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՇՔԵՂ ԵՐԵԿՈՅԹ
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՄՈՒՐԱՏ – ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

15 Փետրուար, կիրակի իրիկուն ժամը 8·30ին
ՄԻՒԹԻՒԱԼԻԹԷԻ ՄԵԾ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
RUE SAINT-VICTOR, MÉTRO : MAUBERT-MUTUALITÉ
Մասնակցութեամբ ԱՐՄԵՆԻԱ նուագախումբին եւ ՍՕՍԻ պարախումբին

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph : PRO. 86 - 60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 8 ՓԵՏՐՈՒԱՐ — DIMANCHE 8 FÉVRIER 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8415 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4216

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԽՈՐՀՐԴԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի Սովետական Գրողներու Միութեան չորրորդ համագումարին մէջ ամէնէն կարեւոր դերը վիճակուած է քարտուղար Էդ. Թոփչեանի, որ «Կոմունիզմի կառուցումը եւ սովետահայ գրականութիւնը» նիւթին շուրջ կարդացած է երկար զեկուցում մը: Գրական թերթը իր 8 Յունուարի թիւին մէջ 15 երկար սիւնակներ յատկացուցած է անոր՝ «տպագրւում է կրճատումներով» ծանօթութեամբ :

Իրականին մէջ այս «Զեկուցում»ը ընդարձակ տեղեկագիր մըն է, որ քննութեան կ'ենթարկէ 1954ի երրորդ համագումարէն ի վեր չորս տարուան ընթացքին Հայաստանի մէջ հրատարակուած գրական երկերը եւ անոնց հեղինակները:

Զեկուցաբերի հիմնական միտքն այն է, որ խորհրդահայ գրականութիւնը ամէն բանէ առաջ պէտք է ծառայէ «կոմունիզմի կառուցման»:

« Այդ նուիրական գաղափարով է տոգորուած սովետական բազմալեզու եւ բազմերանգ գրականութիւնը եւ նրա անբաժանելի մասն հանդիսացող սովետահայ գրականութիւնը »:

Այս վերջինը 1954էն ի վեր «խիզախ որոնումների եւ ակնառու նուաճումների հետ ունեցել է նաեւ առեղծուածական սայթաքումներ, յաղթահարել է իր սխալները»:

Թոփչեան առանձին գլուխներ յատկացուցած է արձակ գրականութեան (վէպ, պատմուածք, մանկապատում), բանաստեղծութեան (պոեզիա), գրական քննադատութեան, թատերգութեան (դրամատուրգիա), արտասահմանի հայ գրականութեան, ինչպէս նաեւ աշխատաւորութեան կոմունիստական դաստիարակութեանն օժանդակող գրքերուն :

Գրականութիւնը պէտք է ցոլացնէ ժողովուրդին կեանքը: Հայաստանի արձակագիրները վերջին տասը տարիներու ընթացքին առաւելապէս պատկերացուցած են հայ գիւղացիներու կեանքը, փառաբանած են կոլխոզներն ու սովխոզները, այն տպաւորութիւնը ձգելով, որ Հայաստան գիւղատնտեսական երկիր է :

Մինչդեռ իրականին մէջ «կարճ ժամանակուայ ընթացքում Հայաստանը փոխեց տնտեսական եւ ազգաբնակչութեան կերպարանքը, յետամնաց գիւղատնտեսական երկիրը դարձաւ մեքենաշինութեան եւ քիմիական արդիւնաբերութեան, ելեկտրաէներգիայի եւ գործիքաշինութեան առաջաւոր երկիր»:

Զեկուցաբերը կը քննադատէ Հայաստանի գրողները, որ բանուոր դասակարգի կեանքը բաւարար չափով չեն հասկցած, ուստի եւ անոր «հերոսական աշխատանքը դեռ եւս արժանի արտացոլում չէ գտել գրականութեան մէջ»:

Ցուցնելէ վերջ թէ կարգ մը հեղինակներ լայնօրէն լուսաբանած են հայ ժողովուրդի պատմա - յեղափոխական անցեալը, կ'ըսէ թէ «գրականութիւնն արտայայտել է այն գաղափարը, որ ազատութեան ձգտումը եւ պայքարը եղել է հայ ժողովրդի գոյութեան հիմքը »:

Թոփչեան կը շեշտէ մասնաւորապէս, որ «գեղարուեստական ընդհանրացման թուլութիւնը առաւել կամ պակաս չափով հանդէս է գալիս մեր ե՛ւ արձակի, ե՛ւ պոեզիայի ե՛ւ դրամատուրգիայի մէջ» : Բազմաթիւ վէպերու «հիւանդագին ծաւալը եւ տաղտկալի բանաստեղծութիւնների անվերջանալի շարքը» փաստեր են այս իրականութեան: Երբ 8 - 10 տողով բաւելիքը 40 - 50 տողերով «տարրալուծուի », կը կորսնցնէ իր «էմոցիոնալ» ազդեցութեան ուժը :

Հայաստանի բանաստեղծներուն, թատերագիրներուն եւ քննադատներուն , մանաւանդ Պետական Հրատարակչութեան դէմ սլաքներ արձակելէ վերջ, Գրողներու Միութեան քարտուղարը չի մոռնար սովորական դարձած «փչոց»ներ ուղղել նաեւ դաշնակցական գրականութեան դէմ: Ա՛յնքան զզուելի ոճով, որ չարժեր զբաղիլ :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆ - ՓԱՐԻԶ ԿԱՏԱՐԵԱԼ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ

ՏԸԼԸՍԻ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարար Տըլըսի խորհրդակցութիւնները՝ Քուվ Տը Միւրվիլի եւ Նախագահ Տը Կոլի հետ, երեւան բերին թէ Ամերիկա եւ Ֆրանսա համարակից կարծիք ունին հրատապ հարցերու եւ մասնաւորապէս Պերլինի թնճուկին մասին :

Տըլըս, Ուրբաթ ժամը 10ին գնաց Քէ տ'Օրսէ , ուր մինչեւ ժամը 11·15 խօսեցաւ Ֆրանսայի Արտաքին նախարարին հետ: Քուվ տը Միւրվիլ – Տըլըս խօսակցութիւնները դարձան յատկապէս գերմանական հարցին շուրջ: Նոյեմբեր 27ի խորհրդային յուշագրէն ետք ստեղծուած կացութիւնն ու Յունուար 10ին Գերմանիոյ հետ խաղաղութեան դաշինք մը կնքելու Մոսկուայի առաջարկը կը կազմէին օրակարգը: Հարցերը քննելէ ետք , երկու նախարարները խօսեցան նաեւ Մոսկուայի տրուելիք արեւմտեան պատասխանին մասին :

Կարծիքի առաջին այս փոխանակութիւններէ ետք այլեւս յստակ է էթ Արեւմուտքը Արտաքին նախարարներու ժողով մը պիտի առաջարկէ Ռուսերուն : Այսուհանդերձ , Տըլըս նախընտրեց առ այժմ չճշդել ժողովին թուականը :

Ի՞նչ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին սակայն այն առեն՝ երբ Ռուսերը իրենց որոշումը գործադրեն, յառաջիկայ Մայիսին կամ Յունիսին Պերլինի մէջ ունեցած իրենց իրաւունքներն ու պատասխանատուութիւնները յանձնելով Փանքովի (Արեւելեան Գերմանիա) կառավարութեան: Պարզ է , թէ այդ պարագային Արեւմտեան Պերլինի եւ Գերմանիոյ միջեւ հաղորդակցութեան միջոցները անգամ մը եւս պիտի կտրուին: Այս մասին Տըլըս խօսած է աւելի զինուորական՝ քան քաղաքական տեսակէտէն, նոյնիսկ Փարիզ գալէ առաջ: Լոնտոնի մէջ՝ զօր. Նորսթէտի եւ Փարիզի մէջ՝ Սփաքի հետ Տըլըսի ունեցած խորհրդակցութիւններն ալ, ըստ երեւոյթին, կը դառնային այս խնդիրներուն շուրջ :

Ժամը 11·30ին Տըլըս գնաց Էլիզէ, ուր մէկուկէս ժամ խօսեցաւ Նախագահ Տը Կոլի հետ: Խօսակցութիւններուն ներկայ եղան Վարչապետ Տըպրէ, Քուվ ՏըՄիւրվիլ, Լուի Ժոքս, ինչպէս նաեւ Փարիզի ամերիկեան դեսպան Հուկթըն եւ եւրոպական հարցերու փոխ նախարար Մերչընթ :

Բազմաթիւ հարցեր կային սեղանի վրայ: Միջազգային գրեթէ բոլոր հարցերը: Մոսկուայի կառավարութեան ըլլալիք հակառաջարկները եւ, բնականաբար, Ատլանտեան Ուխտի ղեկավար մարմինին հարցը, — Նախագահ Տը Կոլի գլխաւոր մտահոգութիւններէն մէկը :

Այս խնդիրը լուրջ յառաջդիմութիւններ արձանագրած է անցեալ Սեպտեմբերէն ի վեր, Զօր. Տը Կոլի կատարած նկատումներէն ետք: Մասնաւոր յանձնախումբ մը, կազմուած՝ Ռապըրթ Մըրֆիէ եւ անգլիացի ու ֆրանսացի դեսպաններէն , երկու ամիսէ ի վեր Ուաշինկթընի մէջ կը զբաղի Ուխտին կազմակերպչական հարցերով :

Նախագահ Տը Կոլի եւ Տըլըսի միջեւ կատարեալ համաձայնութիւն մը գոյացած է: Ամերիկայի Արտաքին նախարարը շատ գոհ մնացած է ֆրանսացի ղեկավարներու հետ իր ունեցած խօսակցութիւններէն: Շաբաթ օր, Պոնի մէջ, Տըլըս պիտի տեսնուէր նաեւ Վարչապետ Ատընաուըրի հետ՝ Արեւմտեան միակ եւ զօրաւոր ճակատ մը կազմելու համար Կրեմլինի դիւանագիտութեան դէմ :

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ ՄՈՍԿՈՒԱ ՊԻՏԻ ԵՐԹԱ՞Յ

«ՀԱՒԱՆԱԿԱՆ Է՝ ԵԹԷ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ԿԸ ԾԱՌԱՅԷ »

Սպիտակ Տան բանբերը յայտարարեց թէ հաւանական է որ Նախագահ Այզընհաուըր Խ. Միութիւն այցելէ, եթէ ապագայ դէպքերը ցոյց տան՝ թէ նման ճամբորդութիւն մը կրնայ ծառայել խաղաղութեան դատին: Բայց, առ այժմ Նախագահը ճամբորդութիւն մը ընելու նպատակ չունի :

Բանբերը ըսաւ նաեւ, թէ Խրուշչեւի հրաւէրը եղած է երկար ճառի մը մէջ, որ ամերիկացի ղեկավարներու դէմ թշնամական արտայայտութիւններով լեցուն է: Տարօրինակ կը թուի որ Խրուշչեւ այդ ձեւի հրաւէր մը կ'ընէ, եթէ իրապէս կ'ուզէ ընդունիլ Նախագահը :

Միւս կողմէ, աւելցուց բանբերը, Նախագահը պաշտօնական ոչ մէկ հրաւէր ստացած է. եղածը՝ քաղաքական ճառի մը մէջ կատարուած ակնարկութիւն մըն էր: Ամէն պարագայի մէջ, պաշտօնի գլուխ գալէն ի վեր Նախագահ Այզընհաուըր միշտ ըսած է թէ ինք պատրաստ է երթալու աշխարհի որեւէ մէկ շրջանը՝ եթէ նման ճամբորդութիւն մը կրնայ ծառայել խաղաղութեան դատին :

Այս յայտարարութենէն ետք, կարգ մը թերթեր իրենց մեկնաբանութիւններուն մէջ գրել կուտան թէ Միացեալ Նահանգներու Նախագահը Խ. Միութիւն երթալու նպատակ չունի: Եւ եղածը, Սպիտակ Տան կողմէ քաղաքավար մերժում մըն է : Ամերիկացիները շատ չեն հաւնած Խրուշչեւի խօսելու եղանակն ու անպաշտօն հրաւէրը, ինչպէս կը շեշտուի միջազգային մամուլին կողմէ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՐՍԻՑ Շահին անձնական միջամտութեան վրայ, կառավարութիւնը որոշեց ընդառաջ երթալ Ամերիկայի հետ ստորագրելիք տնտեսական եւ զինուորական համաձայնութեան: Միւս կողմէ Շահը եւ կառավարութիւնը ամէն ապահովութիւն տուին Խ. Միութեան որ Պարսկաստան երբեք պիտի չծառայէ իբրեւ խարիսխ Խ. Միութեան դէմ :

ՄԱՔՄԻԼԸՆ իր ճամբորդութիւնը կը պատրաստէ: Լոնտոնեան մամուլը արդէն բառախաղեր կ'ընէ վարչապետին անունին հետ զայն կոչելով Մաք – Մոսկու կամ Մաք – ոյեան: Խանդավառ է մանաւանդ պահպանողական շրջանակը: Կը շեշտուի թէ այս ճամբորդութեան նախաձեռնութիւնը զուտ անգլիական է : Կը կարծուի նաեւ թէ վարչապետը թելադրանքներ պիտի ընէ խորհրդային կառավարութեան: Մաքմիլըն Քիեւ եւ Լենինկրատ ալ պիտի այցելէ :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Գերմանիոյ մէջ հակահրեայ ցոյցերը կը շարունակուին: Տիւսէլտորֆի սրճարանի ծառայ մը դատապարտուեցաւ վեց ամիս բանտարկութեան : Հրեայ առեւտրականի մը պոռացած էր «աղտոտ հրեայ, Հիթլերը մոռցեր է քեզի մաքրելու »:

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ օժանդակութեան մը համար համաձայնագիր մը ստորագրուեցաւ Պաղտատի մէջ: Ծանօթ չէ սակայն Իրաքի տրուելիք օգնութեան բնոյթը :

ԳԱՅՍԵՐԻԻ (Թուրքիա) հարաւը լեռնային շրջանի մը մէջ, քառասուն հոգի բանտարկուած են ձիւնին տակ: Զինուորական օդանաւեր ուտեստեղէն կը նետեն :

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ շահեկան տեսակցութիւն մը շնորհած էր Ուրբաթ իրիկուն ֆրանսական հեռատեսիլի թղթակիցներուն: Վարչապետը յայտնեց թէ Պ. Խրուշչեւի ուզած Գերմանիան չարիքի եւ անկարգութեան աղբիւր մը կ'ըլլար Եւրոպայի սիրտին վրայ, ըսաւ նաեւ որ կ'ընդունի բանակցիլ Արեւելեան Գերմանիոյ հետ բայց ոչ առանձին, եւ խորհրդակցաբար արեւմուտքի հետ : Ատընաուըր պատասխանեց ունկնդիրներու հարցումներուն.— «Ի՞նչպէս կը բացատրէք որ պարտուած Գերմանիան այսօր դրամատէրի դեր խաղայ հանդէպ Ֆրանսայի , ի՞նչ է այս գերմանական հրաշքը»: Ատընաուըր պատասխանեց որ շատ կը բարկանայ երբ«գերմանական հրաշք»ի մասին կը խօսուի, հրաշք չկայ աշխատեցանք եւ հոս հասանք, միայն աշխատանքով »:

ԻՏԱԼԻՈՅ կառավարական տագնապը լուծելու համար նախագահ Կրոնքի պաշտօն տուաւ Անթոնիօ Սէնյիի (քրիստոնեայ- ժողովրդավար) նոր դահլիճը կազմելու: Սէնյի 68 տարեկան է եւ վարչապետ եղած :

(Լուրերու շար·ը կարդալ Դ· էջ)

×

Եւ մոռացուած եւ անմոռաց հէքեաթներ,
Լոյս հնչիւններ, որ դողում են աշխարհում ,
Քնքուշ աստղեր, որ վառւում են ու մարում,
— Կեանքս, նա էլ մի լուսեղէն հէքեաթ էր···

Ճառագայթներ, որ շողացին ու չկան ,
Մթնշաղի ուրուագծեր նրբահիւս ,
Կեանքս, հեռւում անյայտ կորած մի՛ հեզ լոյս,
Որ չի վառւում ոչ անցեալը, ոչ ներկան:

Հեռածաւալ անյայտներում պահուըտած
Դալիք օրերն անհուն, անտես խաւարում,
— Կեանքս յաւէտ քեզ անծանօթ տաճարում
Կանթեղի պէս առկայծում է քո դիմաց···

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ

×

ՕՐԵՐԸ

Օրերը ե՛րգ դարձան: Պոէտական խաղով՝
Կարո՞ղ ես հաւաքել քո անցեալը, օ՛, մա՛րդ·
Այդ նոյն է, թէ աստղեր հնձես բուք մանգաղով
Եւ ծեր հասակում քեզ հաշուես երիտասարդ:

Օրերը գո՛րծ դարձան պայքարի ու պատուի, —
Պայքարն ու պատիւը մնացին առյաւէտ,
Թէկուզ կեանքըդ մի օր մահի զարկով հատուի՝
Դու կը քայլես դարձեալ գալիք դարերի հետ :

Օրերը յուշ դարձան: Բայց յուշն ի՞նչ է, ոչինչ·
Աւելի շուտ՝ ամպեր հաստատ հողին կախուած,
Երգն ու գործ են պահում քո յիշատակը ջինջ,
Եւ աշխարհը՝ գէթ մի քո հնչիւնով փոխուած :

ՍՈՂՈՄՈՆ ՏԱՐՈՆՑԻ

ՅԱԿՈԲ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ (1)

Յակոբ Անտոնեան 1912ի գրական սերունդին կը պատկանի, որ սկսնակի իր փորձերը հրատարակած է կիսամսեայ Շանթ գեղարուեստական հանդէսին մէջ։ Մանուչակի համեստութեամբ սքօղուած, հազիւ քանի մը անգամ երեւցած էր, բարեկամներու խորհուրդով։ Շնորհիւ արուեստին ուսումնասիրութեան եւ զարգացումի հարուստ պաշարին, կը դառնար չնորհալի եւ հաւատաւոր բանաստեղծ մը։

1920ին լոյս կ'ընծայէր իր լաւագոյն եւ ընտրուած էջերը, Բիւրեղներ անունին տակ։

Ըսելու համար թէ որոնք են իր փընտռած ու երգած նիւթերը, պէտք է մատնանշել խորհուրդը եւ Զգացումը որոնց նուիրած է ընդհանրապէս իր քերթուածները։

Անոր խորհուրդը հանդարտ խորութիւն մը ունի։ Անիկա կը սիրէ զգացումով գեղուն անուշ պահերը, որովհետեւ անոնք են որ մեր կեանքին կուտան «գոյն, հըմայք ու արժէք»։ Ան կը բաղձայ նոր մոլորակ մը ստեղծել, այս թշուա՜ռ աշխարհէն հեռու, երազներու ոլորտին մէջ ապրելու համար. որովհետեւ կեանքի առեղծուածը, տիեզերքի անլուծելի գաղտնիքը կը խռովէ անոր խորհուրդները։ Ու նման բոլոր բանաստեղծներուն, որոնց աչքերը կանուխէն կը բացուին տարակոյսի անդունդին պարապութիւնը տեսնելու համար, Յ. Անտոնեան կը տարուի տարակոյսի հովերով, խորհելով որ «կեանքի, ո՛վ գիտէ, ինչ ձեւեր կան»։ Անմահութեան գաղափարը այս տողերով ուժ կը գտնէ անոր քով։ Եւ այս կերպով կը կարծէ գտած ըլլալ կեանքին առեղծուածը։ Այս չէ՞ արդէն իմաստութիւնը բոլոր անոնց, որոնք տրամաբանել գիտեն եւ գիտութեան կը հաւատան, գիտութիւն, որ մեզի թելադրած է թէ բնութեան մէջ բան չի կորսուիր։

Լամարթին ըսած է, թէ բանաստեղծ մը պէտք է ունենայ ձիրքը՝ խօսքով արտայայտելու այն բոլորը, զոր մենք կը տեսնենք ու կը զգանք մեր մէջ, արտադրելու այն բոլորը դուրսին համար, որ կը շարժի ու գոյութիւն ունի մեր մէջ, եւ նկարելու բառերով, այսինքն խօսքերուն տալ գոյն, արտայայտութիւն, շարժում, բաբախում, կեանք, վայելք ու միշտ, զոր կը զգան մեր սրտին սեւական լարերը, իտես այն առարկաներուն զոր կ'երեւակայենք։ Իսկ այս բոլորին համար Լամարթին երկու բանի անհրաժեշտութիւնը կը շեշտէ. առաջին՝ բանաստեղծին լեզուն պէտք է ըլլայ շատ ճոխ, զօրաւոր եւ արտայայտութեամբ այլազան, առանց որուն բանաստեղծին պիտի պակսէին երանգաւորակին գոյները։ Երկրորդ՝ բանաստեղծը պէտք է ըլլայ զգացումներու մարդկային գործիք մը, շատ զգայուն, տպաւորական ու կատարեալ։ Պէտք է ան ճշմարիտ ու կենդանի քնարը դառնայ, որպէսզի հոն արձագանգ գտնեն բոլոր յոյզերը. ըլլան անոնք խիստ կամ թեթեւ, տխուր կամ զուարթ, ցաւագին կամ հեշտալի, հաղորդելու համար անոնց թրթըռումը ուրիշներուն։

Այսպէս ուրեմն Յ. Անտոնեան ներշընչուող հոգի մը ունի, յաճախ պզտիկ ու աննշան պատճառներէ ազդուելով, իր հոգին արձագանգը կը դառնայ մեծ յոյզերու։ Պատկերի մը տեսքը կը ներշնչէ իրեն խոհեր. որոնք զինքը կը կապեն տիեզերական խորհուրդի գաղտնիքին։

Բանաստեղծը կը սիրէ բնութիւնը, եւ այդ պիտի բաւէր, որ ան աղուոր ու քընքուշ ներշնչարանը ըլլար բնութեան երեւոյթներուն, որոնք թէեւ աննշան կը թըւին հասարակ հոգիներուն, սակայն քնարահարներու հոգիներէն կը փրցնեն զգայուն վանկեր։ Այսպէս են Եռեակ, վերապրում (գիրքի մը մէջ չորցած ու տարիներ վերջ գտնուած վարդի մը առթիւ), Աշուն եւայլն։

Յ. Անտոնեանի մօտ սիրոյ լարն ալ ունի մեղմագին հնչիւն մը, որ չէ՛ այն միւս սովորական եւ ընդունուած հովուերգութիւ... ։

Քարոզն ու օգտապաշտ բարոյախօսութիւնը տեղ չունին իր բանաստեղծութիւններուն մէջ։ Անգամ մը իր Գոյներ խորագրով բանաստեղծութեան մէջ (էջ 46) որ անյքան ներշնչումով ու պատկերալից ոճով կը սկսի, բանաստեղծը կը փափաքի, որ արեւուն ճառագայթները չպատմեն իրենց բոլոր տեսածները, «Սեր արիւնոտ կիրքերուն եւ րաբքերուն կեղտոտ ու ցեխը, մեր կեանքին տգեղ կողմը»...։

Թախիծ մը, ո՛չ անոնցմէ որոնց գոհ կ'երթան մեր հոգիները, մշտաբթուն թախիծ մը, որ տակաւ բոյն կը դնէ մեր հոգիին խորը, հեւք կուտայ Յ. Անտոնեանին։ Անիկա խորհուրդին անձնատուր կ'ըլլայ յաճախ, թէեւ չի դադրիր կրօնական ջերմեռանդութեամբ Աստուծոյ մատը հպած տեսնելու բոլոր երեւոյթներուն վրայ. եւ սակայն կը զգայ միեւնոյն ատեն, որ «կեանքը մեզմէ խոյս կուտայ ամէն օր, կաթի՛լ, կաթի՛լ...»։

Բանաստեղծը ընդունակ հոգի մըն է, միշտ նորը փնտռելու, նոր յոյզեր ու խոհեր, նոր երգեր ու հոգեր ու իտէալներ։ Բանտարկուած քերթուածին մէջ այսպիսի ճիգի մը կը հանդիպինք.—

«Երանգներու նոր պնակ մը, նոր գոյներ,
Նո՛ր նուագ մը կ'ուզեմ շինել խաղցրալար,
Նո՛ր խորան մը խնկալի, նոր նուէր,
Նո՛ր տիպար մը գեղեցկութեան ընդհանուր։

«Զգայնութեան նոր միջոցներ, նոր խոհեր,
Կ'ուզեմ այժմու հին կերպերէն պարտասուն,
Նոր լեզու մը, նոր ճերմուածներ սիրալիր,
Նոր յոյզերով, նոր միտքերով կայծկըլտուն։

Յ. Անտոնեան բանաստեղծ մըն է, որուն քով զգայնութիւնը եւ մտածումներու հանդարտ խորութիւնը մինչեւ վերջը կը մնան հաւասարիմ ներշնչարաններ, այնքան գիտերով ու նրբութեամբ կազմուած։

Պէտք է կրկնել յառաջաբանը գրող Դուրեան Սրբազանին հետ, «Բիւրեղները», ինչպէս նաեւ տարիներու ընթացքին գրի առած բոլոր քերթուածները «Բիւրեղային պայծառութիւն մը եւ ոճի սահուն գնացք մը ունին»։ Լեզուն ճոխ է եւ արդի աշխարհաբարին գեղեցկագոյն էջերը գրուած են անով, միշտ արուեստով, առանց արուեստակութեան, միշտ խորունկ հասկացողութեամբ եւ ըմբռնումով։

Հետեւեալը, Աստղաբոյլ խորագրով, նախատակ գրագէտներու յիշատակին ձօնուած գեղեցիկ քերթուած մըն է.—

Ինչ որ յետին թշուառին չի զլացուիր, թ'փ մը հող,
Ուր վերջապէս իր յոգնած մարմինը հանգչի յաւիտեան,
Ձեզի՝ միտքի մշակնե՛ր, ընտիր ծաղիկն Հայութեան,
Մերժուեցաւ, չունեցա՞ք ո՛չ գերեզման, ո՛չ կոթող։

«Հող էին եւ հող դարձան», կ'ըսէ ձայն մը մթափօղ,
«Ու երկիրն իսկ չտուաւ իր գիրկն անոնց ապաստան»։
Հիմա ոչ մէկ հետք մեզմէ, ո՛չ իսկ անկիւն մ'անծանօթ,
Զոր ցոյց տալով բսէինք. «Հոս են, քեզ լուռ, անշուք»։

Ու կը խորհիմ, ո՛չ դամբան, ո՛չ մահարձան պէտք է ձեզ,
Ընտրեցի՛ք երկրի զունտերէն աստղաբոյլ մը բոցակէզ,
Ու զայն կոչենք ասկէ վերջ «Հայ Նահատակ Գրագէտներ»։

Այսպէս, երբ դուք դարէ դար, կապոյտին մէջ անսահման,
Անմեռ, ժպտուն աչքերով, շողաք վերէն աներեր,
Հայը՝ սփռուած մրմնջէ, «լոյս էին եւ լո՛յս դարձան...»։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

---

(1) Նախաձեռնութեամբ Պոլսոյ Ազգային Հաստատութեանց Օգնութեան Ընկերակցութեան, Ակնայ Հայրենակցական Միութեան եւ Գրասէր Բարեկամներու, Դեկտ. 5ին (1958) տօնուեցաւ հանդիսաւոր երեկոյթով մը, բանաստեղծին գրական եւ հանրային գործունէութեան յիսնամեակը, Նիւ Եորքի մէջ։

ԹԱՏՐՈՆԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴԷՄՔԵՐ

"ԽՈՆԱՐՀՆԵՐԸ"

Առաջին յօդուածով մը խօսած էինք Արեւմտահայ Թատրոնի ծոցին մէջ բազմերախտ աշխատանք մը տարած խոնարհ գործիչներու մասին, զանոնք մոռացութեան խաւարէն դուրս բերած ըլլալու երախտագէտ միտումով։

Երկար է այդ խոնարհներուն շարքը, այնքան երկա՛ր, որ թերթին բազմաթիւ թիւերը բաւական պիտի չըլլան զանոնք պարփակելու համար։ Պիտի ջանամ այս վերջին յօդուածով խօսիլ անոնց մասին եւ յիշատակել անոնց խնկելի անունները։

ԱՆՆԻԿ ՉՈՒՀԱՃԵԱՆ.— Իր քրոջ՝ Թէրէզա Չուհաճեանին հետ բեմ ելած է Աննիկ առաջին անգամ, Սկիւտարի Ազիզիէ Թատրոնին մէջ։

Արտակարգ գեղեցկութեամբ օժտուած այս աղջիկը ունեցած է նաեւ յատկանշական ու բացառիկ ուրիշ առաւելութիւն մը եւս։ Անկաշկանդ ու մաքուր առոգանութիւն մը եւ հնչական ձայն։

Արեւմտեան Թատրոնի պատմութեան մէջ մեծ անուն չէ կրցած թողուլ Աննիկ Չուհաճեան, պարզ այն պատճառով որ եղած է չափազանց համեստ, անշահախնդիր, մաքուր, զուրկ սադրանքներ գործելու յոռի նկարագրէն, եւ մանաւանդ հեզահամբոյր ու բարի իր երէցներուն նկատմամբ։

Այսուհանդերձ, սակայն, Աննիկ Չուհաճեան փոքրիկ յաջողութիւններ ձեռք բերած է, մանաւանդ երիտասարդ սիրահարի դերերով, ինչպէս՝ Բասօ (Կեստր Պօրճիա), Ֆիամենդա (Փոբր Բոլոնիա), Բլուէթ (Փարիզի աղքատները), Տաֆնէ (Անճէլօ Մալիփիէրի) եւայլն դերերով։

Եղած է նոյնպէս յաջող երգչուհի եւ գնահատուած պարուհի։

ՕՆՆԻԿ ԿԻՒՐԵՂԵԱՆ.— Արեւմտահայ Թատրոնի զուասներգական ճիւղը (օփերէթ) եղած է ամէնէն փայլունը։

Շնորհիւ Սերովբէ Պէնկլեանի, որուն կեանքին ու գործին մասին երկարօրէն խօսած ենք այս սիւնակներուն մէջ, հայ զուասներգական թատրոնի ձայնը բարձրացուած հնչած է բովանդակ Օսմանեան կայսրութեան մէկ ծայրէն միւսը, մինչեւ հեռաւոր Եգիպտոսներն ու Յոնիականի ափերը, Հելլենական հողին եւ բուլղարական երկրին մէջ հիացումի ալիքներ առաջացնելով հայ տաղանդին նկատմամբ։

Պէնկլեանի յաջողակ աշակերտներէն է եղած Օննիկ Կիւրեղեան, որ տարիներ շարունակ աշխատած է զուասներգական խումբին մէջ, իբրեւ առաջնակարգ պարիթոն։

Աշխատասէր, աշխոյժ եւ տաղանդաւոր այս երիտասարդը, որ սահմանուած էր դառնալու արեւմտահայ բեմի շողշողուն աստղերէն մին, դժբախտաբար շատ կանուխ է մեռած, զոհ դառնալով [illegible] հիւանդութեան մը։

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ԻՆՆԻՍՈՒՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Կոմիտաս վարդապետ ծնած է 1869ին, Փոքր Ասիոյ Կուտինա քաղաքը. մկրտութեան անունն է Սողոմոն. ան իր նախնական ուսումը ստացած է Կուտինայի եւ Պուրսայի մէջ. յետոյ իբր գիշերօթիկ սան ընդունուած է Ս. Էջմիածնայ Գէորգեան Հոգեւոր Ճեմարանը. կը ձեռնադրուի աւագ սարկաւագ եւ ճեմարանական լիակատար դասընթացքը աւարտելէ վերջ Մկրտիչ Կաթողիկոս զինքը կը ձեռնադրէ աբեղայ, Կոմիտաս կոչելով զայն. կը նշանակուի Գէորգեան Հոգեւոր Ճեմարանի երաժշտութեան ուսուցիչ։ 1895ին կը ստանայ վարդապետական աստիճան եւ տարի մը վերջ բարերար Աղեքսանդր Մանթաշեանի ծախքերով կը ղըրկուի Պերլին երաժշտական բարձրագոյն ուսումը լրացնելու համար, միեւնոյն ժամանակ ուսանող կը դառնայ նաեւ Պերլինը Ֆրիտրիխ Վիլհելմ արքունի համալսարանի փիլիսոփայական բաժնին եւ կ'աւարտէ երաժշտական – փիլիսոփայականպատմական գիտութիւնները։

1899ին կը սկսի վարել Մայր Աթոռի դպրապետի պաշտօնը։ Այդ ժամանակամիջոցին կ'այցելէ Եւրոպայի զանազան քաղաքները հայ եկեղեցական եւ աշխարհիկ երաժշտութիւնը ծանօթացնելու համար օտարներուն։

Հայրս, Մելքոն Կիւրճեան (Հրանդ), 1909ին առաջին անգամ վարդապետը ճանչնալու առիթն ունեցած էր Ս. Էջմիածնայ վանքին մէջ Իզմիրլեան Սրբազանի Կաթողիկոսական ընտրութեան ժամանակ, իբր պատգամաւոր, եւ վարդապետին ստեղծագործութիւններուն մասին իր տպաւորութիւնները Ս. Էջմիածնէն գրկած էր Պոլսոյ «Արեւելք» օրաթերթին խանդավառ տողերով։

Կոմիտաս վարդապետ Օսմ. Սահմանադրութենէն վերջ Պոլիս հասաւ երբ Պոլսահայութիւնը ծարաւն ունէր հայ երգին։ Կարճ շրջանի մը ընթացքին ան դարձաւ ամենաժողովրդական եւ սիրուած դէմքերէն մին. դիւրահաղորդ էր, համակրելի, աշխոյժ ու եռանդուն. կ'այցելէր եկեղեցիները եւ կ'երգէր իր զմայլելի եւ տպաւորիչ ձայնով «Տէր Ողորմեա»ն եւ հայաշատ թաղերու բեմերէն կը ծանօթացնէր հայ գեղջուկը եւ անոր երգերուն կազմութիւնը. եղանակին վիպական ու քնարական իմաստը ու յետոյ կ'անցնէր դաշնակին առջեւ, կը սկըսէր նուագել ու երգել. կը բացատրէր հայ գեղջուկին ապրած միջավայրը, ներշընչումներուն աղբիւրը ու կ'եզրակացընէր. «Հայ գեղջուկը բնութեան հարազատ զաւակն է եւ իր երգերուն մէջ բընութիւնը կը խօսի»։

1911ին սկիզբը, ի նպաստ հիմնելի հայ երաժշտանոցին, երեք հարիւր երգիչներու սիրայօժար մասնակցութեամբ եւ իր ղեկավարութեամբ Վարդապետը յաջողեցաւ կազմակերպել հայգեղջուկ երգերու առաջին համերգը որ տեղի ունեցաւ Բերայի Իւնիոն Ֆրանսէզի սրահին մէջ ի ներկայութեան օտար դեսպաններու եւ ղահաժառանգ իշխան Մէճիտ Էֆէնտիի, որ մեծ հիացմունք ունէր վարդապետին հանդէպ։ Համերգը անցաւ յաջող խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ, եւ այսպէսով Վարդապետը դարձաւ Պոլսահայութեան պաշտամունքի առարկան։

Վարդապետը եւ հայրս մտերիմներ էին, ան յաճախ կ'այցելէր Սկիւտար որ հայ մտաւորականութեան գլխաւոր կեդրոններէն մին էր։ Հայրս խանդաղատանք մը ունէր զաւակացի, նաեւ մանաւանդ Մշեցի եւ Սասունցի աշակերտներուն հանդէպ. Կիրակի եւ տօնական օրերը զանոնք կը հրաւիրէր տուն, երգել եւ պարել կուտար, ինքն ալ մասնակցելով անոնց։ Կիրակի օր մը անակնկալօրէն Վարդապետը մեր տան պարտէզին դռնէն ներս մտած եւ ուղղուած էր դէպի սրահ ուր Կիւրճեան Մշեցի եւ Սասունցի տղոց հետ կը պարէր. Վարդապետը առանց հրաւէրի սպասելու նետուեցաւ պարողներու շարքին ու անոնց հետ երգեց ու պարեց Մըշեցիներու «Թեւ պար»ը։

Կոմիտաս Վարդապետ զուարթախօս, կատակասէր եւ սրամիտ էր. ըստ իր սովորութեան գիշերները կը քնանար խոտէ կարծր բազմոցի մը վրայ. առաւօտները կանուխ կ'արթննար եւ առաջին գործը կ'ըլլար պաղ ջուրի լոգանք մը առնել. ապա կ'իջնէր պարտէզ, կը ջրէր ծաղիկներուն եւ բանջարանոցին ածուները, կը կերակրէր հաւերն ու բադերը, միշտ պարտէզին մէջ գիմումնաւոր կերպով իբարանցում մը ստեղծելով, որպէս զի տնեցիները արթննան։ Կը սիրէր եղակի եւ մանաւանդ խակ թուղէ պատրաստուած անուշը որ մայրս կը պատրաստէր խնամքով, իսկ Վարդապետը կը ճաշակէր մեծախորժակով։

Մեր տան հաւատարիմ բարեկամներէն մին ալ հօրս դպրոցական դասընկերներէն Յ. Գ. Մրմրեանն էր. գրաբարագէտ, պատմագէտ փիլիսոփայ մը. աստուածավախ հաւատացեալ մը որ միայն բոյսերով կը սնանէր եւ նոյն իսկ կենդանիէ չահապործուած որեւէ նիւթ չէր գործածեր. կօշիկներուն տակը քաուչուկ, իսկ վրան բամպակէ կտաւով պատրաստուած կ'ըլլար։ Շաբաթ երեկոյ մը Վարդապետը խնդրեց որ զինքը Մրմրեանի բնակարանը առաջնորդեմ. ան կը բնակէր Հայոց գերեզմանատան կողմը ընդարձակ պար

ՄԻՀՐԱՆ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ.— Մէկը դարձեալ Սերովբէ Պէնկլեանի աշակերտներէն: Օփէրէթային խումբին մէջ մեծ յաջողութեամբ տարած է երիտասարդ սիրահարի դերեր, օժտուած ըլլալով թէ-նոր ձայնով:

Իր կարեւոր դերերէն մին է եղած Չուհաճեանի «Լէպլէպիճի»ին մէջ Խուրշիտի դերը, որով զարմացուցած է նոյնիսկ Աթէնքի դժուարահաճ յոյն հասարակութիւնը, իր բիւրեղեայ ձայնով եւ իր կիրթ ու զուսպ խաղարկութեամբ:

Երբ 1883ին, Սերովբէ Պէնկլեան իր խումբով այցելեց Աթէնք, կարգ մը օփէրէթային ներկայացումներ տալու համար (իր կազմին մէջ ունէր նաեւ մեծ Սիրանոյշը, որ Կովկաս չանցած իբրեւ գլխաւոր երգչուհի մասնակցած է Պէնկլեանի շրջապտոյտին), Յոյները՝ հիացած Գույումճեանի տաղանդին, կ՚առաջարկեն անոր հեռանալ Պէնկլեանի խումբէն եւ ծառայել յունական ազգային օփէրէթի խումբին մէջ:

Սակայն, Միհրան Գույումճեան, չուզելով լքել իր ընկերները, մերժած է ամէն նիւթական առաւելութիւն ու մնացած է իրեններուն կողքին:

Մեռած է շատ երիտասարդ:

ԱԶՆԻՒ.— Այս տաղանդաւոր դերասանուհին, ծնած է Պոլիս, 1866ին:

Իր բեմական սկզբնական քայլերը առած է Շահզատէ – Պաշըի Թատրոնին մէջ, Մնակեանի ղեկավարութեան տակ:

Բեմական լաւագոյն յատկութիւններով օժտուած այս աղջիկը, շատ կանուխէն աչքի է զարկած եւ իրեն վստահուած է պատասխանատու դերեր:

Դաժան, զոռոզ ու մեծամիտ կնոջ նկարագիրներու յաջող մեկնաբանութեամբ մանաւանդ, կրցած է սիրելի դառնալ թատերասէր հասարակութեան եւ մանաւանդ իր վարպետին՝ Մարտիրոս Մնակեանի, որուն հանդէպ մինչեւ վերջն ալ ունեցած է անսահման խանդապատանք եւ անվերապահ հիացում:

Այդ սէրն ու հիացումը փոխադարձ է եղած յետագային, քանի որ ծերունազարդ վարպետը իր զաւակին, Արամ Մնակեանին իբրեւ կեանքի ընկերուհի ընտրելով Ազնիւը, ամուսնացուցած է զանոնք:

Հակառակ անոր, որ ինչպէս ըսինք, Ազնիւ Մնակեան կը ներկայացնէր դաժան, զոռոզ ու մեծամիտ տիպարներ, կեանքի մէջ սակայն եղած է բարի, հեզահամբոյր ու մարդամօտ կին մը:

Երբ դեռ երիտասարդ սիրող մըն էի, յաճախ ներկայացումներ կը սարքէինք Շահզատէ Պաշըի «Միլլէթ» Թատրոնին մէջ: Այդ ընդարձակ թատրոնը ունէր նաեւ յարկաբաժիններ, ուր կը բնակէին դերասաններու ընտանիքներ: Հոն կը բնակէին նաեւ Մնակեանները, եւ հոն բեմին ետեւը պաշտօն ունէր նոյնպէս Արամ Մնակեանը, իբրեւ բեմի կառավարիչ՝

Բազմաթիւ անգամներ պատահած եմ Տիկին Ազնիւին եւ հակառակ տարիներու ծանր մշուշին, տակաւին յստակ կը տեսնեմ իր անուշ ժպիտը եւ կը յիշեմ իր մայրական խանդակաթ վերաբերումը բեմի երիտասարդ «խենթ»երուս վերաբերմամբ:

Անոր սէրը անսահման է եղած դէպի թատրոնը: Ամէն անգամ որ ներկայացում կ՚ունենայինք, հոն էր ան, բեմին շուրջ բոլորտիքս, եւ հիացումը աչքերուն, ժըպիտը շրթունքին, ամէնուն կը բաշխէր խրախուսիչ բառեր:

Չեմ խորհիր թէ կ՚ապրի ան այսօր: Եթէ այո՛, աւելի լաւ: Իսկ եթէ անոր հոգին երկրաւոր կեանքը թողած թռած է երկնային կեանքին ծոցը, թող այս տողերս իր յիշատակին համար փառուած խունկի ծուէններ ըլլան...:

×

Ըսի թէ երկար էր շարքը «խոնարհ»ներուն: Կը բաւականանամ անոնց անուններր մի առ մի յիշատակելով:

Արեւմտեան Թատրոնի հիմնարկութենէն մինչեւ մեր օրերը, այդ չքնաղ գործին իրենց քրտինքը խառնած են՝ Թեֆարեկ եւ Վերգին Պաղտատլեան քոյրեր, Գամիկ Կիւմիւշճեան, Գրիգոր Սանտալճեան, Յ. Վարժապետեան, Ս. Տէօյիւճեան, Թագւոր Ունճեան, Ա. Ուշտունի, (չշփոթել մեծանուն կատակերգակ Գաբրիէլ Ուշտունիի հետ), Սէֆէրեան (Վարդովեան Թատրոնէն), Սիրանոյշ (ոչ մեծ Սիրանոյշը), Սաթենիկ, Մառի, Պալթազարեան, Եալտըզճեան, Պարոնեան, Գ. Զօպանեան եւ տակաւին բազմաթիւ ուրիշներ:

Մանաւանդ վերջինը՝ Գրիգոր Զօպանեան, եղած է բաւականին յաջող կատակերգակ մը, զուրկ սակայն լուրջ աշխատանքի կենսական արժանիքէն:

Անարդար բան մը պիտի ըլլար մեր կողմէն, եթէ չյիշատակէինք այստեղ այն անձերուն անունները, որոնք մեծագոյն ծառայողները եղած են Արեւմտահայ Թատրոնի ամենաապերախտ մէկ ճիւղին՝ յուշարարութեան:

Արդարեւ, թատրոնական գործին ամենաապերախտ մէկ բաժինն է յուշարարութիւնը:

Ամէն առթիւ, այս անտեսուած աշխատաւորները, իրենց «ծակին» մէջ ծուարած, անմասն են մնացած ժողովրդական խանդավառ արտայայտութիւններու բաշխումէն:

Արեւմտեան Թատրոնի անձնուէր, անշահախնդիր եւ անխոնջ յուշարարները եղած են՝ Տիգրան Գալէմճեան, Արտաշէս Դիւցազն եւ Ս. Պիննէմէճեան:

Իցի՛ւ թէ հայ թատրոնի ապագայ պատմագիրը չմոռնար զանոնք...

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

"ԱՐՏԻՒՆԵՐԸ ԱՆԱՊԱՏԻՆ ՄԷՋ"

ՆԱՄԱԿ ԱՀԱՐՈՆԷՆ

Մոնմորանսի, 19 Յունուար, 1959
(Ողջ մեռելներու տունը...)

Ազնիւ եւ սիրելի Փօլատ,

Ստացած եմ 27 Դեկտեմբեր 1958 թըւակիր նամակդ: Սիրալիր, բարախուն, ինչպէս նոր վէպիդ Կիլիկեան տղաքը: Ինչպէս սիրուհիդ՝ Շաքէն: Վսեմ աղջիկը, գեղեցիկ պատուհաս մը, մօտիկ, բայց անմատչելի կրակ մը, բոլոր խօլ ձեռքերուն համար նոյնիսկ: Ուրկէ՞ գըտար դուն այդ տիպարները, այդ խենթերը, որոնք յետոյ կ՚այրին, կը կորսուին ի սպառ: Այդպէս պիտի ըլլար, ի հարկէ:

Լեզու եւ երեւակայութիւնը շատ լաւ, շատ սիրելի: Հայկական հոգեդրաւ բնանկար մը... մեր միջերկրականին դէմ: Ս. Ներսէս Շնորհալիի լիճը: Ծո՞վը արծեօք: Ո՞վ գիտէ: Երբ հայկական է տարապանքը՝ անսահման է, անեզր, է, երկինքերկիր միասին, մեր գլխուն վրայ: Քիչ մը երկար են միջանկեալ դէպքերն ու խոսակցութիւնները, միշտ Շաքէով արեւոտած, խորապէս ջերմացած եւ հայազօծուած:

Սքանչելի էր ծերուկին ճառը, նահապետական այդ մեծահաց սեղանին... (ես, այստեղ, կիսանօթի): Տէր իմ, տէր:

... Վէպը, կ՚ընթանայ ծայրէ ի ծայր նոյն հրեղէն ոտքերով: Գոյնը, շունչը, սէրն ու տառապանքը գերազանցապէս հայկական: Ուրիշ կերպ չէր կրնար ըլլալ, տրուած ըլլալով գրիչին հարազատ վերապրումն ու բոցաթիւ ընդվզումը: Ծայրէ ի ծայր կարդացի ուշադրութեամբ, հետաքրքրութեամբ եւ խորունկ թախիծով: Հայուն ճակատագիրը ուրիշ կերպ չէր կրնար ըլլալ ողբերգական այդ աննախընթաց օրերուն: Աստուած իմ: Տուի ուրիշներուն ալ, որ կարդան: Ի հարկէ, այդ գրական գոյնն ու սքանչելի պատկերացումները ճաշակողներ շատ քիչ են այս անապատին մէջ... Նոյնքան, բարոյապէս սոսկալի, որքան Ջէյհէններու իրական անապատը:

Իմ գիտցածէս աւելի բան մը գտայ հոն: Անպատմելի, աննկարագրելի...ուր վէպը կը դադրի արդէն, եւ մեր, մարդուն գոյութեան ոչնչութիւնը կը սկսի: Անկարելի է, կարծես, հաւատալ, որ ազգ մը այդ «դժոխք»էն վերջ՝ կարենար, կրկին մօտենալ յարութեան եւ փրկութեան դուռներուն:

«Հերոսներդ», քիչ մը տեղ տեղ, չինծու, բայց իրենց էութեան մէջ, խորապէս հայ տիպարներ, սիրելի, աննենգ եւ եղբայրական: Պիտի փափաքէր ընթերցողը որ Շաքէն եւ Շուշանը քովը ըլլային... եւ ահաւոր այդ ողբերգութեան մէջ, իրեն փարէին ու ինք անոնց... կաթիլ մը ջուրի համար: Ափսո՜ս: Ի զուր չէ եղեր, որ այդ կրակը կը վառի եղեր մէջըդ, Զէյթունէն մինչեւ Մարաշ... ու մինչեւ մեր Մարսիլիան, աւա՜ղ, յանդգնելու համար մեր ներկայ ապաշնորհ գոյութեան, հոս, արտասահմանի մէջ:

540 էջերուն մէջ, հայ լեզուն, ներկայ մեր հայերէնը, կը սահի, կը թաւալի կարկաչելով: Անկարելի է, այժմ, եւ կամ շատ հազուադէպ, այդ հայերէնը գտնել քու ընկերներուդ տոմարակալութեան մէջ: Աւա՜ղ...:

Ատոր համար կը շնորհաւորեմ քեզ: Այդ բոլորը կ՚առնէ կը տանի բանաստեղծական շունչ մը, որ Տաւրոսի զեփիւռներէն եւ անոր փոթորիկներէն կուգայ: Սիրելի, քնքուշ եւ գրաւիչ չօշափումներով, ինչպէս Շաքէին կուսական ձեռքերն ու համբաժպիտ Շուշանին անմեղ շրթունքները:

Ինչե՞ր կարելի է ըսել: Սակայն, լաւագոյն է լռել. առաւելութիւններուն քով՝ թերութիւններ եւս շատ:

Իրա՛ւ որ շատ երկար է... պարզապէս անոր համար որ մեր խաչելութիւնը ո՛չ սկիզբ ունի, եւ ոչ ալ վախճան: Կը խօսինք ուրիշ ատեն երկար: Այժմ, պէտք է որ դարմանուիս, կազդուրուիս, Ֆիզիքապէս եւ հոգեպէս: Մի վախնար, քաջ եղիր. Աստուծոյ մէկ ձեռքը քու վրադ է: Մեր վրայ է: Շաքէն միշտ քեզի հետ է, իր խարտեաշ նժոյգով: Ոչ ոք կրնայ խափանել անոնց գնացքը: Պիտի ելլես, ու պիտի ձիավարես իբրեւ կիլիկեան ասպետ, իբրեւ անոր վերջին օդաչուներէն մէկը:

Ափրի՛ս:

Խորունկ սիրով
ԱՀԱՐՈՆ

Հ Ա Յ Ա Ս Տ Ա Ն

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆԻ ՏՈՒՆ-ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ

Մօտ մէկ տարի է, Գանձայի մէջ կազմակերպուած է Վահան Տէրեանի տուն-թանգարանը:

Այս կարճ ժամանակամիջոցի ընթացքին, թանգարանը կահաւորուած է եւ հաճելի տեսք ստացած: Ժողովրդական նկարիչ Մարտիրոս Սարեան պիտի պատրաստէ բանաստեղծին դիմանկարը, որ պիտի զարդարէ Վ. Տէրեանի ծնած սենեակին պատերէն մէկը:

Նոր լուսանկարներ եւ առարկաներ ձեռք բերելու համար, թանգարանը ձեռք առած է հարկ եղած միջոցները: Վերջերս ստացուած են բանաստեղծին օգտագործած շարք մը իրերը, որոնք նուիրուած են Տէրեանի հարազատներուն եւ Երեւանի գրականութեան եւ արուեստի թանգարանին կողմէ:

Բազմաթիւ գիրքեր ու թերթեր նուիրած են նաեւ Երեւանի Մեասնիկեան գրադարանը եւ Գրողներու Միութիւնը: Այս բոլորին շնորհիւ հնարաւոր եղած է պատրաստել թանգարանի նիւթերուն ցուցադրման յատակագիծը: Կը նախատես-

տեղծով տան մը մէջ իր ծերունի մօրը հետ: Երբ հասանք Մրմրեանի մօտ, արդէն իրիկնամուտը սկսած էր եւ ան կը պատրաստուէր պարտէզին խորը՝ ձիթենիներու կողմը ուղղուելու երեկոյեան աղօթքը հոն կատարելու համար. ան երբ տեսաւ Վարդապետը, հրաւիրեց զայն իրեն հետեւելու ու ես ալ ինքնաբերաբար հետեւեցայ անոնց: Ձիթենիներու տակը ծնկաչոք աղօթեցինք. յանկարծ Վարդապետը աղերսարկու ձայնով մը սկսաւ երգել «Տէր Ողորմեա, Տէր Ողորմեա, տուր ազգիս ազատութիւն». անոր ձայնը օդին մէջ կ՚արձագանգէր իրիկնամուտի խոր լռութեան մէջ: Վարդապետը մեծ յարգանք մը ունէր Մրմրեանի հանդէպ եւ հաճոյքով կը խօսէր անոր հետ կրօնական, լեզուական եւ պատմական հարցերու շուրջ:

1910 – 11ին Սասունի գիւղացիութիւնը ինքնաբաւ դարձնելու համար տնտեսուած «Սասունի օգնութեան մարմին» մը, որուն նպատակն էր արդիական փեթակներ ղրկել Սասուն: Յանձնաժողովի անդամներն էին՝ Ս. Զաւարեան, Գեղամ Տէր Կարապետեան (Մշոյ Գեղամը), Տոքթ. Վ. Թորգոմեան, Կոմիտաս Վարդապետ եւ Մելքոն Կիւրճեան: Առաջին անգամ ծանօթ առեւտրական՝ Մարուքէ Իբրանոսեան հարիւր օսմանեան հնչուն ոսկի յանձնած էր Վարդապետին, Սասունի օգնութեան ֆոնտին համար: Այդ օրը Վարդապետը ուրախ էր եւ լաւ տրամադրուած: Երեկոյեան հօրս հետ մեզ մօտ էր. կը խօսէր, կը կատակէր ու կ՚երգէր դաշնակին առջեւ նստած.

«Հով, hով, hո՛վ լինի
Եարիս տունը ծով լինի
Թող, թող, թող լինի
Եարըս ճամարով լինի»:

Երգը Վարդապետին հոգեկան ապրումներուն արտայայտութիւնն էր. ան պէտքը կը զգար երգելու ու չարունակեց.

«Աըօրն ասաց տատրակ հաւքուն
Ինչի՞ կուլաս կուց կուց արիւն
Երբայ լըցուի բարակ առուն
Գնաց աշուն եկաւ գարուն
Կաքէր ջրիկ աղբիւրներուն»:

Վարդապետը զգայուն էր, սիրտ ունէր, հոգի ունէր. կապուած էր իր ժողովուրդին ու կ՚ապրէր անոր համար:

Յաճախ ըսուած է թէ Վարդապետը իր փառքին պիտի հասնէ՞ր եւ իր մշակած ու յօրինած երգերը այսքան պիտի տարածուէի՞ն եթէ ան Էջմիածնայ Վանքէն դուրս եկած եւ Օսմ. Սահմանադրութենէն վերջ նա մանաւանդ Պոլիս հասած չըլլար: Հարկ է ընդունիլ որ այդ շրջանին Էջմիածնայ մէջ վանականի մը կեանքը կաշկանդուած էր բոլորովին: Կոմիտաս վարդապետի նախընտրած ասպարէզը պէտք ունէր թուրքի եւ հայ գիտակից հասարակութեան մը որ կարողանար զինքը ըմբռնել ու քաջալերել իր աշխատանքներն ու ձեռնարկները: Երբ Վարդապետը Պոլիս հասաւ հայ գանգուածները զինքը գրկաբաց ընդունեցին. հոն էին հայ մտաւորականութեան տիտաններր, որոնք Պոլսահայ ժողովուրդին հետ ձեռք ձեռքի բոլորուեցան Վարդապետին շուրջ ու գիտցան հասկնալ ու քաջալերել իր բոլոր ձեռնարկները գործնականապէս:

Պոլսոյ կլիման ու բնութեան զմայլելի գեղեցկութիւնները անխուսափելիօրէն կ՚ազդեն արուեստագէտի մը էութեան վրայ, որոնցմէ անմասն չմնաց Վարդապետը: Այսօր ծննդեան 90ամեակին առիթով, երբ ակնարկ մը կը նետենք մեր անմոռանալի տաղանդաւոր Վարդապետին կեանքին ու գործին վրայ, յուզումով կը վերյիշեմ անցքեր ու դէպքեր, որոնց ականատես եղած եմ:

Կոմիտաս Վարդապետ հոգեկան իր ուժերուն հետեւանքով, 1915էն ի վեր կը տառապէր ջղային խանգարումէ. Ֆիզիքապէս քայքայուած էր ան: Հիմնելի Հայ Երաժշտանոցի Յանձնաժողովը որ կազմուած էր 1910ին, տառանձնած էր վարդապետին հոգատարութիւնը, անմիջական հսկողութեան ներքեւ բժիշկ Վ. Թորգոմեանի: Պոլսահայութիւնը մտահոգ էր: 1919ին օր մը բժիշկին արտօնութեամբ Վարդապետը տեսնելու համար մըտայ իր սենեակը, յամրաքայլ մօտեցայ անոր. յուզուած էի ու կը դողայի երբ ան գլուխը վերցուց, խոր ակնարկներով զիս քննելէ վերջ, աչքերու անհաճոյ դարձուածքով մը, սարսափ ազդելու ասիաճան յանդիմանական խռպոտ շեշտով մը երեսիս պոռաց. «Խլէզ, դուն ի՞նչ գործ ունիս հոս, շուտ տունդ կորսուէ՛»: Սարսափած էի, այդ օրը չկրցայ ճաշել եւ ոչ ալ գիշերը քնանալ. կարծես Վարդապետին ահարկու աչքերը զիս կը հետապնդէին. շաբաթներ շարունակ մեր տան այն սենեակէն ոտքս ներս չդրի, ուր Վարդապետը քնացած էր երբ առողջ ու կայտառ էր:

Այսօր ան կը հանգչի հայրենի հողին վրայ: Ան հայ ժողովուրդին պարծանքը եղաւ իր ստեղծագործութիւններով, որոնք հայ դեղջուկին հրճուանքի, ուրախութեան, սիրոյ եւ վշտի արտայայտութիւններն են. դարեր շարունակ ապագայ սերունդները հիացմունքով պիտի երգեն եւ ունկնդրեն իր մշակած եւ յօրինած երգերը:

Կոմիտաս Վարդապետ հարազատ զաւակն էր հայ ժողովուրդին եւ նուիրումով ծառայեց անոր համար:

Յարգանք իր անմոռանալի յիշատակին:

ՇԱՀԷՆ ԿԻՒՐՃԵԱՆ

ուին հետեւեալ բաժինները .— Տէրեանի հարազատները, մանկութիւնը, պատանեկութիւնը, ուսումնառութիւնը, ծննդավայրը, գրական գործունէութիւնը, յեղափոխական ու գրական գործունէութիւնը, Տէրեանի ժամանակակիցները :

Իւրաքանչիւր բաժին պիտի բաղկանայ առանձին ենթաբաժիններէ, որոնցմէ ամէն մէկը պիտի պատկերացնէ բանաստեղծի կեանքին ու ստեղծագործութեան տարբեր երեւոյթները :

Թանգարանին մէջ Վահան Տէրեան ներկայացուած է ոչ միայն իբրեւ արուեստագէտ այլ նաեւ որպէս ընկերային գործիչ եւ յեղափոխական :

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ (Ֆրանսա) բացառիկ իրաւունքները վերջ գտան Շաբաթ օր : Վեց ամսուան լիազօրութեան շրջանին կառավարութիւնը 208 հրամանագիր հրատարակած է Հոկտեմբերէն ի վեր, 30 ալ կը հրատարակուին : Միայն Օգոստոսին որոշուեցան հարիւր միլիառի նոր տուրքեր : Ելմտական նախարարութեան մէկ պաշտօնեան յայտարարած է որ եթէ նման որոշումներ առուած ըլլային սովորական ժամանակ դահլիճը քանի անգամ ինկած էր :

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Աստղկոււն լոյս կը տեսնէ Հայ-Բոյժի Նոյեմբեր - Դեկտեմբեր թիւը (203-204), ճոխ եւ այլազան բովանդակութեամբ, 48 էջ.—

Մարդոց գիրէն ճանչնալ խլիրդը (ճանաչէր) : Ի՞նչ է պնդերակութիւնը, կանխազգուշութիւն ու դարմանում (Տոքթ. Նաւասարդ), Սեւանի աւազանը (Բ.) : Գէր կիներուն յղութիւնը (Տոքթ. Լոմման) : Խլիրդին ահազանգի նշանները (Փրոֆ. Տիւրուէն) : Ստամոքսի ընդլայնում (Տոքթ. Գալուստեան) : Միս ուտելուն վնասները եւ օգուտները (Տոքթ. Պլոնտէլ) : Օգտագործել մեռելներուն արիւնը (Փրոֆ. Շարիմանեան՝ Երեւանէն) : Եթէ կիները գիտնային (Ս. Նիկողոսեան) : Առամնաբոյժին հասկացքը (Տոքթ. Գեղամ Այվազեան) : Ճարպանիւթի անօթութիւն (Հայ - Բոյժ) : Ինկաւ մարեցաւ (խաչուհի) : Աղիքներուն մէջ ճճի ունի (Տոքթ. Շ. Այվազեան) : Փավլով եւ արդի մարդը (Տոքթ. Պօղոսեան Արշակ) :

× Հայ - Բոյժի բացառիկը, բաժնեգինին վրայ 500 ֆրանք յաւելումով միայն պիտի ղրկուի բաժանորդներուն՝ Փետրուար մէկէն սկսեալ, ինչպէս յայտարարած էինք նախապէս, (Թղթատարական ծախքերու յաւելումը կ'արդարացնէր աւելի կանուխ բարձրացնել գինը) :

× Հայ - Բոյժի համար դրամական ամէն առաքում կատարել Շ. Նարդունիի անուան, միշտ մանդա - քարթով, Յառաջի խմբագրատան հասցէով (գրել՝ ռէտաքսիոն «Յառաջ»,— չենքին դանադան բաժանումներուն պատճառով), բայց երբեք Յառաջի չէք-փոսթալով :

Տարեկան բաժնեգինը ցնոր տրօրինութիւն՝ 1200 ֆրանք, արտասահման 1500 :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սեդրակ Եավրուեանի դաշնակի ռեսիթալը յառաջիկայ Մարտ տասնին, Սալ Կավոյի մէջ :

×

«ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ»

Փարիզի մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ.Յ.Դ. Ահարոնեան խումբին :

ՄԱՅԻՍ 2ԻՆ

×

Ֆ. Կ. Խաչի Կեդր. վարչութիւնը Փարիզի շրջանի տասը մասնաճիւղերով կը տօնէ Կապոյտ Խաչի օրը, 12 Ապրիլին, Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ :

×

Սեբաստիոյ նահանգի Մուրատ Ռուսմնասիրացի գեղարուեստական երեկոյթը Մարտ 22ին :

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Գեղարուեստական ցերեկոյթ, Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ, 10 Մայիս 1959

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Կրընոպլի Կապ. Խաչի «Մանուկներու Օր»ուան հանդէսին առթիւ ի նպաստ իր դպրոցին եղած նուէրներու անուանացանկը : Շնորհակալութիւն բոլորին :

Տէր եւ Տիկին Ալիքեան 3200, Փոքրիկըն Ժօժօ (Օնպաշեան) 2800, Տէր եւ Տիկին Գունտուրաճեան 2400, Օր. Միսլեան 1600, Պ. Զատիկեան 1400, Տէր եւ Տիկին Ճերմակեան 1400, Պ. Վ. Աւագեան, օրիորդ Աւագեան, Տիկին Արապեան, Տիկին Անտոնեան, Տէր եւ Տիկ. Այվազեան հազարական ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Քիւրքճեան 1200, Տիկ. Ծիպլիտապեան 900, Տիկին Կարմիրեան 700, Տիկին Ա. Մ[illegible]եան 700, Տէր եւ Տիկին Երամեան, Տէր եւ Տիկին Սիմոնեան, Տիկին Գուլումճեան, Տիկին Տէլալեան, Տէր եւ Տիկին Միքայէլեան, Պ. Թ. Միք[illegible], Տէր եւ Տիկին Ա. Կիւրիւնեան հինգ հարիւրական ֆրանք, Փոքրիկն Յ. Բարախեան չորս հարիւր, Ոմն երեք հարիւր, Պ. Սարգիսեան 250, Տիկին Երկոյեան 200, փոքրիկն Աւաւեան 200, գումար՝ 26.150 ֆրանք :

Հրուշակներու եւ Աստուածամօր հացատները պատրաստուած են Տիկին Այվազեանի կողմէ, Թաղերն ու հրուշակներու թիւերը նուէր՝ Տիկին Միսքճեանի կողմէ :

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ 28ՐԴ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կիրակի 8 Մարտ, 1959, կէսօրէ վերջ ժամը 14.30ին, Սալ տը լա Շիմի : 28պիս, Րիւ Սէն Տօմինիք, Փարիզ (7), Մէթրօ Էնվալիտ :

Սկաուտական յայտագիր, հայկական պարեր եւ երգեր :

Ներկայացում եւ զուարճալիքներ :

Մուտք 300 եւ 500 ֆրանք :

Imprimé sur les presses du journal HARATCH — 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մեծ պարահանդէս, կազմակերպուած Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան կողմէ, 22 Մարտ Կիրակի ժամը 16-24, Աէրօլ Միլիթէրի ընդարձակ սրահը :

×

Մարտ 28 եւ 29

Լիոն (28), Մարսէյլ (29)

փառատօն, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի :

×

Նոր Սերունդի օրը Պանեօլի մէջ, Մարտ մէկին եւ տարեկան մեծ պարահանդէսը Մայիս 9ին, 6րդ քաղաքապետարանի սրահին մէջ :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան ցերեկոյթ պարահանդէսին առթիւ Ֆէստիվիլի օգափութեան կայանին կը նուիրեն.—

Պ. Տէր Յովհաննէսեան երկու հազար ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Զօլաքեան հազար, Տէր եւ Տիկին Թէսիէ հինգ հազար ֆր., Պ. Վ. Ֆրէնկեան տասը հազար ֆրանք, Պ. Գրըճեան հինգ հարիւր ֆրանք :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18

ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ուրբաթ, 20 Փետրուար, ժամը 21ին Սոսիէթէ Սավանթի մեծ սրահը

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՆԿԱՐՆԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ՎԱՐԱԶ ՍԱՄՎԵԼԵԱՆ

Փետրուար 2էն 14

Galerie Puget

87 RUE PARADIS, MARSEILLE

ՎԵՐ. Յ. ՀԵԼՎԱՃԵԱՆԻ ՆՈՐ ՀԱՍՑԷՆ

Կարտարնակ Վեր. Յ. Հելվաճեան Մարսէյլ փոխադրուած ըլլալով որպէս հովիւ Հայ Աւետարանական Մկրտչական Եկեղեցւոյ, արտասահմանի եւ Ֆրանսայի իր բարեկամներէն կը խնդրէ նկատի ունենալ իր նոր հասցէն.—

Pasteur Arthur HELVADJIAN

6 Place de la Rotonde, St. Jérôme

MARSEILLE 13e (B de R) Tél. : 62-85-10

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար· 4000 փր·վեց·2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 փրանք : Հատը 20 փր·

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 10 ՓԵՏՐՈՒԱՐ — MARDI 10 FÉVRIER 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8316 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4217

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ի ԽՆԴԻՐ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ

Վերջացող շաբթուան ընթացքին անն-դատ գործունէութեան թատր դարձաւ քաղաքական աշխարհը՝ Մոսկուայէն մինչեւ Ուաշինկթըն՝ անցնելով Եւրոպայէն :

Մոսկուայի մէջ վերջ գտաւ Համայնավար կուսակցութեան ԻԱ. Համագումարը, որ ո՛րքան աղմուկ հանեց :

Կրեմլինի ամենազօր տէր-տիրականը՝ Նիկիտա Խրուշչեւ աւելի ամրապնդեց իր դիրքը՝ շնորհիւ իր ճարպիկ ռազմավարութեան :

Վերջնապէս տապալեցին քչեց «հակակուսակցական» խմբակի վարիչ դէմքերը, — Բուլղանին, Մոլոթով, Շեփիլով, Քականովիչ եւ ընկերները, որոնք իր հաւանական մրցակիցները կը նկատուէին :

Համագումարին միահամուռ վստահութեան արժանանալէ վերջ, Խրուշչեւ այսուհետեւ եւս առանձնաբար պիտի զբաղի ներքին եւ արտաքին ճակատներուն վրայ՝ « կոմունիզմ կառուցանելու » համար :

Ներքին ճակատին վրայ իր ամբողջ յոյսը «եօթնամեայ ծրագիր»ն է : «Հարուածային» աշխատանքի նոր շրջան մը սկսած է Խորհրդային Միութեան բոլոր ժողովուրդներուն համար :

Գիւղատնտեսական գետնի վրայ «խամ ու խոպան» հողերը մշակելէ, կոլխոզներու եւ սովխոզներու «արտադրանքը աշխուժացնել» է զատ հսկայական ճիգեր պիտի կատարուին ճարտարարուեստի զանազան ճիւղերուն մէջ :

Համագումարին ներկայացուցած իր ընդարձակ զեկոյցին մէջ Խրուշչեւ բացէ ի բաց կը խոստովանէր թէ խորհրդային բանուորին եւ գիւղացիին ապրուստի մակարդակը շատ աւելի ցած է քան Ամերիկայի իրենց բախտակիցներունը :

Ու կը խոստանար մինչեւ 1965 ո՛չ միայն հաւասարիլ Ամերիկացիներուն, այլ գլել — անցնիլ զանոնք :

Արեւելք — արեւմուտք հակամարտութիւնը կը շարունակէ զբաղեցնել դիւանագիտական շրջանակները:

Համագումարի փակման իր ճառին մէջ Խրուշչեւ մինչ մէկ կողմէն սովորական յարձակումները կը գործէր Միացեալ Նահանգներուն վրայ, միւս կողմէն հրաւէր կ'ուղղէր նախագահ Այզընհաուըրի, որ Մոսկուա այցելէ :

Միկոյեանի Ամերիկա այցելութիւնը նպատակ ունէր մերձեցում առաջ բերել երկու հակընդդէմ ճակատներուն միջեւ: Մանաւանդ համոզել Ամերիկացիները թէ անկարելի չէ համակեցութիւնը երկու տարբեր վարչաձեւերու միջեւ :

Դրական արդիւնքի մը չյանգեցաւ ասոր այցելութիւնը: Սակայն որոշ չափով մեղմացուց լարուած վիճակը:

Արեւմտեան ճակատը այժմ կը յուսայ, որ մթնոլորտը աւելի պիտի պայծառանայ շնորհիւ Մաքմիլլընի դէպի Մոսկուա կատարելիք ճամբորդութեան :

Պերլինի եւ Գերմանիոյ բարդ խնդիրները կը շարունակեն զբաղեցնել արեւմտեան երեք մեծ դաշնակիցներն ու Արեւմտեան Գերմանիան :

Թիւրիմացութիւնները փարատելու եւ Զօրսերու միացեալ ճակատը աւելի ամրապնդելու նպատակով էր, որ Տըլըս եւրոպա եկաւ անցեալ շաբաթ :

Դիրքերը ճշդուած են արդէն:

Ո՛չ արեւելքը կ'ուզէ պատերազմիլ գերմանական հարցերուն համար, ո՛չ ալ՝ արեւմուտքը: Բոլորն ալ համաձայն են պահպանելու խաղաղութիւնը :

Երեք մեծ դաշնակիցներուն եւ Խորհրդային Միութեան միջեւ գլուխ — գլխի խօսակցութիւնները մեծապէս պիտի նպաստեն խաղաղութեան ամրապնդման :

Ատոր է, որ կը սպասէ խաղաղութեան ծարաւի մարդկութիւնը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

"ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՊԱՏՐԱՍՏ ԵՆՔ" ՅԱՅՏԱՐԱՐԵՑ ՏԸԼԸՍ

•

ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

—o—

Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարար Տըլըս Ուաշինկթըն վերադարձաւ, Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ բանակցութիւններ ունենալէ ետք :

Տըլըս երկու անգամ տեսնուեցաւ Վարչապետ Ատենաուըրի հետ: Արտաքին նախարարը գոհ է իր խօսակցութիւններէն եւ իր եզրակացութիւնը այն եղաւ՝ թէ Արեւմուտքը միակամ և վճռական պիտի ըլլայ Գերմանիոյ մէջ իր իրաւունքները պաշտպանելու համար :

Ամերիկեան Ծերակոյտի Արտաքին յանձնախումբին առջեւ Յունուար 28ին Տըլըս կարգ մը յայտարարութիւններ ըրած էր, որոնք հրապարակուեցան կիրակի օր: Արեւմուտքի քաղաքական բոլոր ուժերն ու թերթերը իրենց շեշտը կը դնեն հետեւեալ յայտարարութեան վրայ.— Արեւմտեաններու միջեւ կատարեալ համաձայնութիւն գոյացած է՝ Պերլինի մէջ վճռական ըլլալու համար. հակառակ պարագային՝ պատրաստ ենք պատերազմի, քան Արեւմտեան Պերլինէն հեռանալու :

Տըլըս աւելցուցած է նաեւ, թէ Պերլինի հարցին մէջ Ռուսերը պիտի շարունակեն ճնշում բանեցնել մինչեւ վերջին վայրկեանը՝ արեւմտեան ուժերուն միջեւ ճեղք մը բանալու նպատակով :

Զինուորական տեսակէտէն ամերիկեան կարծիքը այն է թէ կացութիւնը շատ աւելի ծանր է Պերլինի քան Քեմոյի եւ Մացուի մէջ :

Ինչպէս ծանօթ է, Տըլըսի եւրոպական շրջապտոյտը պատասխան մըն էր Ա. Միկոյեանի Ամերիկա այցելութեան: Այսօր պաշտօնապէս կը հաստատուի թէ Միացեալ Նահանգներու դիրքը չէ փոխուած գերմանական հարցին նկատմամբ եւ Ուաշինկթըն ոչ մէկ համաձայնութիւն կնքած է Միկոյեանի հետ: Պերլինի հարցը լուծելու համար՝ Ամերիկա հաստատ կը մնայ իր տեսակէտին վրայ.— Ազատ ընտրութիւններ: Անշուշտ՝ պատրաստ է ուսումնասիրելու որեւէ նոր առաջարկ, բայց Ռափացքիի ծրագիրը, իր այժմու ձեւին մէջ, կարելի չէ ընդունիլ :

Թէեւ Տըլըսի ճամբորդութեան պաշտօնական հաշուեկշիռը կարելի չէ տալ որ եւ է ձեւով, սակայն կատարուած յայտարարութիւններէն ետք՝ միջազգային մամուլը հետեւեալ ձեւով կ'ամփոփէ դիւանագիտական գործունէութեան ծրագիրը ·

1·— Մարտի մէջ (հաւանաբար՝ 15ին) Ամերիկայի, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի արտաքին նախարարներու ժողով, որուն պիտի մասնակցի նաեւ Արեւմտեան Գերմանիոյ ներկայացուցիչը: Վայրը՝ Փարիզ: Օրակարգի միակ հարց՝ Պերլին եւ Մոսկուայի կառավարութեան ըլլալիք առաջարկները :

2·— Արտաքին նախարարներու որոշումները պիտի յայտնուին Ատլանտեան Ուխտի նախարարներուն, որոնք Ապրիլ 2 – 4 Ուաշինկթընի մէջ ժողով մը պիտի գումարեն :

3·— Արեւելք – Արեւմուտք ժողով՝ կրնայ գումարուիլ Ապրիլին կամ Մայիսին, Ժընեւ կամ Վիեննա :

Մինչ այդ, Փետրուար 14ին Մոսկուա պիտի յանձնուի Յունուար 10ի ռուսական յուշագրին պատասխանը :

Օրը Օրին

ԺՊԻՏԻ ՄԸ ՀԱՆԵԼՈՒԿԸ

Անգլիացի բժիշկ մը, վերջերս «լուծեց» չորս հարիւր յիսուն տարուան հանելուկ մը :

Դասախօսութիւն կուտար ամերիկեան համալսարանի մը մէջ եւ ի միջի այլոց յայտարարեց, թէ մեծահռչակ իտալացի նկարիչ Լէոնարտօ տա Վինչիի «Մոնա Լիզա»ն ··· յղի էր, երբ կը նկարուէր: Եւ ատոր համար է որ անոր լեցունկեկ դէմքին վրայ կը նկատուի աննշմարելի քմծիծաղ մը: Շուքը՝ իրա՛ւ ժպիտի մը:

Անգլիացին բժիշկ է եւ վիրաբոյժ: Սովորութիւնը կը պահանջէ որ երբ բանիմաց բժիշկ մը որեւէ նիւթի մասին խօսի, առաջնորդուի, առաւելապէս, իր մասնագիտական ծանօթութիւններով : Այդ պատճառաւ ալ, ուրեմն, մեր անգլիացի բժիշկը կը բացատրէ, թէ «մայրիկցու» մը ի՛նչ կերպարանք կ'ունենայ եւ ի՛նչ հագուստ հագած կ'ըլլայ :

Բժիշկը աւելի տրամաբանական բաներ ալ կ'ըսէ: Պաստառին խորութեան վրայ փռուած համայնապատկերը – լեռ, ձոր, առու – ինքնին կը փաստէ թէ նկարիչը – վրձինը մատներուն մէջ ու Մոնա Լիզան դիմացը — կը մտածէր Ստեղծագործութեան հրաշքին մասին: Այո՛, կեանքի ծնունդին մասին:

— Մի՛ երկնցնէք ··· Երեսուն տարի է որ Լէոնարտօ տա Վինչիի կեանքով ու արուեստով կը զբաղիմ ··· Դուք իմ խօսքս մտիկ ըրէք — Տիկին Ֆրանչեսքօ տէլ Ճիոքոնտան մայրիկ պիտի ըլլար շուտով ··· Միայն «մայրիկցու»ներու դէմքին վրայ կրնայ յածիլ անդորրութիւնը նման ժպիտի մը ···

Ու երեւակայեցէք որ 450 տարիէ ի վեր, զանազան անուններով մկրտած էին Մոնա Լիզայի ժպիտը ·

— Անմեկնելի կախարդիչ, սիրուն, քաղցր, պչրական, ցանկայարոյց, անբացատրելի, տիրական, անբափանցելի, կեղծ, անազորոյն, գթառատ, շնորհալի, չարագուշակ ···

Եթէ Անգլիացի բժիշկին այս լուծումը վերջնական նկատուի — եւ քուէարկուի Միացեալ Ազգերու համաժողովին կողմէ ··· — վէճը միանգամընդմիշտ վերջ կը գտնէ եւ մարդիկ, այսուհետեւ, Մոնա Լիզայի ժպիտին համար կ'ըսեն ·

— Մայրական ժպիտ մը ունի··· ժըպիտներուն ամէնէն ազուորը ու ամէնէն քաղցրը, որ Զուարթունները թեւերով վար կ'իջնէ ու կը լուսաւորէ մայրիկին դէմքը ···

×

Դէմքերու արտայայտութեան հանելուկը լուծող այս տեսակ իմաստուն բժիշկի մըն ալ մենք պէտք ունէինք, մեր արտին մէջ :

— Արդարե՛ւ, ի՛նչ ժպիտներ կան մեր բոլորտիքը, մեկնաբանութեան կարօտ :

Նախ, սա շողոքորթին ժպիտը: Բարեկամին կը բարեւէ, կը ժպտի, հակառակորդին կը բարեւէ՝ նորէն կը ժպտի: Ի՞նչ ըսել կ'ուզէ մէկուն եւ ի՞նչ ըսել կ'ուզէ միւսին: Հանելուկ է :

Կայ ապուշին ժպիտը: Լուր կուտաս իրեն թէ բարեկամը մեռեր է, կը խնդայ եւ յաւուր պատշաճի *ճոք* մը կը պատմէ: Ի՞նչ ըսել կ'ուզէ :

Կայ ունեւորին ժպիտը՝ չունեւորին ··· ի պատիւ: Ի՞նչ ըսել կ'ուզէ :

Կայ շատ գիտցողին ժպիտը՝ քիչ գիտցողին··· ի նպաստ: Ա՞ն ինչ ըսել կ'ուզէ:

×

Ամէն շարժուձեւ, ամէն արտայայտութիւն հետեւանք է, ընդհանրապէս, կազմախօսական, բնախօսական պատճառի մը: Փա՛ստ, Մոնա Լիզայի ժպիտը: Կամ տխրութիւնը մէկու մը, որ գէշ լուր մը առած է:

Կեղծաւորին, տխմարին, ունեւորին կամ շատ գիտցողին ժպիտը կարելի է, օր մը, մեկնաբանենք :

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ մէջ ինկած ամերիկեան օդանաւին շուրջ բացուած վէճը կը շարունակուի տակաւին. այս հարցը պատճառ եղաւ, որ երեւան ելլէ Ատլանտեան Ուխտի ամէնէն կարեւոր գաղտնիքներէն մէկը: Արդարեւ, էլէքթրոնիք ցանցի մը շնորհիւ հսկողութիւն կը կատարուի Խ. Միութեան վրայ եւ օդի մէջ կամ ցամաքի վրայ կատարուած բոլոր խօսակցութիւնները կ'արձանագրուին երիզներու (մանիէթոֆոն) վրայ : Այս սիսթեմին շնորհիւ կարելի եղած է լսել Հայաստանի սահմաններուն վրայ հսկող ռուս օդաչուներու խօսակցութիւնները, որոնք կը պարզեն թէ ամերիկեան անզէն օդանաւը յարձակման ենթարկուելով վար առնուած է: Ձայնագրուած այս երիզին հրապարակումով Ամերիկացիները կը յայտարարեն թէ Ա. Միկոյեան հրապարակաւ սուտ խօսած էր, Միացեալ Նահանգներու մէջ յայտարարելով թէ խնդրոյ առարկայ օդանաւը ջախջախուած է եւ ոչ թէ յարձակման ենթարկուած :

ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏ ՏԸՊՐԷ Շաբաթ օր Ալժէ մեկնեցաւ, իրեն կ'ընկերանան նախարարներ Կիյոմա եւ Ֆրէ եւ Օր. Սիտ Քառա: Պ. Տըպրէ յայտնեց թէ.— Ալժերիան կը մնայ ֆրանսական առաջին պահանջը, մանաւանդ որ հոնկէ ճամբայ ելաւ զարթօնքը: Մեկնելէն առաջ Տըպրէ ճառ մը խօսած էր նաեւ ձայնասփիւռէն եւ հեռատեսիլէն շեշտելով.— Կարգ՝ նիւթական հարցերու մէջ, վերանորոգում պետութեան մէջ, տնտեսական բարգաւաճում, ընկերային յառաջդիմութիւն.— միակ քաղաքականութիւն է հիմնուած իրականութեան եւ կամքի վրայ :

(Լուրերու շար·ը կարդալ Դ· էջ)

ԿԻՊՐՈՍԻ ՀԱՐՑԻՆ ԼՈՒԾՈՒՄԸ՝ ՑԵՏԱՁԳՈՒԱԾ

Ինչպէս գրած էինք քանի մը օր է Թուրքիոյ եւ Յունաստանի վարչապետները եւ արտաքին նախարարները Ցիւրիխի մէջ կը փորձեն համաձայնութեան գետին մը գտնել Կիպրոսի հարցին համար: Խօսակցութեանց իբրեւ եզրակացութիւն յայտարարուեցաւ թէ Գարամանլիս եւ Մենտէրէս համաձայն են սկզբունքով որ Կիպրոս անկախ հանրապետութիւն մը դառնայ երբ անգլիական կանոնադրը վերջ գտնէ: Ժողովին շրջանակները կը յայտնեն թէ երկու վարչապետները համաձայնած են Կիպրոսի ապագայ սահմանադրութեան նախագիծին վրայ, Թուրք փոքրամասնութեան (20 առ հարիւր) իրաւունքներու պահպանութեան համար :

Արտաքին նախարարներ՝ Զօրլու եւ Աւերոֆ կը շարունակեն խօսակցութիւնները որպէսզի լուծում մը գտնեն մնացած տարակարծութեանց համար: Երկու նախարարները շեշտեցին թէ շատ կանուխ է « իրական լաւատեսութիւն » մը արտայայտելու համար :

Ցարդ յստակ չէ թէ Յունաստան պիտի ընդունի Թրքական այն առաջարկը որուն համաձայն Թրքական զօրքը մնայ զինուորական խարիսխներուն մէջ որոնք հիմա անգլիական հսկողութեան տակ են:

Կիպրոսի ապագայ հանրապետութիւնը հաւանաբար դառնայ Ատլանտեան Ուխտի 16րդ անդամը :

Կիպրոսի զինուորական խարիսխները այն ատեն պիտի ըլլան Ատլանտեան հսկողութեան տակ :

Երկու պատուիրակութիւնները չեն համաձայնած նաեւ խորհրդարանական երեք ժողով ներկայացուցչական ձեւին որ կը նախատեսուի անկախ Կիպրոսի համար :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ԵՐԿՐՈՐԴ ՆՍՏԱՇՐՋԱՆԸ

Դ.

ԿՐԹԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻ ՎԵՐԱԿԱՌՈՒՑՈՒՄԸ

Գերագոյն Խորհրդի երկրորդ նստաշրջանի օրակարգի երկրորդ հարցը եղել է «Կեանքի հետ դպրոցի կապն ամրապնդելու եւ երկրում ժողովրդական կրթութեան սիստեմի յետագայ զարգացումը» կամ աւելի հասկանալի լեզուով՝ կրթական սիստեմի վերակառուցումը :

Բոլշեւիկեան քաղաքականութիւնը ինչպէս շատ ուրիշ խնդիրների նոյնպէս եւ կրթական գործի նկատմամբ տարբեր փուլեր է անցել : «Անցեալում մեր դպրոցն ու մանկավարժութիւնը, գրում է պրոֆ. Սանթրոսեանը («Սով. Դպրոց», թ. 10), տուրք տուեցին բուրժուական դպրոցից ու մանկավարժութիւնից եկող միակողմանի պրակտիցիզմին, էմպերիզմին, (գործնականութիւն, փորձապաշտութիւն) : Ուսուցման «կոմպլէքսային – պրոէկտային» կամ «դալտոնեան» սիստեմների կիրառումով չէին սահմանափակւում սակայն այն «ծայրայեղութիւններն ու սխալները», որ թոյլ են տուել բոլշեւիկները անցեալում : Եղաւ մի ժամանակ, որ վերացրին Երեւանի Համալսարանը, նրա ճիւղերի (ֆաքիւլթէներ) փոխարէն հիմնելով անջատ ինստիտուտներ : Այս կարգի խարխափումներից ու սայթաքումներից յետոյ, կանգ առին «հիմնականում» դպրոցական այն սիստեմին վրայ, որ գոյութիւն ունէր նախկին Ռուսաստանում : Ռուսական ութնամեայ գիմնազիայի տեղ ստեղծուեցին տասնամեայ միջնակարգ դպրոցներ : Վերակազմուեց Համալսարանը իր բազմաթիւ ֆաքիւլթէներով եւ նրա կողքին կեանքի կոչուեցան մասնագիտական բարձրագոյն դպրոցներ, որոնք կոչուեցան ինստիտուտներ :

Սրանից մի քանի տարի առաջ նոր փոփոխութիւններ մուծուեցան թէ միջնակարգ (երկրորդական) եւ թէ բարձրագոյն դպրոցների՝ բուհերի (Բարձրագոյն Ուսումնական Հաստատութիւններ) ծրագրների եւ մանաւանդ բուհերի ընդունելութեան պայմանների մէջ : Միջնակարգ դպրոցներում իբրեւ պարտադիր առարկաներ, դասաւանդել սկսան ձեռքի աշխատանքներ, պրակտիկում :

20րդ համագումարից յետոյ, դպրոցներում, ինչպէս վկայում է նաեւ Խրուշչեւը, սկսած ցած կարգերից, աշխատանք մտցրուեց : 5 – 7րդ դասարանի երեխաները շաբաթական երկու ժամ սկսին ըդբաղուէին դպրոցական արհեստանոցներում, 8 – 10րդ բարձր կարգերում մտցրուեցան գիւղատնտեսական, մեքենագիտութեան եւ էլեկտրատեխնիկայի շաբաթական երկու ժամուայ պրակտիկումներ եւ տարեկան 60 – 80 ժամեայ արտադրական աշխատանք (պրակտիկա) անմիջականօրէն ձեռնարկութիւններում եւ կոլխոզներում : Այս ամէնը նրա համար, որ երկրորդական դպրոցների ընթացաւարտները, երբ գնում են գործարանները եւ կոլխոզները ֆիզիքական աշխատանք կատարելու, ունենան որոշ հմտութիւն :

Միւս կողմից հարկադրելու համար, որ այդ երիտասարդները գնան արտադրական աշխատանքի եւ ոչ թէ անպայման ձգտեն մտնել բուհերը, սահմանափակեցին բուհերի ազատ տեղերի թիւը եւ բոլոր դիմում կատարողների համար մտցրին կոնկուրսային քննութիւններ ոչ միայն մասնագիտական բուհերի, այլ նաեւ համալսարանի ու մանկավարժական ինստիտուտների համար :

Ի՞նչ արդիւնք տուին այս միջոցառումները : Սովետական թերթերի մէջ նոյն հարցին երկու տեսակ միմեանց ժխտող պատասխաններ ենք գտնում : Յաճախ գրում են, որ միջնակարգ դպրոցը աւարտողները, պատասխանելով պարտիայի եւ մանաւանդ կոմսոմոլի վարիչ մարմինների կոչին, խանդավառութեամբ գնում են աշխատելու գործարաններում եւ կոլխոզներում, իբրեւ սեւագործ բանուոր, հովիւ, կթւորուհի եւ այլն : Բայց քիչ չեն նաեւ մերկացումները այն մասին, որ ինչպէս վկայում է նախ Խրուշչեւը, «միջնակարգ դպրոցն աւարտած պատանիներն ու աղջիկները, որպէս կանոն, գտնում են, որ իրենց համար միակ ընդունելի կեանքի ուղին կրթութեան շարունակումն է բարձրագոյն կամ, ծայրայեղ դէպքում, միջնակարգ մասնագիտական ուսումնականհաստատութիւններում : Տասնամեակի շրջանաւարտների մի մասը դժկամակութեամբ է աշխատանքի գնում ֆաբրիկաները, գործարանները, կոլտնտեսութիւններն ու սովխոզները, իսկ նրանցից ոմանք դեռ նոյնիսկ վիրաւորանք են համարում իրենց համար» («Ս. Հ.», 24 Սեպտ. 58) :

Ճիշդը, ի հարկէ, այս վերջինն է : Հաւանութեան վկայական (պաչօ) ունեցող կթւորուհիների եւ հովիւների նկարները, որոնցով պատկերազարդում են իրենց էջերը Երեւանի թերթերը, անշուշտ իրական են, բայց իրականութեան չեն համապատասխանում նոյն թերթերի այն հաստատումները, որ այդ կթւորուհիներն ու հովիւները կամաւոր կերպով եւ նոյնիսկ խանդավառութեամբ է որ յանձն են առել կատարելու այդ «հանրօգուտ աշխատանքը» :

Կրթական գործի վերակառուցումը, որ քննուել է Գերագոյն Խորհրդի երկրորդ նստաշրջանում եւ որի համար այդ բարձրագոյն օրէնսդիր մարմինը ընդունել է յատուկ օրէնք, ապացոյց է այն բանի, որ խորհրդային իշխանութիւնները անբաւարար են համարել այն արդիւնքները, որ տուել են վերջին տարիների միջոցառումները :

Գերագոյն Խորհրդի նստաշրջանի ընդունած օրէնքը ունի իր պատմութիւնը : Առաջին անգամ կրթական սիստեմի վերակառուցման հարցը շօշափեց Խրուշչեւը անցեալ տարուայ Ապրիլին կոմսոմոլի համագումարում արտասանած իր ճառի մէջ : Դրանից յետոյ նա ներկայացրեց կեդրոնական կոմիտէի նախագահութեան իր յայտնի նամակը՝ «Կեանքի հետ դպրոցի կապի ամրապնդման եւ երկրում ժողովրդական կրթութեան սիստեմի յետագայ զարգացման մասին» («Պրաւդա», 21 Սեպտ. 58, որ արժանացաւ նախագահութեան հաւանութեան եւ դրուեցաւ համաժողովրդական քննարկման : Նոյեմբերին կենտկոմի պլէնումը, իր կարգին, հաւանութիւն տուաւ «Սով. Միութեան կոմկուսակցութեան եւ կառավարութեան թէզիսներին՝ կրթական գործի վերակառուցման մասին եւ, վերջապէս, անցեալ Դեկտեմբերին, վերոյիշեալ հարցը քննարկուեց Գերագոյն Խորհրդի երկրորդ նստաշրջանում եւ միաձայնութեամբ ընդունուեցաւ վերոյիշեալ օրէնքը :

Ամենաուշագրաւը հարցի համաժողովրդական քննարկումն է, որով զբաղուեր են նաեւ Հայաստանում : Պէտք է նշել որ այդ քննարկումը միանգամայն տարբեր ուել է մինչեւ այժմ եղածներից, երբ ժողովները վեր էին ածւում միտինգների եւ այնտեղ հանդէս եկողները «ջերմ հաւանութիւն» էին տալիս կեդրոնի առաջարկներին, խոստանալով ջանք չխնայել նրանց իրագործման համար : Այդ կարգի յառաջաբաններով ու վերջաբաններով են սկսում ու վերջացնում իրենց ասելիքները նաեւ համաժողովրդական քննարկման մասնակցողները, բայց դրա հետ մէկտեղ նրանք անում են շատ լուրջ քննադատութիւններ Խրուշչեւի առաջարկների եւ կենտկոմի թէզիսների նկատմամբ : Այս քննադատութիւնները ձեւական բնոյթ չեն կրում, այլ հանդիսանում են որոշակի առարկութիւններ կրթական գործի վերակառուցման այն ծրագրի, որ ներկայացրել է Խրուշչեւը կենտկոմին եւ որ ընդունուել է, ինչպէս ասացինք, այս վերջինիս կողմից : Բայց կայ աւելի կարեւորը : Այդ այն է, որ այդ քննադատութիւնները անհետեւանք չեն մնացել : Խրուշչեւի եւ կենտկոմի առաջարկները կրթական սիստեմի վերակառուցման մասին ենթարկուել են փոփոխութիւնների ոչ միայն մանրամասնութիւնների, այլ նաեւ որոշ սկզբունքային կէտերի մէջ : Այդ է ցոյց տալիս Խրուշչեւի նամակի բաղդատութիւնը Գերագոյն Խորհրդի նստաշրջանի կողմից ընդունած օրէնքի հետ :

Հազուադէպ են այն դէպքերը, երբ Սով. Միութեան Գեր. Խորհրդի քննարկած այս կամ այն հարցը վերաբերում է իր ամբողջութեան մէջ նաեւ ազգային հանրապետութիւններին, որոնց կարգին, ուրեմն, նաեւ Հայաստանին : Կրթական գործի վերակառուցումը, որ քննարկուել է ու ընդունուել Գեր. Խորհրդի երկրորդ նստաշրջանում, այդ կարգի հարցերից է : Ի՞նչ դիմագիծ են ստանալու այսուհետեւ մեր հայրենիքի դպրոցները, ի՞նչ նպատակներ են հետապնդելու նրանք, ի՞նչ մասնայատուկ հարցեր են առաջ քաշուել Հայաստանում համաժողովրդական քննարկման ժամանակ եւ ի՞նչպէս է ներկայացրել մեր հայրենիքը Գեր. Խորհրդում Հայաստանի կողմից ելոյթ ունեցող պատգամաւոր Հ. Մարգարեանը,—սրանք հետաքրքրական հարցեր են, որոնք եթէ ոչ բոլոր մանրամասնութիւններով, բայց գոնէ ընդհանուր գծերով պիտի ջանանք ներկայացնել մեր հետեւեալ յօդուածներով :

Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ

ԳՐՔԻ ՄԸ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

Կէս դար առաջ Ֆրանսացի ընկերվարական Ժորժ Սորել, դարմիկը մեծ պատմաբան Ալպեր Սորելի, կը հրատարակէր «Խորհրդածութիւններ բռնութեան վրայ» հատորը, նախապէս հրատարակուած յօդուածաշարք մը «Ընկերվարական Շարժումը» հանդէսին մէջ :

Վկայուած Փարիզի Բազմարուեստեան Վարժարանէն, տարիներով աշխատած Փարիզէն հեռու որպէս ճարտարագէտ, կը հրաժարէր պաշտօնէն՝ ընկերային հարցերու ուսումնասիրութեամբ պարապելու համար : Սորել ինքնուս մըն էր, թափանցող միտք մը, անյագ ընթերցող մը : Հմտութեան տեսակէտով կը բաղդատէին զինք Սէնթ Պէօվի հետ, թափառող ամէն գաղափարներու մէջ, վերլուծող, տարրադաղրող միշտ :

×

Սորել կրած էր Թրնանի ազդեցութիւնը, անոր նման կը փափաքէր քաղքենի դասակարգին բարոյականը վերականգնել, կը քննադատէր ռամկավարութիւնը, յաճախելով Քարթիէ Լաթէն, ուսանողներուն կը քարոզէր ընկերութեան բարենորոգման պէտքը, հակառորդն Սոկրատն էր : Համոզուած էր որ բարոյական խոր բարենորոգում մը միշտ կարելի է, կը բաւէ որ պատմական մեծ առաքելութեան մը գիտակցութեան տէր դասակարգ մը կազմուի :

Թարօ եղբայրները «Մեր սիրելի Փեկին» գրքին մէջ նկարագրելէ յետոյ Սորելը, կ'աւելցնեն. «Խորհրդածութիւնները» այս ժամանակի մեծ գրքերէն մէկը կը մնայ, որովհետեւ եզակի բախտ ունեցաւ ներշնչելու Լենինի պոլշեւիզմը եւ Մուսոլինիի Ֆաշիզմը միանգամայն» : Լենին խոստովանած չէ թէեւ, բայց հետեւած է բռնութեան մեթոտին, իշխանութեան տիրանալու համար, իսկ Մուսոլինի կը գրէր թէ «Սորել իր վարպետն է» : Ֆրանսացիին գործը ներշնչարան ու բարձի գիրքը եղած է իտալացի իշխանապետին : Հիթլէր ապահովաբար կարդացած էր այդ գործը, ուր կը գտնուին վակներեան ու նիչէական տարրեր, հերոսներու փառաբանութեամբ : Սորել կը յայտարարէ. «Ընկերվարութիւնը չի կրնար իր գոյութիւնը պահել առանց բռնութեան ջատագովութեան», (էջ 346) :

Հարկ է պատրաստել պայքարող ընտրանի մը զանգուածները շարժելու համար : Ընտրանիներու կազմութեան շուրջ Սորելի գաղափարները մեծապէս ազդած են Մուսոլինիի, Լենինի, Հիթլերի գաղափարներուն եւ գործունէութեանց վրայ, ինչպէս ցոյց կուտան կրթ. ծրագիրները, կրթական մեթոտները : Սորել օրինակ կը բերէր Կաթողիկէ Եկեղեցին. «Կաթողիկէութիւնը պայքարի պաշտօնները միշտ վերապահած էր փոքրաթիւ մարմիններու, որոնց անդամները խիստ կերպով ընտրուած էին, իրենց կոչումը ճշդելու յատկացուած փորձերով : Վանական եկեղեցականութիւնը կը գործադրէ այս կանոնը, զոր մոռցած են յեղափոխական դրողները : Անգլիացի աշխատաւորական մը Փոլ տը Ռուզիէի կ'ըսէր. «Կը տկարանանք եթէ տկար տարրեր իւրացընենք : Խիստ վտանգաւոր պիտի ըլլայ պրոլետար դասակարգի համար, եթէ պաշտօններու բաժանում մը չկատարուի» : Ընտրութիւնը այնքան յաջողութիւն պատճառեց Կաթողիկէ Եկեղեցիին իր պատմութեան երկար ընթացքին :

×

Լենին Զուիցերիոյ աքսորավայրին մէջ ուսումնասիրած էր Սորելի գիրքը, ուրկէ ներշնչուած կը գրէր. «Պատմութեան մեծ խնդիրները միշտ լուծուած են բռնութեամբ» : Սորել ամենուրեք իր հիացումը կը յայտնէր Լենինի յաջողութեան, յարգանք ունէր Մուսոլինիի հանդէպ, որուն քաղաքական յաջողութեան վստահ էր, նոյն իսկ նախատեսած էր Ճենովայի ընկերվարական համագումարին առեն, բայց բախտը չունեցաւ տեսնելու աշակերտին իշխանութեան տիրելը, որովհետեւ մեռաւ 1922 Օգոստոսին :

Սորել բարոյական մտահոգութիւններ ունէր, կը քննադատէր ընկերվարականներէն անոնք, որոնք որպէս աշխատաւոր դասակարգի պաշտպաններ քաղաքական ասպարէզ կը նետուին եւ գանց կ'առնեն այդ դասակարգին դաստիարակութիւնը : Կը պահանջէր գործաւորական միութիւններու անկախ զարգացումը, ձերբազատուած քաղաքական կուսակցութիւններէ, դէմ էր նաեւ պետապաշտութեան, կը դառնար համակիր ընդհանուր գործադուլի : Կը քննադատէր ընդհանուր ընտրութիւնները, երեսփոխանական ժողովները, ուր դատարկ վիճաբանութիւններ միայն տեղի կ'ունենան, անմէջ ճառեր կ'արտասանուին : Պրոլետարական բռնութիւնը առաջնորդուած ընդհանուր գործադուլի գաղափարով, պիտի յաջողի նոր բարոյական մը տալ, փրկել ընկերվարութիւնը աւազախրումէ, բարձր պահելու յեղափոխական գաղափարախօսութիւնը : «Երեսփոխանական ընկերվարութիւնը յաճախորդներուն համաձայն լեզու կը գործածէ : Երբեմն հայրենասէր է, երբեմն կը խօսի բանուորներուն, երբեմն ալ փոքր փաթրոններուն» : Օրինակ կուտայ Ժորէսը, որ վարպետ դարձած է ժողովրդային շարժումները օգտագործելու արուեստին մէջ :

×

Սորել կը դիմէ կաթոլիկէ հեղինակներուն՝ արդարացնելու համար բռնութեան փառաբանութիւնը : Փոլ Պիւրօ, ուսուցիչ Փարիզի Կաթողիկէ Համալսարանին եւ աշակերտ Լը Փլէյի դպրոցին, կը գրէր Նորվեկիոյ գիւղացիներու մասին թէ դաշոյնի հարուած մը նուազ ծանր է, քան քաղաքակիրթ երիտասարդութեան մը անսանձ ողջախոհութիւնը : Կը յիշէ Փոլ տը Ռուզիէն, նոյն դպրոցին պատկանող, որ կ'արդարացնէ Լինչի օրէնքը, մինչդեռ Ֆրանսայի մէջ «բարբարոսութեան ախտանիշ մը կը նկատուէր այդ օրէնքը» :

Սորել կը խօսէր նաեւ քաղքենի դասակարգի իմփերիալիզմի մասին, որուն դէմ պէտք պայքարի աշխատաւոր դասակարգը : Այդ պայքարը բարոյացուցիչ պիտի ըլլայ թէ իրեն համար եւ թէ քաղքենիներուն համար : Ընդհանուր պատերազմը նողկալի կեղծիք մըն էր Սորելի համաձայն՝ երբ պետական վարիչներ կը յայտարարէին, թէ կը պատերազմին ռամկավարութեան համար :

×

Սորելի գաղափարները, բանուորական իշխանապետութիւն, արտադրութեան պանծացում, արհամարհանք ռամկավարութեան քաղքենի իմաստով, որդեգրուեցան դարուն յեղափոխական ղեկավարներէն : Մուսոլինի կ'ըսէր. «Ինծի համար բռնութիւնը բարոյական է, աւելի բարոյական քան համաձայնութիւնները, Ֆաշականութիւնը պիտի ըլլայ Սորելեան» :

Սորել ալ իր օրհնութիւնը ղրկեց Լենինի եւ պիտի օրհնէր միւս իշխանապետներն ալ, եթէ ողջ մնար : «Երջանիկ պիտի ըլլամ, եթէ գերեզման իջնելէս առաջ տեսնեմ քաղքենի ռամկավարութեանց նուաստացումը», կ'ըսէր բարեկամներուն՝ երբ մէկ ոտքը գերեզմանն էր :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՋԱՀԱԿԻՐ թիւ 3 եւ 1, հանդէս Փալանճեան Ճեմարանի Լսարանական Միութեան, (Յունիս, 1958, Յունուար 1959), Պէյրութ :

ԱՅԳԻՆԵՐԸ ԼԵՌՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Զարմանալի բնութիւն ունի Հայաստան աշխարհը: Համեմատաբար փոքր այդ հողամասը աչքի կը զարնէ կլիմայական խիստ տարբեր շրջաններով: Անցիր ընդամէնը քանի մը տասնեակ քիլոմեթր եւ մեղմ կլիմայ ունեցող Թալշեայ հովիտը կը փոխարինուի կանաչապարդ լեռով: Լեռնային շրջանները խստաշունչ կլիմայ ունին: Այս է պատճառը, որ հին ժամանակներէ ի վեր այդ շրջաններուն մէջ պտղատու ծառեր չեն մշակուիր: Սակայն Հայաստանի գիտնականները վերջին տասնամեակներուն յամառ աշխատանք կատարած են այդ շրջաններու կլիմայական դաժան պայմանները յաղթահարելու եւ պտղատու այգիներ աճեցնելու համար:

Լենինականի հարաւ - արեւմտեան մասին մէջ կը գտնուի լեռնային բաժնի փորձադաշտը, որ Լենինականցիներու կողմէ իրաւամբ կոչուած է «Հրաշալի այգի»: Այստեղ քսան հեկտարի վրայ կ՚աճին եւ բերք կուտան պտղատու բազմաթիւ ծառեր: Այգին այցելողները կը տեսնեն խնձորենիներ, տանձենիներ, բալենիներ, սալորենիներ, մորի ու պտղատու բազմաթիւ այլ մշակութիւններ:

Լեռնային բաժնի աշխատակիցները յամառ աշխատանք կը թափեն պտղատու ծառերու աւելի ցրտադիմացկուն եւ հողակլիմայական պայմաններուն յարմար տեսակներ ստեղծելու համար: Անոնց ուսումնասիրութիւնները ապարդիւն չեն անցած: Անոնց հիման վրայ ընտրուած են խնձորի, տանձի, բալի, սալորի, ինչպէս նաեւ ելակի եւ մորիի մօտ հարիւր տեսակներ:

Լենինականի այս փորձադաշտէն այգիները կը տարածուին հեռուները, կը բարձրանան դարերով անպտուղ մնացած լեռնալանջերը: Այժմ Ախուրեանի, Արթիկի, Ապիտակի Բասարգեչարի, Մարտունիի, Նոր Բայազէտի եւ այլ շրջաններու մէջ պտղաբերման սկսած են աւելի քան 750 հեկտար այգիներ:

Ահա՛ Ախուրեանի շրջանի Մարմաշէնի այգին, որ ինկած է գիւղէն արեւմուտք, Ախուրեան գետի հովիտը: Ծովի մակերեւոյթէն մօտ 1700 մեթր բարձրութեան վրայ, բանջարանոցներու հետ կողք կողքի, կ՚աճին ու բերք կուտան տանձի ու խնձորի ծառերը: Ընդամէնը 15 տարուան պատմութիւն ունի այդ այգին, որ ներկայիս կը բռնէ 23 հեկտար տարածութիւն: Մարմաշէնցիները անցեալ տարի մօտ հարիւր հազար ռուբլի դրամական եկամուտ ունեցան այդ այգիէն:

Պտղաբուծութենէն զգալի եկամուտներ կը ստանան նաեւ Հացիկ գիւղի բնակիչները: Անցեալ տարի անոնք հաւաքած են 122·000 քիլօ խնձոր եւ 6349 քիլօ տանձ:

Իրենց այգիները ունին արդէն Ոսկեհասկ, Արեւիկ, Առափի եւ Ախուրեան շրջանի գիւղացիները: Լաւ բերք կուտան նաեւ Արթիկի, Ալինի եւ Ապիտակի մէջ:

Միչուրինի խնձորի եւ տանձի քանի մը տեսակները իրենց երկրորդ հայրենիքը գտած են մեր լեռնաշխարհին մէջ: Բայց այդքանով չեն գոհանար հայ գիտնականները: Անոնք համոզուած են, որ բարձր արդիւնաբերութիւն ունեցող պտուղի տեսակներ կը մշակուին միայն տուեալ վայրի կլիմայական պայմաններու մէջ: Ահա թէ ինչու լեռնային բաժնի գիտական աշխատողները մանրամասնօրէն ծանօթանալով Լենինականի բարձրաւանդակի կլիմայական պայմաններու առանձնայատկութիւններուն եւ պտղատու ծառերու կենսաբանական յատկանիշներուն՝ ընդարձակ ծրագիր մը կազմեցին:

Լեռնային բաժնի աշխատախումբը լուրջ նուաճումներ ձեռք բերած է այդ ծրագրի իրականացման մէջ: Քսան տարի շարունակ, տարուած աշխատանքներու շնորհիւ բարձրաւանդակի պայմաններուն յարմարող նոր, ցրտադիմացկուն եւ բարձր բերք տուող ծառատեսակներ գտնուեցան: Այս ուղղութեամբ կարեւոր աշխատանք տարած է գիւղատնտեսական գիտութիւններու թեկնածու Պետրոս Կարանեան: Ան պատրաստած է տանձի՝ 20, սալորի՝ երեք եւ սեւ հաղարջի՝ 10 նոր տեսակներ, ինչպէս նաեւ ելակի՝ քսան եւ խնձորի 22 արժեքաւոր տեսակներ, որոնք ունին դրական շարք մը յատկանիշներ եւ հասունութեան կարճ շրջան, բաւական ցրտադիմացկուն են եւ բարձրբերք կուտան:

Փորձերը ցոյց տուած են որ յատկապէս Լենինականի բարձրաւանդակէն ստացուած պտուղները ունին լաւ համ եւ վառ գունաւորում:

Պտղաբուծութեան եւ խաղողագործութեան բաժինը լեռնային շրջաններու մէջ 13 յենակէտ ունի: Այս տարի նման յենակէտ ստեղծուած է Թալինի մէջ:

Տարուէ տարի այգիները կ՚ընդլայնին: Ախուրեանի շրջանի Հացիկ գիւղի այգին այս տարի ընդարձակուած է 8 հեկտարով: Նոր այգիին մէջ կան խնձորի, տանձի, բալի եւ պտղատու այլ ծառեր:

Կ՚աշխատին նաեւ Լենինականի մէջ խաղողի մշակութեան սկսիլ: Չորրորդ տարին է, որ փորձադաշտի մը մէջ մէկուկէս հեկտար տարածութեան վրայ 20 տեսակ խաղող կ՚աճի: Այստեղ խաղողը շատ անուշ է:

Հայաստանի մէջ զարկ կը տրուի պտղաբուծութեան. անցեալ տարի զանազան շրջաններ ուղարկուած են աւելի քան հարիւր հազար տնկի, մորենիի 120·000 թուփ եւ այլ տնկանիւթեր: Արդարուած բարձրորակ պտուղները մեծ քանակութեամբ կը ղրկուին Մոսկուա:

Շ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

(Քաղուած՝ «Ս. Հայաստան» ամսագրէն)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ Յունուար 31ին «Յուսաբեր»ի թատերասրահին մէջ տեղի ունեցած է յեղափոխական Հայուհիներու նուիրուած յարգանքի երեկոյ մը, զոր կազմակերպած էին Հ.Յ.Դ. Երիտ. Միութեան Նայիրի խումբի ընկերուհիները: Նախագահած է ընկերուհի Վերժին Խաթանասեան: Օրուան գլխաւոր բանախօսը եղած է ընկեր Գ. Լազեան որ ամփոփ գիծերու մէջ ներկայացուցած է հայ կեանքը նախայեղափոխական շրջանին, ապա անդրադարձած է Հայուհիներու հերոսական գործունէութեան ազատագրական շարժումի ընթացքին:

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ Փետրուար մէկին Կամս Շարքաուի հայ կաթողիկէ աթոռանիստ եկեղեցիին մէջ տեղի ունեցած է պահակալութեան պատարագը Արհ. Ռափայէլ Պայեանի զոր կարդինալ Աղաջանեան նշանակած էր եգիպտահայ կաթողիկէ համայնքին օգնական եպիսկ. Պատարագին ներկայ եղած են Պապական Նուիրակը, Լիբանանի դեսպանը, եւ բազմաթիւ հայ եւ օտար անձնաւորութիւններ: Կարդինալ Աղաջանեանին կոնդակը կարդացած է հայր Բարսեղ Ֆէրհաթեան, տեսուչ Մխիթարեանի վարժարանին: Աղաջանեան Կաթողիկոս - Պատրիարքին փոխանորդ՝ Կաթանեան արք. հայերէն եւ արաբերէն ճառ մը արտասանած է ներկայացնելով նորընտիր օգնական եպիսկոպոսը:

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ Փետրուար մէկին «Ե. Սարեբր»ի թատերասրահին մէջ տեղի ունեցած է Հ. Կարմիր Խաչի տարեկան թէյասեղանը: Բացման խօսքը արտասանած է Տիկին Վ. Խաթանասեան: Գործադրուած է գեղարուեստական բաժին մը:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ, Ազգ. Կեդր. Վարչութեան ծանօթ անդամ Պ. Խօսրով Երամեան արժանացած է դասախօսի (փրոֆէսէօր) բարձրագոյն տիտղոսին: Պ. Երամեան իբրեւ ուսուցիչ երկրաչափութեան եւ ճարտարապետութեան երկար տարիներէ ի վեր կը պաշտօնավարէ Ամերիկեան համալսարանին մէջ, ուր գնահատուած է իր հմտութեան եւ դասախօսական յատկութեանց համար:

×

ՀՌՈՄԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

1957 – 58 տարեշրջանին Հռոմի մէջ խումբ մը երիտասարդներ կը հիմնէին Միութիւն մը, «Հռոմի Հայ Երիտասարդաց Միութիւն» (Հ. Հ. Ե. Մ.): Գաղափարը յղացողները ուսանողներ էին՝ որոնց նպատակն է ազգային եւ մշակութային գետին մը ստեղծել փոքրաթիւ հայ գաղութին մէջ: Ուղեւորութիւնը ընդհանուր էր, քանի որ գեղարուեստական հանդիպումներ պիտի կատարուէին մի միայն ազգային մշակոյթը տարածելու եւ հայ երիտասարդները յաճախակի յարաբերութեան մէջ պահելու համար: Այս դիտաւորութեամբ կազմուեցաւ ժամանակաւոր յանձնախումբ մը, որուն պարտականութիւնն էր պատրաստել ծրագիր եւ կանոնագիր մը՝ գործունէութեան համար: Յանձնախումբը ծրագիր – կանոնագիրը կազմելով ընդհանուր ժողովին յանձնեց, որմէ վաւերացուեցաւ, յետաձգելով վարչական ընտրութիւնը՝ յառաջիկայ տարեշրջանին:

1958 – 59 տարեշրջանը նոր արշալոյս մը բացաւ Հ. Հ. Ե. Միութեան:

Նոյեմբեր 5ին ընդհանուր ժողովը ընտրեց միութեան անդրանիկ վարչութիւնը:

Անմիջական ժողովով վարչութիւնը ընտրեց գրական, թատերական եւ երաժշտական ղեկավար մարմիններ, որոնք գործի սկսան: Պատրաստ ուժերը սկսան դրական արդիւնք տալ: Կազմուեցաւ քառաձայն երկսեռ երգչախումբ մը որ իր առաջին ներկայացումը պիտի կատարէ մօտ ատենէն: Ձեռնարկ մը՝ որ լոյսեր կը ներշնչէ, շնորհիւ երաժշտագէտ Լութֆիկ Բարսեղեանին:

Գրական եւ Թատերական մարմինները ծրագիրներ մշակած են ընթացիկ տարուան գործունէութեան համար:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐԸ

Յունուար 10ին Աղքատախնամի վարչութիւնը այս տարի եւս գլխաւորութեամբ կաթողիկոսական պատուիրակ Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեանի այցելեց հանգստեան տուները:

Անտիլիի տնօրէնուհին Տիկին Նալեան եւ Մոնմօրանսիի տնօրէնը Պ. Գարիպեան պատսպարեալներու համար պատրաստած էին ճոխ ուտելիքներով սեղաններ, որոնց շուրջ հաւաքուած ծերերը գոհ էին եւ ուրախ՝ օրուան հաւաքոյթէն:

Սրբազան հայրը, իր գեղեցիկ խօսքերով յորդորեց զանոնք որ այս հանգստաւէտ ու մաքուր տուներուն մէջ ապրին համերաշխ ու կարգապահ, եւ երախտագիտական զգացում տածեն բոլոր այն անձերուն հանդէպ՝ որոնք իրենց առօրեայ հոգերէն զատ, յանձն առած են ու սիրով կը կատարեն իրենց բաժին ինկած պարտականութիւնը: «Նոյնպէս ձեր աղօթքներուն մէջ մի մոռնաք յիշելու Փրանսայի մեծ եւ ազնիւ ժողովուրդը, որովհետեւ առանց անոնց օգնութեան, մենք առանձին պիտի չկարենայինք ձեզի տալ այս բոլորը»:

Պատսպարեալներուն բաժնուեցան նուէրներ՝ վարչութեան կողմէ տրամադրուած:

Սրբազան հօր պահպանիչով ու ձայնաւոր «Հայր Մերով» վերջացաւ ընդունելութիւնը:

Տնօրէնուհիէն ու տնօրէնէն հրաժեշտ առնելով մեկնեցաւ վարչութիւնը անհուն գոհունակութեամբ:

Ա. Խ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (345)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

Իէ.

ՎԱՆՔԵՐԻ ՇՈՒՐՋԸ

— Ի՞նչ էք սովորեցնում, — հարցրեց Ջալլադը:

— Ծանօթացնում ենք Սուրբ Գրքերի հետ, — պատասխանեց նա:

— Այդքա՞նը միայն:

— Մի փոքր եւս աշխարհագրութիւն եւ թուաբանութիւն ենք սովորեցնում:

— Շա՞տ է այնտեղի բողոքականների թիւը:

— Այնքան շատ չէ: Իսկ գիւղերում Տիրոջ գործը աճելու վրայ է:

— Գիւղերում դպրոցներ չունէ՞ք:

— Դեռ եւս ոչ: Այժմ մենք բաւականանում ենք միայն կիրակնօրեայ կրթարաններով:

— Ո՞վքեր են ձեր գլխաւորները:

— Ամերիկացի միսիոնարներ:

— Շա՞տ են թւով:

— Մի քանի ընտանիքներ միայն:

— Իսկ նրանց հասցրած աշակերտների՞ թիւը:

— Այժմ բաւական կը լինին:

— Ի՞նչ գործով են զբաղուած:

— Տիրոջ խօսքը տարածելու գործով. կամ քարոզութիւններ են անում, կամ վարժապետութիւն են անում եւ կամ թարգմանութիւններով են զբաղուած:

— Դուք էլ, ի հարկէ, նրանց աշակերտներից էք:

— Եւ առաջին աշակերտներից: Երբ միսիոնարները դեռ նոր էին եկած, իմ հայրը նրանց մօտ խոհարար էր, ինձ վեր առին ու սովորեցրին:

Թաթօս եղբայրը մօտեցաւ խղային ճրագին, նրա պատրոյգը ուղղեց. նրա կինը եւ աղջիկը, մեզանից հեռու նստած, ուշադրութեամբ լսում էին: Սուրբ Գրքերի տարածողը մի առանձին հիացմունքով նայում էր միսիոնարների առաջին աշակերտի վրայ: Նրա նեղ, փոքրիկ աչքերը, որ կապիկի աչքերի նման արագ թարթափում էին, կարծես, մեզ ասելիս լինէին՝ «դէ, եթէ քաջութիւն ունէք, խօսեցէք մեր վարպետի հետ, նա ձեր պատասխանը ըստ կարգին կը տայ»:

— Ասացէք, խնդրեմ, ձեր նպատակը միայն կրօն տարածե՞լն է, — հարցրեց Ջալլադը:

— Միայն այդ է, — պատասխանեց միսիոնարների առաջին աշակերտը:

— Դուք երբեք չէ՞ք մտածում, որ ժողովուրդը, բացի Տիրոջ խօսքից, այլ պէտքերի եւս կարօտ է. օրինակ, ձեր կարեկցութիւնը չէ՞ գրաւում նրա թշուառութիւնը, աղքատութիւնը, իր նեղիչներից հարստահարուիլը եւն.:

Նա փոխանակ պատասխանելու, ձեռքը տարաւ դէպի իր ծոցը, հանեց այնտեղից մի փոքրիկ Աւետարան, որը մի մեծ օրացոյցի չափ հաղիւ կը լինէր եւ կարդաց Մատթէոսի Զ.րդ Գլ. 33րդ համարը. «Խնդրեցէք նախ զարքայութիւն Աստուծոյ եւ զարդարութիւն նորա, եւ այդ ամենայն յաւելցի ձեզ: Մի այսուհետեւ հոգայցէք վասն վաղուին՝ զի վաղւին վասն իւր հոգասցի»:

— Այդ ես գիտեմ... — ասաց Ջալլադը, խնդրելով, որ ծոցէ Աւետարանը: — Եթէ Աստուծոյ արքայութիւնը այնպէս դալու լինէր, ինչպէս ցանկանում էր մեր Փրկիչը, իրաւ է, մենք երբեք աղքատ ու թշուառ չէինք լինի, բայց այնպէս չեղաւ... Հարուստը մնաց հարուստ, աղքատը մնաց աղքատ...

Յետոյ խօսքը փոխելով հարցրեց նա.

— Ձեր միսիոնարները, երեւի, լաւ են ապրում, այնպէս չէ՞. կառքեր ունեն, ձիաներ ունեն, ծառաներ ունեն, եւ միշտ փառաւոր սեղան ունեն: Ինչո՞ւ նրանք չեն փորձում իրանց անձի վրայ Զ.րդ Գլ. 33րդ համարի ասացուածը, որ իրանք եւս աղքատ կեանք վարեն, եւ իրանց օրինակով մխիթարեն ժողովրդի աղքատութիւնը:

— Բայց նրանք մեծ փողեր են ստանում, — պատասխանեց միսիոնարների առաջին աշակերտը, Աւետարանը ձեռքից ցած չդնելով: — Նրանք մեզ նման չեն, նրանք այնպէս լաւ կեանքի սովորած են:

— Դուք կարծում էք՝ վա՞տ է լաւ կեանքը...

— Սատանայի փորձութիւնը աւելի շուտով յաջողւում է լաւ-կեանքի հետամուտ եղողների վերաբերութեամբ:

— Ինչո՞ւ ձեր միսիոնարների վերաբերութեամբ չէ յաջողւում:

— Ասացի, որ նրանք մեզ նման չեն:

Նա շուտ – շուտ ուղղում էր իր ակնոցները. ես սաստիկ ատում էի այդ կունաւոր ակնոցները, որոնք ծածկել էին նրա աչքերը, եւ ինձ այնպէս էր թւում, որ նա թանձր վարագոյրի ետեւից էր խօսում. ոչինչ չէր երեւում. անկարելի էր նրա աչքերի խորքից թափանցել նրա սրտի խորքը, որը, անտարակոյս, դատարկ պէտք է լինէր:

— Վերջապէս, այն ասացէք, — հարցրեց Ջալլադը, — դուք ի՞նչ ազգային իտէալներ ունէք:

— Մենք ազգ չենք ճանաչում, մենք միայն Տիրոջ եկեղեցին ենք ճանաչում, — պատասխանեց նա:

— Դուք ուրեմն եւ հայրենի՞ք չէք ճանաչում:

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ԻՏԱԼԱԿԱՆ տաղնապին լուծումը կը դժուարանայ, մինչ նշանակուած Վարչապետ Սենյի մեծամասնութիւն մը կը փնտռէր խորհրդարանին մէջ, ընկերվարական կուսակցութենէն (Սառակաթ) 5 երեսփոխաններ հեռացան կուսակցութենէն անդամակցելու համար ընկերվարական միւս կուսակցութեան (Նեննի)։ Այս՝ պատճառ է որ կաթոլիկները եւ ժողովրդավար ընկերվարականները չպտնեն պէտք եղած 295 ձայները։

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ ափրիկեասիական երիտասարդներու համագումարին աւարտ հակահամայնավար հակայ ցոյց մը եղաւ. ուսանողները կը պոռային «Մեր Միութիւնը՝ համայնավարութեան դէմ զէնք մըն է, «ազգայնականութիւն կ'ուզենք եւ ոչ թէ համայնավարութիւն ...»։

ՔՈՒՊԱՅԻ յեղափոխութեան ղեկավար Ֆիտէլ Գասթրօ ամերիկեան հետաեսիլէն խօսելով յայտարարեց թէ մօրուքը պիտի չկտրէ՝ մինչեւ որ վերջնականապէս կարգը չվերահաստատուի երկրին մէջ. միւս կողմէ բանուորներուն թելադրեց որ գործադուլ չընեն։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն իր եւ իր բոլոր նեթակամիտէներուն եւ խումբերուն անունով կը խուեթայ խորին ցաւակցութիւններ յայտնել՝ Ընկ. ՍՏԵՓԱՆ ՊՕՂՈՑԵԱՆԻ կսկծալի մահուան առթիւ, իր կողակցին՝ Տիկին Նազլուին եւ իր զաւակներուն, ինչպէս նաեւ ընկեր Արամ Արմաղանեանին եւ Տիկին Փարիզ Արմաղանեանին։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն իր եւ իր բոլոր ենթակոմիտէներուն եւ խումբերուն անունով կուգայ խորին ցաւակցութիւններ յայտնել՝ ընկ. Յաչիկ Մխիթարեանին իր հօր մահուան առթիւ։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Պ. Հայրապետեան իր տղուն գինեսօրհնէք վերադարձին առթիւ կը նուիրէ չորս հազար ֆրանք Մշակոյթի տան։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։ Հազար ֆր. «Յառաջ»ին։

×

Մարսէյլէն Տիկին Աղնիւ Տէրտէրեան, իր քեռայրին Պ. Նշան Մարանեանի բժշկական գործողութենէն ազատուելուն առթիւ, կը կատարէ հետեւեալ նուիրատուութիւնները.— Երկու հազար ֆրանք Մարսէյլի Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանին, երկու հազար ֆր. Կապոյտ Խաչի օգնութեան կայանին եւ հազար ֆրանք «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

×

Տէր եւ Տիկին Թորոս Շամչեանն եւ զաւակները անհուն կսկիծով կ'ողբան մահը իրենց ազգական Պ. Կարապետ Շամչեանին (Ամերիկա) եւ կը ցաւակցին Այրի Տիկին Եղսաբէթ Շամչեանի եւ զաւակներուն ու ընտանեկան պարագաներուն։

Այս առթիւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն հազար ֆրանք «Յառաջ»ի բարգաւաճման եւ հազար ֆրանք Մշակոյթի տան ֆոնտին։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

×

Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Խաչատուրեան իրենց մօր Այրի Տիկին Մաննիկ Էքմէքճեանի մահուան տարեդարձի համար հինգ հազար ֆր. կը նուիրեն Հայ Կարմիր Խաչի (Տիկնանց Միութիւն)։ Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՈԼԱՏԵԱՆԻ
ՆՈՐ ՎԷՊԸ
ԱՐԾԻՒՆԵՐԸ ԱՆԱՊԱՏԻՆ ՄԷՋ
540 էջ, գին 1000 փրանք
Դիմել հեղինակին՝
53, AVENUE DE ST. JULIEN
MARSEILLE - 12e
կամ Հայ գրավաճառներուն

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
1959 ԱՊՐԻԼ 26ԻՆ
ՍՈՐՊՈՆԻ ԱՄՖԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ԶԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵՆԷՆ ԹՈՇԱԿԻ ՅԱՏԿԱՑՈՒՄ ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՄԷՋ

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ադնուամեծար վարիչները Մուրատեան վարժարանի տեսչութեան առաջարկին ընդառաջ երթալով որոշած են 1959 – 1960ի դպրոցական տարեշրջանին սկսեալ հինգ սան պահել հետեւեալ պայմաններով։

1.— Պատանին (11 – 12 տարեկան) պէտք է ըլլայ հայ չքաւոր ընտանիքի զաւակ, ուշիմ, աշխատասէր եւ բարեկիրթ։

2.— Զարգացումը պէտք է համապատասխանէ ֆրանսական երկրորդական վարժարանի վեցերորդ դասարանին։

3.— Թեկնածու չեն կրնար ըլլալ արդէն իսկ վարժարանս յաճախող աշակերտները։

4.— Սան մը որ չկարենայ անցնել տարեվերջի քննութիւնները կը կորսնցնէ ամէն իրաւունք։

5.— Ընտրութիւնները պիտի կատարուին վարժարանիս մէջ մրցումով եւ քննութեամբ, որ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Մայիս 18էն 24 օրերու ընթացքին, ժամը 15 – 17ին։

Կը պահանջուին դպրոցական վկայականներ։

Գրել Տեսչութեան.—

DIRECTION DU COLLÈGE ARMÉNIEN
26, RUE TROYON, SÈVRES - S. & O.

Պ. Մկրտիչ Եազըճեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն իրենց կնոջ եւ մօր՝
ԼԻՍԻՆԱ ԵԱԶԸՃԵԱՆԻ
(ծնեալ Թումանեան) մահը որ տեղի ունեցաւ Փետրուար վերջին։
Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ ընտանեկան մտերիմ շրջանակի մէջ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան։

Իրենց անուան տօնախմբութեան առթիւ՝ Պ. Պ. Մկրտիչ Պալեօզեան նուիրած ... կու հազար ֆրանք, Յակոբ Մամուելեան հազար ֆրանք, Յակոբ Պէրպէրեան, Թօփալեան հինգ հարիւրական ֆրանք։

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ
ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ
խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Առատլոյսն լոյս կը տեսնէ Հայ–Բոյժի Նոյեմբեր – Դեկտեմբեր թիւը (203–204), ճոխ եւ այլազան բովանդակութեամբ, 48 էջ.—

Մարդոց ղիրէն ճանչնալ խլիրդը (քանսէր)։ Ի՞նչ է պնդերակութիւնը, կանխազգուշութիւն ու դարմանում (Տոքթ. Նաւասարդ), Սեւանի աւազանը (Բ.)։ Գէր կիներուն յղութիւնը (Տոքթ. Լոֆման)։ Խլիրդին ահազանգի նշանները (Փրոֆ. Տիւրուէն)։ Ստամոքսի ընդլայնում (Տոքթ. Գալուստեան)։ Միս ուտելուն վնասները եւ օգուտները (Տոքթ. Պլոնտէլ)։ Օգտագործել մեռելներուն արիւնը (Փրոֆ. Շարիմանեան՝ Երեւանէն)։ Եթէ կիները գիտնային (Ս. Նիկողոսեան)։ Աստմնաբոյժին հանկաքայլը (Տոքթ. Գեղամ Այվազեան)։ Ծարպանիւթի անօթութիւն (Հայ – Բոյժ)։ Ինկաւ մարեցաւ (խաչուկի)։ Աղիքներուն մէջ ճճի ունի (Տոքթ. Շ. Այվազեան)։ Փափլով եւ արդի մարդը (Տոքթ. Պօղոսեան Արշակ)։

× Հայ – Բոյժի բաղդաբեկը, բաժնեգինին վրայ 500 ֆրանք յաւելումով միայն պիտի զրկուի բաժանորդներուն՝ Փետրուար մէկէն սկսեալ, ինչպէս յայտարարած էինք նախապէս, (թղթատարական ծախքերու յաւելումը կ'արդարացնէր աւելի կանուխ բարձրացնել գինը)։

× Հայ – Բոյժի համար դրամական ամէն առաքում կատարել Շ. Նարդունիի անուան, միշտ մանտա – քարթով, Յառաջի խմբագրատան հասցէով (դրել՝ ռէտաքսիոն «Յառաջ»,— չէնքին զանազան բաժանումներուն պատճառով), բայց երբեք Յառաջի չէք–փոսթալով։

Տարեկան բաժնեգինը ցնոր տրօրինութեան՝ 1200 ֆրանք, արտասահման 1500։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս Չորեքշաբթի, Քաֆէ Քառէի սրահը։
Կը խօսի ԵԴՈՒԱՐԴ ԱՂԱՄԵԱՆ։ Նիւթ՝ Միսաք – Մեծարենց (յիսնամեակի առթիւ), իր կեանքն ու գրականութիւնը։ Լսարանին մուտքը ազատ է, կը խնդրուի ճշդապահութիւն։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ
Սեպրակ Եավրուեանի դաշնակի ռեսիթալը յառաջիկայ Մարտ ամսին, Սալ Կավոյի մէջ։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18
ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ուրբաթ, 20 Փետրուար, ժամը 21ին Սոսիէթէ Սավանթի մեծ սրահը
Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ՆԿԱՐՆԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ
ՎԱՐԱԶ ՍԱՄՎԷԼԵԱՆ
Փետրուար 2էն 14
Galerie Puget
87, RUE PARADIS, MARSEILLE

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
GALA FOLKLORIQUE ARMÉNIEN
«Հայկական երգերով»
« Հայկական եղանակներով »
«Հայկական պարերով »
Մասնակցութեամբ՝ «ԱՐՄԵՆԻԱ» նուագախումբին
Պ. Տէտէեան, Փ. Ֆնտիքեան, Մ. Պօղոսեան, Հ. Մարուքեան
եւ «ՍՕՍԻ» պարախումբին (Տիկին Քիւթնէրեան)
Մ. Աբրահամեան, Պ. Պէրպէրեան, Շաշուկեան, Յ. Ֆնտիքեան
15 Փետրուար, Կիրակի իրիկուն ժամը 20·30ին, Փալէ տը լա Միւթիւալիթէի մեծ սրահին մէջ։
RUE SAINT-VICTOR, MÉTRO : MAUBERT MUTUALITÉ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարտ 28 եւ 29
Լիոն (28), Մարսէյլ (29)
Փառատօն, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի։

×

Նոր Սերունդի օրը Պանթէօնի մէջ, Մարտ մէկին եւ տարեկան մեծ պարահանդէսը Մայիս 9ին, Օրդ քաղաքապետարանի սրահին մէջ։

×

«ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ»
Փարիզի մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ.Յ. Դ. Ահարոնեան խումբին։
ՄԱՅԻՍ 2ԻՆ

×

Ֆ. Կ. Խաչի Կեդր. վարչութիւնը Փարիզի շրջանի տասը մասնաճիւղերով կը տօնէ Կապոյտ Խաչի օրը, 12 Ապրիլին, Սորպոնի մեծ ամֆիթատրոնին մէջ։

×

Մեծ պարահանդէս, կազմակերպուած Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան կողմէ, 22 Մարտ Կիրակի ժամը 16–24, Սէրքլ Միլիթէրի ընդարձակ սրահը։

×

Սերաստիոյ նահանգի Մուրատ Ռափայէլեան հանրապետական երեկոյթը Մարտ 22ին։

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
Գեղարուեստական ցերեկոյթ, Սորպոնի մեծ ամֆիթատրոնին մէջ, 10 Մայիս 1959

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Ձեռնարկուներ (անթրըփրընէօր) Թրիքօժիւխտին եւ սփօրի տարազներ (արթիքլը տը Սփօր)։ Շատ խնամուած աշխատանք։ Ներկայանալ նմոյշով.—
LEGITEX
56, Rue des Petites Ecuries Paris 10e

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Նոր Տարուան առթիւ Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէյսանվիլէի օգնութեան կայանի ընդարձակման ի նպաստ կը նուիրեն.— Պ. Պ. Հէքիմեան, Քէյճեան, Շահմիրեան, Բամպուքճեան (Թուլօն), Պաճիհարօնեան (Վալանս), եւ Գեղամ հազարական ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Արսլանեան երեք հազար, Տէր եւ Տիկին Աշճեան իրենց ծնողաց յիշատակին հինգ հազար ֆրանք, Պ. Մինասեան 500 ֆր.։

×

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան ցերեկոյթ պարահանդէսին առթիւ Ֆէյսանվիլէի օգնութեան կայանին կը նուիրեն.—
Պ. Տէր Յովհաննէսեան երկու հազար ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Զոլաքեան հազար, Տէր եւ Տիկին Թէսիէ հինգ հազար ֆր., Պ. Վ. Ֆրէնկեան տասը հազար ֆրանք, Պ. Գըլըճեան հինգ հարիւր ֆրանք։

ԳՐԱՏՈՒՆ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ
46, Rue Richer - Paris (9e)
Tél. : PRO vence 64-90

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

	Ֆրանք
Օրեր եւ ժամեր, Շ. Միսաքեան	2000
Դրօշակ, 1890 – 1897 Ա. հատոր, կազմուած	2400
Դրօշակ, 1898 – 1901 Բ. հատոր, կազմուած	2400
Արծիւները Անապատին մէջ, Կ. Փոլատեան (վէպ)	1000
Խողեղան, Խաչիկ Դաշտենց, Տպ. Յուսաբեր	700
Նռնատան, Տ. Զրաքեան (քերթ.)	300
Մահուան Առագաստը եւ Առաջին Սէրը, Վ. Շուշանեան	500
Մեծապատիւ Մուրացկաններ, Յ. Պարոնեան	400
Կարմիր ժամուց, Ա. Արփիարեան (վէպ)	300
Պապիկ ու թոռնիկ, Խրիմեան Հայրիկ	500

Փափաքողներուն կը զրկուի զրացանկ։

Երգն Հայաստանի, հեղինակ՝ Ծօրճ Մարտիկեան, հրատ. «Համազգային» Պէյրութ, 1957, լաթակազմ	1000

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒՀԻՆԵՐ ԵՒ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐ ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ ԲԱՑԱՌԻԿ ԱՌԻԹԷՆ

Տարեկան միայն 700 փրանքով

Եթէ կ'ուզէք լաւ վճարուած պաշտօնեայ ըլլալ, արձանագրուեցէք Ասօսիասիօն փիլօթէքնիքի հաստատած ճիւղերուն՝ տաքթիլօկրաֆի, սթէնօկրաֆի, բոլոր գործածական լեզուներով, որոնց մէջ սպաներէն, ինչպէս նաեւ պաշտօնատան յատուկ բոլոր գիտելիքներուն՝ Ասիւռանս, Սէքիւրիթէ Սօսիալ, պանքեյու յատուկ նիւթեր, արդիական տոմարակալութիւն, առեւտրական օրէնսդրութիւն եւն.։ Ասօս. փիլօթէքնիքը գիրութիւն կուտայ իր յաջող աշակերտներուն լաւագոյն պաշտօններու անցնելու։

Եթէ կ'ուզէք պաշտօյի մէջ յաջողիլ, կամ թատերական արուեստին նուիրուիլ, հետեւեցէք նոյն հաստատութեան հետեւեալ ճիւղերուն, ուսողութիւն եւ գիտութիւններ, պատմութիւն, աշխարհագրութիւն, գրականութիւն, իմաստասիրութիւն, Առ Տռամաթիք։

Կրնաք միեւնոյն ատեն եւ նոյն վճարումով միայն լիսէ Քոնտորսէի մէջ հայերէնի եւ հայ գրականութեան դասընթացքներուն հետեւիլ։

Արձանագրուիլ Աս. Փիլօթէքնիքի կեդրոնը՝

47, Rue Saint André des Arts
Մէթրօ՝ Օտէօն կամ Սէն Միշէլ։
Ինչպէս նաեւ Լիսէ Քոնտորսէ
Rue de Havre
Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ երեկոները հայերէնի սրահը 7 – 8։

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph. PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 փր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 փրանք: Հատը 20 փր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 11 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MERCREDI 11 FÉVRIER
1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8317 | 35EME ANNÉE | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4218

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿԻՊՐՈՍԻ ԿՆՃԻՌԸ

Կիպրոսի կնճիռը մէկն է այն բազմաթիւ փափուկ հարցերէն, որոնք յետպատերազմեան շրջանին լրջօրէն կը սպառնային Միջնաւոր Արեւելքի խաղաղութեան :

Համաշխարհային երկրորդ պատերազմն ալ — ինչպէս առաջինը — մեծ ցնցումներ առաջ բերած էր : Իսկական երկրաշարժ :

Ու ինչպէս երկրաշարժը յաճախ պատճառ կը դառնայ արթնցնելու քնացող հրաբուխները, այնպէս ալ արեւելեան կողմն աշխարհի հնաւուրց ժողովուրդներու հոգիին խորը անթեղուած ազգայնական առկայծ զգացումները բոցավառեցան :

Արաբական վերածնունդի լայնածաւալ շարժումներուն հետ միաժամանակ ակնառու եղանք հրէական եւ հելլենական ազգայնականութեան զարթօնքին :

Տաղնապի շրջաններ ապրեցան Պաղեստին, Եգիպտոս, Յորդանան, Սուրիա, Լիբանան, Իրաք, Օման — Մասքաթ, Ադէն եւ այլ հողամասեր, ուր խաղաղութիւն կը տիրէ ներկայիս, շնորհիւ ժամանակաւոր կարգադրութեանց :

Սակայն Պաղեստինի մէկ միլիոն արաբ գաղթականներու ահաւոր հարցը իր մէջ կը պարունակէ նոր տաղնապի մը սաղմերը : Արաբախարայէլեան վէճը իր լուծումին կը սպասէ տակաւին :

Այս տաղնապներուն հետ զուգընթաց, Միջերկրականի ափերուն վրայ ծաղած փոթորիկին ալիքները հասած էին մինչեւ Կիպրոս, Տարիներէ ի վեր աւերներ գործելով այդ խաղաղ կղզիին վրայ :

Յոյն հայրենասէրները հետեւելով օրուան ազգայնական ընդհանուր շարժումին, ուզեր էին մայր հայրենիքին միանալ, ինչպէս միացեր էին — յաղթական դաշնակիցներու հաւանութեամբ — Միջերկրականի երկոտասան կղզիները : Իտալացիները կրած էին Հիթլերի հետ գործակցելու պատիժը :

Սակայն Կիպրոսը Տոտէքանէզ չէր :

Բրիտանական կայսրութեան համար Կիպրոսի ռազմագիտական արժէքը կը բազմապատկուէր Եգիպտոսի եւ Սուէզի վերջնական կորուստէն ետք :

Յոյն ազգայնականները անյարմար բռպէի մը էր, որ կ'արծարծէին իրենց շարժումը :

Ննդամիտն Ալպիոն ամէն միջոց փորձեց՝ իր ձեռքին մէջ պահելու համար զայն :

Ու ամէնէն առաջ ոտքի հանեց Թուրքերը, որոնց ձեռքէն իբրեւ կաշառք առած էր զայն 1878 Յուլիս 4ին՝ Պոլսոյ դաշտանի դաշնագրով՝ Թաղելու համար Հայկական հարցը :

Դեմոկրատ կառավարութեան համար գործունէութեան անսպառելի դաշտ մը կը բացուէր : Կիպրոսը լաւագոյն առիթն ընծայեց անոր՝ Թուրքերու ազգայնամոլական զգացումները արծարծելու եւ երկրին մէջ իր դիրքը ամրապնդելու համար :

Տնտեսապէս քայքայուած, արտաքին աշխարհի առջեւ վարկաբեկուած՝ Անգարայի կառավարութիւնը լաւագոյնս չահագործեց ներկայացած առիթը՝ իր շուրջ ժողովրդականութիւն ստեղծելու համար :

1955 *Սեպտեմբեր* 6 — 7*ի* պլաթ-ուրքա թալանը *կազմակերպելով, Մէնտերէս եւ ընկերները ազատ ասպարէզ տուին իրենց հայրենակիցներու բնախօսական ախորժակներուն, անգամ մը եւս ցոյց տալով քաղաքակիրթ աշխարհին թէ ո՛չ մէկ բան փոխուած է անոնց՝ գլխուն մէջ :*

Մէնտէրէս եւ իր ձեռքը զինող Թաքսին ուժը սարսափեցան արդիւնքէն :

Կիպրոսի հարցը մտաւ նոր փուլի մը մէջ :

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇՓՈԹ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ԻՐԱՔԻ ՄԷՋ

ՎԵՑ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐ «ԿԸ ՀԵՌԱՑՈՒԻՆ» ԴԱՀԼԻՃԷՆ

×

ՅՈՅՑԵՐ ԵՒ ԶԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Զօր. Քասըմ ամէն ջանք կը թափէ որ իր շուրջը հաւաքէ միայն վստահելի տարրեր : Այս պատճառով գնդ. Արէֆի մահուան դատապարտուելէն անմիջապէս ետք, դահլիճէն հեռացուց վեց «ազգայնական» նախարարներ :

Պաղտատի ձայնասփիւռը յայտարարեց միաժամանակ երեք կարեւոր լուրեր : Առաջինը հաստատումն է Արէֆի մահապատիժին, երկրորդը Խ. Միութեան հետ տնտեսական համաձայնագրի մը ստորագրութիւնը եւ վերջապէս վեց նախարարներու փոփոխութիւնը : Այս վեցերն են. — Շանքալ (ազգայնական), Մահմուտ, Րիքապի, Պապա Ալի, Թալեպ Ճումարտ : Այս վերջինը արտաքին նախարար, այս ձեւով Իսթիքլալ եւ Պաաս կուսակցութիւնները կը դառնան ընդդիմադիր : Անոնց տեղ եկած են ութ նախարարներ աւելի «հաւատարիմ» Քասըմի :

Հեռացուած նախարարները կը նկատուէին «չափաւոր ազգայնականներ» իսկ անոնց տեղը եկողները՝ երեք սպայ եւ 5 քաղաքային շատ նուիրուած են Քասըմի եւ աւելի մօտ «ազգային ժողովրդավար» կուսակցութեան «ընկերվարական» գաղափարներուն : Առաջին առթիւ այնպէս կը թուի թէ կատարուած փոփոխութիւնները կը ներկայացնեն Իրաքի զինուորականներուն եւ Ա. Միացեալ Հանրապետութեան մրցակցութիւնը : Քասըմ կ'ուզէ չափաւորել Ա. Մ. Հ.ի դէմ յարձակումները բայց Իրաքի ձայնասփիւռը կը շարունակէ խստօրէն քննադատել Նասըրը : Պաղտատը կը դատապարտէ Եգիպտոսը, մասնաւորաբար մեղադրելով որ իր կարելին չըրաւ օգնութեան հասնելու համար «մարտիրոս Ալժերիոյ» եւ կը խոստանայ ամէն ձեւով հասնիլ Ալժերիոյ «ազատ ազգ. ճակատին» :

Քասըմի աջ բազուկը կը դառնայ ներկայիս Շաուքքի, որ հիացող մըն է համայնավարական գաղափարականին բայց ոչ կոյր հետեւորդ մը : Կը կարծուի թէ քաղաքական փոփոխութեանց պատճառը պէտք է փնտռել Իրաքեւխորհրդային տնտեսական համաձայնագրին ստորագրութեան մէջ : Իբրեւ առաջին արդիւնք՝ Պաղտատի եւ Գահիրէի միջեւ անհամաձայնութիւնը կը մեծնայ :

Միւս կողմէ Դամասկոսէն կը հեռագրեն որ կառավարական փոփոխութեանց վաղորդայնին բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուած են Պաղտատի մէջ : Դամասկոսի մամուլը կը գրէ նաեւ թէ բուռն ցոյցեր տեղի ունեցած են բողոքելու համար գնդ. Արէֆի մահապատիժին դէմ : Զինուորական եւ քաղաքական դէմքեր ձերբակալուած են : Համաձայն կարգ մը զրոյցներ.— կը սպասուի նաեւ ուրիշ շատ կարեւոր դէպքերու.— Բռնատիրութիւն կամ համայնավարութիւն : —

Արդարեւ երկու ձեւով կրնայ վերջանալ այս տաղնապը Ա) Իրաքեան ժողովրդավար հանրապետութիւն մը կը ստեղծուի, նման խորհրդային արբանեակներուն, եթէ Քասըմ առաջքը չառնէ եւ ներկայ կացութեան սանձ մը չդնէ :

Բ) Զինուորական մենատիրութիւն մը կը կազմուի, ձախակողմեան, որուն նշանաբանը կրնայ ըլլալ .— Ոչ արեւելք, ոչ արեւմուտք, ոչ Նասըր :

Իմանիթէ *արձագանգ կը հանդիսանայ Պէյրութի* Ալ — Նիտա *թերթին որուն համաձայն «Հրաժարող նախարարները կ'ուզէին տաղնապ մը ստեղծել բարդացնելու համար ներքին կացութիւնը : Բայց շնորհիւ Զօր. Քասըմի արագ հակազդեցութեան, առաջքը առնուեցաւ այն դաւադրութեան որուն նպատակն էր կառավարութիւնը կոնակէն դաշունահարել » :*

Ամէն պարագայի մէջ, կասկածէ դուրս է որ որեւէ ձեւով Իրաք ցարդ չէ հասած մնայուն զօյավիճակի մը :

(Լուրերու շար. ը կարդալ Դ. էջ)

''ՀԱՅՐԵՆԻՔ''Ի ԹՂԹԱԿՑԻՆ

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ա. ՄԻԿՈՅԵԱՆԻ ՀԵՏ

« *Հայրենիք*»ի թղթակիցը՝ բնկ. Մ. Քէշիշեան Ուաշինկթընի մէջ հետեւեալ տեսակցութիւնը ունեցած է Խորհրդային Միութեան փոխ – վարչապետ Անաստաս Միկոյեանի հետ .—

Ուշի ուշով հետեւեցայ ամերիկեան մամուլին եւ տեսայ որ Անաստաս Միկոյեան ոչ մէկ Հայու հետ խօսակցած է : Որոշեցի ամէն գնով տեսնել զայն եւ խօսիլ իր հետ, հայերէն :

Կիրակի առտու, (18 *Յունուար*), *թերթերուն մէջ կարդացի որ հետեւեալ օրը, Երկուշաբթի, պիտի խօսէր* Նէշընըլ Փրէս Քլըպ*ին մէջ : Այս Քլըպը, որ չորս հարիւր հոգի կ'առնէ, ութ հարիւր հոգի լեցուած էր : Հացկերոյթ կը տրուէր մուտքով, անկարելի էր տոմսակ գտնել : Սակայն, թղթակից բարեկամ մը, ռուսական դեսպանատան բարեկամութենէն օգտուելով, տոմսակ մը ճարեց ինծի եւ գացի առօք փառօք նստայ Անաստաս Միկոյեանի սեղանէն երկու աթոռ անդին :*

Կէսօրուան ժամը 12·30*ին Անաստաս Միկոյեան ներս մտաւ, ընկերակցութեամբ ռուսական դեսպանին, իր անձնական պահակին, թարգմանին, գաւակին եւ պետական բարձրագոյն պաշտօնատարներուն :*

Երբ թղթակիցներ սկսան ծափահարել զինք, Անաստաս Միկոյեան ինքն ալ բռնկրտաւ ծափահարել : Քովիկս նստող Ամերիկացիներ հարցուցին ինծի, թէ իր այս ծափահարութիւնը արեւելեա՞ն սովորութիւն էր թէ, ռուսական : Ռուսական է, պատասխանեցի, ինչպէս որ վերջին ալ հաստատեցի այդպէս ըլլալը

Հեկուցումի պահուն, ես կ'ուզէի քանի մը հարցումներ ընել, բայց երբ հարցումներու տեղատարափը տեսայ՝ զգացի որ ինծի կարգ պիտի չգար : Սակայն, որոշած էի ամէն գնով մօտենալ իրեն եւ հետը հայերէն խօսիլ :

Քանի որ քիչ մը անդին նստած էր ինծմէ, մօտեցայ Քլըպի ատենապետ՝ Պ. Ուիլըմ Լորէնսի եւ խնդրեցի որ ինծի թոյլ տար մէկ քանի վայրկեան խօսելու Անաստաս Միկոյեանի հետ, ճաշի պահուն, հայերէն լեզուով, քանի որ ես Հայ եմ :

Պ. Ուիլըմ Լորէնսի թոյլտուութեամբ, անմիջապէս մօտեցայ իր սեղանին եւ ըսի.

— Բարեւ, Պ. Միկոյեան :

Յանկարծակիի եկաւ, ինծի նայեցաւ ու ըսաւ .

— Բարեւ, դուք հա՞յ էք :

— Այո՛, Հայ եմ :

— « Հոս Հայութիւն կա՞յ», հարցուց ան :

— Այո, կայ, անշուշտ, լաւ գիտնալու էք որ Ամերիկայի մէջ, աւելի քան քառորդ միլիոնի հայութիւն կայ : Եւ բոլորն ալ շատ բարեկեցիկ վիճակ ունին : Իսկ Ուաշինկթընի մէջ կան մօտ 2000 *Հայեր :*

— Ի՞նչ գործով էք զբաղուած ,— հարցուց ան :

— Ես առեւտրական եմ ,— ըսի, մօտ 28 *տարիէ ի վեր հոս եմ եւ Պոսթընի « Հայրենիք» թերթերուն թղթակից եմ :*

— Ընտանիք ունի՞ք :

— Այո, երեք մանչ զաւակներ ունիմ, համալսարանական երեքն ալ : Բարեկեցիկ վիճակ ունիմ, խաղաղ, ազատ ու հանգիստ կեանքով :

— Միւս Հայե՞րը ինչ գործերով կը զբաղուին :

— Ամէն տեսակ գործերով, առեւտրական, արհեստաւոր, կառավարական պաշտօնեայ, գիտնական եւն. :

— Ի՞նչ է ձեր անունը :

— Անունս Մարկոս Քէշիշեան է :

— Դուք հոս ինչ գործ ունիք, ինչո՞ւ Հայաստան չէք երթար :

— Ինչ ընենք, Հայաստան երթանք, ինչ որ կը կարդանք մամուլին մէջ, այնքան ալ քաջալերական չէ այնտեղի կեանքին համար :

— Ձեր թերթերուն մէջ գրուածները հեռու են իրականութենէն : Հայերէն թերթեր կը կարդա՞ք :

— Ես Հայաստանէն հայերէն թերթեր չեմ ստանար, բայց ամերիկահայ թերթերէն կը ստանամ հարկ եղած տեղեկութիւնները : —

— Ամերիկայի մէջ հայերէն թերթեր ունի՞ք :

— Անշուշտ, ունինք : Ունինք Պոսթընի մէջ «Հայրենիք» օրաթերթը եւ Ամսագիրը, անգլերէն շաբաթաթերթը եւ եռամսեայ «Րըվիւ», մեծածաւալ եւ ճոխ բովանդակութեամբ :

— Դուք պէտք է Հայաստանի հայերէն թերթերէն ստանաք ձեր տեղեկութիւնները, Հայաստանի մասին :

— Մեր տեղական հայերէն թերթերը յաճախօրէն կուտան ամէն կարգի տեղեկութիւններ Հայաստանի մասին :

Բաժնուելէ առաջ, հարցուցի իրեն թէ, որեւէ խօսք ունի՞ք ըսելիք Ամերիկայի հայ ժողովուրդին, մանաւանդ որ այս երեկոյ, հաւանական է որ ակումբի մը մէջ տեսնուիմ մէկ քանի Հայերու հետ : Ունի՞ք ըսելիք անոնց :

— Ինչ կ'ըսես, ըսել է Հայերը իրարու քով կուգա՞ն. բազմութի՞ւն կ'ըլլայ. շատ բարի : Ըսէ Հայերուն, որ անպատճառ Հայաստան գան, մանաւանդ գուն : Անպատճառ Հայաստան եկուր, գոնէ երկու շաբթուան համար : Եւ եթէ որոշես գալ, ինծի լուր տուր եւ քեզի ամէն տեսակ դիւրութիւն կ'ընծայենք :

— Ուրեմն, մնաք բարի եւ բարի ճանապարհ, կ'ըսեմ ու կը բաժնուիմ :

Անմիջապէս մօտեցայ իր տղուն, եւ «Բարեւ, սիրելիս, ինչպէ՞ս ես, տղաս », ըսի :

Անգլերէն խօսելով, ըսաւ թէ, « Կը ցաւիմ որ հայերէն չեմ կրնար խօսիլ» :

Այդ պահուն, հաւաքոյթին ատենապետը ոտքի ելած ըլլալով, ես ալ քաշուեցայ իմ տեղս :

Անաստաս Միկոյեան հինգ ոտք հասակով եւ 150 *փաունտ ծանրութեամբ մէկն է, պզտիկ ձեռքերով եւ սեւ մազերով, որ ինչպէս բսուեցաւ, կը ներկէ եղեր :*

Քովս նստող ամերիկացի մը մասնաւոր ուշադրութեամբ նայեցաւ աչքերուն եւ նկատատուոր տպաւորութիւն մը չյայտնեց ...

Աւելցնեմ որ իր բանախօսութեան ընթացքին, ըսաւ ան, հետեւեալը. « Եթէ շարունակուի պաղ պատերազմը, տաք պատերազմի կը յանգի, եւ այն ատեն, Աստուած պահէ մեզ» :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Կ. Խ. (Ալֆորվիլ)	30·000
Ոմն (Սէվրան)	15·000
Տիկին Լուսիկ Սապոնճեան (փոխան ծաղկեպսակի իր կեսրայրին Յար. Սապոնճեանի մահուան առթիւ)	10·000
Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պետիկեան (իրենց եղբօր եւ աներձագին Վահան Սիմոնեանի յիշատակին, մեռած Պոլիս)	10·000

“ՓՈՔՐԻԿ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ”

Հռոմի կայսրերէն մին կը պատերազմէր Դանուբի հովտին մէջ, ամիսներէ ի վեր: Հայրենապաշտութիւնը հետզհետէ սկսաւ մրկել իր հոգին:

Առաւօտ մը կանչեց զօրապետները եւ յայտարարեց թէ կը փափաքի վերադառնալ Հռոմ, զի կարօտցած է «յաւիտենական քաղաքին» բաղնիքները, ջուրը, օդը, վերջապէս մթնոլորտը, որու մէջ ծնած եւ աճած էր ի տղայ տիոց:

Զօրապետներէն մին, խելացի, կը պատասխանէ. — Ուր որ կը գտնուի կայսրը, այնտեղ է Հռոմը:

×

Երբ մեր կառքը ձգելով Լըվիկանը՝ կը բարձրանանք սարալանջն ի վեր, Սիւմէնի ճամբով որ Թափոր մըն է դէպի արեւը, — առաւօտեան այս պահուն՝ նման է դիցաբանական աղուոր գլուխի մը, — հոն ուր կանգ կ՚առնենք պահ մը դիտելու համար Հերօ գետին ամբարիշտ մէջքը, առաջնորդը ցոյց կուտայ մատով.

— Տեսէ՛ք, Հայաստա՞նը: Զ. Ո. Միութեան հիմնած «հանրապետութիւնը»:

— Ի՞նչ:

Կանանչը կը շարունակուի նոյն առատութեամբ: Անդին դեղինը լիճ կը շինէ, — թերեւս քթանի արտ: Աւելի հեռուն՝ կարմիր կղմինտրներ: Յետոյ գոյնզգոյն վրաններ, կ՚ըսես՝ թիթեռնիկներ:

Քիչ ետքը կանգ կ՚առնենք կամարի մը տակ, որու ճակատը գրուած է.

ՈՐԲԱԻԱՆ
ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ
Colonie Agricole Arménienne

— Հոն ուր կ՚ապրին հայ որբերը, այնտեղ Հայաստան է, կ՚ըսեմ:

Կը սպասենք կամարին առջեւ: Խածան չունէր կան: Եւ ահա վերէն կը վազէ երիտասարդ մը, իր առջեւէն՝ երեք փարթամ շուներ, որոնց վզկապը իր աջ ձեռքին մէջ: Շուները կը հաջեն, յառաջ կը նետուին, իրարու վրայ կ՚իյնան, բայց անմիջապէս կը լռեն՝ երբ երիտասարդը կանգ կ՚առնէ, կը սաստէ զիրենք, յետոյ ձեռքը կ՚երկարէ ինծի: Հին ծանօթներ ենք: Աւանին պետն է:

Կ՚անցնինք երկար ծաղկուղիէն, որու ճերմակ ժապաւէնին վրայ սեղնագործութիւն մը կը ձեւացնէ սարիփնային շուքը: Ծաղկուղին կը վերջանայ հրապարակի մը վրայ, որ հսկայ կալ մըն է կարծես, — շուրջանակի տնկուած են ծառեր, ու ծառերուն տակ՝ ծաղիկնե՜ր, ծաղիկնե՜ր: Կալին մէկ եզերքը շէնք մը, երկյարկ, պատուհաններուն առջեւ պատըշգամներ՝ որոնք Թաղարի կը նմանին, — դրան կից՝ ապակեպատ սենեակ մը: Ուշադրութիւնս կը գրաւէ տուփ մը, որ գրեթէ կորսուած է սօսիին ճիւղերուն մէջ:

— Մեր բարձրախօսն է, կը բացատրէ աւանին պետը: Ունինք նման եօթը բարձրախօսներ, որոնք զետեղուած են աւանին գլխաւոր մասերուն մէջ: Երբ հարկ ըլլայ կանչել աշխատաւոր մը, բարձրախօսը կը պոռայ եւ աշխատաւորը կուգայ մարգագետնէն՝ եթէ մարգագետնին մէջ կը գտնուի, դաշտէն՝ եթէ դաշտին մէջ կը գտնուի: Առաւօտուն՝ դարձեալ բարձրախօսն է որ աշխատաւորները ներկայութեան կը հրաւիրէ Արարատեան հրապարակին վրայ ...

— Արարատեան հրապարա՞կ...

— Այո՛, այս ընդարձակ կալին վրայ, ուր կանգնած ենք: Բարձրախօսը այստե՛ղ է որ, առաւօտուն, կը կարդայ օրուան աշխատանքի հրահանգները: Յետոյ հրաման մը՝ «յառա՛ջ, դէպի դաշտ»: Ու կը հնչէ «Բամ, փորոտան...», երբ աշխատաւորները զինուորական շարքով կը մեկնին դէպի դաշտ: Անոնց աշխատանքի ամէնէն տաք պահուն, երբ յոգնութիւնը զգալի է այլեւս, յանկարծ բարձրախօսին մէջէն կ՚ելլէ անուշ ձայն մը.

Սիրունի՛ս, քեզ համար
Կեանքս կէս եղաւ.
Քո անո՛ւնն էր միայն՝
Որ ինձ կեանք տուաւ:

Կամ բարձրախօսը կը սկսի պատմել ուղմաշունչ դրուագ մը, հայրենասիրական անձնուիրութեան դէպքեր մեր անցեալէն, — ինքնին հասկնալի է թէ ի՛նչպէս կ՚ոգեւորուին յոգնած բազուկները: Մեր որբաւանը չի սիրեր մունջ մնալը, անընդհատ կը խօսի իր բերանը որ բարձրախօսն է: Տխրօրէն կը խորհրդածես ծաղկուղիին մէջ վեր վար ժուռ գալով, յանկարծ բարձրախօսն է որ կը պոռայ.

Աչուորը որ լայ,
Կուրուորը որ լայ,
Աստուած ո՞ր մէկին ողորմի:

Աւելի գեղեցիկ փորձ մը: Երբեմն բարձրախօսին բերանը կը զետեղենք մեր դպրոցին մէջ: Ու մինչ մանուկները կը կարդան իրենց դասը ուսուցչին առջեւ, անդին դաշտին մէջ ականջ լարած մտիկ կ՚ընեն ծնողքները՝ ճանչնալով իրենց երախաներուն ձայնը, առանց աշխատանքը դադրեցնելու ...:

×

Աղջնակ մը կը մօտենայ մեզի, ամըչկոտ, վարդի պէս կարմրած: Ձեռքը գաւաթ մը: Ետեւէն կը հասնի մեծ աղջիկ մը, խոշոր փարչ մը բռնած:

— Ի՞նչ կայ, Շողիկ, կը հարցնէ պետը:

— Պաղուկ թան եմ բերեր պարոնին որ զովանայ:

— Թո՞ղ խմեմ թէ պաչիկդ առնեմ:

— Թա՛նը, կ՚ըսէ Շողիկ:

Երբ թանը կը խմեմ, առաջին իսկ ումպին՝ աչքերս կը լեցուին ներքին բերկրալից արտայայտութեամբ մը, — ի՛նչ անուշահոտութիւն:

— Սեխի մանտրտիկ կտորներ կը նետենք թանին մէջ, այդ անուշահոտութիւնը աւելի հաճոյական կը դարձնէ զովացուցիչը:

— Եւ անմահակա՜ն, կ՚ըսեմ չըթներս սրբելով չըթներովս:

Կը բարձրանանք վեր: Ինծի ցոյց կը տրուի առանձնասենեակս, որու պատուհանը կը բացուի մարգագաշտին վրայ, հեռուն: Ընդարձակ աւազան մը կը պըսպղայ արեւին տակ:

— Այնտեղ ամէն Կիրակի մարզանք ու լողալու մրցում կը կատարենք, կ՚ըսէ ընկերս:

Սեղանին վրայ՝ խաղող, պանիր եւ հաց:

— Դուք ձեր նախընթրիքը ըրէք, ձեր «Ցակօրիկը»՝ ինչպէս կ՚ըսէք, իսկ ես մինչ այդ՝ քանի մը հրահանգ ունիմ, կուտամ կը վերադառնամ, կ՚ըսէ պետը եւ դուրս կը ցոյէ:

Խաղողին հատիկները կը սկսիմ պայթեցնել ակռաներուս տակ, — ի՜նչքան պաղ են: Նախապէս պաղ ջուրի մէջ դըրած են: Յանկարծ բարձրախօսը կը յայտարարէ դուրսը.

— Այս երեկոյ աւանին բնակչութիւնը, մեծով պզտիկով, պիտի հաւաքուի Արարատեան հրապարակին վրայ: Հիւր ունինք Փարիզէն:

Կը դիտեմ շուրջս, — մաքուր եւ սպիտակ, ինչպէս լոյսը: Ինքզինքս կը զգամ իմ տանս մէջ, իմ տարրիս մէջ: Խոփ մը, պեղելով հողը, ստեղծեր է այս «աշխարհը»: Արօրին հրաշքն է, ուրեմն, այս փոքրիկ «Հայաստանը»: Խումբ մը Զմառնիք ուզեր են ապրիլ հայրենական աշխարհի մէջ, եւ ի՞նչ կայ աւելի հայրենաւանդ քան աշխատանքը արօրին հետքերուն վրայ, — հին Հռովմայեցիները «աշխարհ» կ՚անուանէին միայն այն երկամասը, զոր կը պեղէին խոփով, արօրին երկաթէ շեղբով:

Ապրի՛ք, տղա՛ք, ապրի՛ք, — ձեր հայրերը միայն եկեղեցի շինել գիտէին՝ պատերուն վրայ գրելու համար իրենց անունը, դուք գիւղատնտեսական աւան էք կազմեր՝ արօրին երկաթէ շեղբով գրելու համար Հայոց պատմութիւն:

Պետը վերադարձաւ:

— Աւանին բնակչութիւնը, ըսաւ, ամռան այս եղանակին՝ կը գիշերէ վրաններու տակ: Ահա թէ ինչո՛ւ մարդ մարդասանք չկայ շէնքերուն մէջ: Կը խորհինք շէնքերը վարձու տալ, ամէն ամառ, անոնց որ օդափոխութեան կուգան, — կրնանք ընդունիլ յիսուն բնակիչ:

— Առաջին եկողը՝ ես, այս տարի:

Պետը կ՚առաջարկէ պտոյտ մը կատարել «Հանրապետութեան» կալուածին մէջ: Կ՚երթանք նախ դպրոցը, որ պարապ է, — երախաները դրօսանքի գացած են մօտակայ դաշտ մը, միասին տարած՝ շրջուն խոհանոց մը, ամբողջ օրը անցընելու համար բնութեան ծոցին մէջ: Յետոյ կ՚երթանք ախոռը, — նոյնպէս պարապ, որովհետեւ անասունները եւս այս պահուս կը գտնուին իրենց բացօթեայ մակայատեղիներուն մէջ: Կը մտնենք այգին: Դեղձենիները, թէեւ պատանի հասակով, իրենց ափերուն մէջ ոսկեգունդեր բռնած, կարծես կը սպասեն հրամանի մը՝ ամրակոծելու համար զիրար: Որթատունկերը, այօթով հարսներու բազմութեան նման գլուխ են ծռեր, ի՜նչ փոյթ, ես, ամբարիշտ ուխտաւոր, անոնց ծոցին մէջ կը սիրեմ դիտել անմահական սմինքներ, բուրվառի պէս կախ: Թզենիներուն վրայ թուզը կը պատռի, խունկի պէս կը բացուի՝ արեւէն բոլորկած: Երկինքին մէջ կը թափառին օդաստահուերը եւ թզկերները:

— Որսորդութիւն ըրա՞ծ ես, կը հարցնէ պետը:

Եւ գացինք թզկեր որսալ Թզաստանին մէջ, պարարտ այս թռչուններով շամփուր պատրաստելու համար ընթրիքին:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(1)

ՀԱՅ ՄՏԱԻՈՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ակնարկ մը՝ հայ մամուլի «Հայկական Կեանք»ի բաժնին վրայ՝ բաւական է հաստատելու, որ տերեւաթափը օր ըստ օրէ աւելի զգալի կը դառնայ մտաւորական և ղեկավար հին սերունդի շարքերուն մէջ:

Սերունդին, որ եկաւ հայրենի աշխարհէն, ուրկէ ստացաւ նաեւ իր հոգեկան եւ ազգային աւիշը:

Սերունդին, որ իր էութիւնով ու խառնուածքով՝ եղաւ արտայայտիչը մեր մըտաւոր եւ քաղաքական զարթօնքին:

Քամեց իր ուղն ու ծուծը՝ ազգային շունչ ու ոգի ներմուծելով հայ բազմութիւններու մէջ, ըլլայ հայրենի հողերուն վրայ, ըլլայ օտար երկինքներու տակ:

Բոլորովին տարբեր պայմաններու մէջ հասակ նետած այդ սերունդը, իր գրագէտներով, քաղաքական գործիչներով, կրթական մշակներով, յեղափոխական դէմքերով եւ ազգային կեանքի բոլոր մարզերուն մէջ իր ներկայացուցիչներով, ունեցաւ միայն մէկ նպատակակէտ — ԱԶԳԸ՝ եւ ազգին իմացական, հոգեկան ու պատմական արժէքներուն զօրաշարժը եւ անոնց արդիւնաւորումը:

Այսօր, այդ սերունդին հազիւ մատի վրայ համրուող վերջին ներկայացուցիչները մնացած են հայրենիքի եւ արտահայաստանի հայկական անկիւններուն մէջ: Վերջին արալիները, որոնք հերթի կը սպասեն իրենց «ղալթին» համար:

Տերեւաթափը կատարեալ պիտի ըլլայ [illegible] տասնամեակ մը յետոյ:

Դիրքերը՝ որոնք պարպուեցան ու կը պարպուին ամէն օր, մասամբ միայն լեցուեցան մտաւորական այն միւս սերունդով, զոր կրնանք կոչել շաղկապ-սերունդ:

Այն սերունդը՝ որ հազիւ իր աչքերը բացած հայրենի երկինքին տակ, օր մը, ահաւոր ուրականի մը հետեւանքով, ինք-

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒՄՆԵՐ
ՌՈՒՄԱՆԱԿԱՆ
ՏԵՂԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

1064 Թուին Անիի Բագրատունեաց Թագաւորութեան անկումէն եւ երկիրը սելճուկեան Թուրքերու կողմէ գրաւուելէն յետոյ, շատ անգամ ծեծուեցաւ Հայերու ծաւալման խնդիրը. այնուամենայնիւ տարածման պատմականը ունի տակաւին շատ մը մութ կէտեր:

Յայտնի է, թէ Հայերու արտագաղթը Թուրքերէ գրաւուած Հայաստանէն, կը ստանայ զանգուածային բնոյթ 1239էն, այսինքն Անի քաղաքի մոնկոլներու կողմէ գրաւուելէն յետոյ: Անոնց մէկ մասը կ՚երթայ դէպի Կիլիկիա, իսկ ուրիշներ կը հաստատուին Աստրախանի շրջանը, Աքսարայ, Կասպեան Ծովի հիւսիսակողմը: Յայսմաւուրք խորագրով ձեռագիր յիշատակարան մը, գրուած Քաֆֆայի (Թէոդոսիա) մէջ, կը տեղեկացնէ մեզի, թէ Աքսարայի մէջ բնակած Հայերը 1299-ին դիմեցին Քաֆֆայի Ճենովացիներուն, Քաֆֆա բնակելու թոյլտուութիւն խնդրելով անոնցմէ: Թէեւ Հայերը կը սկսէին թափանցել յիշեալ քաղաքը տակաւին 1299էն, սակայն հազիւ 1330ին անոնք զանգուածային կերպով կը հաստատուէին Քաֆֆայի, Սուրխաթէի եւ Խրիմի այլ քաղաքներուն մէջ:

Հայերը աւելի ուշ կը մեկնին անկէ դէպ ի Լեհաստան եւ Մոլտովա, ինչպէս կ՚ընդունի նաեւ Ն. Եորկա, Թաթարական կոչուած առեւտրական ճամբով, որ կը կապէր Քաֆֆան եւ Արեւելքը՝ կեդրոնական Եւրոպային: Հայ վաճառականները իրենց ապրանքներով կուգային այս ճամբով Լեմպերկ, իսկ Թաթարական ճամբու մէկ ճիւղը կ՚երթար մինչեւ Ջեթաթեա Ալպը (Աքքերման), որ վերածուած էր հայկական ուժեղ գաղութի մը: Ջէթաթեա Ալպէն ծնունդ առաւ ապա Սուչաւայի հայ գաղութը, որմէ առաջ եկան Մոլտովայի միւս գաղութները:

Հայերու թափանցումը դէպի Մոլտովա որ կը գտնուէր Արեւելքի եւ Լեհաստանի ու Գերմանիոյ առեւտրական ճամբուն վրայ, կը բացատրուի նաեւ այն իրողութեամբ, որ Թրքական տիրապետութիւնը 13րդ դարուն Հայաստանէն կը տարածուի դէպի փոքր Ասիա, ստիպելով Հայերը փնտռել առեւտրական ուրիշ կեդրոններ:

Լեհաստանի մէջ հայկական առեւտուրի զարգացումը կը զուգադիպի Լեհաստանի Քազիմիր Գ. Թագաւորի տնտեսական առողջ քաղաքականութեան ժամանակաշրջանին (1333 - 1370):

Շնորհիւ Լեհաստանի եւ Մոլտովայի միջեւ սկսած առեւտուրին, եւ իբրեւ հետեւանք 1401ին Մոլտովայի իշխան Աղեքսանտր Ջել Պունի կողմէ հայ վաճառականներուն շնորհուած դիւրութիւններուն, երկու երկիրներու միջեւ եղած առեւտրական փոխանակութիւնները շատ մեծ ծաւալ ստացան: Ալեքսանտր Ջել Պուն կարգի կը դնէ այս առեւտուրը, ինչպէս կը հաստատէ ութ Հոկտեմբեր 1407ի մէկ վաւերաթուղթը: Ան կը նախատեսէ Չերնըուցի մէջ վճարուելիք տուրքը, ապրանքով բեռնաւորուած իւրաքանչիւր «հայկական սայլ»ի համար: 1475ին Քաֆան Թուրքերու կողմէ գրաւուելէ յետոյ փախստական Հայեր դէպի Մոլտովա քալելու համար, Մեծն Շթեֆան կ՚ընդունի զանոնք, նմանապէս բարեացակամութեամբ, տալով անոնց մեծ դիւրութիւններ:

Ճշմարիտ է թէ Ալէքսանտր Ջել Պունի տուած առանձնաշնորհումները շատ Հայեր բերին Մոլտովա, սակայն կը թուի թէ Մեծն Շթեֆանի ժամանակ ամէնէն աւելի մեծ չափով տեղի ունեցաւ Հայերու թափանցումը, երբ պէտք եղաւ որ անոնք լքեն Խրիմի մէջ ունեցած իրենց առեւտրական դիրքերը: Մեծն Շեթֆանի օրով Մոլտովա եկած հայկական ուժեղ հոսանք մը միայն կրնայ բացատրել այն իրողութիւնը, որ անոնք կարեւոր զօրաբաժին մը կը կազմէին Մոլտովայի իշխանի բանակին մէջ, ինչպէս կ՚ապացուցանեն պատմագիրներ՝ Պարպու - Քըմփինայի, Տիաքունի, եւ Ֆօքշընեանուի հետազօտութիւնները:

Հետեւապէս Խրիմէն եկած Հայերու տրուած տնտեսական նպաստաւոր պայմանները, 1401ին Ալեքսանտր Ջել Պունի շնորհած առանձնաշնորհումները եւ 1475-ին Քաֆֆայէն փախստական հայկական զանգուածի մը ընդունուիլը, նպաստեցին, որ հայկական ուժեղ գաղութներ կազմուին Սուչաւայի, Եաշի, Պոթոզանի, Ֆոքշանի, Ռոմանի եւ այլ վայրերու մէջ, ուր Հայեր կային արդէն փոքր խումբերով եւ ուր անոնք կառուցած էին քարաշէն եկեղեցիներ: Կը թուի թէ Եաշի եւ Պոթոշանի մէջ գոյութիւն ունէին սոյն եկեղեցիները տակաւին 14րդ դարու կէսին կամ վերջաւորութեան: Ապացոյց, թէ Հայերը խիտ զանգուածներով կը գտնուէին Մոլտովայի մէջ դեռ 14րդ դարու կէսին, այն իրողութիւնն է, որ անոնք ենթակայ էին Լեմպերկի հայ եպիսկոպոսութեան իրաւասութեան, անոր կազմութենէն անմիջապէս յետոյ, 1365 թուին:

ՓՐՈՖ. ՎԼԱՏ ՊԸՆԸՑԵԱՆՈՒ

(1 Շար.)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

գինքը ղրաւ աշխարհի չորս ծագերուն մէջ, փոթորիկէն տարտղնուած տերեւներու նման :

Մտաւորական այս երկրորդ սերունդը թէեւ չունեցաւ իր նախորդին ազգային ոգեկանութեան թափը, բայց, իրեն չպակսեցաւ գիտակցութիւնը այն կոչումին, որով ձգտեցաւ ու կը ձգտի ոտքի վրայ պահել մեր ազգային հաւաքականութիւնները, տարբեր – տարբեր երկիրներու եւ տարբեր – տարբեր պայմաններու մէջ :

Խոստովանինք, որ նոյնքան մարտիրոսութիւն պարտադրուեցաւ այս սերունդին, որքան իր նախորդին :

Աչքի առջեւ ունեցէք այն դժխեմ պայմանները, որոնց մէջ կ'ապրի, կը շնչէ ու կը գործէ մեր այդ չակչապ – սերունդը : Հոգեկան հատնում՝ ամէն վայրկեան : Ուղեղի մաշում : Ջիղերու սպառում եւ ֆիզիքական տառապանքներու շարք մը :

Ու այս բոլորը յանուն սրբազան ուխտի մը, որ երէկ կոչուեցաւ ազգային ազատագրական ուխտ, իսկ այսօր կը կոչուի մեր ազգային գոյութիւնը պահելու ուխտ :

Եթէ կշիռի զարնենք այս երկու սերունդներուն պայքարին տարողութիւնը, պիտի հաստատենք, որ այսօրուանը աւելի թեթեւ չի կշռեր՝ քան երէկուանը :

Երէկ, հայ ղեկավարը, հայ մտաւորականը, գրագէտն ու գործիչը ֆետային ու խմբապետը թէեւ կը գործէին աճարկուբռնակալութեանց հալածանքներուն ենթակայ, սակայն իրենց ոտքին տակ ունէին ՀԱՅՐԵՆԻ ՀՈՂԸ, որմէ կը ստանային հոգեկան կազդոյրը եւ տոկալու աւիշը : Իրենց կռնակին ունէին միացեալ հայ հաւաքականութիւնը, ուր ճգնաժամային վայրկեաններուն կրնային շունչ քաշել եւ ապաւինիլ անոր :

Պատնէշին վրայ մնալ յամառող այսօրուան ղեկավար սերունդը՝ զրկուած է այս հիմնական ազդակներէն :

Երէկ մէկ ճակատի վրայ էր պայքարը : Տեսանելի մէկ թշնամիի դէմ :

Այսօր, բազմաթիւ են պայքարի ճակատները՝ Անհաշուելի են թշնամիները, որոնք թէեւ աներեւոյթ բայց կը գործեն աւելի քան սաստկութեամբ, մեր ազգային գոյութիւնը վտանգելու ատեճան :

Օտար երկինքներ եւ օտար կլիմաներ եւ քաղաքական օտար ազդակներ, — աներեւոյթ թշնամիները՝ մեր ազգային գոյութեան, — զէնքով կամ սուինով չեն մօտենար մեզի, այլ կակուղ ձեռնոցներով, «քաղաքակրթուած» մեթոտներով :

Սպիտակ ջարդ, — նոյնքան վտանգաւոր մեր դարաւոր գոյութեան, որքան կարմիր ջարդը :

Այս վտանգը դիմագրաւելու պայքարի առաջին գծերուն վրայ կանգնած է չաղկապ – սերունդը թէ երէկին եւ թէ այսօրին պատկանող սերունդը, որ զինքը նախորդող աւագ սերունդէն ժառանգած ազգային ոգեկանութիւնն ու շունչը կ'ուզէ վառ պահել եւ փոխանցել գալոց սերունդներուն :

— ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ —

ԹՈՒՐՔԻԱ ԱՒԵԼԻ ՇԱՏ ԱՊՐԱՆՔ ԿԸ ԳՆԷ ՔԱՆ ԿԸ ԾԱԽԷ

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՏԻՐԷ ԵՐԿՐԻՆ ՄԷՋ

Թուրքիոյ տնտեսական վիճակը, տակաւին, փայլուն չէ, բայց երկրին վարիչները յոյս ունին որ տաղնապը պիտի դարմանուի :

Անցեալ տարեշրջանին Թուրքիա առեւտրական մեծ գործառնութիւններ չէ ունեցած, բայց յաջողութիւն մը կը նկատուի այն երեւոյթը որ երկիրը, հիմա, աւելի վստահութիւն կը վայելէ արտասահմանի մէջ, շնորհիւ Ամերիկայի ընծայած օժանդակութեան, կը գրէ Թայմզի Անգարայի թղթակիցը :

Այդ վստահութեան ապացոյցն է 359 միլիոն տոլարի նոր վարկը զոր Միջազգային Դրամատունը, Եւրոպական քանի մը երկիրներ եւ Ամերիկա խոստացան Թուրքիոյ, անոր տնտեսութիւնը «ոտքի հանելու նպատակաւ» :

Թուրքիա 1958ին աւելի քիչ ապրանք ծախած է արտասահմանեան երկիրներուն, քան գնած է : Արդարեւ, նախորդ տարին, 1957ին, «բաց»ը արտածումներու եւ ներածումներու միջեւ աւելի «քիչ էր» : Պատճառ ցոյց կը տրուի Թրքական խայիմէին սակը — 280 ղրուշը մէկ տոլար : Բայց, պետութիւնը կարգադրութիւն մը ըրած է վերոյիշեալ վարկը յատկացնողներուն հետ եւ հաւանած է որ մէկ ամերիկեան տոլարը արժէ ինը Թրքական Թղթադրամ՝ միմիայն արտածումներու եւ ներածումներու հաւասարակշռութիւնը

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՅԱՋՈՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ

ՎԻԷՆ, (Յառաջ). — Հայ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութեան պարահանդէսը գործակցութեամբ Հ. Ց. Դաշնակցութեան Վիէնի Կոմիտէին, կարելի է ըսել որ փայլեցաւ՝ նիւթականէն աւելի, իր հայեցի դրոշմով :

Ամէն կողմէ հայրենակիցներ եւ օտարներ եկած էին Շաբաթ իրիկուն (31 Յունուար), Սալ տէ Ֆէթի ընդարձակ սրահը, եւ ուր պարտէզները պարեցին առաջնորդութեամբ Փարթամեան — Մարսըլէն նուագախումբին — ուրիշներ՝ նստած սեղաններու շուրջ անցուցին հաճելի ժամեր, գինելով պարող զոյգերը եւ ունկնդրելով Օր. Շաքէ Պէնկեանը, որուն երեւումը բեմին վրայ — բարձրախօսին առջեւ՝ ողջունուեցաւ խանդավառ ծափերով :

հաստատելու համար :

Թուրքիա 1957ին 145 միլիոն Թրքական Թղթադրամ աւելի ապրանք գնած էր դուրսէն : Այս «բաց»ը 1958ին բարձրացած է երկու հարիւր միլիոնի :

Հակառակ այս աննպաստ երեւոյթներուն, սակայն, իր երկրագործական արտադրութեանց քանակը գոհացուցիչ է : Թուրքիա 1958ին աւելի շատ արմտիք արտադրած է : Ցորենի 1957ի հունձքը ութ միլիոն երեք հարիւր հազար թոն էր, իսկ 1958ին 200.000 թոն աւելի : Մնացեալ արմտիքներուն բերքն ալ — վարսակ, գարի, հաճար, բրինձ, կորեկ — 15 միլիոն թոնէն աւելի : Նախորդ տարուան բերքը կէս միլիոն թոն պակաս էր :

Շաքարեղէգի բերքը 1957էն մէկ միլի ն թոն աւելի եղած է — 3.288.000 թոն : Միայն ծխախոտի բերքը «ինկած է» — 123.170 թոնէն՝ 116.132 թոնի : Պատճառը՝ աննպաստ օդը :

Անցեալ տարի Թուրքիոյ ելեկտրական ուժին քանակն էր 2350 միլիոն քիլով․թ — 1957ին 2060 միլիոն : Մինչեւ 1960 այս քանակը պիտի բարձրանայ, կ'ըսեն, 3600 միլիոնի : Թուրքիա, հիմա, ունի երկու ամբարտակներ եւս, որոնց միջոցաւ է որ կը ստանայ այս ուժը — մէկը Բէյհէրի մէջ, Եդէչականի վրայ, միւսը՝ Հազըրի մէջ, Խըզըրմի վիլայէթը :

Թուրքիա 1200 միլիոն տոլար պարտք ունի օտար շուկաներուն : Իր տարեկան պիւտճէն է հինգ հազար միլիոն Թրքական Թղթադրամ :

Անգործութիւնը մտահոգութիւն կը պատճառէ կառավարութեան : Թուրքիոյ մէջ Ընկերային Ապահովութեան դրութենէն կ'օգտուին միայն 700.000 աշխատաւորներ : Ճարտարարուեստի մէջ կ'աշխատին միայն երկու միլիոն հոգի : Մնացեալ աշխատաւորները՝ գիւղացի :

Պոլսոյ եւ Իզմիրի մէջ, կարգ մը գործարաններ գոցուած են հում նիւթի պակասին պատճառաւ :

Շնորհալի օրիորդը — յատկապէս հրաւիրուած Փարիզէն — տեսակ մը անակընկալի եկած նոր եւ անծանօթ միջավայրին մէջ — խոր եւ ազատորական լռութեան մէջ երգեց նախ երեք ֆրանսական երգեր, ապա, աւելի ինքնավստահ՝ գեղգեղեց հայկական երեք զողարիկ երգեր․ «Ես աչուղ եմ, մատաղ քեզի», «Դու անմեղ ես, քո աչքերն են մեղաւոր», «Ովսաննա» Հայաստանէն դեռ վերջերս եկած գեղջկական երգը — ընկերակցութեամբ դաշնակի եւ սրահի բազմութեան ծափերուն :

Սրահը տաքցաւ, հայկական շունչ մը սկսաւ փչել մէկէն — ինչ որ պակաս էր ընդհանրապէս եւ առհասարակ, ասկէ առաջ կազմակերպուած բոլոր պարահանդէսներու ընթացքին :

Մինչեւ ուշ գիշեր, ժամը երեք, պարողները պարեցին եւ զուարճացան : Իսկ կազմակերպիչ յանձնախումբը իր կարելին ըրաւ, ամէն տեսակէտով գոհ ձգելու ներկաները, աջակից ունենալով ազնիւ կամաւորներ :

Յատկապէս փայլեցան իրենց հաճոյակատար աշխատասիրութեամբ Տէր եւ Տիկին Աբրահամ Խօքսըզեանները եւ եռանդուն երիտասարդ հայկակները, որոնք իրենց սիրայօժար մասնակցութեամբ իրապէս նպաստեցին պարահանդէսի յաջողութեան :

Կ. Տ.

×

ԱԶԳ. ԿԵԱՆՔԸ ԿԱՓԻ ՄԷՋ

ԿԱՓ, (Յառաջ). — Վերջերս կարողացանք քանի մը տարիէ ի վեր քայքայուած Ազգային Միութիւնը վերակազմել : Երեք ամսուան առժամեայ վարչութիւնը, կանոնաւոր քուէարկութեամբ վերընտրուեցաւ :

Նոր թափով մը գործի լծուող վարչութիւնը, շուտով ի մի հաւաքեց քաղաքիս ազգայինները եւ յաջորդաբար տրուած երկու հանդիսութիւնները խանդավառութիւն եւ ոգեւորութիւն յառաջ բերին թմրած մթնոլորտին մէջ : Նոր տարուան եւ Ծննդեան տօներուն առթիւ կատարուած հանդէսին ներկայ էր նաեւ քաղաքապետը :

Գաղութիս բոլոր փոքրիկները, որոնք թիւով քառասունի կը հասնին, ստացան ի, ենց զանազան նուէրները եւ երեկոյեան ուշ ատեն ամէն ոք գոհունակութեամբ մեկնեցաւ սրահէն :

Յաջորդ օրն իսկ քաղաքիս Ֆրանսական թերթը գովեստով արտայայտուեցաւ միութեանս այս յաջող ելոյթին մասին :

Սակայն եւ այնպէս տակաւին պակասները շատ են :

Եղած նուիրատուութիւններէն գոյացած գումարով ամէնուս փափաքն է վարձել փոքրիկ սրահ մը կամ սեն յկ մը․ այսպէսով Միութիւնը օժտուած կ'ըլլայ ակումբով մը որ իբրեւ դպրոց կամ հաւաքատեղի կրնայ ծառայել :

ԿԱՓՑԻ ՄԸ

Տոմանք է կեանքը մեր մտաւորականութեան : « Ճանապարհ Խաչի » մը : Գողգոթա՝ ուր կը բարձրանայ ան փշեպսակը գլխուն, անտեսուած ըլլալու կրակիծը իր սրտին մէջ ու մանաւանդ իր վաղուան անորոշութեան եւ անստուգութեան մռայլ հեռապատկերը աչքերուն առջեւ :

Անհատական կեանքը գոյութիւն չունի հայ մտաւորականին համար : Ան կ'ապրի մեր հաւաքականութեան կեանքով, իւրացնելով եւ սեփականացնելով անոր բոլոր մտահոգութիւններն ու ցաւերը եւ մանաւանդ մը յուսալով անոր ուրախութիւններէն, եթէ առիթը ալ չըլլայ իրեն...

Գուրգուրալ այդ մտաւորական ուժերուն վրայ, Թիկունք տալ ԱԶԳԸ ՊԱՀԵԼՈՒ անոնց գերմարդկային ճիգերուն, ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆ է ամէն գիտակից Հայու :

Ընդունինք, որ եթէ առանց հայ ժողովուրդին հայ մտաւորականը չի կրնար շնչել, առանց հայ մտաւորականին ալ՝ հայ ժողովուրդը չի կրնար յարատեւել, իբրեւ ազգային գոյացութիւն :

(Խմբագրական ԱԶԱՏ ՕՐի)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (346)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԻԷ.

ՎԱՆՔԵՐԻ ՇՈՒՐՋԸ

— Այո : Քրիստոնեայի հայրենիքը երկինքն է : Իսկ այդ երկիրը միայն մի ժամանակաւոր իջեւան է, այստեղից այնտեղ տեղափոխուելու համար :

— Չէ՞ որ այդ ժամանակաւոր իջեւանը նոյնպէս բարեկարգելու եւ մեր երջանկութեանը յարմար կացուցանելու շատ պէտքեր ունի :

— Այդ բոլորը Աստուծոյ ձեռքումն է, մեզանից ոչինչ կախուած չէ : Մենք ի՞նչ կարող ենք անել :

— Եթէ մենք աշխատենք, Աստուած եւս մեզ կ'օգնէ : Աստուած ծոյլերի համար չէ :

— Ամէնից առաջ հոգու համար աշխատելու է : Ի՞նչ օգուտ, եթէ աշխարհային կը շահենք, իսկ հոգեւորը կը տուժենք :

Ես մտաբերեցի մեր տէր Թօդիկի խրատները : Ի՞նչ զանազանութիւն կար նրա ասածների եւ այդ ապուշի համոզմունքների մէջ : Տէր Թօդիկը նոյնպէս ամէն հոգս Աստուծոյ վրայ էր ձգում : Քարոզում էր կեանքի պէտքերի մասին հոգ չտանել եւ միայն հոգու համար մտածել :

— Եթէ դուք լինէիք միսիոնարների երկրում, — ասաց Ջալլադը, — եթէ տեսնէիք, մարդիկ այնտեղ ինչպէս են ապրում, ինչպէս են գործում, երբեք այդպէս չէիք խօսի : Բայց միսիոնարները այստեղ գալով, ձեր երկրային սարկութեան վրայ աւելացնում են եւ հոգեւոր սարկութիւնը. — ձեզ անջատում են աշխարհից, անջատում են համազգի եղբայրներից եւ դարձնում են Աւետարանի գերիներ, թէեւ Սուրբ Աւետարանը ազատութեան եւ եղբայրութեան կտակարան է :

Նա ոչինչ չպատասխանեց : Մեր հիւրընկալը հարցրեց .

— Դուք պարոն, եղե՞լ էք միսիոնարների երկրում :

— Եղել եմ, — ասաց Ջալլադը, եւ կրկին դարձաւ դէպի միսիոնարների առաջին աշակերտը .

— Ի՞նչպէս կարելի է այդ աստիճան միակողմանի, սահմանափակ եւ մոլեռանդ լինել : Դուք հերքում էք ազգը, հայրենիքը, հասարակական բարօրութիւնը, — դուք հերքում էք մարդու ինքնագործունէութիւնը, որի վրայ է հիմնուած նրա երջանկութիւնը, եւ միմիայն վերացական, հոգեւոր սնունդով էք մտածում կերակրել մարդիկներին : Այդ նրանից է, որ ձեզ, բացի Սուրբ Գրքերի աքոլաստիկայից, ուրիշ ոչինչ չեն սովորեցրել : Դուք չգիտէք, որ միսիոնարի քարոզած բողոքականութիւնը բոլորովին այլ ոգի, այլ ուղղութիւն եւ այլ ձգտում ունի, քան թէ այն բողոքականութիւնը, որ արդէն ընդհանրացել եւ կազմակերպուել է մի բողոքական ժողովրդի մէջ, թէ Եւրոպայում լինէր նա, թէ Ամերիկայում :

Դուք չգիտէք, որ միսիոնարին հարկաւոր են հաւատացեալներ միայն. Նա կազմում է իր եկեղեցին, հոգ է տանում նրա հոգեւոր պէտքերի մասին, իսկ նրա աշխարհային պէտքերը զանց է առնում : Եւ ստիպուած է զանց առնել, որովհետեւ այդ վերջինը կը թուլացնէր առաջինի ազդեցութիւնը : Նա պէտք է աշխատէ կտրատել ձեր բոլոր հին կապերը, որ կապում են ձեզ ձեր անցեալի, ձեր պատմութեան, մի խօսքով, ձեր ազգային կեանքի հետ, որպէս զի, առանձնացնելով ձեզ կարողանայ կենտրոնացնել իր նոր հիմնած եկեղեցում : Այդ պահանջում է միսիոնարի կոչումը, նրա պաշտօնը, որին նա արհեստի ձեւ է տուել : Բայց նոյն միսիոնարը իր հայրենիքում այդպէս չէ վարւում . Նա սիրում է իր ազգը, նրա պատմութիւնը, նրա բանաստեղծութիւնը եւ նրա մինչեւ անգամ հեթանոսական դարերի աւանդութիւնները ու առասպելները : Նա մասնակցում է եւ իր հայրենիքի հասարակական գործերի մէջ. մտածում է, թէ ի՞նչու մէկը հարուստ է միւսը աղքատ է. աշխատում է, որ աղքատն էլ իր տանը ուտելու հաց ունենայ եւ գոհ լինի իր վիճակից : Բայց ի՞նչ տուեց ձեզ այդ նոր կրօնը : — Նա սերմանեց ձեր մէջ երկպառակութիւն, ատելութիւն դէպի ձեր այլադաւան ազգայինները : Դուք նրանց «հեթանոսներ» էք կոչում, նրանք ձեզ՝ «անհաւատներ» : Դուք աւելի բարւոք էք համարում Թուրքին, քրդին մօտենալ, քան թէ նրանց : Ա՞յդ է աւետարանական եղբայրութիւնը :

Ինչպէս երեւում էր, Ջալլադի այդ երկար ճառից միսիոնարների առաջին աշակերտի գլուխը ոչինչ չմտաւ : Նա դարձեալ բաց արեց իր օրացոյցի չափ ծոցի Աւետարանը եւ նրանում ինչ որ կարդաց : Ջալլադը զայրացաւ :

— Դուք վնասակար մոլեռանդներ էք, եւ աւելի ոչինչ, — ասաց նա փոքր ինչ գրգռուած ձայնով : — Այդ Աստուածային գրքի թիւր ու սխալ մեկնութիւնները փչացրել են ձեզ :

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ՏԸԳՈԼ Ալժէրի մէջ ցոյցերով դիմաւորուեցաւ ժողովուրդին կողմէ, բայց այս անգամ Փետրուար վեցի (1956) եւ Մայիս 13ի (1958) ցոյցերուն սաստկութիւնը չունէին անոնք, ինչպէս գրեց կուսայ տեղական մամուլը: Վարչապետը ճառ մը խօսեցաւ ամառնային պալատին մէջ՝ մասնաւորապէս շեշտելով.— Ալժերիա Ֆրանսական գերիշխանութեան երկիրն է: Վարչապետը յայտարարեց նաեւ թէ քաղաքական բանակցութիւններ պիտի չըլլան. «ո՞վ կը համարձակի կասկածիլ՝ երբ Զօր. Տը Կոլ յայտարարեց թէ քաղաքական բանակցութիւններ պիտի չըլլան»: Տըլպրէի եզրակացութիւնը այն էր թէ «Զօր. Տը Կոլի կոչը փրկութեան միակ ճամբան է»:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նախարար Տըլըս առժամապէս պիտի ձգէ իր պաշտօնները՝ վիրաբուժական գործողութեան մը ենթարկուելու համար, — յայտարարեց Սպիտակ Տան բանբերներէն մէկը, աւելցնելով թէ այսօր իսկ (երեքշաբթի) Տըլըս պիտի մտնէ զինուորական հիւանդանոց մը: Իր բացակայութեան ընթացքին Արտաքին նախարարութիւնը պիտի վարէ Հէրթըր կամ Տիլըն:

ՄԻԽԱՅԻԼ ՍՈՒՍԼՈՎ Խ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան պարագլուխներէն մէկը իր կարգին Ամերիկա պիտի մեկնի: Սուսլով ծանօթ է իբրեւ ամէնէն հակամերիկացի համայնավարը եւ այս ճամբորդութիւնը կազմակերպած է Ա. Միկոյեան, որ կը մտածէ թէ նման այցելութիւն մը օգտակար կ'ըլլայ: Հաւանական չի թուիր սակայն որ Ամերիկան Սուսլովը հրաւիրէ այդ պատճառով այս վերջինը «արձակուրդը» պիտի անցընէ Ամերիկա իբրեւ հիւրը դեսպան Մէնշիկովի:

ՄՈՍԿՈՒԱ կը հերքէ ամերիկեան ձայնագրուած ժապաւէնը որ արձագանգ կը հանդիսանար ռուս օդանաւորդներու խօսակցութեանց Հայաստանի վրայ: Մոսկուա կ'ըսէ թէ Հոլիւուտի մէջ պատրաստուած է այդ ժապաւէնը: Ամէն պարագայի մէջ բաւական մութ կէտեր կան եւ ամերիկեան մամուլը կ'ուզէ նախ ճշդել թէ ինչ կ'ընէր ամերիկեան օդանաւը Խ. Միութեան երկինքին մէջ:

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ մէջ 25.000 երիտասարդ աղջիկներ պիտի երթան «խամ ու խոպան» հողերու մէջ աշխատելու, որովհետեւ երիտասարդ տղաքը բողոքներ ներկայացուցած են՝ թէ չեն կրնար աշխատիլ, մանաւանդ անոր համար՝ որ չեն կրնար ամուսնանալ:

ՔՈՒՎԷՅԹԻ մէջ պատերազմական վիճակ հաստատուեցաւ եւ իշխան Մուպարաք լիազօրութիւն ստացաւ: Այս որոշումը տրուած է՝ Նասրի կողմնակիցներու եւ Զօր. Քասըմի կողմնակից Իրաքցիներու միջեւ պատահած բախումներէն ետք:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ներկայացուցիչ Չու Ան Լէ Մոսկուայի մէջ Խրուշչեւի հետ ստորագրած է տնտեսական նոր համաձայնագիր մը, որմէ ետք չինական պատուիրակութիւնը վերադարձած է Փէքին:

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵՆԷՆ ԹՈՇԱԿԻ ՅԱՏԿԱՑՈՒՄ ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՄԷՋ

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ազնուամեծար վարիչները Մուրատեան վարժարանի տեսչութեան առաջարկին ընդառաջ երթալով որոշած են 1959 – 1960ի դպրոցական տարեշրջանէն սկսեալ հինգ սան պահել հետեւեալ պայմաններով:

1.— Պատանին (11 – 12 տարեկան) պէտք է ըլլայ հայ չքաւոր ընտանիքի զաւակ, ուշիմ, աշխատասէր եւ բարեկիրթ:

2.— Զարգացումը պէտք է համապատասխանէ ֆրանսական երկրորդական վարժարանի վեցերորդ դասարանին:

3.— Թեկնածու չեն կրնար ըլլալ արդէն իսկ վարժարանս յաճախող աշակերտներ:

4.— Սան մը որ չկարենայ անցնիլ տարեվերջի քննութիւնները կը կորսնցնէ ամէն իրաւունք:

5.— Ընտրութիւնները պիտի կատարուին վարժարանիս մէջ մրցումով եւ քննութեամբ, որ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Մայիս 18էն 24 օրերու ընթացքին, ժամը 15 – 17ին:

Կը պահանջուին դպրոցական վկայականներ:

Գրել Տեսչութեան.—

DIRECTION DU COLLÈGE ARMÉNIEN
26, RUE TROYON, SÈVRES - S. & O.

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ՄԷՋ
ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆՆԵՐ

13 Փետրուար Ուրբաթ ժամը չորսին Տեառնընդառաջի նախատօնակ եւ ճրագալուցութիւն:

14 Փետրուար Շաբաթ օր ժամը 10ին Ս. պատարագ, Տօն Տեառնընդառաջի:

Մեծ պահքի առթիւ Արեւագալի արարողութիւն, պիտի կատարուի ամէն կիրակի յաւարտ պատարագի Փետրուար 15 Կիրակիէն սկսեալ ժամը 11ին: Հոգեհանգիստները կը կատարուին ժամը 10.30ին:

Սիրով կը հրաւիրուի հասարակութիւնը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Կեդր. Կրթ. Յանձնաժողովը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները:

Սարեան ընտանիք (Պանեօ) հազար ֆրանք Միհրդատ Ալեքսանեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի:

Պ. Երուանդ Արապեան հազար ֆրանք Նուպար Արապեանի մահուան առթիւ:

Տէր եւ Տիկին Հայկ Պայրամեան հազար ֆրանք իրենց զաւկին նշանախօսութեան առթիւ:

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ
ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
1959ի ՅԱՌԱՋի տարեկան բաժնեգինը՝ 4000 ՖՐԱՆՔ է

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18
ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ուրբաթ, 20 Փետրուար, ժամը 21ին
Սոսիէթէ Սավանթի մեծ սրահը
Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարտ 28 եւ 29
Լիոն (28), Մարսէյլ (29)
Փառատօն, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի:

×

Նոր Սերունդի օրը Պանեօի մէջ, Մարտ մէկին եւ տարեկան մեծ պարահանդէսը Մայիս 9ին, 6րդ քաղաքապետարանի սրահին մէջ:

×

«ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ»
Փարիզի մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ.Յ.Դ. Ահարոնեան խումբին:
ՄԱՅԻՍ 2ԻՆ

×

Ֆ. Կ. Խաչի Կեդր. վարչութիւնը Փարիզի շրջանի տասը մասնաճիւղերով կը տօնէ Կապոյտ Խաչի օրը, 12 Ապրիլին, Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ:

×

Սեդրակ Եավրուեանի դաշնակի ռեսիթալը յառաջիկայ Մարտ տասնին, Սալ Կավոյի մէջ:

×

Մեծ պարահանդէս, կազմակերպուած Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան կողմէ, 22 Մարտ Կիրակի ժամը 16–24, Սէրքլ Միլիթէրի ընդարձակ սրահը:

×

Սեբաստիոյ նահանգի Մուրատ Ուսումնասիրացի գեղարուեստական երեկոյթը Մարտ 22ին:

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
Գեղարուեստական ցերեկոյթ, Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ, 10 Մայիս 1959

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ.— Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէի եւ «Շ. Միսաքեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

ՏԱՐՕՆ – ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր. Միութեան ժողովը այս Կիրակի, ժամը չորսին, Քաֆէ Քլէր տը Լիւն *(Փլաս տ'Իթալի): Օրակարգ՝ վարչութեան ընտրութիւն:*

ՊԱՏԱՐԱԳ

Շաւիլի եկեղեցւոյ յառաջիկայ պատարագը՝ Կիրակի 22 Փետրուարին:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Նոր Տարուան առթիւ Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէօանվիլլէի օգնութեան կայանի ընդարձակման ի նպաստ կը նուիրեն.

Պ. Պ. Վ. Մալէզեան 500 ֆրանք, Պարթեւեան (Սէն Մօր) հինգ հարիւր, Տէմիրճեան հազար, Վ. Մոսկոֆեան (Լը Վէզինէ) հազար, Աքաչեան հազար, Տիկին Եօթնեղբայրեան 1500, Վաղարշակ Կարխեան հինգ հարիւր, Հաթայեան հազար, Գապանճեան (Ալֆորվիլ) հազար, Տօքթ. Մելիք Բաշեան հազար, Համբիկեան հազար, Տավուտեան հազար, Մարտիրոսեան (Փավիյօն սու Պուա) հազար ֆրանք, Կէտիկեան (Նիս) հազար, Տէր եւ Տիկին Սաաթճեան հինգ հարիւր ֆրանք:

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ 28ՐԴ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կիրակի 8 Մարտ, 1959, կէսօրէ վերջ ժամը 14.30ին, Սալ տը լա Շիմի: 28պիս, Րիւ Սէն Տոմինիք, Փարիզ (7), *Մէթրօ Էնվալիտ:*

Սկաուտական յայտագիր, հայկական պարեր եւ երգեր:

Ներկայացում եւ զուարճալիքներ:

Մուտք 300 եւ 500 ֆրանք:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 Téléph : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 12 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

JEUDI 12 FÉVRIER 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8318 35EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4219

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴԷՊԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԻՒՆ

Պալքանեան Ուխտը՝ կնքուած 1954ին՝ առաջին վայրկեանէն իսկ անգործութեան դատապարտուեցաւ :

Եուկոսլաւիա, Յունաստան եւ Թուրքիա կ'ուխտէին միասին կռուիլ դուրսէն՝ մանաւանդ խորհրդային երկիրներէն գալիք յարձակումներուն դէմ :

Սակայն Կիպրոսի խնդիրը այնպիսի խրամատ մը բացաւ Թուրքիոյ եւ Յունաստանի միջեւ, որ ամէն գործակցութիւն անկարելի դարձաւ :

Տուժեց ոչ միայն «Պալքանեան»ը, այլ մանաւանդ «Ատլանտեան Ուխտը», որուն լրացուցիչ մէկ մասնիկն էր առաջինը :

Ստեղծուած անախորժ կացութիւնը մասամբ դարմանելու եւ Ատլանտեան Ուխտի արեւելեան թեւը ընդլայնելու եւ զօրացնելու մտքով է, որ 1955 Փետրուար 24ին կեանքի կոչուեցաւ «Պաղտատի Ուխտ»ը :

Ա՛յս ալ շատ բախտ չունեցաւ : Մինչ մէկ կողմէ Ամերիկա նիւթական աջակցութիւն բերաւ անոր, միւս կողմէ Ֆրանսան եւ արաբական պետութիւնները բացասական դիրք բռնեցին անոր դէմ :

Իսկ 1958 Յուլիս 14ի Իրաքեան յեղափոխութիւնը նոր հարուած մը տուաւ անոր :

Այսօր «Ուխտ»ը կայ. բայց «Պաղտատ»ը բացակայ է անկէ :

Անդրադառնալով Կիպրոսի հարցին, ըսենք թէ 1878ին երբ Ապտիւլ Համիտ Կիպրոսը յանձնեց Անգլիոյ՝ անուանական որոշ իրաւունքներ կը վերապահէր Թուրքիոյ: 1914ի պատերազմը լաւագոյն առիթը ընծայեց անգլ. կառավարութեան՝ կղզին վերջնապէս կցելու համար բրիտանական կայսրութեան: 1923 Յուլիս 24ի Լօզանի դաշնագրով Թուրքիա բոլորովին հրաժարեցաւ Կիպրոսի վրայ ամէն իրաւունքէ :

Հակառակ այդ տնօրինական դաշնագրի բացորոշ տրամադրութեանց, Անգլիոյ կառավարութիւնը — Անգլիոյ պահպանողական դահլիճին բարեհաճ համաձայնութեամբ եւ քաջալերանքով — միջամուխ եղաւ Կիպրոսի հարցին՝ պարզապէս արգիլելու համար անոր կցումը Յունաստանին :

Կղզիին իրարու յաջորդող անգլիական կառավարիչները չյաջողեցան առաջքն առնել յոյն հայրենասէրներու ահաբեկչական գործունէութեան :

Թուրքիա օգնութեան հասաւ անոնց :

Մէնտէրէսի կառավարութիւնը իբրեւ թէ «պատուոյ խնդիր» դարձուած Կիպրոսի հարցը, ձեռքի տակէ կը քաջալերէր «Կիպրոս թուրք է» կազմակերպութիւնը, որուն մէջ մտած էին ամէն դասակարգէ մոլեռանդ, ազգայնամոլ տարրեր :

Սեպտեմբեր վեցէն վերջ ալ Կիպրոս շարունակեց գրաւել Թուրքերէն թերթերու առաջին էջերը՝ դրդապետ վերտառութիւններով :

Տոքթ. Քիւչիւք՝ Կիպրոսի Թուրքերուն բանբերը՝ ջուրի ճամբայ դարձուց Անգարան, ուսկից կը ստանար իր հրահանգները՝ կղզիին մէջ հետապնդուելիք քաղաքականութեան մասին :

Թրքական դրդիչ քարոզութիւնները այնքան սաստկացան, որ ի վերջոյ տեղացի Թուրքերը յանդգնեցան զէնք բարձրացնել իրենց դրացի Յոյներուն վրայ, որոնց լեզուն կը խօսին բոլորն ալ եւ որոնց հետ սիրով կ'ապրէին դարերէ ի վեր:

Անգլիա ո՛չ մէկ գնով կ'ուզէ ամբողջովին լքել Կիպրոսը:

Կառավարիչ ու վարչապետ ծրագիրներ կազմեցին՝ երեք կողմերու տեսակէտները հաշտեցնելու համար: Չյաջողեցան :

Ու օրին մէկը յանկարծ Թուրքերը գաղափար յղացան երկուքի բաժնելու կղզին: Այս ալ ջուրն ինկաւ Մաքմիլլընի ծրագրին պէս :

Կիպրոսի կնճիռին տարիներով երկարաձգումը սկսած էր ջղայնացնել Ատլանտեանի Ուխտին անդամները, մանաւանդ Ամերիկան, որ տարեկան որոշ նպաստ կը յատկացնէ Թուրքիոյ եւ Յունաստանի՝ 1947էն ի վեր:

Ուաշինկթընի ճնշումը պատճառ դարձաւ, որ կողմերը ի վերջոյ կարճ կապեն խնդիրը :

Ա՛յդ է որ կը փորձեն անցեալ շաբթուընէ ի վեր Ցիւրիխի մէջ Յունաստանի եւ Թուրքիոյ վարչապետներն ու արտաքին նախարարները :

«Էնոսիս» ախոյեան Մակարիոս արք. վերջին անգամ հրաժարած էր Կիպրոսը Յունաստանին կցելու ծրագրէն եւ կ'առաջարկէր «անկախ պետութիւն» հռչակել զայն՝ որոշ պայմաններով :

Ա՛յս նոր ծրագրին շուրջ է որ տեղի ունեցան Ցիւրիխի բանակցութիւնները:

Մեծ յոյսեր կան «պատուաւոր լուծում»ի մը հասնելու :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԿԸ ՊԱՐԶԷ "ԿՈՍՏԱՆԴԻՆԻ ԾՐԱԳԻՐ"Ը

Առաջին օրը քաղաքական եւ զինուորական հարցերու յատկացնելէ ետք, վարչապետ Տըգոլ երկրորդ օրը զբաղեցաւ տնտեսական, ընկերային եւ մշակութային խնդիրներով :

Քառնոյի Պալատին մէջ, 43 պատգամաւորներու եւ մասնագէտներու հետ (15 Մայր երկրէն, 14 Ալժերիայի՝ եւրոպական ծագումով, 14 մահմետական) Միշէլ Տըպրէ ուսումնասիրեց «Կոստանդինի ծրագիր»ը.

1.— Ապրուստի մակարդակի բարձրացում՝ տարեկան հինգ առ հարիւր :

2.— 400.000 նոր պաշտօններ՝ մինչեւ հինգ տարի :

3.— Պարտադիր ուսում անխտիր բոլորին՝ մինչեւ ութ տարի :

4.— Մէկ միլիոն բնակարան՝ հինգ տարիէն առաջ:

5.— 250.000 հեկտար հողի բաժանում՝ փոքր երկրագործներու :

Ընդամէնը այս ծրագրին իրականացման համար Մայր Երկիրը պիտի տրամադրէ հարիւր միլիառ: Մինչ այդ սակայն կարգ մը բարեփոխումներ պիտի ըլլան Ալժերիոյ մէջ (գործարան, մահմետական երկրագործներու օգնութիւն եւն.):

Վարչապետին գլխաւոր մտահոգութիւնը՝ ընկերային բարենորոգումն է, որուն համար յառաջիկայ Յունիսին ժամադրութիւն տուաւ «նոյն սեղանին շուրջ» առաջին հաշուեկշիռը ընելու առաջադրութեամբ :

Նախարարապետը ոսկեմատեանին մէջ ստորագրեց. «Թաղապետական մեծ գործերը ազգային հպարտութեան կարեւորագոյն ազդակներն են»: Այնուհետեւ այցելեց երեք մեծ ստաններ՝ 4250 բնակարաններով. բոլորն ալ շինուած են արդիական ձեւով եւ բոլոր յարմարութիւններով: Վերջին ժամանակներու ընթացքին շինուած այս բնակարանները տրամադրուած են Եւրոպացիներու եւ մահմետականներու անխտիր:

Վարչապետը ճաշեց ընդհանուր հրամանատար Զօր. Շալի հետ, որմէ ետք այցելեց Բովիոյի Ընկերային կեդրոնը : Չորեքշաբթի օր նպատակ ունէր Թուչան (էլիքոփթէր) օդանաւով զինուորական քննութիւն մը կատարել:

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Օրէ Օրին

ԼԵԶՈՒՆԻՍ ԲՈՆՈՒԵՑԱՒ

Սենեակ մը լեցուն Հայ: Ներկայ էին « հիներ », «միջին»ներ եւ «նոր»եր: Այս վերջիններէն երկուքը նոր հարս, երկուքը՝ նոր փեսայ:

Չորսն ալ լուռ էին, երբ հեղինակաւոր կարծիքներ կը յայտնուէին հեղինակաւոր հիւրերու կողմէ՝ ազգին մեծ խնդիրներուն մասին: Բայց, երբ խօսք բացուեցաւ «նոր»երն ալ «հին»երուն չափ «հինցնելու» ծրագրին մասին, չորսը մէկէն որպուռ կտրեցան: Եւ սկսան իրենց բողոքները տարափը՝ «հին»երու եւ «միջին»ներու գլխուն.

— Դուք կը խօսաք եւ մեզի *հալալս* կուտաք... *Պաթ* դուք մեզի *լիսըն* չէք ըսէ: Մենք ալ կ'ուզենք խօսանք... *Նաու* դուք կը խօսաք որ մենք հայերէն չենք կինայ խօսի: *Հու իզ թու պլէյմ*... Մեծ մամա մի ունիմ, որ տանիկին լեզուն կը խօսայ... *Մայ անթի ֆրամ* Պոլիս բաւ ըսած իս որ *թապախ, չամթալ, թէնճիրէ, խավլու, աչաիր* հայերէն չեն... Ես յանցաւո՞ր եմ որ էդ բառերը գիտեմ... Պապըս ալ *սքուլ* գացած չէ... *Հաու՞ քուտ այ* հայերէն սորվիմ ...

— *Եա, չի՛գ բայթ*... Դուք կը խօսաք մեզի օր հայ եկեղեցի չենք երթայ... *Ալ քորս*, չենք երթայ: Անգամ մը գացի, ամէն մարդ իրարու հետ *հուիսփըր* կ'ընէ... Կը խօսաք օր հանդէս չենք երթայ... *Ալ քորս* չենք երթայ... Հայերը հանդէս *օրկընայզ* ընել չեն գիտնայ :

—*Լիսըն*, դուք կը խօսաք օր մենք հայերէն գիրք չենք կարդայ: Հայերէն գիրք կա՞յ ... Ես կ'ուզիմ կարդամ գրիմ սորվիմ... *Պաթ, տխըրթ պուք* մը չկայ... *Մայ սիսթըր*, օր Հայերուն համար խենթ կ'լլէ հայերէն լրագիր կը կարդայ *է լիթլ* ... *Պաթ* կ'ըսէ որ հայերէն լրագիրներուն մէջ *օլուէյզ* կռիւ կայ ... *Ուի՛ր նաթ ինթրէսթիտ* ձեր կռիւներուն մէջ ...

— *Նաու այ ուանթ թու սէյ թհիս* ... Կը խօսաք որ *նիւ ճէնըրէյշընը մէնըրզ* չունի... *Օլտ ճէնըրէյշընը* ունի... Ես *ամուճա* մի ունիք օր *հուէն հի՛զ տըրն – քին, հիզ* ապուր *օր հիզ շայ*, բոլոր *նէյպըր*ները կը լսին ...

— *Եու շուտ սի մայ կրէնփա* առտուն, երբ կը հազայ եւ... Պզտիկ *ընքըլս* ալ երբ ակռան *փիք* կ'ընէ *միլիթըր*ներուն առջեւ ...

— *Իմ ընքըլս* կ'ըսէ որ երբ *միլըթըր* – ներ կուգան մեր տունը, ես ներս կը փախչիմ եւ ատի մեծ անկիրթ բան է... *Ուէլ* մեծերը ի՞նչ կը խօսան — 1870ի պատմութիւններ, 1895ին «երկիրը» եղած *ուէտինկ* մը, 1909ին եղած ջարդը ... *Պաթ* մենք չենք ուզէ ատ հին բաները իմանանք ...

— *Նաու լիսըն թու մի*... Միւս օրը Պոլիսէն եկած մէկ հայ աղջիկ մեր տունին եկաւ... Երկու *պէյպի*ներս շատ սիրեց... *Պաթ* ասաց որ ինչո՞ւ մէկուն անունը Պէթի է, միւսին անունը՝ Ճօրն... Ասաց որ Հայու անուն դնելու ենք... Ես ալ ըսի օր Հայու անունները *նայս* չէ՞ն... Եւ իրեն ըսի օր մամիս անունը Թուրֆանտա է, մեծ մամիս անունը՝ Ճիւհէր, պապիս անունը Աբիստոմ, *ընքըլ*իս անունը Ագրիպաս, մեծ *անթի*իս անունը՝ Թէնսիւֆ, կեսուրիս անունը՝ Մէօհիրիւպէ, աներ պապուս անունը՝ Փիլիպոս... *Ուէլ* ես ուրիշ անուն լսած չիմ մեր տունին մէջը... *Հաու՞ քուտ այ* Հայու *նայս* անուն գիտնալ ... Հայերը որ խելացի ըլլան, նոր հարսներուն *նայս* անուններ կու տան... *Եու նօ, հուաթ'ս րոնկ ուիթհ եու օլտ փիփըլ*... Դուք միայն կը խօսաք, խրատ կուտաք, *քէմփլէյն* կ'ընէ՞ք, բայց *փրէքթիքըլ* բաներ չէք ընէ... Դուք երկրէն եկած էք եւ ըստեղի բաները չէք հասկնայ ... Ըստեղ երկիր չենք... Դուք մեզի միայն *ափի՛չ* կուտաք... Մենք *ափիչ* չենք ուզի... Դուք կ'ուզէք օր մենք հայութիւնը սիրենք, բա՞յց... Մենք ալ կ'ուզենք, *պաթ* դուք սիրցնել տալու *վալըսին* չէք գիտէ... Իմ *պէյպի*ներս ինչո՞ւ ըսած իս կու սիրին, *պիքոզ* ես անոնց *էթիքէթ* ընել գիտեմ, դուք չէք գիտէ ...

Պատերէն ձայն եկաւ, «միջին»ներէն ու «հին»երէն ձայն չելաւ ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՄԻՆՉ ՏԸԼԸՍ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ ԿԸ ՄՏՆԷ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ ԿԸ ՄԵՐԺԷ ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՐԹԱԼ

×

Արտաքին նախարար Տըլըս երեքշաբթի օր հիւանդանոց մտաւ, անգամ մը եւս գործողութեան ենթարկուելու համար : Իր բացակայութեան արտաքին գործերու պատասխանատուն է Հէրթըր :

Այզընհաուըր յայտնեց թէ Տըլըս հիւանդութիւնը չի կրնար յետաձգել լարուելիք արեւմտեան խօսակցութիւնները Պերլինի շուրջ: Այս առթիւ նախագահը աւելցուց նաեւ թէ Տըլըս արտաքին գործերու համար ամէնէն արժէքաւոր մարդն է եւ անոր նմանին երբեք չէ հանդիպած :

Նախագահը հաստատեց թէ Պերլինի եւ գերմանական հարցի վերաբերեալ դաշնակիցներու տեսակէտը նոյնն է: Յիշեց նաեւ Տըլըսի յայտարարութիւնները. — Արեւմտեանները համաձայն են ընդհանրապէս ձեռք առնուելիք բոլոր միջոցներուն մասին, խորհրդային սպառնալիքի մը դէմ :

Պատասխանելով լրագրողի մը հարցումին Խ. Միութեան ճամբորդութեան մը մասին, Այզընհաուըր ըսաւ.— Կարելի չէ որ Մոսկուա երթամ որքան ատեն որ Խրուշչեւ չփոխէ իր հրաւէրի ձեւը: Այդ հրաւէրին կ'ընկերանային ոչ – բարեկամական արտայայտութիւններ ինծի հանդէպ եւ ամերիկացի ուրիշ ղեկավարներու: Կը մտածեմ Մոսկուա երթալու մասին եւ կ'երթամ հաւանաբար երբ աւելի քաղաքավար հրաւէր մը ստանամ :

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆԻ ԲԱՑՈՒՄԸ

Շաբաթ իրիկուն Մշակոյթի Տան սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Համազգային Լսարանի բացումը, թէյասեղանով մը: Սրահը կանուխէն լեցուած էր եւ տաք մթնոլորտ մը կը տիրէր ամբողջ տեւողութեան: Խօսք առին բազմաթիւ ներկաներ, եղան նաեւ երգեր եւ արտասանութիւններ: Յաջորդով մանրամասնութիւններ :

◆◆◆

ՌՈՒՍԱԿԱՆ չորս թերթեր արգիլուեցան Ֆրանսայի մէջ ներքին նախարարութեան որոշումով: Այս հրատարակութիւնները որ լոյս կը տեսնէին ուքրաներէն, լիթուաներէն, պելոռուսերէն եւ լեթոներէն թարգմանութիւններ էին ռուսական պարբերականներէն արգիլուած եւ սահմանուած էին քաջալերել Ռուսերը որ «վերադառնան իրենց ծննդավայրը» :

ԱՆՏՐԷ ԼԸ ԹՐՈՔԷՐ որ ամբաստանուած է վարդագոյն պալէներու խնդրին մէջ, նամակ մը գրած է ընկերվարական կուսակցութեան, իր «հրաժարումը» ուղելով: Նախկին նախագահը կը շեշտէ թէ իր անունը մէջտեղ գրուած է քաղաքական նպատակներու համար եւ կ'ուզէ որ կուսակցութիւնը զինքը «արձակէ» որպէսզի չտուժէ Լը Թրոքէրի դէմ եղած յարձակումներէն: Լը Թրոքէր կ'աւելցնէ. — Շատ հպարտ եմ 1902էն ի վեր այս կուսակցութեան պատկանելուս: Ապրելու պատճառներէս մէկն է:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ԵՐԿՐՈՐԴ ՆՍՏԱՇՐՋԱՆԸ

Ե.

ԿՐԹԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻ ՎԵՐԱԿԱՌՈՒՑՈՒՄԸ

Այս հարցի արծարծման նախաձեռնութիւնը, ինչպէս նշել էինք մեր նախկին յօդուածում, պատկանում է Խրուշչեւին: Կեդրոնական Կոմիտէի նախագահութեան ուղղած իր նամակի մէջ («Սովետ. Մանկավարժ» թ. 10) մատնանշելուց յետոյ խորհրդային դպրոցի ձեռք բերած յաջողութիւնները, Խրուշչեւ, ընդունուած սովորութեան համաձայն, անցնում է թերութիւններին: Խօսելով միջնակարգ դպրոցի մասին, նա որոշակի կերպով յայտնում է, որ «մեր տասնամեայ դպրոցը ներկայումս չի լուծում երիտասարդութեանը կեանքի նախապատրաստելու խնդիրը», որ այդ դպրոցը պատրաստում է երիտասարդներին միայն բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններ (բուհեր) մտնելու համար: Այժմ երբ 20րդ կուս. համագումարի որոշումով լրիւ միջնակարգ (տասնամեայ) կրթութիւնը պիտի դառնայ պարտադիր, շրջանաւարտները այնպիսի մի թիւ կը կազմեն, որ անկարելի կը լինի բոլորին ընդունել բուհերը: Ի՞նչ պէտք է լինի դուրսը մնացեալների վիճակը, որոնց թիւը վերջին երեք տարում հասնում է մի քանի միլիոնի:

Այդ միլիոնները «բոլորովին անպատրաստ լինելով կեանքի համար, չգիտեն թէ ինչ անեն»: Պէտք է, ուրեմն, «վերակառուցել մեր աճող սերունդի դպրոցական դաստիարակութեան սիստեմը, պէտք է երեխաներին հոգեբանօրէն նախապատրաստել այն բանին, որ իրենք պէտք է յետագայում մասնակցեն հանրօգուտ գործունէութեանը, աշխատանքին, այն արժէքների ստեղծմանը, որ անհրաժեշտ են սոցիալիստական պետութեան զարգացման համար: Իւրաքանչիւր մարդ, ապրելով կոմունիստական հասարակութեան մէջ, պէտք է իր աշխատանքով իր լուման ներդնի այդ հասարակութեան կառուցման ու յետագայ զարգացման համար: Մեր դպրոցի գլխաւոր խնդիրը պիտի լինի աճող սերունդը պատրաստել կեանքի, օգտակար աշխատանքի համար»:

Ի՞նչ գործնական միջոցառումներ նպատակայարմար է իրագործել այս ուղղութեամբ, հարցնում է Խրուշչեւը եւ անմիջապէս էլ տալիս է հետեւեալ պատասխանը:

«Իմ կարծիքով, ասում է նա, ձեռնարկութիւններում, կոլտնտեսութիւններում եւ այլուր հարկ կը լինէր հանրօգուտ աշխատանքի մէջ ներգրաւել առանց բացառութեան 7րդ, 8րդ դասարանները աւարտելուց յետոյ բոլոր սովորողներին: Ե՛ւ քաղաքում, ե՛ւ գիւղում ե՛ւ բանւորական աւանում դպրոցների բոլոր շրջանաւարտները պէտք է արտադրութեան ցնան, ոչ ոք չպէտք է խուսափի դրանից»: Արտադրութեան մէջ օգտակար կերպով աշխատել կարենալու համար «բոլոր պատանիներն ու աղջիկները դպրոցում սովորելու ժամանակ պէտք է պատրաստուեն ֆիզիքական աշխատանքի կատարելու գործարաններում, կոլտնտեսութիւններում, սովխոզներում, հասարակութեան օգտակար ամէն մի բնագաւառում»:

Վերոյիշեալ խնդրի յաջող իրագործման համար, Խրուշչեւը նպատակայարմար է համարում միջնակարգ տասնամեայ կրթութիւնը բաժանել երկու փուլի (շատ —): Առաջինը կը լինի եօթնամեայ կամ ութամեայ դպրոցը, որտեղ ուսուցումը պէտք է պարտադիր լինի բոլորի համար, ընդգրկում 15 — 16 տարեկան բոլոր շրջանաւարտները, տղաներ եւ աղջիկներ, պէտք է դպրոցն աւարտելուց յետոյ գնան աշխատելու արտադրութեան մէջ:

Ինչ վերաբերում է միջնակարգ կրթութիւն ստանալու երկրորդ փուլին, սրա համար, ըստ Խրուշչեւի, կարող են գոյութիւն ունենալ մի քանի տիպի դպրոցներ, երկու կամ երեք տարուայ դասընթացքով, որտեղ «գլխաւոր ուշադրութիւնը պիտի նուիրուի սովորողների յատուկ պրոֆեսիոնալ ուսուցումը»: Այդ ուսուցումը պիտի կատարուի «առանց արտադրութիւնից կտրուելու», այսինքն 7 — 8ամեայ դպրոցները աւարտած եւ գործարաններում, ձեռնարկներում, կոլխոզներում եւ այլն աշխատանքի լծուածները պէտք է միաժամանակ ե՛ւ սովորեն ե՛ւ աշխատեն: Բնականաբար այդ բանը հնարաւոր է իրագործել միայն երեկոյեան եւ կամ հեռակայ (թղթակցութեամբ) դպրոցների կազմակերպման միջոցով, «միայն թէ այդ դպրոցներում լրիւ միջնակարգ ընդհանուր կրթութիւն ստանալու հետ մէկտեղ աշակերտները պէտք է կատարելագործեն խորացնեն իրենց մասնագիտական կրթութիւնը, որպէսզի դառնան աւելի որակեալ ու կրթուած բանուորներ ու բանուորուհիներ, կոլտնտեսականներ ու կոլտնտեսուհիներ եւ մեր հասարակութեան այլ աշխատաւորներ»: Առանձնապէս պէտք է նշել, որ մինչեւ 8ամեայ կրթութիւնը պարտադիր է բոլորի համար, լրիւ միջնակարգ դպրոցում կը սովորեն միայն նրանք, ովքեր կը ցանկանան: «Ընդհանուր պարտադիր լրիւ միջնակարգ կրթութիւն մտցնելը, ասում է Խրուշչեւ, ինչպէս այդ մինչեւ օրս մեզ մօտ կատարուել է, այժմ նպատակայարմար չէր լինի»:

Կրթութեան երկրորդ փուլի կազմակերպման մասին կան նաեւ ուրիշ մանրամասնութիւններ, որոնց վրայ կանգ առնել չենք կարող: Խրուշչեւի հետապնդած նպատակը շատ պարզ է: Գոյութիւն ունեցող տասնամեայ միջնակարգ հանրակրթական դպրոցները վեր են ածւում, իրականի մէջ, 8ամեայ արհեստագործական դպրոցների: Տասնամեայ պարտադիր ուսուցման փոխարէն կիրառւում է, հակառակ 20րդ համագումարի որոշման, միայն 7 — 8ամեայ պարտադիր ուսուցում, որով հնարաւորութիւն է ստեղծւում աւելի շատ բանուորական ուժ (բանուժ) ստանալ գործարաններում ու կոլխոզներում աշխատեցնելու համար: Երիտասարդութիւնը արդիւնաբերութեան ու գիւղատնտեսութեան ասպարէզում աշխատելու է գնալու այսուհետեւ ոչ թէ տասնամեակը աւարտելուց յետոյ, այլ աւելի կանուխ՝ եօթ — ութ տարուայ դասընթացքներ ունեցող դպրոցից յետոյ 15 — 16 տարեկանին:

Խրուշչեւի ծրագրի համաձայն կատարուած վերակառուցումով ժողովրդական կրթութեան յատկանշական կողմը դառնալու է ծայրայեղ տեխնիկականութիւնը եւ գործնականութիւնը (պրակտիկանութիւնը): Միջնակարգ դպրոցների գլխաւոր նպատակն է պատրաստել բանուորներ եւ ոչ թէ թեկնածուներ բարձրագոյն դպրոցների համար: «Հարկաւոր է խուսափել այն դրութիւնից, ասում է Խրուշչեւը իր նամակում, երբ երեկոյեան դպրոցները իրենց նպատակ են դնում միայն բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններ ընդունուելու պատրաստութիւն տալը»: Եւ որովհետեւ կարելի չէ բոլորովին հրաժարուել բարձրագոյն կրթութիւնից, Խրուշչեւը իր նամակի մէջ մի երկու խօսք է ասում նաեւ այդ մասին: «Ժողովրդական կրթութեան նոր սիստեմում պէտք է նախատեսել, կարդում ենք նրա նամակի մէջ, որ առանձնապէս շնորհալի երեխաների համար, որոնց մէջ վաղ հասակից բացայայտօրէն երեւան են եկել ընդունակութիւններ, օրինակ մաթեմատիկայի, երաժշտութեան, կերպարուեստի բնագաւառում, նրանց համար, որպէս բացառութիւն, պէտք է ունենալ համապատասխան միջնակարգ դպրոցներ, որտեղ նրանք ստանային համապատասխան բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններում յետագայ ուսման համար անհրաժեշտ միջնակարգ կրթութիւն»:

Իր նամակի մէջ Խրուշչեւը անդրադառնում է նաեւ բարձրագոյն կրթութեան հարցին, անհրաժեշտ համարելով նաեւ նրա վերակառուցումը: Խուսափելով մանրամասնութիւններից, նա պարզում է գլխաւորապէս միայն ընդհանուր սկզբունքներ: Աւելի ընդարձակ տեղեկութիւններ բուհերի վերակառուցման մասին մենք գտնում ենք Խորհրդ. Միութեան Կուսակց. Կենտկոմի եւ կառավարութեան թէզիսների, ինչպէս նաեւ Գեր. Խորհրդի երկրորդ նստաշրջանի կողմից ընդունուած օրէնքի մէջ:

Բարձրագոյն կրթութեան սիստեմը, ասում է Խրուշչեւ, նոյնպէս պէտք է վերակառուցուի, որովհետեւ ներկայիս սիստեմում շատ թերութիւններ կան: Բուհերը նոյնպէս «կտրուած են կեանքից»: Բարձրագոյն դպրոցները աւարտած բազմաթիւ երիտասարդներ «վատ գիտեն գործի պրակտիկան, անբաւարար են նախապատրաստուած արտադրութեան մէջ աշխատելու»: Այժմ պատանիներն ու աղջիկները 17 տարեկան հասակում աւարտում են տասնամեակը (միջնակարգ դպրոցը) ու դրանից անմիջապէս յետոյ մտնում են ինստիտուտ եւ այն աւարտում են 22 — 23 տարեկան հասակում: «Հապա այս դէպքում ի՞նչ մասնագէտ է ստացւում»:

Վատ է կատարւում խորհրդային բուհերում մասնագէտների պատրաստութիւնը: Ի հաստատումն իր ասածի, Խրուշչեւը մէջ է բերում գիւղատնտեսութեան ճիւղը, եւ, օ՛ զարմանք, յայտարարում է, որ դրամատիրական շատ երկրներում գիւղատնտեսութեան բուհերում մասնագէտների պատրաստումը աւելի լաւ է կատարւում, քան խորհրդային գիւղատնտեսական ինստիտուտներում եւ նոյնիսկ Տիմիրեազեւի անուան գիւղատնտեսական ակադեմիայում: Դրամատիրական երկրներում ուսանողները, ասում է նա, ուսման ժամանակամիջոցում պարտադրաբար աշխատում են գիւղատնտեսական արտադրութեան մէջ, սովորում են դաշտերում, իսկ «մեզ մօտ սովորում են գերազանցապէս մարդերում»: Կովին եւ միւս կենդանիներին ուսումնասիրում են ոչ թէ տնտեսութեան մէջ, այլ գլխաւորապէս արհեստական նախանմուշներով (մակէտներով): Այդպիսի ուսուցման արդիւնքը լինում է այն, որ շրջանաւարտ աղջիկները եւ երիտասարդները գնում են կոլտնտեսութիւն «պտտւում են շուրջն ու մօտերը, բայց չեն կարողանում գործնականում օգնել կոլխոզի նախագահին՝ աւելի լաւ վարելու տնտեսութիւնը» («Ս. Հ.», 24 Սեպտ. 58):

Այս վիճակը շարունակուել այդ ձեւով չի կարող: Հարկաւոր է վերակառուցել բարձրագոյն կրթութեան սիստեմը, «մօտեցնել այն արտադրութեանը եւ ինչպէս հարկն է կապել արտադրութեան հետ»: Պէտք է նախընտրաբար բուհեր ընդունել միայն այն երիտասարդներին, որոնք ունին կենսափորձ, գործնական աշխատանքի սթաժ: «Մեր բարձրագոյն դպրոցի, եւ առաջին հերթին տեխնիկական բարձրագոյն դպրոցի զարգացման ասպարէզում հարկաւոր է աւելի մեծ չափով ընթացիկ երեկոյեան եւ հեռակայ կրթութեան գծով: Նպատակայարմար է թւում բուհերի մեծ մասում առաջին 2 — 3 տարում ուսուցումը տանել առանց արտադրութիւնից կտրելու (աշխատել եւ ուսանել միաժամանակ): Երրորդ կարգից սկսած կարելի է ուսանողներին շաբաթական երեք օր ազատել արտադրական աշխատանքից: «Անհրաժեշտ է հասնել այն բանին, որ մարդիկ, հասարակութեան մէջ զբաղուելով օգտակար աշխատանքով,

---

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒՄՆԵՐ

ՌՈՒՄԱՆԱԿԱՆ

ՏԵՂԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

—o—

Անվիճելի համարելով այն իրողութիւնը, թէ Հայերը Հունգարիոյ մէջ կը կազմէին փոքր գաղութներ տակաւին Կեզա դուքսի (972 — 997) եւ Ստեփան Թագաւորի (997 — 1038) ժամանակ, ինչպէս կը տեղեկացնեն հունգար երկու ժամանակագիրներ, տեղին է, թերեւս, հարցադրել, թէ Հայերը չթափանցեցի՞ն Լեհաստան եւ Մոլտովա, հաւանաբար աւելի փոքր խումբերով, դեռ 14րդ դարէն առաջ: Ն. Եորկա կը հաւաստէ, թէ պէտք է ընդունիլ, որ Լեհաստանի մէջ գոյութիւն ունէին հայկական աւելի հին գաղութներ, նոյնիսկ Մեծն Քազիմիրի կողմէ 1340 թուին Լեմպէրկի գրաւումէն առաջ: Բայց ծանօթ պատմագիրներէն մէկը, որ կը գրադի Հայոց Պատմութեամբ, ժագ տը Մորկան, կը պնդէ թէ Լեհաստանի հայկական առաջին գաղութները կազմուեցան տակաւին 12րդ դարուն: Նոյն բանը կը հաստատէ նաեւ Ֆր. Մաքլէր իր Արմէնի է Գրիմէ գործին մէջ: Ճշմարիտ է, որ Թաթարական, առեւտրական ճամբան կազմուեցաւ հազիւ 14րդ դարուն, իսկ Արեւելքի եւ Եւրոպայի միջեւ կը կատարուէր, Լեհաստանի վրայով, այս թուականէն առաջ ալ: Քաֆֆայէն, ուր կը գտնուէին անոնք, ինչպէս կը հաստատեն վաւերաթուղթերը, դեռ 13րդ դարուն, դէպի Լեհաստան իրենց ճամբուն վրայ՝ Հայերը կ'անցնէին Կամենից քաղաքէն, ուր անոնք կը հաստատեն ուժեղ գաղութ մը, գաղութ, որմէ մնացած են մեզի հայկական վաւերագրեր: Ն. Եորկա կը հաւաստէ, թէ Մոլտովայի մէջ եւս Հայեր կային 1365էն առաջ, այսինքն թուականը այն աքթին, որ կը նշէ Մոլտովայի Հայերու ենթարկումը Լեմպերկի հայ եպիսկոպոսի իրաւասութեան: Այլապէս, կարծեմ թէ կրնանք ընդունիլ Աքքերմանի մէջ հայկական գաղութին սկզբնաւորութիւնը տակաւին 13րդ դարուն:

Այս քաղաքը կը հանդիսանայ առաջին փուլը հայկական թափանցումին դէպի Մոլտովա: Իբրեւ փաստ կը համարենք այն իրողութիւնը, որ Աքքերմանի մէջ գտնուեցան հայկական դրամներ, կտրուած Կիլիկիոյ մէջ, 13րդ դարուն: Ն. Եորկա կը հաստատէ, թէ 14րդ դարու սկիզբը, երբ կազմուեցաւ Մոլտովայի իշխանապետութիւնը եւ ստեղծուեցաւ «Թաթարական» առեւտրական ճամբան, վաճառական Հայեր կային արդէն Մոլտովայի մէջ, ուր անոնք ունէին տնտեսական կարեւոր դեր մը: Նոյն տեսակէտը հաւանական կը դարձնէ այն թէզը, թէ Աքքերմանը, «Խրիմէն Մոլտովա մտնելու» դուռը հայկական գաղութ մըն էր արդէն 13րդ դարուն: Երբ հայ վաճառականները դարձան Ճենովացիներու գլխաւոր մրցորդներ Քաֆֆայի մէջ, (թերեւս Քաֆֆայի մէջ անոնց հաստատուելէն քիչ ժամանակ ետք, ուրեմն 1299 — 1330ի միջեւ, կամ թէ երբ այս քաղաքը կորսնցուց իր կարեւորութիւնը իբրեւ միջազգային առեւտրական կեդրոն), անոր տեղը բռնեց Աքքերման: Սոյն քաղաքին մէջ հայկական դրոհը կը մեծնայ այժմ եւ Կիյլպեր տը Լանէյ դեսպանը 1421ին այստեղ կը գտնէ հայկական ուժեղ գաղութ մը, իսկ Տոնաթօ տա Լեցցէ կ'ըսէ թէ Քիլիա եւ Աքքերման մեծամասնաբար բնակուած էին Հայերով, 1484ին Թուրքերու կողմէ գրաւուելէ առաջ: —

ՀԱՅԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

ՓԱՍՏՈՂ ՏՈՒԵԱԼՆԵՐ

Մոլտովայի հայկական առաջին բնակավայրերու վերաբերեալ պատմական տուեալներ քիչ են թուով, ինչպէս տեսանք: Եւ սակայն պատմական շատ մը իրողութիւններ երեւան եկած են բուն իսկ տեղանուններու տուեալներով: Այնպէս, որ ուսումնասիրութիւնը կ'օգտագործէ ոչ միայն բանասիրութիւնը, այլ կրնանք ըսել նաեւ տեղանունները, որ կը ներկայացնեն յաճախ ժողովուրդի մը անցեալ պատմութիւնը: Եթէ հիմնուեցաւ գիւղ մը, անոր հիմնադրին անունը կը պահուի երկար ժամանակ գիւղի անուան հետ: Եթէ աւելի մեծ թուով մարդիկ բնակութիւն հաստատեն տեղ մը, մարդիկ՝ որոնք օտարներ են բնիկներու համար, այդ տեղը կը կրէ անպայման անունը այն ժողովուրդին, որուն մաս կը կազմեն այդ օտարները: Կը կարծեմ, թէ երկրէն դուրս գալէ յետոյ, Աքքերմանէն սկսած մինչեւ Քիլիա ե Իսմայիլ եւ անկէ աւելի հեռու դէպի Մոլտովա իրենց ճամբուն վրայ ցրուած Հայերու առաջին բնակավայրը հանդիսացող շրջաններու տեղանուններուն խոր ուսումնասիրութեամբ ձեռք պիտի բերենք անսպասելի արդիւնքներ: Մեզ պիտի զարմացնեն նախ «հայ» ածականով կազմուած բազմաթիւ տեղանուններ, որոնք ապացոյցներ են այս տեղերու մէջ անոնց բնակութեան, ապացոյցներ՝ թէ հայկական հոծ բնակչութեամբ վայրեր գոյութիւն ունէին քաղաքներէ դուրս ալ:

Պիտի յիշենք անոնցմէ շարք մը, քաղուած այն շրջանէն, ուրկէ Հայերը մուտք գործեցին Մոլտովա (շրջան, որ կը գտնուի մոլտովական հանրապետութեան մէջ) եւ ապա, Մունթենիոյ եւ Թրանսիլվանիոյ մէջ:

ՓՐՈՖ. ՎԼԱՏ ՊԸՆԸՑԵԱՆՈՒ

(2 Շար.)

ԲԱՄԲԻՇ ԶԱՊԷԼ
(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ)

« Հայոց Բամբիշը» — այսպէս կը յորջորջէին զինքը Եւրոպայի հեռաւոր ցամաքներէն ու կղզիներէն եկող իշխաններն ու իշխանուհիները, նաւապետներն ու վաճառականները: Ու մինչեւ ամենահեռաւոր Թաթարիստանի ու Ճենաստանի մէջ անգամ ծանօթ էին իր անունն ու ամէնքը հիացումով կը խօսէին իր գեղեցկութեան, իմաստութեան ու գիտութեան վրայ :

Ո՞վ էր սակայն նա :

1214ին Կիլիկիոյ Սիս քաղաքին մէջ կը վախճանէր Լեւոն հայ արքան՝ իբրեւ Թագաժառանգ Թողլով իր միակ դուստրը՝ Զապէլ հազիւ 6 – 7 տարեկան աղջնակ մը: Հօրը մահէն յետոյ՝ Զապէլի խնամակալ կը կարգուի Կոստանդին քաջ իշխանը, որ սիրազեղ հօր մը պէս կը գուրգուրայ իր քնքուշ սանիկին վրայ, որ Հայրենիքին ապագայ բամբիշը — Թագուհին — պիտի ըլլար: Ազնիւ ու բարի կրթութիւն մը կուտայ Կոստանդին իր սանիկին՝ յանձնելով զայն իր ժամանակի ամէնէն անուանի դաստիարակներու եւ գիտնական անձինքներու ձեռքը: Ու Զապէլ օր աւուր կը զարգանայ կրօնքի ու գիտութեան պարզեւած լաւագոյն դաստիարակութեան մը մէջ՝ ըլլալով ճշմարիտ ու բարեպաշտ կրօնասէր մը, իր հայրենի աւանդութիւններուն քաջածանօթ ու գիտնական անձ մը :

Երբ կը Թեւակոխէ իր տասնուհինգերորդ տարիքը՝ Զապէլ եղած էր արդէն չնորհազեղ իշխանուհի մը՝ զարգացած մարմնով, մտքով ու հոգւով: Ու բազմաթիւ իշխաններ ու Թագաւորներ, մօտաւոր ու հեռաւոր երկիրներէ, սկսած էին արդէն դիմումներ կատարել՝ խնդրելով Զապէլին ձեռքը, զրկելով անոր մեծագին նուէրներ ոսկւոյ, մարգարիտ եւ ադամանդի: Ու ամէնքն ալ մերժուած էին: Մերժուած, այո, որովհետեւ երկինքը ինքն էր ընտրած չքնաղ կոյսին՝ Զապէլի արժանաւոր փեսան: Ու այդ ընտրեալ փեսան կը կոչուէր Հեթում, հայ իշխան մը ,որ տակաւին քսան տարեկանին ամէնքէն ճանչցուած ու սիրուած էր իբրեւ մեծահոգի, հանճարեղ, անձնեայ, Թիկնեղ, գեղեցկահասակ, բարի ու քաջ:

Արքայական հարսանիքին համար ամէն բան պատրաստ էր: Տարսոն քաղաքին մէջ տեղի պիտի ունենար պսակադրութեան հանդէսը: Հոն հաւաքուած էին Հայոց ազնուականութիւնն ու աւագանին, կաթողիկոսն ու բարձրաստիճան եկեղեցականութիւնը, օտար կառավարութիւններու ներկայացուցիչներն ու հազարաւոր ժողովուրդ: Հանդէսը կարելի եղածին չափ փառաւոր ընելու համար՝ ամէն միջոց ի գործ դրած էին: Քաղաքը դրօշազարդուած էր:

Մայր եկեղեցին լոյսերու մէջ ողողուած էր՝ երբ քաղցրանուագ երգեցողութիւններու մէջ հարսանեկան չքեղ Թափօրը եկեղեցի կը մտնէ: Պսակի հանդիսաւոր արարողութիւնը կը կատարէ Կոստանդին Հայ Կաթողիկոսը՝ օծելով Հեթում եւ Զապէլ միանգամայն Թագաւոր եւ Թագուհի Հայոց: Երբ հանդիսաւոր Թափօրը եկեղեցիէն դէպի պալատ կ՚առաջնորդուէր՝ փեսաւէրները ոսկի, իսկ հարսնեւորները մարգարիտ կը տեղային ժողովուրդին մէջ: Անբացատրելի էր հայ ժողովուրդին ցնծութիւնն ու ուրախութիւնը: Հարսանեկան ուրախութիւնները քառասուն օր քառասուն գիշեր կը տեւեն :

Հայ արքայական նորապսակ ամոլին մէկ մէկ Թագ ու սիրոյ եւ բարեկամութեան գիր ուղարկած էին աշխարհի մեծագոյն Թագաւորներն ու իշխանները, որոնց մէջ ամէնէն աւելի աչքի կը զարնէին Թաթարիստանի Հուլաղու խանին զրկած ադամանդակուռ չքեղ Թագերը :

Հ. Ե. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

(Ուսումնարան, Պլովտիւ 1932 Թ. 12)

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ԿԱՆՈՆՆԵՐ

Ա.— ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԻՒՆ

Ընտանեկան նպաստներու համար գործատէրերը այսուհետեւ պիտի վճարեն աշխատավարձի վրայ 14·25 առ հարիւր, բայց միայն ամսական 55·0000 Փրանք «փլաֆոն»ի վրայ (փոխանակ 12 առ հարիւրի եւ անսահման) :

Գեղօրայքի հատուցումը պիտի կատարուի վեցամսեայ երեք հազար Փրանքը անցնելու պարագային, իւրաքանչիւր ապահովագրեալի անուան պիտի բացուի մասնաւոր հաշիւ մը, ուր պիտի արձանագրուին վեցամսեայ գեղօրայքի հաշուեցոյցները: Առաջին երեք հազար Փրանքը կը մնայ աշխատաւորին վրայ, մնացեալին վրայ տեղի կ՚ունենայ համեմատական հատուցում, ըստ պարագային՝ 90 առ հարիւր (անթիպիոթիք, հորմոն եւն.), ութսուն առ հարիւր դեղագործին պատրաստած խառնուրդներու վրայ, 70 առ հարիւր գործարաններու կողմէ պատրաստուածներու վրայ (սփէսիալիթէ) :

« Երեք հազար»ի կանոնը պիտի չկիրարկուի հետեւեալներուն.— Ա) Անկարութեան կամ ծերութեան Թոշակ ստացողներուն: Բ) Աշխատանքի արկածի զոհերուն: Գ) Անգործներուն: Դ) Ամսական 26·666 Փրանքէ նուազ աշխատավարձքըստացողներուն: Ե) Հիւանդանոցներու կամ քլինիքներու մէջ բժշկուող : Զ) Ուսանողներու: Է) Զինուորութենէ վերադարձողներուն (վեց ամիս միայն): Ը) Ապահովագրեալի մը տասը տարեկանէ վար զաւակներուն :

Բժիշկներու պատուագին պիտի հաստատուի ութսուն առ հարիւր, համեմատութեամբ՝ եթէ սակերը վաւերացուած են նահանգային իշխանութիւններէն: Այդ սակերէն վեր գտնուող պատուագիններուն հատուցումը՝ վաթսուն առ հարիւր:

Նախքան ծննդաբերութեան նպաստներ, (ալոգասիոն փրէնաթալ).— Ցարդ նըպաստը հաւասար էր հիմնական աշխատավարձին 25 առ հարիւրին, վճարելի 9 ամիս: Նոր կանոնով վերջին եռամսեայի նպաստը իջած է 12·5 առ հարիւրի: Այսպիսով փոխանակ 42750 Փրանքի նպաստը — ինը ամսուան հաշիւով իջած է 35625 Փրանքի :

Բ.— ՀԱՐՍՏՈՒԹԵԱՆ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆՇԱՆՆԵՐ (58րդ յօդուած)

Այս կանոնը պիտի կիրարկուի միայն եթէ տարեկան եկամտային յայտարարութիւնը, բաղդատմամբ «արտաքին նշաններուն» մէկուկէս միլիոնը անցնի: Միւս կողմէ «հարստութեան չափանիշ»ները գգալապէս զեղչուած են: Տան ազատ վարձք երեք անգամ (փոխանակ 4ի): Ոչ ազատ վարձք՝ վեց անգամ (փոխ. ութի): Երկրորդական բնակարաններու վարձք ալ այս հիմերով հաշիւի պիտի առնուի (փոխ. տասը անգամի):

Միւս բոլոր չափանիշերը կը մնան անփոփոխ:

Գ.— «ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԵԱԼ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ» (Սոսիէթէ քոնվանսիոնէ) :

Հրովարտակով մը պիտի ճշդուին այսպիսի ընկերութիւններու տրուած առաւելութիւնները: Սկզբունքը հետեւեալն է .— Հինգ հարիւրէ նուազ գործաւոր ունեցող հաստատութիւններ պիտի կրնան միանալ — ըլլայ ուսումնասիրութեանց, արտածումի, թէքնիք, առեւտրական, հաշուապահական եւն. — մարզերու մէջ յառաջդիմելու կամ խնայողութիւններու նպատակով: Այդպիսի ընկերութիւններու մէջ դրուած դրամագլուխները իբր սովորական ծախք պիտի ընդունուին :

Այս խիստ հետաքրքրական նորութեան մասին կը խօսինք երբ որ հրատարակուին պետական վաւերացման ենթակայ այս ապագայ ընկերակցութիւններու կազմութեան մանրամասն կանոնները :

Հ. Թ.

աշխատանքից ազատ ժամանակ, ցանկութեան դէպքում, աւելի մեծ հնարաւորութիւն ունենան սովորելու այնպիսի ուսումնական հաստատութիւններում, ուտեղ նրանք ուսումնասիրեն արուեստը, երաժշտութիւնը, հումանիտար գիտութիւնները, գեղանկարչութիւնը եւն.»:

Խրուշչեւի վերոյիշեալ ասածներից այնպէս է երեւում, որ նաեւ հումանիտար գիտութիւնների մասնագէտները երաժիշտները եւ այլն պէտք է նոյնպէս աշխատեն արտադրութեան մէջ: Այս ծայրայեղութիւնը, ինչպէս նաեւ նամակի մէջ արծարծուած մի քանի այլ դրոյթներ խիստ քննադատութիւնների են ենթարկուել համաժողովրդական քննարկման ժամանակ եւ ի վերջոյ չեն ընդունուել Գերագոյն Խորհրդի նստաշրջանի կողմից :

Այդ մասին միւս յօդուածում :

Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ.

ՄԵՐ «ԽՈՆԱՐՀ ՀԵՐՈՍՆԵՐԸ»

●

«Յառաջ»ի մէջ մեծ ցաւով կարդացի Արշակին մահուան գոյժը: Մեռած է եւ թաղած են արդէն: Մանրամասնութիւններ չկան, ոչ իր վերջին օրերուն եւ ոչ ալ թաղումին մասին: Ուրեմն՝ դժուար չէ երեւակայել կամ ենթադրել, թէ մեր զարիպ Արշակը մեռած է պատն երեսին: Գուցէ պուտ մը ջուր ալ տուող չէ ունեցած: Իսկ իբրեւ յուղարկաւոր, չորս մեռելաթաղ եւ մէկ վարդապետ :

Խոնարհ մարդ մը: Բայց հերոս մըն էր ան:

Փարիզ նոր եկած տարիներս էին, երբ օր մը Արշակին հանդիպեցայ: Երբեմն կուգար մեզի: Օր մը, շատ խնդրեցինք իրմէ, որպէս զի դրուագ մը պատմէ իր կեանքէն: Ցաւիտենական ժպիտը չրթներուն՝ ոգեւորուած սկսաւ պատմել.— « Մեծ պատերազմին, ես ալ շատերուն պէս պահուըտած էի: Անօթութիւնը յանդգնութիւն կուտայ մարդուս: Գիշեր մը, ամէն վտանգ աչքս առնելով, փողոց ելայ ուտելիք ճարելու, ոչ թէ միայն ինծի, այլ եւ մեծ ընկերներուս համար: Բաներ մը ճարեցի, հաւ եւն., անշուշտ քիչ մը Աստուածաշունչ Մատեանի օրէնքէն չեղելով: Վերադարձիս, հազիւ թէ Տոլապ Տէրէի բարձունքներուն վրայ հասած էի, յանկարծ հսկայ մարդ մը խաւարին մէջէն դուրս սահեցաւ եւ ձեռքիս բռնելով՝ « Թուղթերդ ցոյց տուր» ըսաւ: «Թող ձեռքս, որպէսզի կարենամ գրպանէս դուրս հանել թուղթերս» ըսի, եւ աջ ձեռքս, բաճկոնիս ձախ կողմի ներսի գրպանը տարի եւ ով Աստուած, պահանջուած թուղթերուն տեղ, զոր կեանքիս մէջ բնաւ չեմ ունեցած, սրածայր դանակ մը հանեցի: Մարդուն փորը մխրճելս վայրկեանի մը գործ եղաւ: Մարդը, հսկայ մը, իսկ ես՝ քովը դաճաճ մը, դաստակէս բռնած այնքան ուժով կը սեղմէր, որ կարծես երակներս պիտի պայթէին: Եթէ երկրորդ հարուած մըն ալ օգնութեան չհասնէր առաջինին, հաւանաբար բազուկս տեղէն կը հանէր: Մարդը թուլցաւ եւ փռուեցաւ գետին, ոռնոցներ արձակելով: Թեւս ազատած, անմիջապէս պաշարներս գետնէն հաւաքելով՝ սկսայ կայծակի արագութեամբ վազել: Տունս մօտիկ էր: Տակաւին կը լսէի մարդուն խռնդիւնը, երբ քիչ ետքը լռեց: Յաջորդ առաւօտուն մեծ իրարանցում մը տեղի ունեցաւ: Եւ ինչ անակնկալ, հաստատուեցաւ որ այդ մարդը Թաղին ճիւաղ ոստիկանապետն էր»:

Եւ վերջացուց իր պատմութիւնը :

Այսպէս անշուք կերպո՞վ պիտի վերջանար մեր խեղճ եւ անվեհեր Արշակին կեանքը: Առանձին, հեռու հարազատներէ (եթէ ունէր), ընկերներէ եւ բարեկամներէ: Ահա, հերոս մը՝ որ իր կեանքին մէկ մասը նուիրած է ազգին, վտանգաւոր գործերու ձեռնարկելով: Հերոս մըն էր ան, որ զլեւնած է ոչ թէ մէկ, այլ քանի մը ճիւաղներ, հայ ժողովուրդին վրէժը լուծելով :

Սիրելի Արշակ, ծանօթ քու անցեալ փառաւոր եւ վրիժառու գործունէութեանդ, հոգիս կը սաւառնի դէպի քեզ, պահ մը խոնարհելու համար հեռաւոր եւ անտէր հողակոյտիդ առջեւ :

ՓԱՐՏԻՆԷ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (347)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԻԷ.

ՎԱՆՔԵՐԻ ՇՈՒՐՋԸ

Եթէ դուք լինէիք փոքր ինչ զարգացած մարդ, ես ձեզ կ՚ապացուցանէի, որ դուք այդ գրքից ոչինչ չէք հասկացել: Բայց տգէտների հետ խօսելը՝ շատ դժուարին է: Ցաւալին այն է, որ ձեր նմանները քարոզիչներ եւ վարժապետներ են ...

Նա վերկացաւ եւ գնաց Ասլանի մօտ:

— Այդ մարդը խելագար է ,— ասաց միսիոնարների առաջին աշակերտը նրա գնալուց յետոյ :

— Լռիր, անպիտան, — գոչեցի ես,— եթէ ոչ, ողջ տեղդ այդ յիմար գլուխդ կը Թաղնեմ :

Նա լռեց, միւսները նոյնպէս ոչինչ չխօսեցին:

Ես սկսեցի մի առանձին զզուանք զգալ դէպի այդ մարդիկը, որոնք աւելի խղճալու կարօտ էին, քան թէ կարելի էր նրանց վրայ բարկանալ: Ողորմելի մարդիկ, մի գերութիւնից ընկել էին միւս գերութեան մէջ,— Թուրքի, քրդի սարկութիւնից դարձել էին միսիոնարի ըստրուկ ...

Ես գնացի Ասլանի մօտ, բայց Ջալլադին այնտեղ չգտայ: Նա գնացել էր, երեւի, Թափառելու գիշերային մթութեան մէջ, իր բորբոքուած սիրտը զովացնելու համար: Ասլանը քնած չէր: Ես պատմեցի նրան Ջալլադի վիճաբանութիւնը բողոքականների հետ: Նա խիստ սառնութեամբ պատասխանեց .

— Ի զուր է այդպէս զատապարտել նրանց. այդ ողորմելիները ի՞նչով են մեղաւոր. նրանք արդիւնք են մեր եկեղեցու անկարգութեան: Եթէ մենք ունենայինք օրինաւոր հոգեւորականութիւն, ի հարկէ, նրանք չէին լինի: Մեր ճանապարհորդութեան ժամանակ այնքան բազմաթիւ վանքեր տեսանք, այնքան բազմաթիւ վարդապետներ տեսանք: Ի՞նչ են շինում այդ տխմարները, ի՞նչով են զբաղուած: — Դու քո աչքով տեսար, դու այդ լաւ գիտես: Յայտնի բան է, նրանց վանքերի շուրջը կը կազմուի մի այդպիսի փչացած հասարակութիւն, որ ոչ ճշմարիտ բողոքական է եւ ոչ աւանդապահ լուսաւորչական :

Նա լռեց, եւ մի քանի րոպէից յետոյ դարձեալ շարունակեց.

— Ոչինչ այնպէս, մանաւանդ արեւելքում, չէ կտրատում մի ազգի միութեան կապերը եւ չէ թուլացնում նրա ուժերը, որպէս կրօնական հերձուածն ու երկպառակութիւնը: Եւ մեր երկրին տիրող կառավարութիւնը շատ լաւ է հասկացել այդ: Իր քրիստոնեայ ժողովուրդներին մշտական կռուի ու անհամայնութեան մէջ պահելու համար, նա թոյլ է տալիս օտարազգի միսիոնարներին գործելու նրանց մէջ: Ֆրանսիան ժեզուիտներին, որպէս վնասակար տարր, արտաքսում է իր միջից, իսկ Թուրքիան այդ հրէշներին ապաստարան է տալիս իր երկրում:

Բողոքական քարոզիչները մեծ պաշտպանութիւն են վայելում Թուրք կառավարութեան կողմից: Ի՞նչու: Որովհետեւ այդ մարդիկը շատ լաւ գործիքներ են նրա ձեռքում, ինչպէս ասացի, քրիստոնեաների ազգային կապերը կտրատելու համար: Հայ – կաթոլիկը, հայ – բողոքականը իրան հայ չէ համարում: Հայ – լուսաւորչականը նոյնպէս նրանց հայ չէ անուանում: Իւրաքանչիւրը իր ազգութիւնը ճանաչում է իր եկեղեցու անունով: Ուրեմն, որքան շատ կը լինի տարբեր եկեղեցիների թիւը, այնքան շատ կը մասնատուի ազգային ամբողջութիւնը եւ, հետեւապէս, կը թուլանայ նրա քաղաքական նշանակութիւնը: — Այդ շատ նպաստաւոր է տիրող կառավարութեան համար, մանաւանդ, որ քրիստոնեաների հարցը ամէն անգամ մեծ դժուարութիւնների մէջ է դնում նրան :

Նրա խօսքը ընդհատեց մեր հիւրընկալ Բաթոս եղբայրը, որ մօտենալով, ներողութիւն խնդրեց տեղի ունեցած անախորժութեան մասին եւ հրաւիրեց մեզ սրահը ընթրիք ուտելու :

— Ես պէտք է ներողութիւն խնդրեմ, — պատասխանեց Ասլանը .— իմ ընկերը թէեւ փոքր ինչ դիւրագրգիռ մարդ է, բայց շատ բարի սիրտ ունի :

Ջալլադին գտնել չկարողացան: Ընթրիքից յետոյ խնդրեցինք՝ մեզ համար քնելու տեղ պատրաստել նոյն առուակի մօտ, ծառերի ներքոյ, որովհետեւ սրահում օդը սաստիկ խեղդող էր, եւ մանաւանդ զանազան միջատներ գիշերը կարող էին անհանգիստ անել մեզ: Ջալլադը դեռ չէր վերադարձել, երբ ես եւ Ասլանը պատրաստուեցանք քնելու :

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

Մամուլը կը հրատարակէ նաեւ Բուռպոնի պալատին մէջ Տըպրէի արտասանած ճառը, ուր կը շեշտուի թէ Ֆրանսա հըպարտ պէտք է ըլլայ այս հիմնական փոփոխութեամբ .— «Տնտեսական բարգաւաճում, ալժերիացի ժողովուրդին ապրուստի մակարդակի բարձրացում, երկրագործական եւ ճարտարարուեստական բարեփոխում, նոր ստեղծագործութիւններ, այս բոլորը, Ֆրանսայի եւ Ալժերիոյ համար, հաստատակայ կամքի մը արտայայտութիւնն է»:

Իրականացնելու համար այս ծրագիրը՝ հարկ է մեծ ճիգ թափել Ալժերիոյ թէ Մայր երկրին մէջ հաւաստապէս. «մեր աշխատանքներուն արդիւնքը պէտք է ըլլայ՝ Միջերկրականի երկու ափերուն միջեւ փոխանակութեանց յաւելում»:

43 մասնագէտներու եւ պատուիրակներու հետ Վարչապետին ունեցած խորհրդակցութեան արդիւնքը այն է, թէ ծրագրին իրագործման աշխատանքները յառաջ պիտի տարուին երեք մարզերու մէջ. առաջինը՝ ընկերային եւ տնտեսական, իսկ երկրորդն ու երրորդը՝ ճարտարարուեստ եւ երկրագործութիւն:

Այս որոշումներուն մասին խօսելով, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին Տըլուվրիէ յայտարարեց. «այս օրը շահուած օր մըն է»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԷԼԻԶԷԻ պալատին բանբերը ի վերջոյ հաստատեց որ Նախագահ Տը Կոլ նամակ մը գրած է Ազգ. Ժողովի Նախագահ Շապան-Տէլմասի: Իբրեւ պահպանը սահմանադրութեան՝ Հանրապետութեան Նախագահը այս նամակով Շապան-Տէլմասի ուշադրութիւնը կը հրաւիրէր հակասահմանադրային արարքի մը վրայ որ տեղի ունեցած էր վերջին նիստին:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ կառավարութիւնը յայտարարեց թէ վերջին ամսուան ընթացքին անգործներու թիւը 616 հազարով աւելցած է: Այս յաւելումով Ամերիկա ունի 4.724.000 անգործ:

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ՓՈԹՈՐԻԿ մը մեծ աւերներ գործեց Ամերիկայի մէջ, Սէնթ Լուիզ քաղաքը: Ցարդ քսան մեռեալ եւ 320 վիրաւորներ կան:

ՊԱՂՏԱՏԷՆ կը հաղորդեն թէ երկու օրէ ի վեր դադրած են Ա. Մ. Հանրապետութեան դէմ յարձակումները: Նոր նախարարը՝ Հիւսէյին Ճամիլ յայտարարեց թէ ինք թելադրած էր այդ «պահպանելու համար արաբական աշխարհի միութիւնը»: Միւս կողմէ Ճամիլ 15 օրուան համար դադրեցուց համայնավար թերթը՝ Իթթիհատ էլ Շաապ (Ժողովուրդին Միութիւնը), նախարարական փոփոխութեանց առթիւ տուած մեկնաբանութեանց համար:

ԹՈՒՆՈՒԶԻ Տեղեկատուութեան նախարարը յայտարարեց թէ սահմանագլուխին վրայ, Քասերին շրջանին մէջ միջադէպ մը պատահած է. ֆրանսական ուժերը կրակ բացած են, որու հետեւանքով մէկ հոգի սպաննուած եւ բազմաթիւ ուրիշներ վիրաւորուած են թունուզեան հողամասին վրայ: Ալժէ կը հերքէ այս լուրը եւ կը յայտարարէ թէ քննութիւն մը պիտի բացուի:

ՑԻՒՐԻԽԻ հելլենեւթրքական բանակցութիւնները՝ Կիպրոսի հարցին շուրջ, սկզբունքի համաձայնութեան մը յանգեցան եւ վերջին նիստէ մը ետք պատրաստուած ծրագիրը պիտի յանձնուէր Անգլիոյ:

ԵԹՈՎՊԻԱ մերժեց ընդունիլ «Մեծ Սոմալի» մը ստեղծելու անգլեւամերիկեան ծրագիրը, յայտարարելով թէ այդ ձեւով երկու երկիրները միջամուխ կ՚ըլլան Ափրիկէի ներքին գործերուն, ինչ որ հերձուած մը կրնայ ստեղծել Եթովպիոյ եւ իր դրացիներուն միջեւ:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Ընկեր Յովհ. Գալաճեան՝ իր զաւկին Յակոբիկի ամուսնութեան առթիւ երեք հազար փրանք:

Ընկեր մը՝ ողբ. ընկեր Կ. Մուրատեանի մահուան առթիւ հազար փրանք:

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵՆԷՆ ԹՈՇԱԿԻ ՅԱՏԿԱՑՈՒՄ ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՄԷՋ

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ազնուամեծար վարիչները Մուրատեան վարժարանի տեսչութեան առաջարկին ընդառաջ երթալով որոշած են 1959-1960ի դպրոցական տարեշրջանէն սկսեալ հինգ սան պահել հետեւեալ պայմաններով:

1.— Պատանին (11-12 տարեկան) պէտք է ըլլայ հայ չքաւոր ընտանիքի զաւակ, ուշիմ, աշխատասէր եւ բարեկիրթ:

2.— Զարգացումը պէտք է համապատասխանէ ֆրանսական երկրորդական վարժարանի վեցերորդ դասարանին:

3.— Թեկնածու չեն կրնար ըլլալ արդէն իսկ վարժարանս յաճախող աշակերտները:

4.— Սան մը որ չկարենայ անցնել տարեվերջի քննութիւնները կը կորսնցնէ ամէն իրաւունք:

5.— Ընտրութիւնները պիտի կատարուին վարժարանիս մէջ մրցումով եւ քննութեամբ, որ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Մայիս 18էն 24 օրերու ընթացքին, ժամը 15-17ին:

Կը պահանջուին դպրոցական վկայականներ:

Գրել Տեսչութեան.—

DIRECTION DU COLLÈGE ARMÉNIEN
26, RUE TROYON, SÈVRES - S. & O.

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԷՋ

ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆՆԵՐ

13 Փետրուար Ուրբաթ ժամը չորսին Տեառնընդառաջի նախատօնակ եւ ճրագավառութիւն:

14 Փետրուար Շաբաթ օր ժամը 10ին Ս. պատարագ, Տօն Տեառնընդառաջի:

Մեծ պահքի առթիւ Արեւագալի արարողութիւն, պիտի կատարուի ամէն կիրակի յաւարտ պատարագի Փետրուար 15 կիրակիէն սկսեալ ժամը 11ին: Հոգեհանգիստները կը կատարուին ժամը 10.30ին:

Սիրով կը հրաւիրուի հասարակութիւնը:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Հ. Յ. Դ. Վիէնի Անի կոմիտէն շնորհակալութեամբ ստացած է Նոր Սերնդական Յակոբ Գալաճեանի ամուսնութեան առթիւ երկու հազար փրանք կնքահօր՝ ընկ. Ահարոն Գալաճեանէ, որ նոյն առթիւ Ֆ. Կապ. Խաչին նուիրած է երկու հազար փրանք իր դպրոցներուն համար:

×

Տէր եւ Տիկին Զարեհ Մինասեան Տօքթ. Վաղարշակ Պօղոսեանի (Նիւ Եորք) մահուան առթիւ հազար Ֆր. կը նուիրեն Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրացին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի վարչութիւնս շնորհակալութեամբ ստացած է հազար փրանք Տէր եւ Տիկին Գափոյեաններէն, ողբացեալ Պ. Միհրան Ֆէրհատեանի մահուան տխուր առթիւ:

×

Այրի Տիկին Նազելի Պօղոյեան եւ զաւակները Սիմոն եւ Արտաշէս, Տէր եւ Տիկին Արամ Արմաղանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Պօղոյեան (Հայաստան) իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով եւ փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութեամբ ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ողբացեալ ամուսնոյն, հօր, Աներ հօր, մեծ հօր եւ եղբօր

ՍՏԵՓԱՆ ՊՕՂՈՅԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

Կրկնակի շնորհակալութիւն Սէնթ Մարգրիտի բոլոր Թաղեցիներէն որոնք միշտ վշտակից եղան իրենց սուգին:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

1959ի ՅԱՌԱՋի տարեկան բաժնեգինը՝ 4000 ՖՐԱՆՔ է

×

ՄԱՐՍԷՅԼ, ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլէն Պ. Առաքելեան իր հասցէին տեղ թերթին հասցէն գրած է մանտաչէքին թալօնին վրայ: Շատ կը խնդրենք որ իր ստացած թերթին պանտը մեզի ղրկելու բարութիւնը ունենայ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ Փարիզի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբին, այս կիրակի ժամը 16էն 22, Ազգ. Տան մէջ, 32 րիւ տը Թրէվիզ:

Հաճելի մթնոլորտ:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18

ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ուրբաթ, 20 Փետրուար, ժամը 21ին
Սոսիէթէ Սավանթի մեծ սրահը
Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21-ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԱՆԻԷՌ - ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ.— Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէի եւ «Շ. Միսաքեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի դասախօսական ժողովը այս Հինգշաբթի, ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Կը դասախօսէ ընկեր Ա. Խաչիկեան: Նիւթ՝ «Փետրուար 18»:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը չորսին, Քաֆէ լը Րէժանի մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՏԱՐՕՆ - ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր. Միութեան ժողովը այս կիրակի, ժամը չորսին, Քաֆէ Գլէր տը Լիւն (Փլաս տ՚Իթալի): Օրակարգ՝ վարչութեան ընտրութիւն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարտ 28 եւ 29
Լիոն (28), Մարսէյլ (29)
Փառատօն, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի:

×

Նոր Սերունդի օրը Պանեէօի մէջ, Մարտ մէկին եւ տարեկան մեծ պարահանդէսը Մայիս 9ին, 6րդ քաղաքապետարանի սրահին մէջ:

×

«ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ»
Փարիզի մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ահարոնեան խումբին:
ՄԱՅԻՍ 2ԻՆ

×

Նախկին Սամաթիացիներու պարահանդէսը Ապրիլ հինգին, Անդաստանօի շքեղ սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

Ֆ. Կ. Խաչի Կեդր. վարչութիւնը Փարիզի շրջանի տասը մասնաճիւղերով կը տօնէ Կապոյտ Խաչի օրը, 12 Ապրիլին, Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ:

×

Սեդրակ Եավրուեանի դաշնակի ռեսիթալը յառաջիկայ Մարտ տասնին, Սալ Կավոյի մէջ:

×

Մեծ պարահանդէս, կազմակերպուած Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան կողմէ, 22 Մարտ կիրակի ժամը 16-24, Սէրքլ Միլիթէրի ընդարձակ սրահը:

×

Սեբաստիոյ նահանգի Մուրատ Ուսումնասիրացի գեղարուեստական երեկոյթը Մարտ 22ին:

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
Գեղարուեստական ցերեկոյթ, Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ, 10 Մայիս 1959

Կ'ՈՒԶՈՒԻ ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

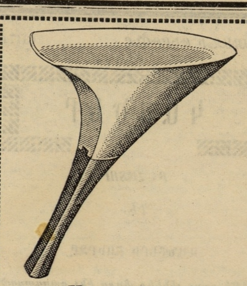
Ստիպողաբար կը փնտռուի երիտասարդ Հայուհի մը, կրթուած, հայախօս որ ընտանիքի մը մէջ (Պրիւսէլ) զբաղի միայն երեք երախաներով (մէկը դպրոց կ՚երթայ, միւս երկուքը՝ 3ուկէս եւ մէկուկէս տարեկան): Տնական ոչ մէկ աշխատանք: Բնակութիւն, ուտելիք եւ ամսական 15000 Ֆր. Փրանք:

ԴԻՄԵԼ ԱՆԶԱՄԲ Թերթիս վարչութեան:

ՊԱՏԱՐԱԳ

Շաւիլի եկեղեցւոյ յառաջիկայ պատարագը՝ Կիրակի 22 Փետրուարին:

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
— 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e) —

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e
Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731
Téléph. : PRO. 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 փր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 փր.

ՈՒՐԲԱԹ 13 ՓԵՏՐՈՒԱՐ — VENDREDI 13 FÉVRIER 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8319 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4220

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՏԻԳՐԻՍԻ ԱՓԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Յեղափոխութենէն եօթն ամիս վերջ ալ կայուն վիճակ մը չէ հաստատուած դեռ Տիգրիսի ափերուն վրայ :

Յուլիս 14ի «պետական հարուած»ին զինուորական հեղինակները կրցեր էին բոլորովին գաղտնի պահել իրենց ծրագիրը : Օրուան իշխանութիւնները ոչ մէկ բանէ կը կասկածէին : Այն աստիճան, որ Յուլիս 14ի առտուն երիտասարդ Թագաւորը՝ Ֆէյսալ Բ.՝ հանդարտ սրտով օդանաւ պիտի առնէր դէպի Պոլիս, մասնակցելու համար Պաղտատի Ուխտի արտակարգ ժողովին :

Այսքան անճարակութիւն ներելի չէր երկրի մը համար, ուր հետախուզական սպասարկութիւնը՝ չափուած ձեւուած անգլիական «Ինթէլլիճընս Սըրվիս»ի վրայ, «ճանճ չէր փախցներ» :

Իրաք այցելելու համար դիմում ընող օտարականի մը կեանքին ամէնէն պզտիկ մանրամասնութիւններն իսկ ծանօթ էին անոր :

Անգլիացիներն էին, որ Հաշէմիներու գերդաստանը պարտադրած էին Իրաքցիներուն՝ վարձատրելու համար Շէրիֆ Հիւսէյնի եւ զաւակներուն ծառայութիւնը՝ 1914 - 18ին Օսմանեան կայսրութեան դէմ մղուած պատերազմի ընթացքին :

Ֆէյսալ Ա. եւ իրեն յաջորդող տարաբախտ Թագաւորները հաւատարիմ մնացին Անգլիացիներուն, հետզհետէ ամրապնդելով [illegible] Հաժառանդ Ապտիլլահ քանի մը տարուան ընթացքին հսկայ հարստութեան տէր դարձաւ :

Հականգլիական քարոզութիւնները ի վերջոյ 1941ին յանգեցան Ռաշիտ Կէյլանիի ծանօթ շարժումին, Գերմաններու աջակցութեամբ :

Հաշէմիներու դէմ դժգոհութիւնը ծաւալեցաւ աստիճանաբար : Նուրի Սայիտ փաշա, յաւիտենական վարչապետն ու Անգլիացիներու եւ Թուրքերու բարեկամը, միահեծան կ'իշխէր երկրին վրայ :

1958 Յուլիս 14ի յեղափոխութիւնը քանի մը ժամուան մէջ Ֆէյսալ Թագաւորի, դահաժառանգին, ու Նուրի Սայիտի կեանքին վերջ տուաւ միապետական վարչաձեւին եւ Հանրապետութիւն հաստատեց Իրաքի մէջ :

Աշխարհ զարմացաւ՝ երբ Անգլիայէն սկսեալ բոլոր մեծ պետութիւնները անմիջապէս ճանչցան նոր վարչակարգը՝ գոհերու թաղումը չկատարուած :

Զօրավար Քասըմի զինուորական կառավարութիւնը իր Թիկունքը բոլորովին ապահովեց, երբ Յորդանան հրաժարեցաւ Հաշիմական Դաշնակցութենէն :

Ճիշդ տարի մը առաջ՝ Փետրուար 14ին էր, որ Ֆէյսալ եւ Հիւսէյն Թագաւորները Իրաքն ու Յորդանանը միացուցած էին դաշնակցային դրութեամբ՝ պատասխանելու համար գնդապետ Նասրի, որ Փետրուար մէկին հիմը դրած էր Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան՝ Եգիպտոսն ու Սուրիան իր մականին տակ առնելով :

Զօրավար Քասըմ իր վարչաձեւը ամրապնդելու համար կռթնեցաւ բանակին ու երիտասարդութեան վրայ :

Նախագահ Նասրի հմայքը շատ մեծ էր ինչպէս արաբական բոլոր երկիրներու, նոյնպէս նաեւ Իրաքի մէջ : Երիտասարդները բաժնուած էին երկու դասակարգի, — ազգայնականներ, որոնք ջատագով էին համարաբական միութեան, ու «յառաջդիմական»ներ, որոնք կ'ուզէին նոր վարչաձեւը լծել Մոսկուայի սայլին :

Նասրականներու եւ համայնավարամիտներու միջեւ պայքարը չէ վերջացած դեռ :

Զօրավարը հրապարակէն քշեց առաջին օրերու իր գլխաւոր աջակիցը՝ Զօր. Արէֆը, որ քանի մը օր առաջ մահուան դատապարտուեցաւ ... կը մեղադրուէր իբրեւ Նասրի կողմնակից :

Վերջին օրերու նախարարական փոփոխութիւնները ցոյց կուտան սակայն, որ ձախակողմեան տարրերը պիտի չտեսնեն իրենց երազին իրականացումը : Ազգայնական շարժումը աւելի մեծ ծաւալ կը ստանայ :

Տիգրիսի պղտոր ջուրերը հեղհեղէ կը դառնին :

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍ
ԱՆԿԱԽ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

ԳԱՐԱՄԱՆԼԻՍ ԵՒ ՄԵՆՏԵՐԷՍ ՀԱՄԱՁԱՅՆԵՑԱՆ

×

ՄԱԿԱՐԻՈՍ — « ԽՕՍՔԸ ԼՈՆՏՈՆԻ ԿԸ ՊԱՏԿԱՆԻ »

Անցեալ Շաբաթ Ցիւրիխի մէջ սկսած հելլէնեւթուրք բանակցութիւնները վերջացան : Գարամանլիս եւ Մենտերէս համաձայնութիւն մը գոյացուցին՝ որ Կիպրոս պիտի ըլլայ անկախ Հանրապետութիւն մը, ուր պիտի յարգուին Թուրք փոքրամասնութեան իրաւունքները :

Երկու երկիրներու Արտաքին նախարարները, Աւերոֆ եւ Զօրլու Լոնտոն գացին, ուր հինգշաբթի օր բրիտանական կառավարութեան պիտի յանձնէին իրենց համաձայնագիրը, — 20 էջերէ բաղկացած փաստաթուղթ մը :

Կիպրոսի Հանրապետութիւնը պիտի ապահովուի Յունաստանի, Թուրքիոյ եւ Անգլիոյ կողմէ : Այս վերջինը պիտի կարենայ պատերազմական իր խարիսխները պահել կղզիին մէջ, ուր պիտի հաստատուին նաեւ յունական եւ թրքական զօրքեր :

Պիտի ընտրուի Ազգ. Ժողով մը, ուր Յոյները պիտի կազմեն 70 առ հարիւր, [illegible] քիչ մը աւելի պիտի ըլլայ ոստիկանութեան մէջ :

Անկախ Ազգ. Ժողովէն, որ կարեւորագոյնն է, պիտի ստեղծուին նաեւ մէկական այլ ժողովներ՝ իւրաքանչիւր համայնքի համար :

Կառավարութեան նախագահութիւնը պիտի վարէ Յոյն մը : Փոխ - Նախագահը Թուրք պիտի ըլլայ, վեթոյի իրաւունքով :

Կղզիին յոյն եւ թուրք բնակչութեան հաշտութիւնը պիտի ապահովուի Անգարայի եւ Աթէնքի կողմէ : Նոր Սահմանադրութեան մէջ նախատեսուած է որ կղզին չի կրնար միանալ Թուրքիոյ կամ Յունաստանի : Նման քայլ մը կրնայ առնուիլ միայն այն պարագային՝ երբ Ազգ. Ժողովին մէջ 90 առ հարիւրի մեծամասնութիւն մը գոյանայ : Պարզ է, թէ Թուրքերը էնոսիսի ծրագրին ի նպաստ պիտի չքուէարկեն :

Միջազգային գետնի վրայ՝ Աթէնք եւ Անգարա կը հրաժարին Կիպրոսը Ատլանտեան Ուխտի խարիսխ մը դարձնելու գաղափարէն :

Ոչ մէկ կասկած այլեւս թէ էնոսիսի (Կիպրոս - Յունաստան միութիւն) ծրագիրը ջուրը կ'իյնայ : Ծրագիր մը, որուն համար հազարաւոր Յոյներ ըմբոստութեան դրօշ պարզեցին, պայքարելով՝ իբրեւ փախստական եւ տառապելով բանտերու կամ կեդրոնացման կայաններու մէջ, 1954 Օգոստոս 21էն ի վեր, երբ առաջին անգամ հսկայ ցոյց մը եղաւ Աթէնքի մէջ, պայքարին ազդանշանը տալով :

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Օրը Օրին

ԽԵՂՃ ԳՐՈ՞Ղ ԹԷ ԽԵՂՃ ԱԶԳ

— Ինծի համար գործ մը կրնա՞ս ճարել ձեր սպանդանոցը ...

— Դուն գրագէտ, վիպասան մարդ, ի՞նչ գործ ունիս մեր սպանդանոցը ... Դուն տունդ գնա՛, գի՛րք գրէ ..

— Անցա՛ն այդ օրերը ... Սպանդանոց գամ եզ, կով ու ոչխար մորթեմ աւելի լաւ է քան տունը նստիմ վէպ գրեմ ազգին համար : Գոնէ դէմս դատ բացող չըլլար ...

— Դատ բացո՞ղ, ինչո՞ւ ...

— Եղբայր, կը յիշե՞ս անկէ վեց, եօթը ամիս առաջ, նոր վէպս լոյս տեսաւ ... Այդ վէպիս հերոսը Թադէոս անունով մէկն է ... Աննկարագիր, վաշխառու, ստախօս, շողոքորթ արարած մը ... Գիտե՞ս ինչ պատահեցաւ ...

— Ի՞նչ ...

— Աշխարհի մէջ որչափ Թադէոս անունով Հայ կայ, ամէնը մէկ ելեր, կը բողոքեն ... Մէկը կը գրէ — « Պատիւ փարայի մը ըրիր » : Ուրիշ մը կը սպառնայ, «սպասէ՛, սպասէ՛ ես քեզ բանտերը պիտի փտեցնեմ ...» Երրորդ մը՝ 20.000 տոլարի հատուցում կը պահանջէ, որովհետեւ իր պատիւը կտոր կտոր ըրեր եմ եղեր եւ այդ «կանանչ»ներով իր պատիւին կտորուանքը իրարու պիտի միացնէ եղեր ... Ձեռքս կոտրի, եթէ ես անկէ ետք աս ազգին համար վէպ գրեմ ... Գրելէս ետքն ալ, ելլեմ հերոսներուս անու- [illegible]

×

— Ո՞ւր կ'աճապարես, պարոն բանաստեղծ ...

— Եկեղեցի ...

— Լուր օրով՝ եկեղեցի՞ն ինչ գործ ունիս ...

— Երդում ընելու կ'երթամ ...

— Ի՞նչ երդում ... Քո՞ւ ցաւդ ինչ է ..

— « Ցաւս մեծ է ճար չկայ ... Ճար կայ, ա՛խ ճարող չկայ ...» Եղբայր, անցածները յիմարութիւն մը գործեցի եւ քերթուածներէս մէկը ձօնեցի Թուրփանտա անունով աղջկան մը, որուն հետ, գիւղը, նախակրթարան գացած էի ... Ատիկա չի բաւեր, մէյ մըն ալ ելեր, փոխանակ «Թուրփանտային» ըսելու, «Թուրփանտայիս» ըսեր եմ ... Վա՛յ յիմար, վա՛յ .. քերթուածիս մելանը հազիւ չորցած, հա՛յա՛, աշխարհիքին չորս կողմէն, բոլոր Տուրփանտա անունով կնիկ կամ նշանած ունեցողները սկսան բողոքի նամակներ տեղացնել գլխուս ...

— Ինչո՞ւ ...

— Հարցնելդ աւելորդ չէ՞ ... Հիմա եկեղեցի կ'երթամ Աստուածամօր պատկերին առջեւ երդում ընելու որ անկէ ետք երբ աղջկան մը քերթուած ձօնեմ, ճարեմ օտար անուն մը, Ֆիֆի, Միմի, Լիլի, Պիպի ...

×

— Դո՞ւն ուր կը վազես, պարոն խմբագիր ...

— Ես ալ եկեղեցի, կ'երթամ, երդում ընելու որ անկէ ետք հայերէն բան չգրեմ ... Մարդ ես, կը սխալիս ... Ելայ պատմուածք մը գրեցի ... Հերոսներուս [ա]նուները Զաքարիա, Թաթուլ, Բագրատ, Տիրան ... Թերթը մամուլին տակէն հազիւ դուրս ելած, հա՛յա՛ ազգին բոլոր Զաքարիաները, Թաթուլները, Բագրատները եւ Տիրանները սկսան ռմբակոծել զիս՝ հայհոյանքներով եւ սպառնալիքներով ... «Ատ Զաքարիան ես եմ : Ան ալ կարճ ու գիրուկ, ես ալ ... Խե՛րդ պիտի անիծեմ ...» Ատ Թաթուլը ինձմէ զատ ուրիշը չի կրնար ըլլալ ... Զիս խայտառակեր ես՝ քիթիս ձեւը նկարագրելով ... Սպասէ՛, դատդ պիտի տամ ...» [illegible] ...» Նպատակդ իմ պատիւս ոտքի տակ առնել էր, անանկ չէ՞ ... Եւ դիտմամբ իմ Տիգրան անունս Տիրան ըրեր ես որ չհասկընամ ... Կեցի՛ր, ես քեզի կը ցուցնեմ ...» Եկեղեցի երթամ երդում ընեմ որ անկէ ետք երբ պատմութիւն գրեմ, հերոսներս Հայու անունով չմկրտեմ ... Աս ի՞նչ ազգ է, եղբա՛յր ... վերէն ամպ անցնի, վարը հարբուխ կ'առնէ ...

— Իմ անունովս ալ երդում ըրէ : Քու ցաւէդ ես ալ ունիմ ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ ԿԸ ԽՕՍԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԻՆԿԱԾ ՕԴԱՆԱՒԻՆ ՄԱՍԻՆ

Հայաստանի մէջ վար առնուած ամերիկեան օդանաւին խնդիրը դարդ չէ վերջացած : Ուաշինկթընէն նոր լուրեր հասան եւ կարգ մը լուսաբանութիւններ ալ տուաւ Նախագահ Այզընհաուըր : Յայտնեց թէ կասկածէ դուրս է որ խորհրդային հակա - լրտեսական սպասարկութիւնները լոյսի կեղծ նշաններով «հրաւիրած» են ամերիկեան օդանաւը :

Ամերիկեան Նիւզուիք կը գրէ թէ Սեպտեմբեր ութին (Հայաստան ինկած օդանաւէն վեց օր առաջ), ամերիկեան ուրիշ օդանաւ մը Ատանայէն նոյն ճամբան առած էր ստուգումներ կատարելու համար : Նախ Հիւսիս - Արեւելքէն դէպի Տրապիզոն երթալով, Սեւ Ծովու վրայ, օդանաւին հրամանատարութեամբ նկատած է թէ այն նշանները որ զինք դէպի Տրապիզոն պիտի առաջնորդեն, ուրիշ ուղղութեամբ կը տանին զինքը : Իրականին մէջ այդ նշանները Պաթումէն եւ Փոթիէն արձակուած՝ արդէք կը հանդիսանան արդէն Տրապիզոնէն տրուած նշաններուն :

Հրամանատարը որուն օդանաւը նոյն պայմաններու տակ էր նախորդին հետ, նշմարեց որ ուղղութիւն ճշդող գործիքին ասեղը փոխանակ Վանը ցոյց տալու Երեւանը ցոյց կուտար :

Այս ամբողջը ցոյց կուտայ թէ խորհրդային Միութիւնը նախապատրաստած էր այդ բոլորը : Այդ՝ կը բացատրէ ար- ղէն թէ ինչու Կրեմլինը փոխանակ բողոքելու որ իր սահմանները կը բռնաբարեն, 10 օր սպասած է «արկած»ին մասին խօսելու համար եւ 22 օր վերադարձնելու համար օդանաւի անձնակազմէն վեց հոգիի մարմինը միայն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԱՐՁԱՊԵՏ Տըպրէ Չորեքշաբթի օր Ալժերիոյ զինուորական կեդրոնները այցելելէ ետք վերադարձաւ Փարիզ : Մշուշին պատճառով Մարսէյլէն օդանաւ չկրցաւ առնել, եւ կառախումբով եկաւ մայրաքաղաք :

ՆԱԽԱԳԱՀ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ ապահովութիւն տուած է Պրանտի (արեւմտեան Պերլինի քաղաքապետը) որ ամերիկեան ուժերը պիտի չհեռանան Պերլինէն հակառակ բոլոր սպառնալիքներուն : Միւս կողմէ Ատլանտեան Ուխտի Խորհուրդը կը պատրաստէ Մոսկուայի տրուելիք պատասխանը :

ՍՊԻՏԱԿ ՏԱՆ բանբերը յայտնեց թէ Ամերիկա իջած ժամանակ Անաստաս Միկոյեան չէ հրաւիրած Այզընհաուըրը Խ. Միութիւն այցելելու :

ՔԻՒՎԷՅԹԷՆ արտաքսուեցան խումբ մը Արաբներ որոնք կը «խանգարէին ներքին կարգը», համաձայն Պէյրութէն եկած տեղեկութիւններու : Վերջերս բազմաթիւ ցոյցեր եղած էին Արէֆի մահապատիժին առթիւ եւ ամբոխը կը պահանջէր որ իշխանական ընտանիքը դիրք ճշդէ Իրաքի դէպքերուն առթիւ :

"ՓՈՔՐԻԿ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ"

Բ.

Իրիկուն, անանուխի եւ ծաղիկի բոյրերով օդուն:

Արարատեան հրապարակը լեցուն է բազմութեամբ: Ծանօթներ ունիմ անոնց մէջ:

—— Սիմո՛ն, կ'ըսեմ կարճլիկ եւ սեւ-աչուկ երիտասարդի մը, զո՞հ ես այս աւանին կեանքէն ։

Կը խնդայ իբրեւ պատասխան:

—— Ի՞նչպէս գոհ չըլլայ, կը միջամտէ պետը, որբանոցին խնայողութեան սնտուկին մէջ ոսկի է արդէն կարեւոր գումար մը: Այս տարի ամուսնացաւ, ժիր հարսնուկ մը ունի:

—— Կը յիշե՞ս, կ'ըսեմ իրեն, պարտէզներէն փախելով՝ Փարիզ եկած էիր, գործարանով սանթիմ մը չկար: «Ֆլորիա» ճաշարանին մօտիկ, պանդոկի մը մէջ Զամը վարձած էր սենեակ մը, ուր գիշերները կը դիմէինք պարտէզներէն փախած որբերը: Ի՛նչ նեղութիւններ կրեցինք...

—— Պարո՛ն, կը պատասխանէ Սիմոն, ի՞նչպէս կարելի էր չփախչիլ այն պարտէզներէն, ուր գերիներ էինք: Այս պարտէզը մե՛ր պարտէզն է, այստեղ հաճոյք է աշխատանքը, որքան ալ տաժանելի ըլլայ ։

—— Պարո՛ն, կ'ըսէ ու կը մօտենայ երիտասարդ մը, ճանչցա՞ք զիս: Ես այն որբն եմ, որ ձեզ կ'առաջնորդէր Փրանսական պարտէզներուն մէջ, երբ գաղտնօրէն եկած էիք Թուր՝ որբերուն բերնէն լսելու համար իրենց գանգատները:

Եւ այսպէս կուգան ծանօթացնել իրենք զիրենք: Բաջալանջ երիտասարդներ, ընդհանրապէս կարճլիկ բայց ջլապինդ ։

Պետը կը յայտարարէ թէ բացուած է հանդէսը ։

Երգ, արտասանութիւն եւ պար: Նախ փոքրիկ ղպրոցականներն են, որ կուգան հրապարակ: Յետոյ մեծերը, աշխատաւոր երիտասարդութիւնը:

Հետաքրքրական էր «Լօ – լօ»ն, զոր [illegible] նետուեցաւ արտասանելով «Լօ – լօ – լօ – լօ՛...»: Յետոյ ուրիշ մը վազեց եւ եկաւ՝ միացնելով իր արտասանութիւնը « Լօ – լօ – լօ – լօ՛...»: Յետոյ երրորդ մը, չորրորդ մը, ու կազմուեցաւ մեծ խումբ մը, որ մէկ ձայն կ'արտասանէ « Լօ – լօ – լօ – լօ», մինչ կարծես կը քալէ խումբը: Երբ ամբողջացաւ խումբը, մէկ բերան շարունակուեցաւ արտասանութիւնը, աւելի ուժեղ, աւելի կրակոտ, (կոնակէն՝ չարժական վարագոյր մը քալելու պատրանք կը ստեղծէր):

Ուրիշ օր մը թերեւս առիթ ունենամ նկարագրելու անոնց խաղի, պարի, գեղարուեստական արտայայտութեանց նորութիւնները:

Եւ ահա ճառը, զոր խօսեցաւ պետը, իբրեւ զեկոյց կամ իբրեւ դաս, ուղղուած՝ մեր մեծերուն.

—— Մենք հիմնեցինք այս որբանոցը, օրինակ մը տալու համար այն կեանքէն, զոր պէտք էր ստեղծել հայ ժողովուրդին համար՝ Հայրենիքէն դուրս: Որբանոցին կազմակերպիչները համոզուած են թէ կարելի չէ ազգութիւն պահպանել ժամ առ ժամ մանկապարտէզ հիմնելով: Արդի ժամանակներուն մէջ, որոնք բոլորովին տարբեր ոգի մը կ'արտայայտեն, զո՛ւր փորձ է հայ ազգութիւնը փրկելու աշխատիլ հայերէն լեզուի դասերով եւ եկեղեցական ժամերգութիւններով: Անհրաժեշտ է ընտեղծել հաւաքական կեանք տնտեսական հիմերու վրայ դրուած:

Մեր որբանոցը, երեւան տուաւ փոքրիկ հանրապետութիւն մը, աշխատած է ստեղծել հաւաքական այդ կեանքը հաւաքական տնտեսութեան սկզբունքներով: Անհատական սեփականութիւն չունինք, որովհետեւ անհատական սեփականութիւնը կ'ենթադրէ մանրավաճառի ոգի (չարչի) եւ կը վնասէ ազգային դատի ցանկութիւններուն: Վասն, հայրենիքի կոչին պատասխանելով, երբ որոշուի քանդել որբանոցը, իւրաքանչիւրս ատխուած ենք մեկնիլ Հայաստան, բայց մանրավաճառը կամ մենատնտեսը, որ անկախ է իր գործին մէջ, կը մնայ դասալիք ։

Որբանոցը ունի իր սահմանադրութիւնը, —— պետը կ'ընտրուի երկամեայ ժողովներու մէջ, որբանոցի նիւթական ու բարոյական զեկոյցները կը կարդացուին տարեկան ժողովներու մէջ, աշխատանքի ծրագիրները՝ միամսեայ ժողովներու մէջ: Տարեկան ժողովներու մէջ կը ճշդուի որբանոցի անդամ աշխատաւորներուն չահը՝ ընդհ. հասոյթէն քաղուած:

Իւրաքանչիւր անդամ – աշխատաւոր որբանոցին կը մասնակցի 5000 Ֆրանքով:

Որբանոցը պարզ շահակցական ընկերութիւն մը չէ, ան կը փորձէ կատարել նոր յեղափոխութիւն մը ընկերային, մշտաւորական եւ ազգային գետնի վրայ ։

Որբանոցի անդամակցող ամուրին պարտաւոր է անպայման ամուսնանալ իր տարի վերջ: Ընդհանուր հասոյթէն իր բաժինը կը ճշդուի նկատի առնելով ոչ միայն աշխատանքի իր օրերը, այլ եւ կին ու զաւակ ունենալը:

Մենք կ'աշխատինք որոշ սրբագրութիւն կատարել մայրութեան ըմբռնումներու մէջ: Ատոր համար զաւակները ատրիճան մը հեռու կը պահուին իրենց ծնողքներէն, չէզոքացնելու համար վնասակար կարգ մը ազդեցութիւններ, — հայ մայրերու համար զաւակը դարձած է խաղալիկ, (հովանոց կամ գաւազան զոր կը պահեն իրենց ձեռքին մէջ), յաճախ ապրանք կամ քէշ մը ամէն բան: Հեռացնելով զաւակը մօրմէն, մենք կ'աշխատինք առողջ պահել զայն, մոռնել հին ունակութիւնները, հիւանդ սանթիմանթալիմով տառապելու հաճոյքին վարժութիւնները, ռոմանթիք անհատի յատուկ հորիզոններու ծանօթութիւնը, յեղաշրջել անձին աշխարհազրութիւնը եւ վարժեցնել հաւաքական կեանքի՝ նախագծուած ընելով նկարագիրը:

Մեր կրթական տեսակէտները եւս տարբեր են դուրսի ծրագիրներէն, — նախ դէմ ենք դասագիրքերուն, որոնք կը զարգացնեն միայն աչքի ծոյլ յիշողութիւնը (մանուկը կը կարդայ եւ գոց կ'ընէ՝ առանց հասկնալու), ընդհակառակն պէտք է զարգացնել ականջի յիշողութիւնը, որ ժիր եւ ստեղծաչարժ կարողութիւն մըն է, կապուած տրամաբանութեան հետ: Ուսուցիչը կ'աշխատի զարգացնել հարցասիրութիւնը եւ դիտելու կարողութիւնը «բերանացի շարադրութեան» դասերով, — հին դպրոցնե՞րու մէջ՝ շարադրելու, խօսք հիւսելու վարժութիւնը կը կատարուի գրելու փորձերով: Ընդհակառակն, շարադրութեան դասը ամէնէն առաջ դաս մըն է դիւրին եւ լեցուն արտայայտութեան: Այդ նպատակով՝ մեր ուսուցիչը կ'առնէ նկար մը, կուտայ մանուկին ձեռքը եւ կը պեղէ անոր մտաւորական կարողութիւնները [illegible] ի՞նչ են տեսներ, ծառին ո՞ր կողմը կ'իյնայ հիւսիսը, օրուան ո՞ր ժամը կը ներկայացնէ այս նկարը, պատասխանել պատճառաբանելով: Նկար կարդալ (աշխարհ նկար մըն է արդէն) կը նշանակէ ճանչնալ իրերու թաքուն երեսները եւ չարահիւսել տպաւորութիւնները: Այսպէս մանուկը կը զարգացնէ իր մտքին արթնութիւնը ։

Զափահաս աշխատաւորութեան մտաւորական ու ֆիզիքական պատրաստութիւնը եւս մաս կը կազմէ մեր ծրագրին, —կիրակնօրեայ գինուորական ու մարմնակրթական մարզանքներէն զատ՝ ընկերաբանական, գիտական, գատախարակչական բանախօսութիւններ կը կատարենք բարձրախօսով՝ աշխատանքի ժամանակ, իսկ բեմէն՝ հանդիսատի պահուն ։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(2)

ՊԱՊԸ Կ'ԸՆԴՈՒՆԻ ԽՈՒՄԲ ՄԸ ՀԱՅԵՐ

... ԵՒ ՅՈՒՇԵՐ ԿԸ ՊԱՏՄԷ ՆԻԿՈՄԻԴԻՈՅ ԱՌԱՋՆՈՐԴԷՆ

ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ Կ'ԱՌԱՋՆՈՐԴԷՐ ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՋԱՆԵԱՆ

Գրած էինք թէ Փետրուար 1ին, Քահանայապետը մասնաւոր ունկնդրութիւն մը շնորհած էր Հայերուն, զորս կ'առաջնորդէր Հայ Կաթողիկէ Պատրիարք – կաթողիկոս՝ Կարդինալ Աղաջանեան ։ Յովհաննէս ԻԳ.ի առաջին ունկնդրութիւնն էր օտար պատուիրակութեան մը եւ Պապը նախապատուութիւնը տուած էր Հայերուն ։

Այս առթիւ Վատիկանի կիսապաշտօնական օրգանը՝ *Օսսերվաթորէ Ռոմանո* Փետրուար 2ի թիւին մէջ, իր առաջին էջին վրայ, հինգ սիւնակ նուիրած է այս ունկնդրութեան, նկար մը եւս դնելով հետեւեալ խորագրին տակ .— *«Սրբազան Քահանայապետը հայրաբար կ'ընդունի Իտալիոյ Հայերուն յարգանքը»*:

Ստորեւ կը հրատարակենք այս երկար բղթակցութեան գլխաւոր մասերը .—

Կիրակի օր Պապը ունկնդրութիւն շնորհած էր Իտալիա հաստատուած Հայերու խումբի մը, 320 հոգի: Խումբը կ'առաջնորդէր Կարդինալ Աղաջանեան, Կաթողիկոս–Պատրիարք Տանն Կիլիկիոյ եւ փոխ-պետ Հաւատոյ Տարածման Միաբանութեան (Փրոփականտա Ֆիտէ): Իրեն կ'ընկերանային գերապայծառներ Հինտիէ, Զօհրապեան, Ուլուհոճեան (Արքահայր Վենետիկի Միխիթարեան), Կիրակոսեան, Ինճէեան, Միխիթարեան հայրերը, եւ Անարատ Յղութեան քոյրերը գլխաւորութեամբ Մայր Էլիզ Պոյաճեանի, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ աշխարհական անձնաւորութիւններ: Պապին մուտքը ողջունուեցաւ իտալերէն, ապա հայերէն երգով, — «Արեւն ելաւ»:

Երգեցողութեան ժամանակ Կարդինալ Աղաջանեան Պապին նուիրեց իբրեւ յիշատակ՝ թանկագին Աւետարան մը, հայերէն, ԺԸ. դարէն, արծաթապատ, որ գործն է Պոլսոյ հայ ոսկերիչներուն: Պապը շատ շնորհակալ եղաւ եւ երկիւղածութեամբ համբուրեց Աւետարանը ։

Ապա Յովհաննէս ԻԳ. խօսք առնելով երկարօրէն անդրադարձաւ Հայոց Պատմութեան եւ անցեալին: Ըսաւ թէ իր ճամբորդութեանց ընթացքին իբրեւ Առաքելական Պատուիրակ, առիթն ունեցած է մօտէն ճանչնալու Հայերը եւ յիշելու անոնց հին եւ փառաւոր անցեալը ։ Առաջին Հայերը, զորս Պապը ճանչցած է, եղած են Վենետիկի Միխիթարեանները: Ապա Պուլկարիոյ (Ֆիլիպէ), Ռումանիոյ եւ Պոլսոյ Հայերը ։ Պապը անդրադառնալով Հայոց տառապալից պատմութեան, յայտնեց թէ հին ժամանակներէն սկսած՝ Հայերը միշտ իրենց հետ ունեցած են Քրիստոսի պատկերը, տառապած Քրիստոսին եւ արդէն այդ տառապանքին մէջ իսկ է տեւականութեան, կեանքի, ուժի եւ արժանապատուութեան գաղտնիքը ։

Յովհաննէս ԻԳ. յիշեց նաեւ անձնական դրուագներ, մասնաւորաբար հանդիպումը Յովակիմեան Արք.ի հետ:

— « Պուլկարիոյ մէջ ճանչցայ ինըսունամեայ պատուական Հայ մը, որ յիսուն տարի առաջնորդ եղած էր Նիկոմիդիոյ ։ Անունն էր՝ Յովակիմեան եւ պարզ, անկեղծ եւ բարի մարդ մըն էր: Լուսաւորչական Հայ՝ անգամ մը ըսաւ ինծի, երբ առաքելական պատուիրակ էի Պուլկա –

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒՄՆԵՐ ՌՈՒՄԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Հաւաքածոն, որ կը ներկայացնենք, թերի է անշուշտ, որովհետեւ միտք չունինք տալու սպառիչ հետազօտութիւն մը, այլ ցոյց տալու, շատ մը օրինակներով, թէ որքան շատ բան կայ ընելիք հայկական հին բնակավայրեր երեւան հանելու ուղղութեամբ, ուսումնասիրելով ռումանական տեղանունները: Անոնցմէ ոմանք, կարելի է նոյնիսկ շատեր, կորսուեցան, ինչպէս կ'ապացուցանէ Սուչաւայի քով գտնուող Արմենիշթիի պարագան, յիշուած 18 Փետրուար 1456 թուականով մոլտովական վաւերագրի մը մէջ, եւ որ չերեւար աշխարհագրական ոչ մէկ բառարանի մէջ, Ռատու Ռոսէթի իր «Մոլտովայի հողը, գիւղացիները եւ տէրերը »աշխատութեան մէջ (1907 Ա. հատոր) կ'ըսէ, թէ երկու հազար գիւղեր ջնջուեցան ժամանակի ընթացքին, կորսնցնելով նաեւ իրենց անունները ։ Ապահովաբար անոնց հետ կորսուեցան նաեւ հայկական տեղանունները:

Օգտուելով Զամֆիր Արպորէի Պեսարապիոյ Աշխարհագրական բառարանէն, կրնանք յիշել Արմենի գիւղակը եւ Վալեա Արմեանճա, որ կ'երեւի երկու անգամ, կամ թէ ջրագրական անուններ, ինչպէս Արմեանճա վտակը, Արմեանճա լիճը ։ Ինչ կը վերաբերի Մոլտովայի, Մունթենիայի եւ Թրանսիլվանիոյ, Ռումանիոյ Աշխարհագրական մեծ բառարանէն՝ (1898 – 1902) 5 հատոր՝ գործ ակադեմական Իորտանի. ««Ռումանական տեղանուններ»էն (1952) եւ «Տեղանուններու այբենական ցուցատախտակ»էն (1956) եւ կամ ուրիշներէ, աւելի նուազ կարեւոր, կրնանք յիշել շարք մը մարդաբնակ վայրերու, գետերու, գետակներու եւ բլուրներու անունները: Փակագծի մէջ ցոյց պիտի տանք այն շրջանը կամ շրջանները, ուր կը գտնուի հայկական տեղանուն մը: Այս պէս, Մոլտովայի մէջ, յիշենք տեղանունները Արմանուլ (Պոթոշան, Տարապան, Հըրլըու), Տեալուլ Արմանուլուj (Պոթոշան), Լալեա Արմանուլուj (Պոթոշան, Տարապան), Ֆընթըրնա Արմանուլուj (Տորոհոյ), Եազուլ Արմենիլոր, Փլաթռուլ Արմենիլոր (Վասլույ), Ռենեա Արմենեսէj (Մըչին), Արմենեասա (Կալաց), Ռըտիուլ Արմենեանուլուj)Պոթոշան), Ուրմինիշուլ (Պաքըու), ինչպէս եւ երկու վտակներ՝ Մեծ եւ Փոքր Ուրմինիշուլ (Պաքըու): Այս վերջին երեք անունները կը ներկայացնեն Արմենիշ անուան հունգարական ձեւը, ինչպէս Օրմենի (Հայ) բառին, զոր պիտի տեսնենք Թրանսիլվանիոյ մէջ ։

Խնդիր կը դրուի, թէ հունգարացուած հայ անունը ինչպէս հասած է Մոլտովա ։ Պէտք է յիշել, դարձեալ, Արմեանճա գիւղը (Պոթոշան) Կուրա Արմանուլուj (Մըչին) Արմէն գիւղը (Ֆոքշան), Ֆունտու Արմանուլուj (Մոյնէշթ): Մունթենիայի մէջ ալ յիշենք Արմէն գիւղը (Ռ. Սըրաթ), որուն մասին Ռումանիոյ Աշխարհագրական մեծ բառարանը (1898 հատ. Ա.) կ'ըսէ, թէ հայկական ապաստանացուած գաղութ մըն էր երբեմն ։ Յիշենք ապա, Արմեանուլ (Վըլչեա), Օտայա Արմենիլոր (Ռ. Սըրաթ), Արմենեշթ (Եալոմիցա): Թրանսիլվանիոյ մէջ ունինք Արմենի գիւղը (Սիպիու), Արմենիշ (Քարանսեպեշ եւ Սընճորճիու տէ Փըտուրէի քով), Տեալուլ Արմանուլուj (Թուփլիցա): Կը հետեւի յետոյ տեղանուններու երկար շարքը՝ ազդուած հունգարական «օրմէնի» ձեւէն, ինչպէս նաեւ Օրմենիշուլ (Այուտ), Օրմենիշ (Սիկիշոարա եւ Ռուրեա): Դարձեալ կը գտնենք Օրմենիշ մը Սթալին շրջանին մէջ, իսկ ուրիշ մը՝ Թըրկու Մուրեշի քով յիշուած՝ 1932ի գիւղերու վիճակագրական ցուցատախտակին մէջ, յետոյ Օրմենիշուլ տէ Քըմփիյէ (Այուտ): Կը հետեւին այժմ Ուրմէնէշ կամ Ուրմինիշ ձեւին տակ տեղանունները: Այսպէս, Ուրմենիշ ունինք Թըրկու Մուրեշի մօտ, եւ Զեհուլ Սիլվանեւի շրջանին մէջ ։ Նոյն շրջաններուն մէջ պիտի գտնենք նաեւ Ուրմինիշ ձեւը ։

Կը տեսնենք, ուրեմն, թէ որքան շատ են հայ ազգանունով կազմուած տեղանունները եւ դեռ խօսքը միայն թերութիւներով լեցուն հաւաքածոյի մը մասին է: Հայկական գաղթականութիւնը շատ ուժեղ եղաւ մեր երկրին մէջ: Ուստի իրաւունք ունինք սպասելու աւելի հարուստ արդիւնքներ՝ աչքէ անցընելէ յետոյ բոլոր նիւթերը եւ կազմելով գոյութիւն ունեցող կամ ժամանակի ընթացքին կորսուած բայց մեր երկրի վաւերագրերուն մէջ գտնելը կարելի՝ տեղանուններու ցուցատախտակ մը ։

Այս տեսակ ցուցակի կազմութեան համար է, որ կ'աշխատուի ներկայիս Ռումանիոյ Ակադեմիայի պատմութեան հաստատութեան կողմէ եւ կարծեմ անգամ մը կազմուելէ յետոյ, այս ցուցակը շատ օգտակար պիտի ըլլայ պատմական ուսումնասիրութեանց համար ։

Մոլտովայի մէջ Աքքերմանի գոնէն դեռ ԺԳ. դարուն հայկական դանդաղ, իսկ աւելի ուշ ուժգին թափանցումներու մասին մեր կարծիքը անուղղակի կերպով հաստատուած է երկու լեզուաբաններու՝ Կիւսթաւ Վէյկանտի եւ Մ. Վ. Սերկիեւսկիի կողմէ:

ՓՐՈՖ. ՎԼԱՏ ԳԸՆԸՑԵԱՆՈՒ

(3 Շար.)

րիս.— «Ցիշեցէք որ միշտ կը հիմնանք Ս. Պետրոսի յաջորդին վրայ, երբ Հռոմ երթաք իմ յարգանքս յայտնեցէք քահանայապետին եւ ցոյց տուէք նաեւ իմ նը-կարս»:

Փոխադարձաբար Պապը (Պիոս ԺԱ.) շատ զգացուած Ստեփանոս Արք.ի ողջոյնէն՝ ուղած է նուէր մը ղրկել եւ ընտրած է մետայլ մը, որուն մէկ կողմը կար Պապին նկարը, միւս կողմը հովիւը: Սոֆիա վերադարձին Գեր. Ռոնքալլի (ներկայիս Ցովհաննէս ԻԳ.) տուած է նուէրը եւ Ցովակիմեան Արք. շատ քիչ մնացած է այդ մետայլէն, եւ ուզած է միշտ իր վրայ ունենալ եւ հարցնողին կը պատասխանէր: «Ասոր է, խիղճս ասոր է, որ մարդ մօտ է Քրիստոսի եւ կը մնայ Քրիստոսի հետ»:

Ցովակիմեան Արք. ուրիշ տեսակցու-թեան մը ընթացքին ուզած է ետ վերա-դարձնել այն գումարը, զոր Պապը ղրկած էր մետայլին հետ, որպէսզի աղքատնե-րուն բաժնէ: Նիկոմիդիոյ Առաջնորդը վերադարձնելով գումարը՝ կը խնդրէր որ ուրիշ կարիքաւորներու գործածուի: Ցե-տադային Գերապայծառ Ռոնքալլի լուած է ծերունազարդ Արք.ին մահը եւ գացած է տեսնելու մարմինը, որուն վրայ նշմարած էր որ յարդուած էր Ստեփանոս Արք.ի կամքը՝ կուրծքին վրայ ձգուած էր Պիոս ԺԱ.ի մետայլը:

Ցովհաննէս ԻԳ. ըսաւ թէ երբեք չէ մոռցած այս դէպքը:

Պապին ճառը ողջունուեցաւ բուռն ծա-փահարութիւններով, ապա հայերէն եր-գուեցաւ «Հայր Մեր»ը:

Ցետոյ խօսեցաւ Կարդինալ Աղաջան-եան, որ տուաւ Պապին կենսագրականը, անոր ծանօթութիւնները Արեւելքի մասին ոչ միայն ուսումնասիրութեամբ, այլեւ յարաբերութիւններով: Կարդինալը ներ-կայացուց նաեւ ներկաները:

— Եւ այսօր, շարունակեց Կարդինալը, ի ներկայութեան Պետրոսի յաջորդին՝ ա-կանջներու մէջ կը հնչէ դեռ ԺԲ. դարու իրենց մեծ հայրապետին՝ Ներսէս Շնորհալիի, որ կը համարուի Հայոց Ս. Բեռնարդոսը, սա աքանչելի խօսքը.—

Եւ դու, Հռո՛մ, մայր քաղաքաց,
Գերապայծառ եւ պատուելի,
Մեծին աթոռդ Պետրոսի՝
Առաքելոց գլխաւորի.
Եկեղեցիդ անշարժելի՝
Ի կեփայեան շինեալ վիմի,
Դրանց դժոխոց անյաղթելի,
Եւ կնիք երկնիցըն բացողի:

Կարդինալը ապա շեշտեց թէ խորհրդա-նշան մը կը կազմէ ընծայաբերուած Աւե-տարանը, որ տպուած է Վենետիկ1769ին, արծաթեայ կողքը՝ Պոլսոյ մէջ պատրաս-տուած:

Վերջացնելով՝ Կարդինալը շնորհակա-լութիւն յայտնեց Պապին, որ ընդունած էր զիրենք, եւ խնդրեց որ իր պապական օրհնութիւնը շնորհէ ներկայ եւ բացակայ բոլոր Հայերուն:

ՏՈՔԹ. ԵՈՀԱՆՆԷՍ ԼԵՓՍԻՈՒՍԻ ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

(Ծն. 15 Դեկտ. 1858 – վախճ. 3 Փետրուար 1926)

●

ՊԵՐԼԻՆ, (Յառաջ).— Կիրակի, Փետր-ուար մէկ, կէսօրէ վերջ Պերլինի հայ գա-ղութը արժանավայել հանդէս մը տուաւ ի յարգանս Տոքթ. Լեփսիուսի, անոր ծննդեան հարիւրամեակին առիթով: Բուն թուականը 15 Դեկտեմբեր էր, բայց նկատի ունենալով Դեկտեմբերի մէջ տօն-ուող տարեկան հանդէսները եւ Տիկին Լեփսիուսի փափաքը միանգամայն Լեփ-սիուսի մահուան 33րդ տարեդարձի պա-րագան աչքի առաջ ունենալ, Փետրուար մէկը յարմարագոյնը համարուած էր: Հանդէսը տեղի ունեցաւ արեւմտեան Պերլինի քաղաքային Քոնսերվաթուարի նորաշարդ սրահին մէջ, որ կը գտնուի Պունտէսալէ 1 – 12, Վիլմերստորֆ քաղա-քամասի նախկին պաշտօնատան շէնքին մէջ: Հայ եւ գերման հասարակութեան աննա-խընթաց յաջողութիւն մըն էր, որովհե-տեւ 350է աւելի ներկաներ կային, որոնք լաւ տպաւորութիւն ունեցած են, ինչպէս տեղական թերթերն ալ գրեցին: Տիկին Ա-լիս Լեփսիուս եւ Լեփսիուս ընտանիքի Պերլին բնակող անդամները, Միսիոնի ներկայացուցիչները, շարք մը հաստա-տութիւններու հրաւիրեալներ արեւելեան եւ արեւմտեան Գերմանիոյ մասերէն, ինչպէս նաեւ հայ գաղութի մեծամասնու-թիւնը պատուած էին հանդէսը: Հեռա-գիրներ եւ նամակներ, Հայերու եւ Գեր-մանացիներու կողմէ, կ'արտայայտէին Տոքթ. Լեփսիուսի յիշատակը յարգող եւ պանծացնող զգացումներ. մանաւանդ Հա-յերու երախտագիտական զեղումները ցոյց կուտային որ Հայերը չեն մոռնար իրենց բարեկամները, այլ և գիտեն յար-գել զանոնք: Շատերու կարգին յիշենք Փարիզէն Հ. Բ. Ը. Միութեան հեռագիրը եւ «Յառաջ»ի յարգալիր տողերը, Միլա-նոյէն Տոքթ. Արգումանեանի հեռագիրը՝ գաղութին անունով, Պոսթընէն հայ ա-ռաքելական առաջնորդարանի գրութիւնը եւ «Հայրենիք» ամսագրի եւ օրաթերթի զեղեցիկ նամակը, Համպուրկի գաղութին հեռագիրը, Զալցպուրկէն օտար լեզունե-րու ուսուցիչ եւ Պերլինի գաղութի նախ-կին գործօն անդամ Պ. Հայկազուն Արամ-եանի հայերէն եւ գերմաներէն ձօները, Պ. Պօղոս Երամեանի յիշատակարան գր-րութիւնը Լեփսիուսի պատկերին վերա-դիր գծագրութեամբ եւն. եւն.:

Բեմին վրայ տեղ գրաւած էին Պերլին քաղաքի «Պերլինցի այր երգիչներ»ու խումբին 36 տղաքը:

Հայ գաղութին կողմէ խօսեցաւ Պ. Պ. Ֆրունճեան (առանձին պիտի տանք):

Լեփսիուսի միսիոնը, որ կը գործէ ա-րեւելեան Պերլինի մէջ, խմբովին ներկայ էր գլխաւորութեամբ պատուելի Պրենե-քէի, որ խօսեցաւ գեղեցիկ ճառ մը:

Մինսթըրի համալսարանին դասախօս-ներէն Փրոֆ. Կիրհարտ Եէշքը, որ ծանօթ է իր Թրքարան եւ թրքական պատմու-թեան լաւատեղեակ անձնաւորութիւննե-րէն մէկը՝ Գերմանիոյ մէջ, յատկապէս հրաւիրուած էր բանախօսելու: Փրոֆէ-սորը հեղինակաւորապէս արտայայ-տուեցաւ Տոքթ: Եոհաննէս Լեփսիուսի կեանքին ու գործին մասին, անգամ մը եւս հաստատելով անոր տեսակէտները: Մէկուկէս միլիոն Հայերու ջարդը՝ 1915-18ին: Բայց ըսաւ նաեւ որ գերման հիւ-պատոսներ եւ պաշտօնատարներ իրենց կարելի ըրած էին Հայերուն օգնելու կամ չարիքը սահմանափակելու համար: Ցիշեց այն տեսակցութիւնը որ տեղի ունեցած էր Լեփսիուսի եւ Էնվէրի միջեւ, բայց Էնվէր պատասխանած էր թէ՝ ինք կը տանձնէ ամբողջ պատասխանատուու-թիւնը եւ եթէ Լեփսիուս նիւթական մի-ջոցներ ունի՝ իրեն թող տայ, ինքը կրնայ բաժնել տալ Հայերուն... Տոքթ. Լեփ-սիուս պէտք չունի նեղութիւն յանձն առ-նելու..: Բանախօսը ծանրացաւ Տոքթ. Լեփսիուսի հրատարակութիւններուն եւ միսիոնարական աշխատանքներուն վրայ եւս, որով նոր Սերունդին ծանօթացուց ճշմարտասիրութեան եւ նուիրումի մար-դը՝ Լեփսիուս:

Լեփսիուս ծառայած էր գերման եւ Օսմանեան կայսերական կառավարու-թեանց դէմ՝ մեղմացնելու համար «տե-ղահանութեան» հրամանը կամ ամոքելու համար գաղթական հայ բեկորներու ցա-ւերը:

1915էն առաջ, ինչպէս նաեւ անկէ վերջ Լեփսիուս գործած է անդադար իբր մի-սիոնար, հրապարակագիր, հայեւգերման ընկերակցութեան հիմնադիր, Թէյլէրեա-նի դատավարութեան գլխաւոր վկաներէն մէկն էր: Կամաւոր աքսորի մէջ մնացած է առաջին ընդհ. պատերազմին վերջին երկու տարիները Զուիցերիոյ եւ Հոլան-տայի մէջ, հայաջինջ սարսափներուն տե-ղեկագիրները մէջտեղ հանելու եւ տարա-ծելու համար:

Գեղարուեստական բաժնին մէջ կային հոգեւոր եւ ժողովրդական երգեր, տասը գերմանական կտորներ եւ հինգը հայկա-կան: Շատ տպաւորիչ էին գերման տա-տանըչորս տարեկան տղոց երգած մեր «Հայր Մեր»ը, «Երեւան բաղ եմ արել», «Արեւը կայնէ կէս օր», «Արեւ թըվռով ելաւ» եւ «Էս գիշեր, լուսնակ գիշեր» ժո-ղովրդական երգերը:

Օր. Վերոնիկա Լեփսիուս սրինգով նը-ւագեց դաշնակի ընկերակցութեամբ Հէն-տըլի մէկ սոնատը:

Իսկ Օր. Զ. Մուրատեան արտասա-նեց Զարենցի «Գովք Հայաստանի»ն, ո-րուն գերմաներէն թարգմանութիւնը Գ. Սեդա Մուրատեան արտասանեց. եւ այս միակ արտասանութիւնը խորապէս ազ-դեց ներկաներուն վրայ, մանաւանդ ար-տասանողներուն յստակ եւ ազդու հնչու-մին հետեւանքով:

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԴԱԴՐԵՑՈՒՑ ԻՐ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Թրքական թերթերը կը գրեն .— Արեւ-մտեան Գերմանիոյ կառավարութիւնը դադրեցուց Թուրքիոյ ըրած իր օժանդա-կութիւնն ու վճարումները: Պոնի կառա-վարութիւնը յայտնեց նաեւ թէ այս ո-րոշումը պիտի չփոխէ, այնքան ատեն որ Անգարայէն ապահովութիւն չէ առացած Բ. Աշխարհամարտի ընթացքին գրաւ-ուած ապրանքներուն Գերմանիա վերա-դարձուելուն շուրջ:

Անկէ զատ Արեւմտեան Գերմանիա յայտարարեց թէ Թուրքիոյ վաճառուող գերմանական ապրանքներուն առ նուազն կէսը պէտք է գերմանական նաւերով փո-խադրուի Թուրքիա եւ այս մասին ապա-հովութիւն ուզեց Անգարայէն:

Թուրքիոյ կատարուող օժանդակութիւ-նը դադրեցնելու հրահանգը տրուեցաւ Խորհրդարանի (Պունտէսթակ) եղմասցոյցի ժողովին կողմէ:

Ցանձնաժողովը կը յայտարարէ թէ Գերմանիոյ պահանջներուն ցարդ ընթացք չէ տրուած Անգարայի կառավարութեան կողմէ:

Ինչպէս ծանօթ է, Արեւմտեան Գերմա-նիա որոշած էր 210 միլիոն տոլարի օ-ժանդակութիւն մը կատարել Թուրքիոյ եւ գումարին կէսը տուած էր արդէն: Նիւթական օգնութեան երկրորդ մասին յիսուն առ հարիւրը պիտի վճարէր Յուն-ուարի վերջը:

Գերմանիա այժմ կը մերժէ վճարել այդ գումարը, որ կը հասնի 52 միլիոն 500 հազար մարքի:

Միւս կողմէ, մինչ Գերմանիա կը մեր-ժէ նոր վճարումներ ընել Թուրքիոյ, Եւ-րոպայի Տնտեսական Գործակցութեան կազմակերպութիւնը օգնութեան կը հաս-նի «Ատլանտեան դաշնակից»ին, 21 մի-լիոն 500 հազար տոլարի նոր փոխ մը բանալով ..:

Ամէն պարագայի մէջ, հաւանական է որ Գերմանիա շարունակէ վճարել իր օ-ժանդակութեան Բ. մասն ալ, եթէ Թուր-քիա Գերմանիոյ վերադարձնէ Բ. Աշ-խարհամարտի ընթացքին գրաւուած ինչ-քերը:

Տոքթ. Եոհաննէս Լեփսիուս1887 – 1896 հոգեւոր պաշտօն վարած է յիսուն տըն-ուոր համեստ գիւղի մը մէջ՝ Հառցի շըր-ջանը՝ Ֆրիզդորֆ: Ահա այդ գիւղի հա-մայնքէն, վաթսուն տարի վերջ, իր յի-շատակը յարգող ներկայացուցչութիւն մը եկած էր, որոնց կողմէ Հէռ Կեօցը ե-րախտագիտական խօսք ըսաւ եւ յայտա-րարեց համայնքին մէջ հաւաքուած հա-մեստ նուէրով մը իրենց մասնակցութիւ-նը:

Գերման լրագրող Ա. Ե. Ֆիշեր, որ Հա-յերու մասին բազմաթիւ յօդուածներ գը-րած է, հանդէսին տրամադրած էր Նի-կոսիոյ (Կիպրոս) եկեղեցիին մէջ եր-գուած հայկական Ս. պատարագի ձայնա-թելը, ուրկէ լսուեցան հայ եկեղեցական եղանակներ, այսպէս հայ եկեղեցական երգերէն ճաշակ մը տրուած եղաւ:

Փակման խօսքին մէջ Պ. Պ. Ֆրուն-ճեան շնորհակալութիւն յայտնեց բոլոր անոնց, որոնք իրենց մասնակցութիւնը բերած էին յիշատակի այս հանդէսին:

Գաղութին կազմակերպիչ յանձնախում-բը որ կը գործէր նախագահութեամբ Պ. Վահան Զաքարեանցի եւ գործակցու-թեամբ Պ. Յովսէփ Փաշանեանի եւ Պ. Ա-կոբ Աւագի, շնորհակալութեան արժանի եղաւ թէ Լեփսիուսի ընտանիքին եւ թէ ներկաներուն կողմէ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (348)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԻԷ.

ՎԱՆՔԵՐԻ ՇՈՒՐՋԸ

— Ո՞ւր գնաց նա, — հարցրի ես:

— Երեւի, կը գայ, — պատասխանեց Ասլանը:

– Բայց որքան լաւ խօսում էր նա, որ-քան հմուտ է սուրբ գրքերի գիտութեան մէջ: Ես երբեք չէի կարծում, որ Զալլա-դը այդ աստիճան զարգացած մարդ լի-նէր:

Ասլանը ծիծաղելով ասաց.

— Նա ինքը բողոքական է:

— Բողոքակա՞ն, ի՞նչ էք խօսում:

— Եւ բողոքական քահանայ է:

Ես շուարած մնացի:

Ես իսկոյն գնացի նրան որոնելու: Պար-տէզի մի հեռաւոր անկիւնում գտայ նը-րան, ծունր դրած գետնի վրայ, լուռ ա-ղօթում էր: Ո՞ւմ համար էր այնպէս յա-փշտակուած աղօթում նա: — Երեւի, իր մոլորեալ «եղբայրների» համար ...

ԻԸ.

ԵՐԵՒԵԼԻ ՔԻԹԸ

Վերջապէս, հասանք Բաղէշ, որ այլ ա-նունով կոչւում է Բիթլիս: Իջեւանելու համար ընտրեցինք քաղաքի պանդոկնե-րից (խան) մէկը: Երբ կանչեցինք օդա-բաշուն, որ մեզ մի սենեակ ցոյց տայ, յայտնուեցաւ մի այլանդակ մարդ, բա-նալիների փունջը գօտից քարշ ընկած: Ցետ ծալած բազուկները մինչեւ արմուկ-ները դրօշմուած էին Երուսաղէմի նշան-ներով: Այդ արդէն ապացոյց էր, որ նա մահտեսի էր եւ մենք մի բարեպաշտ ուխտաւորի հետ գործ ունէինք: Եւ այդ էր պատճառը, որ նրան կոչում էին հաջի Իսաղ:

Մենք միւսի ետեւից շատապով բաց ա-րեց սենեակների դռները եւ առաջարկեց ամենայարմարը ընտրել: Իսկ սենեակնե-րի արժանաւորութիւնները ցոյց տալու համար, նա մի առ մի յիշեցնում էր մեզ, թէ որ տարում եւ որ ժամանակ ինչ նշանաւոր մարդիկ են բնակուել նրանց մէջ: Իբրեւ ապացոյց, նա ցոյց տուեց մեզ եւ մի քանի արձանագրութիւններ, որ ածուխով գրած էին պատերի վրայ, թէ-եւ այդ արձանագրութիւնները լաւ վկա-յութիւն չէին տալիս հաջիի բարոյակա-նութեան մասին: Մի պատի վրայ գրած էր. «Եթէ հաջի Իսաղին չուկան ուղար-կես մի բան գնելու ,դու էլ հետը գնա»: Մի այլ տեղ. «Հաջի Իսաղի ասածներից եթէ հազարից մէկը ճշմարիտ լինի, ջո-րին կը ծնի»: Եւ այսպէս, համարեա բոլոր արձանագրութիւնների մէջ հաջիի անունը մեծ դեր էր խաղում: Ի հարկէ, եթէ հաջին գրագէտ լինէր, նրանցից եւ ոչ մէկը չէր թողնի, բայց, երեւի, նրան ասել էին, որ լաւ բան են գրել:

Մենք շատ խստապահանջ չեղանք, ընտրեցինք սենեակներից մէկը եւ մտանք քարէ տուփի մէջ: Իրաւ որ, քարէ տուփ: Ամբողջ պանդոկը շինուած էր կոփածոյ քարերից: Սենեակները նոյնպէս թէ դըր-սից, թէ ներսից, տաշած քարերից էին շինուած: Լոյս ընդունում էին միայն բաց թողած դռնից, եւ այդ պատճառով վանքերի նեղ խուցերի նմանութիւն ու-նէին: Պանդոկը երկու յարկանի էր. վե-րին յարկում բնակւում էին ճանապար-հորդներ, իսկ ներքին յարկում, քառան-կիւնի բակի շուրջը, շարքով զետեղուած էին զանազան վաճառքների կրպակներ:

Ոչ մի կարասիք չկար մեր ընտրած սենեակում. մերկ պատերը, մերկ յատա-կը, ոլորող մռայլը ծանր տպաւորութիւն էին գործում: Սովորական այդ ճանապար-հորդների համար, որոնք ամէն պատրաս-տութիւններ իրանց հետ ման են ածում, գուցէ այդպիսի իջեւաններ յարմար կը լինէին, բայց մենք մի կապերտի կամ գորգի կտոր անգամ չունէինք մեզ հետ, որ ձգէինք յատակի վրայ եւ նստէինք:

Մեր բախտից հաջի Իսաղը խուլ դուրս-նուեցաւ, բայց մի զարմանալի խուլ եթէ վատ բան ասէիր, նա չէր լսի, իսկ եթէ լաւ բան ասէիր, իսկոյն կը լսէր: Ֆրի-նակ, եթէ նրան հայհոյանք տայիր, չէր լսի, իսկ եթէ ասէիր. «Հաջի, համեցէք, մի ֆինջան ղահուէ անուշ արէք», — իս-կոյն վազ կը տար:

— Հաջի, մի չոր ձգիր այստեղ, որ վրան նստենք, — եղաւ մեր առաջին պա-հանջը:

Նա չլսեց: Ես բռնեցի նրա ձեռքից եւ, յատակը ցոյց տալով, բարձր ձայնով ա-սացի.

— Չոր, չոր բեր:

(Շար.)

ՐԱՖՖԻ

ԱԹէՆՔ – Անգարա համաձայնութենէն առաջ մեծ աղմուկ հանած էր «Մաքմիլլընի ծրագիր»ը, որ կղզիին գերիշխանու – թիւնը կը պահէր Լոնտոնի կառավարու – թեան : Ասիկա գլխաւոր պատճառը եղաւ հելլէնեւթուրք գործակցութեան՝ Կիպրո – սի անկախ հանրապետութեան մը ստեղ – ծումին համար, որուն համակարծիք էին Միացեալ Նահանգներն ու Մակարիոս Արք․ :

Ամէն պարագայի մէջ հարցին լուծումը կախուած է Լոնտոնի կամքէն : Ցիւրիխի համաձայնութեան շուրջ լրագրողներէն հարցապնդուելով, Մակարիոս Արք․ յայ – տարարեց թէ չուզեր միջամտել հարցի մը՝ որուն համար Անգլիա տակաւին չէ ըսած իր վերջին խօսքը : Ուրեմն, խօսքը կը պատկանի Լոնտոնի : Միւս կողմէ, Մակարիոս առանձին տեսակցութիւն մը պիտի ունենար Յունաստանի Վարչապետ Գարամանլիսի հետ :

Աթէնքի քաղաքական շրջանակներուն համաձայն, եթէ Անգլիա խոչընդոտ մը չստեղծէ՝ Կիպրոսի հարցը լուծուած կա – րելի է համարել :

Ցիւրիխի համաձայնութիւնը գոհունա – կութեամբ դիմաւորուեցաւ Յունաստանի մէջ, բայց խանդավառութիւն չստեղծեց, որովհետեւ կղզին պիտի ունենայ այնպի – սի սահմանադրութիւն մը, որ երբեք թոյլ պիտի չտայ Յունաստան – Կիպրոս միութեան իրականացման :

Թուրքիոյ Արտաքին Նախարարութեան բանբերը յայտարարեց թէ «հոյակապ յաջողութիւն մըն է» այս համաձայնու – թիւնը :

Կիպրոսի մէջ ալ հարցին լուծումը խանդավառութիւն չստեղծեց, թէեւ կը սպասուէր : Յոյն եւ Թուրք համայնքնե – րու ղեկավարները ոչ մէկ յայտարարու – թիւն ըրին Ցիւրիխի համաձայնութեան մասին : Մասնաւորապէս գոհ չեն Յոյ – ները, որոնք այնքան ալ գոհ չեն մնացած համաձայնութեան այն կէտէն՝ որ կը վե – րաբերի բրիտանական ռազմական խա – րիսխներու : Նիկոսիոյ քաղաքապետը անդրադառնալով այս իրողութեան, յայ – տարարեց .— Ես ոչ մէկ վստահութիւն ունիմ անգլիական կառավարութեան վը – րայ :

———o———

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ մէջ խորհրդարանը խստ – որէն քննադատեց Ամերիկան եւ Անգլիան որ զէնք ծախած են վերջերս Ինտոնէզիոյ : Շատ մը Հոլանտացիներու համար Ամե – րիկացիք եւ Անգլիացիք մեծապէս կը սը – խալին եթէ կը կարծեն այդ ձեւով հա – մայնավարութեան դէմ պայքարիլ :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՆԱՍԸ Փետրուար քսանին Սուէզ պիտի երթայ Թիթօն դիմաւորելու համար : Թիթօ քսան օրուան պաշտօնա – կան այցելութիւն մը պիտի տայ Եգիպտո – սի եւ քաղաք․ բնոյթ ունեցող խօսակ – ցութիւններ պիտի ունենայ Նասրի հետ :

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ մամուլը իր կարգին լե – զուն փոխած է եւ դադրեցուցած իր յար – ձակումները Իրաքի վրայ : Լաւ տրամա – դրութիւն կայ մանաւանդ «ազգային ուղ – ղութեան» նոր նախարար Ճամիլի հան – դէպ :

ՌՈՒՄԱՆԻԱՅԷՆ եւ արեւելեան Եւրո – պայէն Իսրայէլ գաղթող Հրեաներու թի․ը կը շատնայ տնտեսական եւ ելմտական դժուարութիւններ ստեղծելով Իսրայէլի կառավարութեան :

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ մէջ Փետրուարէն ի վեր լիսէներու աշակերտները (14էն 18 տա – րեկան) շաբաթական մէկ օր գործարանը պիտի աշխատին : Համալսարաններու ու – սանողները իրենց վկայականը ստանալէ առաջ պէտք է վեց ամիս աշխատին գոր – ծարանի մը կամ ագարակի մը մէջ :

ԼԷՈՓՈԼՏՎԻԼԻ մէջ (Պելժիական Քոն – կօ) երկու հարիւր Ափրիկեցիներ ձերբա – կալուեցան :

ԽԱՉԻԿ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Այրի Տիկին Ա․ Խ․ Կարապետեան իր ամուսնոյն յիշատակին հինգ հազար ֆր․ կը նուիրէ Մշակոյթի Տան եւ հինգ հազար ֆրանք Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարա – նին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Շաւէն եւ Ցասմիկ Ին – ճէեան իրենց մօր Քենովարէ Սարեանի մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ հազար ֆրանք կը նուիրեն Մշակոյթի Տան, հազար ֆրանք Անիէռ Պուա Քոլոմ – պի Ֆ․ Կ․ Խաչին : Ստանալ Յառաջէն :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 19Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Հ․ Յ․ Դ․ ՇՐՋ․ ԿՈՄԻՏԷԻՆ

Ուրբաթ, Փետրուար 20, ժամը 21ին

SOCIÉTÉ SAVANTESի ՄԵԾ ՍՐԱՀԸ

8, RUE DANTON

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ՝ ԸՆԿԵՐՈՒՀԻ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

ԸՆԿ. ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ ԵՒ ՎԻԳԷՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Նոր Սերունդի կողմէ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ, ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ : ՍԵԴԱ ԹՈՐՈՍԵԱՆ, Ժ․ ԱԶԸՔԿԷՕԶԵԱՆ եւ Օր․ ԴԱՆԻԷԼԵԱՆ

Ծախքերու մասնակցութիւն 100 ֆրանք

Այրի Տիկին Եղիսաբէթ Տէրմխսեան, Տէր եւ Տիկին Գասպար Աբրահամեան եւ զաւակները (Ս․ Էթիէն), Այրի Տիկին Ե – ղիսաբէթ Գույումճեան եւ զաւակները (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Պետրոսեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Այրի Տիկին Մարիամ Տէրմխսեան եւ զաւակները (Նիւ Եորք), Տէր եւ Տիկին Մանուկ Տէրմխսեան (Փրովիտէնս), Տէր եւ Տիկին Վահան Տէրմխսեան եւ զաւակ – ները (Փրովիտէնս), Տէր եւ Տիկին Զա – քար Մանուկեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տի – կին Նշան Խըյմաթեան եւ զաւակները (Փրովիտէնս), Տէր եւ Տիկին Մինաս Մեսրոպեան (Փրովիտէնս), Զալկըճեան եղբայրներ եւ զաւակները (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Միհրան Աբրահամեան, սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն ի – րենց ամուսնոյն, հօր, աներ հօր, մեծ հօր եւ ազգականին

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐՄԽՍԵԱՆԻ

մահը որ տեղի ունեցաւ Փետրուար 11ին, առաւօտ ժամը 2․30ին Ժիւլ Կուրմոն հի – ւանդանոցը, 82 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, այս ուրբաթ (13 Փետրուար), կէսօրէ վերջ ժամը երկուքին Լիոնի նորակառոյց Հայոց եկեղեցին, 228 Րիւ Պուալօ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Ժավընիւ Պէր – թըլօ կիյօթիէր գերեզմանատունը :

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԷՋ

ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆՆԵՐ

13 Փետրուար Ուրբաթ ժամը չորսին Տեառնընդառաջի նախատօնակ եւ ճրագա – լուլութիւն :

14 Փետրուար Շաբաթ օր ժամը 10ին Ս․ պատարագ, Տօն Տեառնընդառաջի :

Մեծ պահքի առթիւ Արեւագալի արա – րողութիւն, պիտի կատարուի ամէն կի – րակի յաւարտ պատարագի Փետրուար 15 Կիրակիէն սկսեալ ժամը 11ին : Հոգեհան – գիստները կը կատարուին ժամը 10․30ին :

Սիրով կը հրաւիրուի հասարակութիւ – նը :

ՊԱՏԱՐԱԳ

Շաւիլի եկեղեցւոյ յառաջիկայ պատա – րագը՝ Կիրակի 22 Փետրուարին :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ Փարիզի Հ․ Յ․ Դ․ Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբին, այս Կիրակի ժամը 16էն 22, Ազգ․ Տան մէջ, 32 րիւ տը Թրէվիզ :

Հաճելի մթնոլորտ :

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵՆԷՆ ԹՈՇԱԿԻ ՅԱՏԿԱՑՈՒՄ ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՄԷՋ

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐ – ԿՈՒԹԵԱՆ ազնուամեծար վարիչները Մուրատեան վարժարանի տեսչութեան առաջարկին ընդառաջ երթալով որոշած են 1959 – 1960ի դպրոցական տարեշրջա – նէն սկսեալ հինգ սան պահել հետեւեալ պայմաններով :

1․— Պատանին (11 – 12 տարեկան) պէտք է ըլլայ հայ չքաւոր ընտանիքի զաւակ, ուշիմ, աշխատասէր եւ բարե – կիրթ :

2․— Զարգացումը պէտք է համապա – տասխանէ ֆրանսական երկրորդական վարժարանի վեցերորդ դասարանին :

3․— Թեկնածու չեն կրնար ըլլալ արդէն իսկ վարժարանս յաճախող աշակերտնե – րը :

4․— Սան մը որ չկարենայ անցնել տա – րեվերջի քննութիւնները կը կորսնցնէ ա – մէն իրաւունք :

5․— Ընտրութիւնները պիտի կատար – ուին վարժարանիս մէջ մրցումով եւ քն – նութեամբ, որ տեղի պիտի ունենայ յա – ռաջիկայ Մայիս 18էն 24 օրերու ընթաց – քին, ժամը 15 – 17ին :

Կը պահանջուին դպրոցական վկայա – կաններ :

Գրել Տեսչութեան․—

DIRECTION DU COLLÊGE ARMÉNIEN
26, RUE TROYON, SÈVRES - S. & O

Imprimé sur les presses du Journal HARATCH
—— 17, Rue Bleue. 17 — PARIS (9e) ——

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԻՍԻ․— Հ․ Յ․ Դ․ «Զաւարեան» կոմի – տէի ընդհ․ ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՇԱՒԻԼ․— Հ․ Յ․ Դ․ «Արցութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21 – ին, սովորական հաւաքատեղին :

ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ․— Հ․ Յ․ Դ․ «Արամ» ենթակոմիտէին եւ «Շ․ Միսաք – եան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժա – մը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին :

ՎԻԷՆ․— Հ․ Յ․ Դ․ Անի կոմիտէի ընդ – հանուր անդամական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 20․30ին, մեր ակում – բին մէջ : Բոլոր ընկերներու ներկայու – թիւնը անհրաժեշտ է :

Ֆ․ Կ․ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ․ ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը չորսին, Քաֆէ լը Րէժանի մէջ : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկե – րուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՏԱՐՕՆ – ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր․ Մի – ութեան ժողովը այս Կիրակի, ժամը չոր – սին, Քաֆէ Քլէր տը Լիւն (Փլաս տ'Ի – թալի) : Օրակարգ՝ վարչութեան ընտրու – թիւն եւ զանազան հարցեր :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարտ 28 եւ 29

Լիոն (28), Մարսէյլ (29)

Փառատօն, նախաձեռնութեամբ Հ․ Յ․ Դ․ Նոր Սերունդի :

×

Նոր Սերունդի օրը Պանթէօնի մէջ, Մարտ մէկին եւ տարեկան մեծ պարա – հանդէսը Մայիս 9ին, Օրդ քաղաքապե – տարանի սրահին մէջ :

×

«ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ»

Փարիզի մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ․Յ․ Դ․ Ահարոնեան խումբին :

ՄԱՅԻՍ 2ԻՆ

×

Ֆ․ Կ․ Խաչի Կեդր․ վարչութիւնը Փա – րիզի շրջանի տասը մասնաճիւղերով կը տօնէ Կապոյտ Խաչի օրը, 12 Ապրիլին, Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ :

×

Սեդրակ Եավրուեանի դաշնակի ռեսի – թալը յառաջիկայ Մարտ տասնին, Սալ Կավոյի մէջ :

×

Մեծ պարահանդէս, կազմակերպուած Փարիզի Հաճնոյ Հայր․ Միութեան կող – մէ, 22 Մարտ Կիրակի ժամը 16–24, Սէրքլ Միլիթէրի ընդարձակ սրահը :

×

Սերաստիոյ նահանգի Մուրատ Ոսսում – նասիրացի գեղարուեստական երեկոյթը Մարտ 22ին :

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Գեղարուեստական ցերեկոյթ, Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ, 10 Մայիս 1959

×

Նախկին Սամաթիացիներու պարահան – դէսը Ապրիլ հինգին, Անպասատէօրի շը – քեղ սրահներուն մէջ : Մանրամասնու – թիւնները յաջորդով :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՐԻ ԵՒ ԵՐԳԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՇՔԵՂ ԵՐԵԿՈՅԹ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՄՈՒՐԱՏ – ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

15 Փետրուար, Կիրակի իրիկուն ժամը 8․30ին

ՄԻՒԹԻՒԱԼԻԹԷԻ ՄԵԾ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

RUE SAINT-VICTOR, MÉTRO : MAUBERT-MUTUALITÉ

Մասնակցութեամբ ԱՐՄԵՆԻԱ նուագ ախումբին եւ ՍՕՍԻ պարախումբին

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 14 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

SAMEDI 14 FÉVRIER 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8320 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4221

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

"ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ"Ը

Համազգայինի Փարիզի մասնաճիւղը անցեալ շաբաթ իրիկուն հասարակութիւնը կը հրաւիրէր թէյասեղանի մը՝ իր լսարանի նոր շրջանի բացման առթիւ :

Սովորական երեւոյթէ մը տարբեր բան էր այդ օրուանը :

Հանդիսականները ներկայ կ'ըլլային միանգամայն երեք արարողութեանց , — մկրտութիւն, վերածնունդ եւ թաղում :

Մկրտութիւնը կը վերաբերէր Հայ Մշակոյթի Տան: Առաջին անգամն էր, որ Փարիզահայերը առիթ կ'ունենային հաւաքուելու այնտեղ: Կազմակերպիչները հաճճեպով կրցեր էին կարգի դնել Տան գետնայարկը՝ ապահովելով անոր ջերմութիւնը: Ասիկա ա՛յն սրահն է, որ կոչուած է շուտով դառնալու Ակումբ-Ընթերցարան, օժտուած ամէն յարմարութիւններով, գիրքերու եւ թերթերու ճոխ մթերքով :

Վերածնունդը Համազգայինի Փարիզի մասնաճիւղինն էր, որ այս տարի մեծ եռանդով գործի լծուած է եւ ծրագրած իր լսարանը դարձնել Ժողովրդական Համալսարան մը:

Երրորդ արարողութիւնը, որուն ներկայ կ'ըլլային հանդիսականները՝ թաղում մըն էր, Նահատակ Գրագէտներու Բարեկամներուն թաղումը:

Ինչպէս յայտարարեց օրուան նախագահը՝ Մ. Պարսամեան, որ միաժամանակ պատասխանատու քարտուղարն է Ն. Գ. Բ.ին, հրատարակչական այս խմբակցութիւնը միաձայնութեամբ լուծած է ինքզինքը եւ որոշած է իր գոյքերը — շուրջ հինգ հազար հատոր գիրք — փոխանցել Համազգայինի Մշակութային եւ Կրթական վարչութեան (Պէյրութ):

Այս վերջինը յանձնառու կ'ըլլայ շարունակել Մատենաշարը՝ նոյն անունով:

Կ'արժէ ուրեմն քիչ մը խօսիլ այս մասին :

1929 Սեպտեմբերին էր, որ փարիզաբնակ խումբ մը մտաւորականներ հիմը կը դնէին Նահատակ Գրագէտներու Բարեկամներ անուն հրատարակչականի մը, որուն նպատակն էր կորուստէ փրկել Մեծ Եղեռնի զոհ արեւմտահայ գրագէտներու ստեղծագործութիւնները, թերթերու եւ պարբերականներու էջերէն հաւաքելով եւ գիրքի վերածելով զանոնք:

Գեղեցիկ էր գաղափարը: Ձեռնարկը կը զուգադիպէր հոգեբանական յարմար ժամանակի մը:

Փարիզ դարձած էր հայկական մշակոյթի ուշագրաւ կեդրոն մը: Լոյս քաղաքին մէջ համախմբուած էին մեր երէց ու երիտասարդ մտաւորականները, մեր քաղաքական ու հանրային գործիչները: Սփիւռքի հայութեան աչքերը ուղղուած էին Ֆրանսայի մայրաքաղաքին, որուն վրայ մեծ յոյսեր դրուած էին նաեւ Հայկական Դատի լուծման համար :

«Նահատակ Գրագէտներու Բարեկամներ»ը ճամբայ ելան առանց դրամագլուխի: Գրասէր հայութիւնն էր իրենց ամբողջ յոյսը:

Ազնուահոգի Հայու մը՝ Վ. Խօրասանեանի հինգ հազար ֆրանքի նուէրին շնորհիւ 1930ին լոյս տեսաւ առաջին հատորը՝ Ռուբէն Զարդարեանի «Արձակ էջեր ու հէքեաթներ»ը:

«Ն. Գ. Բ.»ի կոչը արձագանգ գտաւ Ֆրանսայէն դուրս սփիւռքի զանազան երկիրներուն մէջ ալ :

Ամերիկայի մեր հայրենակիցները կազմեցին օժանդակ մարմին մը՝ քաջալերելու համար ձեռնարկը :

Հրատարակչականը իր ամէնէն փայլուն շրջանը ապրեցաւ 1931ին, երբ իրարու ետեւէ լոյս տեսան չորս հատորներ :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՔԵՒԹՈՒՆՈՒԶԵԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԾԱՆՐ ԲԱԽՈՒՄՆԵՐ ԱԼԺԵՐԻԱԿԱՆ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

Աւելի քան երկու հարիւր ըմբոստներ Թունուզէն փորձած են անցնիլ Ալժերիա, բուռն բախումի հանդիպելով սահմանապահ ուժերու կողմէ: Ալժէէն հասած լուրերու համաձայն, Ազատագր. Ճակատը այս արշաւանքին ձեռնարկած է Ալժերիոյ մէջ գտնուող իր ուժերուն օգնութեան հասնելու եւ Թունուզ հաստատուած ըմբոստներու տրամադրութիւնը բարձրացնելու համար :

Ֆրանսական ուժերը անմիջապէս «օղակ»ի մէջ առած են զանոնք՝ ալժերիական հողամասին վրայ: Զորեքշաբթի առաւօտ սկսած բուռն կռիւները հինգշաբթի իրիկուն կը շարունակուէին տակաւին: Բանակը որոշած է բնաջնջել ըմբոստներու զօրաւոր այս խումբը :

Կռիւներու առաջին հաշուեկշիռը՝ հինգշաբթի իրիկուն, հետեւեալն էր.— 102 ապստամբներ սպաննուած. բանակին տուած զոհերուն թիւը՝ 18: Ազատագր. Ճակատի կարեւորագոյն պարագլուխներէն մէկը, որ զինեալ խումբին հրամանատարն էր, գերի ինկած է: Գրաւուած են երեք ընդացիրներ, մէկ պազուքա, մէկ մորթիէ եւ բազմաթիւ այլ զէնքեր :

Քէնշելայի մօտ պատահած ուրիշ բախումի մը ընթացքին 35 օրինազանցներ սպաննուեցան :

Ալժերիոյ Հարաւային շրջանին մէջ ըմբոստները սպաննեցին երկու զինուորներ եւ գերի բռնեցին երկու ուրիշներ :

Օրանի մէջ, 77 մահափորձերու հեղինակ եւ 38 հոգիի սպանութեան պատճառ 24 ահաբեկիչներ մահուան դատապարտուեցան :

Միւս կողմէ, Նախագահ Պուրկիպա մամուլի շաբաթական իր ասուլիսին մէջ չափաւոր լեզու մը գործածեց Ֆրանսայի հանդէպ: Հերքեց այն պարագան՝ թէ Ազատագր. Ճակատը ճնշում կը բանեցնէ իր վրայ, աւելցնելով թէ ալժերիացի ըմբոստները ոչ մէկ ֆրանսացիի նեղութիւն տուած են Թունուզի մէջ, յարգելով երկրին գերիշխանութիւնը :

Այսուհանդերձ, ֆրանսական մամուլը դիտել կու տայ թէ Ազատագր. Ճակատը այնքան կը յարգէ Թունուզի գերիշխանութիւնը՝ որ Թունուզի վրայ ինք կ'իշխէ եւ սահմանագլուխի շրջանները փակ կը մնան Թունուզցիներու...: Ոմանք կը յիշեցնեն, թէ այդ շրջաններու մէջ ապրող Ֆրանսացիները ճամբու դրուած էին:

Նախագահ Պուրկիպա իր ասուլիսը վերջացուց լաւատես եզրակացութեամբ մը.— Չընդհանրացնենք հարցը: Չեմ ուզեր յուսահատիլ եւ կ'ուզեմ Ֆրանսայի հետ մեր յարաբերութիւնները տեսնել բնականոն եւ բարեկամական գետնի վրայ: Մենք միշտ պատրաստ ենք ձեռք երկարելու՝ Ֆրանսայի կամ որեւէ այլ երկրի հետ գործակցելու համար, երբ անոնք որոշած են օգնել Թունուզի :

Մինչ այդ Թունուզի ֆրանսական դեսպան Ժորժ Կորս տեսակցութիւն մը ունեցած էր Արտաքին նախարար Մոքատէմի հետ: Իսկ ֆրանսական ընդհանուր հիւպատոսը՝ Բոյէր, յարաբերութեան մէջ մտած է բանտարկուած Ֆրանսացիներու հետ, այցելելով կեդրոնական բանտը:

Դեսպանատան շրջանակներուն համաձայն՝ բանտարկուած Ֆրանսացիներու առողջական վիճակը լաւ է :

ՆՈՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԻՐԱՔԻ ՄԷՋ

Զօր. Քասըմի առաջին դահլիճին ընկերային նախարարը՝ Նաժի Թալէպ Պաղտատի մէջ ձերբակալուած է, կարգ մը այլ անձերու հետ :

Միւս կողմէ, ազգայնական պարագլուխ Մոհամէտ Մահտի Քուպէ եւ քիւրտ պարագլուխ Խալէտ Նաքշպանտի իրենց հրաժարականը տուած են «Գերիշխան» խորհուրդի նախագահ Զօր. Նաժիպ Ռուպէյի որ իր կարգին պաշտօնազրկուած է:

Նաժի Թալէպի ձերբակալութեան պատճառը եղած է ընկերային նախկին նախարարին խիստ քննադատութիւնը, ուղղուած «Ժողովուրդի գերագոյն ատեան»ի նախագահ գնդապետ Ֆատհիլ Ապաս Մահտաուիի դէմ: Թալէպ կ'ամբաստանէր «Ժողովուրդի ատեան»ին նախագահը, որ կողմնակալութիւն ըրած է գնդ. Արէֆի դատավարութեան ընթացքին եւ համակրանք ցոյց կու տայ համայնավարներուն :

Գնդ. Մահտաուի, որ անծանօթ մարդ մըն էր, մէկ օրէն միւսը դարձաւ զինուորական ատեանին նախագահ եւ սկսաւ դատել «նախկին վարչակարգի դաւաճան տարրերը», ինչպէս նաեւ նասրեան շարժումին կողմնակից դաւադրութիւններու հեղինակները: Ինչպէս կը հաղորդէ մամուլի ֆրանսական գործակալութիւնը, գնդ. Մահտաուի իրաւաբանական ոչ մէկ կրթութիւն ստացած է, այսուհանդերձ իր հաստատած դատարանէն քաղաքական յայտարարութիւններ կ'ընէ. այս պարագան ցոյց կու տայ թէ Գնդապետը իրաքեան յեղափոխութեան երկրորդ դէմքը դարձած է եւ զօր. Քասըմէ յետոյ երկրին զօրաւորագոյն մարդը կը համարուի :

ՔԱՍԸՄ.— ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԶԷՆՔԵՐ ԿԸ ՂՐԿԵՆՔ ԱԶԱՏԱԳՐ. ՃԱԿԱՏԻՆ

Վարչապետ Քասըմ մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարեց թէ Իրաք շաբաթը երկու-երեք անգամ արդիական զէնքեր կը ղրկէ Ալժերիոյ ըմբոստներուն: Զօր. Քասըմ աւելցուց թէ Իրաք պատրաստ է առանց պայմանի պաշտպանելու արար որեւէ երկիր, յարձակման պարագային Քասըմ ճշդեց թէ իր քաղաքականութիւնը հիմնուած է «դրական չէզոքութեան» վրայ միջազգային հարցերու մէջ եւ համագործակցութեան վրայ Միջին Արեւելքի մէջ, արաբական երկիրներու հետ :

Քասըմ ըսաւ որ իրաքեան բանակը լաւ զինուած է եւ պատրաստ իր հողին ամէն մէկ թիզը պաշտպանելու եւ ետ մղելու որեւէ յարձակում: Ակնարկելով Պաղեստինի, Քասըմ ըսաւ Իրաքի լրագրողներուն.— Ձեզի կ'ուզեմ ըսել որ արաբական հողէն ամէն մէկ գրաւուած թիզը ետ պիտի առուի: Ամէնքդ ալ գիտէք, որ Ալժերիա կը կռուի իրաքեան զէնքերով : եւ պիտի բազմապատկենք մեր ղրկած արդիական զէնքերու քանակը :

× Գրած էինք առջի օր որ Ճամիլի հրամանով 15 օրուան համար արգիլուած էր համայնավար օրաթերթը, բայց համայնավարներու բողոքին վրայ Քասըմ ետ առաւ արգելքը եւ կը կարծուի թէ Ճամիլ հրաժարած է իր պաշտօնէն (ազգային ուղղութեան նախարար էր) թէեւ այս լուրը չէ հաստատուած :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Ապահովութեան Նախարարութիւնը կը հաստատէ թէ Տրեզտի մէջ բազմաթիւ ուսանողներ ձերբակալուած են, աւելցնելով թէ անոնք կը պատկանէին «Ուսանողական ազգային - համայնավար դաշնակցութեան» մը եւ սերտ յարաբերութիւններ ունէին Արեւմտեան Պերլինի սպասարկութեանց հետ: Կառավարական զեկոյցը կը շեշտէ նաեւ, թէ այս ուսանողները հակայեղափոխութիւն մը կը պատրաստէին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ բանակցութիւնները Պարսկաստանի հետ ձախողեցան անակնկալօրէն: Պարսկաստանի վարչապետը՝ Տոքթ. Էկպալ բացատրեց թէ ամէն ապահովութիւն տուած է Խ. Միութեան որ Պարսկաստան երբեք իբրեւ հակախորհրդային խարիսխ պիտի չծառայէ : Միւս կողմէ խորհրդային կառավարութիւնը Պարսկաստանի վրայ կը ձգէ բանակցութեանց ձախողութեան պատճառը , թէեւ պարսկական կառավարութեան դիմումին վրայ էր որ խորհրդային պատուիրակութիւն մը Թեհրան գնաց :

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ կը շարունակուին Անգլիոյ, Թուրքիոյ եւ Յունաստանի արտաքին նախարարներու խօսակցութիւնները, որ երեքներու ժողով մը կը պատրաստեն յառաջիկայ շաբթուան համար: Կարեւոր հարց է թէ յոյն Կիպրացիները եւ Թուրք Կիպրացիները իրենց ներկայացուցիչը պիտի ունենա՞ն այդ ժողովին: Անգլիացիք կ'աճապարեն որովհետեւ Մաքմիլըն Մոսկուա պիտի մեկնի Փետրուար 21ին: Գարամանլիս եւ Մենտէրէս Աթէնք եւ Անգարա վերադարձած են :

ԹԻԹՕ - ԳԱՐԱՄԱՆԼԻՍ - Մենտէրէս տեսակցութիւն մը տեղի պիտի ունենայ ի մօտոյ: Կը կարծուի թէ երեք վարչապետները պալքանեան խնդիրներու շուրջ պիտի խօսին: Նոյն աղբիւրին համաձայն (Աթէնքի Ակրոպոլիս թերթը) Գարամանլիս Կիպրոս պիտի երթայ եւ Մենտէրէս՝ Յունաստան :

ՆՈՐ ՖՐԱՆՔԸ հրապարակ պիտի ելլէ աշնան: Անունն ալ պիտի ըլլայ ԷՆ - ԷՖ (Նոր Ֆրանք): Նոր եւ հին դրամները պիտի գործածուին միաժամանակ: 100, 50 եւ 10 ֆրանքնոց թղթադրամ պիտի ըլլայ, կը կարծուի նաեւ թէ 500նոց նոր ֆրանք մը ըլլայ (ներկայ 50.000ի համապատասխան):

ՆԱԽԿԻՆ ՆԱԽԱԳԱՀ Վէնսան Օրիօլ հրաժարեցաւ ընկերվարական կուսակցութենէն որուն անդամ էր 1905էն ի վեր: Օրիօլ որ քանի մը տարի է տարակարծութիւններ ունէր արդէն կուսակցութեան հետ նամակ մը գրած է Կի Մոլէին յայտնելով որ կը ստիպուի նման քայլ մը առնել: Օրիօլ կը յիշէ իր կապերը Ժորէսի, Պլումի, Ժիւլ Կէտի հետ, տեղական մամուլը դիտել կու տայ թէ կրնար աւելցնել նաեւ Տանիէլ Մայերի... Արդարեւ այս վերջինին հետ իր ունեցած բարեկամութիւնն է որ պատճառ դարձած է հրաժարման: Կուսակցութեան նախավերջին համագումարին (Թուլուզ) մինչ Օրիօլ կը սպասէր որ պատգամաւորներ իրեն այցելութիւն մը տան (Միւրէ) իբրեւ վեթերան ընկեր, միայն Մայէրը եկած էր ...:

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ԴԵՄՈԿՐԱՏ ծերակուտական Մէնսֆիլտ թելադրեց որ երկու Գերմանիաները իրենք իրենց կարգադրեն գերմանական հարցը: Ծերակուտականը անհանդուրժելի կը գտնէ որ պատերազմէն այսքան ետք Դաշնակիցները միջամուխ ըլլան այնպիսի հարցերու որ միայն Գերմանիոյ կը պատկանին : Մէնսֆիլտ աւելցուց որ Ատլանտեան Ուխտը պէտք չէ առանց լուրջ ուսումնասիրութեան մը հեռացնէ Ռափացքիի ծրագիրը, կամ Իտընի ծրագիրը :

ԳԱՍԹՐՕ դիմում ըրաւ Տոմինիկեան կառավարութեան, որ Քուպայի յանձնէ նախկին Նախագահ Պաթիսթա իբրեւ «պատերազմական ոճրագործ :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ զանազան շրջաններուն մէջ մշուշի թանձր խաւ մը կայ: Անգլիոյ մէջ, մշուշի հետեւանքով չորս միլիոն հոգի հարբուխ եղած են: Միւս կողմէ, Լոնտոնի, Պրիւքսէլի, Տիւսէլտորֆի, Ամսթէրտամի, Միւնիխի, ինչպէս նաեւ Պուրժէի եւ Օրլիի օդակայաններուն մէջ երթեւեկը դադրած է :

"ՓՈՔՐԻԿ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ"

Գ.

Քանի մը խօսք նաեւ ձեռնարկին մասին իբրեւ պատմական իրողութիւն :

Առաջին ձեռնարկը չէ այս՝ մեր պատմութեան մէջ, բայց ունի իր նորութիւնը: Վանքերու կատարած մշակութային դերէն ետքը, որ չի կրնար կրկնուիլ այլեւս, անհրաժեշտ է ուժ տալ գիւղատընտեսական միաբանութեան, որ մշակոյթի պահպանումը կը դնէ տնտեսական պայմաններու ապահովութեան մէջ : Մենք նպատակ ունինք որբաւան հրաւիրել խումբ մը հայ գրողներ, որպէսզի նստին եւ ստեղծագործեն: Հայ գրողը լուսանըկարիչ մը եղած է, բայց ոչ ստեղծագործ մը, — ան չէ կրցած հիմնել հոգեկան յեղաշրջումի տեսիլներ, ընկերային ու մըտաւորական նոր կեանքի հորիզոններ, ոչ թէ անոր համար որ ծոյլ է իր երեւակայութիւնը, այլ անոր համար որ կը տառապի տնտեսական մտահոգութիւններով: Մենք կ'ուզենք հայ գրողին տալ ինքնամփոփումի պահ մը, որպէսզի պեղէ իր տաղանդին դաշտը եւ նկարէ նոր աշխարհի նոր հորիզոններ:

Ծրագրած ենք հիմնել նաեւ մեծ տպարան մը՝ հրատարակելու համար որբաւանին մէջ հաստատուած գրողներուն գործերը եւ հին հազուագիւտ էջեր, — պէտք է մատենադարաններէն ընտրանքով դուրս հանել եւ ժողովուրդին սեփականութիւնը դարձնել մոռցուած գիրքեր եւ յօդուածներ, որոնց ընթերցումը կրնայ օգտակար դառնալ ներկայիս: Այս հրատարակութիւններով որբաւանը կը յաջողի կազմել հարուստ մատենադարան մը :

Մենք անտարբեր կը մնանք ազգակորուսման վախերուն եւ վայ-բերան հառաչներուն, — մենք, արդիական եւ յեղափոխական, տարբեր ըմբռնումներ ունինք ազգութեան եւ հայրենիքի մասին, տարբեր տեսակէտներ՝ մեր հին պատմութեան մասին, եւ նոր յոյսեր՝ քաղաքական տարբեր ծրագիրներէ եւ ուղղութիւններէ: Մենք, շինարարներ, իրական եւ գործնական ձեւ կ'ուզենք տալ մեր խօսքին՝ այն կառուցումներով, որոնք կը տարբերին... դամբարանային կառուցումներու վարպետներու գործէն, — եկեղեցիի պատ չենք բարձրացներ մենք, (արդարեւ ի՞նչ է եկեղեցին եթէ ոչ դամբարան՝ հարուստի մը փառքով լեցուած, յիշատակարան՝ մահուան պատրաստուող բազմութիւններու մխիթարութեան համար):

Մեր ձեռնարկը, վերջապէս, թելադրանք մըն է, պահանջ մը գաղութները կազմակերպելու: Եւ առաջին փորձ: Ատոր համար հիմնեցինք այս կայանը :

Ծիծաղելի՛ է Նասիոն Միւռէի գաղափարը (իր շուրջը պատ քաշած ազգութեան պատկերը): Մինչեւ աւատապետութեանց կործանումը՝ հայրենիքը գաւառ մըն էր միայն, մեկուսի աշխարհ մը՝ որ գետերով կամ լեռներով կը փակուէր հարեւանին ոտնձգութեանց առջեւ: Յետոյ հայրենիքը դարձաւ, հաղորդակցութեանց դիւրութեան աստիճանական զարգացումով, պետական դաշնակցութիւն՝ այն չափով որ տնտեսական եւ մըշակութային ուժերը խորտակիչ հարուածներ կու տային հին սահմաններուն, ներսէն եւ դուրսէն :

Պատմութեան այս ցուցումներուն առջեւ՝ կարելի՞ է այլեւս դրօշ պարզել ձուլումի վախին դէմ: Ընդհակառակն, պէտք է ուսումնասիրել ձուլումի գիտութիւնը, ձուլելու համար մեզ չափու վրայ, եւ ձուլելու համար օտար տարրը՝ ըստ մեր մարսողական կարողութեան, բայց միշտ յանուն յառաջդիմութեան՝ քաղաքակրթութեան ճամբուն մէջ: Օրինակ առնենք մեր Ե. դարէն, ոսկեդարու մեր հանճարներէն, որոնք ձուլեցին մեզ քրիստոնէութեան մէջ եւ քրիստոնէութիւնը ձուլեցին մեր մէջ, շաղուեցին միջերկրականեան եւ ասիական մշակոյթը մեր հոգիին հետ, ինչպէս Հելլէնները, ժամանակին, առին (Պարսիկները կ'ըսեն գողցան) եգիպտական, իրանեան եւ հնդկական քաղաքակրթութիւնը եւ սնանեցան անով:

Վերջապէս, ի՞նչն է որ կը կոչուի ազգանիշ, — ինքնապաշտպանութեան համար (ծածկուելու նպատակով թշնամի աչքէն), կ'ըսեն բնապատմագէտները, գորտը կանանչ կը հագնի՝ որպէսզի կարենայ թաքնուիլ կանանչ ջուրերուն ու լօռերուն մէջ: Ժողովուրդները եւս, պատմութեան արշալոյսին մէջ, նման ազգանիշեր ունէին՝ իբրեւ պահպանակ իրենց ինքնութեան, — իրենց ազգային սովորութիւնները, ցեղային աւանդութիւնները եւ կենցաղը :

Բայց ամէն դար իւրայատուկ ձեւ մը ունի ինքնապաշտպանութեան, — հետեւի՛նք մեր դարուն, որ կ'ուսուցանէ իրերաթափանցում (էնթէրփէնէթրասիոն) :

Կը դիմանայ այն ժողովուրդը միայն, որ կարողութիւնն ունի ձուլուելով ձուլելու: Ոչ թէ քարանալու: Մենք որ հրեայ քրիստոնէութիւնը ձուլեցինք եւ կերտեցինք նոր վարդապետութիւն մը ըստ մեր պատկերին, կրնանք տակաւին մարսել օտար մշակոյթներ: Ապացոյցը այն է որ՝ տարիներէ ի վեր, մեր մամուլին մէջ, ողբ կը հիւսեն հայ գրականութեան եւ լեզուին վրայ, բայց ահա հասեր են երիտասարդ գրողներ, որոնց լեզուն տասն անգամ աւելի գեղեցիկ է քան երկու պատերազմներէն առաջ հասած գրական սերունդին լեզուն. ահաւասիկ հասեր են երիտասարդ մտաւորականներ, որոնց հմտութեան պաշարը աւելի ծանր է քան նախորդ սերունդներու համայնագիտական ծանօթութեանց բեռը. եւ դեռ ի՛նչ տաղանդներ, ի՛նչ ստեղծագործ ուժեր, որոնք կրնան մրցիլ եւրոպական ուժերու հետ: Եւ այս ծաղկումը այնպիսի ժամանակներու եւ պայմաններու մէջ, որոնք ձախողութեան պիտի մատնէին հին սերունդը՝ եթէ ապրած եւ աճած ըլլար նոր սերունդին տեղ :

Ու կ'ըսենք ու կը կրկնենք քաղաքականութեան եւ մշակոյթի հին վարպետներուն.— Հսկայական յեղաշրջումներ կատարուած են ամէ՛ն գետնի վրայ, եւ այլեւս բառերը չունին իրենց հին իմաստը: Ուստի կ'աղաղակենք հայրենասիրութեան եւ ազգապահպանումի մեր տիրացուներուն.— Հսկայական յեղաշրջումներ կարէք «Մայր – Հայաստան»ի պատկերը, եւ ո՞ր պատուհանին դէմ կ'ուզէք՝ կախեցէք զայն, բայց գիտցէք որ մեզի համար նոյնքան նուիրական է գաղութը իր պատմական մշակութային կեանքով եւ նոր ժամանակներու կարելիութիւններով : Մենք, որ դաստիրք փախած ենք եւ գաղթականութիւն ուսած, մենք որ կը սիրենք հինը՝ իբրեւ թանգարանային նիւթ, եւ նորը՝ իբրեւ գարնանային աւիշ, կը փափաքինք վերանորոգել մեր ազգային կեանքը, հետեւելով բոլոր երկիրներու բոլոր շարժումներուն, քաղաքական ամէնէն յանդուգն վարդապետութեանց եւ յեղափոխութեանց, մերժելով մնալ թաղուած սահմաններու մէջ: Սահմա՞ն, — բայց ի՞նչ խենթ բառ է ատիկա: Օդանաւը շատո՛նց քանդած է նիւթական սահմանը, իսկ ձայնասփիւռը՝ մշակութային սահմանը: Վաղը Երեւանի ձայնասփիւռը, իր «Հայաստանի ժամով», սահմանէ սահման եւ երկրէ երկիր պիտի հասցնէ Հայ Օփերային երգը եւ Հայ համալսարանին խօսքը, եւ մենք այս որբաւանին մէջ պիտի կրնանք հետեւիլ մայր - հայրենիքի դասախօսութեանց, նոյնիսկ թատերական ներկայացումներուն՝ երբ զարգանայ պատկերասփիւռը (թէլէվիզիոն): Այն ատեն, ինչո՞ւ Հայը չմնայ Հայ, — այո՛, մնալ Հայ, մերն է նաեւ այդ մտահոգութիւնը, մինչեւ որ հայ մշակոյթը գտնէ իր աւազանը, մինչեւ որ հայ միջերկրականեան իմացականութիւնը վերադառնայ պատմափիլիսոփայական կլիման:

Այս առաքելութեամբ գինովցած՝ կ'աշխատինք ընդարձակել եւ զօրացնել մեր գիւղատնտեսական միաբանութիւնը: Մխիթար աբբահայր անշուշտ չէր կրնար առաջին օրէն երեւակայել պատմական մեծ ակօսը զոր գծեց յետագային իր վանքով մեր մշակոյթի պատմութեան մէջ: Բայց մեր միաբանութեան ղեկավարները այժմէն կը պատկերացնեն այն վերածնունդը, որ պիտի ստեղծուի որբաւանին ձեռնարկով: Մխիթար աբբահայր շատ աւելի աննպաստ պայմաններու մէջ սկսաւ իր գործը քան մենք :

Վաղը, Հայաստան պիտի հարցնէ արտասահմանի.— Ի՞նչ ըրիր այսքան տարի: Մենք ցոյց պիտի տանք մեր որբաւանը իր աշխատանքով ու ժառանգով: Այն հրաշքով, որ ստեղծուեցան լաւագոյնս օգտագործելով հայկական դրամագլուխները, — կապելով հողին: Ուրիշներ բըրըսթի վերածեցին հայկական դրամագըլուխը, — գժո՛խքը թող ուտէ իրենց գըլուխն ալ, իրենց դրամագլուխն ալ: Այդ ապիկարներն էին արդէն, որ չգիտցան վարել մեր գաղթային հոսանքները: Չեմ ուզեր խօսիլ անոնց մասին, որոնք Փոքր Ասիոյ աղէտին յաջորդող օրերուն՝ չկրցան «ջրանցքի մէջ դնել» գաղթային հոսանքը, — քաղաքական ահաւո՜ր սխալ, որ հին պատմութիւն է այլեւս : Բայց ի՞նչպէս չդատապարտել անոնք, որ տակաւին այսօր կը շարունակեն նոյն մեղաւոր գործունէութիւնը, — Հայկակա՜ն միխոնարիսմը, նոր գաղթականներու ապրանք հայթայթելու սովորութիւնը : Օ՜ սատիֆ ուրախութիւն մուրացկան պահելու՝ ողորմութիւն տալու համար միայն: Աշխատա՜նք, աշխատա՜նք տուէք, եւ աշխատի՛լ սորվեցէք դուք ալ, փոխանակ եղը գործածելու մալէզին հետ յանդկազմելու ...:

Ու մինչ պետը կը խօսի, այսպէս, արջասպ թափող լեզուով մը, մատներս ուժգնօրէն կը սեղմուին ափիս մէջ: Յանկարծ կը հնչէ երգ մը, ռազմունակ եւ միժախանձ, — ամբողջովին պղինձ է ձայնը, բայց կը պարփակէ մելամաղձոտ երանգ մը եւս, որ շատ կը յիշեցնէ յեղափոխական երգ մը, «Բունտ» (ըմբոստութիւն). —

Յոլան ցայտեն փառք աստեղն Հայկայ,
Տան Սասանայ հաս օր վրիժուց ·
Յարեւմտից դիմէ Պապ արքայ
Լծեալ հեղէն ջոկս առիծուց :

յԱնյուշն ի բերդ յուշ տուք Արշակայ,
Վերականգնին վաշտք Վասակայ ,
Ի ներմակ նարտուկ սլացեալարծուապէս,
Դիմէ սկայաքայլ դիմօք բոցակէզ
Քաջակորովն Մուշեղ
Յառեալ ի Պարս ակն ի շեղ :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(3)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ "ՀԱԿԱԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ" ԽՄԲԱԿԸ

Նիւ Եորք Հերալտի աշխատակիցներէն Թոմ Լամպէրթ ստորագրած է հետեւեալ յօդուածը :

Խ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան 21րդ համագումարին մէջ արտասանուած հարիւր հազարաւոր բառերէն մէկ կարեւոր մասը ուղղուած էր «հակակուսակցական խմբակ» անունով ճանչցուած անձերուն դէմ :

Այս այն խմբակն է, որ փորձեց Խրուշչեւը գործէ հեռացնել եւ 1957ի Յունիսին ձախողեցաւ իր փորձին մէջ:

Երբ 1957 Յունիս – Յուլիսին առաջին անգամ հրապարակուեցաւ «հակակուսակցական խմբակ»ին գոյութիւնը, կը յիշուէր միայն չորս հոգիներու անունները— նախկին վարչապետներ Մալենկով, Մոլոթով, եւ Քականովիչ ու Շեփիլով, ո –

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒՄՆԵՐ ՌՈՒՄԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Կ. Վէյկանտ, 1921ին հրատարակուած իր մէկ գործին մէջ կը կարծէ, թէ գետերու եւ տեղերու սլաւական կամ թաթարական անունները դրուեցան մինչեւ ԺԳ. դար, թուական մը, երբ Մոլտովայի հողամասը գրաւուեցաւ Մոլտովացիներու կողմէ, որոնք ռումանական անուններ տուին դեռ սլաւական կամ թաթարական անուն չունեցող կարգ մը գետերու կամ կարգ մը բնակավայրերու, որոնք ստեղծուեցան աւելի ուշ: Մ. Վ. Սերկիեւսկի ցոյց կուտայ, միւս կողմէ, Պեսարապիոյ տեղանուններուն վերաբերեալ 1946ին գրուած իր մէկ աշխատութեան մէջ, թէ 1395ին Ալեքսանտր Ջել Պունի կողմէ Հոթինի գրաւումով ծաւալեցաւ Մոլտովացիներու տիրապետութիւնը նաեւ դէպի հարաւ: Բայց միեւնոյն թուականին (ԺԴ. դարու վերջը), Մոլտովացիները գտան արդէն գետերը եւ տեղերը՝ սլաւական կամ թաթարական անուններով : Մ. Վ. Սերկիեւսկի կը յիշէ շարք մը տեղանուններ, որոնց ծագումը ան կը համարէ անորոշ, մութ: Կ'ուզեմ վերլուծել Մ. Վ. Սերկիեւսկիի յիշած ծագումը մութ եղող տեղանուններէն մէկ քանին, զոր ան հակամէտ է համարելու թաթարական, եւ ապացուցանելու, թէ իրր հիմք ունին հայկական անուններ, որոնցմով անուանուած է բնակավայրը : Կը կարծեմ թէ սոյն տեղանունները իրր թուական ունին ԺԴ. եւ կամ մինչեւ իսկ ԺԳ. դարերը, որովհետեւ հնագոյն համարելով Աքքերմանի եւ Քիլիայի մօտ գտնուած բնակավայրերը, ես Մ. Վ. Սերկիեւսկիի ուսումնասիրութենէն քաշեցի այն տեղանունները, որոնք պիտի վերլուծուին: Ակներեւ է, որ հայ վաճառականները եւ արհեստաւորները կը բընակէին քաղաքներու մէջ, բայց կային շատ հարուստ Հայեր, որոնք փախչելով իրենց հայրենիքէն, գնեցին վարելու հողեր կամ գիւղեր, որոնց տուին իրենց անունները :

Այսպէս՝ Մ. Վ. Սերկիեւսկի իր յիշեալ ուսումնասիրութեան մէջ իբրեւ մութ տեղանուններ կը յիշէ Կայտառ գիւղին անունը: Արդ, հայերէն լեզուի մէջ կայտառ ածականը կը նշանակէ առողջ, հուժկու, ուրախ: Ռումաներէն լեզուի մէջ եւս «վիթեազ» (քաջ) կամ «պըլան» (շէկ) որակականը դարձաւ յատուկ անուն կարգ մը սեփականատէրերու, որուն հետեւողութեամբ կազմուեցան Վիթե-զեշթ, Պըլընեշթ տեղանունները: Դարձեալ այսպէս, կարելի է բացատրել, կայտառ տեղանունը կայտառ ածականով, դարձած ժամանակի ընթացքին ընտանիքներու յատուկ անուն: Կայտառ տեղանուան պարագային չէ աւելցուած ռումանական սովորական մասնիկը, որ կը կազմէ տեղանունը, որովհետեւ հոս արդէն կը հանդիսանայ կայտառ անուան օտար բնոյթը, որ անիմաստ պիտի ըլլար Ռումանացիներու համար :

Դարձեալ նոյն ուսումնասիրութեան մէջ, Մ. Վ. Սերկիեւսկի կը յիշէ նորէն անորոշ ծագում ունեցող գիւղերու շարքին Գանգուրա գիւղը, որուն անուանումը կը համարեմ, նմանապէս, հայ անունով սեփականատէրի մը անունը: Շթեֆանի ժամանակ եղած հողատէրերու մէջ կը հանդիպինք Գանգուր անունով հողատէրոջ մը, որ սակայն, ոչ մէկ վաւերագրի մէջ կը յիշուի, թէ հայկական ծագում պէտք է ունեցած ըլլայ ան, այնպէս ինչպէս կը տեսնենք աւելցուած «հայ» որակականը Գալինիք, Քոչեա, Նիճել հողատէրերու անուններուն վրայ: Եւ սակայն, Խատու Գանգուր կը մատնէ ինքզինքը իր հայ ընտանեկան անունով, արդինք մակդիրի մը (որովհետեւ գանգուր կը նշանակէ գռուզ մազ ունեցող) այնպէս, ինչպէս իբրեւ հայ ինքզինքնին կը մատնեն Շոլթուզ Սարգիս, Հոթինի Փըրկըլապ Կոյեան, Իւան Արմէնչուք, Վարդիկ, Ակոբ, Քամարդան, Յովհաննէս եւայլն : Ես կապ կը գտնեմ Գանգուր անուան, — զոր կը համարեմ հայկական ծագում ունեցող, — եւ գանգուր գիւղի անունին միջեւ :

Այս շարքին մէջ յիշենք, նմանապէս Քոպանի գիւղը, զոր Սերկիւեսկի չի կրնար բացատրել թաթարերէն լեզուով: Արդ, սոյն գիւղին անունը կարելի է բացատրել հայերէնի խոպան բառով, որ կը նշանակէ չմշակուած հող: Կոկորդային Խ. հնչիւնին Ք.ի փոխուիլը կամ աղաւաղուիլը կրնանք հաստատել բուն իսկ Քուբլու Պուղա տեղանունով, որմէ առաջ եկաւ Քրտլըպուկա: Թերեւս մէկ ազդեցութիւնն է Խրիմի թաթարական լեզուին, որուն մէջ Ք.կը հնչուի յաճախ իբրեւ Խ. , ինչպէս խաթուն՝ քաթուն, քատըն, խաչան եւ քաչան, խասապ եւ քասապ եւայլն :

Յաջորդ թիւով պիտի ներկայացնենք հայկական ծագումով քանի մը տեղանուններ, վերջացնելով այսպէս, սոյն ընդարձակութեան մէջ մեր առաջին փորձը, որ առայժմ թերի է :

ՓՐՈՖ. ՎԼԱՏ ԲԸՆԸՑԵԱՆՈՒ

(4 Տար.)

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ամսագիր, Յունուար 1959, Թիւ 1, 212 Սթիւըրթ Սթրիթ, Պոսթըն :

րոնք «առաջին երկուքին միացան»: Բոլորն ալ կուսակցական եւ կառավարական աչքառու դէմքեր էին. առաջին երեքը անդամ էին կուսակցութեան Պրեզիտիումին, որ 1957ին կը հաշուէր 11 անդամներ. իսկ Շեփիլով թեկնածու էր այդ նոյն Պրեզիտիումին անդամութեան :

Անցեալ տարուան Նոյեմբերին, Խրուշչեւ «հակակուսակցական խմբակ»ին ցանկին վրայ աւելցուց նախկին վարչապետ Բուլկանինի անունը, խմբակին անդամներուն թիւը բարձրացնելով հինգի: Բուլկանինի անուանումը զարմանք չէր պատճառած, որովհետեւ ամէն ոք գիտէր թէ 1957 Յունիսին Խրուշչեւի հակառակորդներէն էր. բայց եւ այնպէս Խրուշչեւ թոյլ տուաւ որ Բուլկանին 15 ամիս եւս Պրեզիտիումի անդամ եւ ինը ամիս եւս Խ. Միութեան վարչապետ մնայ :

21րդ համագումարին ընթացքին, Լենինկրատի պատուիրակներէն մէկը ոտքի կանգնեցաւ եւ յայտարարեց թէ 1957 Յունիսին Պրեզիտիումին անդամ եղողներէն երկու հոգի եւս մաս կը կազմեն «հակակուսակցական խմբակ»ին. այս երկու նորագիրներն են՝ Փերվուխին եւ Սապուրով: Երկուքն ալ ընդունեցան իրենց վերագրուած յանցանքը: Ուրեմն, ցարդ ամբաստանուած եօթը հոգիներէն վեցը 1957ի Պրեզիտիումին նախկին անդամներէն են :

Քանի կը յառաջանային 21րդ Համագումարին աշխատանքները, այնքան կը շատնար «հակակուսակցական»ներու դէմ սկսած քննադատութիւնը եւ անոնց դէմ ցարդ գոյութիւն ունեցող ամբաստանութիւններուն վրայ կ'աւելնային նորանոր ամբաստանութիւններ ալ, ինչպէս՝ «շօվինիզմ» (ազգայնամոլութիւն) եւ «ճիզուիթական նենգութիւն»: Մամուլի էջերուն մէջ, «հակակուսակցական խմբակ»ին անդամներուն վերագրուած ամէնէն գործածական ածականներն են՝ «դաւաճան ... ուխտադրուժ .. դաւադիր ... արհամարհելի վարդապետականներ (տոկմաթիք) ... աղանդաւոր ... անջատողական ... քաղաքական սնանկացեալ ..»:

Մալենկովի վիճակուած է առաջին տեղը, եւ յաճախ խմբակը կը կոչուի «Մալենկովի խմբակ», որ «փորձեց համայնավար կուսակցութիւնը քայքայել ... մեր արտաքին քաղաքականութիւնը փոխել ... ազգային կենսական գործունէութեանց արգելք հանդիսանալ», Խրուշչեւի դանազան ծրագիրներուն հակառակիլ :

Ամբաստանութիւններուն եւ վարկաբեկիչ ածականներուն հետ զուգընթեր, կը տրուի նաեւ խմբակին գործունէութեան մանրամասնութիւնները: 1953 Մարտ վերջին, Սթալինի մահէն անմիջապէս վերջ, խմբակը «սկսաւ հակառակիլ Կեդր. Կոմիտէի հիմնական այն ծրագիրներուն, որոնք կը ձգտէին Խ. Միութեան տնտեսութիւնն ու մշակոյթը բարելաւելու»: Այսպէս, ամբողջ չորս տարի Խրուշչեւ ստիպուեցաւ բուռն պայքար մղել անհատներու, ինչպէս նաեւ իր անձին եւ տեսակէտներուն դէմ կազմուած մեծամասնութիւններու դէմ: 1955 տարուան Յուլիս ամսուն, պայքարը իր գագաթնակէտին հասաւ: Կեդր. Կոմիտէի մէկ ժողովին մէջ, կը քննուէր Խ. Միութեան եւ Եուկոսլաւիոյ փոխյարաբերութեանց խնդիրը, Մոլոթով հակառակեցաւ Եուկոսլաւիոյ հանդէպ բռնուելիք խրուշչեւեան ծրագրին. Մոլոթովի օրինակին հետեւելով, միւս հակակուսակցականներն ալ յարձակեցան Խրուշչեւի վրայ եւ ուզեցին զինքը համոզել թէ «սխալ ընթացքի» մէջ է:

1957 Յունիս 18ին, դէպքերը ալ աւելի սուր հանգամանք ստացան. հակակուսակցական խմբակը, կազմակերպուած ձեւով ուզեց արգելք հանդիսանալ 20րդ համագումարին տուած որոշումներուն գործադրութեան: Այդ պահուն է, որ Պրեզիտիումի անդամ հակակուսակցականները սկսան համրել Պրեզիտիումէն ներս ունեցած իրենց ձայները եւ այն եզրակացութեան հասան թէ «բաւականաչափ զօրաւոր էին կուսակցութեան եւ կառավարութեան քաղաքականութիւնը հիմնովին փոխելու համար», այսինքն՝ Խրուշչեւի ոտքին տակ օճառ քսելու համար: Խմբակը բաւական ձայն ունէր Պրեզիտիումէն ներս, բայց ոչ՝ Կեդր. Կոմիտէէն ներս, որուն Խրուշչեւ ներկայացուց Պրեզիտիումի ժողովին արդիւնքը: Կեդր. Կոմիտէի նիստին վերջաւորութեան, Խրուշչեւ յաղթական էր:

Մինչեւ այսօր, միայն Բուլկանին, Փերվուխին եւ Սապուրով հրապարակային կերպով խոստովանած են իրենց «հակակուսակցական» ոճիրները: Բուլկանինի խոստովանութիւնը կատարուեցաւ մէկուկէս ամիս առաջ, իսկ միւս երկուքինը՝ 21րդ համագումարին ընթացքին. բայց Համագումարը անկատար ու անբաւարար գտաւ Բուլկանինի եւ Փերվուխինի խոստովանութիւնները :

Առաջին չորս հակակուսակցականները— Մալենկով, Մոլոթով, Քականովիչ եւ Շեփիլով — տակաւին «խոստովանած» չեն իրենց յանցանքները, բայց վտարուած են Կեդր. Կոմիտէէն. անշուշտ նոյն ճակատագիրը կը սպասէ նաեւ Բուլկանինի, Փերվուխինի եւ Սապուրովի: Այս բոլորը՝ որպէս դաս ծառայելու համար ամէնքին, որ առ այժմ շատ վտանգաւոր բան է Խ. Միութեան մէջ՝ Խրուշչեւի հակառակիլը :

ՆՈՒՊԱՐ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ԿԸ ՀՐԱԺԱՐԻ ԻՐ ԴԱՏԷՆ

Ինչպէս յայտնի է, երկու տարի առաջ Նուպար Կիւլպէնկեան Անգլիոյ մէջ դատ բացած էր Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան դէմ, այն պատճառաբանութեամբ, որ այդ հիմնարկութեան վարիչները (վեց հոգի, որոնց շարքին են նաեւ Տոքթ. Փերտիկաօ եւ Գ. Կիւլպէնկեանի փեսան՝ Պ. Եսայեան) տարեկան տասը հազար անգլ. ոսկիի թոշակ մը կը ստանան հիմնարկութեան գործերով զբաղելու համար. մինչ Գ. Կիւլպէնկեանի կտակին մէջ այդ գումարը նշանակուած էր չորս հազար անգլ. ոսկի:

Արդ, Նուպար Կիւլպէնկեան ստիպուած հրաժարած է իր դատէն, տրուած ըլլալով որ փորթուկալեան դատարանը մերժած է ընդառաջ երթալ ներկայացուած բողոքին: Լոնտոնի «Տէյլի Մէյլ»ը կը գրէ թէ Ն. Կիւլպէնկեան չի հրաժարիր իր առարկութենէն, բայց դատը շարունակելու իրաւասութիւն չունի Անգլիոյ մէջ, քանի որ Հիմնարկութեան վարիչ մարմնին անդամներէն չորսը Փորթուկալցի են եւ հինգերորդը՝ Պ. Եսայեան, Փորթուկալ կը բնակի. արդ, Գ. Կիւլպէնկեանի կտակը գրուած էր Փորթուկալի մէջ, ըստ Փորթուկալեան օրէնքին, եւ այս երկրին դատարանին վճիռը վերակշիռ հանգամանք կը ներկայացնէ հարցին մէջ: Ասկէ զատ նոյնիսկ եթէ անգլիական դատարանը Նուպար Կիւլպէնկեանի ի նպաստ վճռէր, մեծ հետեւանք մը չէր կրնար ունենալ այդ, որովհետեւ Գ. Կիւլպէնկեան համեմատաբար շատ քիչ դրամ ունէր Անգլիոյ մէջ (200.000 անգլ. ոսկի), որ ժառանգութեան մէկ հարիւրերորդէն ալ նուազ է :

Կիւլպէնկեան հիմնարկութիւնը,— կ'աւելցնէ անգլիական թերթը.— տարեկան չորսէն հինգ միլիոն անգլ. ոսկիի եկամուտ մը ունի: Մինչ Նուպար Կիւլպէնկեան իր հօրմէն ժառանգութիւն ստացած էր մէկ միլիոն տոլար (357.000 անգլ. ոսկի) եւ տարեկան որոշ եկամուտ մը (48 հազար անգլ. ոսկի):

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՎԵՆԵՏԻԿԻ Մխիթարեան Ուխտի աբբահայր Սերափին վրդ. Ուլուհոճեան, որ Թեհրան գացած էր Ջիլոյեան — Մխիթարեան վարժարանի հիմնարկէքի առթիւ, այցելութիւն մը տուած է Շահին, որուն հետ մօտ քսան վայրկեան մտերմիկ խօսակցութիւններ ունեցած է: Շահը գնահատած է պարսկահայութեան աշխատասիրութիւնն ու հաւատարմութիւնը եւ յաջողութիւն մաղթած՝ կառուցուելիք վարժարանին: Աբբահայրը արդէն Վենետիկ վերադարձած է :

ՊՈԼՍՈՅ մէջ, Գալըգիւղի Թաղականութեան նախկին ատենապետ Յովհաննէս Նորատունկեան Ս. Խաչ Դպրեվանքին կտակած իր կալուածները՝ երեք խանութ եւ անոնց ետեւ գտնուող ընդարձակ հողերը :

ՊՐԱԶԻԼԻՈՅ խորհրդարանի անդամ վերընտրուած է Պ. Գարլոս Խրլաղեան, որուն անունը կապուած է ներկայ օրէնսդրութեան համար մղուած պայքարներուն: Խրլաղեան մեծ փորձառութեան տէր մէկն է եւ մասնագէտ մը՝ ընկերային հարցերու :

ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Այս տարի եւս, Վարդանանցի առթիւ, Մուրատեան վարժարանի հանդէսը տեղի ունեցաւ մեծ յաջողութեամբ դպրոցին թատերասրահին մէջ, կիրակի կէսօրէ վերջ խուռն բազմութեան մը ներկայութեան :

Յայտագիրը կը պարունակէր երեք գլխաւոր թատերական ներկայացումներ՝— ողբերգութիւն մը եւ երկու զաւեշտներ, որոնցմէ մէկը ֆրանսերէն :

Նախ ներկայացուեցաւ հայերէն ողբերգութիւնը «Աղաւարդ իշխանը». գլխաւոր դերակատարներն էին Ռստանիկ Գաբրիէլեան՝ «Աղաւարդ իշխանը», զաւակը «Արտաւազդ» Գառնիկ Մենեշեան, «Արխատեսի» դերը ստանձնած էր Վարդգէս Սօլաքեանը իսկ «Հրանդ» զօրավարին դերը կատարեց Յակոբ Սանճեան :

Մակեդոնացի զօրապետին դերը՝ Սարգիս Յակոբեան, Նէօփթոլեմօսի անունով՝ անոր որդւոյն դերը կատարեց Գեղամ Գեւոնեան :

Դերակատարները իրենց դերերը կատարեցին զգայնութեամբ եւ ապրումով: Տարազները շատ ճոխ էին եւ ներկայացումը պատրաստուած էր խնամքով :

Մեծ հաճոյքն ունեցանք լսելու երիտասարդ ջութակահարը՝ Սեդրակ Գուլագսըզեան, որ կը խոստանայ փայլուն ապագայ մը: Բ. եւ Գ. կարգերէն իտալերէն արտասանեցին Տ. Նազարէթեան՝ «Աշունը» եւ Պ. Պալթայեան՝ «Անհունը»:

Յայտագրին Բ. մասը կը կազմէր Ֆրանսերէն զաւեշտը՝ «330րդ յօդուածը» Ժորժ Գուրդըլինէն :

Կարապետեան Անդրանիկը կատարեց գլխաւոր դերը (Լա Պրիժ»),— դատապարտուած մը որ ինքզինք կը պաշտպանէ դատաւորներու դէմ, Ա. Կարապետեան բնատուր անժխտելի ընդունակութիւն մը երեւան բերաւ իր այս դերին մէջ, իր դիմախաղերով, շարժումներու եւ շեշտերու հարազատութեամբ :

Դատաւորին դերը կատարեց Ժիրայր Գասպարեան, իսկ փոխանորդինը Յակոբ Սանճեան, միւս դերակատարներն ալ խաղացին շատ բնական, պահելով խաղին ներդաշնակութիւնը :

Այս ներկայացումն ալ մեծ յաջողութիւն մը ունեցաւ եւ գնահատուեցաւ մանաւանդ ներկայ եղող ֆրանսացի եւ ուրիշ օտար հիւրերէ :

Յայտագրին Բ. մասէն վերջ առիթը ունեցանք ծափահարելու ուրիշ արտասանութիւններ,— իտալերէն «Դժոխքը» երկխօսութիւն մը Ա. կարգի աշակերտներէն, Ժիրայր Գասպարեանի եւ Միհրան Գանճեանի կողմէ :

Է. դասարանէն հայերէն արտասանեցին Վ. Խայիկեան «Ս. Մեսրոպ», Ժ. Մերճանեան «Խօսինք հայերէն», իսկ Ն. Փունարճեան «Զանգեզուր» :

Ֆրանսերէն արտասանեցին Մոլիէրէն կտոր մը՝ Պզտիկեան եւ Պուկուրլեան՝ Դ. կարգի աշակերտներ :

Ամէնէն վերջ ներկայացուեցաւ Յ. Պարոնեանի «Մեծապատիւ Մուրացկանները» Նորութիւն մըն էր նոյնինք Յ. Պարոնեանի երեւումը բեմին վրայ (Սագօ Յակոբեան) որ իր կենսագրականը ըրաւ համառօտ կերպով :

«Մեծապատիւ Մուրացկաններուն» դերակատարներն էին Ա. Կարապետեան՝ Աբիսողոմ աղային դերին մէջ: Գեղամ Գեւոնեան՝ լուսանկարիչին, իսկ բանաստեղծին դերը կատարեց Վարդգէս Պօյաճեան, եւ «Մանուկ» աղայինը Գասպարեան Ժիրայր :

Այս վերջին թատերգութիւնը, որ Տօնածառի հանդէսին ներկայացուած էր եւ որ մեծ յաջողութիւն էր ունեցած, եղած խնդրանքներու վրայ կրկին ներկայացուեցաւ, եւ այս անգամ եւս խլեց բուռն ծափահարութիւններ :

ՎԱՐԴԳԷՍ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

ԽՄԲ.— Սագօ Յակոբեանէն ետք, այսօր հրատարակելով վարժարանին ուրիշ մէկ աշակերտին թղթակցութիւնը, կը կարծենք որ լաւագոյն ապացոյցը կուտանք վարժարանին հայեցի դաստիարակութեան արդիւնքին. — մաքուր եւ յստակ հայերէն մը, ամփոփ նկարագրութիւն մը: Տեղական կրթական ծրագրին զուգընթաց, նման առաւելութիւններով օժտուած հայ երիտասարդներ կը պատրաստեն քանի մը նուիրուած վարդապետներ, դժուարին պայմաններու տակ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (349)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԻԸ.

ԵՐԵՒԵԼԻ ՔԻԹԸ

Նա մրմռթալով հեռացաւ, բայց ջրի փոխարէն մի աւել բերեց եւ սկսեց յատակը աւելել: Այդ աւելի հարկաւոր էր, մենք այդ մասին չէինք մտածել, որովհետեւ Հաջիի նշանաւոր յաճախորդներից՝ ով որ եկել էր, ով որ գնացել էր, իր հետքերը թողել էր յատակի վրայ: Այստեղ ընկած էին ձմերուկի բորբոսած կեղեւներ, խաղողի չանչեր, մսի ոսկորներ, չոր հացի կտորներ, կիսավառ մոմի պատառներ, որ աշտանակի փոխարէն կպցրած էին պատի վրայ,— եւ եթէ աւելացնենք նրանց հետ Հաջիի կեղտոտ փէսը, որ կռանալու եւ աւելելու միջոցին ընկաւ յատակի վրայ,— կարելի էր այդ սենեակը կատարեալ աղբանոց համարել:

Երբ Հաջին վերջացրեց իր աշխատանքը, մենք յայտնեցինք նրան մեր երկրորդ պահանջը, ասելով, որ լուացուելու ջուր բերէ: Նա դարձեալ չլսեց: Ինձ մնում էր՝ երկրորդ անգամ բռնել նրա ձեռքից եւ աղաղակել.— «Ջուր, ջուր»: Նա իբր ոչինչ չհասկացաւ: Հարկաւոր էր նշաններով հասկացնել, թէ ինչու համար էր ջուրը: Ես ձեռքս տարայ դէպի երեսս եւ լուացուելու ձեւեր ցոյց տուի: Նա էլ ձեռքը տարաւ դէպի պանդոկի բակը եւ ցոյց տուեց ջրի աւազանը, որի մէջ պղնձէ ծորակից ցած էր վազում ջուրը :

Դժուար էր որոշել, մե՞նք աւելի ծիծաղելի էինք երեւում Հաջիի աչքում, թէ նա՞ մեզ: Կարծեմ, մենք աւելի ծիծաղելի էինք երեւում: Երեւի, նա մտածում էր, այդ ինչ տեսակ ճանապարհորդներ են, որ ոչ ջրի աման ունեն եւ ոչ մի կապերտի կտոր :

Ես համբերութիւնս կորցրի. նրա դանդաղկոտութիւնը աւելի վրդովեցրեց ինձ. բռնեցի երկար ականջներից եւ, սաստիկ թափ տալով, գոչեցի.

— Գնա ջուր եւ մի օթոց բեր, լսո՞ւմ ես :

Հաջին զղջացաւ եւ շտապով դէպի ցած վազեց: Բայց իմ վարմունքը դուր չեկաւ Ասլանին :

— Ի՞նչ պէտք է արած,— պատասխանեցի ես,— այդ մարդիկը խնդրելու չեն սովորած, նրանց պէտք է հրամայել եւ մտրակով հրամայել ...

– Մենք բողոքում ենք մտրակի դէմ, եւ նոյնը մե՞նք պէտք է գործ դնենք,— ասաց նա :

Ես ոչինչ չպատասխանեցի :

Քանի րոպէից յետոյ վերադարձաւ Հաջին, բերելով իր հետ թէ ջուր եւ թէ մի օթոց :

— Օրհնած,— ասաց նա կիսածիծաղ եւ կիսավշտացած կերպով,— դէ ասա ջուր եմ ուզում, էլ զուր ես չարչարում ինձ: – Կարծես, նոր էր հասկանում, որ ես ջուր էի ուզում :

— Էլ ուրիշ ի՞նչ էք հրամայում,— դարձաւ նա դէպի Ասլանը.— շուկայից գնելու ոչինչ չունե՞ք :

– Դեռ եւս ոչ, երբ հարկաւոր կը լինի մի բան պատուիրել, կը կանչենք ձեզ,— ասաց Ասլանը :

Հաջիի դէմքի վրայ երեւաց դժգոհութեան նման մի բան: Նա այն բարի սովորութիւնն ունէր, որ պատրաստ էր իր սենեակները բոլորովին ձրի տալ իր յաճախորդներին, միայն թէ ամէն ինչ նրա ձեռքով գնէին: Բայց, միեւնոյն ժամանակ, նա ունէր մի այլ սովորութիւն, որ ամենահասարակ ուտեստներ, որոնցմով լի էր բազարը, երբ պահանջէիր նրանից, նա միշտ դժուարութիւններ կը յարուցանէր:

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՕՆ

Կազմակերպուած Փարիզի եւ շրջակա – յից Հայց. Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօ– նական Ընկերութեան կողմէ, տեղի պիտի ունենայ 11 Հոկտ. 1959, ժամը երեքին: Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ: Մանրամասնութիւնները յետագային: Նկատի ունենալ այս թուականը:

×

Սարգիս Պօղոսեանի արտասանական ե– րեկոյթը Փարիզի մէջ, Սալ Շոփէն, չո – րեքշաբթի, չորս Մարտ, իրիկուան ժամը 9ին:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանին սա– նուհիներու գեղարուեստական ցերեկոյ – թը Ապրիլ 19ին, Սալ Շօփէնի սրահին մէջ:

ՆՈՒԷՐ

Պոստոյէն Պ. Գինոսեան իր զաւկին ղինուորութենէ ողջ – առողջ վերադառ – նալուն առթիւ հազարական ֆրանք կը նուիրէ Հանգստեան տան (Մոնմորանսի), Լիոնի Հայոց եկեղեցիին եւ «Յառաջ»ին: (Ստանալ «Յառաջ»էն:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Յունաստանէն հայրենադարձ Տիկին Ե– ղիսաբեթ Սրապեան կը փնտռէ իր որդին Լեւոն Սրապեանը, ծնած 1910 Թուական– նին, Թուրքիա Աքշէհիր քաղաքը:

Կ'ենթադրուի որ յիշեալը ներկայիս կը բնակի Մարսէյլի մօտ ԼԱՌՈՋ արուար – ձանը: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել հետեւեալ հասցէին.— Շօ – սիւր Հանրի Ժամկոչեան, 150 բիւ տը Շաթու, Քոլոմպ, Սէն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեց. Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները փո – խան ծաղկեպսակի Այրի Տիկին Կիւլի Թամիզեանի մահուան առթիւ:

Պ. Սահակ Թամիզեանէ երեք հազար ֆրանք, Պ. Միսաք Ժամկոչ – եանէ երկու հազար ֆրանք: Այս առթիւ Թաղականութիւնս իր ցաւակցութիւննե – րը կը յայտնէ հանգուցեալին ընտանե – կան պարագաներուն:

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Հայ երիտասարդ մը գործ կը փնտռէ հայ հաստատութեան մը մէջ, ամէն կար– գի աշխատանքի համար: Կրնայ գիշերել նաեւ իր աշխատանքի վայրը:

Դիմել Յառաջի վարչութեան:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 19Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. Դ. ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻՆ

Ուրբաթ, Փետրուար 20, ժամը 21ին

SOCIÉTÉS SAVANTESի ՄԵԾ ՍՐԱՀԸ

8, RUE DANTON

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ՝ ԸՆԿԵՐՈՒՀԻ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

ԸՆԿ. ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ ԵՒ ՎԻԳԷՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Նոր Սերունդի կողմէ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ, ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ: ՍԵԴԱ ԹՈՐՈՍԵԱՆ, Ժ. ԱԶԸՔԿԷՕԶԵԱՆ եւ Օր. ԴԱՆԻԷԼԵԱՆ

Ծախքերու մասնակցութիւն 100 ֆրանք

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ՄԷՋ

ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆՆԵՐ

13 Փետրուար Ուրբաթ ժամը չորսին Տեառնընդառաջի նախատօնակ եւ ճրագա– լուցութիւն:

14 Փետրուար Շաբաթ օր ժամը 10ին Ս. պատարագ, Տօն Տեառնընդառաջի:

Մեծ պահքի առթիւ Արեւագալի արա – րողութիւն, պիտի կատարուի ամէն կի – րակի յաւարտ պատարագի Փետրուար 15 Կիրակիէն սկսեալ ժամը 11ին: Հոգեհան– գիստները կը կատարուին ժամը 10.30ին: Սիրով կը հրաւիրուի հասարակութիւ – նը:

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՊԱՏԱՐԱԳ

Շաւիլի եկեղեցւոյ յառաջիկայ պատա– րագը՝ Կիրակի 22 Փետրուարին:

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
— 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e) —

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ Փարիզի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբին, այս Կիրակի ժամը 16էն 22, Ազգ. Տան մէջ, 32 րիւ տը Թրէվիզ:

Հաճելի մթնոլորտ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմի – տէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21– ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄԲ.— Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէի եւ «Ռ. Միսաք– եան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժա– մը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընդ– հանուր անդամական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 20.30ին, մեր ակում – բին մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայու – թիւնը անհրաժեշտ է:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը չորսին, Քաֆէ լը Րէժանի մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկե – րուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՏԱՐՕՆ – ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր. Մի– ութեան ժողովը այս Կիրակի, ժամը չոր– սին, Քաֆէ Քլէր տը Լիւն (Փլաս տ'Ի– թալի): Օրակարգ՝ վարչութեան ընտրու– թիւն եւ զանազան հարցեր:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր.

DIMANCHE 15 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
ԿԻՐԱԿԻ 15 FÉVRIER 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8321 35EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4222

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

"Ն.Գ.Բ."ԷՆ ՎԵՐՋ "Հ.Գ.Բ."

Լատարեւ ծրագիրներով հրապարակ կ'իջնէին «Նահատակ Գրագէտներու Բարեկամներ»ը (Ն. Գ. Բ.):

Կը խոստանային կարճ ժամանակի մէջ լոյս ընծայել տասներկու հատորներ, իբրեւ առաջին շարքը իրենց Մատենաշարին:

Տպագրական ծախքերը ապահովելու համար դիմած էին բաժանորդագրական դրութեան: Առանձին հատորները կ'արժէին քսան ֆրանք: Կանխիկ երկու հարիւր ֆրանք վճարողները պիտի ստանային 12 գիրք, քսան առ հարիւր զեղչով:

1931ի բեղուն շրջանէն վերջ հրատարակչական գործը դանդաղեցաւ:

1932ին լոյս տեսաւ մէկ հատոր միայն (Զօհրապ): 1933ը աւելի բախտաւոր եղաւ: Հրատարակուեցան երկու գիրքեր (Չէօքիւրեան եւ Օհան Կարօ, մատենաշարին թիւ 7 եւ 8ը):

Լայնօրէն մեկնաբանելով իրենց հիմնական նպատակը, «Ն. Գ. Բարեկամներ»ը Մատենաշարին 5րդ հատորը նուիրած էին Արփիար Արփիարեանի, որ Մեծ Եղեռնէն շատ առաջ՝ 1908ին՝ իր հնչակեան ընկերներու եղբայրասպան գնդակին զոհ էր գացած:

Իսկ 8րդ հատորը յատկացուեցաւ Ն. Գ. Բ.ի հիմնադիրներէն Օհան Կարոյի, որ իբրեւ «կենդանի նահատակ» ապրելէ վերջ 27 ապրիլ 1933ին հրաժեշտ կուտար կեանքին՝ 43 տարեկանին:

Իններորդ հատորն եղաւ Երուանդ Օտեանի «Ընկեր Փանջունին», որ անտիպ գործ մը չէր:

Հիմնարկութենէն եօթը տարի վերջ միայն՝ 1937ին էր, որ լոյս ընծայուեցաւ տասներորդ հատորը, որ փակեց Մատենաշարին առաջին շարքը:

«Ն. Գ. Բարեկամներ»ը չկրցան յարգել իրենց խոստումը: Տասներկուքի փոխարէն տասը հատոր միայն տուին բաժանորդներուն, այն ալ՝ եօթը տարիէն:

Յայտնի էր, որ ո՛չ միայն տնտեսական յաջողութեան տագնապն էր ջլատած իրենց ճիգերը, այլ եւ նիւթ հայթայթելու, հրատարակութեան արժանի գործեր գտնելու դժուարութիւնն ալ մեծապէս ազդած էր իրենց վրան:

Հ. Արսէն Ղազիկեան մեծ աջակից մըն էր եղած իրենց: Վենետիկի Մխիթարեանց մատենադարանէն կ'օգտուէր՝ նահատակ գրագէտներու յօդուածները ընդօրինակելու համար թերթերու մէջէն:

Անոր մահը մեծ հարուած մը եղաւ իրենց համար:

Նիւթերու պակասը մէկ կողմէն, անտիպ գրքերու մթերքին չգտնուիլը միւս կողմէն ստիպեցին «Նահատակ Գրագէտներու Բարեկամները» փոխել իրենց անունը, որպէսզի չսահմանափակուին «նահատակ»ներու նեղ շրջանակին մէջ եւ գործունէութեան աւելի լայն հորիզոններ ունենան:

Ու համաշխարհային երկրորդ պատերազմի նախօրեակին դառնալով «ՀԱՅ Գրագէտներու Բարեկամներ» (Հ. Գ. Բ.) բկիզբը դրին նոր շարքի մը, որուն առաջին երեք թիւերը նուիրուեցան «Արդի հայ գրականութեան»: Արտասահմանի գրողները ունեցան երկու հատոր (թիւ 11 եւ 12 — 1939, 1941), իսկ Հայաստանի գրողները՝ մէկ հատոր (թիւ 13, – 1941):

1942ին վերադարձ դէպի հին սէրերը: Մեկենասի մը շնորհիւ լոյս տեսան Երուխանի «Ժողովրդական կեանքէ պատմուածքներ»ը:

Անկէ հետեւ դադար մինչեւ 1946, երբ հրատարակուեցաւ Ռուբէն Սեւակի հատորը:

Երեք տարի անգործութեան դատապարտուելէ վերջ, Հայ Գրագէտներու Բարեկամները յանկարծ դէպի ԺԹ. դար յետադարձ ուսում մը կատարելով, երկու հատորներով լոյս ընծայեցին Գարեգին Եպս. Սրուանձտեանցի Համով – Հոտովը (թիւ 16 – 17, 1949 – 50):

Ցետոյ դարձեալ լռութիւն՝ մինչեւ 1955, երբ հատոր մը նուիրեցին Եղիա Տէմիրճիպաշեանի (թիւ 18):

Ասիկա եղաւ իրենց կարապի երգը:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆԳԼԻԱ ԸՆԴՈՒՆԵՑԱՒ ԿԻՊՐՈՍԻ ԾՐԱԳԻՐԸ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ – ԹՈՒՐՔԻԱ – ԱՆԳԼԻԱ ԺՈՂՈՎ՝

●

ՄԱԿԱՐԻՈՍ ԱՐՔ. ԼՈՆՏՈՆ ՀՐԱՒԻՐՈՒԱԾ

Ցիւրիխի համաձայնութենէն 48 ժամ յետոյ, Անգլիա ընդունեցաւ Յոյներու եւ Թուրքերու ներկայացուցած առաջարկը՝ Կիպրոսի հարցին լուծման շուրջ: Լոնտոն որոշեց նաեւ անմիջապէս ժողով մը գումարել՝ Յոյներու եւ Թուրքերու մասնակցութեամբ:

Արտաքին երեք նախարարները՝ Լոյտ, Աւերոֆ եւ Զորլու համաձայնեցան, որ ժողովին հրաւիրուին նաեւ Կիպրոսի յոյն եւ թուրք համայնքներու ղեկավարները՝ Մակարիոս Արք. եւ Տոքթ. Քիւչիւք:

Ժողովը պիտի բացուի երեքշաբթի՝ Անգլիոյ Արտաքին նախարար Սելվին Լոյտի նախագահութեամբ: Խօսակցութիւնները պիտի հիմնուին Ցիւրիխի մէջ պատրաստուած ծրագրին վրայ:

Բանակցութիւնները պիտի տեւեն երկու օր (երեքշաբթի եւ չորեքշաբթի). պարագայ մը՝ որ ցոյց կուտայ թէ երեք երկիրները շուտով վերջնական համաձայնութեան պիտի յանգին: Նախապատրաստական աշխատանքները կատարուած են արդէն Արտաքին երեք նախարարներու կողմէ: Այս վերջինները հանդիպում մը պիտի ունենան նաեւ երկուշաբթի օր՝ ամէն ինչ կարգի դնելու համար:

Լոնտոնի քաղաքական շրջանակները կը մտածեն թէ Անգլիոյ ներկայացնելիք առաջարկները շատ մօտ պիտի ըլլան Յոյներու եւ Թուրքերու պատրաստած ծրագրին, քանի որ էական պայմանը յարգուած է եւ Մեծն Բրիտանիա պատերազմական իր խարիսխները պիտի կարենայ պահել կղզիին մէջ:

Այսուհանդերձ, կը մնան երկու հարցեր.

1.— Անգլիական կառավարութիւնը գերիշխանութիւն կը պահանջէ իր տրամադրութեան տակ դրուած խարիսխներուն վրայ:

2.— Կիպրոս բրիտանական Համայնապետութեան անդամ պիտի ըլլա՞յ թէ ոչ:

Մակարիոս Արք. կը համարուի Կիպրոսի յեղափոխութեան ռահվիրան: Անոր Լոնտոն ժամանումը հանրային կարծիքին մէջ որոշ դժգոհութիւն մը պիտի յառաջացնէ: Միւս կողմէ, պահպանողական կուսակցութեան աջ թեւը լուրջ մտահոգութիւններ յայտնեց Ցիւրիխի համաձայնութենէն ետք: Պատասխանելով այս բոլորին, Արտաքին նախարար Լոյտ յայտարարեց թէ Անգլիա իր գերիշխանութիւնը պիտի պահէ Կիպրոսի խարիսխներուն վրայ:

Կիպրոսի անգլիացի կառավարիչ Ֆութ ուրբաթ օր Լոնտոն գնաց, ուր կանչուած էր կառավարութեան կողմէ: Ֆութ կարգ մը յայտարարութիւններ ըրաւ, Ցիւրիխի համաձայնութիւնը «հրաշքի» նմանցնելով «ինչ որ լաւ մեկնակէտ մըն է նոր տարուան համար»:

Հելլենեւթրքական համաձայնութենէն անմիջապէս յետոյ Կիպրոսի մէջ ազատ արձակուեցան 41 Յոյներ, որոնք ձերբակալուած եւ առանց դատավարութեան բանտարկուած էին: Նոյն պայմաններու մէջ՝ 1100 Յոյներ տակաւին կը պահուին կեդրոնացման կայաններու մէջ:

Այս բոլորէն ետք, կը սպասուի երեքշաբթի եւ չորեքշաբթի տեղի ունենալիք խօսակցութիւններու արդիւնքին: Հարց է, թէ Յոյներն ու Թուրքերը պիտի ընդունի՞ն Լոնտոնի դրած պայմանները: Իսկ անկախութեան ժամանակաշրջանին համար, Անգլիացիները կը մտածեն թէ առնուազն երկու տարի պէտք է, որպէսզի Կիպրոս կարենայ ինքնավար ըլլալ:

"ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԵԱՆ ԿԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԵՆՔ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԵԱՄԲ"

ԿԸ ՅԱՅՏԱՐԱՐԷ ԽՐՈՒՇՉԵՒ

Ռուսական քաղաքի բանուորներուն առջեւ ճառ մը խօսելով, Խրուշչեւ յայտարարեց.— Ան որ մեր մօտ կուգայ մաքուր տրամադրութիւններով՝ կրնայ համաձայնիլ մեզի հետ: Մենք, բարեկամութեան կը պատասխանենք բարեկամութեամբ:

Վարչապետը շեշտելէ ետք թէ միջերկրային հեռավար հրթիռներու շինութիւնը «իրականութիւն» է, աւելցուց.— Անոնք որ խորհրդային ծրագիրներու վրայ կը խնդային՝ այսօր կը դողան իրենց վախէն:

Այս յաջողութիւնները, համաձայն Խրուշչեւի, թոյլ պիտի տան որ շուտով բաւարար չափով բնակարաններ շինուին եւ միւս արտադրութիւնը գոհացնէ խորհրդային բնակչութեան կարիքները: Այս բոլոր խոստումները պատճառ մը չէին սակայն, որ մոռցուէր... Մալենկով. «ան սուտ խօսեցաւ 19րդ համագումարին, յայտարարելով թէ հացահատիկի հարցը այլեւս լուծուած էր Խ. Միութեան մէջ»: Եւ, բնականաբար, ցորենի տագնապին ամբողջ պատասխանատուութիւնը ձգեց անոր վրայ:

Խրուշչեւ խօսեցաւ նաեւ այլ հարցի մը՝ հագուստներու շուրջ.— Ես, ընկերներ, ես հնատես մարդ մըն եմ... կարճատես չեմ եւ ահա թէ ինչու կը տեսնեմ կարգ մը բաներ՝ որ լաւ են, եւ ուրիշներ՝ որ վատ կ'երթան: Եւ երբ գործերը վատ երթան՝ աչքս չեմ հեռացներ անոնցմէ: Հագուստներու ոճը, առ այժմ, գոհացուցիչ է մեր մօտ, բայց բաւական չկայ եւ շատ է թիւը անոնց, որ տակաւին «վատնիքի» կը կրեն: Տարի մը առաջ որոշուեցաւ հրապարակէն վերցնել «վատնիքի»ները, որովհետեւ անոնք կուգան Նիքոլա Բ. ցարի իշխանութեան օրերէն: Ժամանակը եկած է, որ թանգարան ղրկենք անոնք»:

Պէտք չէ մոռնալ, թէ Խրուշչեւ խոստացած էր Միացեալ Նահանգները գերազանցել՝ նոյնիսկ հագուստ – կապուստի մէջ:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ

Office Français de Protection
des Refugiés et Apatrides
7, Rue Copernic, Paris 16

Փակ է Փետրուար 20էն Մարտ 2, փոխադրութեան պատճառով:

Ոչ մէկ այցելութիւն կամ դիմում այդ ժամանակաշրջանին:

Մարտ 2էն վերջ դիմել նոր հասցէին՝

Hôtel Majestic
Avenue Kleber (métro Kleber)

ՏԱՐԵՐՔ

●

1.

Ոռնում է ձիւնէ քամին
Իջած Քանաքեռից,
Այդ ահեղ տարաժամին
Ասում էի ինձ .—
Այս հին տարերքը ահա
Խօլ ու ահասարս,
Եղել է, կայ, կը մնայ
Ե՛ւ խրթին, եւ պարզ:

2.

Ճիշդ այդպիսի մի քամի,
Գուցէ է՛լ ուժեղ,
Մի տխուր տարաժամին
Իմ սիրտը խուժեց,
Եւ ջարդեց իմ լոյսերի
Սիւները մէկ – մէկ,
Կորացնելով յոյսերիս
Ծառերը անբեկ:

3.

Տարե՛րք՝ դրսում եւ իմ մէջ,
Ի՞նչ նմանութիւն.
Տարերքի ո՛ւն էք անվերջ,
Մարդ եւ բնութիւն:
Տարբերութիւն կայ սակայն, —
Անշարժ, հայեցող.
Մէկը՝ յաւերժ անզգայ,
Միւսը՝ զգացող:

4.

Գիտեմ, կ'անցնի աշխարհում
Ամէն մի տարերք.
Բնութեանը «թողնում նոյն»,
Մարդուն՝ տալիս երգ.
Յոյս է ծնում նոյն ժամին,
Որ կը գայ դարձեալ,
Որ կը բերի նո՛յն քամին —
Քեզ զարո՛ւն պայծառ...

Ս. ՏԱՐՈՆՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ մամուլը կը հաղորդէ Հասան Պախուրիի հրաժարումը, առանց որեւէ մեկնաբանութեան: Պախուրի կրօնական հարցերու նախարար էր եւ «ազատ սպաներ»ու շարժումին պաշտպաններէն մէկը:

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ մէջ մամուլը արձագանգ կը հանդիսանայ շարք մը դատավարութեանց, որոնք տեղի կ'ունենան «դասակարգի թշնամիներու» դէմ. առանց կարգին՝ «նախկին միլլիոնատէրներ, քուլաքներ, քաղքենի տարրեր եւ կաթողիկէ վարդապետներ». եղած ամբաստանութիւններէն մէկը այն է, որ անոնք ազատ ընտրութիւններ ուզած են, ՄԱԿի հսկողութեան տակ:

«ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԱԶԳ» կուսակցութիւնը արգիլուեցաւ կառավարական որոշումով: Տը Կոլի գործի գլուխ գալէն ի վեր նման առաջին միջոցն է որ ձեռք կ'առնուի: Ժէօն Նասիոնը ծայրայեղ – աջ շարժումն է, զուտ ազգայնական եւ հակահրեայ: Վերջերս կարգ մը յարձակումներ ըրած էին Ալժէրի մէջ նախարարապետ Տըպրէի վրայ յիշելով անոր ծագումը: Մամուլը կը շեշտէ թէ Տըպրէ հռոմէական կաթողիկէ է եւ մեծ հօր ընտանիքը միայն հրեայ էր: Կուսակցութիւնը լուծուեցաւ օրինագիրքին 10րդ յօդուածով որ կ'արգիլէ նախատել վարչապետը եւ Հանրապետութեան նախագահը:

ԲԻՎԱՐՕԼ ԵՒ ԷՔՍՓՐԷՍ առաջինը՝ աջ, երկրորդը՝ ձախ գրաւուեցան Ալժերիոյ մէջ: Բիվարոլ յարձակած էր Զօր. Տը Կոլի վրայ իսկ Էքսփրէս կը գրէ թէ Ալժերիոյ վերջին դէպքերը ըմբոստներու գործը չեն այլ Եւրոպացիներու որոնք կը յուսան այդ ձեւով աւելի զարկ տալ պատերազմին:

(Լուրերու շար. ը կարդալ Դ. էջ)

Ի ՄԷՋ ԲԱԶՄԱՑ ԱՆԱԳԱՆՈՍԱՑ (1)

(ՄԱՏԵՆԱԳՐԱԿԱՆ)

1.— Թէ Ռընան մեծ արժէք չի տար հայերէն ձեռագրական ժառանգութեանց, ինչպէս կ'ըսէր ինծ Արամ Անտոնեան՝ առանց աղբիւր ցոյց տալու, յստակ չէ իբրեւ կարծիք։ Ընդօրինակութեա՞ն թէ պատմագրական աչքառութեան տեսակէտով, չեմ գիտեր։ Չեմ գիտեր այսօր իսկ թէ ո՞ւր է գրուած այդ կարծիքը։

Անհուն դաշտ մըն է Ռընան, կը կորսուի ով որ մէջը կը պտըտի։ Այս վերջին տարիներուն՝ սկսան հրատարակել ամբողջական գործերը նոր տպագրութեամբ, հինը՝ քանի մը տասնեակ հատոր արդէն, — ինծի կը պակսի ժամանակը՝ պրպտում մը կատարելու համար կախարդական այդ դաշտին մէջ։

Ռընան կը հետաքրքրուէ՞ր, ուրեմն, Հայերով։ Գիտեմ, Թէոդիկէն, թէ Եղիշէ արք. Դուրեան կը թղթակցէր Ռընանի հետ։ Բայց այն աւանդական գրուածը թէ Դուրեան, դէպի Եւրոպա կատարած ճամբորդութեան մը ընթացքին, այցելած է Ռընանի, որ, մեկնումի պահուն, վերարկուն է բռնած մեր բանաստեղծ ու բանաւէր քրիստոսադէմ եկեղեցականին՝ ի վկայութիւն թողած հմայքին, կը մնայ բոլորովին անվաւեր (Ռընան մեռած է 1892ին, երբ դեռ շատ երիտասարդ էր Դուրեան)։

Այսպէս կամ այնպէս, Ֆրանսայի համալսարանին շրջանէն՝ Յառաջի բարեկամ մը կը յիշեցնէ ինծի թէ Ռընան, Յիսուսի Կեանքը գործին ծանօթութեանց մէջ, երկու տեղ (էջ 263 եւ 394), կը հետաքրքրուի հայերէն ձեռագրերով։

Այդ ծանօթութիւններէն առաջինը կը վերաբերի Յայտնութեան Գրքին, զոր Հայերը կը դնեն ոչ-կանոնական գիրքերու շարքին մէջ։ Ասիկա հետաքրքրական չէ, ու կապ չունի Արամ Անտոնեանի բերած վկայութեան հետ։

Երկրորդ ծանօթութիւնը կը վերաբերի «շնացող կնոջ» դրուագին։ Այս հետաքրքրական պատմութիւնը, զոր Եւսեբիոս(2) կը վերագրէ Պապիասի, կը պակսի Յովհաննու Աւետարանին կարգ մը օրինակներուն մէջ (Գլ. Ը. 1-12)։ Ռընան կը հարցնէ հայագէտ Փրիտոմի թէ հայերէն ձեռագրական ժառանգութեանց մէջ հանդիպա՞ծ է Պապիասի վերաբերեալ վկայութեան մը՝ այդ մասին։

Փրիտոմ կը պատասխանէ թէ Վարդան վարդապետի մէկ ձեռագրին մէջ գտած է հաստատում մը թէ Պապիասն է որ աւելցուցած է «շնացող կնոջ» դրուագը, «ըստ Եւսեբիոսի վկայութեան» (3)։

Արդ, եթէ Յովհաննու Աւետարանին հայերէն կարգ մը օրինակներուն մէջ, կը պակսի ութերորդ գլխուն սկիզբը, աղկէ մեկնելով՝ Ռընան կը կարծէ թէ Հայերը, իբրեւ յաւելածոյ, «շնացող կնոջ» պատմութիւնը յապաւած են Յովհաննու աւետարանէն։ Բայց պէտք է դիտել տալ թէ նոյն այդ «մետասան համարք պակասին ի բազումս ի յունարէն օրինակաց, որպէս եւ ի բազումս ի հայերէն ձեռագրաց»։ Օրինակի համար Զօհրապեան Աստուածաշունչ Մատեանին մէջ Յովհաննու Աւետարանին ութերորդ գլուխը կը սկսի համար 12էն, իսկ Պաղտատլեան Աստուածաշունչ Մատեանին մէջ նոյն Աւետարանին նոյն գլուխը կը սկսի համար 1էն։

Եզրակացնելով, այս կէ՞տն է որ մղած է Ռընանը ծանօթ կարծիքը կազմելու հայերէն ձեռագրական ժառանգութեանց մասին, — չեմ կարծեր։ Մէկ բան միայն կ'ուզեմ աւելցնել այստեղ. հաստատելու համար Ռընանի կարծիքը ոչ յատկապէս հայերէն ձեռագրական ժառանգութեանց մասին, այլ եւ ընդհանրապէս բոլոր հին ժողովուրդներու ձեռագրական հարազատութեան, ճշգրտութեան եւ վաւերականութեան մասին։ Յիշէր էի, նախապէս, Լօրանի հաստատումը այս իմաստով։ Այսօր կ'աւելցնեմ Քրուազէներու հաստատումը (տես Պատմութիւն Յունական Գրականութեան, Ե. հատոր, էջ 424)։

Այսուհանդերձ, շնորհակալութի՛ւն մեր յարգելի բարեկամին, որ կը կարդայ ինչ որ կը հրամցնեմ այս էջերուն մէջ իբրեւ յօդուած, շատերու համար՝ թեփոտ հաց։

2.— Ուրիշ մը Փիլոնի եւ Դաւիթ Անյաղթի մատենագրական ժառանգութեանց հետ աղերսով, Դիոնեսիոս Թրակացիի մասին կ'ուզէ քիչ մը ծանօթութիւն։

Մեր մատենագրութեան ամէնէն դժուար հարցն է որ կը զօշափեն այս երեք անունները, ի շարս այլոց։

Սկսինք Թրակացիէն.—

Դիոնեսիոս (կամ Դիոնիսիոս կամ Դիոնիս) Թրակացի յոյն մատենագիր մըն է, հեղինակ Արուեստ Քերականութեան հռչակաւոր գործին։

Ծնած է 100 թուականներուն՝ Քրիստոսէ առաջ։ Թրակացի չէր ծնունդով,— ծնած է Աղեքսանդրիա, ըստ ոմանց՝ Բիւզանդիոն։ Թրակացի էր իր հա՛յրը, որ կը կոչուէ՛ր Տերէս,— հօրը պատճառով՝ Դիոնիս եւս կոչուած է Թրակացի։ Ծանօթ է նաեւ Հռոդոսցի անունով, երկար տարիներ ապրած ըլլալով վարդապետ այդ կղզիին մէջ, Միջերկրականի աւազանին արեւելեան անկիւնը՝ կարմիր վարդերու թաղար մը կարծես։ Պոմպէոսի օրով՝ դասեր կուտար Հռոմի մէջ։

Արուեստ Քերականութեան իր գործը առաջին օրէն դարձաւ մեծահռչակ հեղինակութիւն մը։ Դարերով այս գիրքն էր որ կը գործածուէր դպրոցներու մէջ, — կ'ընդօրինակէին, կը համառօտագրէին, կ'ընդարձակէին, այսպէս դառնալով տեսակ մը «Լոմոն» (Ֆրանսացի քերականագէտ մը, որու գործը շատ է «ձեռնուած»)։ Այսօր գոյութիւն ունին Թրակացիի Քերականութեան օրինակներ, տպուած կամ ձեռագիր, որոնք մէկ մօր զաւա՞կ են թէ խորթ եղբայրներ՝ բանասէրներն ալ չեն գիտեր։ Ու կուգանք այն հարցին թէ ո՞րքան վաւերական կամ հարազատ են հնագոյն ձեռագիրները։ Հարկ չկայ ըսելու թէ Աստուածաշունչ Մատեանին մէջ անգամ պակաս չեն խաթարումները կամ էնթէռփոլասիոնները։ Հարկ չկայ յիշատակելու ձեռագրական սեփականատիրութեան անէծքները անոնց դէմ, որոնք կը փոխեն, կը յապաւեն, կը խաթարեն բնագիրը։ Ունինք, նման անպատասխանատուութեանց կամ տգիտութեան օրինակ, «Բառք Գաղիանոսի» խորագրեալ ձեռագիր ժառանգ մը, որ կապ չունի ... Գաղիանոսի հետ։

Թրակացիի գործին բնագրային վէճը թողունք մէկ կողմ, — ունինք հայերէն «թարգմանութիւն» մը, ըստ օտարներուն՝ նոյնքան թանկագին, որքան յունարէն բնագիրը, անպայման աւելի ամբողջական քան դարձեալ բնագիրը։

Հին, շա՜տ հին ժառանգ մըն է այս գործը։ Զայն հայացուցած է, կ'ըսեն, Ս. Մեսրոպ։ Ըստ այլոց՝ Խորենացի։ Ըստ ոմանց՝ Դաւիթ Անյաղթ, կամ «այլ ոք ի թարգմանչաց մերոց»։ Կը յիշատակուի նաեւ Մամբրէ։

Ամէն պարագայի տակ, օտարներն անգամ ուսումնասիրութեան համար պէտք ունին որքան յունարէն բնագրին, նոյնքան մեր հայերէն օրինակին։ Զայն առաջին անգամ տպագրութեան յանձնած է Ջրպետ, դէմ դիմաց դրած հայերէնը՝ հետեւելով Փարիզի Պետ. Մատենադարանին երկու օրինակներուն, յունարէն բնագիրը՝ ըստ ուղղագոյն օրինակներու, ֆրանսերէնը՝ ճոխ ծանօթութիւններով։ Տպուած է Փարիզ 1830ին։ (Ձեռագիր մէկ օրինակ տեսած եմ Վենետիկ՝ Մխիթարեաններու մօտ)։

Թրակացիի գործով զբաղած է մանաւորաբար փրոֆ. Ադոնց։ Այս վերջերը՝ Հենրի Գաբրիէլեան, իր «Հայ փիլիսոփայական մտքի պատմութիւն» գործին մէջ (2 հատոր, տպ. Երեւան, 1956)։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(1)

---

(1) Յունարէնէ փոխ առեալ բառ մըն է անագանոս, մեր եկեղ. մատենագրութեան մէջ շատ ընտանի.— թարգմանի՝ ընթերցող, (այն որ կը կարդար, եկեղեցիներու մէջ, մարգարէներու խրթին գիրքերը եւ վարդապետական այլ բնագրեր)։ Այստեղ կ'ակնարկեմ անոնց, որ հետաքրքրութիւն ցոյց տալով հայագիտական անհրապոյր ուսումնասիրութեանց՝ հետեւեր են պրպտումներուս, հարցումներ կ'ուղղեն ինծի եւ լուսաբանութիւն կը խնդրեն։ Մատենագրական այս գրոյցը հանգիստ մըն է՝ շարունակելէ առաջ ուղղագրական մեր պրպտումները, Յուսաբերի հարցարանին ուղիով։

(2) Երկու գործ ունինք Եւսեբիոսէ,— մէկը Քրոնիկոնը, Ե. դարու թարգմանութիւն՝ յունարէնէ, որու յունարէն բնագիրը կորսուած է մեծ մասով, երկրորդը՝ Պատմութիւն Եկեղեցւոյ, երկու թարգմանութեամբ, առաջինը Ե. դարու թարգմանութիւն՝ ասորերէնէ։ Հին մատենագրութեամբ հետաքրքրուողներու համար ի՜նչ անգնահատելի աղբիւր՝ բազմաթիւ տեսակէտներով։

(3) Եւսեբիոս, «Եկեղ. պատմութիւն», Գլ. Գ. վերջին հատուածը։

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆԻ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

«Մեծ գլուխի մը տակ թշուառ մարդ մը, զոր չհասկցանք»։
Յ. ՕՇԱԿԱՆ

Քանի մը տարի առաջ Էօվան հրատարակչականը իր մատենաշարէն լոյս կ'ընծայէր Արփիար Արփիարեանի «Կարմիր Ժամուց» վէպը։ Այս գրքոյկին վերընթերցումը թելադրական դարձաւ ինծի համար։

Առիթներ շատ ունեցած եմ մեր գրականութեան խռապաշտ շարժումին ամէնէն վաւերական մէկ ներկայացուցիչին մասին խօսելու։ Երբ 1931ին «Նահատակ Գրագէտներու Բարեկամներ»ու մատենաշարին մէջ կ'առնէինք «Պատմուածքներ ու վիպակներ» խորագրով հատորը (թիւ 5), «Կեանք եւ Արուեստ» ամսագրին մէջ յօդուածաշարքով մը կ'ողջունէի այդ հրատարակութիւնը, աւելի մանրամասնութիւններ տալով։

Ամէն անգամ որ առիթ մը կը ներկայանար, աւելի կը մտերմանայի իր գրականութեան։ Իր եղերական վախճանը մանաւանդ տխուր խորհրդածութիւններով կը համակէր զիս։ Գիտէի որ «Կառափնատ» քաղաքական եւ երգիծական շաբաթաթերթին 41րդ թիւին մէջ (7 Օգոստոս 1910) Արփիար Արփիարեանի Յուշատետրը հրատարակուած էր, Տառապանքի էջեր երկրորդ խորագրով մը, յատկանշական խորագիր, զոր տուած էին շաբաթաթերթին երկու խմբագիրները, Երուանդ Օտեան եւ Արամ Անտոնեան։

Աւելի սկսայ սիրել գրագէտը, իր տառապանքին եւ ողբերգութեան մէջ։

Անտարակոյս Յ. Օշական կարդացած ըլլալու էր այդ էջերը, որպէսզի արդարացնէր իր այնքան պերճախօս որակումը.—«Մեծ գլուխի մը տակ թշուառ մարդ մը, զոր չհասկցանք», վկայութիւն մը իր պարզութեանը մէջ, այնքան ողբերգական։

Յուշատետրին այդ էջերը գրուած են 1904ին, Նոյեմբեր եւ Դեկտեմբեր ամիսներուն, երբ Արփիար Արփիարեան Իտալիա կը գտնուէր, եղբօրորդւոյն՝ Ֆիլիփ Արփիարեանի հետ։ Այս վերջինը կ'աշակերտէր Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանը։ Բայց ողբերգական պայմաններու մէջ։

Գրեթէ Յուշատետրին բոլոր նօթերուն մէջ անօթութեան տուայտանքը կայ, ցաւ կայ։ Այդ դժնդակ պայմաններուն մէջ է որ ստիպուած է գրել Եգիպտոս «Շիրակ»ին իր «Հովվրտիք»ներու այնքա՜ն յուզիչ ու մարդկայնական էջերը։ Օրերը կ'անցընէին քիչ մը չոր թուզ ու պանիր հաց ուտելով։ «Իմ վրաս ալ կարողութիւն չկայ գրելու» կը նօթագրէր։ Ձեռքը կը դողայ անօթութենէն։ Ոտքերը կը կթոտին եւ գլուխը կը դառնայ։ Սիրտը կտոր կտոր կ'ըլլայ երբ կը դիտէ մանաւանդ Ֆիլիփը։ Դեկտ. մէկին կը գրէ.— «Առտուն, մինչեւ ութուկէսին անկողին մնացի մտատանջ. բան մը չունինք, ո՛չ ուտելիք, ո՛չ դրամ, ոչինչ։ Ֆիլիփը վանք երթալով տեսնենք ի՛նչ պիտի ընէ»։

Արփիար Արփիարեան կ'աշխատակցէր նաեւ «Մշակ»ին։ Այդ տաժանելի օրերուն, թերթէն գումար մը կը սպասէր.— «Զորս կողմս ծով կտրած ու բան մը չեմ կրնար ընել, փարա մը չկայ, «Մշակ»էն չիգար, չի գար, ի՛նչ ըսել։ Այս բանը ինծի ընելու չէին»։ Փիլիկը իր կօշիկները կուտայ եւ Արփիարեան հին կօշիկները արեւուն դէմ կը դնէ։

Պարզուկ ու սակաւակեաց մարդ մըն էր սակայն Ա. Արփիարեան։ Ոչ կը խմէր, ոչ ալ կը ծխէր։ Մասնաւորաբար վերջին տարիներուն, երբ թշուառ կեանք մը կ'ապրէր, ամառ ձմեռ 17 տարուան երկար վերարկու մը կը հագնէր, նոյն սեւ փողկապը, եւ նոյն հնամենի կօշիկները։

Արփիարի եգիպտարնակ բարեկամները երբ կը տեսնեն անոր խեղճ ու կրակ վիճակը Վենետիկի մէջ, Եգիպտոս կը հրաւիրեն զինքը։ Կը վկայեն որ տառապանքն ու թշուառութիւնը անճանաչելի դարձուցած էին զինքը։ Վրայ գլուխ չկար, յետին վիճակի մը հասած էր։ Քիչ մը ճամբու ծախք կը ղրկեն իրեն, եւ օրին մէկը Արփիար կը յայտնուի Եգիպտոսի մէջ։ Նոյն վկայութեան համաձայն, ցաւալի է որ Արփիարի մէկ մեծ ծրագիրը, «Ժամանակակից Ազգային Պատմութիւնը» վէպի ձեւով, հազիւ սկսած, անաւարտ կը գտնուի իր ձեռագիրներուն մէջ։

Յուշատետրին մէջ միշտ գանգատներ ունի Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան դէմ։ Սակայն Հայր Սահակ Վ. Տէր Մովսէսեանի վկայութեանը համաձայն, Արփիարեան լաւ յարաբերութիւն կը պահէր վանքին հետ։ Օրը երեք անգամ հոն ճաշի կ'երթար, տօնական եւ կիրակի օրերն ալ վանքը կ'անցընէր։ Միաբաններէն Հայր Սիմոն Վ. Երեմեան եւ Հայր Արսէն Վ. Ղազիկեան ձեռքի վրայ կը պահէին զինքը։ Իր յեղափոխականի հանգամանքին պատճառով սակայն, չէին ուզեր կասկածելի նկատուիլ, վանքին մէջ պահելով երկար ատեն։

«Կարմիր Ժամուց» վէպին վերհրատարակութեան առիթով անգամ մը եւս կ'ողբանք դժբախտ գրագէտ-հրապարակագիրը, որուն կեանքը ողբերգութիւն մը եղաւ, որ ինքզինքը սպառեց հայ գրականութեան զանազան մարզերուն մէջ, անմոռանալի վաստակ մը ձգելով։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

Յ. Գ.— Ընթերցողներէն ոմանք կը գրեն թէ Արփիար Արփիարեանի առիթով, յաճախ կը լսենք տաղանդաւոր գրագէտին Հովվրտիքներու եւ Օրուան կեանքերու շարքերուն մասին։ Կարելի չէ՞ր, որ յօդուած մըն ալ այդ մասին գրուէր։ Կը խոստանամ ներկայացնել Արփիարեանի այդ խորագրով յօդուածները, որոնք իրենց ատենին փնտռուած եւ այժմէական գրութիւններ էին։ Մ. Պ.

ԵՐԿՈՒ ԿԱՏՈՒՆԵՐ

Առաւօտ մը ծովին եզերքը։

Խիճերուն վրայ կատու մը կայ՝ մեռած։ Ապահովաբար, կոխոտուած ճամբուն բազմաթիւ սուրացող կառքերէն, ատեն մը անցորդներուն հետաքրքրութիւնը, եւ մէկ քանի կիներու հիւանդագին գութը շարժելէ վերջ, նետուած էր խիճերուն վրայ։

Այս կատուն աւելի օրուընէ մնացեր էր հոն։ Բախտ մըն է, կատուի մը համար ալ, նոյն իսկ մեռած, պառկիլ ծովին եզերքը...

Արեւոտ ու հովոտ առաւօտ մըն էր։ Մեռած կատուն, սեւ երկար թելերով մուշտակ մը ունէր, եւ հովը կը մտնէր եւ կ'ուռեցնէր մուշտակը։

Յանկարծակի մահէն շմորած բաց աչքերով, գլուխը քարերուն վրայ, եւ ոտքերը փռած հաստ պոչին հետ, պառկած էր։

Կատու մըն էր միայն, աննշան, սովորական կատու մը, բայց որ մեռած էր...

Եւ անոր շուրջի մթնոլորտը սառած էր կարծես, այս արեւոտ ու ալեկոծ առաւօտով։

Մահը հոն էր, ու ցուրտ էր ու սեւ էր։ Կատու մըն էր, խեղճ, աննշան։ Բայց որ՝ մեռած էր...

×

Վերադարձիս, մեռած կատուին սեւ մուշտակը, հեռուէն խոշոր կէտ մը կը շինէր, ծովին ճերմակ խիճերուն վրայ։

Բայց այս անգամ մինակ չէր ան։ Ուրիշ կատու մը կար հոն, որ կը դառնար անոր շուրջը։ Պոչը կտրուած, փոքրիկ կլորիկ ճերմակ կատու մըն էր։

Անիկա հեռուներէն եկած հաւատարիմ բարեկամուհի մըն էր, գարնանային սիրոյ գիշերներու հեշտանքովը դեռ լեցուն...

Կ'երթար, կուգար, քովը կանգ կ'առնէր, վրան կը նայէր։ Միւսը պառկած էր, սեւուլիկ թաթիկները ու պոչը փըռած...

Այս երկու կատուները, ամբողջ աշխարհ մը եւ կեանք մը կը շինէին հոն, ծովեզերքին այդ մինակուկ անկիւնին մէջ։ Սէր կար հոն. ցաւ կար հոն. մա՜հ կար հոն...

Եւ բնութիւնը կար, անողորմ, անտարբեր։

Ծովը կ'ուռէր, արեւը կը փայլէր,

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ

Առաջին աշխարհամարտին սկիզբը, Մոսկուայի մէջ կը ձեռնարկուի հայ բանաստեղծութեան մեծ ժողովածու մը կազմելու՝ ներկայացնելու համար ռուս ընթերցողներուն :

Հայոց կողմէ՝ աշխատանքներուն կը մասնակցին Փրոֆ. Կոստանեան, Կ. Կուսիկեան, Կ. Միքայէլեան, Ա. Ծատուրեան, Պ. Մակինցեան, նախագահ՝ Ս. Մամիկոնեան :

Ռուսներուն կողմէ՝ Վեսըլովսկի, Զերվինսկի, Խոդասեւիչ, Սոլոգուբ, Վեաչեսլաւ Իվանով, Վերխովսկի, Բալմոնտ, Բալտրուշայտիս, Ալեքսանդր Բլոկ, ակադեմական Բունին, նախագահ՝ Վալերի Բրիւսով :

Այս ժողովածուն հրատարակուեցաւ 1916ին, Մոսկուա: Ունի 520 էջ: Կողքը, բազմագոյն, պատրաստած է Ս. Սուրէնեան: Ահաւասիկ խորագիրը :— Հայ բանաստեղծութիւնը ամենահին ժամանակներէ մինչեւ մեր օրերը, ռուս բանաստեղծներու թարգմանութեամբ, խմբագրական ներածական տեսութեամբ Վալերի Բրիւսովի :

Այս ներածականը, զոր հայերէնի թարգմանած եւ հրատարակած է Հ. Յովսէփ Մարգարեան (Վենետիկ, 1923), կը վերջանայ Տուրգենեւի սա խօսքով.—

« Անկարելի է չհաւատալ որ այսպիսի բանաստեղծութիւնը տրուած ըլլայ մեծ ապագայ ունեցող ազգի մը»:

Երկրորդ աշխարհամարտէն անմիջապէս ետքը, այստեղ Փարիզի մէջ եւս ծրագրուեցաւ կազմել նման կոթողական գործ մը, — հայ լեզուին, բանաստեղծութեան, երաժշտութեան, նկարչութեան, ճարտարապետութեան, եկեղեցական կեանքին նուիրուած ուսումնասիրութիւններու հետ, որոնց պատրաստութեան համար ապահովուած էր Կրուզէի, Տիմէզիլի եւ նման մեծ հեղինակութեանց, Սորպոնի եւ Քոլէժ տը Ֆրանսի դասախօսներուն մասնակցութիւնը, պիտի բովանդակէր հայ արուեստի ընդարձակ համայնապատկեր մը: Ժան Պալար ստանձնած էր հրատարակութիւնը, Լիւք – Անտրէ Մարսէլ՝ խմբագրութիւնը :

Փարիզի հայ հարուստները չունէին Մոսկուայի հայ հարուստներուն հոգիկանը, ոչ ալ հասակը :

Ձեռնարկը վիժեցաւ Հայոց ապիկարութեան պատճառաւ :

Թէ Մոսկուայի ձեռնարկը ի՛նչ մեծ ազդեցութիւն գործեց ռուս մտաւորական, նոյնիսկ քաղաքական շրջանակներու մէջ, գիտցողը գիտէ եւ պատմութիւնը պիտի չզլացի մատնանշել :

Փարիզի ձեռնարկին համար, Մոսկուայի ժողովածուէն (էջ 124) քաղելով՝ Վահան Նաւասարդեան հայերէնի թարգմանած ու ղրկած էր հետեւեալ սիրերգը, որուն բնագիրը կը մնայ անծանօթ: Ժողովրդական ե՞րգ է,— այդպէս չի թըւիր: Բանաստե՞ղծ մը գրած է,— ո՞վ է ա լա Սայեաթ Նովա այս տաղերգութեան հեղինակը :

Ո՛հ, չա՛ր՝ թուխ գեղեցկութեամբ,
Ո՛հ սիրելիս, հրեշտա՛կ իմ ,
Չես ալ հարցներ, ես ի՞նչ կ'ըլլամ ,
Ո՛վ սիրելիս, ի՞նչ կ'ըլլամ :
Ի՞նչպէս կ'այրէ զիս իմ սէրը ,
Ո՛վ սիրելիս, կ'այրէ՛ զիս:
Ճակատդ այնպէ՛ս ճերմակ, բայց թո՛ւխը,
Ո՛հ սիրելիս, թո՛ւխը յօնքերուդ:
Հայեացքդ ինչպէս ծով, ես մէջը մակոյկ,
Ո՛հ սիրելիս, ես մակոյկ :
Այդ ալեաց վրայ՝ ես որոր ,
Ո՛հ սիրելիս, ես որոր :
Ես քուն չունիմ, այդ ալ բախտ է,
Ո՛հ սիրելիս, այո, բախտ է:
Ո՛հ, չա՛ր, լսէ գերիիդ խօսքը,
Ո՛հ, սիրելիս խօսքը գերիիդ :
Դուն բժիշկ, վէրքերս բուժէ ,
Օ՛հ սիրելիս, դուն բուժէ ,
Ես մէջն եմ բոցավառ հնոցի,
Ո՛վ սիրելիս, մէջն եմ հնոցի :
Կ'այրիմ օրերով, հառաչանքս պահելով,
Ո՛հ սիրելիս, հառաչանքս պահելով,
Ո՛վ չար, չէ՞ որ քար չեմ ես ,
Ո՛հ սիրելիս, բո՛ց եմ ես :
Կարճատեւ իսկ քուն չունիմ,
Ո՛հ սիրելիս , կարճատեւ իսկ :
Քեզ կ'որոնեմ, ու միշտ մինակ եմ,
Ո՛հ սիրելիս, միշտ մինա՛կ :
Տիւ եւ գիշեր քեզի կը թոիմ,
Ո՛հ սիրելիս, կը թոիմ ,
Ողջը քեզմով կանչել կ'ուզեմ ,
Ո՛հ սիրելիս, բայց կը լռեմ :
Ի՞նչպէս լռեմ՝ սէրս պահելով ,
Ո՛հ սիրելիս, կիրքս պահելով ,
Ո՛հ չար, չէ՞ որ քար չեմ,
Ո՛վ սիրելիս, բո՛ց եմ – ես :

Հովը կ'անցնէր ծովին վրայէն ...

×

Մոռցած չէի այն մեռած կատուն, ծովեզերքին վրայ նետուած, արեւոտ եւ հովոտ առաւօտ մը: Եւ իր հաւատարիմ բարեկամուհին, պոչը կտրուած պզտիկ ճերմակ կատուն, որ կը դառնար անոր մարմինին շուրջը, գարնանային սէրերու յիշատակով դեռ լեցուն ... :

Աշնան էն սկիզբի առաւօտով, ուր ծովը, հովը, արեւը, մեղմացած, կ'օրօրէին ինծի միշտ ծովին եզերքը, յանկարծ կը ճանչնամ նոյն վաղեմի սգաւոր կատուն, որ ժայռերուն մէջէն սպրդելով կ'իջնայ խիճերուն վրայ, հետը քաշելով, այս անգամ, միակ ձագուկ մը, սեւի սեւ պզտիկ արարած մը:

Ապահովաբար պտուղը իր կորսնցուցած սէրին ...

Բայց ինչքան փոխուած է այս մայր կատուն, իր նոր հարսնութեան այն օրերէն ի վեր... Մարմինը նիհարցած եւ երկարած է: Կողերուն տակէն կը կախուին վշտահար, անճար, ծիծեր:

Կարծես յանկարծ, սուգին եւ մայրութեան հետ, կեանքին ամբողջ ծանրութիւնը կը կրէ ան, իր խեղճ ճղճիմ էութեան վրայ:

Կը տառապի, եւ սակայն կ'ապրի, այնպէս, ինչպէս որ կրնայ: Ինքն ալ զարմացած է...

Ինչ աղուոր էին զարունի ան գիշերները, երբ իր սեւ սիրականը կուգար գտնել ...

Բայց չէ մոռցած ան սոսկալի առաւօտը, երբ գտաւ անիկա, այս նոյն ծովափին վրայ, հովին մէջ պառկած, անտարբեր, անշարժ, մեռած...

Այս առաւօտը, սակայնը ձագուկը ետեւէն քաշելով, կը յառաջանայ դէպի նոյն վայրը ... Գիտէ, հոն էր ...

Բայց այլեւս միայն, այրի կնոջ մը համակերպող պէշ արտայայտութիւնը ունին իր խոշոր դեղին աչքերը ...

Ձագուկը, առ այժմ, անգիտակից կլոր փայլուն աչքեր ունի, որոնք կանանչ պիտի ըլլան շուտով ...

Մարդոցմէն գալիք վտանգներուն դեռ անծանօթ, յանկարծ կը մօտենայ ինծի, եւ անմիջապէս կը տեղաւորուի վերարկուիս վրայ, եւ կը սկսի ծածկել սուր ակռաներովը: Յետոյ պայուսակս կը սկսի խածնել ու դարձեալ խածնել. յետոյ գիրքերուս, թուղթերուս մէջ կը մտնայ. յետոյ վերարկուիս գրպանին մէջ կը կորսուի, սեւ պոչին կէսը դուրս ...

Մայրը ուշադրութեամբ կը հետեւի ձագուկին արարքներուն: Գիտէ որ անոր ըրածները շատ ալ մարդավայել բաներ չեն, եւ թէ ատոնց մարդ տէրերէն կրնայ վնաս մը գալ, վերջ ի վերջոյ :

Բայց եւ օգտուելով իմ տակաւին ժպտուն ներողամտութենէս, կարծես կ'ըսէ. խոհուն եւ տամկացած աչքերը յառած, աշխարհին բոլոր մայրերուն պէս.—

— Զուարճացի՛ր, խաղա՛, ձագուկս, խաղա՛... :

ՄԱՆՆԻԿ ՊԸՐՊԸՐԵԱՆ

×

«ՎԷՊ ՄԸ ԳՐԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԻՒՆ ՊԷՏՔ Է ՈՒՆԵՆԱԼ»

Անգլիական «Տէյլի Թէլէկրաֆ» թերթին թղթակիցը վերջերս տեսակցութիւն մը ունեցած է «Տոքթ. Ժիվակօ» գիրքին հեղինակ Պորիս Փասթերնաքի հետ: Ան վերսկսած է գրել, թէեւ Նոպէլեան մրցանակին առիթով ստեղծուած մթնոլորտը դեռ չէ հանդարտած Մոսկուայի մէջ:

Փասթերնաք երկարօրէն խօսած է անգլիացի լրագրողին հետ: Ներկայիս կ'ապրի Փերետելքինօ, Մոսկուայի մօտ: Ծրագրած է գրել «Տոքթ. Ժիվակոյ»ի շարունակութիւնը :

Պորիս Փասթերնաք վերսկսած է բանաստեղծութիւններ գրել : Այս ուղղութեամբ խօսելով, ըսած է .—

Վէպ մը գրելու համար,— ուր մարդ իր գաղափարները կը զարգացնէ մինչեւ վերջ,— ապահով մթնոլորտ մը պէտք է ունենալ: Ներկայիս, այդ ապահովութիւնը չունիմ: Ահա թէ ինչո՛ւ, այս պայմաններուն մէջ, ինծի համար աւելի դիւրին է բանաստեղծութիւն գրել ...:

Գրողներու Միութենէն արտաքսուած՝ Փասթերնաք աշխատավարձք չի կրնար ստանալ Խ. Միութեան մէջ, այնքան ատեն որ գրողներու միութեան անդամ չէ: Իր ընկերները կը պարտադրեն որ նոր ինքնաքննադատութիւն մը ընէ, բայց գրագէտը կը մերժէ:

63 տարեկան է: «Տոքթ. Ժիվակօ» վէպին յարուցած աղմուկէն դժգոհ չէ, ընդհակառակն՝ ուրախ է որ ան յաջողութեան արժանացած է արտասահմանի մէջ :

Ճիշդ է, որ Փասթերնաք ոչ մէկ հետապնդումի կ'ենթարկուի, բայց Փերետելքինօ բնակող գրագէտները յարաբերութիւնները խզած են իրեն հետ: Մեծապէս կը ցաւի որ ռուս ժողովուրդը «Տոքթ. Ժիվակօ»ն կարդալու իրաւունք չունի: Միայն պաշտօնական անձերը ունին այդ գիրքը: Անկախ անոնցմէ՝ քանի մը ձեռագիր օրինակներ կ'անցնին ձեռքէ ձեռք, անշուշտ՝ գաղտնի:

Անգլիական ուրիշ թերթի մը (Տէյլի Մէյլ) աշխատակիցն ալ յաջողած է տեսակցութիւն ունենալ Փասթերնաքի հետ, որ բանաստեղծութիւն մը տուած է անոր: Այս քերթուածը գրուած է 1958ի Նոպէլեան Մրցանակին յատկացումէն ետք: Ահաւասիկ թարգմանութիւնը .—

ՆՈՊԷԼԵԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԸ

Առանձին եմ, ինչպէս կենդանի մը
Գառազեղին մէջ,
Անդին՝ կան մարդիկ, ազատութիւն եւ
լոյս ,
Հետապնդումի ձայներ կը լսուին ետեւէս
Եւ ոչ մէկ ելք կը գտնեմ ...

Մութ անտառ մը լճի ափին,
Ցարասիներու կոճղեր տապալած ,
Կը մնամ հոն՝ կտրուած բոլորէն ,
Ի՛նչ փոյթ , թէ ինչ պիտի պատահի ...

Բայց ի՞նչ մեղք եմ գործած ես...
«Ոճրագործ» եւ «աւազա՞կ» եմ ես .
Ես, որ աշխարհն կը լացնեմ
Գեղեցկութեան վրայ երկրիս :

Ի՛նչ փոյթ սակայն, հասած եմ իմ
վախճանին
Եւ կը հաւատամ գալիքին՝
Երբ արդարը պիտի յաղթէ
Ստորնութեան եւ վատութեան :

ՊՈՐԻՍ ՓԱՍԹԵՐՆԱՔ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Les Possédés
(ԱՅՍԱՀԱՐՆԵՐԸ)

Շաբաթէ մը եւ աւելի է որ Թէաթր Անթուանի մէջ կը ներկայացուի մեծ յաջողութեամբ ֆրանսացի համբաւաւոր գըրագէտ եւ նոպելեան պսակաւոր Ալպեր Քամիւի կողմէ թատերախաղի վերածուած « Այսահարները», քաղուած ռուս մեծանուն գրող՝ Տոսթոյեւսքիի համանուն գործէն:

Ձեռնարկին անվարան յաջողութիւնը, ուրեմն, առաջին իսկ օրերէն ակներեւ է եւ մեծ յոյսեր կան որ «Այսահարները» երկար ամիսներու կեանք մը բոլորէ Թէաթր Անթուանի բեմին վրայ :

Այս յաջողութեան գլխաւոր պատճառը անշուշտ պէտք է նկատել այն պարագան որ Ալպեր Քամիւ տաղանդաւոր գրագէտ մը ըլլալէ զատ, է նաեւ յայտնի թատերագիր մը, ունի թատերական տոկուն կառուցուածքով գործեր: Մէկ խօսքով թատերական գրականութիւնն ու արուեստը գաղտնիք չունին իրեն համար :

Միւս կողմէ, սակայն, անարդար պիտի ըլլանք եթէ չըսենք թէ յաջողութեան մեծագոյն ազդակներէն մէկն ալ է Տոսթոյեւսքին՝ մեծանուն ռուս գրագէտը, որուն գործերը մեծ հռչակ ունին բովանդակ աշխարհի մէջ, թարգմանուած են գրեթէ բոլոր լեզուներով եւ որոնք շաղախուած են հոգեբանական բարդ ու խրթին վերլուծումներու խմորով մը:

Իր գործերէն յայտնի են «Ոճիր եւ պատիժ»ը, «Ապուշը», որոնք բազմաթիւ անգամներ թատերախաղի եւ շարժանկարի վերածուած՝ ներկայացուած են :

« Այսահարները », սակայն, բացառիկ գործ մըն է: Հոն Տոսթոյեւսքիի հոյակապ գրիչին տակ ամբողջ աշխարհ մըն է որ կը խլրտի :

Աշխարհահռչակ գրողը ծնած է 1822ին, Մոսկուա եւ երբ 24 տարեկան էր, կուտար իր առաջին երկը՝ «Խեղճ Մարդիկը»:

Նոյն շրջանին կը խառնուի նոր խմորուող երիտասարդական շարժումի մը՝ Երիտասարդ Ժողովրդավարներ, եւ ձերբակալուելով կը դատապարտուի գընդակահարման: Այդ վճիռը սակայն կը փոխարկուի ցկեանս աքսորի եւ կ'ուղարկուի Սիպիր :

Սիպիրէն վերադարձին, Տոսթոյեւսքի կը դառնէր նիւթական եւ բարոյական դժուարութեանց ցանցի մը մէջ, առանց խօսելու լուսնոտութեան իր աճուող ու ցաւագին տագնապներուն մասին :

Եւ ահա, հոգեկան ու ֆիզիքական այս դժուարին կացութեան մէջ է որ Տոսթոյեւսքի կ'երկնէր իր «Այսահարները» :

Հսկայ գետի մը նման հոսող այս վէպին մէջ (հսկայ՝ նման հեղինակին հայրենի Վոլկային եւ Տոնին) Տոսթոյեւսքի անօրինակ ժխորի մը մէջ տուած է պատկերը մասյլ դաւերու եւ ստեղծած է տասնեակ մը տիպարներ որոնք վէպին հերոսին՝ Նիքոլա Սթավրոկինի շուրջ շարքով կը դառնան, ամէն մէկը իր կարգին մերթ ընդ մերթ հանդիսանալով նոյնպէս կեդրոնական տիպարներ :

Նիքոլա Սթավրոկին բարոյական փլուզումի ճամբուն մէջ գտնուող ազնուական մըն է, որ տարուած ու հմայուած աշխարհի արտառոցութիւններէն, կ'ամուսնանայ կաղ, տգեղ, ապուշ կնոջ մը հետ, հակառակ իր երիտասարդ տարիքին եւ գրաւիչ տղամարդու տեսքին:

Միշտ տիրապետութեանը տակ արտառոցին եւ սահմռկեցուցիչին, քիչ ժամանակ վերջ Սթավրոկին սպաննել կուտայ իր կինը, կը պղծէ աղջնակ մը եւ առանց խղճահարութեան ականատեսը կ'ըլլայ դժբախտ պարմանուհիին անձնասպանութեան փորձին եւ ոչ մէկ միջամտութիւն կը փորձէ երբ այս վերջինը ինքզինքը կը կախէ իր աչքերուն առջեւ :

Այնուհետեւ, աղջնակի օդին մէջ ճօճող դիակին հետ գլուխ գլխի նոյն սենեակին մէջ, Սթավրոկին երկար ժամեր կը դառնայ անընդհատ անոր շուրջ, կեանքէն զարշանք զգացողի մը նման կը դողայ եւ հուսկ ապա իր կարգին կը կախէ ինքզինքը ...

Սթավրոկինի այսահար տիպարին քով, Տոսթոյեւսկի ստեղծած է տարբեր տիպարներ եւս :

Հոն կան յեղափոխականներ, Նիհիլիստներ, մարգարէացող շատախօսներ որոնց խօսքերուն մէջ կը յայտնուին գուշակութիւններ մեր դարուն երեւան եկած բոլշեւիզմին մասին, անհաւատներ, դատարկապորտներ, մտքով ու հոգիով քայքայուածներ, ոճրագործներ եւ վերջապէս յախտենապէս եռացող աշխարհ մը:

Իր այս գործով՝ Տոսթոյեւսքի հոյակապ ուսումնասիրութեան մը առարկայ դարձուցած է ռուս հոգին եւ զգայացունց պատկեր մըն է գծած ռուսական յաւիտենական տռամին առնչութեամբ :

Տոսթոյեւսքիի երկը Ալպեր Քամիւի կողմէ թատրոնի պատմուճանը հագնելէ յետոյ, իր վերջաւորութեան մէջ նմանութեան ակնբախ գիծեր ունի Շէյքսփիրի գործերուն հետ, ուր ամէն բան կը վերջանայ մեռեալներու եւ դիակներու չեղջակոյտով մը, ստեղծելով սարսռազդեցիկ տեսարաններ:

Դերակատարներու կազմը ընտրուած է եւ հիանալի :

Անոնց գլուխը կայ անզուգական Փիէր Պլանշարը, որ հոյակապ ստեղծագործութիւն մը կ'ընէ իր Վերքովինսքիի դերով:

Սթավրոկինի դերը կը կատարէ Փիէռ Վանէք, նոյնպէս տաղանդաւոր դերասան մը, որուն խաղը խանդավառութեան եւ հիացումի ալիքներ կը յառաջացնէ հանդիսատեսներուն մէջ :

Այս երկու կարեւոր դերակատարներուն շուրջ կազմուած է գողտրիկ փունջ մը, որուն մէջ իրենց բուրումնաւէտ խաղով աչքի կը զարնեն Մարք Էյրօ, Ալէն Մօթէ, Միշէլ Մորէթ, Տիկին Թանիա Պալաշովա, Քաթրին Սելեր, Նատին Պասթ[illegible], Ժանին Փաթրիք, Նիքոլ Քես[illegible] եւ հայազգի դերասան Էտմոն Թ[illegible]եղ (Թամիզեան) որ իր փոքրիկ [illegible]րով աչքի կը զարնէ միւս մեծ[illegible]թիւններուն քով :

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ աղբիւրներէ կը հաստատուի որ 150 ֆելլականներ սպաննուեցան անցեալ օր Թունուզ – Ալժերիա սահմանին վրայ երբ կը փորձէին Ալժերիա մտնել ըմբոստներուն օգնելու համար: Թունուզէն արտաքսուեցաւ ֆրանսական ձայնասփիւռին թղթակիցը՝ Ժան Լը Կեւէլ:

ՊՈՒՐԿԻՊԱ յայտարարեց թէ կ՚ուզէ Տը Կոլի հետ տեսնուիլ: Թունուզի հանրապետութեան նախագահը շեշտեց նաեւ թէ միշտ մաղթած է ֆրանքեւթունուզեան զինուորական գործակցութիւն մը:

ԻՏԱԼԻՈՅ նախկին թագուհին յայտարարեց թէ թոյլ պիտի չտայ որ իր աղջիկը իշխանուհի Մառիա – Կապրիէլլա ամուսնանայ Պարսից Շահին հետ: Թագուհին եւ իտալական շրջանակները դէմ են նման ամուսնութեան, իսկ թագաւորը շատ դժուար կացութեան մատնուած է.— Մէկ կողմէն չի կրնար իր աղջիկը մահմետականի մը տալ, միւս կողմէ դժուար է կայսր մը մերժել. գլխաւոր դժուարութիւնը տարիքի մեծ տարբերութենէն զատ, կրօնական է: Կաթողիկէ իշխանուհի մը չի կրնար իսլամ դառնալ, իսկ Պարսից Շահին կինն ալ չի կրնար մահմետական չըլլալ: Թեհրանի շրջանակները սակայն լաւատես են եւ կը յայտնեն թէ բանակցութիւնները լաւ ճամբու մէջ են:

ՊՈՐԻՍ ՓԱՍԹԵՐՆԱՔ որոշեց այլեւս ոչ մէկ լրագրող ընդունիլ: Արդարեւ վերջերս անգլիական թերթերու թղթակիցներ տեսակցութիւններ ունեցած էին եւ անոնցմէ մէկը՝ Պրաուն (Տէյլի Մէյլ) մամուլին յանձնած էր իր տպաւորութիւնները եւ բանաստեղծութիւն մը (տես՝ Գ. էջ): Փասթերնաք կ՚ըսէ որ այդ բանաստեղծութիւնը հրապարակուելու չէր սահմանուած այլ պիտի յանձնուէր Տիկ. բոյարթի, նուէր՝ հեղինակին կողմէ:

ՍԹՈՔՀՈԼՄԷՆ կը հաղորդեն թէ Անաստաս Միկոյեանի օդանաւը որ արկած ունեցաւ պարզապէս շարժակի խանգարում մը ունեցած է: Կատարուած քննութիւնները կը հաստատեն թէ գիտումնաւոր ոչ մէկ արարք կար:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ «ՕՐ»Ը
Առնուվիլի մէջ
ՄԱՐՏ 15ԻՆ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. Դ. ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻՆ

Ուրբաթ, Փետրուար 20, ժամը 21ին

SOCIÉTÉS SAVANTESի ՄԵԾ ՍՐԱՀԸ
8, RUE DANTON

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ՝ ԸՆԿԵՐՈՒՀԻ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

ԸՆԿ. ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ ԵՒ ՎԻԳԷՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆ
Նոր Սերունդի կողմէ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ ԱՐՏԱՇԷՍ ԴՄԲԷԹԵԱՆ, ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ: ՍԵԴԱ ԹՈՐՈՍԵԱՆ, Ժ. ԱԶԸՔԿԷՕԶԵԱՆ եւ Օր. ԴԱՆԻԷԼԵԱՆ

Տախքերու մասնակցութիւն 100 ֆրանք

Ալֆորվիլէն օթոքառը կը մեկնի ժամը 8·30ին, Փլաս Քառնոյէն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի մեծ պատրաստութեամբ Գոմոնի մէջ, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէին, նախաձեռնութեամբ «Զաւարեան» ենթակոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. «Յառաջ», «Վարանդեան», «Իշխան», խումբերու: Գոմոնի Նոր Սերունդի «Քրիստափոր» խումբին:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 21, ՇԱԲԱԹ, ԺԱՄԸ 21ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր, մասնակցութեամբ ծանօթ արուեստագէտներու, Գոմոնի, Սէն Լուի եւ Կարդաննի Նոր Սերունդի պարախումբերուն եւ նուագախումբերուն:

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. ՅԱՐ. ԱՂԱՅԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. ԱՍ. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

ԽՕՍՆԱԿ ԸՆԿ. ՍԵՐԺ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԱՐԾԻՒ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետր. 21, Շաբաթ գիշեր, մինչեւ լոյս, Ալհամպրայի շքեղ սրահին մէջ:

Մասնակցութեամբ ծանօթ դեկավար ՔԼՈՏ ՊԷՍԷԻ, իր մեծ նուագախումբով: Ռատիօ Մոնթէ Քարլոյի եւ Անիմաթէօր ԷՏՄՈՌՆ ԹԱՅԷԻ:

Աթրաքսիոն, անակնկալներ եւ գոթիյոն խնամուած պիւֆէ:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

Վարչութեան ժողովը պիտի գումարուի այս Երեքշաբթի, ժամը 18·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵՆԷՆ ԹՈՇԱԿԻ ՅԱՏԿԱՑՈՒՄ ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՄԷՋ

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ազնուամեծար վարիչները Մուրատեան վարժարանի տեսչութեան առաջարկին ընդառաջ երթալով որոշած են 1959 – 1960ի դպրոցական տարեշրջանէն սկսեալ հինգ սան պահել հետեւեալ պայմաններով:

1.— Պատանին (11 – 12 տարեկան) պէտք է ըլլայ հայ չքաւոր ընտանիքի զաւակ, ուշիմ, աշխատասէր եւ բարեկիրթ:

2.— Զարգացումը պէտք է համապատասխանէ ֆրանսական երկրորդական վարժարանի վեցերորդ դասարանին:

3.— Թեկնածու չեն կրնար ըլլալ արդէն իսկ վարժարանս յաճախող աշակերտները:

4.— Սան մը որ չկարենայ անցնել տարեվերջի քննութիւնները կը կորսնցնէ ամէն իրաւունք:

5.— Ընտրութիւնները պիտի կատարուին վարժարանիս մէջ մրցումով եւ քննութեամբ, որ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Մայիս 18էն 24 օրերու ընթացքին, ժամը 15 – 17ին:

Կը պահանջուին դպրոցական վկայականներ:

Գրել Տեսչութեան.—

DIRECTION DU COLLÈGE ARMÉNIEN
26, RUE TROYON, SÈVRES - S. & O.

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանի հերթական դասախօսութիւնը այս Չորեքշաբթի ժամը 9ին Քաֆէ Քատէի սրահը:

Կը խօսի ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ:

Նիւթ՝ «Հայկական հարցը վերջին քառասնամեակին»: Մուտքը ազատ է:

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Հովանաւորութեամբ Տիկ. Ա. ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐԻ եւ ԿՈՄՍ Տ'ԱՐՍՔՕԹԻ

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 22ԻՆ, ԺԱՄԸ 17ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

HOTEL GEORGE V

Միջազգային «Աթրաքսիոններ» անակնկալներ, ձրի «գոթիյոն»

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՊԻՒՖԷ ԵՒ ՊԱՌ — ՆԱԽՈՐԴ ՏԱՐՈՒԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ

Սեղաններու համար դիմել՝

Union Générale Arménienne de Bienfaisance — 11, Square Alboni, Paris (16e)

TÉLÉPHONE : TRO. 03-18

Մինչեւ ժամը 19ը չգրաւուած սեղանները ազատ կը նկատուին, «Աթրաքսիոն»ները կը սկսին ժամը 19·45ին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ֆ. Կ. Խաչի Կեդր. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է ողբ. Խաչիկ Կարապետեանի մահուան առթիւ օգտի. կայանին ի նպաստ, Տէր եւ Տիկ. Անդրանիկ Կազարեանէ (Պրիւսէլ) չորս հազար ֆրանք:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տիկին Սիրանոյշ Զաքրեան, իր ամուսնոյն Գէորգ Զաքրեանի յիշատակին հազար ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

Տիկին Ռօզ Հանըմեան, իր ամուսնոյն Արտաւազդ Հանըմեանի յիշատակին՝ երկու հազար ֆրանք կը նուիրէ Ֆ. Կ. Խաչի Անկէնի մասնաճիւղին:

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
— 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e) —

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph : PRO. 86 - 60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 17 ՓԵՏՐՈՒԱՐ — MARDI 17 FÉVRIER 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8322 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4223

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌ

Երբ յետադարձ ակնարկ մը կը նետենք «Նահատակ Գրագէտներու Բարեկամ – ներ»ուն երեսնամեայ կեանքին վրայ, կը տեսնենք, որ անոնք իրենց հիմնադրու – թեան թուականէն (1929) սկսեալ տասը տարի այս անունին տակ ապրեցան եւ հրատարակեցին տասը հատորներ :

(Ճիշդ է, որ տասներորդ հատորը (Արտաշէս Յարութիւնեան) լոյս տեսաւ 1937–ին, սակայն մինչեւ 1939 ուրիշ գիրք չհրատարակուեցաւ) :

Մատենաշարի այս առաջին շարքին հե–ղինակներէն վեցը միայն Մեծ Եղեռնի զոհեր էին — Ռուբէն Զարդարեան, Մել–քոն Կիւրճեան (Հրանդ), Գեղամ Բար – սեղեան, Գրիգոր Զօհրապ, Տիգրան Չէօ – կիւրեան եւ Արտ. Յարութիւնեան) :

Մնացեալ չորսէն Գեղամ Տէր – Կարա–պետեանը, Մուշի նախկին օսմանեան ե – րեսփոխան Գեղամը, չտարագրուեցաւ հիւանդութեան պատճառաւ : Մնաց Պոլիս ուր մահկանացուն կնքեց 28 Նոյ. 1918ին, Զինադադարէն երկու շաբաթ վերջ :

Երուանդ Օտեան տարագրուած մատու–րականներու սակաւաթիւ վերապրողներէն էր : Մեռաւ 3 Հոկտեմբեր 1926ին Գահի–րէի մէջ :

Միւս երկուքն էին Արփիար Արփիար – եան եւ Օհան Կարօ, որոնց մասին խօ–սեցանք արդէն :

Ն. Գ. Բարեկամները իրենց սկզբնական ցանկի հեղինակներէն միայն Տիրան Չը–րաքեանի (Ինտրա) համար խոստացած հատորն է, որ չկրցան հրատարակել :

1939ին երբ անուն փոխելով դարձան հայ Գրագէտներու Բարեկամներ, հիմնա–դիր իննը անդամներէն մնացած էին չորս հոգի միայն, որոնց վրայ աւելցեր էին երկու նոր անդամներ :

Այս առթիւ հրատարակուած իրենց յայտարարութեան մէջ կ՚ըսէին թէ Հ. Գ. Բ. հրատարակչական մարմինը «ա – ռանց երբեք շեղելու իր հիմնական նպա–տակէն, կ՚ընդարձակէ իր գործունէու – թեան դաշտը եւ կ՚առաջադրէ հրատարա–կել նաեւ երիտասարդ կամ տարեց, կեն–դանի հեղինակներու գործերն ալ» :

Նոր շարքին մէջ լոյս տեսան ութ հա – տորներ :

Երբ 1955ին հրատարակուեցաւ վերջին գիրքը (Ե. Տէմիրճիպաշեան), Հ. Գ. Բ.ի ութ հոգինոց կազմին մէջ հիմնադիրնե – րէն երեքը միայն մնացեր էին :

Վերջին չորս տարիներու ընթացքին Հ. Գ. Բ.ը բոլորովին անգործութեան դա – տապարտուած էր : Այնպէս որ «Լուծար–ք»ը միակ ելքն էր :

Մաղթենք որ Համազգայինի կեդրոնա – կան վարչութիւնը աւելի բախտաւոր ըլ–լայ եւ Պէյրութի մէջ շարունակէ երե – սուն տարի առաջ Փարիզի մէջ սկսուած գեղեցիկ ձեռնարկը : Արդէն հիմնադիր – ներէն երկու հոգի (Սիմոն Վրացեան եւ Կարօ Սասունի) Լիբանանի մայրաքաղա – քին մէջ հաստատուած են տարիներէ ի վեր :

Նիւթական շահը չէր հիմնադիրներուն նպատակը :

Համաշխարհային տնտեսական տագ – նապի ամէնէն ծանր օրերուն կը դադա – րեցնէր իրենց ձեռնարկը : 1931էն սկսեալ հետզհետէ սաստկացաւ տագնապը, մին–չեւ որ հասաւ 1939ի պատերազմը :

Տուեալ պայմաններուն մէջ յաջողու – թիւն մը պէտք է նկատել հրատարակչա – կան այս գործը :

Գրագէտները այսօր իրենց մատենադա–րանին մէջ ունին 18 գեղեցիկ հատոր – ներ, որոնց առաջին շարքը (10 գիրք) տպուած է մասնաւոր խնամքով եւ կը դա–նազանուի երկրորդէն, հրատարակուած պատերազմի ընթացքին եւ անկէ վերջ :

Գնահատանքի խօսք միայն ունինք հիմ–նադիրներուն, գործակիցներուն եւ մե – կենասներուն համար, որոնց զոհողու – թեան շնորհիւ հայ գրականութեան ան – դաստանը հարստացած է տասնեակ մը հեղինակներու ընտիր էջերով :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼԻ ՇՐՋԱՊՏՈՅՏԸ

ԽԱՆԴԱՎԱՌ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ ԹՈՒԼՈՒԶԻ ՄԷՋ

Հանրապետութեան Նախագահը ձեռ – նարկեց իր առաջին ճամբորդութեան՝ Ֆրանսայի Հարաւ – Արեւմուտքը :

Հակառակ անոր որ կարգ մը շրջանակ–ներ վերապահ էին եւ նոյնիսկ մամուլը՝ (Լա Տէփէշ տիւ Միտի) աննպաստ յօդ–ուածներ կը հրատարակէր, Շաբաթ օր Զօր. Տը Կոլ ջերմ ընդունելութիւն մը գտաւ քան հազար Թուլուզցիներու կող–մէ : Քափիթոլ հրապարակին վրայ խըմ – բուած ամբոխը խանդավառականչերով դի–մաւորեց զայն :

Համալսարանական երիտասարդները մեծ ընդունելութիւն մը ըրին Ուսանողա–կան Ոստանին մէջ :

Աւտուան դէմ այցելած էր «Սիւտ – Աւիասիոն»ի գործարանները, ուր ստախ – կանները չղթան ճեղքելով բանուորներու մէջ մտաւ եւ սկսաւ սեղմել ամէն կողմէ իրեն երկարող ձեռքերը :

Իր շրջապտոյտին առաջին օրը յատ – կացուցած էր այցելութիւններու : Ճար–տարարուեստական բոլոր մեծ կեդրոն – ները աչքէ անցուց, մէկ օրուան մէջ յա–ջորդաբար վեց ճառեր խօսելով :

«Սիւտ – Աւիասիոն»ի գործարանին մեծ սրահին մէջ, երկու հազար բանուոր–ներու ներկայութեան խօսելով, Նախա – գահը ըսաւ. — «Դուք բախտ ունիք, ո–րովհետեւ մեծ գործի մը մաս կը կազ – մէք : Ֆրանսա բախտ ունի, որովհետեւ այն գործերը, որ դուք կը կատարէք, կը փաստեն թէ Ֆրանսա կը գտնուի իր կո – չումին բարձրութեան վրայ» :

Նախագահը կարճ ճառ մը խօսեցաւ նաեւ Օնտի Երկրագործական դպրոցին մէջ, ուր յիշատակի մետալիոն մը յանձ–նուեցաւ իրեն : Տը Կոլ հետաքրքրուեցաւ ուսանողներու աշխատանքերով, կրթական ծրագրով եւն. :

Ուշագրաւ է Ուսանողական Ոստանի մէջ արտասանած իր ճառը. — «Նախ պարզապէս ձեզի պէտք է ըսեմ թէ որ – քան ազդուած եմ այն բոլորէն՝ որ տեսայ Թուլուզի մէջ : Պետութիւնը պարտակա – նութիւն ունի գիտական փնտռտուքներու եւ կրթութեան համար նպաստաւոր կլի – մայ մը ստեղծել ազգին մէջ : Պետութիւ–նը պէտք է կարգի դնէ այս գործերուն ամբողջութիւնը, գիտական փնտռտուքներ կատարողներուն ձգելով իրենց ազատու – թիւնը : Պետութիւնը պէտք է ճշդէ թէ գիտական փնտռտուքներու մէջ ինչ բանը օգտակար է ժողովուրդին» :

Իր եզրակացութեան մէջ, Նախագահը յոյս եւ հաւատք յայտնեց Թուլուզի Հա–մալսարանին եւ բովանդակ Ֆրանսայի վրայ, ողջունելով անոնք՝ որ կ՚աշխատին մարդու բարօրութեան համար :

Քափիթոլ հրապարակին վրայ խմբուած Թուլուզցիներու շնորհակալութիւն յայտ–նելէ առաջ, քաղաքապետարանին մէջ յայտարարած էր. — Ունինք թշնամիներ եւ դաշնակիցներ, որոնք բարեացակամ չեն միշտ : Մրցակցութեան մէջ ենք : Մեր տեղը պէտք է բանանք ճիգով եւ զոհողու–թեամբ : Այս բոլորը սկսած են արդէն : Վստահ եմ որ պիտի յաջողինք :

Կիրակի առաւօտ Թուլուզի մայր տա – ճարին մէջ արարողութեան ներկայ ըլլալէ ետք, Զօր. Տը Կոլ գնաց Ֆուա, ուր հա–սաւ ժամը 11.30ին : Թաղապետարանին մէջ խօսակցութիւններ ունեցաւ Նախկին ռազմիկներու եւ քաղաքին ղեկավար դէմքերուն հետ, շրջանը շահագրգռող զանազան հարցերու շուրջ :

Այնուհետեւ կարճ ճառ մը խօսեցաւ մեծ հրապարակին վրայ խմբուած Ֆուա–ցիներուն. — «Տը Կոլ, Հանրապետու – թեան Նախագահ, ձեզի կ՚ըսէ. ես կը հաւատամ մեր երկրին մեծ, զօրաւոր ու երջանիկ ապագային : Ես վստահ եմ նա – եւ, որ ներքին թէ արտաքին ճակատներու վրայ մեր առջեւ ցցուող խոչընդոտները պիտի անցնինք : Ինծ համար բաւական է տեսնել Ֆրանսայի երիտասարդութիւնը, բոլոր այս տղաքը՝ վստահ ըլլալու հա – մար որ ապագան մերն է : Ամբողջ սրտով, վստահութեամբ, կ՚ըսեմ ձեզի. կեցցէ՛ Հանրապետութիւնը, կեցցէ՛ Ֆը – րանսան» :

Ֆուայի մէջ մօտ երեք ժամ մնալէ յե–տոյ, Նախագահը գնաց Փէրփինեան : Թա–ղապետարանի մեծ հրապարակին վրայ հաւաքուած ժողովուրդին խանդավառ ըն–դունելութեան պատասխանելով ճառ մը խօսեցաւ, որ եզրակացուց հետեւեալ բա–ռերով. — Մեր բոլորին միջեւ միասնա – կանութիւն մը կայ, կապ մը՝ որ մեր բո–լորը կը պահէ իրարու մօտ : Այո, վստահ եմ, ապագան մեզի կը պատկանի : Կեանքիս վերջալոյսին աւելի քան երբեք համոզուած եմ, գիտեմ որ երիտասարդ–ները կը գրաւեն մեր մեծերուն տեղերը եւ պատրաստ են նաեւ գրաւելու իմ տեղս. կանխաւ կ՚ողջունեմ անոնց ապագան :

ԻՐԱՔԻ ՄԷՋ

ՍՈՒՐԲ ՊԱՏԵՐԱ՛ԶՄ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Համաձայն սուրիական «Սութ Ուլ Ա–րաբ» թերթին, կացութիւնը շատ ծանրա–ցած է Նաճաֆի Շիի Սուրբ քաղաքին մէջ, ուր համայնավարները վերջերս սպաննե–ցին մեծ իւլէման՝ Այիւթիւլլահ էլ Զան – ճանի : Թերթը կը շեշտէ թէ բազմաթիւ իւլէմաներ, Քուրանը իրենց ձեռքին Նա–ճաֆի փողոցներուն մէջ ցոյց մը ըրին համայնավարներու դէմ :

Հարուային ցեղախումբերու պատկա – նող հազարաւոր ձիաւորներ, մինչեւ ա – տամները զինուած, անմիջապէս օգնու – թեան հասած են իւլէմաներուն, լեցնելով քաղաքին փողոցները : Տեղի ունեցած են արիւնալի բախումներ, համայնավար–ներու հետ : Կրակի հարուածներ պայ – թուած են երկու կողմէ ալ : Կռիւը այն – քան տաքցած է՝ որ մարդիկ դէմ դէմ., դանակներով շարունակած են պայքարը. համայնավարները պարտուած են : Բազ–մաթիւ մեռեալներ եւ վիրաւորներ կան :

Նոյն թերթը կ՚աւելցնէ թէ բոլոր կրօ–նապետները կը մերժեն Պաղտատ երթալ, այնքան ատեն որ համայնավարները չեն մեկուսացուած :

Սուրիական ուրիշ թերթ մը համա – ձայն «Ալ Ալամ», հակահամայնավար ապետները կը քալեն դէպի Պաղտատ :

Իրաքեան մամուլին համաձայն, կրօնա–պետները Վարչապետ Քասըմի յայտնած են թէ պէտք է զգուշանալ համայնավարնե – րէ, որոնք մեծ վտանգ մը կը ներկայա – ցնեն երկրին համար : Քասըմ շնորհակա–լութիւն յայտնած է այս ազդարարու – թեան հեղինակներուն, խոստանալով որ ուշադրութիւն պիտի ընէ, աւելցնելով թէ երկրին գերագոյն իշխանութիւնը իր ձեռ–քերուն մէջ կը գտնուի, ոչ ոք կրնայ շարժիլ առանց իր հրամանին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎՐԱՍՏԱՆԻ Հանրապետութեան խոր – հրդարանի նախկին անդամ Կրեկուար Ուրաթաձէ մեռած է Փարիզի մէջ Փետր–ուար 11ին : Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցած է Շաբաթ կէսօրէ վերջ, Փարիզի վրացական եկեղեցին. ծանօթ դիւանա – գէտ եւ գրագէտ էր :

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ Արտաքին նախարար Ճօն Ֆոսթըր Տըլըս խլիրդէ (քանսէր) կը տա–ռապի : Անկարելի է նաեւ գործողութեան ենթարկել : Բոլոր մասնագէտները կը ջա–նան Ք. ճառագայթներով փրկել Տըլըսի կեանքը : Այցընհաուըր այցելութիւն մը տուած է բայց յայտարարած է թէ փո – խանորդ տակաւին պիտի չնշանակէ : Հա – ւանական թեկնածուներն են, սակայն, Տըկլաս Տիլըն, Հերթեր, Քապօթ Լօճ :

ԺՈՐԺ ՊԻՏՕ կիրակի օր խօսք առնելով Քրիստոնեայ ժողովրդավարութեան «ազ–գային Օրուան» բաւ. — Մեզի համար, մէկ հրամայական՝ դիւրացնել ազգային ցանկերու կազմութիւնը, համայնավար – ներուն գործը ձախողեցնելու համար, ոչ մէկ կուսակցութիւն, ինքն իրեն կրնայ ազգը փրկել, չեշտեց նախկին վարչապե–տը : Քաղաքական կայունութիւնը ապա – հովուած չէ նոյնիսկ երբ Ֆրանսացինե – րու ութսուն առ հարիւրը այո կ՚ըսէ :

ՔՈՒՊԱՅԻ վարչապետ Քարտոնա հը–րաժարեցաւ յայտարարելով թէ զինքը պիտի փոխարինէ բանակին ընդհ. պետը՝ Ֆիտէլ Գասթրօ : Կը թուի թէ Քարտոնայի դահլիճը ուզած է հեռանալ ընկերային տագնապի մը ժամանակ, արդարեւ հա – զարաւոր բանթողներ կան ներկայիս Քու–պայի մէջ :

ՌՈՒՄԱՆԻԱՅԷՆ դէպի Իսրայէլ Հրեա–ներու գաղթը վերսկսաւ այս շաբաթ : Ամառուընէ ի վեր 15.000 Հրեաներ հե – ռացած են Ռումանիայէն : 1959ի համար ներգաղթողներու ամբողջ թիւը պիտի հասնի 25 հազարի :

ՊԱՂՏԱՏԻ ձայնասփիւռը կոչ ըրաւ աշ–խատաւորներուն որպէսզի միանան եւ ըն–կերակցութիւններ կազմեն : Մինչեւ վեր–ջերս արգիլուած էր Իրաքի մէջ աշխատա–ւորական ընկերակցութիւն կազմել :

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՄԿՐՏՈՒԹԻՒՆ մը տե–ղի ունեցաւ Փեշտայի մէջ բանուորի մը դիմումին վրայ : Արարողութեան ներկայ եղած են, քաղաքական եւ ընկերակցու – թեանց պատասխանատուներ : Տեղական կոմիտէի քարտուղարուհին կնքամայր ե–ղած է : Նորածինին ապագային կենացը բազմաթիւ գաւաթներ պարպուած են, յե–ղափոխական երգերով : Ծանօթ է որ Խ. Միութեան մէջ Կոմսոմոլը կը փորձէ աշ – խարհական արարողութիւններով, մանա–ւանդ ամուսնութեան ժամանակ, պայքա–րիլ եկեղեցւոյ ազդեցութեան դէմ երի – տասարդութեան վրայ :

ԶՈՒԻՑԵՐԻԱՅԷՆ արտաքսուած է գեր–ման լրագրուհի մը որ թղթակիցն էր ա – րեւելեան Գերմանիոյ Ա. Էն. Տէ գործա–կալութեան : Կը կարծուի թէ արտաքսման պատճառը այն է որ Զուիցերիացիները դժուարութիւններ ունին միշտ արեւելեան Գերմանիոյ մէջ եւ նոյն տեղը իշխանու – թիւնները կը խանգարեն զուիցերիական ձայնասփիւռի հաղորդումները :

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ԵՐԿՐՈՐԴ ՆՍՏԱՇՐՋԱՆԸ

Զ.

ԿՐԹԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻ ՎԵՐԱԿԱՌՈՒՑՈՒՄԸ

Կրթական գործի վերակառուցման մասին կենտկոմին ուղղուած Խրուշչեւի նամակը իր հիմնական գծերով հաւանութեան է արժանանում կենտկոմի եւ կառավարութեան կողմից, որոնք բաւական մեծ յաւելումներ եւ լրացումներ կատարելուց յետոյ, թէզիսներ անուան տակ, դնում են իրենց որոշումները համաժողովրդական քննարկման: Ինչպէս արդէն մատնանշել էինք մեր նախորդ յօդուածներից մէկում, այդ քննարկումը ձեւական բնոյթ չի կրել եւ թէզիսները քննուել ու քննադատուել են բաւական ազատ կերպով թէ Մոսկուայի եւ թէ ազգային հանրապետութիւնների մամուլում:

Այդ ամբողջ նիւթը ի նկատի առնել մենք ի վիճակի չենք եղած եւ պէտք էլ չենք համարում: Մեզ եւ մեր ընթերցողներին համար հետաքրքրական է այն քննարկումը, որ կատարուել է Հայաստանում: Դրա վրայ էլ պիտի ծանրանանք գլխաւորապէս:

Խրուշչեւի առաջարկների եւ կենտկոմի ու կառավարութեան թէզիսների քննարկումը կատարել են դպրոցների տեսուչներն եւ ուսուցիչները, աշակերտների ծնողները, գիտական աշխատողները և ուրիշ գիտնականները: Սրանց մեծ մասը վճռական կերպով դէմ է արտայայտուել ութամեայ ուսուցումից յետոյ բոլոր երիտասարդների անմիջական ներգրաւմանը արտադրութեան մէջ (Փիզիքական աշխատանք ձեռնարկներում, գործարաններում եւ կոլտնտեսութիւններում): Աշակերտների ծնողները, դէմ արտայայտուելով ութնամեակից յետոյ 15 – 16 տարեկաններին ուսուցման ընդհատման (միջնակարգի առաջին էտապ), այն փաստարկութիւնն են մէջ բերել, որ ուսուցման վաղաժամ աւարտումը վատ ազդեցութիւն կ'ունենայ երեխաների զարգացման վրայ: Այսպէս, օրինակ, ոմն ճարտարապետ Լանդէ գրում է Մոսկուայի «Լիտիրատուրնայա Գազէտա»ի մէջ, որ «15 – 16 տարեկան պատանիների մշտական աշխատանքը արտադրութեան մէջ կը դժուարացնի երիտասարդների եւ աղջիկների փիզիքական եւ հոգեկան զարգացումը»: Մի շարք գիտնականներ, ինչպէս, օրինակ, ակադեմական Սեմէոնովը, Մոսկուայի համալսարանի տեսուչ Պետրովսկին, մանկավարժական գիտութիւնների ակադեմիայի թղթակից – անդամ Արսէնեւը եւ շատ ուրիշները այն կարծիքն են յայտնել որ եթէ ուսուցման մէջ ընդհատում կատարուի՝ կարելի պիտի չլինի ժողովրդական տնտեսութեանը տալ բարձրորակ կադրեր: Վերոյիշեալները յայտարարել են, որ պէտք է հրաժարուել ընդհատում առաջ բերելուց ոչ միայն ութամեայ եւ լրիւ միջնակարգ դպրոցի, այլ նաեւ այս վերջինի եւ բարձրագոյն ուսումնական հաստատութեան (բուհի) միջեւ:

Ամէնից խիստ, սակայն, դէմ է արտայայտուել Սով. Միութեան Գիտութեան Ակադեմիայի նախագահ Նեսմէեանովը «Լիտերատուրնայի Գազէտայի» Դեկ. 20ի, թիւի մէջ: «Ժողովրդական կրթութեան մեր սիստեմը, գրում է նա, վատ չէ... միջնակարգի շրջանաւարտները պէտք է հնարաւորութիւն ունենան բուհ մտնելու, եթէ նրանք ցանկանում են եւ ունեն համապատասխան ընդունակութիւններ: Կրթութեան իւրաքանչիւր ընթացաշրջան եւ իւրաքանչիւր առարկայի ուսուցում ունի իր առանձին տարիքը: Իմ փորձը ցոյց է տալիս, որ այդպիսի տարիք բարձրագոյն դպրոցում ուսանելու համար հանդիսանում է 17ից 22 – 23 տարեկան հասակը: Ուշ մնալու իւրաքանչիւր տարի կորուստ է բնախօսական տեսակէտից եւ մեծ կորուստ է պետութեան համար»: Շարունակութեան մէջ Նեսմէեանովը յայտարարում է, որ խիստ կարեւոր է կատարել ուսուցումը, առանց ընդհատումի, «ամէն մարդ գիտէ թէ որքան դժուար է վերստին սկսիլ սովորել, երբ կորցնում ես թէկուզ մէկ տարի»: Նա դէմ է արտայայտւում նաեւ հեռակայ (թղթակցութեամբ) ուսուցումի գերագնահատումին, ասելով, որ «առաւօտը միշտ նախընտրելի է քան երեկոն»:

Այս առարկութիւնները ուղղուած են Խրուշչեւի եւ կենտկոմի թէզիսների մէջ ծրագրուած «բարենորոգումների» հիմունքների դէմ:

Հայաստանում, բնականաբար, չեն համարձակուել այդքան հեռու գնալ: Բոլոր կարծիք յայտնողները ընդունել են միջնակարգ դպրոցը երկու էտապների բաժանման սկզբունքը, ինչպէս նաեւ առաջին էտապի աւարտողներին արտադրութեան մէջ ներգրաւելու առաջարկը որ արել է Խրուշչեւը իր նամակի մէջ եւ որ իւրացրել են կենտկոմն ու կառավարութիւնը այն թէզիսների մէջ, որ հրատարակել են նրանք: Կրթական գործի վերակառուցման հարցի քննարկումը Հայաստանում արտայայտուել է կարծիքների փոխանակութեամբ դպրոցի հետ կապուած այնպիսի հարցերի շուրջ, որոնք առաւելապէս տեղական բնոյթ են կրում: Այդ հարցերից առաջինը լեզուների ուսուցման հարցն է:

Թէզիսների մէջ այդ խնդիրը առկախ է ձգուած: «Պէտք է ուսումնասիրել այն հարցը, ասուած է թէզիսների մէջ, որ ծնողներին իրաւունք տրուի վճռելու, թէ ինչ լեզուի դպրոց տալ իրենց երեխաներին: Եթէ երեխան սովորելու է այն դպրոցում, որտեղ դասաւանդումը տարւում է միութենական կամ աւտոնոմ ռեսպուբլիկաներից մէկի լեզուով, ապա նա ըստ ցանկութեան կարող է սովորել նաեւ ռուսաց լեզու: Եւ ընդհակառակն, եթէ երեխան սովորելու է ռուսական դպրոցում, ապա կարող է ըստ ցանկութեան սովորել միութենական կամ աւտոնոմ ռեսպուբլիկաներից մէկի լեզուն»: Ուրեմն Հայաստանում, որ միութենական ռեսպուբլիկա է, ռուսաց լեզուի դասաւանդումը հայկական դպրոցներում պարտադիր չի դառնում, ինչպէս նաեւ հայերէն լեզուի դասաւանդումը չի դառնում պարտադիր Հայաստանում գոյութիւն ունեցող ռուսական դպրոցներում:

Միութենական բոլոր հանրապետութիւնները եւ նրանց կարգին նաեւ Հայաստանը դէմ են արտայայտուել ռուսաց լեզուի ուսուցումը «ըստ ցանկութեան» դարձնելու սկզբունքին: Նրանք բոլորն էլ անհրաժեշտ են համարել ռուսաց լեզուի պարտադիր ուսուցումը:

Գալով հայերէնի ուսուցմանը՝ Հայաստանի ռուսական, ադրբէջանական եւ քրդական դպրոցներում, այդ մասին կարծիքները տարբերուել են: Ոմանք անհրաժեշտ են համարել հայերէն լեզուի ուսուցումը Հայաստանի փոքրամասնութիւնների դպրոցներում, իսկ շատերն էլ այն կարծիքն են պաշտպանել, որ հայերէնի ուսուցումը պարտադիր կարող է լինել փոքրամասնութեանց դպրոցները յաճախող հայ աշակերտների համար միայն: Իրականի մէջ խնդիրը վերաբերում է Հայաստանի ռուսական դպրոցներին, որոնց մէջ Հայերը կազմում են աշակերտական 80 առ հարիւրը («Սով. Մանկավարժ» թ. 8):

Շատ բնորոշ մի երեւոյթ, որ անուշադիր ձգել չի կարելի: Կուսակցական եւ պետական բարձրաստիճան պաշտօնեաները, օրինակ կրթական մինիստր Շ. Սիմոնեանը, կենտկոմի քարտ. Հր. Մարգարեանը եւ այլն, պաշտպանել են այն տեսակէտը, որ հայերէնի ուսուցումը պարտադիր պէտք է լինի միայն Հայաստանի, փոքրամասնութեանց դպրոցներում սովորող հայ աշակերտների համար, իսկ Հայաստանի միւս ազգութեանց դպրոցներում «հայրենիքի պետութեան» լեզուի դասաւանդութիւնը պարտադիր չէ: Կրթական գործի աշխատողների մեծամասնութիւնը, գլուխ ունենալով մանկավարժական ինստիտուտի տնօրէն (դիրեկտոր) Համազասպեանը, այն կարծիքն է յայտնել, որ հայերէն լեզուի դասաւանդութիւնը պիտի դառնայ պարտադիր Հայաստանի բոլոր դպրոցների համար:

Դժբախտաբար, յաղթանակել է կուսակցական եւ պետական բարձրաստիճան պաշտօնատարների տեսակէտը, որ եւ պաշտպանել է Գեր. Խորհուրդի նստաշրջանում արտասանած իր ճառի մէջ Հայաստանի պատգամաւոր Հր. Մարգարեանը (Հայաստանի կոմկուսի կենտկոմի քարտուղար):

Նրա ճառը լեզուների ուսուցման առանձին հետաքրքրականութիւն է ներկայացնում մանաւանդ երբ այն համեմատում ենք այն ելոյթների հետ, որ նոյն հարցի մասին ունեցել են Վրաստանի պատգամաւորները՝ Ի. Դոլիձէն եւ Ի. Աբաշիձէն:

Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ՄԷՋ

Փարիզի Համազգային ընկերութիւնը ամսական ասուլիսներու շարքի մը ձեռնարկած ըլլալով, բացումը կատարեց թէյասեղանով մը, Փետրուար 7ին, Շաբաթ գիշեր Մշակոյթի Տան մէջ:

Համազգային եւ Մշակոյթի Տուն... Մշակութային ձեռնարկ, Մշակոյթի Տան մէջ... գնահատելի եւ ուրախալի երեւոյթ իսկապէս:

Առաջին անգամն էր որ նման ձեռնարկ մը կը կատարուէր այդ կիսաւարտ սրահին մէջ, այն ալ մշակութային միութեան մը՝ Համազգայինի կողմէ:

Երկսեռ բազմութիւն մը փութացած էր լեցնել սրահը, որու ջերմութիւնը ապահովուած էր

Ընկ. Պարսամեան, բացման ճառով մը պատկերացուց միութեան անցեալն ու ներկան, վեր հանելով անոր կատարած դերը ի նպաստ հայ մշակոյթի պահպանման, եւ աւելցուց՝ «բաւական ժամանակ է զրկուած էին մեր լսարանները, որովհետեւ ծրագրած էինք նոր կերպարանք տալ մեր գործունէութեան եւ մանաւանդ կը սպասէինք որ այս մշակոյթի կեդրոնը ի վիճակի ըլլար հիւրընկալել մեզ իր ծոցին մէջ: Սրճարաններու մէջ մշակոյթի նուիրուած գործ, իր լուրջ անպատեհութիւններն ունէր:»

«Այսօր հպարտ ենք որ Մշակոյթի Տան յանձնախումբի աշխատանքները յաջողութեամբ պսակուած են եւ մենք, հոս, մեր տան մէջ է որ կը կատարենք նոր շրջանի բացումը»:

«Ուրախալի լուր մը ունիմ յայտնելու ձեզի: Հայ Գրագէտներու Բարեկամները, իրենց սեփականութիւնը եղող հարիւրաւոր հատորներ, մօտ երկու միլիոն արժողութեամբ կընուիրեն Համազգայինին»: Որոտընդոստ ծափահարութիւններ:

Սեղանապետ ընտրուեցաւ ընկեր Հրանդ Սամուէլ, որ Համազգայինի հիմնարկութեան պատմականը ընելէ յետոյ, կը յիշէ անունները ողբացեալ հիմնադիրներուն ու կ'աւելցնէ.

«Երեսուն տարիներէ ի վեր Պէյրութի Փալանճեան ճեմարանը մեզի կուտայ հայկական ոգիով կրթուած բազմաթիւ երիտասարդներ, կրթական մշակներ եւ մտաւորականներ»:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒՄՆԵՐ ՌՈՒՄԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Ցոյց տուինք հայ գաղթականութեան պատմական շրջանակը մեր երկրին մէջ: Վերլուծեցինք յետոյ «հայ» ազգանունէն շինուած տեղանունները թէ՛ Մոլտովայի եւ թէ՛ Մունթենիոյ ու Թրանսիլվանիոյ մէջ, վերջացնելով հայկական կարգ մը արմատներէ կազմուած երեք տեղանուններով, ինչպէս են Գանդուր, Կայտառ եւ Խոպան:

Ներկայ յօդուածիս մէջ կ'ուզէի քննել շարք մը տեղանուններ, կազմուած Մոլտովա հաստատուած կարգ մը Հայերու ընտանեկան անուններով, ինչպէս Հանքոյեան, Քամարգան, Գալեան եւ Կոյլաւ: Յիշենք, որ Խաչիկ Հանքոյեան մը 1521ին շինեց Սուչաւայի Ս. Խաչ եկեղեցին: Իր անունը, Քրիստեա Հանքօ կամ Հընքու (Հանքոյի ռումանական ձեւը) կ'երեւի Մոլտովական վաւերագրերու մէջ:

Ուրիշ Հընքու մը յիշուած է 1517ի մէկ վաւերագրի մէջ, իբրեւ Սուչաւայի մէջ Մեծն Շթեֆանի Գ. մատռուակ: Մատռուակ Հանքօ մըն ալ կ'երեւի 1528ի մէկ վաւերագրին մէջ. սակայն կը գտնենք նաեւ մեծ հողատէր Հանքօ, 1479 թուականին պատկանող վաւերագրի մը մէջ, իսկ 1488ին՝ իբրեւ Հընքուց կալուածին սեփականատէր: Խիստ շահեկան է այս տեղանուններու պատմութիւնը, բայց չենք կրնար ներկայացնել զանոնք մանրամասնօրէն սոյն յօդուածին մէջ: 1528ի վաւերագրին մէջ կը խօսուի Փեթրու Ռարէլ իշխանին կողմէ:

Հընքուցի կալուածին ծախուելու մասին, որ սեփականութիւնն էր Մարիայի եւ Փեթրիքայի, զաւակները մատռուակ Հանքոյին:

Կը գտնենք նաեւ տեղանուններ՝ կազմուած միեւնոյն անունէն, սակայն, ռումանական եշթ յետադաս մասնիկով, ինչպէս, Հընչեշթ, Հընցեշթ: Հընչէշթ մը կայ մոլտովական հանրապետութեան մէջ, իսկ Մոլտովայի եւ Մունթենիոյ մէջ ունինք Հընցեշթ, ինչպէս, օրինակ, Մոլտովայի Սուչաւա եւ Թեքուչ ռայոններուն մէջ, յետոյ Արճեշի մօտ՝ Մունթենիոյ մէջ (ներկայիս չենք գտներ, սակայն, Հընցեշթ տեղանունը արձանագրըուած է Մունթենիոյ մէջ): Մոլտովայի մէջ կը գտնենք նաեւ Սլոպոզիա Ցընցեշթ գիւղը՝ Տորոհօ ռայոնին մէջ:

Ուրիշ տեղանուն մը կազմուած է Գալեան ընտանիքի անունէն: Սոյն անունը կ'երեւի 1488ի մէկ վաւերագրին մէջ, որմէ կ'եզրակացուի թէ Գալեան ազգականն է Փան Հանքոյի, իսկ ուրիշ վաւերագրէ մը, որ կը կրէ 1480 թուականը, կը հաստատուի թէ ան բնիկ Աքքերմանցի է: Բայց Գալեանի առաջին յիշատակութիւնը կ'երեւի մինչեւ իսկ ԺԵ. դարու սկիզբը, երբ վաւերագրի մը մէջ կը խօսուի Աքքերմանցի Գալեանի մը մասին: Փր. Մաքլէր Գալնիկ հայրանուան հետ նոյնացուց հայ անուն մը: Ես կ'ենթադրեմ թէ Գալեանի եւ Գալնիկի մէջ, որ մոլտովական վաւերագրերու մէջ յիշուած է իբրեւ հայ, գոյութիւն ունի հասարակաց արմատ մը: Այնպէս, Մ. Քոսթըքեսքու իր «Մոլտովական վաւերագրեր Նախքան Մեծն Շթեֆան» գործին մէջ կ'արտայայտուի ի նպաստ Գալեանի հայկական ծագման: Այս նկատումները գիս կը մղեն տեսնել Պոթոշան ռայոնի Գալեանըուց գիւղը, ինչպէս եւ Գալիենեշթը (Պաքըու), կազմուած միեւնոյն անունէն, եշթ յետադաս մասնիկով, հայկական ծագումով տեղանուններ, առաջ եկած կարգ մը Հայ ընտանեկան անուններէ: Պէտք է նշել թէ Գըլինեշթ անունով գիւղը, կ'երեւի դեռ ԺԵ. դարուն, իսկ Գալեանըուցը ԺԶ. դարուն: Երկուքն ալ կ'երեւին յետագայ դարերուն Գըլինեշթ ձեւին տակ:

Ուրիշ տեղանուն մըն է նաեւ Քըմըրզանի, Մոլտովայի Ֆըլթիչէն ռայոնին մէջ եւ Քըմըրզանա, Օաշ ռայոնին մէջ, Թրանսիլվանիոյ հիւսիսային կողմը: Քամարգան մը, Սուչաւացի հայ, կ'երեւի վաւերագրի մը մէջ, որ կը կրէ 10 Յունուար 1451 թուականը, յետոյ 1457ի մէկ վաւերագրին մէջ, Մեծն Շթեֆանի ժամանակէն մնացած: Շահեկան է նշել այն իրողութիւնը, թէ Օաշի բնակիչները գիւղը կ'անուանեն Քըըմըզանա եւ ոչ թէ պաշտօնական անունով Քըմըրզանա: Ասկէ կարելի է հետեւցնել, թէ Քամարգան Հայուն անունը կազմուած է «Քըրմըզ» բառէն: Կրնանք հարց տալ, ինչպէ՞ս Քամարգան անունը կը հասնի հիւսիսային Թրանսիլվանիա, թէեւ անուան տէրերը յիշուած են պատմականօրէն Մոլտովայի մէջ: Գիտենք, որ շատ մը հարուստ Հայեր, ինչպէս Հուլուպէյ, Շիատպէյ Սուչաւայէն մեկնեցան դէպի Լեհաստան, 1476 թուին, ուր հաստատուեցան նաեւ աւելի ուշ, ԺԷ. դարուն կամ նոյն իսկ ԺԸ. դարու սկիզբը: Օաշի բնակիչներուն մասին յայտնի է, թէ իրենց համար անհրաժեշտ ապրանքները կը գնէին հայ վաճառականներէն, եկած Քարփաթեան լեռներու միւս կողմէն, Լեմպերկէն, Ստանիսլաւովէն, Հուսթէն եւայլն: Կ'ուզէի յիշել նաեւ Կոյլաւքա (Աքքերմանի մօտ) եւ Կարապետքա (Պենտերի մօտ) հայկական գիւղերու անունները:

ՓՐՈՖ. ՎԼԱՏ ԲԸՆԸՑԵԱՆՈՒ

(5 Շար.)

« Համազգայինը շատ կարճ ժամանակի մէջ իր շուրջը հաւաքեց Հայութեան հոծ զանգուածը եւ իսկապէս դարձաւ համազգային: Փալանճեան քոյրերը քանի հազար ոսկի նուիրեցին: Ողբացեալ Լեւոն Շանթ Հիւս. Ամերիկայի մէջ հաւաքեց 127.000 տոլար: Հարաւ. Ամերիկայի մէջ Վրացեան եւ Մարտիկեան հսկայ գումարներ ձեռք բերին: Այս բոլորը ապացոյց են որ ան կը վայելէ լայն համակրութիւն »:

« Միրձաւոր Արեւելքի ամենամեծ հիմնարկութիւնն է ճեմարանը, ան արդարացուց իր վրայ դրուած յոյսերը եւ ընդհանուր Հայութեան պատիւ կը բերէ »:

« Ուրեմն այս երեկոյ երեք ուրախալի երեւոյթներ կ'արձանագրենք, նախ՝ Համազգայինը կը սկսի ամսական ասուլիսներու շարք մը, երկրորդ՝ այդ ասուլիսները տեղի պիտի ունենան Մշակոյթի Տան մէջ, եւ երրորդ Հայ Գրագէտներու Բարեկամները իրենց գոյքերը կը փոխանձեն Համազգային ընկերութեան» :

Խօսք տրուեցաւ ընկեր Զպուքճեանի որպէսզի բացատրութիւններ տայ ներկաներուն Մշակոյթի Տան մասին: Ընկերը մանրամասնութեամբ ներկայացուց շէնքը իր յարկաբաժիններով ու գործածութեան ծրագիրներով: Տեղեկութիւններ տուաւ նորոգութեան աշխատանքներու ինչպէս նաեւ նիւթականի մասին: Ցայտնեց թէ ցարդ 15 միլիոն ծախսուած է, շէնքի գնման եւ մինչեւ այսօր կատարուած աշխատանքներու համար:

Սոյն գումարը գոյացած է մեծ մասամբ համեստ դասակարգի լումաներով: Վստահութիւն յայտնեց որ հայ ժողովուրդի զոհաբերութեան շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ մօտաւոր ապագային շէնքը իր ամբողջութեամբ յատկացնել նպատակին:

Սեղանապետի հրաւէրով խօսք առին.—

Շ. Նարդունի.— «Այս շէնքը ոչ միայն Փարիզի այլ ամբողջ Ֆրանսահայ գաղութին լոյսի կեդրոնը պիտի ըլլայ: Կամաւոր եմ ու պատրաստ եմ ամբողջ ուժովս տրամադրուիլ Համազգայինի ծրագրին: Կ'արժէ ուժ տալ այս Միութեան աշխատանքներուն, կը խնդրեմ բոլոր ընկերներէս որպէսզի իրենց մասնակցութիւնը բերեն, որովհետեւ այս գործը պատիւ կը բերէ մեզի եւ արդէն ուշ իսկ մնացած ենք »:

« Վստահ եմ որ ապագային պիտի յաջողինք նաեւ հիմնել գիշերային ժող. համալսարանը որուն համար աշխատած եմ «Յարդգողի» օրերուն :

Ընկեր Ճանկէօզեան.— « Գոյութեան պայքար մը ունինք ըլլայ հայրենիքի ըլլայ արտասահմանի մէջ:

Գաղթաշխարհի հայութիւնը մշակոյթով կ'ուզէ պահել իր գոյութիւնը: Համազգայինին վիճակուած է կարեւոր դեր մը խաղալ այդ մարզին մէջ: Ուրախալի է որ այսօրուան նոր թափ մը կըստանայ իր ասուլիսներու ծրագրով »:

« Ձենք ուզեր սակայն որ ան ըլլայ ատենցներու լսարան միայն, այլ երիտասարդները նաեւ պէտք է մասնակցին, որպէսզի տեղեակ ըլլան իրենց անցեալի մեծութեան »:

« Ներկայ պատկերը գրաւական մըն է ապրելու, որ ապագան աւելի փայլուն պիտի ըլլայ ու ծրագիրը յաջողութեամբ պիտի սակուի »:

Ընկեր Օհանեան.— «Կուգամ հեռաւոր Եգիպտոսէն, հոն մեր հանդէսներու ընթացքին զոյութիւնը կ'ապահովենք, դուք հոս բնականէն ապահոված էք գոյութիւնը, բայց իմ հոգիս տաք է ու ժամ քանի որ կը գտնուիմ Մշակոյթի Տան մէջ, հոդ չէ թէ կիսաւարտ »:

«Տասը օր է Փարիզ եմ, չգտայ տաքուկ մթնոլորտ մը, սակայն այս գիշեր, գտած եմ փնտռածս »:

« Համազգայինի հիմնադիրներ Ահարոնեանը, Շանթը ճանչցայ Եգիպտոսի մէջ, այդ փառաւոր դէմքերը ճանչնալով ճանչցայ հայրենիքս: Եգիպտոս մեր տան մէջ հիմնուած է Համազգայինը, համեստ որահներով սկսած՝ ուռճացած, հասած է ներկայ փառաւոր վիճակին, որ հպարտութիւն կը պատճառէ :»

« Յուսաբեր »ի շէնքը գրեթէ ոչինչով սկսանք, ու լըջօրէն մտահոգուած էինք, բայց մեր սպասածէն աւելին եղաւ, եւ այսօր ունինք 300.000 անգլ. ոսկի արժողութեամբ շէնք մը »:

« Մեր ժողովուրդը տեսող է երբ շօշափելի գործ մը տեսնէ, դուք ունիք շօշափելի գործը, շէնքը, վստահ եմ որ կատարելութեան պիտի կրնանք հասցնել զայն ու պիտի զարդարենք ձեր հայկական արուեստով »:

Ընկ. Ժ. Դատաւորեան.— «Բարեկամներէս մին կը դժգոհէր թէ մեզի կը պակսի համալսարան: Ուրախալի երեւոյթ է այսօր տեսնել ու լսել որ Համազգայինը բացի իր ամսօրեայ ասուլիսներէն պիտի ունենայ նաեւ ժողովրդային համալսարան: Սրտանց կը մաղթեմ որ ան յաջողի իր ծրագրին մէջ:

«Հետաքրքրական պիտի ըլլար սակայն իմանալ մօտ օրէն անոր ծրագիրը, որպէսզի մենք ալ մեր կարգին հրաւիրենք երիտասարդները գալ ու հաղորդուիլ հայ մշակոյթով »:

Կ. Մեհեան.— Երբ կը խօսուի մշակոյթի մասին անորոշ ոչինչ կը մնայ: Կայ սակայն իրողութիւն մը որ շփոթութիւն ստեղծած է: Ոմանք մշակոյթը տարած, խառնած են զայն քաղաքականութեան, մշակոյթ եւ քաղաքականութիւն զուգորդած են, քաղաքական նպատակներով »:

« Հայ ժողովուրդի այն հատուածը որուն կը վերագրուի քաղաքականութիւն խաղալ մշակոյթին հետ իրականութեան չի համապատասխաներ: Ան ոչ միայն զուտ մշակոյթի աշխատանք կը տանի, այլ նաեւ մշակոյթը պաշտպանելու աշխատանք »:

« Պայքարը մեր ներկայի եւ անցեալի մէջ է, մենք ներկայի մէջ անցեալը կը պաշտպանենք որպէսզի փրկենք ներկան եւ ապագան »:

Վ. Մելիքեան.— «Ամէնքս ալ համաձայն ենք պահել մեր մշակոյթը: Անձնապէս կը փափաքիմ որ այս տունը ըլլայ իսկապէս Հայ Մշակոյթի Տուն»:

« Իմ համեստ կարողութիւնս այսօրուընէ սկսեալ կը դնեմ այս տան տրամադրութեան տակ, որովհետեւ մշակոյթը շատ կարեւոր է, որու պահպանման համար պէտք է բոլորս աշխատինք: Այս Տան հիմնարկութեան առթիւ իմ ջերմ փափաքս է որ տարին չանցած տեսնենք ժողովրդային լսարանը բացուած »:

Մէջ ընդ մէջ եղան արտասանութիւններ, մեներգ, ստեղծելով խանդավառ մթնոլորտ: Արտասանեցին Օր. Յովհաննէսեան, ընկեր Վ. Թորոսեան, մեներգեցին Տիկին Հուրիկ Դատաւորեան, Պ. Լ. Համբարձումեան եւ ընկեր Ս. Յովհաննէսեան :

Եռանդուն երիտասարդուհիներ կը պտուտաւորէին հիւրերը սեղանէ սեղան վազելով:

Կէս գիշերին վերջ գտաւ այս հաճելի եւ շինիչ հաւաքոյթը խանդավառութեան մէջ սեղանապետի փակման խօսքերով :

Պ. ՊԱՐԹԵՒ

ԴԷՊԻ ՄԻԱՑԵԱԼ ԵՒՐՈՊԱ

ՆՈՐՏԻԿ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ ՄԱՔՍԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Եան Հասպրուք, որ Եւրոպայի տնտեսական հարցերու մասնագէտ է, հետեւեալ յօդուածը գրած է Նիւ Եորք Հէրալտի մէջ:

1954էն ի վեր խօսակցութիւններ յառաջ կը տարուէին Նորվեկիոյ, Շուէտի, Դանիոյ եւ Ֆինլանտայի միջեւ՝ նորտիկ երկիրներու մաքսային միութիւն մը ստեղծելու հարցին շուրջ: Նորտիկ երկիրներու Տնտեսական Գործակցութեան Կոմիտէն, որ բաղկացած է վերոյիշեալ չորս երկիրներու ներկայացուցիչ մասնագէտներէ, արդէն իսկ աւարտած է իր աշխատանքները եւ պատրաստած՝ համաձայնագիր մը:

Այս համաձայնութիւնը շատ աւելի պարզ է իր ընդհանրութեան մէջ, քան թէ Եւրոպական Միացեալ Շուկայի համաձայնութիւնը, որ կնքուած էր Հռոմի մէջ եւ որ գործադրութեան դրուիլ սկսաւ 1959 Յունուար մէկէն սկսեալ: Արդարեւ, Միացեալ Շուկայի համաձայնագիրը կը հաշուէ 248 յօդուածներ, մինչ Նորտիկ երկիրներու համաձայնագիրը հիմնուած է 27 յօդուածներու վրայ: Գլխաւոր յօդուածը կը նախատեսէ Նորտիկ չորս երկիրներուն միջեւ մաքսային տուրքերու ջնջումը՝ 95 առ հարիւր համեմատութեամբ: Իսկ դուրսէն ներածուած ապրանքներու եւ մանաւանդ հում նիւթերու համար, միատեսակ սակ պիտի որոշուի չորս երկիրներուն համար ալ, եւ ներածումները ազատ պիտի ըլլան: Համաձայնագիրը կը նախատեսէ նաեւ տնտեսական սերտ գործակցութիւն՝ առեւտրական միատեսակ համագործակցութիւն արդիւնաբերութեան գիտական պրպտումներու եւ դաստիարակչական մարզերուն մէջ :

Նորտիկ երկիրներու տնտեսական համաձայնութիւնը շատ աւելի կը նմանի Պէնէլիւքսի (Պելժիա, Հոլանտա, Լիւքսէմպուրկ) համաձայնութեան քան թէ Օ. Է. Սէ. Օ.ի (Եւրոպական տնտեսական կազմակերպութեան) համաձայնութեան, եւ կը ձգտի հիւսիսային չորս փոքր պետութեանց արդիւնաբերութիւնները այնպիսի ձեւով մը կազմակերպել, որ կարենան մրցիլ Ազատ Շուկայի ու Միացեալ Եւրոպայի կազմակերպութիւններուն հետ:

Այս չորս երկիրները իրենց ներածումներուն 12.5 առ հարիւրը եւ արտածումներուն 14.4 առ հարիւրը իրարու հետ կը կատարեն. այժմ որոշած են այդ համեմատութիւնները բարձրացնել :

Սակայն որոշ է, որ Նորտիկ երկիրներու տնտեսական համագործակցութիւնը չի կրնար ունենալ Եւրոպական Միացեալ Շուկայի քաղաքական հետեւանքները: Ֆինլանտա եւ Շուէտ, որ աշխարհագրականօրէն կից են Խ. Միութեան, չեն կրնար բացարձակապէս ճակատ բռնել Արեւմուտքի հետ, մինչդեռ Նորվեկիա եւ Դանիա շատ աւելի միտում ունին Արեւմուտքի կողքին մնալու: Հետեւաբար, Նորտիկ երկիրներու տնտեսական համագործակցութիւնը առեւտրական սահմաններէն անդին չի կրնար անցնիլ :

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆԻ ԱՐՁԱՆԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Վարդանանց դիւցազնամարտի 1508րդ տարեդարձին առիթով Երեւանի ձայնասփիւռը հաղորդած է թէ Հայաստանի կառավարութեան որոշումով շուտով Երեւանի հրապարակներէն մէկուն վրայ պիտի կանգնուի Վարդան Մամիկոնեանի արձանը, որուն պատրաստութիւնը աւարտելու վրայ է քանդակագործ Երուանդ Քոչարի կողմէ:

Ձայնասփիւռէն խօսած է նաեւ քանդակագործը, յայտնելով թէ խնդրոյ առարկայ արձանը պիտի ներկայացնէ Վարդան Մամիկոնեանը հեծած ձիու վրայ, մէկ ձեռքը սուր բռնած, իսկ միւս ձեռքը՝ դրօշակ եւ վահան :

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Կիրակի, Փետրուար ութ, Ալֆորվիլի Հայ Մարզականը, հակառակորդին դաշտին վրայ հանդիպում ունեցաւ Անթոնիին հետ: Հազիւ 15 վայրկեան անցած, Անթոնի կէտ մը նշանակեց (Ջինկինեան), Ջինկինեան երկրորդ կէտ մը կը նշանակէր քառորդ ժամ վերջ: Անմիջապէս Հայերն ալ կը նշանակեն իրենց առաջին կէտը 42-1) (Աղաշեան): Առաջին մասը վերջանալու մօտ, խրաւարարին մեծ սըխալէն վերջ, Սրապ հակառակորդ բերդապահին զարնուելով սրունքը կոտրեց: Այս ցաւալի արկածին պատճառաւ «փէնալթի» եղաւ եւ Երամեան երկու խումբերը հաւասար բերաւ :

Բ. մասին խաղը աւելի կրքոտ էր եւ վերջացաւ հաւասար արդիւնքով 22-2:

Վերջապէս այս մրցումը Ալֆորվիլի տիրապետութեան տակ մնաց՝ հակառակ Սրապին ծանր արկածին:

Այս մրցումէն վերջ հայ մարզականը Գ. աստիճանի բարձրացաւ :

Սրապ Ալֆորվիլի հայ մարզականին ամէնէն հին եւ լաւ խաղացող մարզիկն է: Գնահատուած՝ նաեւ ֆրանսական խումբերէն, երկու տարի Անժէի փրօֆէսիոնէլ խումբին մէջ եղած է: 32 տարեկան, միշտ առոյգ, ամէն կիրակի կը ջանայ մեր յումբը յաղթանակով պսակել. կը մաղթենք իրեն արագ ապաքինում :

Ս. ՍԻՄՈՆԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (350)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԻԸ.

ԵՐԵՒԵԼԻ ՔԻԹԸ

Օրինակ, նրան ասում ես.— « Հաջի, կարո՞ղ ես մի փոքր հաց ու պանիր գնել բազարից »: — Նա ուղղակի չպատասխանի, թէ կարող եմ, այլ կ'ասէ քեզ.— « Տեսնեմ, կարող եմ գտնել » : Նրա այդ անվճռականութիւնը այն նպատակն ունէր, որ ցոյց տայ, թէ մի անկարելի գործ է կատարում եւ յաճախորդին մեծ ծառայութիւն է անում :

Հաջին մի ցամաք մարդ էր, նիհար ծընօտները խնամքով ածիլած, եւ կոշտ մազաթի նման ընչացքների ծայրերը կտրած, որոնք մի չար սովորութիւն ունէին, միշտ բերանը մտնելու: Նրա դէմքի վրայ նշանաւոր էր երեւելի քիթը, որ կրում էր իր վրայ երկու բարձրութիւններ, որոնք, երկու գագաթների նման, միախառնուելով վերին շրթունքի հետ, կազմում էին մի երկար լեռնաշղթայ: Սխալ չէր լինի, եթէ ասէի, որ նրա երեսը բաղկացած էր ամբողջապէս քթից: Հաջիի կազմուածքի մէջ նշանաւոր էին եւ ոտքերը :

Թէեւ բոլոր տաճկաստանցիք՝ ծալապատիկ նստելուց՝ ծուռ ոտքեր ունեն, բայց Հաջիի ոտքերը այդ մասնում մի առանձին բացառութիւն էին կազմում: Նրանք, դէպի կողքերի կողմը անկանոն կերպով դուրս ընկնելով, եւ հետզհետէ թեքուելով, ձեւացնում էին երկու աղեղնաձեւ կիսաբոլորակներ, որոնց ծայրերը, ներքեւից եւ վերեւից միանալով, մէջտեղում թողնում էին մի ձուաձեւ տարածութիւն :

Այդ էր պատճառը, որ նա կրիայի նըման էր շարժւում: Թէ ի՞նչ գոյն եւ ի՞նչ ձեւ էր ունեցել նրա հագուստը առաջ,— այդ դժուար էր որոշել, որովհետեւ կեդտը, սկսեալ հին ժամանակներից, այնպիսի թանձր խաւ էր դրել նրա հագուստի վրայ, որ բոլոր գոյները ծածկուել եւ անհետացել էին նրա շերտերի տակ, իսկ յաճախակի կարկատանները տարիների ընթացքում աղաւաղել էին նրա հագուստի իսկական ձեւը: Հաջին մեզ համար աւելի հետաքրքիր դարձաւ այն ժամանակ, երբ իմացանք, որ այդ փնթի մարդը այն մեծ, քարաշէն պանդոկի տէրն է եւ քաղաքի հարուստ Հայերից մէկը: Մեր սենեակը կարգի դնելուց յետոյ, նա մօտեցաւ Ասլանին, հարցրեց.

— Էնֆիա ունե՞ս :

Ասլանը զարմացած նայեց նրա երեսին:

Յետոյ մեզ ասացին, որ նա սովորութիւն ունի իր պանդոկի բոլոր այցելուներին այդ հարցը առաջարկել: Երբ մէկի մօտ յայտնւում է էնֆիա (քթախոտ) եւ նրան «թաւաղայ է անում», նա նախ լիբռնով լցնում է իր պնչածակերը, յետոյ սկսում է գովել նրա արժանաւորութիւնները այնքան, մինչեւ «թաւաղայ անողը» ամաչելուց ստիպուած է լինում իր ունեցածի մի մասը, «բարեկամական յիշատակի համար», ընծայել նրան: Եւ այսպէս, Հաջին միշտ ձրի էր ստանում այդ մեծ կարիքը, եթէ ոչ, իր ահագին քիթը գըրգռելու համար բաւական ծախքերի կարօտ պիտի լինէր :

— Մենք մի բան չորոշեցինք ձեզ հետ, Հաջի,— ասաց նրան Ասլանը, — ո՞րքան է սենեակի վարձը :

— Օրեկան քսան ղուրուշ, իսկ ձիաների համար՝ իւրաքանչիւրին մի մի ղուրուշ, պատասխանեց նա. աւելացնելով, որ մեր «խաթրի» համար է այդքան փոքր վերառնում, որովհետեւ «պատուական» մարդիկ ենք եւ այլն :

— Շատ չէ՞ :

— Դուք, պարոն, պէտք է գիտենաք, որ «մենք» սուտ խօսելու սովորութիւն չունենք, — ասաց նա մի անբացատրելի ժպիտ ձեւացնելով դէմքի վրայ :

Այդ կողմերում այդքան վարձ պահանջել կացարանի համար, անհաւատալի բան էր, այնու ամենայնիւ, Ասլանը ընդունեց, ասելով.

— Լաւ, գնա:

Նրա հեռանալուց յետոյ Ջալլադը նկատեց.

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ՆԱԽԱԳԱՀ ՎՈՐՈՇԻԼՈՎ հիւանդ ըլլա-լով պիտի չկարենայ Ինտոնեզիա երթալ :

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ պետական ապահովու-թեան սպասարկութեանց մէկ զեկոյցը կը յայտնէ թէ վերջերս բաւական լրտեսներ ձերբակալուած են : Ասոնք՝ ամերիկացի եւ թուրք, Թուրքիայէն կուգան կը չեշտէ զեկոյցը :

ՓՐԱՒՏԱ (ճշմարտութիւն) ծանր յար-ձակումներ կ'ընէ Պարսից Շահին վրայ եւ կը նախատեսէ որ Իրաքի Ֆէյսալ թագա-ւորին ճակատագիրը պիտի ունենայ, կամ Պաթիսթայի (Քուպայի նախկին բռնա-տէրը) : Ծանօթ է որ Խ. Միութիւնը շատ դժգոհ է համաձայնագրին ձախողութե-նէն :

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ եւ Խ. Միութեան միջեւ առեւտրական յարաբե-րութիւնները կը զարգանան : Նոր համա-ձայնագիր մը ստորագրուեցաւ որուն հա մաձայն 422 միլիոն մարքէն 520ի պիտի բարձրանայ փոխադարձ առեւտուրը :

ԺԱԳ ՏԻՒՔԼՕ որ Ֆրանսայի համայնա-վար կուսակցութիւնը կը ներկայացնէր ԻԱ. համագումարին, Փարիզ վերադար-ձաւ 28 պայուսակներով որոնք 618 քիլօ կը կշռէին : Համայնավար նախկին երես-փոխանը որ ինք իրեն «խորհրդարանին պատուակալ անդամ»ի տիտղոս տուած է, մաքսային պաշտօնեաներուն ըսաւ թէ նուէրներ կը բերէ խորհրդային բարե-կամներէն Ֆրանսացի ընկերներուն : Տիւք-լօ, սակայն, 520.000 ֆրանք վճարեց յա-ւելեալ ծանրութեան համար :

ՍԷՆՑԻ Իտալիոյ նշանակուած վարչա-պետը փոքրամասնութեան դահլիճ մը կազմեց : Արտաքին նախարարութիւնը յանձնեց Փելլայի որ նախկին վարչապետ Ֆանֆանիի ուղղակի հակառակորդն է : Վարչապետը իրեն վերապահեց նաեւ ներ-քին նախարարութիւնը :

ՊԵԼԺԻՈՅ ՄԷՋ կը շարունակուի ածու-խի հանքերու տագնապը . քսան հազար բանուորներ կան Մոնսի հօրալը՝ Պօրի-նաժի մէջ :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տիկին Հայկանուշ Գիւլխանդանեան եւ իր որդին Ռուբէն Գիւլխանդանեան երկու հազար ֆրանք կը նուիրեն Փարիզի Մշա-կոյթի Տան, իրենց սիրելի եւ անմոռանա-լի ամուսնոյն եւ հօր Աբրահամ Գիւլխան-դանեանի 13րդ մահուան տարելիցի եւ ի-րենց եղբօր եւ քեռիի Գրիգոր Աղաջան-եանի մահուան 44րդ տարելիցի առթիւ : Ստանալ «Յառաջ»էն :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ «ՕՐ»Ը

Առնուվիլի մէջ

ՄԱՐՏ 15ԻՆ

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐ-ԿՈՒԹԵՆԷՆ ԹՈՇԱԿԻ ՅԱՏԿԱՑՈՒՄ ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՄԷՋ

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐ-ԿՈՒԹԵԱՆ ազնուամեծար վարիչները Մուրատեան վարժարանի տեսչութեան առաջարկին ընդառաջ երթալով որոշած են 1959 – 1960ի դպրոցական տարեշրջա-նէն սկսեալ հինգ սան պահել հետեւեալ պայմաններով :

1.— Պատանին (11 – 12 տարեկան) պէտք է ըլլայ հայ չքաւոր ընտանիքի զաւակ, ուշիմ, աշխատասէր եւ բարե-կիրթ :

2.— Զարգացումը պէտք է համապա-տասխանէ ֆրանսական երկրորդական վարժարանի վեցերորդ դասարանին :

3.— Թեկնածու չեն կրնար ըլլալ արդէն իսկ վարժարանս յաճախող աշակերտնե-րը :

4.— Սան մը որ չկարենայ անցնել տա-րեվերջի քննութիւնները կը կորսնցնէ ա-մէն իրաւունք :

5.— Ընտրութիւնները պիտի կատար-ուին վարժարանիս մէջ մրցումով եւ քն-նութեամբ, որ տեղի պիտի ունենայ յա-ռաջիկայ Մայիս 18էն 24 օրերու ընթաց-քին, ժամը 15 – 17ին :

Կը պահանջուին դպրոցական վկայա-կաններ :

Գրել Տեսչութեան.—

DIRECTION DU COLLÈGE ARMÉNIEN

26, RUE TROYON, SÈVRES - S. & O.

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 19Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. Դ. ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻՆ

Ուրբաթ, փետրուար 20, ժամը 21ին

SOCIÉTÉS SAVANTESի ՄԵԾ ՍՐԱՀԸ

8, RUE DANTON

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ՝ ԸՆԿԵՐՈՒՀԻ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

ԸՆԿ. ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ ԵՒ ՎԻԳԷՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Նոր Սերունդի կողմէ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ, ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ : ՍԵԴԱ ԹՈՐՈՍԵԱՆ, Ժ. ԱԶԸՔԿԷՕԶԵԱՆ եւ Օր. ԴԱՆԻԷԼԵԱՆ

Ծախքերու մասնակցութիւն 100 ֆրանք

Ալֆորվիլէն օթոքառը կը մեկնի ժամը 8.30ին, Փլաս Քառնոյէն :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի մեծ պատրաստութեամբ Պոմոնի մէջ, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէին, նախաձեռնութեամբ «Զաւարեան» ենթակոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. «Յառաջ», «Վարանդեան», «Իշխան», խումբերու : Պոմոնի Նոր Սերունդի «Քրիստափոր» խումբին :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 21, ՇԱԲԱԹ, ԺԱՄԸ 21ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր, մասնակցութեամբ ծանօթ պրոֆեսիոնալներու, Պոմոնի, Սէն Լուի եւ Կարդանի Նոր Սերունդի պարախումբերուն եւ նուագախումբերուն :

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. ՅԱՐ. ԱՂԱՅԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. ԱՍ. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

ԽՕՍՆԱԿ ԸՆԿ. ՍԵՐԺ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ :

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Հովանաւորութեամբ ՏԻԿ. Ա. ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐԻ եւ ԿՈՄՍ Տ'ԱՐՍՔՕԹԻ

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 22ԻՆ, ԺԱՄԸ 17ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

HOTEL GEORGE V

Միջազգային «Աթրաքսիոններ» անակնկալներ, ձրի «զօթիյօն»

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՊԻՒՖԷ ԵՒ ՊԱՌ — ՆԱԽՈՐԴ ՏԱՐՈՒԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ

Սեղաններու համար դիմել՝

Union Générale Arménienne de Bienfaisance — 11, Square Alboni, Paris (16e)

TÉLÉPHONE : TRO. 03-18

Մինչեւ ժամը 19ը չգրաւուած սեղանները ազատ կը նկատուին, «Աթրաքսիոն»-ները կը սկսին ժամը 19.45ին :

Այրի Տիկին Ա. Քիրազեան, Այրի Տիկ. Է. Մոմճեան, Օհաննէսեան, Սարաֆեան եւ Մարգարեան ընտանիքները ցաւ ի սիրտ կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, եղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

Պ. ԳՐԻԳՈՐ ՔԻՐԱԶԵԱՆԻ

(Բնիկ Ռոտոսթոցի)

մահը, որ տեղի ունեցաւ Փետրուար ու-թին : Յուղարկաւորութիւնը կատարուե-ցաւ Փետրուար 10ին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Առնուվիլի Վարդապ Ս. Խաչ եկեղեց-ւոյ հոգաբարձութիւնը իր խորին շնոր-հակալութիւնները կը յայտնէ Կուսէնվի-լէն Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Էմմիեաննե-րու, որոնք եկեղեցւոյս նուիրեցին վեց նոր աթոռներ, իրենց զաւկին ողջամբ վերադառնալուն հա-մար :

×

Այրի Տիկին Եղիսաբէթ Տէր Միքայեան, Տէր եւ Տիկին Գասպար Աբրահամեան, եւ իրենց ընտանեկան պարագաները ու ազգականները, կը փութան խոր շնորհա-կալութիւն յայտնել, ամէն անոնց, որոնք անձամբ, հեռագրով թէ նամակով ցա-ւակցութիւն յայտնեցին, իրենց ողբացեալ ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝ Պ. Յակոբ Տէր Մինասեանի տխուր մահուան առ-թիւ, որ տեղի ունեցաւ 11 Փետր. 1959 :

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻՆ

Կազմակերպած

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 12ԻՆ

ժամը 14.30էն 18.30

ՊԱՏԱՐԱԳ

Շաւիլի եկեղեցւոյ յառաջիկայ պատա-րագը՝ Կիրակի 22 Փետրուարին :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Նոր Տարուան առթիւ Հայ Կարմիր Խա-չի Ֆէսանվիլէի օգնութեան կայա-նին ընդարձակման ի նպաստ կը նուիրեն. Տիկին Պետրոսեան (Մալմէզոն) երկու հազար ֆրանք, Տիկին Տէօքմէճեան, Օր. Ա. Սագըրեան հազարական ֆրանք :

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան ցերեկոյթ պարահանդէսին առթիւ կը նուիրեն.—

Տիկին Վ. Ջրբաշեան հինգ հազար ֆր., Պ. Պ. Արզումանօֆ հինգ հազար, Կ. Մալխասեան (Անկէն), Նիկողոսեան (Պուա Քոլոմպ) հազարական ֆրանք :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

1959 ԱՊՐԻԼ 26ԻՆ

ՍՈՐՊՈՆԻ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԴԱՍԵՐ

Կը ստանձնէ փորձառու ուսուցիչ մը : Դիմել «Յառաջ»ի :

ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆԻ

ՆՈՐ ՎԷՊԸ

ԱՐԾԻՒՆԵՐԸ ԱՆԱՊԱՏԻՆ ՄԷՋ

540 էջ, գին 1000 ֆրանք

Դիմել հեղինակին՝

53, AVENUE DE ST. JULIEN

MARSEILLE - 12e

կամ հայ գրավաճառներուն

ՄԵԾ ԵՒ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սե-րունդի «Սիամանթօ» խումբին կողմէ :

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, «Պէրիէ Միյէ»ի շքեղ սրահներուն մէջ :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

Պիտի ըլլան երգեր, մեներգներ, խմ-բերգներ, ժողովրդային խմբական պա-րեր եւ ուրիշ շարք մը հաճելի եւ սիրուն անակնկալներ :

Այլազան տեսակով ճոխ պիւֆէ, մատ-չելի գիներով :

ԸՆՏԻՐ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ
ՄԱՍԷԼ ԼՈՒՎԻՐԷ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

Վարչութեան ժողովը պիտի գումարուի այս Երեքշաբթի, ժամը 18.30ին, Մշա-կոյթի Տան մէջ : Կը խնդրուի ներկայ ըլ-լալ :

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԱՐԾԻՒ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետր. 21, Շաբաթ գիշեր, մինչեւ լոյս, Ալհամպրայի շքեղ սրահին մէջ :

Մասնակցութեամբ ծանօթ զեկավար ՔԼՕՏ ՊԷՍԷԻ, իր մեծ նուագախումբով : Ռատիօ Մոնթէ Քարլոյի եւ Անիմաթէօր ԷՏՄՕՈՆ ԹԱՅԷԻ :

Աթրաքսիոն, անակնկալներ եւ զօթիյօն խնամուած պիւֆէ :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանի հերթական դասախօսութիւնը այս Չորեքշաբթի ժամը 9ին Քաֆէ Քա-տէի սրահը :

Կը խօսի ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ :

Նիւթ՝ «Հայկական հարցը վերջին քա-ռասնամեակին» : Մուտքը ազատ է :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարտ 28 եւ 29

Լիոն (28), Մարսէյլ (29)

Փառատօն, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ

Հրաւէր ընդհ. ժողովի եւ կոչ թեկնածութեան

Փարիզի Հայ Աղք. Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ երեք-շաբթի, 17 Մարտ, ժամը 20.30ին, 32, Րիւ տը Թրէվիզ :

Կանոնագրի թիւ 5 յօդուածին համա-ձայն վարչութեան մէկ երրորդը (հինգ անդամ) նորոգելի ըլլալով, Ընկերակցու-թիւնը կոչ կ'ընէ իր անդամներէն անոնց որոնք կը փափաքին մասնակցիլ վարչու-թեան : Թեկնածութիւնները պարտին վարչութեան գրասենեակը հասնիլ ամէ-նէն ուշը մարտ երկուքին :

Առ այդ փափաքողները պէտք է ընթեռ-նելի կերպով գրեն, տալով իրենց անու-նը, մականունը եւ հասցէն :

Թեկնածու կրնան ըլլալ միայն այն ան-դամները որոնք իրենց անդամավճարները կանոնաւորապէս վճարած են երեք տարիէ ի վեր :

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանին սա-նուհիներու գեղարուեստական ցերեկոյ-թը Ապրիլ 19ին, Սալ Շօփէնի սրահին մէջ :

×

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՕՆ

Կազմակերպուած Փարիզի եւ շրջակա-յից Հայց. Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօ-նական Ընկերութեան կողմէ, տեղի պիտի ունենայ 11 Հոկտ. 1959, ժամը երեքին : Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ : Մանրամասնութիւնները յետագային : Նկատի ունենալ այս թուականը :

×

Սարգիս Պօղոսեանի արտասանական ե-րեկոյթը Փարիզի մէջ, Սալ Շոփէն, չո-րեքշաբթի, չորս Մարտ, իրիկուան ժամը 9ին :

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
— 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e) —

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e
Fondé en 1925 Téléph : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 18 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MERCREDI 18 FÉVRIER 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8323 35EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4224

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՋԼԱՄԱՐՏԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Հակառակ Խրուշչեւի եւ Միկոյեանի հաւաստիքներուն, ոչ միայն կանգ չէ առած ջիղերու պատերազմը, այլ հետզհետէ կը ծաւալի, արեւմուտքէն փոխադրուելով դէպի արեւելք :

Հերթական ջլամարտը տեղի կ'ունենայ Պարսկաստանի մէջ, որ իր աշխարհագրական դիրքով, մանաւանդ քարիւղի հարուստ հանքերով հինէն ի վեր մրցադաշտ մը եղած է արեւելքի եւ արեւմուտքի աշխարհակալ պետութեանց միջեւ :

Ցարական Ռուսիան եւ Մեծն Բրիտանիան ժամանակին համաձայնած էին Շահերու կայսրութիւնը երկու «ազդեցութեանց գօտի»ներու բաժնելու համար,— հիւսիսային եւ հարաւային :

Քարիւղն ու ռազմագիտութիւնը կարեւոր դեր կը խաղային այս բաժանման մէջ :

Պարսիկ կառավարութիւնը համաշխարհային երկու պատերազմներուն ալ ազդակի մասնակցութիւն չբերաւ եւ երկիրը ռազմադաշտ չդարձաւ : Բարեացակամ չէզոքութիւն ցոյց տուաւ պատերազմիկներուն հանդէպ եւ գոհացում տուաւ անոնց խնդրանքներուն :

1914 – 18ի պատերազմին ռուսական, հայկական, օսմանեան եւ անգլիական զօրամասերը փոխն ի փոխ օգտագործեցին այս Թոյլատուութիւնը :

Իսկ վերջին աշխարհամարտի ընթացքին դաշնակիցները Պարսից ծոցէն դէպի հիւսիս փոխադրեցին իրենց հրասայլերն ու ռազմական պիտոյքները՝ օգնութեան հասնելու համար Սթալինի բանակներուն, որոնք 1941ին գրաւեցին Ատրպատականը՝ Անգլիոյ համաձայնութեամբ :

Պարսկաստանի եւ Խորհրդային Միութեան միջեւ 1921ին կնքուած էր նոր դաշնագիր մը, որուն 5րդ յօդուածին համաձայն կողմերը յանձնառու կ'ըլլային արգիլել հանդուրժել օտար զինուորական ուժերու համախմբումին՝ իրենց հողամասերուն վրայ :

Իսկ 6րդ յօդուածը կը տրամադրէր, որ երբ երրորդ պետութիւն մը ուզէ իբրեւ խարիսխ օգտագործել պարսկական հողը՝ ընդդէմ Խորհրդային Միութեան (կամ անոր դաշնակիցներուն), անիկա իրաւունք պիտի ունենայ իր զինուորները մտցնելու Իրան՝ ինքնապաշտպանութեան համար :

Ռուսեւպարսկական այս դաշնագրին պատճառաւ էր, որ Անգլիացիները չհամարձակեցան զինուոր ցամաք հանել Իրանի հողին վրայ, երբ 1951 Ապրիլ 30ին Թեհրանի խորհրդարանը՝ վարչապետ Մոսատեղի առաջարկով՝ քուէարկեց «անգլեւիրանեան քարիւղի ընկ.»եան ազգայնացումը : Մանաւանդ երբ պարսիկ կառավարութիւնը նոյն տարուան Յուլիս 31ին փակեց Ապատանի զտարանները եւ Հոկտեմբեր 30ին ճամբու դրաւ ընկերութեան անգլիացի պաշտօնեաները :

Անցեալ տարի Յուլիս 28ին Պաղտատի Ուխտի Անգարայի ժողովին մէջ Մ. Նահանգներու ներկայացուցիչը առաջարկած էր զինուորական դաշինք մը կնքել Իրանի հետ : Երկու շաբաթ անցած էր Իրաքի յեղափոխութենէն ի վեր եւ «Ուխտ»ը ստուերի ցնցում մը կրած : Ուխտակիցները չէին ուզեր, որ Իրան նոյն բախտին ենթարկուի :

Կարելի չեղաւ համաձայնիլ : Ամերիկացիք իրենց աջակցութիւնը կ'ուզէին սահմանափակել միայն այն պարագային համար, երբ յարձակումը պիտի գար բոլշեւիկներուն կողմէ : Մինչ Պարսիկները կը պահանջէին, որ իրաւունք ունենան ամերիկեան բանակի օգնութեան դիմել «ով որ ալ ըլլար յարձակողը» :

Հոկտեմբեր 31ին Մոսկուա խիստ ազդարարութիւն մը կ'ուղղէր Թեհրանի կառավարութեան եւ կը զգուշացնէր զայն իրագործելու նման ծրագիր մը : Իսկ պաշտօնաթերթ Պրավտան Դեկտեմբեր 7ին կը յիշեցնէր, որ 1921ի դաշնագրին 6րդ յօդուածը ի զօրու է միշտ : Ըսել կ'ուզէր, որ եթէ ամերիկեան զինուորներ պարսկական հող մտնեն, նոյնը պիտի ընէ Խորհրդային Միութիւնը :

Ու մինչ Մ. Նահանգներուն հետ բանակցութիւնները եզրակացութեան մը չէին յանգած, պարսիկ կառավարութիւնը, ըստ Մոսկուայի զեկոյցին, Յունուար 19ին առաջարկած է նոր դաշնագիր մը կնքել Խորհրդային Միութեան հետ՝ փոխարինելու համար 1921 ինը :

Այս նպատակով Յունուար 27ին Թեհրան հասած է խորհրդային պատուիրակութիւն մը՝ գլխաւորութեամբ արտաքին փոխ – նախարար Սէմիոնովի : Բանակցութիւնները տեւած են մինչեւ Փետրուար 10, երբ խզուած են :

Սէմիոնով Մոսկուա վերադարձած է՝ ամբաստանելով Իրանի վարիչները թէ տեղի տուած են «աշխարհակալ»ներու սպառնալիքներուն : Իրանի արտաքին նախարար Ալի Աշկար Հէքմաթ խզումին պատասխանատու կը նկատէ Մոսկուան :

«Պրավտա» Փետրուար 14ի թիւով խիստ ազդարարութիւն մը կ'ուղղէ Րըզա Շահին, Ֆէյսալ Բ.ի եւ Պաթիսթայի նման ճակատագիր մը գուշակելով անոր համար ...

Ջլամարտը կը շարունակուի՝ աւելի քան երբեք ուժգնօրէն :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԵՑ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ

ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎ

Մոսկուայի արեւմտեան երեք դեսպանները իրենց կառավարութեանց պատասխանները յանձնեցին Կրեմլին : Ֆրանսական դեսպան Տըժան Խ. Միութեան Արտաքին Նախարար Կրոմիքոյի կողմէ ընդունուելով 45 վայրկեան տեւողութեամբ խօսակցութիւն մը ունեցաւ անոր հետ : Այս ձեւով, ֆրանսացի դիւանագէտը առիթը ունեցած է բացատրելու Կրոմիքոյի թէ ինչ նպատակով խմբագրուած է արեւմտեան պատասխանը : Արդարեւ, Փարիզ, Ուաշինկթըն, Լոնտոն եւ Պոն կ'առաջարկեն քննել գերմանական հարցը, նկատի առնելով նաեւ խաղաղութեան դաշնագիրը :

Մոսկուա յանձնուած չորս պատասխանները թէեւ խմբագրուած են իրարմէ տարբեր ոճով, բայց չորսին ալ եզրակացութիւնը նոյնն է :

Արեւմուտքը դիտել կուտայ, թէ Պերլինի մէջ ամերիկեան, ֆրանսական եւ անգլիական շահերը պիտի պաշտպանուին՝ նոյնիսկ զէնքի ուժով : Ֆրանսական պատասխանին մէջ մանաւորապէս կը շեշտուի այս կէտը.— «Ֆրանսական կառավարութիւնը չի կրնար ընդունիլ որ Պերլինի մէջ իր ունեցած իրաւունքները սեղմումներու ենթարկուին եւ մանաւորապէս՝ ազատ մուտքի իրաւունքը : Այս առթիւ, Ֆրանսա պարտադրաբար կը յայտարարէ թէ Խ. Միութեան կողմէ ձեռք առնուած միջոցները եթէ այլ ելք մը չձգեն՝ Պերլինի շրջանին հետ իր յարաբերութիւնները պահելու համար ամէն միջոցի պիտի դիմէ» :

Այլ խօսքով, եթէ Մոսկուա փորձէ Պերլինի գոյավիճակը փոփոխութեան ենթարկել՝ իր իրաւունքները յանձնելով Փանքովի (Արեւելեան Գերմանիա) կառավարութեան, Արեւմտեանները պիտի դիմեն զէնքի ուժի :

Միւս կողմէ, պատասխաններուն մէջ կը խօսուի նաեւ Յունուար 10ին Մոսկուայի կողմէ եղած խաղաղութեան դաշնագրի առաջարկին շուրջ : Ինչպէս ծանօթ է, խորհրդային կառավարութիւնը կ'առաջարկէր հիթլերեան վարչակարգին դէմ պայքարած 28 երկիրներու ժողով մը գումարել Վարշաւայի կամ Փրակայի մէջ : Մոսկուայի համաձայն, այդ ժողովին մէջ երկու Գերմանիաներու հետ խաղաղութեան դաշինք մը պիտի կնքուէր, Պոնի եւ Փանքովի կառավարութիւններուն ձգելով վերամիացման հարցին լուծումը : Արդ, Արեւմուտքը կը պնդէ, թէ յաղթական երկիրներուն (Ամերիկա, Անգլիա, Խ. Միութիւն, Ֆրանսա) կը պատկանի Գերմանիան վերամիացնելու պարտականութիւնը, որմէ ետք խաղաղութեան դաշինք մը կարելի է կնքել :

Լուծելու համար հրատապ այս հարցը, Արեւմուտքը կը մտածէ թէ առաջին առիթով չորս մեծ երկիրներու Արտաքին Նախարարներու ժողով մը պէտք է գումարել նախ, հաւաքավայրի եւ թուականի որոշումը ձգելով Մոսկուայի : Դէմ չեն նաեւ, որ այս ժողովին մասնակցին երկու Գերմանիաներու ներկայացուցիչները :

Միջազգային մամուլին համաձայն, Արեւմտեան շրջանակները կը փափաքին որ Արտաքին Նախարարներու ժողովը տեղի ունենայ Ապրիլի վերջը կամ, ամէնէն ուշը՝ Մայիսի սկիզբը, Ժընեւի կամ Վիէննայի մէջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ իր շրջապտոյտը կը շարունակէ, խանդավառութիւն ստեղծելով այցելած շրջանները : Փէրփինեանէն գնաց Օշ, ուրկէ անցաւ Թարպ, ապա՝ Փօ : Ամէն տեղ, մեծ թիւով Ֆրանսացիներ դիմաւորեցին զինք : Նախագահը ճառ խօսեցաւ, միշտ կրկնելով թէ ապագան կը պատկանի Ֆրանսայի, որուն համար զոհողութիւններ յանձն պէտք է առնել «1959 դժուար տարի մը պիտի ըլլայ, բայց պիտի ըլլայ նաեւ այն խարիսխը՝ որուն վրայ պիտի կառուցենք ապագան» յայտարարեց ան՝ Օշի մէջ :

ԱՆԳԼԻՈՅ Արտաքին նախարարութեան բանբերը յայտարարեց թէ Մեծն Բրիտանիոյ, Յունաստանի եւ Թուրքիոյ Արտաքին նախարարները համաձայնութիւն գոյացուցին Կիպրոսի հարցին շուրջ :

ՌԱԲԱԹԻ մէջ «Ալժերիոյ առժամեայ կառավարութեան տեղեկատուութեան նախարարութիւնը» յայտարարեց թէ Ապատալը. Ճակատի ձեռքը գերի ինկած խումբ մը Ֆրանսացիներ ուրբաթ օր ազատ պիտի արձակուին :

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ մէջ ձերբակալուած լրտեսներու մասին նոր տեղեկութիւններ տուաւ «Թաս» գործակալութիւնը : Զեկոյցը այս անգամ կը ճշդէ թէ երկու լրտեսներ ձերբակալուած են Հայաստանի մէջ, երկուք ալ Վրաստանի : Ուրիշ մը՝ որ Թուրքիայէն կուգար սպաննուած է Ա. Ճարսքի շրջանը : Ռուսերը կ'աւելցնեն նաեւ թէ լրտեսները խոստովանած են որ Ամերիկացիները ղասախարակած են զիրենք :

ԼԻԲԱՆԱՆ եւ Սուրիա բնականոն վիճակի մէջ կը դնեն իրենց տնտեսական յարաբերութիւնները : Ա. Մ. Հ.եան տնտեսական նախարարը՝ Ապտիւլ Մօնէյը Քայսունի եւ Լիբանանի վարչապետ՝ Րաշիտ Քարամէ Դամասկոս պիտի երթան նոր համաձայնագիր մը ստորագրելու համար :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ երկու պատուիրակութիւններ Եգիպտոս պիտի երթան առեւտրական եւ դրամական կարգ մը համաձայնագրեր ստորագրելու համար :

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ արտաքին գործոց նախարարը՝ Աշկար Հէքմաթ ըսաւ որ Պարսիկներուն չէ յանցանքը եթէ Խ. Միութեան հետ համաձայնութիւն չստորագրուեցաւ այլ՝ Ռուսերուն :

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ մամուլը բուռն պայքար մը սկսած է «Սիոնական – աշխարհակալական» նոր դաւադրութեան դէմ : Այս «դաւադրութիւնը» արդիւնքն է Հրեաներու գաղթին դէպի Իսրայէլ որ «մեծագոյն սպառնալիքն է արաբ ազգայնականութեան դէմ» կը գրէ Էլ Ահրամ :

ՖՐԱՆՍԱՆ բողոքեց Լա Հէյի միջազգային ատեանին առջեւ լիբանանեան կառավարութեան դէմ, Նաւահանգիստի ընկերութեան եւ Աբեւէյք – Բատիսյին առկախ մնացած հարցերուն առթիւ :

ՊԵԼԺԻՈՅ 15.000 բանուորները կը շարունակեն գործադուլը Պորինաժի մէջ եւ կը պատրաստեն արշաւանք մը դէպի Պրիւսէլ :

ՊԱՐՍԻՑ Շահը յայտարարեց թէ հրաժարած է Մառիա – Կապրիէլլային հետ ամուսնանալէ կրօնական պատճառներով : Միւս կողմէ խալուէհի իշխանուհին յայտնած էր թէ չի սիրեր Պարսկաստանի Շահը եւ չուզեր հետը ամուսնանալ :

ՏԸԼԸՍԻ ԺԻԽԱՆԴՈՒԹԻՒՆԸ

Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարարին հիւանդութեան լուրը, մանաւանդ անոր բնոյթը մեծ յուզում յառաջ բերաւ բովանդակ աշխարհի մէջ : Թերթերը սկսանկեր կը նուիրեն այնպէս ինչպէս պիտի ընէին եթէ արդէն իսկ մեռած ըլլար :

Բոլոր լրագրողները անխտիր ներբողական կը հիւսեն Տըլըսի իբրեւ քաղաքագէտ եւ նուիրուած դիւանագէտ շնորհներով, յիշել սակայն անոր ժողովրդական չըլլալը : Ցատկանշական է Փարի – Փրէսի կարճ բայց չահեկան վերլուծումը : Ժան Մարթէն Շօֆիէ կը գրէ «այս մարդը որ ժողովրդական չէ եւ որ պէտք է ոգջունել» խորագրին տակ.— Տըլըս ոչ իր տեղը, ոչ ալ ուրիշ տեղ ժողովրդական դէմք մըն է. Ֆրանսայի մէջ կարելի չէ գիտնալ մոռնալ իր թշնամական վերաբերմունքը, 1956ին, Սուէզի ժամանակ ոչ ալ այն բարեացակամութիւնները զոր ունեցած է Հիւսիսային Ափրիկէի մէջ, ի վնաս մեզի : Բայց կորովը եւ հաւատքը զորս սովորութիւն ունի դնելու իր ամէն ըրածին մէջ հիացում կը պատճառեն : Անգլիզող է եւ Խ. Միութեան հետ իր յարաբերութեանց մէջ յամառ կը նկատուի, սոր համար ալ սխալ դատուած է » :

Այս՝ տեսակ մը ամփոփումն է բոլորին կարծիքին :

Առաջին առթիւ յուզուած են ամերիկեան բոլոր շրջանակները : Պատասխանելով լրագրողներու հարցումներուն, Բըրիսթիըն Հէրթեր ըսած է թէ կ'ընդունի փոխարինել Տըլըսը եթէ անոր պաշտօնը իրեն առաջարկուի :

Այս առթիւ կը յիշուի թէ անգլիական եւ ամերիկ. մամուլը կ'ուզէ որ ժամ առաջ նշանակուի Տըլըսի փոխանորդը : Գերմանական թերթերը ցաւ կը յայտնեն որ արեւմտեան մեծագոյն պետութիւնը զրկուած է երկու հիւանդներու կողմէ : Ընկերային – ժողովրդավար Ֆրանքֆուրթըր Ռունտշաու մանաւանդ կ'ուզէ որ շուտ նշանակուի Տըլըսի յաջորդը : Միւս կողմէ Մանչեսթըր Կուարտիըն կը գրէ թէ Այզընհաուըր պէտք է անտեսէ Տըլըսի յաջորդը նշանակելու, աւելցնելով.— Տըլըս այնքան յաճախ սխալած է, մանաւանդ Միջին Արեւելքի մէջ, արդիւնքները այնքան յաճախ իր սպասածին հակառակը եղած է որ Այզընհաուըր անմիջապէս պէտք է նշանակէ անոր յաջորդը :

Սակայն Անգլիա, Ֆրանսա եւ Գերմանիա ընդհանուր ձեւով կը մեղմացնեն իրենց քննադատութիւնները եւ կ'ընդունին թէ Տըլըս խելացի եւ դժուար փոխարինելի քաղաքագէտ մըն էր :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ԵՐԿՐՈՐԴ ՆՍՏԱՇՐՋԱՆԸ

Է·

ԿՐԹԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻ ՎԵՐԱԿԱՌՈՒՑՈՒՄԸ

Կրթական գործի վերակառուցման հարցի քննարկման ժամանակ Հայաստանի պատգամաւորներից ելոյթ է ունեցել միայն մէկ հոգի՝ Հրաչեայ Մարգարեանը: Արուեստի ժամանակ նա «Սով. Հայաստան» թերթի խմբագիրն էր: Երբ Բերիայի հաշուեյարդարից յետոյ քշուեցաւ Արութինովը իր գլխաւոր գործակիցների հետ միասին, Հր· Մարգարեանը ոչ միայն չրաժանեց իր ընկերակիցների բախտը, այլ նոյնիսկ պաշտօնի բարձրացում ստացաւ, ընտրուելով 1953 Դեկտեմբերի Պլենումում կենտկոմի երկրորդ քարտուղար (առաջին քարտուղարի պաշտօնը տրուեցաւ Ս· Թովմասեանին): Այդ պատասխանատու պաշտօնը նա պահում է իր ձեռքում մինչեւ օրս: Խորհրդային Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի վերջին ընտրութիւնների ժամանակ Հր· Մարգարեանը ընտրուեցաւ Ազգութիւնների Խորհուրդի պատգամաւոր եւ, ինչպէս նշեցինք վերը, կրթական գործի վերակառուցման հարցի քննարկման ժամանակ նրան յանձնուեցաւ ելոյթ ունենալու պատիւը Ազգութիւնների Խորհուրդի նիստում:

Հր· Մարգարեանը Սադանդարեան չէ: Նա ստացել է կուսակցական լուրջ պատրաստութիւն եւ համարւում է մասնագէտ իդէոլոգիական (գաղափարաբանական) հարցերի: Հակառակ դրան, նրա այս անգամուայ ելոյթը յաջող համարել չի կարելի ոչ ըստ ձեւի եւ ոչ էլ ըստ բովանդակութեան: Հայաստանի պատգամաւորը շրջանցել է կրթական գործի վերակառուցման հետ կապուած գլխաւոր հարցերը, եւ կանգ է առել քննարկման ենթակայ հարցի հետ անմիջական կապ չունեցող երկրորդական խնդիրների վրայ: Իր ճառը սկսել է գովաբանելով Խրուշչեւի զեկուցման թէզիսները, յայտարարելով որ «ամբողջ սովետական ժողովուրդը ընդունեց այդ թէզիսները մեծ խանդավառութեամբ»: Այնուհետեւ խօսել է «սոցիալիզմի կառուցման աւարտման» եւ «սոցիալիզմից կոմունիզմի անցման» մասին, համարելով դրանք «սովետական հասարակութեան զարգացման գլխաւոր բովանդակութիւնը»: Յիշելով որ Հայաստանի պատգամաւոր է եւ պիտի խօսի ռեսպուբլիկայի մասին, նշել է ժողովրդական կրթութեան յաջողութիւնները մեր երկրում, կրկնելով այն տաղտկալի դարձած յանկերգը, որ «Հայաստանը անցեալում ցարական Ռուսաստանի ծայրամասն էր, որին կեղեքում էին արտաքին եւ ներքին սորկացողները, իսկ այժմ դարձել է սոցիալիստական առաջաւոր ռեսպուբլիկաներից մէկը»: Ինչ վերաբերում է արտադրութեան հետ դպրոցի կապի ամրապնդմանը, այդ ուղղութեամբ եւս պէտք եղած աշխատանքը տարուել է Հայաստանում: Իսկ թէ պէ՞տք է միջնակարգ դպրոցը բաժանել երկու էտապների, ո՞ւմ թէ խննամեայ պէտք է լինի առաջին էտապի դպրոցը, բոլո՞րը պիտի գնան արտադրութեան մէջ աշխատելու խննամեակը աւարտելուց յետոյ, ի՞նչ տեղ պիտի տալ հումանիտար գիտութիւնների ուսուցմանը — այս բոլոր հարցերի մասին բարւոք է համարել չարտայայտուել Հայաստանի պատգամաւորը:

Գալով լեզուների դասաւանդման հարցին Հայաստանի դպրոցներում, Հր· Մարգարեանը չի ներկայացրել նատաշրջանին բոլոր այն կարծիքները, որ արտայայտել են կենտկոմի թէզիսների քննարկման մասնակիցները: Նա, օրինակ, կանգ չի առել Հայաստանի առանձնայատուկպայմաններից բխող այնպիսի մի հարցի վրայ, ինչպիսին է Հայաստանի քրտական դպրոցներում լեզուների դասաւանդման հարցը: Այդ դպրոցներում, ինչպէս մատնանշել է Թալինի դպրոցներից մէկի տնօրէնը, քիւրտ աշակերտները պարտադիր կերպով կը սովորեն չորս լեզու՝ քրտերէն, ռուսերէն, հայերէն եւ մէկ օտար լեզու: Թէզիսները նշելով երեք լեզուների (մայրենի լեզու, ռուսերէն եւ օտար լեզու) պարտադիր ուսուցումը ազգային հանրապետութիւնների դպրոցներում, կը համարի այդ ծերբեռնուածութիւն: Ի՞նչպէս պիտի անուանենք, կը հարցնէ Թալինի դպրոցի տնօրէնը, չորս լեզուների պարտադիր ուսուցումը քիւրտ երեխաների համար:

Անտեսելով այս բոլոր հարցերը, որ յարուցուել են Հայաստանում կենտկոմի թէզիսների համաժողովրդական քննարկման ժամանակ, Հր· Մարգարեանը կանգ է առել միայն Ռուսաց լեզուի դասաւանդման անհրաժեշտութեան վրայ, պատճառաբանելով այն մի ճառով, որ կը վայելէ թերեւս կոմերիտական նորակոչիկ պրոպագանդիստին, բայց ոչ կենտկոմի երկրորդ քարտուղարին:

«Ռուսաց լեզուն, ասել է պատգամաւոր Հր· Մարգարեանը, ազգամիջեան հաղորդակցութեան, Սով· Միութեան ժողովուրդների բարեկամութեան ամրապնդման, ռուսական եւ համաշխարհային գիտութեան ու կուլտուրայի (մշակոյթի) գանձարանից օգտուելու հզօր միջոց է: Այդ լեզուով խօսել է մարդկային մտքի տիտան Վլադիմիր Իլիչը, այդ լեզուով ստեղծուել են ռուս ժողովուրդի գիտական ու գեղարուեստական հանճարների մեծագոյն ստեղծագործութիւնները, Ռուսաց լեզուով թարգմանւում են համաշխարհային գիտութեան ու գրականութեան կորիֆէյների բոլոր աչքի ընկնող գործերը: Մեր կարծիքով իւրաքանչիւր սովետական քաղաքացի իր մայրենի լեզուի հետ միասին պէտք է տիրապետի Ռուսաց լեզուին, Մեծ Հոկտեմբերի լեզուին» («Ս· Հ·», 27 Դեկտեմբեր 58):

Եթէ Մարգարեանի արտայայտելու իւրայատուկ ձեւը մէկդի դնենք, նրա հիմնական միտքը Ռուսաց լեզուի ուսուցման անհրաժեշտութեան մասին Սով·Հայաստանում, ճիշդ է: Բայց հաւատալ նրա այն կարծիքին, որ արտայայտել է Մարգարեանը, Հայոց լեզուի ուսուցման մասին Հայաստանի դպրոցներում չի կարելի: Այնքա՜ն վերամբարձ ոճով ճառաբանելուց յետոյ Ռուսաց լեզուի մասին, երբ կարգը գալիս է Հայոց լեզուի դասաւանդմանը, Հր· Մարգարեանի լեզուն կապ է ընկնում եւ հազիւ կարողանում է թոթովել մի երկու խօսք, արտայայտելու համար այն կարծիքը, որ «Ազգային ռեսպուբլիկաների ռուսական դպրոցներում տուեալ ազգութեանը պատկանող երեխաների համար մայրենի լեզուի ուսումնասիրումը պէտք է պարտադիր լինի»: Ուրեմն հայերէն լեզուի (մի՞այն լեզուի՞)» ուսումնասիրումը պէտք է պարտադիր լինի միայն այն հայ աշակերտների համար, որոնք սովորում են Հայաստանի ռուսական դպրոցներում: Ասել է թէ Հայաստանի պետական լեզուի ուսուցումը պարտադիր չի լինելու այն Ռուսների համար, որոնք սովորում են Հայաստանի ռուսական դպրոցներում: Իսկ Հայաստանի ադրբէջանական եւ քրդական դպրոցներում սովորողների համար Հայոց լեզուի «ուսումնասիրումը» պարտադի՞ր է լինելու թէ ոչ: Այս հարցի վրայ բնաւ կանգ չի առնում Հայաստանի պատգամաւորը:

Ա· ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ ԵՒ ՂԵՒՈՆԴԵԱՆՔ

ՄԻԼԱՆՈ, (Յատուկ) — Փետրուար 8ին, ժամը 16·30ին, նախաձեռնութեամբ Միլանահայ ազգային կազմակերպութեանց՝ Հայկ· Տան մէջ, մեծ շուքով տօնուեցաւ Վարդանանց եւ Ղեւոնդեանց հերոսամարտին 1508րդ տարեդարձը: Փառատօնը բացուեցաւ «Բամ փորոտանով» (Հ· Ղ·Ալիշանի), ապա, Հայաստանեայց Առաքելական Ս· եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան ատենադպիր Պ· Արիս Շալճեան կարդաց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա·ի «Մանիր զքեզ հայ ժողովուրդ» գրութիւնը, որուն մէջ երկիցս կը յիշատակուի Վարդանանց եւ Ղեւոնդեանց գոհաբերութիւնն ու Հայութեան պատմութեան էջերուն վրայ տպելու անմեղկատուլի կամքը: Բացման խօսք արտասանեց գաղութիս հովշ· Տ· Վարդրշակ Օչին Նիկոլեան, որ համադրական ոճով պատկերացուց Վարդանանց եւ Ղեւոնդեանց գոհաբերութեան խմաստը, որոնց մահը դիմագրաւելու հաստատակամութիւնը ծնունդ էր գիտակից հայրենասիրութեան եւ նոյնքան գիտակից կրօնասիրութեան:

Բժ· Կարապետ Պորանեան յուզուած շեշտով կարդաց Եղիշէի «Վասն Վարդանանց եւ Հայոց պատերազմին» Ոսկեմատեանէն Քաջն Վարդանի ճառին առաջին մասը·— «Սկսաւ Սպարապետն խօսել միաբանութեամբ նախարարացն ընդ զօրս եւ ասէ· Ի բազում պատերազմունս մտեալ է իմ եւ ձեր ընդ իս· է ուրեք՝ զի քաջապէս յաղթեցաք թշնամեացն, եւ է ուրեք՝ զի նոքա մեզ յաղթեցին ···»:

Փոքրիկն Տաքէ Սրապեան, (դուստրը Ստեփան Սրապեանի), խորունկ յուզումով եւ ըլացումով արտասանեց Սիլվա Կապուտիկեանի «Հայ լեզուին» բանաստեղծութիւնը, արժանանալով ջերմ ծափերու: Ապա, ծանօթ երգչուհի Տիկին Ազանի Պետոյեան մեներգեց «Լռեց ամպերը···» (Գամառ — Քաթիպայի), յուզելով ներկաները:

Խօսք առաւ օրուան բանախօս «Յառաջ»ի աշխատակից Բժ· Արամայիս Սրապեան, որ նախ պատկերացուց ճակատագրական պատերազմին վայրը, ծաղկալից եւ լայնածաւալ դաշտը Տաւարշական կամ Արտազու, ինչպէս կ'որակէ պատմարաները, Հեր եւ Զարաւանդ եւ Արտազ գաւառներուն միջեւ, մեր հայրենի սրբազան չորս գետերուն — Եփրատ, Արաքս, Ճորոխ, Տիգրիս—ամէնէն սիրելիին, Արաքսի աջակողմեան Տղմուտ գետի եզերքը: Հայոց թիւր՝ 66·000, Պարսից՝ երեք հարիւր հազար· Հայերը տառեւյապէս վարժ՝ նիզակաձգութեան մէջ, ասոնք՝ զօտեպնդուած փիղերու երամակներով եւ այն ժամանակուան ամէնէն քաջակորով գինուորներ՝ Մատեան գունդով: Պատկերացուց Վարդանանց եւ Ղեւոնդեանց հերոսամարտը որպէս ազգային առաջին ազատամարտութիւն, որուն պիտի յաջորդէր, Ղեւոնդեանց նահատակութենէն եւ Հայոց զինուորական ուժերուն զէպի հայրենի լեռնալարերն ու ամրոցները քաշուելէն յետոյ՝ ազգային երկրորդ եւ երրորդ ազատամարտութիւնները, նախ՝ գլխաւորութեամբ Վահանի, աւազ որդին Հմայեակ Մամիկոնեանի, եղբայր՝ Քաջն Վարդանի եւ Զուիկի, աղջիկը՝ Արծրունեաց նախարարութեան նշանաւոր իշխան Վասակի· ապա՝ Վարդան Գ· Մամիկոնեանի, այս եւս շառաւիղ Կարմիրն Վարդանի, որուն նշանախօսքն էր՝ մարտնչիլ «վասն կրօնի եւ հայրենեաց»: Թէեւ Հայաստան Ե· դարու առաջին կիսուն, բաժնուած Բիւզանդիոնի եւ Տիզբոնի միջեւ, քաղաքականապէս անշուք դիրքի վրայ կը գտնուէր՝ սակայն սկսած էր կերտել իր հոգեկան եւ մտաւորական Ոսկեդարը, գլխաւորութեամբ Արշակունեաց·

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒՄՆԵՐ ՌՈՒՄԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

—o—

Մեզ կը մնայ դեռ շատ հետաքրքրական անուն մը եւս, վկայուած Մեծն Շթեֆանի իշխանութեան շրջանի պատմութեան մէջ: Քըրթլըպուկան է այդ, որուն քովերը Մեծն Շթեֆանի եւ Պայազիտ Բ·ի միջեւ եղաւ հռչակաւոր պատերազմ մը, 1485 թուին: Կ· Վէյկանտ եւ Սերկիեւսկի Քըրթլըպուկա լճին եւ երկու գետակներու քով գտնուած այս տեղանունը կը համարեն թաթարական լեզուով կազմուած տեղանուն մը: Որովհետեւ խութլու կը նշանակէ «երջանիկ», իսկ փուք՝ «եաղ», ուրեմն «երջանիկ եաղ» (երկուքն ալ սըխալ կը քննեն քաթալփուք տեղանուան այժմեան ձեւը եւ զայն չեն համարերժէ· դարու Քըթլըպուղան, այնպէս, ինչպէս փոխանցուած է մեզի Մոլտովացի ժամանակագիրներէն): Ես կը կարծեմ, թէ այդ անունը տրուեցաւ տեղին, լճին ու երկու գետակներուն, Հայու մը կողմէ, որ ունէր Քութլու — Պուղա անունը: Որո՞նք են իմ փաստարկումներս: Խութլու անուն մըն է վկայուած հայկական վաւերագրերու մէջ եւ յիշուած է Հր· Աճառեանի «Հայոց անձնանունների բառարան» աշխատութեան մէջ: Անոր մէջ կ'երեւին վեց այր մարդ եւ ութ կիներ՝ հայկական ծագումով, կրելով խութլու՝ «երջանիկ» անունը: Ասոնցմէ մէկը անունն է Սասունեններու ընտանիքի մէկ անդամին, յիշուած 1197 թուին: Պուղա, որ կը նշանակէ «ցուլ» պատուոյ անուն մը Թաթարներու մօտ, յաճախ կ'երեւի նաեւ Հայաստանի մէջ:

Մեր գիտցած առաջին պուղան ծագումով թուրք մըն է, զօրավար Պուղա, որ 852 թուին կ'առաջնորդէ արաբ զինուորները ընդդէմ Հայերու եւ երկար ատեն Հայաստանի կառավարիչ կ'ըլլայ Ալ-Մութավաքքիլ խալիֆայի օրով: Պաթման Պուղա կ'երեւի նաեւ Սասունցի Դաւիթի դիւցազներգութեան մէջ, «Վասն Արղուն — Ղանին եւ Պուղային» քերթուածի մը մէջ, գրուած բանաստեղծ Ֆրիկի կողմէ ԺԳ· դարուն, եւ ընդհանրապէս քաջածանօթ անուն մըն է: Թէեւ Պուղա կամ խութլու անունը միացուած է ուրիշ զանազան անուններու, մենք կը գտնենք հազուադիւտ միացում մը խութլու — Պուղան «երջանիկ ցուլ» երեք Հայերու կրած անուններուն, վկայուած Հր· Աճառեանէ՝ իր վերոյիշեալ աշխատութեան մէջ, մէկը յիշուած 1245ին, ուրիշ մը, արաբ զօրքերու զօրավար (թէեւ ծագումով հայ) յիշուած 1308ին, իսկ ուրիշ մը՝ 1200 — 1225ին՝ հիմնուած Հաղբատ եկեղեցիի որմնանկարի վրայ, ուր ան կ'երեւի «պարոն Խութլու — Պուղա» մակագրութեամբ:

Սոյն որմնանկարի պատմութիւնը ուսումնասիրուեցաւ Հայաստանի մէջ Ն· Մառի, Թ· Թորամանեանի եւ Լ· Ա· Տուր նովոյի կողմէ, իսկ մեր երկրին մէջ Կլիա Պընըցեանուի կողմէ:

Ահա ուրեմն, երեք Հայեր, որ կը կրեն թաթարական երկու բառերէ կազմուած սոյն անունը, մինչ թուրքերէնի մէջ այս միացումը յիշուած է մէկ անգամ միայն՝ Թրքարան Վ· Վ· Ռատլոֆֆի կողմէ, այն ալ ճակաթայ լեզուին մէջ: Կ'ենթադրեմ, ուրեմն, թէ հարուստ հայ մը, փախած 1239ին Մոնկոլներու կողմէ Անիի գրաւումէն յետոյ, հաստատուեցաւ Քիլիայի մօտերը, ուր ան հիմնեց գիւղ մը, տալով անոր իր անունը: Թէեւ իր անուան բաղկացուցիչ մասերը ունին թաթարական ծագում, անունը դարերով իբրեւ հայ անուն գործածուելով Հայերու կողմէ: Ես կը կարծեմ թէ տեղանունը կազմուած է հայկական անունէ մը:

Այժմ Քըթլը Պուկա կը կոչուի Քաթալփուf կրելով Եալփուf անուան նմանողութեան ազդեցութիւնը, որ կը նշանակէ «ոչ այնքան խոր» երբ կը խօսուի ջրի մը մասին: Սկզբնական Քութլու — Պուղա ձեւէն մինչեւ այժմեան ձեւը, առաջ եկան շարք մը ձայնական փոփոխութիւններ, որոնց մասին հարկ չկայ խօսելու այստեղ:

Իմ համեստ վերլուծումը կը հաստատեն ճամբորդներ՝ Վ· Իննիճեանի, Մ· Բժիշկեանցի, Քլէկմանի, Լուիճի Մարիա Փիտուի եւ այլոց հաստատումները: Վերոյիշեալները ցոյց տուին, թէ տակաւին ԺԷ· եւ ԺԸ· դարերուն կային մեծ թիւով Հայեր, որ կ'ապրէին Աքքերման, Քիլիա, Իսմայիլ, Եաշ, Սուչաւա, Պոթոշան եւ այլ քաղաքներու մէջ: Այսքան տեղանուններ կազմուած մականուններէ կամ ընտանեկան անուններէ, կուգան հաստատելու իմ այն կարծիքը, թէ Հայերը բնակութիւն հաստատեցին Մոլտովայի մէջ դեռ ԺԳ· — ԺԴ· դարերուն: Մտադրած եմ շարունակել այս վերլուծումը մեր երկրի վաւերագրերուն մէջ գտնուած տեղանուններու ցուցակի հրատարակութենէն յետոյ:

ՓՐՈՖ· ՎԼԱՏ ՊԸՆԸՑԵԱՆՈՒ

Պուքրէշ

(6 եւ վերջ)

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Ջութակահար Սարգիս Քաջեան հրաւիրուած է Պէթովէն Ընկերակցութեան կողմէ ջութակի ունկնդրութիւն մը տալու Ապրիլ 18ին, Պետական Երաժշտանոցին սրահը:

եաց Հարստութեան վերջին թագաւոր Վռամշապուհի, Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Ս. Սահակ Պարթեւի, որուն Սահականուշ աղջկան որդին էր՝ մեր բոլորիս սիրելի Վարդան Մամիկոնեան, սպարապետն Հայոց: Մեծ Թարգմանիչներն ու մեծ մատենագիրները, լսաւ, յետ ուսանելու Եդեսիա, Կեսարիա, Աթէնք, Բիւզանդիոն, Անտիոք, Աղեքսանդրիա, եւն., հրահրեցին Հայոց մէջ հայրենասիրութեան ոգին եւ քրիստոնէութեան միակ ճշմարիտ կրօնքը ըլլալու հանգամանքը, հայ հայրենիքին պաշտպանութեան ղեկը յանձնելով Վարդան Մամիկոնեանի: Ապա, թուեց պատմական այն երկու մեծ դէպքերը՝ որոնք Արշակունեաց հարստութեան շրջանին տեղի ունեցան մեր երկրին մէջ, որոնք յետագային ընթացք պիտի տային Աւարայրի վիզակին մօտ մղուած հերոսամարտին. նախ՝ քրիստոնէութեան պետական կրօնք հռչակուիլը, 301ին, Տրդատ Թագաւորի օրով, որդի՝ Խոսրովի, որ պիտի մահանար մեր առաջին Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի հօրը ձեռամբ՝ Անակի. ապա՝ Գրոց Գիւտը, 406ին, Արշակունեաց վերջին պանծալի թագաւոր՝ Վռամշապուհի օրով: Մինչ այդ՝ Հայոց վրայ ալ աւելի կը ծանրանայ Սասանեան բռնակալութեան թաթը. Հայերը ժողովի կը նստին Շահապիվանի մէջ, 444ին, Յովսէփ Կաթ. տեղապահի գլխաւորութեամբ. Եղնիկ Կողբացիի գըլուխ գործոց «Եղծ Աղանդոց»ի լոյս տեսնելը, անոր փիլիսոփայական գետնի վրայ ծառացումը Պարսից Զրադաշտական Քէշին դէմ, աղանդին, կրակապաշտութեան, մէկ խօսքով՝ մոգակրօնութեան:

Յազկերտ Բ.ի գայրոյթը, մոգպետներու, նախարարապետ Միհրներսեհի եւ Զարուանդի մեկնումը դէպի Հայաստան, մեր նախահայրերուն խելքը տուն կանչելու դիտաւորութեամբ. ապա մեր բարձր եկեղեցականներու մեկուսացումը, անոնց ազատութեանց սահմանափակումը, Հայոց զինուորական ուժերու տեղափոխումը հայրենի սահմաններէն անդին ... եւ սպառնալից հրովարտակը, որով բռնակալը կը հրամայէ ենթարկուիլ Սազդէականութեան, եւն., եւն.: Հայերը դարձեալ ժողովի կը նստին, Արտաշատի մէջ, 449ին, այն գեղեցիկ քաղքին՝ որ կը բարձրանար Մեծամօր գետի ափին, ճիգաւորում՝ Արաքսի, գլխաւորութեամբ Յովսէփ Կաթ. Տեղապահի, տասներկու եպիսկոպոսներու եւ մի քանի վանականներու եւ երէցներու, որոնք գրաւոր կը պատասխանեն թէ չեն կրնար հնազանդիլ Յազկերտ Բ.ի կամակայութեան: Ճար չկայ. պատերազմն է. Հայերն ու Պարսիկները դէմ դիմաց են՝ Տղմուտի ափունքին, 451, Յուլիս 2, Շաբաթ օր: Օրհասական խառնուրդը կը տեւէ առաւօտեան առաջին ժամերէն մինչեւ ուշ երեկոյ, գրեթէ տասներչորս ժամ, անընդհատ:

Հայերը կը կորսնցնեն 1036 վկաներ, ի խնդիր հայրենիքի եւ կրօնքի անձեռնմխելիութեան սուրբ գաղափարին. իր գործերուն հետ կ'իյնայ Հայոց սպարապետը Վարդան Մամիկոնեան, պաշարուած՝ Մատեան աճարկու գունդէն. անոր կողքին կ'իյնան զօրապետներ Խորէն Խորխոռունին, Արտակ Պալունին, Տաճատ Գնթունին, Հմայեակ Դիմաքսեանը, Ներսեհ Քաջբերունին, Արսէն Ընծայեցին, Վահան Գնունին եւ Գարեգին Սրուանձտեանցը, բոլորին ալ մարմինները սպիներով գեղեցկացած հայ հայրենիքին պաշտպանութեան ի խնդիր իրենց մղած բազմաթիւ ճակատամարտներուն մէջ: Պարսիկները կը կորսնցնեն Հայոց աւելի քան եռապատիկը, 3544 մարդ:

Այս կէտէն յիշեց Ղեւոնդեանց կատարած դերը, անոնց նահատակութիւնը Տիզբոնի մէջ — Յովսէփ Կաթ. Տեղապահը, Սահակ Սրբազան, Ղեւոնդ Երէց, եւն.:

Իր խօսքը աւարտեց հետեւեալ եզրափակումով.— Վարդանի եւ իր ընկերներուն զոհաբերութեամբ Հայութիւնը մընաց հայ քրիստոնեայ, ու այս հրաշքը կը պարտինք ոչ միայն Մամիկոնեան Քաջարիին եւ նոյնքան անդրդուելի իր զէնքի ընկերներուն՝ այլեւ Ոսկեդարու մեր մեծ Թարգմանիչներուն եւ մատենագիրներուն տեսլականին եւ գաղափարաբանութեան, որոնք խօսքով ըլլայ թէ գրչով, պանծացուցին քրիստոնէութեան փառքն եւ հայութեան ազատութեան եւ անկախութեան անկորնչելի իրաւունքը, ու յետ խոստովանելու, հաղորդուելու եւ լսելու Վարդանի ճառը՝ շարժեցան դէպի մարտի դաշտ, դէպի Յազկերտ Բ.ի երեք հարիւր հազար զինուորները, հայ ազատանիին եւ հայ ռամիկին հետ կողք կողքի, վեր բռնած կենաց խաչն ու կենայ եւ մահու սուրը, բարձրաձայն գոչելով.— «Հաւասարեսցէ մահս մեր ընդ մահու արդարոցն, եւ հեղումն արեան մերոյ ընդ արեան սուրբ մարտիրոսացն, եւ հաճեսցի Աստուած կամաւոր պատարագաւս եւ մի տացէ զեկեղեցի իւր ի ձեռս հեթանոսաց»:

Օր. Սիմա Փափազեան եւս անխառն յուզումով արտասանեց Պ. Վ. Նաթանեանի հրաշէր մայրական քերթուածը, արժանանալով ջերմ ծափերու:

Երգչախումբը եռաձայն երգեց Գ. Վ. Սրուանձտեանցի Գողթնի քնարքն ու «Իմ Հայրենեաց Հողի Վարդան»ը: Երգուսոյց՝ Պ. Հրանտ Բամպակեան. դաշնակով կ'ընկերանար՝ Տիկին Քնարիկ Եղիկեան:

Հանդէսին վերջաւորութեան, ժողովուրդը յոտնկայս երգեց «Հայր Մեր»ը:

Ա. Ս.

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՎԱԶԳԷՆ Ա. Հայրապետ Հայոց, կենսագրութիւն, կոնդակներ, քարոզներ: Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին, 1958: Լաթակազմ, 400 էջ, պատկերազարդ:

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՍԻՒՆԻՔԸ 9 – 10 ԴԱՐԵՐՈՒՄ

Հայ ժողովուրդի պատմութեան այս կամ այն ժամանակաշրջանը ամբողջական ներկայացնելու համար շատ կարեւոր է Հայաստանի առանձին նահանգներու պատմութեան մանրազնին ուսումնասիրութիւնը:

Երեւանի պետական համալսարանի հրատարակութեամբ պատմական գիտութիւններու թեկնածու Հ. Ուլթմազեան լոյս ընծայած է «Սիւնիքը 9 – 10 դարերում» ուսումնասիրութիւնը: Աշխատութիւնը գրուած է հայ եւ օտար աղբիւրներու հիման վրայ: Հայ մատենագիրներէն հեղինակին իբրեւ աղբիւր ծառայած են Ստեփանոս Օրբելեանի «Պատմութիւն նահանգին Սիսական» եւ Յովհ. Դրասխանակերտցիի «Հայոց պատմութիւն» աշխատութիւնները:

Հին ժամանակներէ ի վեր Սիւնեաց աշխարհը ներկայացուցած է ամբողջական նախարարութիւն մը: Արշակունիներու եւ արաբական տիրապետութեան ժամանակ Սիւնիքը ունէր նշանակալից կշիռ եւ զինուորական ուժ:

Գ. Դարուն Սիւնիքը դարձեալ ընկերային քաղաքական ասպարէզ կուգայ, բայց արդէն ոչ թէ իբրեւ ամբողջական նախարարութիւն, այլ՝ առանձին իշխանութիւններու բաժնուած երկիր մը: Ուլթմազեանի գրքին մէջ լուսաբանուած է Սիւնիքի քաղաքական, ընկերային, տնտեսական յարաբերութիւններու եւ դասակարգային պայքարի պատմութիւնը՝ 9 – 10րդ դարերուն:

ԹԻՖԼԻՍԸ ՀԱՅ ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Թիֆլիս՝ Վրաստանի մայրաքաղաքը, որուն 1500ամեակը տօնուեցաւ վերջերս, բազմաթիւ առիթներով յիշատակուած է հայ, հին եւ միջին դարերու մատենագիրներու կողմէ: Ահա թէ ինչու հայ մատենագրութեան մէջ Թիֆլիսի վերաբերեալ հարուստ նիւթեր կան:

Բանասիրական գիտութիւններու թեկնածու Վ. Նալբանդեանի «Թիֆլիսը հայ մատենագրութեան մէջ» աշխատութիւնը ամփոփ ու հակիրճ ձեւով ընթերցողին կը ներկայացնէ հայ մատենագրութեան մէջ Թիֆլիսի պատմութեան վերաբերեալ շարք մը հետաքրքրական տեղեկութիւններ՝ սկսած հին ժամանակներէն մինչեւ 18րդ դարու վերջը:

Հայ մատենագրութեան մէջ պահպանուած այդ տեղեկութիւնները գլխաւորապէս կը վերաբերին օտար արշաւանքներուն, աւարառութիւններուն, գերեվարութիւններուն:

ԱՌԱԿՆԵՐ ...

Հայկական Գիտութիւններու ակադեմիայի հրատարակչութիւնը լոյս ընծայած է «Առակներ, աւանդութիւններ, անեկդոտներ»ու ժողովածու մը, կազմուած՝ հանգուցեալ հայագէտ Ս. Մալխասեանի կողմէ:

Ինչպէս Մալխասեանն ալ նշած է իր յառաջաբանին մէջ, այդ առակները, անեկդոտները եւ աւանդութիւնները կազմած է իր հօր՝ դերձակ Սարգիս Մալխասեանի անտիպ պատմածներէն: Անոնց մեծ մասը անտիպ է, միայն փոքր մէկ մասը այլ վայրերու յայտնի ստեղծագործութիւններու տարբերակներն են:

Ակադեմական Ստ. Մալխասեանի բանասիրական այս ժողովածուն կը պարունակէ ժողովրդական 128 առակներ, աւանդութիւններ, անեկդոտներ, չափածոյ խօսքեր, որոնք ցայտուն կերպով կ'արտացոլացնեն Ախալցխայի մէջ բնակող էրզրումցիներու բանարուեստն ու բարբառը, կենցաղը, սովորութիւնները, արհեստներն ու հաւատալիքները:

Ժողովածուն ունի բանագիտական եւ պատմա – ազգագրական նշանակութիւն: «Պէտք է յատկապէս ընդգծումի ժողովածուի բարբառագիտական մեծ արժէքը, քանի որ հեղինակը, իբրեւ բնիկ Ախալցխացի, քաջատեղեակ լինելով տուեալ բարբառին՝ կարողացել է ճշգութեամբ վերարտադրել իր մայրենի բարբառի առանձնայատկութիւններն ու նրբութիւնները»,— գրուած է Գիտութիւններու ակադեմիայի կողմէ գրքին կցուած յառաջաբանին մէջ:

« ՀՈԳՍԸ »

Գերման նշանաւոր գրողին գործը վերջերս լոյս տեսած է Երեւանի մէջ:

« Հոգսը » Հերման Զուդերմանի նշանաւոր վէպերէն մէկն է եւ թարգմանուած է բազմաթիւ լեզուներու: Հայերէն այս հրատարակութեան թարգմանութիւնը կատարած է Գ. Ալթունեան 1910ին, գերմաներէն 115րդ հրատարակութենէն:

Զուդերմանի «Հոգսը» վէպին հայերէն թարգմանութիւնը արտասահմանի մէջ ալ արժանացած է բազմաթիւ հրատարակութիւններու:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ (Լիբանան) մէջ Փետրուար մէկին տեղի ունեցած է Մարաշի 1920ին Գոյամարտի նահատակներուն, հոգեհանգստեան պաշտօնը, նախագահութեամբ Զարեհ Ա. Վեհափառ Կաթողիկոսին: Պատարագած է Արտակ եպիսկոպոս: Հայր Մերէն ետք Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը աւուր պատշաճի քարոզ մը խօսած է: Եկեղեցին ինչպէս նաեւ վեհարանը, ներկայ էին Ազգ. իշխանութեանց ներկայացուցիչները եւ բազմաթիւ անձնաւորութիւններ:

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ մահուան Բ. տարելիցին առթիւ, Քարանթինայի (Պէյրութ) Ս. Երրորդութիւն եկեղեցիին մէջ Փետրուար 15ին հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պաշտօն կատարուած է, Հ. Յ. Դ. Տրդատ Ծամհուր կոմիտէութեան՝ նորակազմ «Շաւարշ Միսաքեան» խումբին նախաձեռնութեամբ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (351)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԻԸ.

ԵՐԵՒԵԼԻ ՔԻԹԸ

— Այդ մարդը անպատճառ հայ – բողոքական պէտք է լինի: Պատրաստ եմ գրաւ բռնել:

— Ինչի՞ց գիտես, ծիծաղելով հարցրեց Սալմանը:

— Հայ – բողոքականները միայն գիտեն իրանց հասարակութեան անունով խօսել եւ ամէն դէպքում կրկնել. «մենք սուտ խօսելու սովորութիւն չունենք», թէեւ ամէնից շատ սուտ խօսողները իրանք են:

Եւ իրաւ, նա հայ – բողոքական էր:

Իր այրական հասակում նա թողել էր լուսաւորչական եկեղեցին եւ ընդունել էր բողոքականութիւն: Նրա Երուսաղէմի ուխտագնացութիւնը կատարուել էր այն ժամանակ, երբ ինքը դեռ հաւատում էր սուրբերի բարեխօսութեանը: Իսկ այժմ Հաջի Իսագը շատ անգամ մի առանձին գղջումով ասելու սովորութիւն ունէր, որ եթէ հնար լինէր, նա մեծ ուրախութեամբ իր բազուկների կաշին կը պոկէր, որ այն աւելորդապաշտութեան նշանները չմնային նրա մարմնի վրայ:

Այն օր մենք պէտք է թողնէինք Բաղէշը, այդ պատճառով մեզանից իւրաքանչիւրը շտապում էր իր գործերը վերջացնել: Սենեակի դուռը կղպեցինք, երեքս էլ դուրս եկանք: Սալմանը Ջալալի հետ գնացին մի քանի այցելութիւններ անելու, իսկ ես գնացի շուկան մի քանի իրեղէններ գնելու:

Քաղաքի գեղեցկութիւնը ինձ մոռանալ տուեց Հաջի Իսագի թողած անախորժ տպաւորութիւնը: Հազիւ թէ կարելի է գտնել մի քաղաք, որ Բաղէշի նման ինքնուրոյն ձեւ ունենայ, եւ հազիւ թէ մի որեւէ այլ տեղ բնութիւնը ստեղծագործել է այնպիսի դիրքեր, որ քաղաքին տուել են այն ինքնուրոյն ձեւը:

Պատմական Սալնոյ – Ձորը իր բարձր, ալեքաւոր լեռներով ու բլուրներով սեղմել է իր գրկի մէջ այդ քարեղէն քաղաքը: Ասում եմ քարեղէն, որովհետեւ բոլոր տները, թէ հարուստի, թէ աղքատի, շինուած են, մաքուր, հարթ տաշուած թխագոյն քարից: Երեք գետեր, զանազան կողմերից գալով եւ քաղաքի մօտակայքում միանալով, անցնում են ձորի անդնդային խորութեան միջով եւ իրանց ահեղ ձայնով թնդացնում են տիրող լռ-թիւնը: Սկսեալ ձորի յատակից, սկսեալ գետի աջ եւ ձախ ափերից, շրջակայ լեռները սանդխաձեւ թումբերով (տերրասներով) աստիճանաբար վեր են բարձրանում: Այդ թումբերի վրայ շինուած են տներ, այդ թումբերի վրայ տնկած են եւ տները շրջապատող պարտէզները: Երբ ցածից դէպի վեր ես նայում, քեզ թւում է, թէ տեսնում ես Շամիրամի օդային պալատները իր կախաղանաւոր պարտէզներով:

Լեռների կուրծքի վրայ, սկսեալ ամենաբարձր կէտերից, վազում են բազմաթիւ աղբիւրները, յստակ, իբրեւ բիւրեղ: Նրանց վտակները անցնում են բարձրադիր պարտէզների միջով, անցնում են տների կտուրների վրայով եւ, առաջինից դէպի երկրորդը թափուելով, կազմում են հիանալի ջրվէժներ: Մի տան կտուրը միւս տան համար բակի տեղ է ծառայում, եւ այսպէս, լեռների կուրծքին կպած տները աստիճանաբար վեր են բարձրանում եւ հասնում են մինչեւ ամենաբարձր գագաթները: Իսկ վտակները վերեւից հոսելով, ջրվէժների տեսարաններ են ներկայացնում: Ամէն կողմից ջուր է վազում, թէ աղքատին եւ թէ հարուստին բարիք է պարգեւում: Ջուրը անցնում է Ս. Սարգիս եկեղեցու աւագ խորանից եւ թափւում է նրա գաւիթը:

Գնում ես փողոցներով, յատակը քար, պատերը քար. մտն ես դալիս պարտէզների մէջ, ցանկապատը քար, դռները քար, — եւ այդ քարեղէն աշխարհը, արհեստի ու բնութեան հրաշալիքների հետ միացած, սքանչացնում է քեզ:

Դէպի որ կողմ եւ նայում ես, երեւում են ահաւորութիւն, վսեմութիւն, գեղեցիկ տեսարաններ: Նայում ես դէպի ձորի անդնդային խորութիւնը: Մի տուն միւս տան վրայ, մի պարտէզ միւս պարտէզի վրայ, աստիճանաբար իջնում են մինչեւ գետի ափերը, որ հոսում է ձորի խորութեան միջով: Իսկ այնտեղ, գետեզերքի բոլոր երկարութեամբ, տարածւում են քաղաքացիների այգիները եւ լցնում են ձորը հիանալի կանաչազարդութեամբ:

Նայելով այդ բոլորի վրայ, քո սիրտը բաբախում է մի վսեմ հպարտութեամբ, երբ տեսնում ես, թէ ինչպէս հայ մարդը գիտէ մաքառել վայրենի բնութեան հետ, գիտէ լեռների ապառաժոտ անձկութեան մէջ իր համար մի դրախտ ստեղծել:

Աւելի հետաքրքիր էր շուկան: Հրապարակը գտնւում էր կտուրների վրայ, իսկ կտուրների տակում՝ ծածկուած բազարը իր կրպակներով ու խանութներով: Զարմացած մարդու աչքում կարող էր այդ շատ օտարոտի երեւալ, եթէ չմտածէր, որ խնայող բաղեշցին, իր տեղի սղութեան պատճառով, աշխատել է նրա ամէն մի թիզից օգուտ քաղել:

(Շար.)

ՐԱՖՖԻ

ԾՆՈՒՆԴ

Տէր եւ Տիկին Կարպիս Աֆրիկեան ուրախութեամբ կը ծանուցանեն իրենց անդրանիկ զաւկին՝

ԿՈՐԻՒՆԻ

ծնունդը, 14 Փետր., 1959 Փարիզ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Հայ Ազգ. ի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ պր. Պ. Սարգիսեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի 11.500 ֆրանք, Քլիւպ տէ Տիամանթէրի իր ընկերներէն :

Վահագն Յակոբեան, աղջիկը Յասմիկ Յակոբեան, թոռնիկները Ստեփան եւ Տիգրան Ակոնայեան սրտի խորունկ ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ կնոջ, մօր եւ մեծ մօր՝

ՍԱՆԴՈՒԽՏ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

մահը : Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր Չորեքշաբթի, ժամը 2ին, իրենց բնակարանը, 27 Րիւ Շարփանթիէ, Պուրկ լա Րէն :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբր այդ նկատել :

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵՆԷՆ ԹՈՇԱԿԻ ՅԱՏԿԱՑՈՒՄ ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՄԷՋ

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ աղնուամեծար վարիչները Մուրատեան վարժարանի տեսչութեան առաջարկին ընդառաջ երթալով որոշած են 1959 – 1960ի դպրոցական տարեշրջանէն սկսեալ հինգ սան պահել հետեւեալ պայմաններով :

1.— Պատանին (11 – 12 տարեկան) պէտք է ըլլայ հայ չքաւոր ընտանիքի զաւակ, ուշիմ, աշխատասէր եւ բարեկիրթ :

2.— Զարգացումը պէտք է համապատասխանէ ֆրանսական երկրորդական վարժարանի վեցերորդ դասարանին :

3.— Թեկնածու չեն կրնար ըլլալ արդէն իսկ վարժարանս յաճախող աշակերտնե– րը :

4.— Սան մը որ չկարենայ անցնել տարեվերջի քննութիւնները կը կորսնցնէ ամէն իրաւունք :

5.— Ընտրութիւնները պիտի կատարուին վարժարանիս մէջ մրցումով եւ քննութեամբ, որ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Մայիս 18էն 24 օրերու ընթացքին, ժամը 15 – 17ին :

Կը պահանջուին դպրոցական վկայականներ :

Գրել Տեսչութեան.—

DIRECTION DU COLLÈGE ARMÉNIEN
26, RUE TROYON, SÈVRES - S. & O.

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ
ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻՆ

կազմակերպած
ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ
ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 12ԻՆ
ժամը 14.30էն 18.30

ՊԱՏԱՐԱԳ

Շաւիլի եկեղեցւոյ յառաջիկայ պատարագը՝ Կիրակի 22 Փետրուարին :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

1959 ԱՊՐԻԼ 26ԻՆ
ՍՈՐՊՈՆԻ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ

Հրաւէր ընդհ. ժողովի եւ կոչ թեկնածութեան

Փարիզի Հայ Ազգ. Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ երեքշաբթի, 17 Մարտ, ժամը 20.30ին, 32, Րիւ տը Թրէվիզ :

Կանոնագրի թիւ 5 յօդուածին համաձայն վարչութեան մէկ երրորդը (հինգ անդամ) նորոգելի ըլլալով, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ իր անդամներէն անոնց որոնք կը փափաքին մասնակցիլ վարչութեան: Թեկնածութիւնները պարտին վարչութեան գրասենեակը հասնիլ ամէնէն ուշը մարտ երկուքին :

Առ այդ փափաքողները պէտք է ընթեռնելի կերպով գրեն, տալով իրենց անունը, մականունը եւ հասցէն :

Թեկնածու կրնան ըլլալ միայն այն անդամները որոնք իրենց անդամավճարները կանոնաւորապէս վճարած են երեք տարիէ ի վեր :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 19Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. Դ. ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻՆ

Ուրբաթ, Փետրուար 20, ժամը 21ին

SOCIÉTÉS SAVANTESի ՄԵԾ ՍՐԱՀԸ
8, RUE DANTON

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ՝ ԸՆԿԵՐՈՒՀԻ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

ԸՆԿ. ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ ԵՒ ՎԻԳԷՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Նոր Սերունդի կողմէ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ, ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ : ՍԵԴԱ ԹՈՐՈՍԵԱՆ, Ժ. ԱԶԸՔԿԷՕԶԵԱՆ եւ Օր. ԴԱՆԻԷԼԵԱՆ

Ծախքերու մասնակցութիւն 100 ֆրանք

Ալֆորվիլէն օթոքառը կը մեկնի ժամը 8.30ին, Փլաս Քառնոյէն :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի մեծ պատրաստութեամբ Պոմոնի մէջ, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէին, նախաձեռնութեամբ «Զաւարեան» ենթակոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. «Յառաջ», «Վարանդեան», «Իշխան», խումբերու : Պոմոնի Նոր Սերունդի «Քրիստափոր» խումբին :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 21, ՇԱԲԱԹ, ԺԱՄԸ 21ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր, մասնակցութեամբ ծանօթ արուեստագէտներու, Պոմոնի, Սէն Լուի եւ Կարդանի Նոր Սերունդի պարախումբերուն եւ նուագախումբերուն :

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. ՅԱՐ. ԱՂԱՅԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. ԱՍ. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

ԽՕՍՆԱԿ ԸՆԿ. ՍԵՐԺ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ :

×

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէն կազմակերպած է ընկերահամակրական խնջոյք (գինեձօն) մը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին «Ահարոնեան» սրահին մէջ: Հովանաւորութեամբ Շրջ. Կոմիտէի :

Կը հրաւիրենք ընկերները եւ համակիրներ իրենց ընտանիքով :

Մուտքը ազատ է

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Հովանաւորութեամբ ՏԻԿ. Ա. ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐԻ եւ ԿՈՄՍ Տ'ԱՐՍՔՕԹԻ

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 22ԻՆ, ԺԱՄԸ 17ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

HOTEL GEORGE V

Միջազգային «Աթրաքսիոններ» անակնկալներ, ծրի «զօթիյոն»

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՊԻՒՖԷ ԵՒ ՊԱՌ — ՆԱԽՈՐԴ ՏԱՐՈՒԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ

Սեղաններու համար դիմել՝

Union Générale Arménienne de Bienfaisance — 11, Square Alboni, Paris (16e)

TÉLÉPHONE : TRO. 03-18

Մինչեւ ժամը 19ը չգրաւուած սեղանները ազատ կը նկատուին, «Աթրաքսիօն» – ները կը սկսին ժամը 19.45ին :

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Արիկեան 5000 ֆրանք կը նուիրեն Մուրատ Ռափայէլեան – սերայեան (Սերաստիոյ) փոխան ծաղկեպսակի, ղանակսկիծ մահերուն առթիւ՝ Խաչիկ Կարապետեանի (Պրիւսէլ) եւ Տոքթ. Վաղարշակ Պօղոսեանի (Նիւ Եորք) : Ստանալ «Յառաջ»էն :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ «ՕՐ»Ը
Առնուվիլի մէջ
ՄԱՐՏ 15ԻՆ

×

Թոքատի Հայր. եւ Րոնի սու Պուայի միացեալ հանդէսը 4 Ապրիլ, Շաբաթ գիշեր :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Այր եւ կին մը իբրեւ պահապան: Ջրի յարկաբաժին (մէկ սենեակ, լուացք, փավիյեոնի մը գետնայարկը), չունի մը պահպանութեան եւ շաբաթը մէկ օր տնական մաքրութեան փոխարէն, Փարիզէն եօթը քիլոմեթր : Կարելիութիւն կայ իրենց հաշւոյն աշխատելու։ Յարկաբաժինը նոյնինքն փավիյոնին մէջն է : Դիմել՝

ALTOUNIAN
200, RUE SAINT-DENIS, PARIS

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգային Մուրատ Ռափայէլեան Միութեան ամդամական ժողովը, այս Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը չորսին, Իսխի Թրիմեան վարժարանի սրահը: Կը խնդրուի անդամներէն եւ հայրենակիցներէն սրտաբար ներկայ գտնուիլ: Օրակարգ.— Ա) Տարեկան նիւթական եւ բարոյական համարատուութիւն: Բ) Նոր վարչութեան ընտրութիւն:

ՄԵԾ ԵՒ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբին կողմէ :

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, «Պէրիէ Միյէ»ի շքեղ սրահներուն մէջ :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

Պիտի ըլլան երգեր, մեներգներ, խմբերգներ, ժողովրդային խմբական պարեր եւ ուրիշ շարք մը հաճելի եւ սիրուն անակնկալներ :

Առլազան տեսակով ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով :

ԸՆՏԻՐ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ
ՄԱՍԷԼ ԼՈՒՎԻՐԷ

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԱՐԾԻՒ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետր. 21, Շաբաթ գիշեր, մինչեւ լոյս, Ալհամպրայի շքեղ սրահին մէջ :

Մասնակցութեամբ ծանօթ ղեկավար ՔԼՈՏ ՊԷՍԷԼԻ, իր մեծ նուագախումբով : Ռատիօ Մոնթէ Քարլոյի եւ Անիմաթէօր ԷՏՄՈՆ ԹԱՅԷԼի :

Աթրաքսիօն, անակնկալներ եւ զօթիյօն խնամուած պիւֆէ :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանի հերթական դասախօսութիւնը այս Չորեքշաբթի ժամը 9ին Քաֆէ Քատէի սրահը :

Կը խօսի ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ :

Նիւթ՝ «Հայկական հարցը վերջին քառասնամեակին» : Մուտքը ազատ է :

Salle Gaveau

45, Rue la Boëtie

Մարտ 10, Երեքշաբթի, ժամը 21ին

ՍԵԴՐԱԿ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ
(Դաշնակահար)

Յայտագիր՝ ՊԱԽ – ՊԻՒԶՕՆԻ, ՊԷԹՕՎԷՆ, ԼԻՍԹ, ՇՕՓԷՆ :

Տոմսերու գին.— 300էն 1000 ֆրանք :

Դիմել սրահը եւ Տիւրանին :

ՋՐԻ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ

EXPERTISE GRATUITE

Ծախելու համար
ձեր փավիյօնը, վիլլան, յարկաբաժինը կամ խանութը :

J. TORANIAN
18, AVENUE DE L'OPÉRA
OPE 73-21 OPE 19-45

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

REFLETS D'ARMÉNIE — "ՑՈԼՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ" — Volume 3 No 20157

Հայ Ռոմանթիք եւ ֆօլքլօրիք երաժշտ ութեան երրորդ ամէնէն գեղեցիկ սկաւառակը :

Պատրաստութեամբ՝ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Vogue-Contrepoint No 20157 30 cm. 33 tours — 46 minutes (HAUTE FIDÉLITÉ)

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ, ՄԵՆԵՐԳ, ԽՄԲԵՐԳ, 50 ՀՈԳԻՆՈՑ ԽՈՒՄԲԻ ՄԸ ԿՈՂՄԷ՝

1. Խմենք Հայաստանի կենացը, 2. Ու կեհատ, 3. Վարդը, 4. Կարաւանը, 5. Արազ գետը, 6. Տրէնքի, 7. Տուլ տուլ, 8. Նազանի, 9. Գորգով պար, 10. Հօ՜յ աման, 11. Անահիտ, 12. Արեւելք, 13. Եարիս ուլունք կը շարեմ :

Ստանալու համար դիմել.— ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ 14, Rue Petit, Paris 9e (BOT. 99-22) - RECORD SHOP, 36 Rue da Moscou

ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԴԻՒԱՆԱՏՈՒՆԸ.— Երաժշտական վաճառատուները :

Գին 3040 ֆր. երգարանով միասին

Ծանօթ.— Օգտուող ամսէն սկսեալ սկաւառակներու գինները 13 առ հարիւր յաւելում կրած են, երբ պետական տուրք: Փնտռել նաեւ հետեւեալ սալերը՝ 20.103 եւ 20.136, Հայ ժողով. երաժշտութիւն 16 եւ 14 կտոր, 45 վայրկեան իւրաքանչիւրը :

20.114, Եկմալեան պատարագ, քառաձայն երգեհոնով, 45 վայրկեան :

20.150 Կոմիտասեան պատարագ քառաձայն երգեհոնով, 55 վայրկեան :

10.016, ժող. երգեր, Իրիս Պիւլպիւլեանէ :

Գաւառի համար առաքում խնամուած ծրարով, (ծախքը ռամպուրսըմանն) :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հաարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 19 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
JEUDI 19 FÉVRIER 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8324 35EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4225

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՉՈՐՐՈՐԴ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ՍԵՄԻՆ

Երեք տարի առաջ, 1956 Փետրուար 20ին, կիլիկեան թեմերու ընտրեալ պատգամաւորները՝ օրինաւորապէս գումարուած Միջերկրականի գեղածիծաղ ափերուն վրայ — Անթիլիասի վեհարանին մէջ, ջախջախիչ մեծամասնութեամբ կաթողիկոսական գահին վրայ կը բազմեցնէին Զարեհ Ա.ը :

Վերջակէտ կը դնէին սեւ քօղը, որ 1952 Յունիս 21էն՝ Գարեգին Ա.ի մահէն ի վեր ամբողջ 44 ամիս ծածկած էր Մայր Տաճարի հայրապետական աթոռը:

Ազգային շահերու գիտակցութիւնը կը պահանջէր, որ ըստ օրինի կատարուած այս ընտրութենէն վերջ՝ Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցւոյ բոլոր զաւակները անխտիր բոլորուէին իրենց կաթողիկոսին շուրջ եւ ձեռք ձեռքի տուած նուիրուէին Մեծի Տանն Կիլիկիոյ դարաւոր աթոռին պայծառութեան :

Այսպէս չեղաւ սակայն դժբախտաբար :

Ազգընտիր հայրապետին դէմ պայքար բացաւ փոքրամասնութիւնը, որ պարտուած էր :

Եւ ի՞նչ փոքրամասնութիւն: Խայտաբղէտ հաւաքածոյ մը ռամկավարներու, Համայնավարներու, Հնչակեաններու եւ Բարեգործականի անդամներու, որոնք գաղափարական գետնի վրայ հակոտնեայ դաւանանքի տէր՝ հազիւ թէ ո՛չ մէկ կապ ունէին իրարու հետ :

Մէկ բան միայն կը միացնէր զիրենք, — ատելութիւնը Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ: Հոգեբնախօսական հիւանդագին անդարմանելի երեւոյթ, որ տասնեակ տարիներէ ի վեր աւերներ կը գործէ սփիւռքի հայութեան մէջ — ա՛յնքան կարօտ խաղաղութեան ու համերաշխութեան :

Այս խառնիճաղանճը քաջալերուեցաւ — ու կը քաջալերուի այսօր ալ — վերէն՝ Մայր Աթոռէն՝ որ կը թնուած է «առաքելածաղկեալ իրաւունքներու» վրայ:

Քաջալերուեցաւ «Եպիսկոպոսական Ժողով»ներէն, որոնք գումարուեցան Գահիրէի եւ Էջմիածնի մէջ եւ որոնք չունէին ոչ «առաքելածաղկեալ» ո՛չ ալ՝ մարդահաստատ իրաւունքներ :

Դժբախտութիւնն այն է, որ «երկփեղկում»ի իսկական հեղինակներն ու «անկախ համայնք»ի բուն դրդիչներն ու ջատագովները պարտքը գլխուն հաւած՝ յանցաւորներ կը փնտռեն դուրսը եւ «ուղեկորոյսներ»ու մասին կը խօսին :

Մայր Աթոռի պահակալը հոգեշահ ճառերով «խաղաղութիւն» կը քարոզէ: Սակայն գործը խօսքին չի համապատասխաներ երբեք :

Փոխանակ սանձելու փոքրամասնութիւնը եւ լուծելու «անկախ համայնք»ը, Էջմիածին կը հրաւիրէ անոր ինքնակոչ «կաթողիկոսական տեղապահ»ը, մեծ պատիւներով կ'ընդունի զայն եւ նոյնիսկ անոր թելադրութեամբ եպիսկոպոս կը ձեռնադրէ անարժան վարդապետ մը:

Իր անհաշտ դիրքով կը յաւերժացնէ պառակտումը Սուրիոյ եւ Լիբանանի մեր հայրենակիցներուն միջեւ, զայն ողբալի ստորճաններու հասցնելով: Վկայ Լիբանանի վերջին եղբայրասպանութիւնները, որոնց նախաձեռնարկները «Էջմիածնական» եւ «Հայաստանեայց» պիտակներով պարծենցողներն էին:

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Աթոռը ոչ թէ «աւազի վրայ հիմնուած է», այլ՝ անսասան ապառաժի: Կ'աճի ու կը բարգաւաճի ամէն օր: Բացի Սուրիոյ, Լիբանանի եւ Կիպրոսի թեմերէն, իր հովանիին տակ մտած են Հիւս. Ամերիկայի ազգային թեմը, Յունաստանի, Ատրպատականի, Թեհրանի եւ Սպահանի թեմերը:

Իր ընտրութենէն երեք տարի վերջ Վեհ. Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի դիրքը աւելի քան երբեք զօրաւոր է :

Կաթողիկոսարանին ու դպրեվանքին նիւթական մատակարարութիւնը բոլորովին ապահով հիմերու վրայ դրուած է: Հ. Բ. Ը. Միութիւնը դադրեցնելով իր տարեկան նպաստը՝ կը յուսար նեղութեան ենթարկել կիլիկեան աթոռը: Ծոցովուրդը իր լումաներով տասնապատիկ աւելին տուաւ: Բարեգործականի դիմագիծը աստիճան մը աւելի պարզուեցաւ :

Իր գահակալութեան չորրորդ տարեշրջանի սեմին նորանոր յաջողութիւններ կը մաղթենք Վեհ. Զարեհ Ա.ին:

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼՈՆՏՈՆԻ ԺՈՂՈՎԸ

ԿԱՐԳ ՄԸ ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՄԵՆՏԵՐԷՍԻ ՕԴԱՆԱՒԸ ԱՐԿԱԾ ԿՐՈՒՆԵՑ, 12 ՄԵՌԵԱԼ, ԹՈՒՐՔ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ Կ'ԱԶԱՏԻ

Մինչ կը սպասուէր որ Կիպրոսի հարցը անմիջապէս կարգադրուի, նոր դժուարութիւններ ծագեցան երեքշաբթի օր: Առաջին առթիւ անգլիական պայմանները, երկրորդ՝ Մակարիոս Արք.ի կարծիքը որ կ'ուզէ Կիպրոսի անմիջական անկախութիւնը :

Ժողովին ներկայ էին երեք երկիրներու արտաքին նախարարները, ինչպէս նաեւ Մակարիոս Արք. եւ Տոքթ. Քիւչուք: Այս նիստէն ետք Անգլիոյ Արտաքին նախարարութեան բանբերը յայտնեց թէ Անգլիոյ պայմանները հետեւեալներն են.—

1.— Բրիտանական խարիսխներու համար կանոնագիր մը՝ որ գոհացուցիչ ըլլայ կառավարութեան ռազմական անհրաժեշտութիւններուն. այս հարցը խնդրոյ առարկայ չի կրնար ըլլալ՝ այլ աւելի թոյլ :

2.— Կղզիին յոյն եւ թուրք համայնքներու վերջնական հաշտութիւն:

3.— Հելլէնօթրքական բարեկամութեան վերահաստատում :

4.— Պայմաններ ստեղծել՝ որպէսզի կիպրացիները կարենան զարգացնել իրենց հաստատութիւնները, իրենք զիրենք կառավարելու համար:

Ամէն ինչ պարզ ու յստակ է Լոնտոնի համար: Այսուհանդերձ, պայմանադրութեան առաջին կէտը վիճաբանութիւններու դուռ կրնայ բանալ: Կողմերը համաձայն են որ անգլիական խարիսխները պահուին Կիպրոսի մէջ: Մեծն Բրիտանիա կ'ուզէ որ վերջնական ըլլայ այս համաձայնութիւնը՝ կղզիին զինուորական խարիսխները գահին սեփականութիւնը նկատելով:

Մակարիոս Արք. կը պնդէ, թէ Անգլիա «վարձակալ» պէտք է ըլլայ Կիպրոսի մէջ: Ի հարկին 99 տարուան համար կարելի է պայմանագիր մը ստորագրել, բայց ո՛չ՝ վերջնական:

Անհամաձայնութիւն մը ծագած է Յունաստանի Արտաքին նախարար Աւերոֆի եւ Մակարիոս Արք.ի միջեւ: Աթէնքի կառավարութիւնը վերջնական կը նկատէ Ցիւրիխի համաձայնութիւնը: Մակարիոս կը մերժէ ենթարկուիլ եւ կ'ուզէ կարգ մը «սրբագրութիւն»ներ ընել համաձայնագրին վրայ :

Բացի անգլիական խարիսխներու հարցէն, Մակարիոս համաձայն չէ նաեւ կղզիին անկախութեան համար ճշդուած ժամանակամիջոցին :

Անգլիա կը մտածէ թէ 18 ամիսէն երկու տարի պէտք է, իբրեւ «փոխանցման» շրջան, որպէսզի Կիպրոս իր անկախութեան տիրանայ: Աթէնք համաձայն է: Բայց Մակարիոս կ'առաջարկէ, պահանջելով որ անկախութիւնը անմիջական ըլլայ, քանի որ եթէ ձգձգուի՝ նոր բարդութիւններու դուռ կրնայ բանալ :

Մակարիոս Արք.ի յայտարարութիւններէն ետք, յոյն եւ թուրք նախարարները բազմաթիւ խօսակցութիւններ ունեցան :

Աթէնքի կառավարութիւնը ժողով մը գումարեց՝ քննելու համար Մակարիոս—Աւերոֆ տարակարծութիւնը: Վարչապետ Գարամանլիս ճամբայ ելաւ դէպի Լոնտոն, հարցը մօտէն ուսումնասիրելու համար:

ՕԴԱՆԱՒԻ ԱՐԿԱԾԸ

Թուրքիոյ վարչապետ Մենտերէս եւ Անգարայի կառավարութեան քանի մը անդամներ, Թրքական կառավարութեան պատկանող օդանաւով մը Լոնտոն գացին. մշուշի պատճառով օդանաւը չկրցաւ իջնել Լոնտոնի օդակայանը եւ ուղղուեցաւ դէպի Կէյթվիք, բայց յանկարծ չորս շարժակները կանգ առին եւ օդանաւը ստիպուեցաւ իջնել անտառի մը մօտ, փորին վրայ քշուելով. քանի մը ծառեր արմատախիլ եղան: Օդանաւին թեւերը կոտրեցան: Հրդեհ: Ազատարարները կ'աճապարէին հանելու դէպքին վայրը :

Յանկարծ, թեթեւ խմբագրատունեռուն մէջ լուեցան. «Մենտերէս», Թուրքիոյ վարչապետ, օդանաւի արկածի զոհ» :

Քաղաքական շրջանակները սկսան մտածել Կիպրոսի հարցին շուրջ սկսած բանակցութիւնները յետաձգելու մասին : Բայց, հազիւ քառորդ ժամ անց, լուր կը տարածուէր թէ Մենտերէս ազատած է :

Արկածին զոհ գացած են 12 հոգի, որոնց երկուքը՝ թուրք նախարարներ: Մենտերէս աննշան վէրքեր ստացած է, ազատարարներու կողմէ փրկուելով: Ազատած են նաեւ քանի մը այլ ճամբորդներ :

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԴԺԳՈՀ ԿԻՊՐՈՍԻ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԵՆԷՆ

Խ. Միութիւնը խստօրէն քննադատեց յոյնեւթրքական համաձայնութիւնը Կիպրոսի անկախութեան համար, որ ամերիկեան «դաշնին մէջ է խրուած Կիպրացի հերոսական մարտիկներուն կռնակը» :

Համաձայնութիւնը կը դատապարտուի նոյն ատեն Պրաւտայի եւ Իզվեստիայի մէջ: Պրաւտան կը շեշտէ որ Ցիւրիխի թուրք եւ յունական համաձայնութիւնը որ ներկայիս կը քննուի Լոնտոնի մէջ Կիպրոսը անկախ պիտի չդարձնէ մինչեւ այն ատեն որ «Անգլիացիք կը պահեն իրենց զինուորական խարիսխները ունենալու իրաւունքը անորոշ ժամանակով որ առաջնորդէ խմբապետութեամբ Ատլանտեան Ուխտի անդամ ըլլալ »:

Համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթը կ'ամբաստանէ ամերիկեան դիւանագիտութիւնը որ ճնշում բանեցուցած է Յունաստանի վրայ որ «ժամ առաջ կարգադրէ Կիպրոսի հարցը, արեւմտեան պետութեանց շահուն համար»:

Պրաւտան կը շեշտէ թէ յոյնեւթուրք համաձայնութիւնով Կիպրոսը պիտի դառնայ Ատլանտեան Ուխտի զինուորական կարեւորագոյն խարիսխը Միջերկրականի հարաւ — արեւելքը:

Իզվեստիան իր կողմէն կ'աւելցնէ թէ այս համաձայնութիւնը ցոյց մըն է Կիպրոսի ժողովուրդին շահերուն դէմ իսկ եւ սպառնալիք մը միջազգային ապահովութեան դէմ :

ԵԳԻՊՏՈՍԻ Ֆրանսական լիսէները ասկէ ետք Հուրիա պիտի կոչուին (ազատութիւն): Գահիրէի, Մէատիի եւ Աղեքսանդրիոյ ֆրանսական երեք լիսէներուն կը վերաբերի այս որոշումը, որոնց ծրագիրն ալ պէտք է «երկրին քաղաքականութեան համապատասխան ըլլայ»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ինկած ամերիկեան օդանաւին մասին, նոր զեկոյց մը հրատարակած է Խորհրդային «Թաս» գործակալութիւնը: «Թաս» կը պնդէ որ խորհրդային օդաչուներու խօսակցութիւնները «չինուած են ամերիկեան սպասարկութեանց կողմէ»: Զեկոյցը կը վերյիշէ թէ խորհրդային իշխանութիւնները քննութիւններ կատարած են այդ օդանաւին վրայ որ խորհրդային սահմանը անցած էր եւ որուն այրած կմախքը գտնուած էր Երեւանէն 55 քիլոմեթր դէպի հարաւ արեւմուտք: «Թաս» կ'աւելցնէ որ Ամերիկացիներուն հանած աղմուկը այս արկածին առթիւ, մէկ նպատակ ունի «օգտագործել այս միջադէպը հակախորհրդային քարոզչութիւն ընելու, ցոյց տալով որ Ամերիկան դէմ է ժողովուրդներու իրերահասկացողութեան »:

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԼԻԿԱՆ բուռն բողոքագիր մը մէջտեղ հանեց ուր դժգոհութիւն կը յայտնէ Ամերիկայի տուած օժանդակութենէն Իսրայէլի: Արաբական լիկան կը շեշտէ թէ Իսրայէլի տրուած օժանդակութիւնը երկու անգամ աւելի է արաբական երկիրներուն տրուած օժանդակութենէն : Եւ կը ճշդէ թէ Իսրայէլ 1945 Յուլիսէն 1957 Յուլիս 432 միլիոն տոլար ստացած է մինչ նոյն ժամանակամիջոցին արաբական երկիրները՝ 213 միլիոն միայն: Մարդ գլուխ՝ ամերիկեան օժանդակութիւնը կը ներկայացնէ երկու տոլար 95 Արաբներուն համար եւ 240 տոլար Իսրայէլացիներուն այսինքն 81 անգամ աւելի :

ՆԱԽԱԳԱՀ Նասր կարեւոր ճառ մը պիտի խօսի Փետրուար 21ին, Թիթոյին ներկայութեան որ Գահիրէ կը հասնի ամսոյս քանին :

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ կուսակցութեան պաշտօնաթերթը՝ «Փոփիւլէռ» կը հրատարակէ բաց նամակ մը զոր Նէժըլէն ուղղած է նախկին նախագահ Օրիոլի անոր հրաժարման առթիւ: Նէժըլէն կ'ըսէ.— Այլեւս չէք ճանչնար կուսակցութիւնը կ'ըսէք, իսկ եթէ ես ալ ձեզի պատասխանեմ որ կուսակցութիւնը ձեզի չի ճանչնար ...: Հոն հասանք ուր մեզի դաւաճան կ'ըսէք, դուք ալ ուրիշ դաւաճան մըն էք »:

ՊՐԱԶԱՎԻԼԻ մէջ նոր բախումներ պատահեցան, որոնց ընթացքին եօթը հոգի մեռան եւ 35 ուրիշներ վիրաւորուեցան. բոլոր զոհերն ալ Ափրիկեցիներ են :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Ներքին նախարարութիւնը արգիլած է օտար դրօշակներ պարզել երկրին մէջ: Միւս կողմէ, Ապահովութեան խորհուրդը որոշած է կառավարութեան թելադրել բնակչութեան զինաթափման վերաբերեալ ծրագրի մը մշակումը: Զնդապետ Արէֆի մահապարտութեան դէմ բողոքելու համար աշակերտական խաղաղ ցոյցեր եղած են Պալպէքի մէջ, Պէյրութի դեսպանատուններն ու կրթական հաստատութիւնները հսկողութեան ներքեւ առնուած էին ոստիկանզօրաց կողմէ: Իսկ Տնտեսական նախարարութիւնը կը հաղորդէ թէ սուրիական մսացու առաջին կենդանիները Լիբանան պիտի հասնին Մարտի սկիզբը :

ՂԱՆԱՅԷՆ արտաքսուեցան 7 Ֆրանսացիներ: Պատճառը. անոնց ներկայութիւնը Ղանայի հողամասին վրայ «անպատեհ է ժողովուրդին» :

ՊՈԼՍԷՆ կը հաղորդեն որ ուղղափառ մեծագոյն հաստատութեան (Սուրբ — Սինոդոս) ընդհանուր քարտուղար Սիմէոն եպիս. յայտարարած է թէ Պապին կոչը լաւ ընդունելութիւն գտած է պատրիարքութեան մօտ, որ զայն կը նկատէ իբրեւ առաջին քայլը դէպի եկեղեցիներու միութիւնը: «Ուղղափառ եկեղեցին ամէն օր կ'աղօթէ արդէն եկեղեցիներու միութեան համար» աւելցուցած է Սիմէոն եպիսկ. Նոյն իմաստով յայտարարութիւն մը ըրած է Պուլկարիոյ ուղղափառ եկեղեցւոյ պետը :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ԵՐԿՐՈՐԴ ՆՍՏԱՇՐՋԱՆԸ

Ը.

ԿՐԹԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻ ՎԵՐԱԿԱՌՈՒՑՈՒՄԸ

Հիմի տեսնենք թէ լեզուների ուսուցման համար ի՞նչ են ասել Վրաստանի պատգամաւորները Գեր. Խորհուրդի միեւնոյն նստաշրջանում ։

Վրաստանի կենտկոմի քարտուղար (նոյն պաշտօնն է վարում, ինչ որ Հր. Մարգարեանը Հայաստանում) Ի. Դոլիձէն, պաշտպանելուց յետոյ Ռուսաց լեզուի պարտադիր ուսուցման տեսակէտը Վրաստանի դպրոցներում, անցնում է վրաց լեզուի դասաւանդման հարցին եւ այդ մասին հետեւեալն է յայտնում ։

«Վրաստանում նոյնքան միահամուռ կերպով կարծիք է յայտնւում, որպէսզի ոչ վրացական դպրոցների սովորողները պարտադիր կերպով ուսումնասիրեն վրաց լեզուն։ Այդ սիստեմը հնարաւորութիւն կուտայ Վրաստանում ապրող տարբեր ազգութիւնների երիտասարդ սերունդը էլ աւելի լաւ դաստիարակել պրոլետարական ինտերնացիոնալիզմի-լենինեան սկզբունքներով»։ Ամենայն իրաւամբ կարող ենք ենթադրել որ նոյն դերը կը խաղայ Հայաստանում նաեւ Հայոց լեզուն, եթէ աւանդուի պարտադիր կերպով ոչ հայկական դպրոցներում։ Մեղք որ հայ պատգամաւորը այս ճշմարտութիւնը մոռացութեան է տուել իր ելոյթի ժամանակ ։

Դոլիձէն յայտնել է նաեւ որ «ոչ վրացական դպրոցներում վրացական լեզուի ուսումնասիրման դրական փորձը բազմամեայ պատմութիւն ունի ռեսպուբլիկայում», այսինքն շատ տարիներից ի վեր վրացերէնը աւանդւում է ոչ վրացական, այսինքն Վրաստանի հայկական, արխազական, հարաւօսէթեան եւ ռուսական դպրոցներում եւ դրական արդիւնքներ է տուել ։

Բայց միայն վրացական լեզո՞ւն պարտադիր է եղած եւ պիտի լինի ոչ վրացական դպրոցներում ։ Ոչ ի հարկէ։ « Ռեսպուբլիկայի (Վրաստանի) դպրոցներում պէտք է պարտադիր լինի, ասում է Դոլիձէն, նաեւ վրաստանի պատմութեան եւ աշխարհագրութեան ուսումնասիրումը։ Մեր դպրոցներում այդ առարկաները դասաւանդւում են սովետական իշխանութեան առաջին օրերից»։ («Սով. Վրաստան», 27 Դեկտ.)։ Ուրեմն աշխարհագրութեան դասերին Վրաստանի հայ դպրոցականներին դասաւանդւում են, որ հայկական Ախալքալակը Վրաստան է, ճիշդ այնպէս, ինչպէս Պոլսոյ դպրոցներում ուսուցանում են որ Կարսը, Արտահանը եւ Սուրմալուն Թուրքիոյ հանրապետութեան անբաժան մասն են կազմում ։

« Պրոլետարական ինտերնացիոնալիզմի լենինեան սկզբունքների» վերոյիշեալ « մարքսիստական լուսաբանութիւնները » Դոլիձէն կատարել է Միութեան Խորհուրդի նիստում, որտեղ Հայաստանի կողմից ելոյթ է ունեցել նախկին խառատ եւ օպերայի այժմեան երգչուհի Սադանդարեանը ։

Բայց Վրացիները մէկ պատգամաւորի ելոյթով չեն գոհացել վրացական լեզուի, պատմութեան եւ աշխարհագրութեան պարտադիր դասաւանդման խնդրեցին – նախնական դերը վեր հանելու համար ։ Ազգութիւնների Խորհուրդի նիստում նոյն հարցի մասին եւ, անշուշտ, նոյն «ինտերնացիոնալիստական ոգով» հանդէս է եկել Վրաստանի մէկ ուրիշ պատգամաւոր՝ յայտնի գրող եւ Վրաստանի գրողների Միութեան վարչութեան առաջին քարտուղար Ի. Աբաշիձէն։ Ազգութիւնների Խորհուրդի վրացի պատգամաւորը, խօսելով վրաց լեզուի մասին, նախ չի քաշուել անուանել այն պետական լեզու, մի յարձագանք, որ Հայոց լեզուի նկատմամբ երբեք չլսեցինք համաժողովրդական քննարկման ժամանակ Հայաստանում, ինչպէս նաեւ չլսեցինք իր ելոյթի ժամանակ Հր. Մարգարեանը։ Աբաշիձէն, բնականաբար, նոյնպէս այն տեսակէտն է պաշտպանում, որ տեղական պետական լեզուները պէտք է պարտադիր տեղ գրաւեն ռեսպուբլիկայի դպրոցների ուսումնական պլաններում »։ Եթէ Դոլիձէն յենւում Լենինի ու նրա քարոզած սկզբունքների վրայ, Աբաշիձէն, պաշտպանութեան համար, դիմում է Լենինի կնոջ՝ Կրուպսկայի վկայութեան։«Ն.Կ. Կրուպսկայան գրել է, ասում է Աբաշիձէն ,որ «Ռուսը պէտք է ուսումնասիրի տեղական լեզուն»։ Ինչ վերաբերում է վրացերէնին, այն պիտի ուսումնասիրեն, ըստ Աբաշիձէի տարբեր ազգութիւնների պատկանող այն բոլոր մարդիկ, որոնք ապրում են Վրաստանում։ Եւ այդ պիտի անեն նրանք, ինչպէս ասում է Աբաշիձէն, իրենց իսկ օգտի համար, որովհետեւ «վրաց լեզուն գիտնալը նրանց օգնում է աւելի լաւ կազմակերպել իր աշխատանքային գործունէութիւնը, անմիջական կապ պահպանել վրաց բնակչութեան հետ, որի շրջապատում անց են կացնում նրանք իրենց կեանքը» («Սով. Վրաստան», 27 Դեկտեմբեր 1958)։

Հայրենադաւութի՞ւն է արդեօք հայ եւ վրացի պատգամաւորների ելոյթների զուգադրութիւնը, որ կատարեցինք։ Եւ Հայաստանի պատգամաւորների ելոյթների թերութիւնների մատնանշումը «Հայրենիքի պետութեան » չարամիտ քննադատութի՞ւն է ։

Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ

ՏՈՔԹ. ՅՈՀԱՆՆԷՍ ԼԷՓՍԻՈՒՍ

(ԾՆՆԴԵԱՆ 100ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ)

Ցածախ ճակատագրական է որ մարդիկ իրենց կեանքին մէջ որոշ հանդիպումներու հաւատարիմ մնան մինչեւ մահ։ Այս յատկութիւնը, կը խորհիմ թէ նոյնիսկ բնութենէն կը տրուի, մարդուն։

Փրոֆ. Լեփսիուսի պատահած են այսպիսի հանդիպումներ, անհատական թէ ընկերային իր կեանքին մէջ։ Ինքն իսկ արտայայտուած է այս ուղղութեամբ։

Այսպէս ալ պէտք է եղած ըլլայ իր հանդիպումը Հայերուն հետ ։ Հայրը, եգիպտագէտ փրոֆ. Ռիխարտ Լեփսիուս։ Հայերու հետ ծանօթութիւն հաստատած էր դեռ 1842 – 46 թուականներուն, երբ գերմանական առաջին հնախուզական ճամբորդութիւնը բրաւ դէպի Եգիպտոս ։ Ան բարեկամացած էր Եգիպտոսի նախարար հայազգի Նուպար փաշային հետ որուն մասին կը կարդանք իր տիկնոջ Էլիզաբեթ Լեփսիուսի օրագրին մէջ. «Նուպար պէյին ի պատիւ արեւելեան ընդունելութիւն մը տուինք. անիկա հայ քրիստոնեայ մըն է եւ տնօրէնն է եգիպտական երկաթուղիներուն » գրուած 4 Ապրիլ 1850ին։ Չորս տարի ետք Առաքել Պէյ այցելած է Լեփսիուսի Պերլինի տունը, որ ծանօթ էր գերման աւագանիին հիւրասիրութեամբ։ Իսկ 1869ին երբ Փրոֆ. Լեփսիուս Սուէզի ջրանցքին բացման հանդէսին կ՚երթար Մարսէյլէն նաւ առնելով, իրեն ուղեկից ունեցած էր Տիկին եւ Օր. Նուպար։ Փրոֆէսէօրին անձնական նամակին մէջ, զոր ուղղած էր իր տիկնոջ, կը գտնենք հետեւեալը. « Ալեքսանտրիա հասածնուս պէս Նուպար փաշան եկաւ նաւուն վրայ դիմաւորելու իր տիկինն ու աղջիկը որոնք ուղեկիցներս էին ճամբորդութեան ընթացքին »։

Արդէն 1863ին Պերլինի մէջ գոյութիւն ունէր « Միութիւն Հայ Բողոքականներուն ի նպաստ» կազմակերպութիւն մը, որուն նպատակն էր «երիտասարդ բողոքական Հայեր պատրաստել քարոզի եւ ուսուցչական ասպարէզին համար, իրենց եկեղեցիներուն մէջ» եւ այս միութեան կազմակերպութեան կոմիտէին կ՚անդամակցէր փրոֆ. Ռ. Լեփսիուս եւ հաւանաբար իր առաջարկով էր որ Վիլհելմ թագաւորը մեծ գումար մը յատկացուցած էր Միութեան հիմնարկութեան գործին։

Տոքթ. Յոհաննէս Լեփսիուս իր կարգին Հայոց հետ յարաբերութեան մտաւ 1895ի դէպքերէն ետք, որոնք տեղի ունեցած էին Թուրքիոյ մէջ։ Երուսաղէմի մէջ օգնական պատուելիի պաշտօնով մնալէ ետք, ստանձնած էր Լեփսիուս Հալլէի շրջանին Ֆրիդարֆ գիւղին համայնքին հոգեւորականի պաշտօնը եւ հոն կազմակերպած էր միսիոնարական միութիւն մը, դրացի համայնքներուն գործակցութեամբ, 1887էն մինչեւ 1895։ Այս միսիոնին նպատակն էր քրիստոնէութիւն քարոզել մահմետականներու մէջ, բայց ճիշդ 1895ին երբ պիտի սկսէր լայն գործունէութիւն մը, Հայերը ենթարկուեցան ահաւոր վիճակի մը. օգնութեան աղաղակը հասած էր նաեւ Գերմանիա եւ հարկ էր օգնութեան փութալ հազարաւոր որբերու, փախստականներու եւ այրիներու վիճակը բարելաւելու համար ։

Այսպէս էր որ Լեփսիուս մօտէն կը ծանօթանար Հայերու հետ, փնտռելով Գերմանիոյ մէջ Հայեր, որոնք կրնային իրեն տեղեկութիւններ տալ իրական կացութեան մասին, եւ առանց կարգին կը ճանչնար Տոքթ. Ճէյմս Գրինֆիլտը որ մօրը կողմէ Հայ էր եւ ուսանած էր Գերմանիոյ մէջ. ահա այս յատկանշական հանդիպումն էր, որուն հաւատարիմ մնաց Լեփսիուս մինչեւ իր կեանքին վերջը ։

Այն ատենի առօրեայ մամուլը Գերմանիոյ մէջ միակողմանի էր եւ այս պարագան նեղացուցիչ էր Լեփսիուսի համար, որ ճշմարտութիւնը կը փնտռէր, մանաւանդ անոր համար՝ որ օտար մամուլէն եւ Հայերէ կը տեղեկանար բոլորովին հակառակը, 1895ի դէպքերուն շուրջ։ Ուրեմն անձնապէս համոզուելու համար թէ ինչ էր իրականութիւնը Լեփսիուս [illegible] Գրինֆիլտի ընկերակցութեամբ Թուրքիոյ հայաբնակ շրջանները։ Այնտեղ տեղեկանալով ճշմարտութեան համոզում գոյացուց որ հարկ է միսիոնարական օգնութիւն ընել Հայերուն եւ անկողմնակալ հրատարակութիւններով ճշմարտութիւնը երեւան հանել ։

« Տոքթ. Յոհաննէս Լեփսիուս Օրիէնտ միսիոն»ի պատմութիւնը լեցուն է օգնութեան եւ հրատարակչական գործերով, որոնք ծանօթ են գերման եւ հայ շրջանակներուն մէջ այնքան որ պիտի բաւականանամ այսօր միայն ուշադրութիւն հրաւիրելով՝ «Գերմանիա եւ Հայաստան» Տեռ Թօտըսկամպֆ տէս Առմէնիշըն Ֆօլքըս գրքերուն վրայ, որոնք Լեփսիուսի կողմէ հրատարակուած են փաստաթուղթերու ապացոյցներով։ Կ՚ուզէի յիշեցնել նաեւ իր երկար տարիներու աշխատակից Ռիխարտ Շէֆըրի «Արեւելքի մէջ գերմանական միսիոնին պատմութիւնը» (1932) գիրքը, որ տեղեկութիւններ կուտայ միսիոնի գործունէութեան, անոր հիմնադրին եւ մարդ – Լեփսիուսին մասին ։

Ծանօթ է որ Տոքթ. Լեփսիուս կը պատկանէր յայտնի աստուածաբան Հառնակի, հրապարակագիր Ֆրիտրիխ Նաումանի եւ քրիստոնէական – ընկերվարական այլ մարդոց շրջանակին. անոնք կը ձգտէին գերման ժողովուրդի ուրիշ ժողովուրդներու հետ ունեցած յարաբերութիւնները հիմնաւորել մարդկային սկզբունքի վրայ։ Աւելի ուշ, այս շրջանակին մնացին անուանի ուսուցչապետներ եւ գրագէտներ, որոնց կարգին Տոքթ. Փաուլ Թորպախ եւ դաշնակցային հանրապետութեան հիմակուան նախագահը Թէոտոր Հէօս ։

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԻԾ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑՈՒ

ԽՄԲ.—Մայր Աթոռի պաշտօնաթերթ էջմիածին իր 1958 Դեկտ.ի թիւով կը հրատարակէ «Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցու Սահմանադրութեան նախագիծը», որ անցեալ Հոկտեմբեր 16–23ին էջմիածնայ մէջ գումարուած «Եպիսկոպոսական ժողով»ին կողմէ պատրաստուելէ վերջ քննուած է Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի Նոյեմբեր 13ի նիստին մէջ ։

Այս նախագիծը տպագրելով Վազգէն Ա.ի կարգադրութեամբ ղրկուած է նուիրապետական բոլոր աթոռներուն եւ թեմերուն «ի գիտութիւն եւ ի քննարկում»։

Այս առթիւ ստացուելիք առաջարկութիւններն ու դիտողութիւնները նկատի պիտի առնուին Գեր. Հոգ. Խորհուրդին կողմէ, որ վերջնական նախագիծը պիտի ներկայացնէ 1960ին էջմիածնի մէջ գումարուելիք «Ազգային – եկեղեցական սրբազումար ժողովին »։

Կը հրատարակենք նոյնութեամբ՝ իբրեւ նիւթ՝ պատմութեան համար ։

ԳԼՈՒԽ Ա.

ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՍԿԶԲՈՒՆՔՆԵՐ

1.— Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցին ինքը հաւատացեալ ժողովուրդն է, որն իր մէջ ընդգրկում է բոլոր հայ քրիստոնեայ հաւատացեալներին, որոնք հաւատարիմ են նրա դաւանանքին, կանոններին ու աւանդութեանց, եւ ենթարկւում են նրա հեղինակութեանը եւ հրահանգներին ։

2.— Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցին անբաժանելի մասն է կազմում Մի, Առաքելական, Ուղղափառ եւ Ընդհանրական Սուրբ Եկեղեցու եւ իր անունն է «Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցի», իսկ օտար լեզուներով՝ ռուսերէն՝ «Արմյանսկայա Ապոստոլսկայա Ցերկով», ֆրանսերէն՝ «Էկլիզ Ապոստոլիկ Արմէնիէն» անգլերէն՝ «Արմինըն Ապոստոլիկ Չըրչ»։

3.— Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցին պատկանում է «Արեւելքի քրիստոնէական առաքելական եկեղեցիների խմբին. նա պատմականօրէն ծնունդ է առել, զարգացել ու կազմակերպուել է ուրոյն եւ ինքնավար կերպով Հայաստանի մէջ։

4.— Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցու լուսաւորիչներն են Ս. Թադէոս եւ Ս. Բարթողիմէոս առաքեալները ։

5.— Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչը Միածնի իջման տեսիլքով հանդիսանում է հիմնադիր Ս. Էջմիածնի Մայր Տաճարին եւ կազմակերպիչը Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցու նուիրապետութեան եւ Ամենայն Հայոց Հայրապետութեան Մայր Աթոռի ի Վաղարշապատ ։

6.— Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը յաջորդն է Ս. Թադէոս եւ Ս. Բարթողիմէոս Առաքեալների եւ առաքելաշաւիղ Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի։ Նրա բնակութեան մշտական վայրն է Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինը ։

7.— Ս. Էջմիածինը Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցու համազգային սրբավայրն է եւ Մայրավանքը, կեդրոնը Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցու նուիրապետութեան եւ վարչութեան ։

8.— Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցին պետական իշխանութեանց նկատմամբ հետեւում է եւ հաւատարիմ է աւետարանական պատգամին՝ «Տուք զկայսերն կայսեր եւ զԱստուծոյն՝ Աստուծոյ »։

9.— Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցին ընդունում է տիեզերական առաջին երեք սուրբ ժողովները՝ Նիկիայի, Կոստանդնուպոլսի եւ Եփեսոսի, նրանց կանոնները, Նիկիայի Հաւատոյ Հանգանակը եւ Ընդհանրական Եկեղեցու աւանդութիւնները։ Դաւանաբանական, վարդապետական եւ ծիսական հարցերում Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցին առաջնորդւում է նաեւ համ ազգային – եկեղեցական ժողովների հայրապետահաստատ որոշումներով եւ վճիռներով ։

10.— Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցին դաւանում է Քրիստոսի Ս. Եկեղեցու Միութիւնը, Մէկութիւնը եւ առաքելական բոլոր եկեղեցիներին համարում է կապուած միմիանց աւետարանական սիրոյ միութեամբ եւ հոգեւոր եղբայրակցութեան սկզբունքներով ։

11.— Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցուն գլխաւորում, հովւում եւ ղեկավարում է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, որպէս կամօքն Աստուծոյ եւ ընտրութեամբ Ազգիս ընտրուած եւ օծեալ Քահանայապետ, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի Գահակալ, եկեղեցական նուիրապետութեան եւ վարչութեան գլուխ, սրբազան կանոնների, մեկնաբանող եւ պահապան եկեղեցական աւանդների եւ ժառանգութեանց ։

12.— Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցին իրաւական անձ է, որպէս կազմակերպչական – վարչական, տնտեսական միասնական ամբողջութիւն, որի ընդհանրական եւ բարձրագոյն Վերատեսուչը Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն է ։

(1 Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

1913ին հիմնուեցաւ Գերմանահայ ընկերակցութիւնը՝ վերոյիշեալ անձնաւորութիւններու մեծամասնութեան կողմէ: Այդ անուններու առաջին կարգին վրայ կուգայ Յոքթ. Ե. Լեփսիուսի անունը:

Ընկերակցութեան նպատակն էր.

1) Արդարամիտ եւ աննախապաշարեալ համբաւ տարածել հայ ժողովուրդի մասին:

2) Ծանօթացնել հայ ժողովուրդի դերը ընդհանուր մշակոյթին մէջ եւ միջնորդ հանդիսանալ հայ մշակոյթի զարգացման ի նպաստ գերման ժողովուրդի ջանքերուն:

3) Գերմանացիներու եւ Հայերու միջեւ անձնական յարաբերութիւնները զարգացնել, մասնաւորապէս անոնց միջեւ, որոնք Գերմանիոյ մէջ կ'ուսանին:

Հազիւ տարի մը անցած էր, երբ ծագեցաւ Ա. ընդհ. պատերազմը եւ խանգարեց ամէն յոյս, որ դրուած էր հայեւ-գերման այս ընկերակցութեան գործունէութեան վրայ, հրատարակուած էր նախատեսուած պարբերականին «Մեսրոպ»ի առաջին թիւը: Յոքթ. Լեփսիուս եւ վարչական միւս անդամները յաջողած էին համոզել գերման կառավարութիւնը որ անհրաժեշտ էր Պոլսոյ վեց մեծ պետութեանց դեսպանական ժողովին մէջ միաձայնութեամբ որոշում կայացնել 1878ի Պերլինի վեհաժողովէն, ի վեր սեղանի վրայ դրուած բարենորոգման ծրագրին գործադրութեան համար:

Հակառակ այդ բոլորին եւ սկանտինաւ երկու չէզոք հսկիչներու Պոլիս ժամանման, Հայերը տեղահանուեցան 1915ին:

Յոքթ. Լեփսիուս առաջ նետուեցաւ օգնութեան հասնելու համար տեղահանեալներուն: Գնաց Պոլիս եւ դիմեց կառավարութեան բարեփոխելու համար անոր ծրագիրը եւ արտօնելու որ ինքը, Լեփսիուս, անձնապէս վարէ գաղթականներուն օգնութեան հասնելու գործը:

Միջամտութիւնը յուսացուած արդիւնքը չտուաւ: Այնուամենայնիւ Հայերը երբեք պիտի չմոռնան իր գոհաբերութեան պատրաստակամութիւնը: Հակառակ գրաքննական դժուարութիւններու՝ որ հրատարակուած տեղեկագրութիւնները սատարեցին 1915-18ի դէպքերը մարդկութեան ծանօթացնելու գործին:

1918էն վերջ ալ Լեփսիուս գործեց հայ եւ գերման ընկերակցութեան նախագահելով: Այն ատեն իրեն պաշտօն տրուած էր 1871-1914ի պետական փաստաթուղթերու քննութիւնն ու հրատարակութիւնը՝ Պերլինի արտաքին նախարարութեան մէջ: Իր մահէն վերջ ալ, մինչեւ 1944, հայ եւ գերման ընկերակցութիւնը շարունակեց գործել:

Պ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍՕՐԵԱՅ, հայագիտական ուսումնաթերթ, թիւ 5-9, (Մայիս — Սեպտեմբեր 1958), պարբերաթերթ Վիէննայի Մխիթարեան միաբանութեան:

ԸՆԿԵՐ ՆՇԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ ՄԱՀԸ ԵՒ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Սիրելի Նշանի մահը, Յունուար 18ի առաւօտը, խորտակեց այն խանդավառ տրամադրութիւնները, որոնք ստեղծուած էին ամիս մը առաջ:

Ս. Լուսաւորիչ Մայր Եկեղեցին, ուր կը հանգչէր սիրելի Նշանի մարմինը, ուխտավայր դարձած էր: Հարիւրաւոր ընկերներ եւ բարեկամներ Նիւ Եորքէն եւ հեռաւոր շրջաններէն փութացած էին իրենց վերջին յարգանքը մատուցանելու մեր հանգուցեալ ընկերոջ:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ Յունուար 24ին, Շաբաթ օր, կէսօրէ ետք ժամը երկուքին, Ս. Լուսաւորիչ Մայր եկեղեցիին մէջ, ուր լեցուած էր սգաւորներու հոծ բազմութիւն մը: Յուղարկաւորութեան տխուր արարողութիւնը կատարեցին Արժ. Տ. Արսէն աւագ քհնյ. Սիմէոնեանց, Տ. Նշան աւագ քհնյ. Փափազեան եւ Տ. Խաչատուր աւագ քհնյ. Կիրակոսեան: Արարողութենէն ետք, Տ. Արսէն քհնյ. խոր յուզումով խօսեցաւ հոգեշունչ դամբանական մը, յայտնելով որ մարդկային պատմութեան մէջ նմանը չունեցող ճակատագիր մըն էր վիճակուած ողբացեալ Սարգիսեանի:

Հ. Յ. Դ. Նիւ Եորքի Կոմիտէին եւ հայ լեգէոնականներու կողմէն խօսեցաւ ընկ. Սա. Տարտունի, նոյնպէս խոր յուզումով:

Ընկեր Բէգլար Նաւասարդեան խօսեցաւ անգլերէն, ներկայացնելով Նշանը՝ օրինակելի հայրենասէր մը, որուն կեանքն ու զոհաբերութեան ոգին պէտք է ներշնչէ մեր երիտասարդութիւնը:

Կեանքը, բսաւ ան, պահանջկոտ է մահկանացուներուն մէջ եզակիներ որոնելու ատեն: Սակայն, երբ կը գտնէ եզակի դէմք մը, առանձին կարգի մը մէջ կը դնէ զայն. «պսակ» մը, կամ թերեւս «թիւ» մը կուտայ անոր: Միլիոններ կ'անցնին առանց պսակի արժանանալու: Շատ քիչեր, ի գին անխմանալի զոհողութեանց ու զրկանքներու, կը լրացնեն կեանքի դաժան պայմանները եւ կը ստանան զիրենք անմահութեան առաջնորդող այդ պսակը:

25 տարուան լռութեան անասելի հերոսութիւնը Նշան Սարգիսեանին՝ արժանացուց զայն անմահութեան: Եւ Նշանը եղաւ եզակի մը, բացառիկ դէմք մը:

Ընկեր Գ. Մխիթարեան խօսեցաւ «Հայրենիք»ներուն կողմէ, վեր առնելով սքանչելի գիծերը հանգուցեալին: Յիշեց Նշանի եւ իր ընկերոջ պատութեան առթած խորունկ ուրախութիւնը եւ այսօրուան անհուն տրտմութիւնն ու սուգը:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ամերիկայի Կ. Կոմիտէին կողմէ խօսեցաւ ընկ. Յովհ. Տէր Յովհաննէսեան, յայտնելով թէ այսօր, աշխարհի չորս ծագերուն ցրուած վերապրող հայ մայրերը, որոնք ականատես եղած էին Նշանի եւ իր նմաններուն մղած վրէժխնդրական կռիւներուն, մեր դարաւոր թշնամիին դէմ, արցունք ունին անոր թարմ շիրիմին վրայ: Յուզումով խօսեցաւ քաջութեան ու զոհաբերութեան ըմբռնումին վրայ Նշանին, յետոյ կարդաց Հ. Յ. Դ. Վերին Մարմնին հեռագիրը:

Ապա հէգ Նշանի մարմինը տարուեցաւ կիզարան, ուր իր դագաղին հետեւեցաւ հոծ բազմութիւն մը: Նշանի փափաքին համաձայն, իր աճիւնը պիտի մնայ Տիթրոյթի թանգարանը, երջանիկ օր մը տարուելու համար Հայաստան, որուն համար տուաւ իր ամբողջ կեանքը:

Նշան Սարգիսեան ծնած էր Բալուի Հաւաւ գիւղին մէջ, 1894ին: Զաւակն էր նահապետական Թըթըկեան ընտանիքին: Իր մանկութիւնը եւ պատանեկութիւնը անցուցած էր ծննդավայրին մէջ:

Ամերիկա եկած էր 1913ին: Հազիւ տարի մը մնացած՝ ծագած էր առաջին Մեծ Պատերազմը: Նշանը՝ առաջիններէն մէկը կ'ըլլայ կամաւոր արձանագրուողներէն եւ կը մեկնի Կովկասի ճակատը, ուր անվեհեր կերպով կը կռուի Անդրանիկի բանակին մէջ: Կը վիրաւորուի եւ կը փոխադրուի Թիֆլիս. ապաքինելէ ետք կամաւոր կ'արձանագրուի այս անգամ Կիլիկիոյ ճակատը երթալու համար: Այնտեղ եւս կը ցուցադրէ արտակարգ քաջութիւն, սիրոյ եւ գուրգուրանքի առարկայ դառնալով իր շրջապատին:

Սգաւոր բազմութիւնը հաւաքուեցաւ սեղաններու շուրջ, Տ. Սիմէոնեանց քհնյ. օրհնեց սեղանը, եւ ներկաները ճաշեցին, որմէ ետք յիշատակի նոր ոգեկոչումներ եղան: Հաւաքոյթը վարեց ընկեր Արշաւիր Շիրակեան, որ յուզումով յիշեց հանգուցեալին քաջութիւնը՝ Կովկասի ու Կիլիկիոյ ճակատներուն վրայ. պաշտամունքը հայրենիքի հանդէպ եւ զոհաբերութեան անսպառ ոգին եւ յարգանք յայտնեց անոր յիշատակին:

Տխուր օր մըն է, բսաւ ան, որովհետեւ քիչ առաջ կիզարանի մէջ, բոցերը սրբացուցին աճիւնները մեր սիրելի ընկեր Նշան Սարգիսեանին, որ 25 տարի տառապեցաւ ու տանջուեցաւ ազգային դրօշակի պաշտպանութեան սիրոյն: Իրեն պարգեւուած մօտ ամսուան մը ազատութիւնը անգամ չկրցաւ վայելել, ընդհակառակն. այդ ամիսն ալ անցուց տառապանքով ու տանջանքով:

Յետոյ խօսք տուաւ ներկաներէն ընկերներ Աս. Կիրակոսեանի, Ժիր. Յարութիւնեանի, Բէգ. Նաւասարդեանի, Օր. Նուարդ Գաբրիէլեանի, Տիկին Զապէլ Սերոբեանի, Ա. Մալխասի, Բ. Կռանեանի, Տ. Նշան աւագ քհնյ. Փափազեանի, որոնք յարգանքի խօսք բսին եւ Նշանի կեանքը ներկայացուցին իբրեւ գաղափարական զոհաբերութեան կեանք մը, այս նիւթապաշտ աշխարհին մէջ:

Երեկոյեան ուշ ատեն, սգաւոր բազմութիւնը մեկնեցաւ սրտաբեկ, այլ սակայն իրենց հոգիներուն մէջ պահելով այս նուիրեալ հայ զինուորին անմեռ ու քաղցր յիշատակը:

(ՀԱՅՐԵՆԻՔ)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՎԵՆԵՏԻԿԵԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

Փետրուար ութին, կիրակի, կէսօրէ ետք, մասնաւոր կարգադրութեամբ, Վարդանանցի եւ Բարեկենդանի առթիւ, հանդէս սարքուեցաւ Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանի թատրոնին մէջ:

Ներկայ էին Մխիթարեան հայրեր, նորընծաներ, միաբանութեան Ը. Աբբահայր Գերպ. Սրապեան վրդ. Ոսկեհաճեան, վենետիկահայ գաղութը, Միլանէն ու Հռոմէն ժամանած Հայեր, համալսարանական ուսանողներ եւ Փարիզէն՝ Վենետիկ հրաւիրուած, Սորպոնի Բաղդատական Գրականութեան փրօֆէսօր Շարլ Տէտէեան, որ օր մը առաջ, Շաբաթ, Վենետկոյ Աթէնէոյ-Վենեթոյի մէջ դասախօսած էր մէկ ժամ տեւողութեամբ «խօն նուվէլ իւմանիզմ, լա լիթէռաթիւր քոմփարէ» վերնագրով:

Յետ քանի մը արտասանութեանց, հանդէսը բացուեցաւ ողբացեալ Հայր Սահակ վրդ. Տէր Մովսէսեանի «Աւարայրի Դիւցազները» թատերգութեամբ:

Յետոյ բեմադրուեցաւ միայն մէկ արար, ուր յաջող կերպով խաղացին Աւետիս Պասմաճեան (Կարմիր Վարդանի դերով), Եդուարդ Էմիրխանեան (Յազկերտի դերով) եւ Գրիգոր Յովսէփեան (Արտակ իշխանի դերով):

Ապա քանի մը արտասանութեանց յաջորդեց «Զարշըլը Արթին Աղա» թատերախաղը: Ուր աղջիկի չդոյութեան պատճառով, յաջող եւ վարպետօրէն կնոջ (էֆթիք հանըմ) դերը կատարեց Միհրան Աճէմեան, որ կարծէք աղջիկէ մը աւելի լաւ ներկայացուց երբեմնի պոլսահայ կինը: Սոյն ներկայացումին մաս կազմեցին նաեւ Գաբրիէլ Գէորգեան (Զարշըլը Արթին Աղա), Եդուարդ Էմիրխանեան (Մաքսուտ) եւ այլ դերակատարներ որոնցմէ աչքառու էր, յատուկ ծիծաղով օժտուած Գրիգոր Յովսէփեան իր կրկնակ դերերով:

Հուսկ ներկայացուեցաւ իտալերէնէ թարգմանուած «Խելքի պակաս քաւկի վնասը» կտորը:

Հանդէսը փակուեցաւ ջերմ մթնոլորտով:

Վ. ԲԱԿՈՒՐ

ԳԻՏԷ՞Ք ԹԷ...

մեքսիկօ Սիթին (քաղաքը) Հիւսիսային Ամերիկայի ամէնէն հին քաղաքը կը նըկատուի:

Երբ Գոլոմպոս գտաւ Ամերիկան, այդ նոր ցամաքամասին վրայ կ'ապրէին շուրջ քառորդիւն միլիոն բնիկներ:

Հռոմի Տրակիանոս կայսեր օրով, շարք մը մրցումներ տեւեցին 122 օր եւ արժեցին տասներմէկ հազար մարդոց եւ տասը հազար կենդանիներու կեանքը:

Ներկայիս թուղթի ճարտարարուեստը կ'արտադրէ աւելի քան հինգ հազար տեսակ թուղթ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (352)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԻԸ.

ԵՐԵՒԵԼԻ ՔԻԹԸ

Ես մտն էի գալիս կտուրների վրայ, այլ խօսքով, հրապարակում: Անցնելու տեղ չկար. մարդ, անասուն եւ թռչուն խառնուած էին միմեանց: Այնտեղ գիւղացի կանայքը, խումբերով նստած, ձու, հաւ, սեր ու կարագ ծախում. այնտեղ կապած էին գիւղացիների աւանակները, որոնց վրայ բարձած, զանազան ուտեստներ էին բերել ծախելու. այնտեղ շարքով շոքած էր ուղտերի քարաւանը, որ գիւղերից ցորեան էր բերել. նրանց մօտ կիտած էր ցորեանի շեղջը:

Այնտեղ ջուլհակը իր գործած կտաւն էր ծախում, իսկ ներկարարը իր ներկած կարմիր շիլան. այնտեղ չիթգարը իր պատրաստած չիթերը փոխում էր քուրդի հետ եւ նրանից իւղ, պանիր ու բուրդ էր առնում. այնտեղ թափառական չինգանան պար էր ածում իր կապիկը եւ փարաներ էր հաւաքում, իսկ քահանան մօտենում էր այս եւ այն ուտեստը ծախողին, մի պատառ վեր էր առնում, իր բերանն էր դնում, «համը տեսնելու» համար, եւ մի կտոր իր թաշկինակի մէջ էր դնում, տուն տանելու, «նմուշի» համար:— Այդ բոլորը կատարւում էր կտուրների վրայ, այդ օդային հրապարակում:

Ես ցած իջայ կտուրներից, մտայ նրանց տակ, ծածկուած շարշին: Դա մի ամբողջ լաբիւրինթոս էր, որ տարածւում էր դէպի զանազան կողմեր: Զարշիների աջ եւ ձախ կողմում, մինը միւսի մօտ, շարքով ձգւում էին զանազան վաճառքներով լի կրպակներ, խանութներ, որոնք շինուած էին քարից եւ փոքրիկ մառաններ նմանութիւն ունէին: Ծալապատիկ նստած էին վաճառականները մինդարների վրայ եւ գնողներին, հաճոյական ձայներով ու խօսքերով, դէպի իրանց խանութն էին հրաւիրում: Առեւտուրը իր ջերմ կենդանութեան մէջ էր:

Բաղէշը իր շրջակայ գաւառների վաճառականական կենտրոնն է: Նա յարաբերութիւն ունի Վանի, Կարինի, Բալուի, Բուլանխի, Տարօնի, Սղերդի, Ամիթի, մինչեւ անգամ Մուսուլի եւ Բաղտատի հետ: Բամպակը ստանում է Պարսկաստանից, եւ իր մէջ արդիւնագործելով,— չիթեր, կտաւներ, շիլաներ պատրաստելով, լիացնում է իր շրջակայ գաւառները:

Եւրոպական ապրանքներ նա ստանում է Կ. Պոլսից: Վաճառականութիւնը գըլխաւորապէս Հայերի ձեռքումն է եւ նրանց նիւթական վիճակը կարելի է բարւոք դրութեան մէջ համարել: Բայց իմ ուշադրութիւնը գրաւեցին մի քանի այլ երեւոյթներ: Մի տեղ փոքրիկ աշակերտը, չոքած իր «ուստայի» առջեւ եւ գոց ժամագիրքը ձեռքում բռնած. իր «համարն» էր տալիս: «Ուստան» երկաթեայ արշինը ձեռքում, մի կողմից չափում էր կտաւը եւ խօսում էր քրդի հետ, միւս կողմից, նոյն երկաթեայ արշինով խփում էր փոքրիկ ուսանողի գլխին, որ իր սխալը ուղղէ:

Մի այլ տեղ, խանութպանը դրել էր իր առջեւ Նիւ-Եորքում տպած աշխարհաբար Աստուածաշունչը, մի կողմից սակարկութիւններ էր անում իր գնողների հետ, միւս կողմից վիճում էր մի քանի անձանց հետ, թէ պահեցողութիւնը չի կարող քաւել մարդու մեղքերը: Ես մօտեցայ այդ վերջիններին: Զգիտեմ, ո՞րտեղից յայտնուեցաւ այնտեղ եւ հաջի Իսաղը: Լսելով, թէ վէճը ինչումն է, նա ասաց.

— Պահեցողութիւնը պէտք է հոգեւոր լինի. դու հեռու պահիր քեզ սուտ խօսալուց, սուտ երդուելուց, գողանալուց, զրպարտելուց, ագահութիւնից, ժլատութիւնից եւ այլ մեղքերից, այն ժամանակ Տիրոջ թողութիւնը կը վայելես, եթէ ոչ, թէ միս կերար, թէ լուբիա կերար, բոլորը մի եւ նոյն է:

Եւ այդ ասում էր ո՞վ,— հաջի Իսաղը...

Ես հեռացայ:

Ծածկուած շարշիները լոյս ընդունում էին առաստաղից: Բայց լոյսը այնքան նուազ էր, որ մարդ մարդու հազիւ կարողանում էր տեսնել: Խանութպանները եթէ կամենային, կարող էին աւելի լոյս տալ իրանց կրպակներին: Բայց այդ շահաւէտ չէր լինի նրանց համար, որովհետեւ խաւարի ու մթութեան մէջ աւելի հեշտ էր վատ ապրանքը լաւի տեղ վաճառել:

Իմ գլխում ծագեց մի համեմատութիւն: Միթէ՞ Աւետարանի լոյսն ու ճշմարտութիւնը քարոզող միսիոնարները նոյնպիսի վաճառականներ չէին: Միթէ՞ նրանք եւս իրանց դպրոցները խաւարի մէջ չէին պահում, ինչպէս Բաղէշի վաճառականը իր կրպակը: Միթէ՞ նրանք եւս իրանց առեւտուրը մթութեան մէջ չէին կատարում, որ աւելի հեշտ լինի խաբել: Միթէ, եթէ ցանկանային նրանք, չէին կարող աւելի լոյս տալ իրանց դպրոցներին, այն աստուածային կենտասու լոյսը, որի տարածման համար առաքուած էին:

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Եղիս Ալիքսանեան եւ ըն–տանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կա–տարուի այս Կիրակի առաւօտ, ժամը 10·30ին, Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ ե–կեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ ազգականին

ՄԻՀՐԴԱՏ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Թէյասեղան ի պատիւ

Կ· ՓՕԼԱՏԵԱՆԻ

Նոր լոյս ընծայած իր «Արծիւները Ա–նապատին մէջ» վէպին առթիւ :

Այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Քաղէի սը–րահին մէջ (մէթրօ Քատէ) :

Խօսք պիտի առնեն բազմաթիւ գրող–ներ : Երգ եւ արտասանութիւն :

Ծախքերու մասնակցութիւն :

Կը հրաւիրուին Միութեանս անդամնե–րըն ու գրասէր հասարակութիւնը :

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Ալֆորվիլի Երիտ· Միութեան կողմէ, հովանաւորութեամբ Ս· Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ հոգաբար–ձութեան :

Շաբաթ, Մարտ 28, ժամը 20·30ին, Մէզօն Ալֆորի քաղաքապետարանի սը–րահը : Կը ներկայացուի՝

« ՉԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ »

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ

ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻՆ

Կազմակերպած

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 12ԻՆ

ժամը 14·30էն 18·30

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՊԱՏԱՐԱԳ

Շաւիլի եկեղեցւոյ յառաջիկայ պատա–րագը՝ Կիրակի 22 Փետրուարին :

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

1959 ԱՊՐԻԼ 26ԻՆ

ՍՈՐՊՈՆԻ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ· Յ· Դ· ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ «ՕՐ»Ը

Առնուվիլի մէջ

ՄԱՐՏ 15ԻՆ

×

Թոքաթի Հայր· եւ Րոնի սու Պուայի միացեալ հանդէսը 4 Ապրիլ, Շաբաթ գի–շեր :

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Հ· Յ· Դ· ՇՐՋ· ԿՈՄԻՏԷԻՆ

Ուրբաթ, Փետրուար 20, ժամը 21ին

SOCIÉTÉS SAVANTESԻ ՄԵԾ ՍՐԱՀԸ

8, RUE DANTON

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ՝ ԸՆԿԵՐՈՒՀԻ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

ԸՆԿ. ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ ԵՒ ՎԻԳԷՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Նոր Սերունդի կողմէ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ, ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ : ՍԵԴԱ ԹՈՐՈՍԵԱՆ, Ժ· ԱԶԸՔԿԷՕԶԵԱՆ, Օր· ԴԱՆԻԷԼԵԱՆ եւ Կ· ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Ծախքերու մասնակցութիւն 100 ֆրանք

Ալֆորվիլէն օթոքառը կը մեկնի ժամը 8·30ին, փլաս Քառնոյէն :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի մեծ պատրաստութեամբ Պոմոնի մէջ, հովանաւորութեամբ Հ· Յ· Դ· Մարսէյլի Շրջ· կոմիտէին, նախաձեռնութեամբ «Զաւարեան» ենթակոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ· Յ· Դ· «Յառաջ», «Վարանդեան», «Իշխան», խումբերու : Պոմոնի Նոր Սերունդի «Քրիստափոր» խումբին :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 21, ՇԱԲԱԹ, ԺԱՄԸ 21ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր, մասնակցութեամբ ծանօթ արուեստա–գէտներու, Պոմոնի, Սէն Լուի եւ Կարդանի Նոր Սերունդի պարախումբերուն եւ նուագախումբերուն :

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. ՅԱՐ. ԱՂԱՅԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. ԱՍ. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

ԽՕՍՆԱԿ ԸՆԿ. ՍԵՐԺ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ :

×

Հ· Յ· Դ· Մարսէյլի Քրիստափոր ենթա կոմիտէն կազմակերպած է ընկերահա–մակրական խնջոյք (գինեձօն) մը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին «Ահա–րոնեան» սրահին մէջ : Հովանաւորութեամբ Շրջ· Կոմիտէի :

Կը հրաւիրենք ընկերները եւ համակիրներ իրենց ընտանիքով :

Մուտքը ազատ է

ՍԷՆ ԼՈՒԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ· Յ· Դ· Ակնունի ենթակոմիտէին, հովանաւորութեամբ Շրջ· Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի Սիամանթօ խումբին, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 22ին, Ս· Գէորգ եկեղեցւոյ կից սրահը : Մուտքը ազատ է

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Փետրուար 28ին, Ահարոնեան Ակումբին մէջ :

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Հովանաւորութեամբ ՏԻԿ· Ա· ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐԻ եւ ԿՈՄՍ Տ'ԱՐՍՔՕԹԻ

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 22ԻՆ, ԺԱՄԸ 17ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

HOTEL GEORGE V

Միջազգային «Աթրաքսիոններ» անակնկալներ, ձրի «ղօթիյօն»

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՊԻՒՖԷ ԵՒ ՊԱՌ — ՆԱԽՈՐԴ ՏԱՐՈՒԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ

Սեղաններու համար դիմել՝

Union Générale Arménienne de Bienfaisance — 11, Square Alboni, Paris (16e)

TÉLÉPHONE : TRO. 03-18

Մինչեւ ժամը 19ը չգրաւուած սեղանները ազատ կը նկատուին, «Աթրաքսիոն»–ները կը սկսին ժամը 19·45ին :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ· Յ· Դ· Շրջ· Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ՝ «Արամ» խումբը, այս Կիրակի առաւօտեան ժամը 9·30ին : Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը սահ–պողական է : Կարեւոր օրակարգ : Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ· Կոմիտէն իր կազմով :

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ· Յ· Դ· Շրջ· Կոմիտէի ընդհ· ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30–ին, Քաֆէ Լիոնի վերնայարկը : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Ընկերներուն ներկա–յութիւնը պարտաւորիչ է :

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՄԵԾ ԵՒ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ· Յ· Դ· Նոր Սե–րունդի «Սիամանթօ» խումբին կողմէ :

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, «Պէրին Միյէ»ի շքեղ սրահներուն մէջ :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

Պիտի ըլլան երգեր, մեներգներ, խըմ–բերգներ, ժողովրդային խմբական պա–րեր եւ ուրիշ շարք մը հաճելի եւ սիրուն անակնկալներ :

Այլազան տեսակով ճոխ պիւֆէ, մատ–չելի գիներով :

ԸՆՏԻՐ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ՝

ՄԱՍԷԼ ԼՈՒՎԻՐԷ

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԱՐԾԻՒ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետր· 21, Շաբաթ գիշեր, մինչեւ լոյս, Ալհամպրայի շքեղ սրահին մէջ :

Մասնակցութեամբ ծանօթ ղեկավար ՔԼՈՏ ՊԷՍԷԼ, իր մեծ նուագախումբով : Ռատիօ Մոնթէ Քարլոյի եւ Անիմաթէօր ԷՏՄՈՌՆ ԹԱՅԷԼ :

Աթրաքսիոն, անակնկալներ եւ ղօթիյօն խնամուած պիւֆէ :

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ 28ՐԴ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կիրակի 8 Մարտ, 1959, կէսօրէ վերջ ժամը 14·30ին, Սալ տը լա Շիմի : 28պիս, Րիւ Սէն Տօմինիք, Փարիզ (7), Մէթրօ Էնվալիտ :

Սկաուտական յայտագիր, հայկական պարեր եւ երգեր :

Ներկայացում եւ զուարճալիքներ :

Մուտք 300 եւ 500 ֆրանք :

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

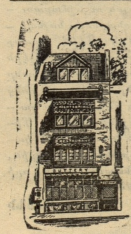
ԾԱԽՈՒ ԽԱՆՈՒԹ

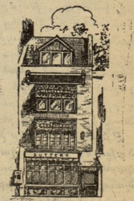
Լիոնի մէջ, բանուկ պողոտայի վրայ 20 տարուան լաւ յաճախորդներով կօշիկի խանութ մը :(Զափի վրայ նաեւ նորոգու–թեան գիւրութիւն) բոլոր գործիքներով : բնակարան Ա· յարկի վրայ լաւ սենեակ–ներով : Նպաստաւոր գին :

Հեռաձայնել 60 – 30 – 47 :

Imprimé sur les presses du journal HARATCH

17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph. PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 20 ՓԵՏՐՈՒԱՐ — VENDREDI 20 FÉVRIER 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8325 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4226

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԻՆՉՈ՞Ւ ԸՄԲՈՍՏԱՑԱՆ

1920 Դեկտեմբեր 2ին, երբ խորհրդային կարգեր կը հաստատուէին Հայաստանի մէջ, Լեգրան՝ իբրեւ «լիազօր ներկայացուցիչ» Կրեմլինի եւ Դրօ ու Տէրտէրեան՝ «ի դիմաց Հայաստանի Հանրապետութեան կառավարութեան»՝ կը կնքէին համաձայնագիր մը, որ ի մէջ այլոց կը պարունակէր հետեւեալ յօդուածները.—

4. Հայկական բանակի հրամանատարական կազմը չի ենթարկւում պատասխանատուութեան այն գործերի համար, որ կատարել է նա բանակի շարքերում մինչեւ Հայաստանի խորհրդային իշխանութեան յայտարարումը:

5.— Դաշնակցութեան եւ ուրիշ սոցիալիստական կուսակցութիւնների անդամները ո՛չ մի հալածանքի չպիտի ենթարկուին կուսակցութեան պատկանելու եւ կոմունիստական կուսակցութեան դէմ մղուած կռուին մասնակցելու ու Հայաստանը խորհրդային յայտարարելուց առաջ կատարած գործերի համար:

Ի՞նչպէս յարգեցին բոլշեւիկները իրենց ստորագրութիւնը:

Համայնավարական յեղկոմը (յեղափոխական կոմիտէ) հազիւ Հայաստան էր մտած կարմիր սուիններու պաշտպանութեան տակ՝ երբ Երեւանի, Էջմիածնի, Աշտարակի, Ախտայի, Նոր Բայազիտի եւ Ղամարլուի բանտերը լեցուեցան դաշնակցական մտաւորականներով եւ հանրային գործիչներով:

Բանտարկուածներու մէջ էին նախկին վարչապետներ Յ. Քաջազնունի եւ Համօ Օհանջանեան, Լեւոն Շանթ, Նիկոլ Աղբալեան, Վահան Նաւասարդեան, Ռուբէն Դարբինեան, Բժ. Յ. Տէր-Դաւթեան, խորհրդարանի եւ կառավարութեան անդամները, ինչպէս նաեւ զօրավար Համազասպ, գնդապետ Ղորղանեան եւ ուրիշ զինուորականներ:

Ձերբակալուեցան եւ ձիւն-ձմեռ օրով աքսորուեցան հայկական բանակի 1200 սպաները՝ գլխաւորութեամբ ընդհ. հրամանատար Նազարբէկեանի:

Կողոպտուեցան տուները, բռնագրաւուեցան բնակարանները տեղաւորելու համար նորեկ բոլշեւիկ պաշտօնեաները: Չեկան ու կարմիր բանակայինները Երեւանէն սկսեալ մինչեւ յետին գիւղը կեղեքեցին ժողովուրդը, զայն սովամահ ըլլալու աստիճանին հասցնելով:

Ազատութեան եւ անկախութեան ծարաւի Հայերը չէին կրնար հանդուրժել այքան բռնութեանց եւ չարագործութեանց:

Բաժակը յորդեցաւ, երբ Փետրուար 17ի գիշերը բոլշեւիկները սկսան բանտին մէջ կացիններով սպաննել Դաշնակցական մտաւորականներն ու զօրապետները:

Ժողովրդական տարերային ապստամբութիւնը պոռթկաց ընդածին կերպով: Ոտքի կանգնեցան Արագածի շրջանի Սասունցիները, որոնք առաջին առթիւ գրաւեցին Աշտարակն ու Էջմիածինը: Երեւանցիները յարձակեցան բանտին վրայ եւ ազատ արձակեցին կալանաւորները:

Կազմուեցաւ «Հայրենիքի փրկութեան կոմիտէ»ն, որ իր ձեռքն առաւ երկրին օրինաւոր իշխանութիւնը: Կարմիր զինուորներուն հետ միասին լեղապատառ փախուստի ճամբան բռնեցին յեղկոմի անդամներն ու համայնավար վարիչները:

Յաղթական էր ժողովուրդը: Վերահաստատուած էր Հայաստանի անկախութիւնը: Մարդիկ սկսան ազատ շունչ քաշել:

Ամբողջ քառասուն օր դիմադրեց հայ ժողովուրդը բոլշեւիկեան յարձակումներուն: Տեղի տուաւ միայն անհամեմատօրէն գերակշիռ ուժերու առջեւ:

Արեան մէջ խեղդուեցաւ ազատագրական շարժումը:

Կարմիր սուինները կրկին ներս խուժեցին Հայաստանի սահմաններէն՝ խորթ վարչաձեւ մը պարտադրելով ազատատենչ Հայութեան:

Երեսունեւութ տարիներ են անցած այդ օրերէն ի վեր:

Քանի՛ քանի ազգեր բախտակից են դարձած հայ ժողովուրդին: Անզօր կատաղութեամբ գլուխ ծռած օտար ուժին՝ բոլորն ալ անհամբեր կը սպասեն այն երջանիկ օրուան, երբ պիտի ղօղանջեն ազատութեան աւետաբեր զանգակները:

Երբ վերջապէ՛ս պիտի ծագի «վարդամատն արշալոյս»ը:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ.- "ԵԹԷ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆՆԵՐԸ ՊԵՐԼԻՆ ՄՏՆԵՆ, ՊԱՏԵՐԱԶՄ Է"

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ.- "ՊԻՏԻ ՄՏՆԵՆՔ ... ԲԱՅՑ ԱՌԱՋԻՆ ԶԷՆՔԸ ՄԵՆՔ ՊԻՏԻ ՉՊԱՐՊԵՆՔ"

Խրուշչեւ կը շարունակէ ճառ խօսիլ՝ Խ. Միութեան զանազան շրջաններուն մէջ: Բայց կը փոխէ նաեւ իր տեսակէտները՝ շրջանէ շրջան: Թուլայի մէջ տեղի ունեցած ժողովրդական միթինկի մը մէջ խօսելով, Վարչապետը մասնաւորապէս ծանրացաւ միջազգային հարցերու վրայ, ծանր յարձակումներ գործելով: Անգամ մը եւս շեշտեց, համաշխարհային հարցերու ինչպէս նաեւ Գերմանիոյ խնդրին մէջ՝ խորհրդային տեսակէտը ոչ մէկ փոփոխութիւն կրած է:

Խրուշչեւ ըսաւ նաեւ թէ կը փափաքի ուղղակի հաղորդակցութեան մէջ մտնել արեւմտեան ղեկավարներու հետ, աւելցնելով որ բաց սրտով պիտի ընդունի Անգլիոյ Վարչապետը, եթէ Մաքմիլըն Մոսկուա կուգայ անկեղծ եւ բարի նպատակներով:

Խորհրդային Վարչապետը, ինչպէս միշտ, չմոռցաւ խօսելու հրթիռներու եւ գերարդիական զէնքերու մասին, որոնք կը գտնուին ռուսական զինարաններուն մէջ եւ միշտ պատրաստ են գործածուելու համար: Գալով Պերլինի հարցին, բացագանչեց.— «Կ՚ուզէք զէնքի՞ ուժով անցնիլ: Բայց կը կարծէք թէ Գերմանիա հաստատուած մեր բանակները գնդիկ խաղալու համա՞ր հոն են: Ամէն մարդ գիտէ, թէ երբ մէկը սկսի կրակել՝ պատերազմը կը սկսի... Եթէ ջղային էք՝ պաղ տուշ մը առէք... Մենք չենք կրնար ընդունիլ որ Արեւելեան Գերմանիոյ հանրապետութիւնը կաշկանդուի օդէն, ցամաքէն թէ ծովէն: Այդ ուղղութեամբ առնուած որեւէ քայլի պիտի պատասխանուի պէտք եղած ձեւով: Այս մէկը լաւ իմացէք, պարոն աշխարհակալներ»:

Բուռն ծափահարութիւններ: Վարչապետը կը շարունակէ՝ միշտ խօսքը ուղղելով աշխարհակալներուն.

«Կ՚ըսէք, թէ մեր առաջարկները ընդունելի չեն: Բայց ի՞նչ բանն է որ ընդունելի է ձեզի համար: Անշուշտ՝ Արեւելեան Գերմանիոյ, Չեխոսլովաքիոյ, Լեհաստանի եւ նոյնիսկ Խ. Միութեան ընկերվարական վարչակարգերու անհետացումը կ՚ուզէք..: բայց, ատոնք երազներ են: Ամէն պարագայի մէջ, զէնքի ուժով ոչ՛ ինչ չյաջողիք. արդէն ձեր ուժը բաւական չէ»:

Շեշտելէ ետք թէ միշտ կարելի է խաղաղութեան դաշինք մը կնքել՝ առանց գիջում մը ընելու, Խրուշչեւ ըսաւ թէ Մոսկուա իր առաջարկները բրած է առանց սակարկելու. «մենք սակարկութիւն ընող մարդիկ չենք»:

Անդրադառնալով Վարչապետ Ատընաուրի, ըսաւ թէ առեւտրականի լեզու կը գործածէ ան՝ միջազգային հարցեր լուծելու համար: Գալով Իրանի Շահին «գիտէ՞ք թէ ինչու Ամերիկայի հետ զինուորական դաշինք կը կնքէ եւ կը մերժէ բարեկամական դաշինք մը ստորագրել մեզի հետ,— որովհետեւ կը վախնայ իր իսկ ժողովուրդէն: Բայց, քիչ մը թող յիշէ թէ ինչ պատահեցաւ իրեն դրացի երկրի մը մէջ»: Կ՚ակնարկէ Իրաքի Ֆէյսալ Թագաւորին:

Խրուշչեւի կարծիքը այն է, թէ Արեւելեան Գերմանիա պիտի մնայ, այնքան ատեն որ Փանքով-Պոն բանակցութիւններ չեն սկսած, եւ օր մը Միացեալ Նահանգները պիտի ճանչնան զայն, ինչպէս պիտի ճանչնան նաեւ համայնավար Չինաստանը. «Խ. Միութեան համար ալ այդպէս եղած էր: Ամերիկա 16 տարի չճանչցաւ: Այսօր, պարոն աշխարհակալները կը գոչեն՝ բայց կը ճանչնան Խ. Միութիւնը»:

Միւս կողմէ, Նախագահ Այզընհաուըր խօսեցաւ հրատապ կարգ մը հարցերու շուրջ: Նախ՝ Արտաքին Նախարարի պարագան:

Տըլլըս պիտի մնայ իր պաշտօնին վրայ, այնքան ատեն որ ի վիճակի է: Հակառակ [illegible] տարագային, իր յաջորդը ինք պիտի ընտրէ:

Նախագահը վճռական էր իր խօսքերուն մէջ: Այսուհանդերձ, հանրային կարծիքը վստահեցուց թէ «պարապ» մը չէ գոյացած եւ պիտի չգոյանայ ամերիկեան արտաքին քաղաքականութեան մէջ:

Կարգ մը հարցումներ եղան Նախագահին՝ մեծերու ժողովին առիթով: Ի՞նչ պիտի ըլլայ, եթէ Մոսկուա ընդունի դաշնակիցներու առաջարկը եւ Արտաքին նախարարներու ժողով մը գումարելու անհրաժեշտութեան առջեւ գտնուի Ամերիկա: Այզընհաուըր պատասխանեց. «Տըլըսի առողջական վիճակը չէ որ կը կասեցնէ նման ժողով մը»:

Ցարդ չէ որոշուած թէ՝ ո՞վ պիտի ըլլայ Ամերիկայի ներկայացուցիչը՝ Չորսերու ժողովի մը: Ամէն պարագայի մէջ, Տըլըս պատրաստած է մասնագէտներու խումբ մը:

Գալով այդ ժողովին մէջ Արեւմուտքի պաշտպանելիք տեսակէտներուն, Նախագահ Այզընհաուըր վճռական արտայայտութիւններ ունեցաւ.— «Դաշնակիցները չեն որոշած զէնք գործածել: Բայց, միաձայնութեամբ վճռած են պահել Պերլինի ազատութիւնը: Հետեւաբար՝ ոք եւ է պատասխանատուութիւն պիտի իյնայ Խ. Միութեան կամ անոր գերմանացի գործակալներուն վրայ»:

Այզընհաուըրի եզրակացութիւնը այն էր, թէ առաջին զէնք պարպողը դաշնակիցները պիտի չըլլան... բայց Պերլին պիտի մնեն, հակառակ որեւէ ձեւի արգելքի:

ԱՌԱՋԻՆ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐԸ

ՊՈՆ.— Դաշնակցային Գերմանիոյ կիսապաշտօնական շրջանակներուն մէջ կը յայտարարեն թէ Խրուշչեւի յայտարարութիւններուն բնոյթը կրնայ արգելք հանդիսանալ աշխարհի խաղաղութեան, մանաւանդ կրնայ խանգարել Չորսերու ժողով մը:

ԼՈՆՏՈՆ.— Արտաքին նախարարութեան բանբերը կը շեշտէ թէ Խրուշչեւի յայտարարութիւնները սովորական կրկնութիւններ են եւ ոչ մէկ նորութիւն կը բերեն: Այս սպառնալիքները կային արդէն խորհրդային վերջին յուշագրին մէջ:

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆ.— Կը շեշտեն Խրուշչեւի եւ Այքի յայտարարութեանց տարբերութիւնը: Ճշմարտութիւնը Միացեալ Նահանգներու նախագահին բերնին մէջ է.— Վճռականութիւն բայց նաեւ ձեռքը երկարած է Ռուսերուն հաշտութեան համար:

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՋԱՆԵԱՆ ՍԱՅԿՈՆ ՀԱՍԱՒ

•

Գրած էինք թէ Փետրուար 12ին Կարդինալ Աղաջանեան կրկին կը մեկնէր դէպի Մայրագոյն Արեւելք, իբրեւ Պապին փոխանձն նուիրակ:

Այս առթիւ Էյօշիէքըրտ Փրէս կը հեռագրէ Սայկոնէն.— Պապին փոխանձն նուիրակը, Կարդինալ Գրիգոր-Պետրոս ԺԵ. Աղաջանեան բացօթեայ պատարագ մը մատոյց հազարաւոր վիէթնամցի հաւատացեալներու առջեւ: Ապա, Նախագահ Նկօ Տինհ Տիէմ, կառավարական բազմաթիւ անդամներ եւ դիւանագիտական մարմնի անդամները Սուրբ Հաղորդութիւն ստացան Կարդինալէն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՐԱԶԱՎԻԼԻ մէջ (Քոնկօ) երկու թշնամի ցեղախումբեր ծանր բախումներ ունեցան: 50 մեռեալ կայ բայց եւրոպական թաղը հանդարտ է:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ կառավարութիւնը որոշեց Մաքմիլընի ճամբորդութեան առթիւ ջնջել գրաքննութիւնը: Արդարեւ Մոսկուայի բոլոր օտար լրագրողներու թղթակցութիւնները գրաքննութեան կ՚ենթարկուին ընդհանրապէս:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ վարչապետը որուն անունը «Մենտերէս-հրաշք» դրած են Անգլիացիները Հինգշաբթի օր ելաւ հիւանդանոցէն: Արկածին զոհ գացին վարչապետին անմիջական գործակիցներէն.— Տեղակատուութեան նախարարը՝ Սերվէր Սօմունօղլու, հանրային շինութեանց նախարար՝ Քեմալ Զէյթինօղլու, եւ խորհրդական մը Սիրրի Արդիք, որ Թուրք ծանօթ լրագրող է եւ մամուլի Անատոլու գործակալութեան պետը:

ՊԵԼԺԻՈՅ ածխահանքերու գործադուլը կը ծաւալի եւ հինգշաբթի օր, հարիւր հազար բանթողներ պիտի քալէին Պրիւսէլի վրայ:

ՋՕՐ. ՄԱՐՇԱԼ որ երկրորդ աշխարհամարտին ամերիկեան բանակի սպայակոյտին պետն էր, սրտի նոր տագնապ մը ունեցաւ: 78 տարեկան, ինք է նաեւ հեղինակը Եւրոպայի օժանդակութեան ծրագրին որ ծանօթ է իր իսկ անունով (Մարշալի ծրագիր):

ՄԵՆՏԷՍ-ՖՐԱՆՍ, Պիվան եւ Նեննի, հանդիպում մը պիտի ունենան Փարիզի մէջ: Պիվըն անգլիական աշխատաւորական կուսակցութեան ձախ թեւին պարագլուխն է իսկ Նեննի՝ Իտալիոյ ընկերվարական կուսակցութեան ղեկավարը:

ՊՈՐԻՍ ՓԱՍԹԵՐՆԱՔ յայտարարեց թէ «մէկ բառ եւս չեմ առներ Տօքթ Ժիվակոյէն»: Խորհրդային գրագէտը աւելցուց թէ շատ ուրախ է որ ամէն մարդ կը կարդայ իր գիրքը:

ԻՐԱՔԷՆ եկած լուրերու համաձայն կը կարծուի թէ «ազգային ուղղութեան» նախարարը՝ Ճամիլ հրաժարած է:

ՔՈՒՊԱՅԻ մէջ «պատերազմի թիւ մէկ ոճրագործը» հրամանատար Պլանքօ գնդակահարուեցաւ:

ՊՈՒՐԿԻՊԱ կը յայտարարէ թէ պատրաստ է Պիզերթը Ֆրանսայի յանձնելու եթէ ան՝ վերջ տայ Ալժերիոյ պատերազմին:

ՆԱԽԱԳԱՀ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ երկու օրուան համար Աքափուլքօ գնաց, ուր գլուխ գլխի խորհրդակցութիւններ պիտի ունենայ Մեքսիկայի նոր Նախագահ Ատոլֆօ Լօփէզ Մաթէոսի հետ:

ԹՈՔԻՈՅԻ մէջ Արեւմտեան Պերլինի քաղաքապետը հանդիպում մը ունեցաւ Ճափոնի արտաքին նախարարին հետ:

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ԲՌՈՒՆՑՔԸ

Հայաստանի Հանրապետութեան խորհրդայնացումը, 1920 Դեկտեմբեր 2ին, նկատուեցաւ այն միակ հնարաւոր միջոցը, որ անհրաժեշտ էր ապահովելու համար Հայաստանի եւ իր ժողովուրդի գոյութիւնը :

Մեր երկրի կառավարութիւնը, Դաշնակցութեան ընտրանին, եւ կուսակցութիւնը ամբողջապէս, այս ըմբռնումով էր որ ընդունեցան Խ· Ռուսաստանի ներկայացուցիչ Լեգրանի 30 Նոյեմբերի գրաւոր վերջնագիրը, որով կը պահանջուէր Հայաստանի խորհրդայնացումը :

Ըստ էութեան նոյնն էր նաեւ վճիռը Հայաստանի քաղաքական միւս հոսանքներուն, հոգ չէ թէ տարբեր բացատրութիւններով եւ արտայայտութիւններով :

Ճակատագրական այդ օրերուն, ոչ մէկ խլրտում եւ իրարանցում ռուս – թրքական ուժերէն օղակուած մեր երկրի սահմաններուն մէջ :

Ոչ մէկ հակապետական ցոյց, ոչ մէկ թշնամական արարք՝ Հայաստանի Հանրապետական կառավարութեան եւ Դաշնակցութեան դէմ, մեր ժողովուրդի եւ զօրքի կողմէ :

Ստեղծուած տագնապին բովանդակ ծանրութեան գիտակից՝ մեր ժողովուրդը մնաց հաւատարիմ եւ անբաժան իր սեփական կառավարութեան, եւ խոնարհեցաւ անոր տուած վճռին առջեւ, որ ձեւակերպուած էր Դեկտեմբեր երկուքի ծանօթ դաշնագրով՝ ստորագրուած Խ· Ռուսաստանի եւ Հ· Հ· կառավարութեան լիազօր ներկայացուցիչներու միջեւ :

Անհրաժեշտ է միշտ յիշել եւ կրկնել, որ եթէ այս համաձայնութեամբ, Հայաստանի վարչաձեւն էր որ կը փոխուէր առաջին հերթին, սակայն, կ՚երաշխաւորէր միաժամանակ Հայաստանի (Խորհրդային) անկախութիւնը, իր սահմաններու ընդարձակումն եւ ապահովութիւնը :

Աւելին ըլլալով, « Հայկական բանակի հրամանատարական կազմը պատասխանատու պիտի չնկատուէր, Հայաստանի խորհրդայնացումէն առաջ իր կատարած քայլերուն համար» (յօդ· 4) եւ նախախորհրդային շրջանի կուսակցութիւններու անդամները հալածանքի պիտի չենթարկուէին «կուսակցութեան պատկանելու եւ կոմունիստական կուսակցութեան դէմ մղուած կռիւներում մասնակցելու պատճառով» (յօդ· 5) :

Դեկտեմբեր երկուքի համաձայնագրի այս տրամադրութիւնները, ինչպէս նաեւ Դրոյին տրուած բացառիկ դերն եւ պատասխանատուութիւնը նորաստեղծ վարչաձեւին մէջ, իրենց դրական ազդեցութիւնը ունեցան նոր կարգերուն ի նպաստ դեռ վերջնապէս չձեւակերպուած տրամադրութեան վրայ :

Զարմանալի չէ նաեւ այն իրողութիւնը, որ այդ տագնապալի օրերուն, երբ մեր երկիրը լքուած ու մոռցուած էր իր «Մեծ դաշնակիցներէն», մեր ժողովրդական զանգուածներու հոգիներու մէջ աստիճանաբար տեղ կը գտնէր «խաչապաշտ Ռուսաստանի» անցեալի հմայքը :

Տարիներէ ի վեր կորուած երբեմնի « հզօր եւ հարուստ Ռուսաստանէն», բոլշեւիզմի էութեան եւ Խ· Ռուսաստանի ներսը ստեղծուած ահաւոր կացութեան անծանօթ, մեր ժողովուրդը հոգեբանօրէն դեռ անկարող էր տեսնել կատարուած փոփոխութիւնները :

Պահ մը ան մոռցաւ, աւելի ճիշդ անկարող եղաւ, տարբերել հին եւ նոր «խաչապաշտ» եւ « կարմիր » Ռուսաստանը :

Այսպէս մտածելով մեր ժողովրդական որոշ զանգուածները կը հաւատային թէ՝ խորհրդային կարգերու հաստատումով «1·— Վերջ կը գտնէ երկրում պատերազմի առաջ բերած քայքայումը : 2· — Վերջ կը գտնէ պատերազմը, եւ Թուրքը կը հեռանայ Հայաստանի սահմաններէն : 3·— Խորհրդ· Ռուսաստանի մէջ տեղի ունեցած քաղաքական յաջողութիւններ կը հաստատեն Հայաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ· Խորհրդ· Ռուսաստանի աջակցութեամբ, այս կամ այն ձեւով կը լուծէ Թրքահայկական Հարցը : 4·— Կը վերահաստատէ երկրի ներքին անդորրութիւնը, եւ ժողովուրդը նորէն հնարաւորութիւն կը ստանայ խաղաղ ու շինարար աշխատանքի »: (Ս· Վրացեան, «Հայաստանը բոլշեւիկեան մուրճի եւ Թրքական սալի միջեւ»)·

Այս պայմաններուն մէջ, ստեղծուեցաւ հոգեբանական նպաստաւոր գոյավիճակ մը, որ կրնար դրական նախապայման մը համարուիլ խորհրդային կարգերու համեմատաբար բնականոն զարգացման եւ հիմնաւորման համար :

Դաշնակցութիւնը եւ իր հետը բովանդակ հայ ժողովուրդը, կրկնենք անգամ մը եւս, գիտակցութեամբ էր որ համաձայնեցաւ Հայաստանի ԽԱՂԱՂ խորհրդայնացումին : Եւ ասիկա, այն գերագոյն մտահոգութեամբ, որ այդ օրերուն այդ փոփոխութեամբ միայն կարելի էր սահմանափակել մեր երկրին եւ ժողովուրդին սպառնացող բազմապիսի վտանգները :

Դժբախտաբար, բոլշեւիկները, մասնաւորապէս Օրժոնիկիձէի անմիջական ազդեցութեան տակ գործող Պաքու կեդրոնացած համայնավար կովկասեան վարիչ դէմքերը, եւ Հայաստանի Ռեւկոմի անդամները, դոհ չէին ստեղծուած վիճակէն :

Հ· Հանրապետութեան ներկայացուցչի հետ Լեգրանի ստորագրած Դեկտեմբեր երկուքի համաձայնագիրը, անոնք նկատեցին «անհամապատասխան Հայաստանի յաղթական աշխատաւորներու «ընդհանուր «պահանջներուն եւ «առաջադրանքներուն» :

Անոնք դատապարտեցին « արխւնահեղութիւնէ խուսափելու համար», Դեկտ· երկուքի համաձայնագրով «Դաշնակներին մի շարք զիջումներ անելու» պատճառաբանութիւնը :

Սրբագրելու համար ուրեմն, Լեգրանի « սխալները », բոլշեւիկները, Հայաստանի խորհրդայնացման առաջին ժամերուն իսկ, Դեկտեմբեր երկուքին գիշերը, խախտեցին Դեկտեմբեր երկուքի համաձայնագրի որոշ տրամադրութիւնները :

Իսկ Ցեղկոմի եւ Կարմիր Բանակի Երեւան հաստատուելէն ետք, Դեկտեմբեր վեցին, վերջնապէս չեղեալ նկատուեցաւ :

Մինչ այդ, Ցեղկոմի կարգադրութեամբ Դեկտեմբեր երկուքի գիշերը ձերբակալուած եւ Երեւան փոխադրուած էին Հայաստանի նախկին վարչապետ՝ Բժ· Հ· Օհանջանեան, Ռ· Դարբինեան (նախկին նախարար), Բժ· Տէր Դաւթեան, Վ·Նաւասարդեան, Վ· Բարայեան խորհրդարանի անդամներ եւ ուրիշ հանրային գործիչներ, որոնք պատրաստուած էին արտասահման անցնելու : Նոյն օրը, Երեւանի մէջ ձերբակալուեցաւ հանրածանօթ Սոց· Դեմոկրատ Բ· Իշխանեան եւ Բժ· Մելիքեանը :

Դեկտեմբեր վեցին, կազմուած էր արդէն Հայաստանի Չեկան : Ան երկար ժամանակի չսպասեց մեր ժողովուրդին ծանօթացնելու իր հրէշային դէմքն ու նկարագիրը :

Աւելորդ է ծանրանալ յետագայ դէպքերու մանրամասնութիւններու վրայ, որոնց մասին դէպքերով փաստաթուղթեր հրատարակուած են երեսունեւութ տարիներու ընթացքին :

Ըսենք եւ կրկնենք սակայն, դժբախտաբար, բոլշեւիկեան տիրապետութեան երկու եւ կէս ամսուան տեղի ունեցող ամէն տեսակի ապօրինութիւնները, վայրագութիւնները եւ անմարդկային արարքները նոր տագնապալի վիճակի մը մէջ դրաւ մեր ժողովուրդը :

« Լաւատեսների յոյսերը չարդարացան : Այն օգնութիւնը — ճաղաճական եւ տընտեսական — որ սպասում էին Ռուսաստանից, չստացուեց : Ապա՝ հաստատուեց մի ռէժիմ, որին չիկարելի տալ ուրիշ անուն, ճան ՍԱՆՁԱՐՁԱԿ ԵՒ ՎԱՅՐԱԳ ԲՌՆՈՒԹԻՒՆ» (Յ· Քաջազնունի «Դաշնակցութիւնը անելիք չունի այլեւս » էջ 46) :

Մեր բոլշեւիկները, հազուադէպ բացառութիւններով, երեսուն ութ տարի շարունակ ամէն միջոցի դիմեցին քօղարկել մեր երկրի մէջ կատարուած այդ «սանձարձակ բռնութիւնը» : Վերջերս սակայն, սկսած են չափով մը միայն խոստովանիլ ճշմարտութիւնը՝ մատնանշելով կատարուած «շեղումները » :

« Հայաստանի Ռեւկոմը եւ պարտիական կազմակերպութիւնները սկզբնական շըրջանում չկարողացան լրիւ եւ հետեւողականօրէն իրականացնել պարտիայի Կեդրոնական Կոմիտէի եւ անձամբ Վ· Ի· Լենինի դիրեկտիւներն այն մասին, որ անհրաժեշտ է , ելնելով տեղական պայմաններից, ՄԵՂՄՈՒԹԻՒՆ, ԶԳՈՒՇՈՒԹԻՒՆ եւ ԶԻՋՈՂԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՑՈՒՑԱԲԵՐԵԼ մանրբուրժուական տարրերի, ինտելիկենցիայի եւ մասնաւորապէս գիւղացիութեան նկատմամբ» : (Գ· Ղարիբջանեան· « Հայաստանի Կոմունիստական Կազմակերպութիւնները Սով· Իշխանութեան Յաղթանակի համար մղուած պայքարում» էջ 454) :

Գ· Ղարիբջանեան այս ընդհանուր մեղադրանքին հետ կը յիշէ կարգ մը փաստեր եւս :

Փետրուարեան համաժողովրդական ապստամբութեան նախօրեակին «Հայաստանում իրադրութիւնը որոշ չափով բարդացաւ նաեւ այս պատճառով, կը գրէ ան, որ ռազմական կոմունիզմի ճաղաճականութեան կիրառման ընթացքում, անհրաժեշտ չափով հաշուի չառնելով ռեսպուբլիկայի առանձնահատկութիւնները, տեղերում թոյլ տրուեցին մի շարք շեղումներ ու սխալներ ··· : Շեղումները արտայայտուեցին նրանով, որ խախտելով ռազմական կոմունիզմի սկզբունքները, շատ դէպքերում տեղական աշխատողները վերցնում էին ոչ միայն աշխատաւոր գիւղացիութեան պարենային աւելցուկը, այլ եւ ամբողջ պաշարը, որ դժգոհութիւն էր առաջացնում նրա մէջ : Նոյնիսկ Երեւանում 1921 թ· Փետրուարի 7–8ին տեղի ունեցան ընդհանուր բռնագրաւումներ, որոնցից տուժեցին նաեւ սովետական ծառայողներից շատերը » : («Հայաստանի Կոմունիստական Պարտիայի Պատմութեան ուրուագծեր» էջ 283) :

Չենք ծանրանար այլեւս Չեկայի բանտերուն մէջ արգելափակուած մեր մտաւորականութեան եւ ընդհանրապէս հայ ընտրանիի կրած տառապանքներու եւ տանջանքներով կացնահար եղողներու ողբերգութեան վրայ :

Այս քանի մը թռուցիկ թւումները բաւական են հաստատելու օրուան վարիչներու ոճրային արարքները :

Եթէ ի վերջոյ բոլշեւիկեան իշխանութիւնը, երկու ու կէս ամիս վերջ, օր մը իր դէմ գտաւ Հայաստանի բովանդակ ժողովուրդը, առանց դաւանանքի, կրօնքի եւ սեռի խտրութեան, ինքն էր, միայն ու բացառաբար ինք բուն հեղինակն ու պատասխանատուն :

Այս իրողութիւններուն հակառակ, եթէ մեր անպարկեշտ եւ անուղղայ հակառակորդները կ՚ուզեն փետրուարեան ժողովրդական պոռթկումին տալ տարբեր բովանդակութիւն, մասնաւորաբար վարկաբեկելու համար Դաշնակցութիւնը, գուր են իրենց բոլոր ճիգերը :

Ս· ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՄԻԼԻՈՆԱՏԷՐ Կ՚ԸԼԼԱՆ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

« Երջանիկ պիտի ըլլաք : Քիչ պիտի աշխատիք : Աւելի պիտի շահիք : Թշուառութիւնը պիտի վերջանայ եւ պիտի սկսի երկրային դրախտը ···» : Բայց 21րդ համագումարին մէջ 1967ի համար Խրուշչեւի խոստացած այս դրախտը արդէն գոյութիւն ունի շատերու համար : Թէեւ Խ· Միութիւնը երկիր մըն է, ուր դասակարգ գոյութիւն չունի, բայց, գոյութիւն ունի վարչակարգը շահագործողներու դասակարգ մը, որ կը բաղկանայ ··· 4·510·000 հոգիէ : Այս մենաշնորհեալները ունին արդիական լիւքս կառքեր, կը խմեն շամփանեը, կիրակի օրերը գիւղը կ՚անցնեն, թատրոններու մէջ օթեակներ ունին եւ Խրիմի մէջ՝ ծովափներ ···

Մոսկուա – Քիսլովատք արդիական կառախումբը կապոյտ է : Մէջը՝ թաւշապատ : Ամէն անգամ, մեկնելէ առաջ՝ պաշտօնեայ մը անուշահոտով կ՚օծէ ներսը եւ ծաղկամաններու ծաղիկները կը փոխէ :

Կառախումբին ճաշարանը Խ· Միութեան լաւագոյն ճաշարանն է : Հոն կարելի է գտնել խաւեար, շամփանեը եւ Հայաստանի գինի : Սպասեակները ընտրովի հաւաքուած են, ինչպէս՝ ցարական օրերուն· առնուազն 190 սանթիմեթր հասակ ունին եւ գեղեցիկ են՝ շարժանկարի դերասաններու նման :

Բայց, որո՞նք են յաճախորդները այդ շոգեկառքին, որ Մոսկուան կը կապէ Սոչիի եւ Քիսլովատքի : Կուսակցականներ եւ բարձրաստիճան պաշտօնեաներ :

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԻԾ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ

13·— Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցու Վարչութիւնը կազմակերպւում է ժողովրդավարական սկզբունքներով : Հաւատացեալները ազատօրէն ընտրում են իրենց հովիւներին՝ քահանայ, եպիսկոպոս, կաթողիկոս :

14·— Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցին ղեկավարւում է ժողովրդական ընտրական սկզբունքով : Իւրաքանչիւր Նուիրապետական Աթոռ եւ Թեմ իր ներքին գործերը վարում է իր սեփական կանոնագրութեան համաձայն որը կազմուած պէտք է լինի Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցու Սահմանադրութեան եւ տեղական պետական օրէնքների համապատասխան : Ներքին այդ կանոնագրութիւնները վաւերացւում են Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի կողմից : Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը վաւերացնում է միայն իրեն ենթակայ երեք Թեմերի կանոնագրութիւնները, այսինքն՝ Սուրիայի, Լիբանանի եւ Կիպրոսի Թեմերի կանոնագրութիւնները :

ԳԼՈՒԽ Բ·

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ՆՈՒԻՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

15·— Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցու Նուիրապետութիւնը կազմում են ·

Ա) Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութիւնն ի Ս· Էջմիածին :

Բ) Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը :

Գ) Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքութիւնը :

Դ) Կոստանդնուպոլսի Հայոց Պատրիարքութիւնը (Թուրքիա) :

Ե) Թեմական առաջնորդութիւնները, եպիսկոպոսական Աթոռները :

Զ) Հոգեւոր հովուութիւններ :

Է) Վանորայք :

16·— Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցու Նուիրապետական եւ առաջնորդական բոլոր Աթոռները կազմում են մի անբաժան միութիւն, որի գլուխն է Մայր Աթոռ Ս· Էջմիածինը –

17·— Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսական Աթոռը Ս· Էջմիածնի Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութեան ենթակայ է ի հոգեւորս, ճանաչելով այն իբրեւ նախամեծար եւ գերագահ Մայր Աթոռ Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցու Նուիրապետութեան :

ԳԼՈՒԽ Գ·

ԱԶԳԱՅԻՆ – ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

18·— Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցու Գերագոյն իշխանութիւնը մարմնաւորւում է ի դէմս Ազգային – Եկեղեցական սրբազումար ժողովի եւ անձնաւորւում յանձին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի :

19·— Ազգային – Եկեղեցական ժողովը Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցու կանոնադիր, կարգադիր եւ համարատու գերագոյն մարմինն է : –

20·— Ազգային – Եկեղեցական ժողովը գումարւում է Ս· Էջմիածնում հինգ տարի մի անգամ կամ աւելի շուտ, եթէ հարկ լինի :

21·— Ազգային – Եկեղեցական ժողովի նախագահն է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը :

22·— Ազգային – Եկեղեցական ժողովի մասնակցում են՝

Ա) Ի կոչման է եւ ի պաշտօնէ լիազօրուածներ եւ

Բ) Հաւատացեալ ժողովուրդի ընտրեալ պատգամաւորներ :

(2 Շար·)

Մենաշնորհեալներու փոքր խումբ մը, 200 միլիոննոց ժողովուրդի մը մէջ։ Անոնք պետութեան հաշւոյն հանգստանալու կ՚երթան Սեւ Ծովու ափերը կամ Ղրիմի մէջ։

Այս մենաշնորհեալներուն կ՚ընկերանան իրենց կիները։ Արդիական կիներու նոր դասակարգ մը ստեղծուած է Խ. Միութեան մէջ.— Խորհրդային բարձր դասակարգի կինը, որ սպասուհիներ կրնայ ունենալ. գնումներ չըներ ան։ Հիւրեր կ՚ընդունի։ Ներկայ կ՚ըլլայ մեծ դերձակատուներու ցուցադրութեանց։ Թատրոն, օփերա եւ նուագահանդէս կ՚երթայ։

Այս նոր կինը կը հագուի Եւրոպայի նման։ Դերձակներ եւ դերձակուհիներ կ՚աշխատին իր հաշւոյն՝ վերջին նորոյթներու վրայ։ Մնացեալ բոլոր կիներուն համար հագուստը սեղմումներու ենթակայ է Խ. Միութեան մէջ։ Իւրաքանչիւր չըջազգեստ որոշ չափէ մը աւելի չի կըրնար ըլլալ։ Փէշերը որոշ թիւով ծալքեր (փլի) կրնան ունենալ միայն։ Բարձր դասակարգի կիներուն վայելած առանձնաշնորհումները առելութեամբ կը համակեն «պրոլետար» կիները կամ «պրոլետար»ներու կիները։

Այսուհանդերձ, արդիական կիները խիստ քննադատութիւններու կ՚ենթարկուին։ Խորհրդային կեանքի մասնագէտներէն մէկը, Էտ. Գրանքշավ, այս մասին գրած է.— Անոնք կառավարութիւնը կը նկատեն անլուրջ կազմակերպութիւն մը, — նոյնիսկ երբ իրենց ամուսինները մաս կը կազմեն անոր... օտարականներու նըման կ՚ապրին իրենց երկրին մէջ եւ անտարբեր են աշխատաւոր դասակարգին հանդէպ. մինչ, Արեւմուտքի մէջ, կիներ կան որ կը ղեկավարեն բանուորական շարժումներ։

Այս դասակարգին զաւակներն ալ կ՚ապրին տարբեր աշխարհի մը մէջ։ Մոսկուայի փողոցներուն մէջ կարելի է տեսնել տղաք եւ աղջիկներ՝ «Զիս» կամ «Զիլս» կառքերու մէջ, զորս կը վարեն յատուկ «ոճ»ով հագուած շարժավարներ։ Վարչակարգին «ոսկի» երիտասարդութիւնն է ասիկա։

Ա. Միկոյեանի չորս տղաներէն մէկը կը վարէ իր անձնական Պիւիք։ Օփերայի հանդերձարանին մէջ 18 տարեկան աղջիկներ կը հանեն իրենց վիզոն կամ զիպլին վերարկուները։ Այս երիտասարդները հաւաքոյթներ կը սարքեն շքեղ յարկաբաժիններու կամ Մոսկուայի մօտերը գտնուող բնտանեկան «տաչա»ներու մէջ, ուր կը խմեն, կը պարեն եւ... շատ աղմուկ կը հանեն։

Արձակուրդի օրերուն այս երիտասարդութիւնը կը համախմբուի Սեւ Ծովու ափերուն վրայ։ Այսուհանդերձ, այս երիտասարդութեան մեծ երազն է՝ արձակուրդը անցնել արտասահմանի մէջ։

Ընդհանրապէս իրարու մէջ կ՚ամուսնանան։ Ցած մակարդակի դասակարգերուն հետ շատ քիչ, ամուսնութիւն կը կնքեն։ Մառեշալ Ժուկովի երկու աղջիկները ամուսնացած են մառեշալ Վորոշիլովի եւ մառեշալ Վասիլեվսքիի տղոց հետ։ Պէտք է նշել նաեւ այլ պարագայ մը, որ այս դասակարգին մէջ ամուսնալուծումները յաճախադէպ են։ Նոյնիսկ, անախորժ դէպքեր ալ կը պատահին։

Այսպիսի դէպք մը պատահեցաւ 1956 ին։ Արտաքին առեւտուրի նախարար Իվան Քապանովի երկու աղջիկները եւ իրենց մէկ ընկերը ձերբակալուեցան՝ գողութեան համար։ Կառավարութիւնը ուզեց օրինակ մը տալ եւ մամուլին կողմէ խայտառակուեցան անոնք։ Թերթերը գրեցին նաեւ յիշեալ աղջիկներու շատ նեղ հագուստներուն մասին, մինչեւ իսկ արձանագրելով անոնցմէ մէկուն խօսքերը. «ինչպէ՞ս կը համարձակիք ձերբակալել մեզ. չէ՞ք գիտեր թէ որոնց զաւակներն ենք»։

Հարուստ ընտանիքներու թիւը շատ մեծ է Խ. Միութեան մէջ։ Ամսական հազար ռուբլի (չորս հարիւր հազար ֆրանք) եկամուտ մը յետոյ՝ տուրքերու համեմատութիւնը նոյնը կը մնայ։

Մինչեւ 1930, խորհրդային ոչ մէկ քաղաքացի ամսական 250 ռուբլի է (հարիւր հազար ֆրանք) աւելի շահելու իրաւունք չունէր։

Ներկայիս, միջին աշխատավարձքը տարեկան 425.000 ֆրանք է, բայց 150.000 հոգի աւելի քան տասը միլիոն կը շահին։ Ընդամէնը՝ երկու հարիւր ընտանիքներ են այս վերջինները։ Բայց, կան նաեւ մարդիկ, որոնք քսան միլիոն կը շահին։

Որո՞նք են այս մարդիկը։

Անոնք կը պատկանին տարբեր միջավայրերու։ Անկասկած՝ գործարանի տնօրէնները, մեծ «կոմպինա»ներու Փաբրոնները եւ մասնագէտ – արհեստագէտները լաւ վճարուած են։

Անոնք մեծապէս շահագրգռուած են մասնագիտական զարգացման հարցով եւ գրեթէ չեն հետաքրքրուիր քաղաքականութեամբ կամ գաղափարական հարցերով։

Բայց, աւելի լաւ վճարուած մարդիկը դրագէտներն ու արուեստագէտներն են։ Վիպասան մը 75.000 ֆրանք կը ստանայ 16 էջի համար, նոյնիսկ՝ երբ գիրքը չծախուի։ Տպագրութիւնը երբ կրկնուի՝ գրագէտը կը դառնայ միլիոնատէր։

Գիտնականներն ու ուսուցիչները կը պատկանին այս դասակարգին։ Հիւլէական կեդրոնի պարզ ղեկավար մը եօթը անգամ աւելի կը շահի քան լաւագոյն բանուորը։

Անգլիացի քիմիաբան մը, որ այցելած էր խորհրդային տարրալուծարանները, կը գրէ.— գիտական ամէնէն պարզ փնտռտուքներ ընող մարդիկ... սպասաւորներու բանակ մը ունին։ Չէի մտածեր թէ դասակարգերու խորութիւնը այսքան ակնբախ կրնայ ըլլալ։

Մասնագիտական կրթութիւնը մեծ յառաջդիմութիւններ արձանագրած է Խ. Միութեան մէջ։ Բայց այս մասնագէտները բազմաթիւ առաւելութիւններ ունին։ Նախ՝ գինուորական ծառայութենէ զերծ են, բաւական է վերակացու մը ըլլալ գործարանի մը մէջ։ Այնուհետեւ՝ կրնան բարձրանալ. խմբապետ, ճարտարագէտի օգնական, ճարտարագէտ, տնօրէն՝ գործարանի, արդիւնաբերական խումբի մը կամ մեծ «կոմպինադ»ի մը տնօրէն...։

Արագ յառաջդիմութեան համար պէտք է յարաբերութիւններ եւ մեծ մարդիկ ունենալ։ Կ՚արժէ սակայն այսքան յոգնութիւն յանձն առնել, որովհետեւ յաջողելէ ետք՝ կրնայ 3 – 5 սենեակնոց յարկաբաժին մը ունենալ եւ յաճախ գիւղին մէջ «տաչա» մը շինել տալ։ Ամէն ինչ կը դառնայ արդիական, երկրի մը մէջ, ուր երեք չորս հոգի մէկ սենեակի մէջ կ՚ապրին, յաճախ։

Բազմաթիւ այլ առաւելութիւններ ունին այս ճարտարագէտները. կառք մը կը դրուի անոնց տրամադրութեան տակ։ Ընտանիքները արձակուրդը կ՚անցնեն երկրին լաւագոյն շրջաններուն մէջ։ Կրնան արեւմտեան ապրանքներ գնել, եւն.։

Այս ձեւով յառաջ եկած է միլիոնատէրներու դասակարգ մը, որ հետզհետէ կը դառնայ ղեկավար դասակարգ։ Բայց այս ընտրանիին . բոլոր անդամները կուսակցական չեն։ Արդարեւ, 10.000 առանձնաշնորհեալներուն միայն հինգ հազարը անդամ է համայնավար կուսակցութեան։

(Նիւզուիք – Փարի Փրէս)

ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ֆրանսահայ Լսարանին նախընթաց Զորեքշաբթիի հաւաքոյթը նուիրուած էր Միսաք Մեծարենցի, իր մահուան յիսնամեակին առթիւ։

Հրաւիրուած է նախագահելու Պ. Յակոբ Տէր Յակոբեան, որ ըրաւ հետեւեալ բացման խօսքը.—

«Ծերութիւնը շատ անպատեհութիւններ ունի։ Բայց ունի նաեւ պատեհութիւններ որոնք մեր ուսերէն կը թօթափեն տարիներու բեռը եւ մեզ կը փոխադրեն թարմ ու եռանդուն օրերու։

Այս պատեհութիւններէն մէկն է այսօր, երբ կը նախագահեմ, տասը տարուան ընթացքին, առաջին անգամ, մեր այս լսարանին։

Ըսին ինծի թէ երեկոն նուիրուած է Մեծարենցի եւ անոր բանաստեղծութեան եւ թէ ես իբր անոր ընկերն ու հիացողը, լսենք նաեւ առաջին օրերու իր պաշտպաններուն նիզակակիցը, չեմ կրնար խուսափիլ իմ մասնակցութենէս։

Եւ խոնարհեցայ։

Խոնարհեցայ մանաւանդ անոր համար որ, անցեալ Հոկտեմբերին Երեւանի մէջ, Հայ Գրողներու Ընկերութեան սարքած ճաշին ընթացքին Մեծարենցի հիացողներէն Վաղարշակ Նորենց խանդավառ ճառի մը մէջ, զիս ընդունեցաւ իբր ներկայացուցիչը ողբացեալ բանաստեղծին, եւ բոլոր սեղանը տեղաշարժ եղաւ զալ մօտս բաժակահարելու եւ անոնց համբոյրներն ընդունելու...

Այս անակնկալ ցոյցն ու սիրոյ արտայայտութիւնը մեծ հանդուցեալի մը յիշատակին զիս շփոթութեան եւ լռութեան դատապարտեցին այդ սեղանին առջեւ։

Մայր հայրենիքի այս գնդումը արեւմտահայ մահացեալ բայց անմահ զաւակի մը գնահատութեան, իմ տրամադրութիւնս կը բարձրացնէ եւ զիս դեսպանը կը նշանակէ, աւաղ, սերունդի մը որու վերջին խլեակը կը մնամ, բնութեան անիմանալի մէկ խաղովը, դեսպան՝ աւելի մեռելներուն քան թէ ողջերուն։

Մեծարենց աւելի կրտսեր էր քան ես։ Իր ծաղկումին ու չիջումին ականատես եղայ։ Ան ալ մեր դպրոցին՝ Կեդրոնականի աշակերտներէն էր, այն ատեն երբ հայերէնի դասախօս ունէինք Հրանտ Աստուրի պէս ըծախնդիր աշխարհաբարեան մը որ նաեւ նրբաճաշակ հասկցող մըն էր։

Ան էր մեր առաջին քայլերուն քաջալերիչ մենտորը։ Իմ եւ Ալպօյաճեանի գրութիւնները մեր դրասեղաններուն վրայէն առնելով թերթերուն մէջ հրատարակել կուտար։ Այսպէս, Մեծարենցի անդրանիկ գնահատողներուն մէջ պէտք է դասել Հր. Աստուրը։

Իր առաջին քերթուածները թէեւ տկար եւ դեռ անարտայայտ, բայց իր լեզուն ու ոճին նորութիւն մը զգեցած էին, զոր կարելի չէր անտեսել։

Իր ամենօրեայ ընկերները՝ Շաւարշ Միսաքեան, Գեղամ Բարսեղեան եւ Վահրամ Թաթուլ իր առաջին մունետիկները եղան եւ անոնց միացան շուտով Երուանդ Տէր Անտրէասեան, Արամ Անտոնեան եւ ես՝ երբ ըմբռնեցինք ու ճանչցանք անոր անուրանալի արժէքը եւ զայն վահանեցինք անհասկցողներու խմբակի մը դէմ։ Իր մասին ժամանակին ի մէջ այլոց կը գրէի հետեւեալը.—

Երկու հարուածով փառաւոր ամբարտակ մը գրաւել՝ խոստովանինք թէ անտարկելի տաղանդի մը բացարձակ արժանիքի մը գործը միայն կրնայ ըլլալ։ Մեծարենցի պարագան է աս։Ծիածանը մէկ, հիմա ալ Նոր տաղերը, մէկ տարուան մէջ երկու հատոր, երկու յարձակում՝ եւ արդէն յափշտակած է արդի Պոլսահայ բանաստեղծութեան գլխաւոր աթոռը, եւայլն։

Այսօր Մեծարենց մեր բանաստեղծութեան անդաստանին մէջ, Դուրեանի հետ կողք կողքի, երկու հսկայ եւ անրեկանելի կաղնիներն են։ Անոնց գործը կը մնայ այնքան ատեն որքան հայերէնն ու հայ գրականութիւնը պիտի ապրին։

Իմ բացման այս կարճ բանաձեւը կ՚ընդմիջեմ, փոխանցելու համար զայն արդի սերունդին մէկ ներկայացուցիչին, որուն կը պատկանի լիապէս ներկայացնելու ձեզ գուրգուրալի յիշատակով Միսաք Մեծարենցը»։

Իրմէ յետոյ՝ օրուան բանախօսը Պ. Եդուարդ Աղամեան խղճամիտ աշխատանքով մը ներկայացուց Մեծարենցի կեանքը ու գործը։ Յատկանշական էր իր զուգակշիռը արեւելահայ քերթող Տէրեանի հետ։

Եղան ընթերցումներ Մեծարենցէ, եւ փոքրիկն Օր. Խայիկեան քնքոյշ կերպով արտասանեց Մեծարենցի այնքան քնքոյշ «Անանունը»։

Յայտնուած ցանկութեան վրայ Պ. Տէր Յակոբեան կարդաց Մեծարենցի մահուան վաղորդայնին յիսուն տարի առաջ, Մանզումէի մէջ հրատարակած իր մէկ յուզիչ գրութիւնը՝ տեսակ մը ողեկոչում։

ԼՐԱԲԵՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (353)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԻԸ.

ԵՐԵԽԵԼԻ ՔԻԹԸ

Ամէն տեղ ես լսում էի նոյն վիճաբանութիւնները, կարծես, ամբողջ քաղաքը վարակուած լինէր այդ ախտով։ Խարդախ վաճառականութեան հետ՝ կատարւում էր եւ կրօնական խարդախ պրոպագանդա։ Իսկ հայ քահանան վերեւում, կտուրների վրայ, զանազան ուտեստների «նմուշներ» էր հաւաքում իր թաշկինակի մէջ...

Ես զգուանքով դուրս եկայ շուկաներից։

Բաղէշը գտնւում է չորս վանքերի հովանաւոր պաշտպանութեան ներքոյ։ Նրանցից մէկը քաղաքի միջումն է, իսկ երեքը նրա շրջակայքում։ Ամլորդու վանքը գտնւում է նոյնանուն թաղի մէջ։ Նրանից կէս ժամ հեռաւորութեան վրայ կանգնած է Գոմաց Ս. Աստուածածնի վանքը, յետոյ Աւեխու Ս. Աստուածածնի վանքը եւ Խնդրակատար Ս. Աստուածածնի վանքը։ Թադէոս առաքեալը ուխտել էր Հայաստանում հազար վանքեր հիմնել Ս. Աստուածածնի անունով. յիշեալ երեքը միայն Բաղէշի մօտակայքում հիմնեց։

Բացի չորս վանքերից, չորս հոյակապ եկեղեցիներ քաղաքի մէջ հոգեւոր սնունդ են մատակարարում բնակիչներին։ Կարմրակ կոչուած եկեղեցին՝ պահում է իր մէջ Յիսուս Քրիստոսի արեան շիթը. նա այն աստիճան պաշտելի է, որ նրա անունով երդւում են մինչեւ անգամ մահմեդականները։ Այդքան հոգեւոր հիմնարկութիւններից յետոյ, Հաջի Իսաղը դարձեալ փողոցներում կրօնափոխութիւն է քարոզում։ Ի՞նչ է դրա պատճառը...

Փողոցներում շրջում էին հայ կանայք։ Ամէնքը, թէ պառաւ եւ թէ մանկահասակ, իրանց գեղեցիկ եւ նուրբ կերպասներից կարուած զգեստների վրայ, հագած ունէին մի տեղ, մինչեւ ոտները իջած, չիլա չարշաֆ։ Այդ արտաքին ծածկոցը նրա համար էր, որ նրանց նազելութիւնը չըլլայ մուսուլմանի վավաշոտ հայեացքը։ Տղամարդիկ նոյնպէս վատ էին հագնուած։ Այստեղ, ինչպէս միեւնոյնը Վանում եւս նկատեցի, հարուստները սովորութիւն ունէին իրանց հարստութիւնը ծածկել աղքատութեան կեղեւի տակ։ Աւելի թշուառ զգայ ես երեխաներին. ոչ մէկի ոտներին ոտնամաններ չտեսայ, թէեւ ոտնամանների աւելի պէտք ունէին այդ ապառաժոտ, քարեղէն քաղաքում։

Ահա անցաւ մի ամբողջ ասպախումբ։ Ամերիկացի կանայք, ձիաների վրայ կողմնակի նստած, քարշ էին տալիս գետնից իրանց երկար զգեստները։ Նրանց տղամարդների գլխարկների վրայ քամուց ծածանւում էին շղարշեայ սպիտակ փաթոթի բաց թողած ծայրերը։ Ասպախումբը անցաւ, որպէս մի սրընթաց մրրիկ։ Մի քանի ձիաւորներ, տեղային հագուստով, առջեւից արշաւելով, յետ էին մղում բազմութիւնը, որ առանց սոփպմունքի եւս երկիւղածութեամբ յետ էր քաշւում եւ ճանապարհ էր բաց անում։ Սկզբում ես կարծեցի, թէ այդ ասպախումբը եւրոպական մի որ եւ է պետութեան հիւպատոս պէտք է լինի իր ընտանիքով եւ իր բազմաթիւ համհարզներով, որպէս սովորութիւն ունեն նրանք արեւելքում իրանց, որքան կարելի է, շքեղ եւ մեծափառ ցոյց տալ։

— Ո՞վքեր են դրանք,— հարցրի մի Հայից, որ խորին կերպով գլուխ տուեց նրանց անցնելու միջոցին, եւ, դեռ անշարժ կանգնած, հիացմունքով նայում էր նրանց ետեւից։

— Մեր «սահարներն» են,— պատասխանեց նա մի առանձին պարծենկոտութեամբ։

Ես խկոյն հասկացայ, թէ ովքեր էին։ Պարսկաստանում եւս «սահար» անունով էին կոչում միսիօնարներին, որ նշանակում է տէր, պարոն։ Ահա, տնաշըջիկ առաքեալների յաջորդները, որոնք բացի մի ցուպից եւ մի մախաղից աւելի ոչինչ չէին կրում իրանց հետ։

— Ո՞ր տեղից են գալիս,— հարցրի իմ խօսակցից, որ դեռ շարունակում էր նայել նրանց ետեւից։

— Ամարանոցից, — ասաց նա, դառնալով դէպի ինձ։ — Էգուց կիրակի է, քարոզ պէտք է տան։

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ԾՆՈՒՆԴ

Անահիտ, Ռուբէն եւ Արամ Խրիմեան ուրախութեամբ կը ծանուցանեն իրենց քրոջ փոքրիկն

ԱՍՏՂԻԿԻ

ծնունդը, Փարիզ 7 Փետրուար 1959

Այս առթիւ Տոքթ. Բ. Խրիմեան եւ Տիկինը (ծնեալ Մավեան) կը նուիրեն չորս հազար ֆրանք Մշակոյթի Տան ֆոնտին եւ հազար ֆրանք «Յառաջ»ի բարգաւաճման: (Մշակոյթի Տան գումարը ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՇԱՒԻԼԻ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է՝ Տէր եւ Տիկին Հայկ Ադապէկեանէ հազար ֆր. Տիկին Թագուհի Արէլեան իր թոռնիկին տարեդարձին առթիւ դպրոցին կը նուիրէ հազար ֆրանք:

×

Այրի Տիկին Եղիսաբէթ Տէր Մխսյեանի Տէր եւ Տիկին Գասպար Աբրահամեան, եւ իրենց ընտանեկան պարագաները ու ազգականները, կը փութան խոր շնորհակալութիւն յայտնել, ամէն անոնց, որոնք անձամբ, հեռագրով թէ նամակով ցաւակցութիւն յայտնեցին, իրենց ողբացեալ ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝ Պ. Յակոբ Տէր Մխսյեանի տխուր մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ 11 Փետր. 1959:

Պ. Նորայր Սահաթճեան եւ Օր. Պէաթրիս Սահաթճեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Քաջայր Սահաթճեան եւ զաւակները (Նիւ Եորք), Օր. Զուարթ Սահաթճեան (Նիս), Պ. Հրանդ Ամասեան (Նիս), Տէր եւ Տիկին Կարապետ Մարտիկեան (Նիս), խորին ցաւով կը ծանուցանեն կսկծալի մահը իրենց սիրեցեալ քրոջ, տալոջ, հօրաքրոջ եւ զարմուհիին

ՕՐ. ԱՐՈՒՍԵԱԿ ՍԱՀԱԹՃԵԱՆԻ

որ տեղի ունեցաւ 17 Փետրուար 1959ին, Երեքշաբթի, ժամը 10·30ին, Մարսէյլի Սէն Ժոզէֆ հիւանդանոցին մէջ, յետ միամսեայ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Մարսէյլի Ս. Սահակ Մեսրոպ Մայր եկեղեցիին մէջ, Հինգշաբթի, 19 Փետր. ժամը 15·30ին, ուրկէ մարմինը փոխադրուած է Սէն Փիէռ գերեզմանատունը:

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Թ. Գալիգեան նոր տարուան առթիւ հինգ հազար ֆրանք նուիրած են Խաչի Խրիմեան դպրոցին:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ

Կազմակերպուած Մարսէյլի Շրջ. վարչութեան կողմէ:

Շաբաթ, 28 Փետրուար, երեկոյեան ժամը 21ին, Նորմանտի շքեղ սրահին մէջ:

28 BLD. D'ATHÈNES, MARSEILLE

Գեղարուեստական խնամուած յայտագիր, երգ, արտասանութիւն, նուագ:

Անխտիր եւ սիրով կը հրաւիրուին Նոր Սերնդականները եւ համակիրները:

Salle Gaveau

45, Rue la Boëtie

Մարտ 10, Երեքշաբթի, ժամը 21ին

ՍԵԴՐԱԿ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ

(Դաշնակահար)

Յայտագիր՝ ՊԱԽ - ՊԻՒԶՕՆԻ, ՊԷԹՕՎԷՆ, ԼԻՍԹ, ՇՕՓԷՆ:

Տոմսերու գին.— 300էն 1000 Ֆրանք:

Դիմել սրահը եւ Տիւրանին:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. Դ. ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻՆ

Ուրբաթ, Փետրուար 20, ժամը 21ին

SOCIÉTÉS SAVANTESի ՄԵԾ ՍՐԱՀԸ

8, RUE DANTON

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ՝ ԸՆԿԵՐՈՒՀԻ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

ԸՆԿ. ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ ԵՒ ՎԻԳԷՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Նոր Սերունդի կողմէ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ, ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ: ՍԵԴԱ ԹՈՐՈՍԵԱՆ, Ժ. ԱԶԸՔԿԷՕԶԵԱՆ, Օր. ԴԱՆԻԷԼԵԱՆ եւ Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Ծախքերու մասնակցութիւն 100 ֆրանք

Ալֆորվիլէն օթօքառը կը մեկնի ժամը 8·30ին, Փլաս Քառնոյէն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի մեծ պատրաստութեամբ Պոմոնի մէջ, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէին, նախաձեռնութեամբ «Զաւարեան» ենթակոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. «Յառաջ», «Վարանդեան», «Իշխան», խումբերու: Պոմոնի Նոր Սերունդի «Քրիստափոր» խումբին:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 21, ՇԱԲԱԹ, ԺԱՄԸ 21ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր, մասնակցութեամբ ծանօթ արուեստագէտներու, Պոմոնի, Սէն Լուի եւ Կարդանի Նոր Սերունդի պարախումբերուն եւ նուագախումբերուն:

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. ՅԱՐ. ԱՂԱՅԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. ԱՍ. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

ԽՕՍՆԱԿ ԸՆԿ. ՍԵՐԺ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

×

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Քրիստափոր ենթա կոմիտէն կազմակերպած է ընկերահամակրական խնջոյք (գինեձօն) մը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին «Ահարոնեան» սրահին մէջ: Հովանաւորութեամբ Շրջ. Կոմիտէի:

Կը հրաւիրենք ընկերները եւ համակիրներ իրենց ընտանիքով:

Մուտքը ազատ է

ՍԷՆ ԼՈՒԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ակնունի ենթակոմիտէին, հովանաւորութեամբ Շրջ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի Սիամանթօ խումբին, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 22ին, Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ կից սրահը: Մուտքը ազատ է

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Փետրուար 28ին, Ահարոնեան Ակումբին մէջ:

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Հովանաւորութեամբ Տիկ. Ա. ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐԻ եւ ԿՈՄՍ Տ'ԱՐՍՔՕԹԻ

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 22ԻՆ, ԺԱՄԸ 17ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

HOTEL GEORGE V

Միջազգային «Աթրաքսիոններ» անակնկալներ, ճոխ «զօթիյօն»

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՊԻՒՖԷ ԵՒ ՊԱՌ — ՆԱԽՈՐԴ ՏԱՐՈՒԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ

Սեղաններու համար դիմել՝

Union Générale Arménienne de Bienfaisance

11, Square Alboni, Paris (16e)

TÉLÉPHONE : TRO. 03-18

Մինչեւ ժամը 19ը չգրաւուած սեղանները ազատ կը նկատուին, «Աթրաքսիոն»-ները կը սկսին ժամը 19·45ին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ «ՕՐ»Ը

Առնուվիլի մէջ

ՄԱՐՏ 15ԻՆ

×

Վասպուրականի հերոսամարտին 44րդ տարեդարձը Վիէնի մէջ Մայիս 2ին:

×

Թեքէեան Հայր. եւ Ռոնի սոս. Պուայի միացեալ հանդէսը 4 Ապրիլ, Շաբաթ գիշեր:

ՊԱՏԱՐԱԳ

Շաւիլի եկեղեցիին մէջ, այս Կիրակի Ս. պատարագ եւ Արեւագալի արարողութիւն տեղի կ'ունենայ: Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը:

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
— 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e) —

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

—o—

Թէյասեղան ի պատիւ

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆԻ

Նոր լոյս ընծայած իր «Արծիւները Անապատին մէջ» վէպին առթիւ:

Այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Քառէի սրահին մէջ (մէթրօ Քառէ):

Խօսք պիտի առնեն բազմաթիւ գրողներ: Երգ եւ արտասանութիւն:

Ծախքերու մասնակցութիւն:

Կը հրաւիրուին Միութեանս անդամները ու գրասէր հասարակութիւնը:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Ալֆորվիլի Երիտ. Միութեան կողմէ, հովանաւորութեամբ Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան:

Շաբաթ, Մարտ 28, ժամը 20·30ին, Մէզօն Ալֆորի քաղաքապետարանի սրահը: Կը ներկայացուի՝

« ՉԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ »

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ԲԱՑՈՒՄ

Հայ Աւետարանական Մկրտչական եկեղեցւոյ առաջին ժողովարահի:

6 Փլաս տը լա Ռոթոնտ, Սէն Ժերոմ, Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին:

Պիտի խօսի Վ. Յ. ՀԵԼՎԱՃԵԱՆ:

Տեղւոյն հովիւը:

Մուտքը ազատ է:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ ՊԱՆԵԽՕ-ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ

ԿԻՐԱԿԻ ՄԱՐՏ ՄԷԿ ԺԱՄԸ 15ԷՆ 24

Նախաձեռնութեամբ Պանեէօ - Քաշանի Մուրատ խումբին:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Հայկական եւ կովկասեան պարեր — Երգ, արտասանութիւն

Կը ներկայացուի՝ « ՄՈԼՈՐԵԱԼ ՃԱՄԲՈՐԴԸ »

Խնամուած ճոխ պիւֆէ — Եւրոպական պար

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ՝ «Արամ» խումբը, այս Կիրակի առաւօտեան ժամը 9·30ին: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը ստիպողական է: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէն իր կազմով:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30-ին, Քաֆէ Լիոնի վերնայարկը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի «Քրիստափոր» խումբի ընկերները այս Եղեքշաբթի, ժամը 21ին, 17 Րիւ Պլէօ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ռու. Ռուբէն խումբի ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ

Office Français de Protection des Refugiés et Apatrides

7. Rue Copernic, Paris 16

Փակ է Փետրուար 20էն Մարտ 2, փոխադրութեան պատճառով:

Ոչ մէկ այցելութիւն կամ դիմում այդ ժամանակաշրջանին:

Մարտ 2էն վերջ դիմել նոր հասցէին՝

Hôtel Majestic

Avenue Kleber (métro Kleber)

Գրասենեակը փակ է կէսօրէ վերջերը եւ մարդ չընդունիր:

ՄԵԾ ԵՒ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբին կողմէ:

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, «Պէլլէ Միյէ»ի շքեղ սրահներուն մէջ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Պիտի ըլլան երգեր, մեներգներ, խմբերգներ, ժողովրդային խմբական պարեր եւ ուրիշ շարք մը հաճելի եւ սիրուն անակնկալներ:

Այլազան տեսակով ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով:

ԸՆՏԻՐ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ

ՄԱՍԷԼ ԼՈՒՎԻՐԷ

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԱՐԾԻՒ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետր. 21, Շաբաթ գիշեր, մինչեւ լոյս, Ալհամպրայի շքեղ սրահին մէջ:

Մասնակցութեամբ ծանօթ ղեկավար ՔԼՕՏ ՊԷՍԷԻ, իր մեծ նուագախումբով: Ռատիօ Մոնթէ Քարլոյի եւ Անիմաթէօր ԷՏՄՈՆ ԹԱՅԷԻ:

Աթրաքսիոն, անակնկալներ եւ զօթիյօն խնամուած պիւֆէ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

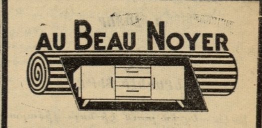
Երիտասարդ սկսնակ մը (ափրանթի), դերձակի մօտ, արհեստը սորվելու համար, լուրջ հաստատութեան մը մօտ: Դիմել՝

BENDER

29, RUE SAUSSURE

MÉTRO : VILLIERS-ROME

TÉL. : MAC-MAHON 12-02

Salles de séjour — Penderies - literie

Chambres - cosys — Cuisines laquées

Salons-tapisserie — Fauteuils-canapés-lit

ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍԻՆՔ

ՎՃԱՐՈՒՄՆԵՐՈՒ ՄԵԾ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՁՐԻ ՅԱՆՁՆԵԼԻ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԸ

185, BD. J. JAURES

15, AV. A. MORIZET

Boulogne - Billancourt

Métro : MARCEL SEMBAT

Mol. 06-03 et 60-38

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 փր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք: Հատը 20 փր.

ՇԱԲԱԹ 21 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
SAMEDI 21 FÉVRIER 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8326 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4227

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

Կիպրոսի շուրջ տեղի ունեցող բանակցութիւնները առիթ տուին միջազգային մամուլին՝ իբրեւ այժմէական հարց՝ խօսիլ նաեւ Թուրքիոյ մասին:

Սակայն ոչ մէկ թերթ համարձակեցաւ տալ անոր ճշգրիտ պատկերը:

Պատճառ ա՛յն է, որ Ատլանտեան Ուխտին անդամակցելէն ի վեր, դաշնակիցները Թուրքիան կը նկատեն կարեւոր ազդակ մը՝ իրենց ընդհանուր քաղաքականութեան մէջ:

Նիւթապէս կ՚աջակցին անոր եւ արդիական զէնքերով կ՚օժտեն թրքական բանակը, ա՛յն յոյսով, որ այս վերջինը պիտի կրնայ արգելք հանդիսանալ կարմիր բանակի դէպի հարաւ յառաջխաղացումին՝ նոր պատերազմի մը պարագային: (Խրուշչեւ կը խոստանար 24 ժամէն մաքրել անոր հաշիւը):

Այսպիսի նկատումներէ մեկնելով, ամերիկեան պետութիւնները տարիներէ ի վեր իրենց կարելին ըրին՝ սնանկութենէ փրկելու համար ճէլալ Պայարի երկիրը:

Սակայն չկրցան փրկել զայն: Զկրցան լեցնել «դանայեան տակառ»ը: 1947էն ի վեր ամերիկեան տոլարները առատօրէն լեցուցին Անգարայի պետական գանձը, որ սակայն միշտ պարապ մնաց:

Իսմէթ Ինէօնիւի ընտանիքական վարչաձեւը ամէն ինչ կեդրոնացուցած էր պետութեան ձեռքին մէջ: Ճարտարարուեստը, դրամատուները, ծովային ու ցամաքային հաղորդակցութեանց միջոցները, մեծաքանակ առեւտուրը պետականացուած էին, իսկ անհատ առեւտրականներու գործունէութիւնն ալ՝ կառավարական խիստ հակակշիռի ենթարկուած:

Մուսթաֆա Քեմալի հիմնած Հալք կուսակցութիւնը 27 տարի միահեծան իշխեց, մինչեւ որ 1950ին Դեմոկրատ կուսակցութիւնը անոր ձեռքէն խլեց իշխանութիւնը:

Եղածը պարզապէս աթոռի կռիւ մըն էր: Գաղափարական, քաղաքական ո՛չ մէկ հիմնական տարակարծութիւն կար երկու կուսակցութեանց միջեւ: Ճէլալ Պայար Դեմոկրատներու օրով Հանրապետութեան նախագահ դառնալէ առաջ՝ Հալքի ականաւոր դէմքերէն էր եւ պաշտօնէ մը նոյնիսկ վարչապետ էր եղած:

Երկրորդ աշխարհամարտէն, մանաւանդ «Թրումընի վարդապետութենէն (1947) վերջ էր, որ Թուրքիոյ մէջ «ժողովրդավարական» հովեր սկսան փչել: Իրականին մէջ կ՚ուզէին պարզապէս Ամերիկացիներու աչքին փոշի փչել՝ դրամ քաշելու համար:

«Միակ կուսակցութեան» դրութիւնը վերջ գտաւ եւ Հալքէն հեռացած, դժգոհ տարրեր կազմեցին «Դեմոկրատ» կուսակցութիւնը: Այս վերջինը 1950ի ընտրութիւնները շահեցաւ շնորհիւ ամերիկեան տոլարներուն եւ ինը տարիէ ի վեր իշխանութեան գլուխ կը մնայ:

Մենտերէսի մենատիրական կառավարութեան դէմ դժգոհութիւնը կը ծաւալի օրէ օր:

Ծերունի Իսմէթ Ինէօնիւն՝ իշխանութեան ծարաւի՝ քաղաքէ քաղաք կը վազէ՝ վարկաբեկելու համար օրուան կառավարութիւնը: Կը յուսայ, որ Հալքը պիտի շահի 1961ի ընտրութիւնները եւ կրկին ձեռք պիտի առնէ երկրին ղեկը:

Պարտքերու տակ խեղդուած է Մենտերէսի կառավարութիւնը: Մէկ միլիառ երկու հարիւր միլիոն տոլարի կը հասնի պարտքին գումարը: Քանի մը ամիս առաջ Միջազգ. դրամատունը, Ամերիկա եւ Գերմանիա 359 միլիոն տոլարի վարկ մը բացեր էին Թուրքիոյ: Շաբաթ մը առաջ ալ Եւրոպայի տնտեսական համագործակցութեան կոմիտէն որոշեց քանեւմէկուկէս միլիոն տոլար փոխ տալ երկու տարուան պայմանաժամով (վճարելի 15 փետրուար 1961ին, տարեկան 3.5 առ հարիւր տոկոսով):

Թրքական դրամին արժեզրկումը անդրադարձաւ առօրեայ ապրուստի համար անհրաժեշտ նիւթերու վրայ, որոնք մէկ օրէն միւսը անհամեմատ բարձրացում կրեցին:

Տնտեսական տագնապը, որ տարիներէ ի վեր կը տեւէր, սկսած է մտահոգիչ դառնալ:

Պոլսոյ վերջին թղթարերէն կը տեղեկանանք, որ «օրերէ ի վեր կը շարունակուի հրապարակին կայունութիւնը: Մեծ տագնապ կը տիրէ առեւտրական դետնի վրայ: Շահագրգռուողները ամէն ջանք կը թափեն դարման մը գտնելու համար»:

Անկարելի պիտի ըլլայ դարման գտնել:

Ներքին տագնապին ծանրութիւնը ժողովուրդէն ծածկելու համար էր, որ Մենտերէս շահագործեց Կիպրոսի խնդիրը: Զբաղում մը, խայծ մը պէտք էր ազգայնամոլ զանգուածները կերակրելու համար: Կիպրոսը ճիշդ ժամանակին հասաւ:

Լոնտոնի բանակցութեանց յաջողութեամբ, Դեմոկրատ կուսակցութիւնը քաղաքական յաղթանակ մը տարած պիտի ըլլայ, սակայն Թուրք ժողովուրդը միշտ անօթի պիտի մնայ:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍԻ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԵՑԱՒ

ԽԱՆԴԱՎԱՌՈՒԹԻՒՆ ՆԻԿՈՍԻՈՅ ՄԷՋ

ՄԱԿԱՐԻՈՍ ԱՐՔ. ՏԵՂԻ ՏՈՒԱՒ

Լոնտոնի ժողովին վերջին նիստը տեղի ունեցաւ Չորեքշաբթի օր: Այս նիստին բացառաբար մասնակցեցան նաեւ Անգլիոյ վարաչպետը՝ Մաքմիլըն եւ Յունաստանի վարչապետը՝ Գարամանլիս: Համաձայնութեան գալէ ետք երկու վարչապետները «Լոնտոն քլինիք» գացին որպէսզի Մենտերէսին ալ ստորագրել տան համաձայնագիրը: Հոն հասաւ նաեւ Մակարիոս Արք. որ պարզապէս քաղաքավարական այցելութիւն մը կուտար Թուրքիոյ վարչապետին:

Համաձայնութիւն գոյացած ըլլալուն լուրը առաջին անգամ հաղորդեց Թուրքիոյ արտաքին նախարարը՝ Զօրլու: Յունաստանի արտաքին նախարարը՝ Ավերոֆ յայտարարեց իր կարգին թէ «սքանչելի համաձայնութիւն մըն է»:

Այս համաձայնագրին մանրամասնութիւնները պիտի հրապարակուին միայն Երկուշաբթի բայց արդէն ծանօթ է իր գլխաւոր գիծերուն մէջ:

Կիպրոսի ապագայ Հանրապետութիւնը կապուած պիտի ըլլայ թէ Յունաստանի եւ թէ Թուրքիոյ դաշնագրով մը որ կարելի է նմանցնել 1953ի Պալքանեան դաշնագրին: Նոր Հանրապետութեան նախագահը եւ փոխ-նախագահը պիտի ընտրուին Կիպրոսի յոյն եւ թուրք համայնքներէն: Փոխ-նախագահին ստորագրութիւնը սահմանադրականօրէն անհրաժեշտ է որեւէ նոր օրէնսդրութեան համար: Երկու համայնքներուն համար պիտի ըլլան երկու տեղական անջատ ժողովներ որոնց գլուխը պիտի ըլլայ մէկ ազգային ժողով: Այս ժողովը պիտի բաղկանայ հարիւրէն 70 յոյն կիպրացի ներկայացուցիչներէ: Թուրքերը պիտի ունենան միայն հարիւրէն երեսուն ներկայացուցիչ:

Այս ընդհանուր որոշումներէ զատ, կան նաեւ բազմաթիւ մանրամասնութիւններ որոնց համար կազմուած են մասնաւոր յանձնախումբեր մասնագէտներու:

Գալով Մակարիոս Արք.ի մինչեւ վերջին պահուն ապահովուած չէր իր համաձայնութիւնը: Ի վերջոյ սակայն տեղի տուաւ եւ ընդունեցաւ նաեւ որ անգլիական զինուորական խարիսխները մնան անգլիական հսկողութեան տակ:

Հաւանական կը թուի նաեւ որ կիպրական Հանրապետութեան առաջին նախագահը ըլլայ՝ Մակարիոս Արք. (Նախագահը յոյն կիպրացի, եւ փոխ-նախագահը՝ թուրք): Մակարիոս Արք. 45 տարեկան է եւ Կիպրոսի յունադաւան եկեղեցւոյ առաջնորդը: Ինք կ՚ուզէր ու կըղզին Յունաստանի կցել եւ յաջողեցաւ աշխարհի ուշադրութիւնը Կիպրոսի վրայ հրաւիրել մանաւանդ երբ ՄԱԿի ժողովին գնաց եւ Պանտոնկի ափրիկեասիական ժողովին (ապրիլ 1955ին): Ի վերջոյ հրաժարեցաւ Յունաստանի կցումի իր տեսակէտէն եւ նոր պայքար մը սկսաւ կղզիին անկախութեան համար:

Այսօր Կիպրոսի անկախութեան ախոյեանը կրնայ դառնալ նոր Հանրապետութեան առաջին նախագահը (400.000 յոյն կիպրացիներու եւ հարիւր հազար թուրք կիպրացիներու):

Վերջնական համաձայնագրէն առաջ կ՚ըսուէր նաեւ թէ Թուրքերը եւ Յոյները որոշած են յայտարարել Կիպրոսի նոր սահմանադրութիւնը նոյնիսկ եթէ Մակարիոս Արք. համաձայն չըլլար:

ԽԱՆԴԱՎԱՌՈՒԹԻՒՆ ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ

Համաձայնութեան լուրը մեծ խանդավառութիւն պատճառեց Կիպրոսի բոլոր շրջանակներուն մէջ: Բոլոր երիտասարդները եկեղեցիները խուժած են եւ զանգակները զարնել տուած իբրեւ նշան անսահման ուրախութեան: Առաջին անգամ ըլլալով կը տեսնուէր իրարու դէմ ատելութեամբ լեցուած յոյն եւ թուրք կիպրացիները իրար կը շնորհաւորէին:

Մեծ անհամբերութեամբ կը սպասուի նաեւ Մակարիոս Արք.ի վերադարձին, 3 տարուան աքսորէ ետք: Ձերբակալուած էր 1956 Մարտին եւ աքսորուած Սէյշէլ կղզիները, ուրկէ արտօնուեցաւ որ հեռանայ առանց սակայն Կիպրոս վերադառնալու իրաւունք ստանալու:

Աթէնքի մէջ ալ համաձայնութեան բատորագրութիւնը մեծ ուրախութիւն պատճառած է:

ՄԱՐՈՔԻ ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ «ՆՈՒԷՐԸ»

Մարոքի Թագաւորը՝ Մոհամէտ Ե. որ վերջերս որոշած էր իր արձակուրդը անցնել Քորսիքայի մէջ անակնկալ նուէր մը տարաւ հետը՝ Քորսիքայի, ազատագրելով եւ հետը տանելով ենթասպայ՝ Քաջակուեան որ երկու տարի է ձերբակալուած էր Մարոքի մէջ եւ որմէ ոչ մէկ լուր ունէր իր ընտանիքը:

Ծանօթ է որ Քաջակուէան Մոլիթանիոյ մէջ (Մարոքի եւ Ալժերիոյ սահմանը) հրամանատարն էր զինուորական կայանի մը երբ 1957 Փետրուար 14ին քանի մը Մարոքցիներ սահմանը անցնելով կը յարձակին ֆրանսական կայանին վրայ, հոն էին երկու Ֆրանսացիներ, մէկը անմիջապէս սպաննուեցաւ, միւսը՝ Քաջակուէան, վիրաւորուած ձերբակալուեցաւ: Այդ թուականէն ի վեր ոչ մէկ լուր ունէր իր ընտանիքը ոչ ալ ֆրանսական կառավարութիւնը: Կը կարծուէր թէ ողջ է եւ բանտարկուած բայց այս մասին՝ ոչ մէկ ապահովութիւն:

Վերջերս Մարոքի Թագաւորը բարեկամական նամակ մը կը գրէր Տը Կոլին յայտնելով իր փափաքը՝ Քորսիքա երթալու: Տը Կոլ կը պատասխանէր որ ամէն միջոց առնուած է որպէսզի Թագաւորին ճամբորդութիւնը իր ուզածին պէս անցնի: Քանի մը օր վերջը Քորսիքացիները իրենց մամուլով զարմանք կը յայտնէին Թագաւորին ճամբորդութեան համար եւ անմիջապէս հարց կ՚ուտային «ի՞նչ եղած է Քաջակուէան ազատելու համար»:

Եւ վերջապէս Փետրուար 19ին Մոհամէտ Ե. ճամբայ կ՚ելլէր Ռապաթէն, վերջին պահուն անծանօթ մը կը մտնէր նաեւ օդանաւին մէջ: Այս էր Մոհամէտի անակնկալը Քորսիքացիներուն, հետը բերած էր ենթասպայ Քաջակուէան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌԱՇԻՏ ՔԱՐԱՄԷ Լիբանանի վարչապետը յայտարարեց թէ Դամասկոսի մէջ տեղի ունեցած տնտեսական բանակցութիւնները Սուրիոյ հետ համաձայնութեան յանգած են:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ 1937էն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով մասնաւոր տպարան մը հաստատուեցաւ հրէերէն հրատարակութեանց համար: Փարիզի հրէական շրջանակները մեծ զարմանք կը յայտնեն այս լուրին առթիւ որ խոտոր կը համեմատի խորհրդային քաղաքականութեան հետ: Այս առթիւ կը յիշուի թէ Միկոյեանի յայտարարութիւնները Ամերիկայի մէջ որոշ չափով կը բացատրեն այս փոփոխութիւնը:

ԺԱԳԻՆՕ, Ֆրանսայի պետական նախարարներէն մէկը Նիւ Եորք հասաւ ուր պիտի նախագահէ ֆրանսական պատուիրակութեան ՄԱԿի մէջ:

ՎԷՆՍԱՆ ՕՐԻՕԼ որ վերջերս հրաժարեցաւ ընկերվարական կուսակցութենէն, որոշեց բանակցճեր չատեղծել այս առթիւ: Ծանօթ է որ Օբ - Կառօնի ընկերվարական կոմիտէն յայտարարութիւն մը ըրած էր որ իր ընդհանուր գիծերուն մէջ կը նմանի Նէժըլէնի յօդուածին: Կուսակցութիւնը կը շեշտէ որ անկարեւոր նկատած էր Օրիօլի հրաժարումը եւ կ՚աւելցնէ որ եթէ երկու ամիս յետոյ նախկին նախագահը անհրաժեշտ նկատած էր հրապարակել իր հրաժարականը, այդ կը նշանակէ թէ Օրիօլ թշնամական վերաբերմունք ունի կուսակցութեան հանդէպ:

ՊՕՌԻՆԱԺԻ (Պելժիոյ ածխահանքերը) գործադուլը միշտ կը շարունակուի: Մօտ 90.000 բանուորներ կան: Հինգշաբթի օր գործադուլը կը ծաւալէր եւ Մոնսի մէջ հանրակառքերը դադրած էին: Ուրիշ տեղեր կարգ մը դպրոցներ փակ էին:

ԱՆԳԼԻԱ զէնք ծախած է Իրաքի, կը յայտարարէ Անգլիոյ արտաքին նախարարութիւնը: Նախարարութեան բանբերը աւելցուց նաեւ թէ Իրաք զէնք ուզած էր Անգլիայէն Յուլիս 14էն (յեղափոխութիւն) առաջ եւ նաեւ վերջը: Այս դիմումներէն մեծ մասը գոհացում ստացած են բաւ բանբերը առանց ճշդելու քանակութիւնը:

ԼԻԶՊՈՆԱՅԻ մէջ 23 համալսարանականներ ձերբակալուած են: Այս խմբակը կը փորձէր գործադուլներ եւ խանգարումներ ստեղծել:

ԷՏՈՒԱՐ ՏԷՓՐԷՕ եւ Վերտիէ որ կը ներկայացնեն ֆրանսական ընկերվարական ինքնավար կուսակցութիւնը Շաբաթ օր հանդիպում մը պիտի ունենան Փիէթրօ Նէննիի հետ:

ԼՈՆՏՈՆԻ արկածեալ օդանաւին 25րդ ճամբորդը ցարդ չէ գտնուած: Անգարայէն դիմում եղած է այս մասին բայց յայտնի չէ թէ ո՞ւր է, ողջ թէ մեռած:

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷՆ կը հաղորդեն որ Ա. Մ. Հանրապետութեան սուրիական նահանգը գտնուող ֆրանսական ինչքերը պիտի վերատին արժեւորուին եւ վճարուին:

ՍԱԿԱՐԱՆ (Փետրուար 19). — Ձոյլ ոսկի 566.000, նափոլէոն 3630, զուից. 3600, անգլ. 4770, քսան տոլարնոց 18680, թղթադրամ (զուգահեռական շուկայ) անգլ. 1400, տոլար 495, զուից. 115.75, պելժ. 9.60, լիր 0.79:

«ՓՈՔՐԻԿ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ»

(Դ. եւ վերջին մաս)

Միջնարարին ինծի նուիրեցին գրքոյկ մը, որ կը բացատրէր Գիւղատնտեսական Միաբանութեան ծնուցիչ գաղափարները Պատմութեան մէջ։

Ահաւասիկ քանի մը հատուած .—

Հայոց պատմութեան հին թուականներուն, դասակարգ մը Հայեր կային, խաշնարած եւ հողագործ, որոնք, պատերազմի ժամանակ, կ'իջնէին լեռներէն ու կը ճակատէին թշնամիին դէմ իբրեւ զէնք ունենալով միայն «փիքինս կապարճիցն» կամ «զէնս աշտեայս»։ Սրտոտ եւ արի Հայեր էին անոնք, որ երբեք կոնակ չէին դարձներ սուրին, ինչպէս կը պարծենային Վասպուրականի իշխանները, 852 թուականին, Բուղայի. «Թամիկք աշխարհիս արք կորովիք եւ պատերազմողք, որք ոչ դառնան ի սրոյ» (Թ. Արծրունի, տպ. Պոլիս, 1852, էջ 150)։

Այս դասակարգի Հայերն էին որ կը պաշտպանէին երկիրը։ Եւ երբ պատերազմը կը վերջանար, անոնք կը վերադառնային իրենց լեռներն ու ագարակները։ Բայց հող չունէին անոնք, ոչ ալ որեւէ հարստութիւն։ Ոմանք կը բնակէին «ի խորաձորս եւ ի փապարս լերանց, եւ ի պրակս մայրեաց», եւ կը սնանէին կորեկ հացով. «Եւ զպէտս կերակրոցն վճարեն ի սերմանց ինչ, առեալ ի կորեակ կոչեցեալ սերմանեն, զոր ոմանք ի սով ժամանակի հաց անուանեն, եւ զնոյն ոռոգեալ ոտիւք ի մէջոցս պրակացն, կամ երկմատնի փայտատովք սերմանեալ»։ Այնքան թշուառ, որ «է զգեստ նոցա ասուեխ ի ծածկոյթ մերկութեանն, եւ օդոտիցն հնարաւորեն զձեւ կօշկաց, ի մորթոյ այծից կազմեալ»։ Բնակելով բարձր լեռներու գագաթը, երբ ձիւն տեղար՝ փայտաշէն օղակներ կ'անցընէին իրենց ոտքերուն եւ կը ճամբորդէին ձիւնին վրայ։ Նոյն դասակարգէն հողագործ Հայերու խումբ մըն ալ կ'աշխատէր ագարակներու մէջ, զորս «կռավար» կ'անուանէին (*)։

Այսպէս, ուրեմն, Հայաստանի հողազուրկ եւ իրաւազուրկ դասակարգը իր արիւնով կը պաշտպանէր Հայրենիքը պատերազմի ժամանակ, եւ իր քրտինքով կ'արդիւնաբերէր հողը, կորեկ հաց ուտելու համար, խաղաղութեան ժամանակ։

Մեր օրերուն, հայ որբերն են որ կը կազմեն զրկուած ու խոնարհ դասակարգը։ Կորովի եւ արիասիրտ, աշխատասէր եւ արդիւնաբերող։ Քաջ Հայեր։ Օրուան բարբառով «պրոլետար», զրկուած՝ հայրենական, քաղաքական եւ ազգային իրաւունքներէ։

×

Մօտ երեսուն տարի առաջ, այս «պրոլետար»ներն էին որ բանաձեւեցին իրենց սէրը հողին, ուրեմն՝ այս ագարակին ծրագիրը .—

« Հին է մեր այս ծրագիրը, բայց հետզհետէ այժմէական դարձաւ ան, մանաւանդ քաղաքական ներկայ կացութեան մէջ։ Մեծ պետութիւնները, ռազմասէրէն մինչեւ խաղաղասէրը, դաշինք կը կնքեն, ահա, պատերազմի դէմ, տասը տարուան համար։ Եւ ամէնքը, իրենց սահմաններէն ներս քաշուելով, կը նուիրուին ճարտարագործական եւ գիւղատնտեսական տենդային աշխատանքի։ Արդարեւ, վաղուան քաղաքակրթութիւնը, այնպէս ինչպէս մեծ իմացականութիւնները կը բանաձեւեն, պիտի բարձրանայ երկու խարիսխի վրայ, — ճարտարագործութիւն եւ գիւղատնտեսութիւն։ Օրէ օր կը յեղափոխուին ու կը ձեւափոխուին քաղաքները եւ գիւղերը։ Քաղաքները կը դառնան գործարան, ու գիւղերը՝ ագարակ։ Ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր ապագան, տակաւին պիտի ուզե՞նք մնալ չարչի կամ պալըրկեան։ Պիտի չձեւափոխուի՞ Հայը։ Պիտի չհրաժարի՞նք միջնորդներու եւ վաճառորդներու մեր հին, յաճախ արատաւոր դերէն։ Պատմութիւնը մեզ պիտի չճանչնա՞յ օր մըն ալ իբրեւ արդիւնաբերող։

Որբերու դասակարգը տառր է որ կը ձգտի։ Երախայութիւն է կարծել թէ բան մը կրնանք ըլլալ ճարտարագործական ասպարէզի մէջ։ Մեր դերը պիտի յայտնուի մասնաւորաբար գիւղատնտեսութեան մէջ։

Խորհեցէք որ Հայ Բարեգործական Ընդհ. Միութիւնը հիմնուած է երկրագործական առաջադրութիւններով (**)։ Այդ առաջադրութիւնները աւելի գործնական ձեւով կը ներկայացնէր Միք. Նալբանդեան, երբ կը գրէր Երկրագործութիւնը որպէս ուղիղ ճանապարհ։

Այո՛, կ'ուզենք հիմնել գիւղատնտեսական միաբանութիւն մը, վանք-ագարակ մը, որ պիտի ունենայ, իր երկրագործական աշխատանքներուն կողքին, դպրոցական ու մարզական, առողջապահական ու մշակութային սպասարկութիւններ » (Երկունք, Դ. տարի, թիւ մէկ, Յունիս)։

×

Զ. Ո. Միութիւնը ագարակի իր ծրագիրը կազմեց 1929 տարուան վերջերը, իր Բ. համագումարին մէջ։

Մամուլին ծանօթ է, որ Սուրիայէն եւ Յունաստանէն բազմաթիւ հայ որբեր բերուեցան Ֆրանսա. ցրուելու եւ աշխատցնելու համար հողագործական շրջաններու մէջ։ Ի գին տաժանելի աշխատանքներու, որոնց արձագանգը կը թրթռայ տակաւին Միութեան պաշտօնաթերթին մէջ, որբերը տիրացան զանազան մասնագիտութիւններու։ Այնպէս որ երբ Ֆրանսայի հարաւային գաւառներուն մէջ նահանգային երկրագործական աշխատութեանց մրցումներ կը կատարուէին ամէն ամառ, բազմաթիւ հայ որբեր առաջնութիւն կը շահէին եւ մրցանակ կը ստանային։ Բազմաթիւ որբեր վկայական ու մրցանակ ունէին՝ թրաքթէօրով հող վարելու, քանակով գծուածի պէս ուղիղ ակօսներ բանալու, արագ կաթ կթելու, հնձելու, կամնելու աշխատանքներու համար։ Բազմաթիւ որբեր մասնագէտ դարձած էին հաւաբուծութեան, ճագարաբուծութեան, խոզաբուծութեան, խոտամշակութեան, պանրագործութեան։ Ոմանք դրամ խնայած։ Զ. Ո. Միութիւնը ծրագրեց միացնել դրամ ունեցող որբերն ու գիւղատնտես որբերը, հիմնելու համար որբաւան-ագարակ։

×

Որբերու գիւղատնտեսական Միաբանութեան ծրագիրը աւելի եւս հասունցաւ, երբ ուսումնասիրուեցան ֆրանսական գիւղատնտեսական ներգաղթային ձեռնարկները։

Այդ ձեռնարկներուն պատմութիւնը կը սկսի 1906ին։ Ֆրանսա հազարաւոր Լեհեր բերաւ՝ աշխատցնելու համար երկրին մէջ։ Ընդհ. պատերազմին, երբ աշխատաւոր ձեռքերը պակսեցան, ստիպուեցաւ աշխատաւոր բերել հեռաւոր Չինաստանէն։ Պատերազմէն ետքը շարունակուեցաւ այդ «ներգաղթը» Սպանիայէն, Իտալիայէն, Յունաստանէն, Միջին Արեւելքէն։ Որոնց կարգին՝ հայ որբեր։

Այդ օտար աշխատաւորներէն շատեր դրամ շահեցան, մասնագիտութեան տիրացան եւ անկախ դարձան՝ հողեր գնելով եւ ագարակ հիմնելով։

Այս կացութիւնը ստեղծեց «քաղաքականութիւն» մը։ Կարգ մը ժողովուրդներ գիւղատնտեսական «գաղութներու» մէջ գտան ազգային գոյութեան կարելիութիւն։ Այսպէս ռուս տարագիր ժողովուրդը ոչ միայն Եւրոպայի, այլեւ հեռաւոր Ամերիկայի մէջ հիմնեց գիւղատնտեսական գաղութներ, փոքրիկ «հայրենիքներ» ազգային բոլոր պահանջներու գոհացումով։ Ֆրանսայի մէջ եւս կան իտալական, սպանական, լեհական, ռուսական գիւղատնտեսական գաղութներ, փոքրիկ «հայրենիքներ»։ Կազմակերպութեան, ձեռներէցութեան ոգի ունեցող ժողովուրդներն են, որ ահա կ'օգտուին առիթներէն, իրարու մօտ կը հաւաքեն իրենց թափառիկ ու վարձու աշխատաւորները, կը կազմեն համայնական աշխատանքի կորիզներ։

Հաւաքական գիւղատնտեսութիւնը յատուկ չէ նոր Ռուսիոյ։ Մեր գիւղերուն մէջ ունէինք կոլխոզի սաղմնային ձեւեր, — խապը (կաթնատնտեսութեան մէջ), մէճին (հող վարելու, արտ հնձելու, քթան ծեծելու աշխատանքներու համար) մեզի ծանօթ էին Ռուսիոյ պատմութիւններէն առաջ։

Հին ու նոր այդ աւանդութիւններէն, ձեռնարկներէն, կարելիութիւններէն, պահանջներէն ներշնչուած՝ Զ. Ո. Միութիւնը որոշեց հիմնել հայ գաղթային մեծ կոլխոզ մը, իբրեւ աշխատանոց քաղաքական եւ ազգային պայքարի, — տոկալու։

×

Աւարտած է հանդէսը։ Մութին մէջ աշխատաւորները կը մեկնին դէպի իրենց վրանները։ Անոնց հետ կը կորսուին նաեւ երգի մը վերջին վանկերը .—

... Մարն եւ Ասուր ի քէն նետահար,
Չիշխեն շարժել շիրմանցն զքար։
Ընթացուք ի զէն, ի մարտ եւ ի յաղթ,
Հայրենեացհիմունք ամրացին անխախտ։
Հայոց հաւատք, Հայոց տուն,
Կացցեն ազատ, հաստատուն ։

Արարատեան հրապարակին վրայ կանգնած, կը դիտեմ լոյսերը որ կը վառին ու կը մարին, հեռուն, վրաններուն տակ։

Կէս-գիշեր է։

Քնացէ՛ք, քնացէք, աննման աշխատաւորներ, վաղուան մեր պատմութեան շէնքին արժանաւոր ժառանգորդներ, քնացէ՛ք...

Հայոց հաւատք, Հայոց տուն,
Կացցեն ազատ, հաստատուն ։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) « Կռավար կոչի ի Հայաստան անդաստանն զոր գիւղացիք ծրի վարեն ի պետս տեառն գեղջ» (Ինճիճեան)։

(**) Յետագային, դառնալու համար Ռոն-տը-Քիւյիռններու Միութիւն, աւա՜ղ։

ՀՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳԻՒՏԵՐ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԿԱՐՄԻՐ ԲԼՈՒՐ

Հելէն Վիվիէ-Րիպիէր Մոնտի մէջ ստորագրած է հետեւեալ շահեկան յօդուածը։

Կարմիր-Բլուրը կը գտնուի Երեւանի շրջանին մէջ։ Նախկին Թէյշ-Բայինին է, Ուրարտուի թագաւորութեան վարչական կարեւորագոյն կեդրոններէն մին, որ կը յիշուի Ս. Գրքի եւ Նինուէի գիտնագիրքերուն մէջ։ Ժամանակ մը եղաւ, երբ, իր զօրութեան գագաթնակէտին վրայ, Ուրարտու սարսափ կ'ազդէր Ասորեստանի, որուն Ասարխատտոն եւ Ասուրբանիպալ թագաւորները Ուրարտուի մէջ գուշակներ կը պահէին եւ անձկութեամբ կը հարցաքննէին պատգամները (Օրաֆլ)։

Կարմիր-Բլուրի մէջ կատարուած պեղումներուն ընթացքին, այս ամառ, գիւտ մը զգայացունց տպաւորութիւն գործեց. — Նախ քան Քրիստոս, 7րդ դարէն մնացած նուռի ծաղիկ մը եւ խաղողի ողկոյզ մը գտնուեցան, երկուքն ալ չորցած, բայց 2600 տարի հողին տակ թաղուած մնալով հանդերձ չէին կորսնցուցած իրենց սկզբնական տեսքը։ Անկէ առաջ ալ հնախոյզները Թէյշ-Բայնիի մէջ գտած էին քանի մը ծաղիկներու խառնուած խոտի խուրձ մը — որուն կարեւորութիւնը չէր ըմբռնուած, կամ այդ գիւտէն տեղեակ չէին եղած — ու այս խոտի խուրձին շնորհիւ կարելի եղած էր ճշդել, թէ քա-

---

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԻԾ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑՈՒ

23.— Ի կոչմանէ եւ ի պաշտօնէ Ազգային-Եկեղեցական սրբազումար ժողովին մասնակցում են՝

Ա) Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը որպէս նախագահ ։

Բ) Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը ։

Գ) Երուսաղէմի Պատրիարքը ։

Դ) Կոստանդնուպոլսի Պատրիարքը ։

Ե) Բոլոր թեմակալ առաջնորդները եւ

Մայր Աթոռի միաբան բոլոր եպիսկոպոսները ։

Զ) Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի անդամները ։

(Մահուան, հիւանդութեան եւ այլ պատճառներով բացակայելու պարագային, աթոռակալներին եւ թեմակալ առաջնորդներին փոխարինում են տեղակալները, տեղապահները կամ փոխանորդները) ։

Է) Երկու հոգեւորական ներկայացուցիչներ Ս. Էջմիածնի միաբանութիւնից եւ երկուական ներկայացուցիչներ Տանն Կիլիկիոյ միաբանութիւնից, Երուսաղէմի եւ Կոստանդնուպոլսի Պատրիարքութիւններից ։

Ը) Թեմերի ներկայացուցիչներ, ընտրուած թեմական պատգամաւորական ժողովներից՝ իւրաքանչիւր քսան հազարից մէկ ներկայացուցիչ մինչեւ հարիւր հազար, իսկ հարիւր հազարից վեր՝ մէկական ներկայացուցիչ իւրաքանչիւր հարիւր հազարի համար ։

24.— Ազգային-Եկեղեցական ժողովի իրաւասութիւններն են՝

Ա) Ընտրութիւն Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ։

Բ) Ընտրութիւն Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի եւ վերստուգիչ յանձնաժողովի ։

Գ) Քննարկում եւ վճռահատում ազգային-եկեղեցական ընդհանուր բնոյթ կրող խնդիրների ։

Դ) Քննարկում եւ վճռահատում դաւանաբանական, կանոնական, ծիսական, վարչական, կազմակերպչական, տնտեսական, խնամատարական եւ եկեղեցական այլ խնդիրների ։

Ե) Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցու եւ նրա օրկանների յառաջիկայ գործունէութեան ուղեգծի եւ ծրագրի ճշդում ։

Զ) Աթոռների եւ թեմերի իրաւասութեանց սահմանների ճշդում ։

Է) Եպիսկոպոսական ժողովի որոշումների քննարկում եւ վաւերացում ։

Ը) Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցու նուիրապետական Աթոռների միջեւ ծագած վէճերի քննարկում եւ լուծում ։

Թ) Ազգային-Եկեղեցական Սահմանադրութեան հաստատում, վերաքննութիւն եւ բարեփոխում ։

Ժ) Մայր Աթոռի հոգեւոր եւ նիւթական գործունէութեան քննութիւն ։

ԺԱ) Մայր Աթոռի պիւտճէների հաստատում ։

ԺԲ) Մայր Աթոռի պիւտճէի եւ Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցու նիւթական եւ այլ ընդհանուր կարիքներին թեմերի մասնակցութեան չափի ճշդում ։

25.— Ազգային-Եկեղեցական ժողովի պատգամաւորների ընտրութիւնը կատարւում է թեմական պատգամաւորական ժողովներում, իսկ դէպի մնայուն ժողովների բացակայութեան՝ յատուկ գումարուած պատուիրակային ժողովներում՝ ընդհանուր, հաւասար, գաղտնի եւ ուղղակի քուէարկութեամբ ։

26.— Ազգային-Եկեղեցական ժողովի պատգամաւոր կարող են ընտրուել նաեւ թեմերից դուրս գտնուող անձնաւորութիւններ ։

27.— Ազգային-Եկեղեցական ժողովի իւրաքանչիւր պատգամաւոր ունի մի ձայն եւ իրաւասու չէ այդ ձայնը փոխանցելու ուրիշին

28.— Ազգային-Եկեղեցական ժողովը հրաւիրում է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Հայրապետական յատուկ կոնդակով՝ նշելով ժողովի օրակարգը ։

29.— Ազգային-Եկեղեցական ժողովը կարող է իր օրակարգի մէջ մտցնել նաեւ պատգամաւորների կողմից առաջարկուող հարցեր, որոնց քննարկման օգտին քուէարկում է Ազգային-եկեղեցական ժողովին մասնակցող պատգամաւորների պարզ մեծամասնութիւնը ։

30.— Դաւանաբանական, կանոնական, Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցու բարեկարգութեան եւ Սահմանադրութեան փոփոխութեան վերաբերեալ հարցեր չեն կարող մտցուել ժողովի օրակարգի մէջ, եթէ նրանք չեն նախատեսուած Ազգային-Եկեղեցական ժողովի գումարման հրաւէր կոնդակում ։

31.— Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը կարող է արտակարգ Ազգային-եկեղեցական ժողով հրաւիրել բացառիկ պարագաների մէջ, յատուկ կոնդակով, նշելով ժողովի օրակարգը ։

32.— Ազգային-Եկեղեցական ժողովի հրաւէրը կատարւում է ժողովի գումարման թուականից առնուազն երեք ամիս առաջ ։ —

(3 Շար.)

ղաքին միջնաբերդը, որ Ք. Ա. 6րդ դարուն յարձակման ենթարկուած էր Սկիւթացիներու կողմէ, գրաւուած էր Յուլիսի վերջաւորութեան կամ Օգոստոսի ըսկիզբը :

Կարմիր Բլուր – Թէյշ – Բայինին մասնաւորապէս հետաքրքրական վայր մըն է այնտեղ յայտնաբերուած առարկաներուն գեղեցկութեան եւ դարերու ընթացքին անոնց անվթար մնացած ըլլալուն պատճառաւ. խիստ հետաքրքրական վայր մըն է նաեւ մանաւանդ այն պատճառով, որ այս առարկաները երեւան կը հանեն մէկ կողմէն Ուրարտուի եւ Սկիւթացիներու, միւս կողմէն Ուրարտուի եւ Ասորեստանի, Պարսկաստանի, Փոքր Ասիոյ զանազան երկիրներուն ու միջերկրականեան աշխարհին միջեւ գոյութիւն ունեցող սերտ յարաբերութիւնները :

Թէյշ – Բայինիի ամրոցը կը բարձրանայ քարքարոտ բլուրի մը վրայ Արարատեան շրջանին մէջ (որ իր անունը առած է Ուրարտուէն) : Վայրը արդէն ծանօթ էր. 1939էն խորհրդային հնախօյզներու կատարած պեղումներուն շնորհիւ կարելի եղաւ նոյնացնել Կարմիր – Բլուրն ու Թէյշ – Բայինին : Արդարեւ, դրան մը կղպանքին վրայ փորագրուած սեպաձեւ արձանագրութիւն մը կ'ըսէ՝ «Թէյշ – Բայինի քաղաքը կը պատկանի Արկիշթիի որդի Րուսին :

Արկիշթի Թագաւորն էր, որ Ք. Ա. 8րդ դարու առաջին կիսուն վերակազմակերպեց Ուրարտուի պաշտպանութեան սիստեմը՝ ստեղծելով վարչական նոր կեդրոններ, ուր փոխադրուեցան լքուած նախկին կեդրոններուն գանձերը :

Թէյշ – Բայինի բաղկացած է զօրաւոր պարիսպներով շրջապատուած ամրոցէ մը, եւ ամրոցին հարաւ – արեւմուտքին զետեղուած մօտաւորապէս քառասուն հեքթար մակերես ունեցող քաղաքէ մը : Ամրոցին պարիսպները անկանոն գիծով կը հետեւին բլուրին շրջագծին, եւ իրենց ամբողջ երկայնքին ամրացուած են քառակուսի կամ քառաձեւ աշտարակներով :

Պարիսպներուն ներքին կողմը կազմուած է գրեթէ անտաշ, բայց պատէն ներս մեծ խնամքով մէկը միւսին կցուած հսկայ քարի կոյտերով : Ասոնց վրայ կը բարձրանան յօշուած յարդով խառնուած հում կղմինտրի վիմաշարքեր :

Պեղումները, որոնք ընդհատուեցան վերջին պատերազմին ատեն եւ որոնք պատերազմէն անմիջապէս վերջ վերսկսան Պ. Փիօթրովսքիի ղեկավարութեան տակ, ամրոցէն ներս երեւան հանած են ընդհանրապէս երեքէն չորս մեթր լայնք ունեցող բազմաթիւ երկար սրահներ : 1949էն գտնուած է մօտաւորապէս տասը մեթրի վրայ երեսուն մեթր երկայնք ունեցող մեծ սրահ մը, որուն յատակին կիսով թաղուած էնի եփած կաւէ մեծ կուժեր, որոնց մէջ կը պահուէին հատիկները, կարագը, խմիչքները : Այս կուժերէն ոմանց խորքին մէջ գտնուեցան բացառիկ հետաքրքրութիւն ներկայացնող առարկաներ, որոնք այնտեղ պահուած էին անկասկած՝ Սկիւթացիներուն կողմէ քաղաքին պաշարման ատեն : Շտեմարաններուն մէջ պահուած էին պրոնզեայ եւ երկաթեայ զէնքեր, զարդեղէններ, կերպասներ, եղջիւրէ եւ փայտէ շինուած առարկաներ : Արծաթեայ, պրոնզեայ եւ երկաթեայ ձիու կազմածներ գտնուեցան քաղաքին գրաւման ատեն սպաննուած ձիերու կմախքներուն վրայէն. գրաւում, որ վտահաբար այնքան անսպասելի ու արագ կերպով տեղի ունեցաւ, որ անակնկալի բերաւ բնակիչները :

Երեւան հանուած առարկաներէն մասնաւոր յիշատակութեան արժանի է Արկիշտի Թագաւորին պրոնզեայ սքանչելի սաղաւարտը, ձօնուած՝ Խալտ աստծուն : Այս սաղաւարտը զարդարուած է սրբազան ծառերով, եղջիւրաւոր վարսայարդարանք ունեցող թեւաւոր աստուածներով, այս բոլորը շրջապատուած՝ առիւծի գլուխ ունեցող օձերով : Ծոծրակը ծածկող մասին վրայ պատկերացուած են ուրարտական պատերազմական կառքեր եւ ձիաւորներ՝ ձեռքերնուն մէջ կլոր վահաններ բռնած : Յետագային գտնուեցաւ ուրիշ սաղաւարտ մըն ալ, որուն վրայ Արկիշտիի զաւկին՝ Սարտուր Թագաւորին մէկ արձանագրութիւնը կար, որ սաղաւարտը կը ձօնէր իր աստծուն (անկասկած այդ ժամանակուան սովորութիւնն էր) : Եւ վերջապէս, Սարտուր Թագաւորին պրոնզէ վահանը, զարդարուած՝ ցուլերով եւ առիւծներով. իսկ վահանին եզերքը՝ սեպաձեւ արձանագրութիւն մը (Ք. Ա. 8րդ դար) :

Արուեստագիտական արժէք ներկայացնող գտնուած առարկաներն էին՝ պրոնզեայ փորագրազարդ ըմպանակներ, մէկը միւսին մէջ զետեղուած 97 բաժակներ, որոնք հաւանաբար խրախճանքներու ատեն կը գործածուէին. այս բաժակներէն իւրաքանչիւրին կեդրոնը փորագրուած է Ուրարտացի Թագաւորի մը անունը. ոմանք կը կրեն նաեւ ծառի մը եւ առիւծի գլխու մը վրայ իշխող աշտարակի մը նկարը :

Գտնուած գլխաւոր առարկաներէն մէկը պատերազմի եւ փոթորիկի աստծուն պրոնզեայ արձանիկն է — Թէյշէպա — որուն անունով կոչուած է քաղաքը : Այս աստուածը իր ձեռքերուն մէջ կը բռնէ լախտ մը եւ պատերազմի կացին մը եւ ունի եղջիւրներով զարդարուած վարսայարդարանք մը : Կը տարուիմ այս վարսայարդարանքը նմանցնել Ներկալ աստծուն ունեցածին, որուն մէկ դիմաքանդակը գտնուեցաւ Ալասիա՝ Կիպրոսի մէջ : Ներկալի գլուխը ծածկուած է կոնաձեւ վարսայարդարանքով մը, որմէ դուրս կը ժայթքին ցուլի կոտոշներ (Ք. Ա. 12րդ դար) : Գլոտ Շէֆֆէր կը կարծէ թէ այս արձանիկը կը ներկայացնէ Կիպրոսի Ապողոնը, քաղաքին պաշտպան աստուածը, որ Յոյներու ժամանակ ալ ի պատուի էր՝ Րէճէֆ անուան տակ : Րաս – Շամրայի մէջ Գլոտ Շէֆֆէրի կատարած գիւտերը երեւան բերին, որ Րէշէֆ եղջիւրաւոր Աստուած մըն էր, արդասաւորութեան խորհրդանշանը, ինչպէս էր նոյնինքն Ապողոն : Ներկալ աստծուն յօրինուածքը տիպարական կերպով կիպրական է, բայց կ'արտաբերէ արեւելեան ու ի մասնաւորի սուրիական զօրաւոր ազդեցութիւն մը : Արդ, ահա Ուրարտուի մէջ ալ կը գտնենք եղջիւրաւոր Աստուծոյ մը արձանիկը՝ Ք. Ա. 8րդ կամ 7րդ դարէն մնացած :

Միջերկրականեան աշխարհի ու Փոքր Ասիոյ միջեւ գոյութիւն ունեցող ակնեբեւ յարաբերութիւնները պէ՞տք է ուրեմն տարածել մինչեւ Կովկաս ու Կովկասէն ալ անդին, մինչեւ Քուպանի տափաստանները : Որովհետեւ Թէյշէ – Բայինի, հին աշխարհի ծխնեակը ներկայացնող Կովկասի կարեւոր մէկ քառուղիին վրայ զետեղուած, շատ սերտ յարաբերութիւններ ունէր Սկիւթացիներուն հետ : Այս վերջինները, Սեւ Ծովի հիւսիս – արեւելեան կողմը գտնուող տափաստաններէն քշելով Սիմմէրները, հետեւեցան անոնց Կովկասի ընդմէջէն, հասան Ուրարտու, եւ իրենց ներթափանցումը հասցուցին մինչեւ Ասորեստան ու Լիդիա : Այս ներթափանցումը խաղաղ ձեւով կատարուած ըլլալ կը թուի Կովկասի մէջ, քանի որ ըստ վերջին տարիներուն երեւան հանուած փաստերուն, տեւած է երկու դար : Սկիւթացիները, Ք. Ա. վեցերորդ դարու ըսկիզբը Ուրարտուն աւերելէն առաջ, նախապէս բարեկամական յարաբերութիւններ ունէին այս Թագաւորութեան հետ : Անկէ ալ՝ իրարու վրայ ունեցած իրենց փոխադարձ ազդեցութիւնները : Ուրարտուէն է, (որ Սկիւթացիներուն կը հայթայթէր անոնց պէտք եղած մետաղները — պրոնզ եւ մանաւանդ երկաթ), որ Սկիւթացիներուն հասած է արծուառիւծի մոթիֆը, որ արեւելեան է : Բայց խաշնարած Սկիւթացիներուն մօտ առասպելական այս «մոթիֆ»ին երկար ականջները վերածուած են ոչխարի եղջիւրի : Արդ, Կարմիր Բլուրի մէջ գտնուած են արծուառիւծի երկու տիպարներն ալ — ականջաւոր արծուառիւծ եւ եղջիւրաւոր արծուառիւծ : Միւս կողմէ, եթէ Թէյշէի Բայինիի պարիսպներուն դուրսի կողմը գտնուած են մեծ թիւով սկիւթական պրոնզեայ նետի ծայրեր, ամրոցին զինարաններուն մէջ գտնուած են ուրարտական նետի ծայրերուն կողքին (երկաթէ եւ տերեւի ձեւով) նաեւ զուտ սկիւթական ձեւի նետի ծայրեր : Հետեւաբար, Ուրարտացիները կը գործածէին թէ այս եւ թէ այն ձեւի նետի ծայրեր :

Գտնուած իրերուն մէջ կը գտնուին Ասորեստանէն եկած կնիքներ եւ մարգրիտներ, եգիպտական մեհենագրերով ծածկուած հմայեակներ, միջերկրականեան ներշնչումով շինուած արծաթեայ օղեր : Գալով Պարսկաստանին, այս երկրին հետ Ուրարտացիներու ունեցած յարաբերութիւնները կը տեսնուին Թէյշէ Բայինիի եւ Ուրարտուի զանազան վայրերուն մէջ գտնուած պրոնզեայ գօտիներուն, ու Սաքքիզի (պարսկական Քիւրտիստան) գանձին մաս կազմող ոսկիէ գօտիին միջեւ գոյութիւն ունեցող նմանութենէն : Միւս կողմէ, այս ձեւի ոսկեայ գօտիներ մաս կը կազմեն Քուպանի սկիւթական քուրկաններու (դամբանաբլուր) մէջ գտնուած գանձերուն : Քէլէրմէսի մէջ գտնուած կացինի ոսկեայ կոթ մը զարդարուած է նմանօրինակ «մոթիֆ»ներով — առասպելական կենդանիներ, եղջիւրաւոր թեւաւոր առիւծներ, եւայլն : Եղջիւրաւոր առիւծը կը գտնենք նաեւ 1917ին Հասան – Ղալայի (Էրզրումի մօտերը) մէջ երեւան հանուած ոսկեայ մանեակի մը վրայ, որուն երկու ծայրերը զարդարուած են հմայիչ գեղեցկութիւն մը ունեցող թեւաւոր առիւծներու գլուխներով, եւ որոնք կը նմանցուին Ք. Ա. 5րդ եւ 4րդ դարու սկիւթական – աքեմենեան արուեստին :

Հին աշխարհը շատ աւելի կապուած էր ուրեմն, ժողովուրդներուն միջեւ գոյութիւն ունեցող յարաբերութիւնները անհունօրէն աւելի սերտ էին քան ինչ որ կը կարծուէր ցարդ : Ասոնցմէ ոմանք — ինչպէս օրինակ Ասորեստանը — առաջինները եղան մեզի յայտնուող : Բայց այժմ Հայաստանի մէջ խորհրդային հնախոյզներու կողմէ կատարուած գիւտերը մեր աչքերուն առջեւ կը բանան նոր քաղաքակրթութեան մը գոյութիւնը, որ իր դրոշմը դրաւ պատմութեան վրայ, ոչ միայն արուեստագիտական կատարելութեան իր աստիճանով, որուն հասած էր կորստեան մատնուելէ առաջ, այլ նաեւ հաշտարարի այն դերով, զոր խաղցաւ ոմանք Ռուսիոյ հարաւը եւ ուրիշներ արեւելեան Ասիոյ մէջ ծնունդ առած զանազան քաղաքակրթութիւններու միջեւ :

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Կիրակի, Փետրուար 15, Ալֆորվիլի Հայ Մարզականը իր դաշտին վրայ հանդիպում ունեցաւ «Վոլթէրի» խումբին հետ :

Հակառակ մշուշոտ օդին, մարզասէրներ լեցուեր էին դաշտը :

Մեր պահեստի խումբին պարտուելէն վերջ (1 – 0), առաջին խումբի մրցումը սկսաւ : Հազիւ քառորդ ժամ անց, աջ յառաջապահի լաւ խաղարկութեան շնորհիւ, Քիւփէլեան կէտ մը նշանակեց : «Վոլթեր» ձիգ չխնայեց հաւասարելու համար, սակայն չյաջողեցաւ :

Երկրորդ մասին, մեր խումբը աւելի զօրաւոր խաղ մը ցուցադրեց, բայց դժբախտաբար չկրցաւ կէտ մը նշանակել եւ խաղը վերջացաւ մեր յաղթանակով (1–0) :

Մեր մարզիկները, այս անգամ ալ, լաւ խաղացին. մանաւանդ՝ Քիւփէլեան, Աշուկեան, Ֆերնանտէզ եւ Պէս :

Յաջորդ կիրակի, մեր դաշտին վրայ, հանդիպում ունինք «Մալաքոֆ»ին դէմ :

ՍԵՐԳՕ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (354)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԻԸ.

ԵՐԵՒԵԼԻ ՔԻԹԸ

— Յետոյ դարձեալ կը գնա՞ն ամարանոց :

— Ի հարկէ : Այդ տօթերում քաղաքի մէջ «սահարները» չեն կարող մնալ :

— Իսկ դուք կարո՞ղ էք մնալ :

— Մենք սովորել ենք : Նրանք խօ մեզ նման չեն : — Դուք կը գա՞ք քարոզ լսելու, խօսքը փոխեց նա.— ասում են լաւ քարոզ կը լինի : Տ... «սահաբը» պէտք է խօսի դաւափոխութեան վրայ, եւ պէտք է ապացուցանէ, որ հեթանոս Հայերը ի զուր են հաւատում, որ գինին ու հացը Յիսուս Քրիստոսի մարմինն ու արիւնն են դառնում

Ես ոչինչ չպատասխանեցի ու հեռացայ : Նա մինչեւ անգամ վիրաւորուեցաւ իմ անտարբերութիւնից, թէ ինչու ես չկանգնեցի բազարի մէջտեղում եւ ամբողջ ժամերով չվիճեցի նրա հետ դաւափոխութեան վրայ :

Ես գնեցի ինչ որ պէտք էր ինձ, եւ վերադարձայ պանդոկը :

Ասլանը եւ Ջալլադը ամբողջ օրը չերեւացին : Երեկոյեան, մեր սենեակում միայնակ նստած, սպասում էի նրանց : Մի կողմում վառւում էր աղիւսի վրայ կպցրած ճրագուի մոմը եւ տարածում էր մռայլ լուսաւորութիւն : Պանդոկում բոլոր վաճառականների կրպակները կողպուած էին, եւ ամէն գործողութիւն դադարած էր : Տիրում էր խորին, թախծալի լռութիւն : Մի քանի ճանապարհորդներ, մեր կից սենեակների դռների առջեւ նստած, ընթրիք էին անում :

Ոմանք դռների առջեւ քնած էին : Ներսում տօթը հեղձուցիչ էր : Ես նայում էի վառվող մոմի վրայ : Անթիւ միջատներ, փոքրիկ, նախշուն թիթեռներ, սուլելով, սաւառնելով, պտըտում էին մոմի շուրջը : Լոյսը հրապուրում էր նրանց : Լոյսը ուրախացնում էր նրանց : Լոյսի հետ խաղ էին անում, եւ լոյսի մօտ ընկնում էին... Լուսաւորութեան խեղճ զոհեր ...

Ասլանը եւ Ջալլադը վերադարձան խիստ ուշ : Մեծ եղաւ իմ ապշութիւնը, երբ տեսայ Ջալլադին ոտքից գլուխ կերպարանափոխուած : Նա այժմ եւրոպական հագուստ էր հագած : Որքան պատկառելի էր երեւում նա այդ հագուստի մէջ, որքան պատշաճաւոր էր նրան այդ հագուստը : Երեւում էր, որ նա մանկութիւնից սնուել, մեծացել էր այդ հագուստով :

Նա ժպտալով ողջունեց ինձ եւ հարցրեց.

— Զե՞ս զարմանում :

— Զարմանում եմ, — պատասխանեցի ես, վերկացայ իմ նստած տեղից, բռնեցի նրա ձեռքը :

Ասլանը գլխարկը մի կողմ ձգեց եւ լուռ նստեց օթոցի վրայ : Իսկ Ջալլադը սկսեց շտապով հաւաքել իր իրեղէնները : Սենեակի դրանը սպասում էր մի ծառայ : Նա ներս մտաւ, վեր առեց նրա խուրջինը եւ հեռացաւ :

— Դու գնո՞ւմ ես, — անհանգիստ կերպով հարցրի նրանից :

— Ոչ, ես չեմ գնում, — քաղցրութեամբ պատասխանեց նա եւ, մօտենալով, ձեռքը դրեց իմ ուսի վրայ : — Ես այդ քաղաքում պէտք է մնամ : Եւ այդ պատճառով, հարկաւոր եղաւ իմ իրեղէնները տեղափոխել իմ նոր վարձած կացարանը :

— Այսուամենայնիւ, մենք պէտք է բաժանուենք միմեանցից : —

— Այո, պէտք է բաժանուենք ...

Նրա ձայնը դողաց :

Վերջին օրերում ես այն աստիճան ըսկսել էի սիրել, եւ յարգել այդ ազնիւ երիտասարդին, որ, կարծես, մի բան կտրուեցաւ իմ սրտից, երբ լսեցի, որ բաժանուելու ենք միմեանցից, եւ, գուցէ, այլ եւս չէինք տեսնի միմեանց : Ես սկըսեցի աղաչել նրան.

— Գոնէ այս գիշեր մնացէք մեզ մօտ :

— Մեծ ուրախութեամբ կը մնայի, եթէ կարելի լինէր ...

Յետոյ խօսքը փոխեց.

— Բայց դուք էլ երկար չէք մնալու այստեղ :

Ասլանը, որ լուռ դիտում էր մեր սիրտերի զեղմունքը, աւելի տխրացրեց ինձ, ասելով.

— Մի քանի ժամից յետոյ մենք պէտք է թողնենք այդ քաղաքը :

— Գիշերո՞վ :

Ի՞նչ էր պատահել, ի՞նչ հարկ կար այդպէս շտապելու : Նրանք ինձ ոչինչ չասացին : Միայն նկատում էի, որ Ասլանը նոյնպէս մի առանձին թախծութեան մէջ էր գտնւում : Երեւի, սիրելի ընկերից բաժանուիլը նրան եւս տանջում էր :

Հասաւ բաժանման ծանր րոպէն : Ջալլադը մօտեցաւ նախ Ասլանին, գրկեց նրան : Ոչինչ չխօսեցին, ոչինչ չասացին միմեանց : Երկար, լուռ գրկախառնութեան մէջ էին գտնւում նրանք : Մէկի գլուխը դրած էր միւսի ուսի վրայ : Մէկի ձեռքերը փաթաթուած էին միւսի պարանոցին : Չէին խօսում, բայց լռութեամբ շատ բան էին ասում միմեանց :

(Շար.) ՐԱՖՖԻ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի մեծ պատրաստութեամբ Գոմոնի մէջ, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէին, նախաձեռնութեամբ «Զաւարեան» ենթակոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. «Յառաջ», «Վարանդեան», «Իշխան», խումբերու։ Գոմոնի Նոր Սերունդի «Քրիստափոր» խումբին։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 21, ՇԱԲԱԹ, ԺԱՄԸ 21էն ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. ՅԱՐ. ԱՂԱՅԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. ԱՍ. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

ԽՕՍՆԱԿ ԸՆԿ. ՍԵՐԺ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

×

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէն կազմակերպած է ընկերահա–մակրական խնջոյք (դինեճօն) մը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին «Անհա–րոնեան» սրահին մէջ։ Հովանաւորութեա մբ Շրջ. Կոմիտէի։

ՍԷՆ ԼՈՒԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ակնունի ենթակոմիտէին, հովանաւորութեամբ Շրջ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի Սիամանթօ խումբին, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 22ին, Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ կից սրահը։ Մուտքը ազատ է

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Հովանաւորութեամբ ՏԻԿ. Ա. ՓԱՇԱ ՆՈՒ ՊԱՐԻ եւ ԿՈՄՍ Տ'ԱՐՍՔՕԹԻ

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 22ԻՆ, ԺԱՄԸ 17էն ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

HOTEL GEORGE V

Միջազգային «Աթրաքսիոններ» անակնկալներ, ձրի «գօթիյօն»

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՊԻՒՖԷ ԵՒ ՊԱՌ ՆԱԽՈՐԴ ՏԱՐՈՒԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ

Այրի Տիկին Խնկենի Աւետիքեան եւ զաւակները՝ Անահիտ եւ Լեւոն, Լեւոն եւ Յովհաննէս Աւետիքեան ընտանիքները եւ զաւակները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ հօրեղբօր՝

ՎԱՀԱՆ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆԻ

մահը որ տեղի ունեցաւ 18 Փետրուար, 1959։

Յուղարկաւորութիւնը այսօր Շաբաթ առաւօտ, ժամը 9ին Կաղէռի եկեղեցիին մէջ։

Տէր եւ Տիկին Տրդատ Նշանեան, Պեր–ճուհի Խանցեան (Ամերիկա), խոր կսկի–ծով կը ծանուցանեն դառնաղէտ մահը ի–րենց եղբօր եւ տալրոջ՝

ՌՈՒԲԷՆ ՆՇԱՆԵԱՆԻ

որ տեղի ունեցաւ 19 Փետրուար, հինգ–շաբթի Թընօնի հիւանդանոցին մէջ, յետ երկարատեւ հիւանդութեան։

Յուղարկաւորութեան տխուր արարո–ղութիւնը տեղի պիտի ունենայ այսօր Շա–բաթ, ժամը 16·30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, 15 Րիւժան Կու–ժօն։

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել։

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Թէյասեղան ի պատիւ

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆԻ

Նոր լոյս ընծայած իր «Արծիւները Ա–նապատին մէջ» վէպին առթիւ։

Այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Քաֆէի սը–րահին մէջ (մէթրօ Քաֆէ)։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի եկեղեցւոյ Կրթ. յանձնաժողո–վը շնորհակալութեամբ ստացած է հինգ հազար ֆրանք Պ. Գրիգոր Հայթայեանէ, Լեւոն Մոզեանի մահուան քառասունքին առթիւ։

×

Մարսէյլէն ընկեր Խաչիկ Մխիթարեան իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմի–տէին, Քրիստափոր ենթակոմիտէին եւ բոլոր ընկերներուն ու ամէն անոնց որոնք իր հօրը մահուան առթիւ իրենց ցաւակ–ցութիւնները յայտնած էին։

Այս առթիւ երեք հազար ֆրանք կը նը–ւիրէ Մշակոյթի Տան։ (Ստանալ «Յառա–ջ»էն) եւ երեք հազար ֆր. «Յառաջ»ին։

ԲԱՑՈՒՄ

Հայ Աւետարանական Մկրտչական եկե–ղեցւոյ առաջին ժողովարանի։

6 Փլաս տը լա Ռոթոնտ, Սէն Ժերմ,

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին։

Պիտի խօսի Վ. Յ. ՀԵԼՎԱՃԵԱՆ։

Տեղւոյն հովիւը։

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
17, Rue Bleue. 17 — PARIS (9e)

ՄԵԾ ԵՒ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սե–րունդի «Սիամանթօ» խումբին կողմէ։

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, «Պէրիէ Միյէ»ի շքեղ սրահներուն մէջ։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

Պիտի ըլլան երգեր, մեներգներ, խըմ–բերգներ, ժողովրդային խմբական պա–րեր եւ ուրիշ շարք մը հաճելի եւ սիրուն անակնկալներ։

ԸՆՏԻՐ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ

ՄԱՍԷԼ ԼՈՒՎԻՐԷ

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԱՐԾԻՒ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետր. 21, Շաբաթ գիշեր, մինչեւ լոյս, Ալհամպրայի շքեղ սրահին մէջ։

Մասնակցութեամբ ծանօթ ղեկավար ՔԼՈՏ ՊԷՍԷի, իր մեծ նուագախումբով։ Ռատիօ Մոնթէ Քարլոյի եւ Անիմաթէօր ԷՏՄՈՈՆ ԹԱՅԷի։

Աթրաքսիոն, անակնկալներ եւ գօթիյօն խնամուած պիւֆէ։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ՝ «Արամ» խումբը, այս Կիրակի առաւօտեան ժամը 9·30ին։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը ստի–պողական է։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէն իր կազմով։

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30–ին, Քաֆէ Լիոնի վերնայարկը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներուն ներկա–յութիւնը պարտաւորիչ է։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի «Քը–րիստափոր» խումբի ընկերները այս ե–րեքշաբթի, ժամը 21ին, 17 Րիւ Պլէօ։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ռււ. Ռուբէն խումբի ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Մշակոյթի Տան մէջ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի վարչութիւնը շը–նորհակալութեամբ ստացաւ երկու հազար ֆրանք Տիկին Մարթա Խաչատուրեանէ, իր ամուսնոյն Պ. Գրիգորի գործողու–թենէն ազատուելուն առթիւ։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 22 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
DIMANCHE 22 FÉVRIER 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8327 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4228

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՂԵԿԱՎԱՐԵԱԼ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան Կեդրոնական Կոմիտէի առաջին քարտուղար Ս. Հ. Թովմասեան Յունուար ութին՝ խորհրդահայ գրողներու չորրորդ համագումարի վերջաւորութեան՝ երկար ճառ մը խօսելով, պարզած է իր տեսակէտները գրականութեան մասին :

Իսկական դաստիարակութիւն մը՝ ուղղութիւն տալու համար Հայաստանի գրողներուն թէ ի՛նչպէս եւ ի՛նչ նիւթերու մասին պէտք է գրեն :

Համայնավար կուսակցութիւնը իր երկաթեայ թաթերուն մէջ առած է աշխարհի մէկ վեցերորդ մասը :

Երկու հարիւր միլիոն մարդիկ քառասուն տարիէ ի վեր «սոցիալիզմ կառուցանելու» աժմանակիր աշխատանքին են դատապարտուած : Եւ սակայն կառուցումը կ՚ուշանայ՝ հակառակ բռնատիրական բոլոր մեթոտներուն :

Բոլշեւիկեան փարչաձեւին տակ գրողներն ու արուեստագէտները առանձնաշնորհեալ դասակարգին կը պատկանին : Համայնավարութիւնը մտաւորականներու գրաւոր ու բանաւոր քարոզութեանց կը կարօտի՝ իր դիրքն ամրապնդելու համար :

«Ղեկավարեալ գրականութիւն» է որ պէտք է մշակեն անոնք, «ձեւով ազգային, բովանդակութեամբ սոցիալիստական» :

«Սովետահայ գրականութիւնն արտացոլում է հայ ժողովրդի պայքարը կոմունիստական հասարակութեան կառուցման համար՝ Խորհրդ. Միութեան ժողովուրդների միասնական ընտանիքում : Նրա լաւագոյն երկերը այդ պայքարի հայելին են», կ՚ըսէ Թովմասեան :

Կոմկուսի քարտուղարը յայտնելէ յետոյ թէ աւելի քան հարիւր գրքեր հայերէնէ ռուսերէնի են թարգմանուած, կ՚աւելցնէ, որ Հայաստանի մէջ լոյս կը տեսնեն «գեղարուեստական երկեր՝ ռուսական, ատրբեջանական, քրտական լեզուներով» :

Քիւրտերը բացառիկ դիրք մը կը գրաւեն Հայաստանի մէջ, ուր ստեղծուած են «քրտական կուլտուրական օջախներ» :

Խորհրդային իշխանութիւնը լայնօրէն կ՚օգտագործէ Երեւանի ձայնասփիւռը՝ քիւրտերէն լեզուով քարոզութիւններ ընելու համար Մերձաւոր Արեւելքի քիւրտ բնակչութեան մէջ :

Հայաստանի մայրաքաղաքին մէջ լոյս կը տեսնեն քիւրտերէն թերթեր եւ գիրքեր : Ի սփիւռս աշխարհի ցրուած Քիւրտերը Մոսկուայէն կ՚ակնկալեն իրենց անկախութիւնը :

Ըստ Թովմասեանի, խորհրդ. գրականութիւնը կոչուած է գեղարուեստական վառ պատկերներու միջոցով «ճշմարտացիօրէն արտացոլելու կոմունիստական շինարարութեան յարաճուն վերելքը» :

Սակայն դժգոհ է հայ գրողներէն, որոնք խորհրդ. գրականութեան «մեծ դպրոցէն» անցնելէ եւ «առաջաւոր ռեվոլիւցիոն գրականութեան հարուստ աւանդներու վրայ» սնուելէ եւ աճելէ վերջ՝ տակաւին «մեր դարաշրջանին արժանի լիարժէք գործեր քիչ են ստեղծում» : Թոյլ կերպով կը պատկերացնեն «սովետական մարդկանց, առանձնապէս բանուոր դասակարգի կեանքը, նրա հերոսական առօրեան» :

Կոմկուսի քարտուղարը կը պահանջէ, որ հայ գրողները «ստեղծագործօրէն» իւրացնեն մարքսիզմ–լենինիզմը, առանց որուն կարելի չէ լաւ ճանչնալ կեանքը եւ բազմակողմանիօրէն ըմբռնել եւ իմաստաւորել «գիտութեան, տեխնիկայի, արտադրութեան, կուլտուրայի նուաճումները» :

Ղեկավարեալ գրականութիւն՝ հիմնուած «մարքսիզմ – լենինիզմ»ի վրայ : Ա՛յս է որ կը պահանջուի խորհրդահայ գրողէն :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԸ 6 ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐ ԵՒՍ ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿԵՑ

Մարոքեան Կարմիր Մահիկի կեդրոնատեղիի մը մէջ, Ուժտա, միջազգային Կարմիր Խաչի ներկայացուցիչներուն յանձնուեցան ֆրանսացի վեց զինուորներ, որոնք Ալժերիոյ Ազատագր. Ճակատին ձեռքը գերի ինկած էին : Յանձնումի արարողութիւնը շատ կարճ տեւեց :

Ժընեւի միջազգային Կարմիր Խաչի ներկայացուցիչ Կայեառ կարճ ճառ մը խօսեցաւ, շնորհակալութիւն յայտնելով Մարոքի իշխանութեանց եւ Կարմիր Մահիկին, որմէ ետք զինուորները հրաւիրեց իրեն հետեւիլ : Անկատի օդակայանը մասնաւոր օդանաւ մը ղացած էր Փարիզէն, գերիները Ֆրանսա բերելու համար : Զինուորներու ընտանիքներուն լուր տրուած էր :

Երբ վեց զինուորները Անկատի օդակայանը կ՚ուղղուէին, հարիւրեակ մը Ալժերիացիներ աղաղակեցին. «Պէն Պէլան ազատեցէք» :

Ազատագր. Ճակատին համաձայն, այս զինուորները Ծնունդին ազատ պիտի արձակուէին, սակայն կարգ մը դէպքեր պատահած են, որոշումին գործադրութիւնը ուշացնելով :

Միւս կողմէ, յայտարարուած էր թէ եօթը զինուորներ ազատ պիտի արձակուէին : Վեց Ֆրանսացիներն ալ աւելցուցին թէ իրենց հետ Ալժերիացի մը կար եւ մինչեւ վերջը միասին էին : Միասին ազատ պիտի արձակուէին : Բայց, վերջին պահուն հեռացուցած են զայն եւ միայն Ֆրանսացիները ազատ արձակած : Հարց է, թէ ի՞նչ եղած է ալժերիացի զինուորը :

Ֆրանսացիները գերի ինկած էին տարի մը առաջ : Այնուհետեւ՝ ոչ մէկ լուր : Վերջերս միայն Ֆրանսական իշխանութիւններն ու զինուորներու ընտանիքները միջազգային Կարմիր Խաչի միջոցաւ իմացան թէ ողջ են անոնք եւ պիտի վերադառնան : Արդարեւ, Պատերազմական Նախարարութեան կողմէ Մարոք ղրկուած օդանաւը Վիլլագուպլէ եկաւ, վեց զինուորները բերելով :

Շրջապատուած բազմաթիւ լրագրողներէ եւ լուսանկարիչներէ, զինուորները օդանաւէն իջնելով առաջնորդուեցան օդակայանի պառը, ուր պատասխանեցին կարգ մը հարցումներու :

Ուրախութիւն յայտնելէ ետք՝ թէ վերջապէս վերադարձան Փարիզ, ըսին թէ կը պահուէին տան մը մէջ, հաւանաբար Ալժերիա – Մարոք սահմանին մօտ. չկրցան ճշդել իրենց գտնուած վայրը :

— Դուրս չէինք ելլեր, ըսին անոնք : Ոչ մէկ աշխատանք տրուած էր մեզի. ժամանակը կ՚անցընէինք թղթախաղով : Մեզի նեղութիւն չտուին : Պարզապէս ըսին. «երբ ձեր տունը վերադառնաք, իրականութիւնը պիտի ըսէք» :

Գերի ինկալէ յետոյ, ժամանակ մը մնացած են անտառներու մէջ, վերջնիշեալ տունը փոխադրուելէ առաջ : Վեց զինուորները աւելցուցին թէ տեղացի ժողովուրդին հետ ոչ մէկ յարաբերութիւն ունէին :

Լրագրողներու հարցումներուն պատասխանելէ յետոյ, զինուորները առաջնորդուեցան Վալ – տը – Կրասի հիւանդանոցը, ուր անցուցին գիշերը :

ՊԵՐԼԻՆԻ ՀԱՐՑԸ

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՄԵՐԺԷ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՅՈՒՇԱԳԻՐԸ

Մոսկուայի ձայնասփիւռը յայտարարեց ուրբաթ օր որ արեւմտեաններու պատասխանը շինարար ոչ մէկ թելադրանք կը բերէ եղած հարցերուն համար :

Ձայնասփիւռը շեշտեց թէ նոր «ոչ» մըն է արեւմտեաններու կողմէ եւ աւելցուց. — Դժուար է երեւակայել թէ արեւմտեանները ինչ ձեւով կ՚ուզեն որեւէ համաձայնութեան գալ Խ. Միութեան հետ : Իրենց պատասխանին մէջ, ոչ մէկ բան կայ որ կարենայ դիւրացնել Պերլինի կամ Գերմանիոյ հարցերուն լուծումը :

Անգլերէն լեզուով ձայնասփռումի ժամանակ Մոսկուայի խօսնակը ըսաւ թէ « Յունուար տասնի խորհրդային յուշագրին պատասխանը վերջապէս եկաւ, բայց իրականին մէջ պատասխան մը չէ որովհետեւ լեռը մուկ մը ծնաւ ... :

Անդրադառնալով այն կէտին թէ արեւմուտքը վճռապէս մերժած է խորհրդային առաջարկները Պերլինի մասին, Մոսկուայի ռատիօն, միշտ անգլերէն, աւելցուց. — Ներկայիս Գերմանիոյ հետ հաշտութեան դաշնագիր մը ստորագրելու հարցն ալ ջուրը ինկաւ : Ուաշինկթընի մէջ կ՚ըսեն թէ արեւմուտքը կ՚ուզէ համաձայնութեան գալ Խ. Միութեան հետ : Բայց այն ժամանակէն ի վեր որ Միացեալ Նահանգներու պաշտօնական անձնաւորութիւնները կը կարծեն որ իրենց անփոփոխ «ոչ»ը խելօք հիմ մըն է, դժուար է երեւակայել թէ ինչ ձեւով պիտի գոյանայ այդ համաձայնութիւնը :

Կարելի չէ չմտածել թէ Ուաշինկթըն լրջօրէն շահագրգռուած է համաձայնութեամբ մը : Կը թուի թէ կը նախընտրէ շարունակել պաղ պատերազմը ընկերվարական աշխարհին դէմ :

Որեւէ ակնարկութիւն չէ եղած արեւմտեաններու յուշագրին այն մասին որ կը վերաբերի Գերմանիոյ, Արեւմուտքը առաջարկած էր որ Գերմանացիները մասնակցին արտաքին նախարարներու ժողովին խորհրդակցական ձայնով :

× Արեւմտեան շրջանակները կը կարծեն թէ Մոսկուայի ձայնասփիւռին յայտարարութիւնները չեն նշանակեր անպայման որ Խ. Միութիւնը պիտի մերժէ եղած առաջարկները, մանաւանդ ժողովի առաջարկը :

× Սահմանադրական Խորհուրդը կազմուեցաւ հետեւեալ ձեւով .— Ի պաշտօնէ անդամներ՝ Վէնսան Օրիոլ եւ Ռընէ Քոթի : Հանրապետութեան Նախագահին կողմէ նշանակուած անդամներ՝ Մորիս Փաթէն, Լէոն Նոէլ եւ Ժորժ Փոմփիտու : Ծերակոյտի Նախագահին կողմէ նշանակուած անդամներ՝ Տէլէփին, Լը Գոք տը Քերլան եւ Ժիլպէր Ժիւլ : Ազգ. Ժողովի Նախագահին կողմէ նշանակուած անդամներ՝ Շաթրնէ, Վալէրի – Ռատօ եւ Միշար – Փէլիսիէ :

Հանրապետութեան Նախագահին կողմէ Սահմանադրական Խորհուրդի նախագահ նշանակուեցաւ Լէոն Նոէլ :

Սահմանադրական առժամեայ Խորհուրդը լուծուեցաւ :

× Պելկրատի կառավարութեան բանբերներէն մէկը յայտարարեց թէ Ազատագր. Ճակատի պատկանող խումբ մը ծանր վիրաւորներ Եուկոսլաւիա կը սպասուին, խնամուելու համար : Ուրիշ վիրաւորներ պիտի փոխադրուին այլ երկիրներ՝ եուկոսլաւ նաւերով : Բանբերը ճշդեց թէ այս քայլը առնուած է Եուկոսլաւիոյ Կարմիր Խաչին եւ ոչ թէ կառավարութեան կողմէ :

ՓՇԱՏԵՆԻ

Փշատենի, շուրջդ գարուն,
Կանաչութի՜ւն, կանաչութի՜ւն,
Բայց դու այնպէս ներմակել ես,
Կարծես գլխիդ իջել է ձիւն :
Ա՜խ, քնքուշս, ա՜խ, անուշս
Ծնուած օրից աշխարհը մեր
Դեռ չի տեսել, որ մի տարում
Մարդ ունենայ երկու ձմեռ,
Եւ այնքան վառ, կենսավարար,
Այնքան չքնաղ, ուրախ լինի,
Ինչպէս դու ես, խոնարհ ու հեզ,
Իմ բուրաւէտ փշատենի :

ՍԱՐՄԷՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԵՀՐԱՆԻ կառավարական թերթը «Ֆարման» կը գրէ .— Եթէ Խ. Միութիւնը Պարսկաստանի հանդէպ իր որդեգրած քաղաքականութեան վրայ մնայ, Թեհրանի կառավարութիւնը կրնայ դիւանագիտական իր յարաբերութիւնները խզել Մոսկուայի հետ :

ԿԻՊՐՈՍԻ Թուրք ուսանողները Նիկոսիոյ Թրքական թաղին մէջ ցոյց մը ըրին, բողոքելու համար Լոնտոնի համաձայնութեան դէմ, բայց Թուրք պատասխանատուներու թելադրութեամբ ցրուեցան : Թուրքերը պաստառներ կը կրէին, որոնց վրայ գրուած էր. «Կարմիր վարդապետ մը նախագահ չենք ուզեր», «Պատրաստ ենք թափելու մեր արեան վերջին կաթիլը՝ ազատութեան համար», «Ոճրագործներու հետ չենք ուզեր ապրիլ», «Մենտերէս, տոլարի համար ծախուած ես» : Միւս կողմէ, Տոքթ. Քիւչիւք յայտարարեց թէ Կիպրոսի Հանրապետութիւնը պիտի յարի Ատլանտեան Ուխտին եւ Բրիտանական Հասարակապետութեան մէջ պիտի մնայ :

ԹԻԹՕ եւ կինը Եգիպտոսի մէջ դիմաւորուեցան Նասրի կողմէ : Այս այցելութեան առթիւ եգիպտական մամուլը ողջունեց Թիթօն իբրեւ «Ախոյեաններէն մէկը չէզոքութեան» որ «յոյս մը կը ներկայացնէ խաղաղութեան եւ բարօրութեան» :

ՊԵԼԱ ՔՕՎԱՔՍ նախկին անդամ Հունգարիոյ կառավարութեան (Նաճիի) երկու տարուան լռութենէ մը ետք Մաքեար Նէմզեթի *մէջ մեղայական մը ստորագրած է ուր կը շեշտէ իր հաւատքը Քատարի կառավարութեան հանդէպ :*

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Նախարարաց Խորհուրդը բացառիկ ժողով մը գումարած էր ուրբաթ օր մասնաւորաբար զբաղելու համար ալժերիական հարցերով : Ներկայ էին Տըպրէ եւ ամբողջ դահլիճը, ինչպէս նաեւ կառավարութեան ընդհ. պատուիրակը Ալժերիոյ մէջ՝ Տըլուվրիէ, սպայակոյտի պետը՝ Զօր. Էլի եւ Վերաին Ազգ. Ապահովութեան տնօրէնը :

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՑՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

“ԵՐԳՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ”

Հեղինակ՝ ՃՈՐՃ ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ

Պէյրութ, 1958, «Համազգային»ի տպ.

———o———

Երբ Ճորճ Մարտիկեանի «Երգն Ամերիկայի» հատորը սկսայ կարդալ, առաջին մտածումս եղաւ անդրադառնալ Հայ ժողովուրդին ստեղծագործ եւ շինարար յատկանիշներուն, զոր՝ մեղմէ աւելի օտարները մատնանշած են յաճախ, երբ խօսիլ ուզած են մեր արժանիքներուն մասին: Միայն մէկ վկայութիւն պիտի յիշեմ հոս, Վալերի Բրուսովէն, այն որ մեր բանաստեղծութեան մասին այնքան գովեստով ու արդարացի կ'արտայայտուի եւ ամէն մէկ Հայու հպարտութիւնը կը գգուէ.—

«Հայաստանի ուսումնասիրութեան մէջ ես գտել եմ վեհագոյն հոգեւոր ուրախութիւնների մի անսպառ աղբիւր, իբրեւ պատմագէտ, իբրեւ գիտութեան մարդ ես տեսել եմ Հայաստանի պատմութեան մէջ մի ամբողջ ինքնուրոյն աշխարհ, որի մէջ հազարաւոր ամենահետաքրքիր բարդ խնդիրներ գիտական հետաքրքրութիւն եւ գարթեցրել: Իսկ իբրեւ բանաստեղծ, իբրեւ գեղագէտ ես Հայաստանի բանաստեղծութեան մէջ տեսել եմ հենց գեղեցկութեան նոյնպիսի ինքնուրոյն աշխարհ, նոր, ինձ համար առաջներում անծանօթ մի տիեզերք, որի մէջ պարզում եւ փայլում են իսկական գեղարուեստական ստեղծագործութեան բարձր երկերը»(*):

Եթէ մեր մշակոյթի արժէքներուն մատնանշումը մեր ազգային նկարագրին ստեղծագործ յատկանիշը կը մատնանշէ, շինարար որակումը պիտի տամ բովանդակ հայ ժողովուրդին, ուր ալ գտնուին անոնք, որ ընտանեկան օճախ մը, տուն մը, բնակարան մը, տնտեսութիւն մը կանգնելու աշխատանքներուն մէջ եթէ չեն գերազանցեր ուրիշ ժողովուրդները, գէթ անոնց կը հաւասարին: Շինարար է հայ ժողովուրդը, որովհետեւ՝ երէկ հալածական, փայտաշէն խրճիթներու մէջ իր օրապահիկը կը շահէր իր ճակտին քրտինքով, այսօր՝ գիւղեր կանգնած է, երէկուան համեստ ու չքաւոր վիճակը այսօր վերածեր է տանելի պայմաններ ունեցող բնակարաններու, ամէն յարմարութիւններով օժտուած:

Ճորճ Մարտիկեանի հատորին ընթերցումը ուրեմն կ'ընդարձակէ մեր խորհրդածութիւններուն հորիզոնը: Անիկա պատմութիւնն է ամէն մէկ Հայու օտարութեան մէջ, շնորհիւ Հայուն նախաձեռնութեան ոգիին:

———

(*) Առնուած՝ Ա. Տէրպէրեանի Բելինսկի քննադատին նուիրուած ընդարձակ մէկ ուսումնասիրութենէն, էջ 562:

Խօսինք սակայն գրքին մասին:

Ինչո՞ւ համար «Երգն Ամերիկայի» խորագիրը, երբ Թիւրիմացութեամբ մը, «Երգն Հայաստանի» անունը կուտան բարեմիտներ: «Համազգային» հայ մշակութային ընկերակցութեան ժամանակակից գրականութեան մատենաշարին 6րդ հատորն է եւ հեղինակին ունեցած աշխատանքին ու հաւատքին կենդանի մէկ արտայայտութիւնն է, երկար տարիներ Ամերիկա ապրած եւ հետեւած ըլլալով այդ հաւաքականութեան իտէալներուն:

Հատորը կը սկսի հեղինակին պատանեկան եւ երիտասարդական յուշերով, ինչպէս հետաքրքրական կ'ըլլան նման յուշերը: Հեղինակը կ'որոշէ Ամերիկա մեկնիլ, որովհետեւ «սքանչելի մարդիկ էին այն Ամերիկացիները, որոնց հանդիպած է Հայաստանի եւ Թիֆլիսի մէջ, թէ որքան բարի, արդարամիտ, ազնիւ ու ազնուական մարդիկ էին անոնք»: (էջ 481)

1922ի Յունիս ամսուն յունական շոգենաւով մը կը մեկնի իր «երազներուն աշխարհը», ուր՝ առաջին օրերուն իսկ կը զգայ Արեւելքին ու Ամերիկային տարբերութիւնը կը զգայ որ բոլորովին նոր մարդկային էակ մըն է, աւելի բարձրահասակ, աւելի ուժեղ ու աւելի հպարտ, մէկ խօսքով՝ Ամերիկացի մը: Եւ ամէն անգամ, ամէն առթիւ այդ տարբերութիւնը բաղդատութեան երկու եզրեր կը նկատէ եւ խորհրդածութիւններու տեղի կուտայ:

Ճորճ Մարտիկեանի ինքնակենսագրութիւնը, ինքնակենսագրութիւնն է ուրեմն առհասարակ բոլոր անոնց, որոնք Ամերիկա կուգան, աշխատանքի կը լծուին, եւ սկսնակի բոլոր դժուարութիւնները եւ արկածախնդրութիւնները կ'ունենան, պատմուած շատ անգամ կատարեալ միամտութեամբ: Տարիներ ետքը, իրենք գիրենք կը նկատեն Ամերիկացի ու կ'ընտելանան «Երգն Ամերիկայի»:

Ինքնակենսագրութեան այդ էջերը համեմուած են նաեւ ուրիշներու կեանքին մանրամասնութիւններով: Այսպէս հոն կը յայտնուին Գուրգէն Մահարի, Վահան Ձերազ, երաժշտագէտ Փրոֆ. Գալֆայեան, Արմէն Պարտիզեան, Զօրավար Հայկ Շէքէրճեան, Տիրայր Վ. Մարգարեան, Տիկին Գայանէ Աղաբէգ Արզար, (ծանօթ Հայկ. Հանր. առաջին դեսպանուհին), Ալիշան, Լորտ Պայրըն, Հայր Հացունի եւայլն:

Հեղինակը կրնայ ըսել նաեւ.— Սքանչելի չէ՞: Հիմա կրնանք պոռալ մեր պատմութիւնը ամբողջ աշխարհին: Կրնանք ըսել թէ Ամերիկան այն երկիրն է, ուր Հայաստանէն եկած տղայ մը, աղքատ, անլեզու, տասնեւհինգ տարուան մէջ կը գնէ այն ճաշարանը, ուր ինք աշխատիլ սկսած է իբրեւ ամաններ լուացող մը: Կրնանք ամբողջ աշխարհին ըսել թէ ճշմարտութիւնը այս է: Ահա թէ Ամերիկան ինչ բան կարելի ըրած է:

Վեցերորդ գլուխին մէջ կը գտնենք առաջին վկայութիւնը ապագայ վարպետ խոհարարին, երբ արդէն ճաշարանի մը գլխերուան վերակացուն է: «Առանց համըն առնելու, կը գրէ, գիտէի թէ որքան աղ կամ համեմ դնելու էք Սթիուի մը մէջ: Կը սիրէի կասկարաներու վրայ տաք պահելու համար դրուած սաներու կերակուրներուն բոյրերը, եւ կը սիրէի առնել զանազան նիւթեր անոնցմով նոր կերակուր մը պատրաստելու, որ ոչ միայն ախորժելի պիտի ըլլար յաճախորդներուն, այլ եւ անոնց պիտի տար լաւ սնունդ, ուժ, կարողութիւն եւ կորով: Այնքան ճարտար կերպով կրնայի գործածել կերակուրի գործիքները՝ որքան նկարիչ մը կը գործածէ իր վրձինն ու պաստառը եւ կամ արձանագործ մը՝ իր մուրճն ու դուրը:» էջ 106:

Ճակատագիրը որոշած էր որ խոհարար մը եւ լաւ մասնագէտ խոհարար մը ըլլար: Այդ նպատակին համար շատ կը ճամբորդէ, եւ կը ջանայ տեղւոյն վրայ ուսումնասիրել եւ կերակուրներու պատրաստութիւնը սորվիլ, օգտակար ըլլալու համար Ամերիկեան բանակին: ՃորճՄարտիկեանի կեանքին մէջ մեծ նշանակութիւն եւ ճակատագրական նշանակութիւն ունեցող դէպք մըն է Ամերիկեան քաղաքացի ըլլալը, որուն համար վեց տարիներ ապրած ու աշխատած էր Ամերիկայի մէջ: «Անզօրր էի ներքնապէս, կը խորհրդածէ, եւ երջանիկ, աւելի քան երջանիկ: Այժմ իմ քայլերը մաս կը կազմէին Ամերիկայի Երգին: Իմ քայլերը, իմ սրտին բաբախումները՝ որքան ապրէի: Որովհետեւ բարեկամութիւն եւ անզօրրութիւն կը տիրէ այնտեղ, կը զգաս թէ տանդ մէջն ես»:

Արդեօք նման մտածումներ կրնա՞ն ունենալ ուրիշ Հայեր, որոնք ապրած են ու կ'ապրին օրինակի համար, Ֆրանսա, Անգլիա, Պելճիքա, Եգիպտոս, Լիբանան, Սուրիա, Իրան, Իրաք եւ այսպէս ուրիշ երկիրներու մէջ:

Ի՞նչ է տարբերութիւնը ուրեմն այն Հայուն որ Ամերիկացի է, եւ այն Հայուն՝ որ Ֆրանսացի է: Միայն Ճորճ Մարտիկեանի օրինակը չունիմ աչքիս առջեւ: Ուրիշ Ամերիկահայերու հետ ալ խօսած եմ, բոլորն ալ հպարտ են որ ամերիկեան քաղաքացի են:

Դիտելի պարագայ մը կայ սակայն, Ճորճ Մարտիկեան քիչ մը շատ կարեւորութեամբ եւ անտեղի կերպով կը սիրէ պատմել ընտանեկան դէպքեր, մանաւանդ անոնք որ իր անձին եւ ընտանիքին կը պատկանին: Ինչպէս օրինակ իր սրտին պատմութիւնը, Ամերիկուհի մը, որուն հետ իր ունեցած յարաբերութիւնները կը յաջողին խզել իր եղբայրն ու ընտանեկան պարագաները: Ճիշդ է որ «Երգն Ամերիկայի» հատորը հեղինակին ինքնակենսագրութիւնն է, բայց յաճախ անկարեւոր նիւթերով կը խճողուին շատ մը էջեր: Չեմ գիտեր թէ հատորին անգլերէն բնագիրը Ամերիկացի ընթերցողներուն կողմէ ինչպէս գիմաւորուած է: Բարեբախտաբար հեղինակը կրցած է այս յուշերը համեմել հետաքրքրական մանրավէպերով, միակ նպատակ ունենալով Հայաստանի մշակոյթի պատմութեան, հէքեաթներուն եւ երգերուն ներրոզը հիւսել, հայ ժողովուրդը Ամերիկայի քաղաքացիներուն ճանչցնել տալու համար, նոյնիսկ բատիոյի վրայէն հեռարձակելով:

Ճորճ Մարտիկեանի համար նոր կեանք մը կը սկսի, երբ կը կազմակերպուի Սան Ֆրանչիսքոյի Միացեալ Ազգերու խորհրդաժողովի Միջազգային Կազմակերպութիւնը: Տարունակութեանը մէջ կը գտնենք «Անտուն Հայերու Օգնող Ամերիկեան Կեդրոնական Կոմիտէն», որ ծանօթ է Անչա անունով, եւ որ չորս հազարի հասնող տարագիրներուն օգնութեան պիտի հասնի, զանոնք Ամերիկա փոխադրելով: Այս առթիւ կը հանդիպինք յուզիչ դէպքի մը: Մեծ մայրիկ մը, աշխարհի վրայ, իբրեւ միակ հարստութիւն, տասնըմէկ տարեկան աղջիկ մը եւ ինը տարեկան մանչ մը, երկու թոռնիկներ ունի: Ճորճ Մարտիկեան կ'ուզէ որդեգրել այս երկու որբերը: Մեծ մայրիկը չուզեր բաժնուիլ իր թոռնիկներէն: Ազնիւ եւ մարդկային վերաբերում մը կ'ունենան կազմակերպիչները: Թոռնիկներուն հետ ութսունամեայ մեծ մայրիկն ալ կը փոխադրեն Ամերիկա, ուր Ֆրէզնոյի մէջ, երեքը միասին առանձին տուն մը մէջ կ'ապրին:

Ուրիշ ազնիւ վերաբերում մը կը գտնենք նաեւ Գերմանիայէն եկող տարագիրներուն կողմէ իբրեւ երախտագիտութիւն: Ճորճ Մարտիկեան գործօղութեան կ'ենթարկուի եւ իր մէկ երիկամունքը կը հանեն: Խումբ մը տարագիրներ հիւանդանոց կ'այցելեն եւ բոլորն ալ կամաւոր կը ներկայանան, որպէս զի բժիշկը որեւէ մէկուն մէկ երիկամունքը հանէ եւ Ճորճ Մարտիկեանին պատուաստէ: Տարագիրներ, որոնք յօժարակամ իրենց կեանքը սիրով նուիրել կ'ուզէին իրենց բարերարին:

Նոյն երախտագիտական զգացումին համար է որ Ճորճ Մարտիկեան կը գրէ այս գիրքը: Կ'արժէ որ գրքի եզրակացութիւնը տանք, մեր յօդուածին ալ իբրեւ եզրակացութիւն: «Այն Ուահվիրաներուն համար, որոնք եկան ու շինեցին այս երկիրը, որ ուէ մարդկարենայ աշխատիլ խաղաղութեամբ եւ մեծցնել ու խնամել իր ընտանիքը առանց ատելութեան կամ վախի, եւ առանց քարերով լեցնելու իր գրպանը գիշերները քալելու ժամանակ: Այն սքանչելի մարդոց համար որոնք իրենց դպրոցներուն ու եկեղեցիներուն մէջ կենդանի պահեցին այս իտէալները: Այն քաջ հերոսներուն համար, որոնք կռուեցան ու մեռան պատերազմներու մէջ այդ իտէալներուն համար, այն է ազնուութիւն, բարութիւն եւ արդարամտութիւն, որ կը գտնուի բոլոր Ամերիկացիներու սիրտերուն մէջ: Այս բոլոր բաներուն համար էր որ գրեցի այս գիրքը»:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

Ի ՄԷՋ ԲԱԶՄԱՑ ԱՆԱԳԱՆՈՍԱՑ

(ՄԱՏԵՆԱԳՐԱԿԱՆ)

3.— Թրակացիէն ետքը՝ ահա Փիլոն, ճիշդ ինչպէս կը զուգադիպի իր մատենագրական կարգը եւս:

Երկու Փիլոն կայ մեր մատենագրութեան մէջ,— Փիլոն Եբրայեցի, Փիլոն Տիրակացի, (յունական մատենագրութեան մէջ բազմաթիւ են Փիլոնները):

Արդ, երբ Փիլոն ըսուի, Փիլոն Եբրայեցի կը հասկցուի, — միւսը հետաքրքրական դէմք մը չէ(*):

Ծնած է Աղեքսանդրիա, ազգաւ՝ Հրեայ, քահանայական տոհմէ, 30 թուականներուն՝ Քրիստոսէ առաջ: Այդ օրերուն՝ Հրեաները գրաւած էին Աղեքսանդրիոյ հինգ թաղերէն երկուքը, ատով հանդերձ հելլենական մշակոյթին մէջ թաթախուած էին ամէնքը: Եւ Փիլոն մեծցաւ ինչպէս հելլէն երիտասարդ մը: Պղատոնականութեան ներկայացուցիչ՝ կատարելապէս, կը համարուի Աղեքսանդրիոյ Պղատոնը, — ծանօթ նաեւ այլ պիտակով մը՝ Հրեայ Պղատոն: Կը թուի թէ այնքան համբաւ կը վայելէր իբրեւ հելլէն փիլիսոփային արժէքաւոր հետեւորդը, որ ոմանք պատիւ կ'ընեն իրեն՝ ըսելով թէ Պղատոն կը նմանէր Փիլոնի, երբ ըսել հակառակը, որ է ճիշդը, պիտի նսեմացնէր Եբրայեցին: Այդ օրերէն կը մնայ ասացուածք մը, որ թէ՛ գովեստ է, թէ՛ հեգնանք. «Վէ Փլաթօ փիլոնիզաթ, վէ Ֆիլօ փլաթոնիզաթ» (Կա՛մ Պղատոնն է որ կը հետեւի Փիլոնի, կա՛մ Փիլոնն է որ կը հետեւի Պղատոնի):

Իր անուան կը կապեն պատմական երկու պարագայ.— Կ'առաջնորդէ հրէական պատգամաւորութիւն մը Կալիգուլայի մօտ,— ձմեռ օրով, տարիքը առած արդէն, նախ վարանումով, յետոյ քաջութեամբ յանձն կ'առնէ ներկայացնել իր ժողովուրդին ազգային պահանջները ու կը ճեղքէ Միջերկրականը, կ'անցնի Հռոմ, բայց ի զո՛ւր, — կայսրը, որ կատարեալ խելագար մըն էր, կը մերժէ ամէն խնդրանք, կ'անարգէ եւ կը վռնտէ: Փիլոն կը մեկնի տխուր, յուսահատ բայց գոհ որ գէթ վրայ չտուաւ գլուխը: Երկրորդ՝ կը տեսակցի Պետրոս առաքեալի հետ (երկու Հրեաներու այս շինծու տեսակցութեան մէջ, գործ Յերոնիմոսի, հետաքրքրականն այն է որ փիլիսոփան չէր գիտեր եբրայերէն՝ ըստ աւանդութեան, առաքեալն ալ՝ օտար լեզու):

Բեղուն գրիչ մըն է Փիլոն:

Աչնանային գործ է, ապահովաբար, այն աշխատանքը զոր կատարած է՝ ջանալով բացատրել Աստուածաշունչ Մատեանը իբրեւ այլաբանական գրականութիւն, այն մտքով որ կարենայ հելլենական փիլիսոփայութեան արմատը տնկել եբրայական այլաբանութեանց պարտէզին մէջ, հողին կամ աւիշին փառքը ընծայելու համար Եհովայի ժողովուրդին: (Այլաբանական այս մեթոտը սիրելի էր Եսսենականներուն, ինչպէս յետագային՝ Որոգինէսի):

Հակառակ ազգային ոգիին, որ աճեր է տարիքին հետ, իր մատենագրական ժառանգութեանց մէջ չ'երեւնար եբրայեցի ժողովուրդը, ոչ ալ եբրայական պատմութիւնը իրապաշտ հարստութեամբ, — օր մը, երբ ուսումնասիրելու համար կարգ մը բառերու պատմութիւնը՝ ինչպէս, օրինակ, շնալ բառին սկզբնական նշանակութիւնը, (մեր հայերէն այս բառը բառացի հետեւողութիւն է եբրայերէնի՝ աւելի հարազատ քան եւրոպական համապատասխանը), պրպտումներ կը կատարէի իր գործին մէջ, ինծի այնպէս թուեցաւ թէ հայերէն թարգմանութեան կրած խաթարումներէն անկախ՝ կոյս չէ մնացած բնագիրն ալ, նոյնիսկ հայերէն թարգմանութենէն առաջ:

Հայերը շատ բան թարգմանած են իր գործերէն: Բնագրէն մաս մը կորսուած է այսօր, ատով աւելի մեծ արժէք կը ստանան Հայերէն թարգմանութիւնները:

Բայց, մեզի համար, այդ թարգմանութիւնները առաւել եւս հետաքրքրական են հայ լեզուի պատմութեան տեսակէտով:

Ըստ բանասիրական գնահատութեանց՝ Փիլոն թարգմանուած է Թրակացիէն ետքը: Ուրեմն, կը պատկանի առաջին թարգմանութեանց խումբին, մեր լեզուական հնագոյն վկայութեանց:

Լեզուն, ըստ Մխիթարի աշակերտներուն, կը համարուի «ընտիր» (Զարբհանալեան): Աւելի ճիշդ է Աւգերեանի գնահատութիւնը, «սքանչելի ըստ ճոխութեան հին բառից»: Հելլենաբանութեան եւ խրթնաբանութեան հետ պէտք է արձանագրել նաեւ տգէտ ընդօրինակողներու վերագրելի աղճատումները, այնքան որ տեղ տեղ .. «վեցհազարեակի» նման աղեղծուածաբանութիւն դարձած է գործը(**): Եւ այս է թերեւս պատճառը, եթէ սովորութիւն դարձած է, ինչպէս ամէն խրթնաբանութիւն, Դաւիթ Անյաղթի վերագրել Փիլոնի գործերուն թարգմանութիւնը (Զարբհանալեան, Մատենադարան Հայկական Թարգմանութեանց Նախնեաց, էջ 747, տես եւ Յովհ. Պետրոսեան, Հայոց Հին եւ Միջնադարեան Գրականութեան Համառօտ Բիբլիոգրաֆիա, տպ. 1941, Երեւան, էջ 59), կամ Թրակացիի Քերականութեան հետեւողութիւնը (Կոնիբիր, էջ 11):

4.— Դաւիթ Անյաղթ,— առեղծուած մը եւս այս դէմքը:

ԲՌՈՒՆՑՔՆԵՐԸ ՍԵՂՄՈՒԱԾ
(LES POINGS FERMÉS)
(ՎԷՊ – ՎԱՀԷ ՔԱՋԱՑԻ)

Զորրորդ վէպը երիտասարդ հայ վիպագրին, որ դժբախտաբար նորութիւն մը չի բերեր :

Վահէ Քաջան այս անգամ եւս, չէ կրցած ինքզինք ազատագրել երկու կարեւոր թերութիւններէ, մին՝ անբնական եւ անիրական միջավայրեր եւ դէպքեր երեւակայել, միւսը՝ վրէժի իր ծարաւէն չհրաժարիլ : Այն տպաւորութիւնը կը թողու ընթերցողին վրայ, որ վրէժ մը ունի լուծելիք կեանքէն մէջ, եւ չկարենալով իր վրէժը կը լուծէ վէպերուն մէջ, երբեմն նոյնիսկ... ընթերցողներէն :

Քաջայի տաղանդին մասին խօսած ենք յաճախ, ունի պրպտէտի խմոր, դիտելու սուր կարողութիւն, կը ճանչնայ մարդոց հոգեբանութիւնը եւ մօտ է անոնց ներքին ապրումներուն ու զգացումներուն : Ոճը, աւելի լրագրական քան գրական, համապատասխան է սակայն արդի գրականութեան, ա սիւֆսէ գրականութիւն մը, որուն արժէքը այլեւս չի փնտռուիր գրական լեզուի մը մէջ, այլ պարզապէս յաջող պատկերներու եւ դիտահաղորդ ոճի մը մէջ :

Նիւթը.— Լիբանանցի հարուստ ճարտարագէտ մը Լոռքո իր գլխաւոր պաշտօնեային՝ Փաթիլէի կը յանձնէ հարիւր հազար տոլար, որպէսզի վարդեր պնէ : Լոռքո ինքնատիպ հաճոյքներ ունեցող մէկն է, որուն նիւթական լայն միջոցներ Թոյլ կուտան որ իր ամէն մէկ փափաքը գոհացնէ : Վարդի սիրահար է եւ պիտի պնէ : Հարիւր հազար տոլարը փոխադրած ժամանակ, Փաթիլ կ'ուզէ ծովափ հանգիպիլ եւ կինը առնել : Հոն հեռուէն կը տեսնէ կինը մարդու մը հետ : Գլուխը կը դառնայ, վերադարձի ճամբուն վրայ, արկած մը կ'ունենայ, գինքը տուն կը փոխադրեն : Քիչ ետքը այդ ճամբէն կ'անցնի Թերքեան, կը գտնէ հարիւր հազար տոլարը պայուսակի մը մէջ : Հոս կը սկսի բուն վէպը : Թերքեան գող մը չէ եւ պէտք է խոստովանիլ թէ անոր հոգեբանութիւնը հասկնալ դժուար է ընթերցողին համար : Գիրքին ամբողջ մնացեալ մասը պատմութիւնն է այս երկու մարդոց՝ Լոռքոյի եւ Թերքեանի, մրցաճաւնջի տանող հետապնդում մը, անբնական եւ գլխու պտոյտ պատճառող : Կ'ուզէ ապրիլ Լոռքոյի հետ, կը մտերմանայ, ուսուցիչ կը դառնայ անոր քրոջ զաւակներուն, կ'ապրի անոր կեանքը, անոր հաճոյքները : Բայց պիտի չխոստովանի թէ ինք է առած այդ դրամը : Լոռքո ամէն փորձ կ'ընէ զայն խոստովանցնելու համար : Հաւանաբար գիտէ, գիտէ թէ Թերքեանը գտած է այդ դրամը բայց չըսեր : Թերքեանն ալ կը գգայ թէ Լոռքո գիտէ : Բայց մէկը միւսը կը փորձէ, ո՞վ աւելի պիտի դիմանայ լռութեան մէջ : Լոռքո կ'ուզէ Թերքեանի հետ «պտտել» գողը : Կը կասկածի իր պաշտօնեային՝ Փաթիլէն : Փորձութեան ենթարկելով Թերքեանը : Կացութիւնը այնքան ծանր է անմեղ Փաթիլէին համար, որ կ'ուզէ անձնասպան ըլլալ Պէյրութի հրապարակին վրայ : Լոռքոն հոն է, Թերքեանը կողքին, եւ կը նային Փաթիլէին՝ որ ինքզինքը վար պիտի նետէ : Իրենք կրնան ազատել : Կը բաւէ խօսիլ : Բայց չեն խօսիր :

Վերջապէս Փաթիլէի մահէն ետքն ալ, առնց հետապնդումը կը շարունակուի, այնպէս ինչպէս «Կիրակնօրեայ կճատներուն» մէջ երիտասարդ ուսանողը կը հետապնդէր բժիշկը, որ իր հոմանուհիին սիրահարն էր, այնպէս ինչպէս «Ակն ընդ ական»ին մէջ մնացած կնոջ ամուսինը կը հետապնդէ բժիշկը, որ չուզելով խանգարել իր հանգիստը, չէր խնամած հիւանդ կինը : Հետապնդումը կը շարունակուի գիրքին երկրորդ մասին մէջ, Ասիա, ուր կ'երթան՝ Լոռքո եւ Թերքեան, վարդեր որսալու : Փաթիլէի այրին ալ իրենց հետ տանելով : Տաժանակիր պայմաններ, երկար օրեր, վերջապէս վարդեր առած կը վերադառնան : Բայց Թերքեան կը կաշառէ նաւապետը Լոռքոյէն առած այդ նշանաւոր դրամով եւ նաւը ոչ մէկ նաւահանգիստ կը հանգիպի :

Անունդ չկայ վարդերուն համար : Լոռքո կը հասկնայ խաղը, ճարահատ, յուսահատ, խելագարած է եւ վերջին վարդը կը մեռնի մինչեւ Պէյրութ : Թերքեան հանդարտած է, — ամէն բան կարելի է, կը բաւէ՝ սեղմել բռունցքները :

Այս է Քաջայի վէպը : Ընթերցողը երբեք մաս չի կազմեր գիրքին : Հերոսները եւ դէպքերը կը մնան իրմէ դուրս : Զավրիր անոնց հետ : Եթէ համարձակութիւնը ունեցանք այս կարգ մրցիտողութիւնները ընելու Քաջայի, պատճառը այն է որ կը ճանչնանք զինքը եւ գիտենք թէ կը սիրէ քննադատութիւնը :

Գիտէ թէ ամենախիստ դիտողութիւնները աւելի օգտակար են հեղինակին քան գիւրին գովեստները : Ինքն ալ գիտէ որ՝ եթէ շատ գոհ չենք իր վէպէն, պատճառն այն է որ աւելին կը սպասենք իրմէ : Դրժուարահաճ ենք հանդէպ իրեն՝ որովհետեւ տաղանդ ունի : Եւ կը տեսնէ անշուշտ թէ աժան դիտողութիւններ չեն ասոնք, այլ ընդհակառակն՝ կարդացած ենք իր վէպերը, եւ միշտ ուզած ենք գտնել իրաւ գրագէտը, որովհետեւ գիտենք թէ գրագէտ է Վահէ Քաջան :

ԱՐՓԻԿ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ, պարբերաթերթ Հայ Կաթողիկէ համայնքին : Առաջին տարի թիւ մէկ (Յունուար – Փետրուար), խմբագրութիւն – վարչութիւն՝ 5 Ավընիւ Կրանշան, Լը Փէք, Սէն է Ուազ :

Ռ. ՊԱՏԿԱՆԵԱՆ
ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԻ ԹԱՐԳՄԱՆԻՉ

Անցեալի շատ գործիչների դիւաններում դեռ մինչեւ այսօր էլ յայտնաբերւում են առանձին երկեր, նամակներ եւ այլ նիւթեր, որոնք նոր լոյս են սփռում ականաւոր մարդկանց կատարած գործունէութեան վրայ :

Այդպիսի մի նորութիւն յաջողուեց մեզ յայտնաբերել վերջերս, երբ մեր ձեռքն անցան անուանի հայագէտ Գրիգոր Խալաթեանցի դիւանի բեկորները :

Նորայայտ նիւթերի մէջ առանձին արժէք ունի Ռափայէլ Պատկանեանի՝ արաբական պատմուածքների սեւագիր թարգմանութիւնը :

Քանի որ հայ – արաբ գրական եւ մշակութային կապերի պատմութեան մէջ այս նորայայտ նիւթը անծանօթ է մնացել, կարիք ենք զգում դրա մասին աւելի հանգամանօրէն խօսել՝ ցոյց տալու համար մեր մեծանուն բանաստեղծի գործունէութեան մինչեւ այժմ անյայտ մի բնագաւառ եւս :

Ըստ Պատկանեանի ծրագրի՝ թարգմանուելիք պատմուածքների թիւը հասնելու էր 47ի, որոնցից միայն 21ն է թարգմանել :

Մենք ենթադրում ենք, որ Ռափայէլ Պատկանեանը այս գործին ձեռնամուխ է եղել 1891 թուի Դեկտեմբերի 25ին եւ շարունակել է մինչեւ յաջորդ տարուայ մարտ ամիսը, երբ նա անսպասելի կերպով հիւանդացաւ եւ զրկուեց գրելու ընդունակութիւնից :

Թարգմանութիւնը նա կատարել է գերմաներէնից, քանի որ ձեռքի տակ չի ունեցել «Մանեակ իմաստութեան» պատմուածքների արաբերէն ժողովածուն :

Պատկանեանը իր թարգմանութիւնների համար սկսել է մի ներածական ակնարկ, որը, ինչպէս եւ թարգմանութիւնը, թերաւարտ է թողել հիւանդութեան պատճառով : Այդ ներածականում նա տեղեկացնում է, որ արաբական պատմուածքների թարգմանիչ գերմանացին արաբերէն ժողովածուն ստացել է մի արաբ մանկավարժից, որի դասերին նա ներկայ է եղել : Արաբ մանկավարժը մանուկներին դասաւանդել է «Մանեակ իմաստութեան» տետրակից, որպէսզի երեխաները կարողանան վարժուել գրական լեզուին, աչքի առաջ ունենալով այնպիսի պատմուածքներ, որոնք իրենց բովանդակութեամբ, բառապաշարով եւ բարոյական խրատներով մատչելի են երեխաներին :

Ռ. Պատկանեանը միանգամայն համաձայն է գերմանացի ճանապարհորդ – մանկավարժի հետ, երբ վերջինս բարձր գնահատական է տալիս ասիացու մանկավարժական դաստիարակչական մեթոտներին :

Բանաստեղծը մատիտով թողել է երկու տող, որտեղ նա ցանկացել է գերմանացու տեսակէտը ոչ միայն պաշտպանել, այլեւ զարգացնել : Սեւագիր տետրակում մենք կարդում ենք .—

« Ոչ մի ազգի հանճար այն կէտը ստեղծագործութեան եւ երեւակայութեան վերամբարձ ճախրելու չի հասած, որքան որ Արեւելքում . այդ մի ճշմարտութիւն է, որի ապացոյցը գտնելու համար պէտք չէր երկար թափառել . առաջներս ունենք կենդանի «Հազար ու մէկ գիշեր»ը :

Մենք ենթադրում ենք, որ Պատկանեանի արաբական պատմուածքների թարգմանութիւնը մեզ պիտի օգնի նրա մանկավարժական հայեացքները լուսաբանելիս :

Ռ. Պատկանեանի մահուանից յետոյ 20 տարի շարունակ Նոր Նախիջեւանի Արհեստաւորաց դպրոցի շէնքի ճակատին հայերէն տառերով մնում էր գրուած՝ « բանուկ ձեռքը չի մուրալու» ասացուածքը : Այդ նշանաբանն ընտրել էր Ռափայէլ Պատկանեանը, երբ իր իսկ ջանքերով հիմնուած յիշեալ հայկական Արհեստաւորաց դպրոցում վարում էր տեսուչի պաշտօնը :

Իր տեսչութեան տարիներէն Պատկանեանին մտահոգել են Հայոց լեզուի դասաւանդման խնդիրները : Եւ պատահական չէ, որ նա ծանօթացել, ուսումնասիրել է տարբեր ժողովուրդների մանկավարժական գրականութիւնը, եւ այդ ընթացքում գտել մինչ այդ իրեն անյայտ արաբ մանկավարժի կազմած «Մանեակ իմաստութեան » պատմուածքների ժողովածուն :

Ռափայէլ Պատկանեանը «Մանեակ իմաստութեան» ժողովածուն թարգմանելիս իր սեւագիր տետրակում առել է թուաբանական հաշիւները : Պարզւում է, որ թարգմանիչ – բանաստեղծը ամենայն խստապահանջութեամբ հաշուել է իր թարգմանած պատմուածքների տողաքանակը : Բանաստեղծ – մանկավարժը : Մտահոգուած է եղել մանուկներին տալ ընթերցանութեան մատչելի նիւթ, որ նրանք չյոգնեն, չձանձրանան :

Պատկանեանը իր նշումների մէջ վերանայել է թարգմանուող պատմուածքների դասաւորութիւնը, աւելի բարդերը թողել է վերջում, որպէսզի մանուկները դրանք կարդան ընթերցանութեան վարժուելուց յետոյ :

Պատկանեանը թարգմանել է այնպիսի պատմուածքներ, որոնք ունեն բարոյախրատական բնոյթ :

. Պատկանեանի թարգմանած «Մանեակ իմաստութեան» պատմուածքների ժողովածուն մի նորութիւն է, այն էլ ուրախալի, հայ – արաբական գրական եւ մշակութային կապերի պատմութեան մէջ :

ՓՐՈՖ. Ա. ԱՐՇԱՐՈՒՆԻ

«Ս. Հայաստան» ամսագիր

×

Ռ. ՊԱՏԿԱՆԵԱՆԻ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԽՄԲ.— Ստորեւ կը հրատարակենք Ռ. Պատկանեանի մէկ թարգմանութիւնը, որ լոյս տեսած է Երեւանի «Ս. Հայաստան» ամսագրին մէջ :

ԽԱԼԻՖԸ ԵՒ ՆՐԱ ՄՏԵՐԻՄԸ

« Մինչ այս օրս ես առատապէս վայելել էի քո շնորհը, ողորմութիւնը եւ բարեկամութիւնը ,— ասում էր մտերիմ պաշտօնեան խալիֆին, ծունր դրած նրա առաջին, — եւ մի վայրկեանում անխնայաբար տեսայ անձս զրկուած նորանցից . ասա ինձ, ի՞նչ է իմ կատարած յանցանքը » :

—— Հարցնելդ անգամ յանցանքներիցդ մինն է,— պատասխանեց Խալիֆը ծանրութեամբ, — բայց լսէ եւ իմացիր պատճառը իմ բարկութեանը . շատուց նկատել եմ, որ ես մեծ – մեծ սխալներ եմ կատարում, եւ դու ոչ մէկը չես բացել եւ չես խրատել ինձ, եթէ դու չես դիտած իմ կատարած սխալները, ասել է որ՝ տգէտ ես . իսկ եթէ նկատել ես եւ ինձ չես իմաց արել՝ դաւաճան ես . եթէ քաղաքական պաշտօնեայի համար տգիտութիւնը աններելի պակասութիւն է, ապա ուրեմն որքան անգօսնելի է դաւադրութիւնը . բայց ես չեմ կամենում երկար ու բարակ qննելու քու արարմունքը : Տգէտ ես կամ դաւաճան, Աստուած անէ քո դատաստանը, այժմ որ աչքերս բացուեցան՝ իմ առաջին գովական գործս այն պիտի լինի, որ քեզ իմ ներկայութիւնից հեռացնեմ :

« Այնչափ մեծանուն հանդիսացաւ Դաւիթ իւր իմաստասիրական ուսմամբք, որ մինչեւ Յոյնք՝ այնպիսի պարծանք մը չուզելով իրենցմէ օտարացնել, որովհետեւ Դաւիթ այլ եւ այլ երկասիրութիւններ ունի յոյն լեզուով շարադրած, ուստի իրենցմէ մէկը ուզեցին համարել զանիկա» (Զարբհանալեան) :

Եկուր տես որ հայ բանասէրները նախ «երկճղեցին» եւ երկուքի վերածեցին Դաւիթ Անյաղթը,— այսպէս ունեցանք Դաւիթ Հարքացի մը եւ Դաւիթ Իմաստասէր մը : Յետոյ Դաւիթը վերածեցին... չորս Դաւիթի,— այսպէս ունեցանք Դաւիթ Անյաղթ, Դաւիթ Հարքացի, Դաւիթ Իմաստասէր եւ Դաւիթ Քերականագէտ (տես Հ. Կ. Քիպարեան, Պատմ. Հայ Գրականութեան, տպ. Վենետիկ, էջ 109 – 112) :

Մինչեւ այս նոր պրպտումները (որոնք գործն են գլխաւորաբար Գալուստ Տէր – Մկրտչեանի եւ Յ. Մանանդեանի), Դաւիթ Անյաղթ կը համարուէր հեղինակ եւ թարգմանիչ, որ ծնած է մերձ ի Տարօն, Հարք գաւառին Հերեթ կամ Հերեան գիւղը, ըստ այլոց՝ Ներգին աւանը, եւ այսպէս կոչուած Դաւիթ Հարքացի, Դաւիթ Ներգինացի, Դաւիթ Հերեթնացի : Իսկ ըստ իր մտաւորական պատրաստութեան՝ « Անյաղթ », «եռամեծ փիլիսոփայ», «ամենապիտոյն» : Վերջապէս ըստ աւանդութեան՝ Մովսէս Խորենացիի քեռորդին : Ուսանող ղրկուած Արեւմուտք, յունական համալսարաններու մէջ (Աթէնք) :

Իր գործին ջոկումը եւ գնահատութիւնը պիտի չընեմ այստեղ, — շատ դժուար : Ոչ ալ քննադատութիւնը բանասիրական այն աշխատանքներուն, որոնց մէջ կը փորձուի հեղինակութիւն ճշդել ըստ բառակազմութեան : Հետաքրքրուողներուն կը յանձնարարեմ Յովհ. Պետրոսեանի Բիբլիոգրաֆիան, Աբեղեանի Գրականութեան Պատմութիւնը, Հ. Կ. Քիպարեանի Գրականութեան Պատմութիւնը, ուր ցոյց կը տրուին այս նիւթին վերաբերեալ աղբիւրները :

Այս պատկերէն կը ստացուի մէկ եզրակացութիւն, որ կը զօրացնէ այն տեսակէտը, կը կրկնեմ, թէ միշտ որոշ տարակոյս կապուած պիտի մնայ ձեռագրական վկայութեանց,— ըլլայ բառակազմութեան, ըլլայ քերականութեան, ըլլայ հարազատութեան տեսակէտով : Աշխատանքի որեւէ եղանակ չի կրնար փարատել այդ տարակոյսը :

Կը կարծեմ թէ այս ամէնէն ետքը պէտք է բանաձեւել եզրակացութիւն մը :

(2)

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Երկրորդին անունը գրուած է նաեւ Շիրակացի, Տրակացի, Թրակացի : Ազգաւ՝ Հայ, — լեզուն ընտիր է, բայց գործը՝ անհարազատ, ապահովաբար « գրչագրաց աղաւաղութեան » մեղքով, կը գրէ Զարբհանալեան : Այս վերջին կարծիքը կարեւոր է ինծի համար, ու կը կապուի այս յօդուածին եզրակացութեան :

(**) Յունաբան այս դպրոցին աշակերտներուն դէմ ծայրայեղ թշնամութիւն մը ստեղծուած էր Հայոց մէջ,— արեւելեան *օրխանթասիոնի* հակազդեցութի՞ւն արդեօք : Այնպէս որ, ինչպէս կը պատմէ Ղ. Փարպեցի, անարգական ձեւով՝ Հայերը «փաթաղիկէս» կը կոչէին արտասահմանէն, մասնաւորաբար Յունաստանէն հասած հայ «փիլիսոփաները » անխտիր (Պատմ. Հայոց, տպ. Տփխիս, 1904, էջ 202) : Աբեղեան, Անառեան եւ Մառ կը կարծեն թէ ծագումը անստոյգ բառ է կամ ասորերէն, «ծուռ» կամ «աղճատ» իմաստով : Կը կարծեմ թէ բառը յունարէն է եւ կը նշանակէ գրաքան = *շաղլաթան* :

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

Այրի Տիկին Գեղամ Ղազէրեան, Տէր եւ Տիկին Ներսէս Ալաճվերտեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Ղազէրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Նազարեան եւ զաւակները, Պ. Վարդան Ղազէրեան, Տէր եւ Տիկին Քլեման Գալայճեան եւ զաւակը, Այրի Տիկին Նուարդ Էթեէմէզեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Յովհաննէսեան, Մոմճեան, Գալայճեան, Սինանեան ընտանիքները, ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, եղբօր, հօրեղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ԳԵՂԱՄ ՂԱԶԷՐԵԱՆԻ

(Սարկաւագ, Փարիզի Հայոց եկեղեցին)

մահը, որ տեղի ունեցաւ Փետրուար 19-ին, 60 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այս երեքշաբթի, ժամը երկուքին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Պուա Քոլոմպի գերեզմանատունը :

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Վիէնէն ընկեր Աս. Քղէլեանէ հազար ֆրանք, ողբացեալ Ժիր. Խրիմեանի յիշատակին :

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵՆԷՆ ԹՈՇԱԿԻ ՅԱՏԿԱՑՈՒՄ ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՄԷՋ

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ազնուամեծար վարիչները Մուրատեան վարժարանի տեսչութեան առաջարկին ընդառաջ երթալով որոշած են 1959 – 1960ի դպրոցական տարեշրջանէն սկսեալ հինգ սան պահել հետեւեալ պայմաններով :

1.— Պատանին (11 – 12 տարեկան) պէտք է ըլլայ հայ չքաւոր ընտանիքի զաւակ, ուշիմ, աշխատասէր եւ բարեկիրթ :

2.— Զարգացումը պէտք է համապատասխանէ ֆրանսական երկրորդական վարժարանի վեցերորդ դասարանին :

3.— Թեկնածու չեն կրնար ըլլալ արդէն իսկ վարժարանս յաճախող աշակերտնե– րը :

4.— Սան մը որ չկարենայ անցնել տարեվերջի քննութիւնները կը կորսնցնէ ամէն իրաւունք :

5.— Ընտրութիւնները պիտի կատարուին վարժարանիս մէջ մրցումով եւ քննութեամբ, որ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Մայիս 18էն 24 օրերու ընթացքին, ժամը 15 – 17ին :

Կը պահանջուին դպրոցական վկայականներ :

Գրել Տեսչութեան.—

DIRECTION DU COLLÈGE ARMÈNIEN
26, RUE TROYON, SÈVRES - S. & O.

Imprimé sur les presses du Journal HARATCH
17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e)

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Մարտ 7ին, Աիարոնեան Ակումբին մէջ :

ՈՂԲ. Խ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ողբացեալ Խաչիկ Կարապետեանի (Պրիւսէլ) յիշատակին, Պ. Կ. Փօլատեան մէկ մէկ օրինակ Օրեր եւ ժամեր կը նուիրէ.—

1.— Պ. Եազուպեանի (Դամասկոս) :

2.— Պ. Գորոյեանի (Ուստըր) : Եւ մէկ մէկ տարեկան Հայ – Բոյժ կը նուիրէ.—

1.— Պ. Եազուպեանի (Դամասկոս) :

2.— Պ. Գորոյեանի (Ուստըր) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ.Կ. Խաչի Փորթ տ'Իթալիի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Միհրդատ Ալեքսանեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի երկու հազար ֆրանք Տիկին Այտնլեանէ :

×

Ֆ. Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հինգ հազար ֆրանք Տէր եւ Տիկին Մամուռեանէ, իրենց զաւկին ամուսնութեան առթիւ :

Նոյնպէս Տէր եւ Տիկին Ճընկըրտրեանէ հինգ հազար ֆրանք եւ հինգ հարիւր Ֆր. Տէր եւ Տիկին Խաղնէճեանէ :

×

Վահագն Յակոբեան եւ Յասմիկ Յակոբեան իրենց ջերմ շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց եւ ի մասնաւորի Պ. Քաջանի Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղին անդամուհիներուն, որոնք սգակից եղան իրենց վիշտին եւ ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ողբացեալ կնոջ եւ մօր՝ ՍԱՆԴՈՒԽՏ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ մահուան առթիւ :

×

Պ. Ենովք Մելքոնեան, Տէր եւ Տիկին Արշաւիր Մելքոնեան եւ բոլոր պարագաները իրենց շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ցաւակցութիւններ յայտնեցին իրենց ողբացեալ կնոջ եւ ազգականին՝ ԽԱԹՈՒՆ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ մահուան առթիւ :

×

Փարիզի Ազգատախնամի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուէրները.— Այրի Տիկին Սօֆի Ակոբովիչ երկու հազար ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Միհրդատ Ալթունեան երկու հազար, փոխան ծաղկեպսակի ողբացեալ Տիկին Սանդուխտ Յակոբեանի մահուան առթիւ :

Պ. Գէորգ Պաղրճեանէ՝ Արա Պարթեւեանի վերջին լոյս տեսած երկու սալիկը (Բէֆլէ տ'Արմէնի) հանգստեան տուներուն համար :

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Կարապետեանէ (նախկին մարսէյլաբնակ, այժմ Ամերիկա) քսան տոլար Ծնունդի առթիւ : Նոյնպէս շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Պարսամ Յակոբեանէ հազար ֆրանք, ինչպէս նաեւ հազար ֆրանք Տիկին Էքիզեանէ :

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻՆ

կազմակերպած

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 12ԻՆ

ժամը 14.30էն 18.30

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Վալանսի Հայ Ազգ. Միութեան ներկայ վարչութեան գործունէութեան շրջանը աւարտած ըլլալով՝ կոչ կ'ուղղուի Վալանսահայ գաղութին, ներկայ գտնուիլ ընդհ. անդամական ժողովին որ տեղի կ'ունենայ 28 Փետրուար, 1959 Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին Թատրոնի վերնայարկը, (Ֆուայէ տիւ Թէաթրը) : Օրակարգ՝ Ա) Բարոյական եւ նիւթական զեկոյց : Բ) Ընտրութիւն նոր վարչութեան :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի «Քրիստափոր» խումբի ընկերները այս եւ րեքշաբթի, ժամը 21ին, 17 Րիւ Պլէօ :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ուս. Ռուբէն խումբի ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս հինգշաբթի ժամը 21ին ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ :

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ

Կազմակերպուած Մարսէյլի Շրջ. վարչութեան կողմէ :

Շաբաթ, 28 Փետրուար, երեկոյեան ժամը 21ին, Նորմանտի շքեղ սրահին մէջ:

28 BLD. D'ATHÈNES, MARSEILLE

Գեղարուեստական խնամուած յայտագիր, երգ, արտասանութիւն, նուագ :

Անխտիր եւ սիրով կը հրաւիրուին Նոր Սերնդականները եւ համակիրները :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 փր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 փրանք : Հատը 20 փր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 24 ՓԵՏՐՈՒԱՐ — MARDI 24 FÉVRIER 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8328 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4229

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ո՞Վ ԵՂԱՒ ՇԱՀՈՂԸ

Վերջացող շաբաթը պատմական պիտի մնայ միջազգային քաղաքական տարեգրութեանց մէջ։

Խրուշչեւի ռազմաշունչ ճառը, Մաքմիլընի եւ Սելվին Լոյտի ճամբորդութիւնը դէպի Մոսկուա, Մարեշալ Թիթոյի եւ Նախագահ Նասրի հանդիպումը եգիպտական հողին վրայ՝ շաբթուան կարեւոր դէպքերն էին։

Սակայն ասոնց բոլորին պսակումն է — գաւ Կիպրոսի շուրջ կայացած վերջնական համաձայնութիւնը՝ շահակից երեք պետութեանց միջեւ։

Երկրորդ աշխարհամարտի աւարտումէն անմիջապէս վերջ՝ 1945 Յուլիս 19ին էր, որ կղզիին յոյն կազմակերպութիւնները պաշտօնապէս յղացան ձերբազատուիլ բրիտանական տիրապետութենէն եւ Կիպրոսը կցել Յունաստանի։

Միջերկրականի յունարնակ կղզիներէն միայն Կիպրոսն էր, որ բաժնուած կը մնար Մայր — Հայրենիքէն։

Կիպրոսի հայրենասէրներու պատրաստական այս շարժումին գլուխն անցաւ Է. Օ. Ք. Ա. յեղափոխական կազմակերպութիւնը՝ գլխաւորութեամբ զնդապետ Կրիվասի։

Սկզբնական նպատակն էր խաղաղ միջոցներով իրագործել էնոսիսը (Յունաստանի կցում), որ կը յիշեցնէր Նացիներու Անշլուսը (Աւստրիոյ կցումը Գերմանիոյ)։

Անգլիացիք ամբողջ տասը տարի խուլական ձեւացան կղզեցիներու դիմումներուն հանդէպ։

Ի վերջոյ Է. Օ. Ք. Ա.ն 1955 Ապրիլ 15ին զէնքի դիմեց։ Մեծն Բրիտանիոյ զինուորական ուժերուն դէմ՝ ահաբեկչութեամբ ձեռք բերելու համար, ինչ որ անուշութեամբ կարելի չէր եղած ստանալ։

«Դիմադրական Ճակատ»ին պաշտօնօրէն կ'աջակցէր կղզիին յոյն բնակչութիւնը։ Մետրապոլիտ Մակարիոս՝ Կիպրոսի օրթոտոքս կրօնապետը դարձած էր ախոյեանը ազատագրական շարժումին եւ իր անվիճելի հեղինակութեամբ կը քաջալերէր անձնազոհ ահաբեկիչները։

Անգլիացիք ստիպուեցան քանիցս կառավարիչ փոխել։ Ականաւոր զինուորական Հարտինկն անգամ չկրցաւ բիրտ միջոցներով գլուխ ելլել հայրենասէր յեղափոխականներուն հետ։ Ու նորէն վեհափառութեան կառավարութիւնը ստիպուեցաւ խոհեմ պաշտօնատար մը ղրկել՝ խաղաղ քաղաքականութեամբ լուծում մը գտնելու յոյսով։

Չորս տարուան ահաբեկչական շարժումը ի վերջոյ յանգեցաւ որոշ կարգադրութեան մը, որ իսկական լուծում մը չէ անշուշտ Կիպրոսի խնդրին։

Մակարիոս Արք. ակամայ ստիպուեցաւ հրաժարիլ էնոսիսէն եւ ընդունիլ անկախութեան սկզբունքը։

Նենգամիտ Ալպիոն «բաժանէ՛ որ տիրես»ի աւանդական քաղաքականութիւնը մեծ ճարպիկութեամբ օգտագործեց Կիպրոսի համար։

Թուրքերը հանեց Յոյներուն դէմ։ Վէնիզէլոսի եւ Մուսթաֆա Քեմալի կնքած դաշինքը խզուեցաւ։ Պալքանեան Ուխտը գրուանի տակ դրուեցաւ։

Ի՞նչ եղաւ արդիւնքը տասներեք տարուան պայքարին։

Ո՞վ եղաւ շահողը։

Այժմ կղզին կը դառնայ անկախ Հանրապետութիւն յոյն նախագահով մը, որուն կողքին Թուրք փոխ — նախագահ մը՝ վեթոյի իրաւունքով։ Խորհրդարանին մէջ հարիւր աթոռներէն երեսունը պիտի պատկանին Թուրքերուն։ 650 Թուրք զինուորներ պիտի «պաշտպանեն» Կիպրոսը 950 Յոյներու հետ։

Ուրեմն Թուրքերն են որ ամէնէն մեծ շահերը կ'ապահովեն Լոնտոնի համաձայնագրով։ Ձեռք կը բերեն այնպիսի առաւելութիւններ որոնք խոտոր կը համեմատին իրենց մասնակցութեան թիւին հետ։

Թուրք կառավարութիւնը, որ ո՛չ մէկ իրաւունք ունէր կղզիին վրայ, այժմ իրաւատէր կը դառնայ։

Կը շահի նաեւ անգլիական կառավարութիւնը, որ իր ձեռքին մէջ կը պահէ Կիպրոսի զինուորական բոլոր խարիսխները։

Մեծ շահ մը չապահովեցին Յոյները, որոնք 1945ին տարբեր ծրագիրներով ճամբայ էին ելած։

Աշխարհի ներկայ անստոյգ կացութիւնըն է պատճառ այս կարգադրութեան, որմէ գոհ ըլլալու շատ պատճառներ չունին Յոյները։

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՔՄԻԼԸՆ ԵՒ ԽՐՈՒՇՉԵՒ ԳԼՈՒԽ ԳԼԽԻ

ԱՆԳԼԻԱ — Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՈՉ ՅԱՐՁԱԿՈՂԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԳԻ՞Ր

Անգլիոյ Վարչապետ Մաքմիլըն շաբաթ ժամը 18ին իջաւ Վնուքովոյի օդակայանը, ուր դիմաւորուեցաւ Խրուշչեւի, Միկոյեանի եւ խորհրդային այլ ղեկավարներու կողմէ։ Մոսկուայի բրիտանական դեսպանատան պատուիրակութիւնն ալ գացած էր Վնուքովո, Վարչապետը դիմաւորելու։ Շքախումբը շուտով մեկնեցաւ Մոսկուա։

Խորհրդային մայրաքաղաքը հասնելէ քիչ ետք, Արտաքին նախարար Լոյտի ընկերակցութեամբ Մաքմիլըն քաղաքավարական այցելութիւն մը տուաւ Խրուշչեւի։ Խօսակցութիւնները տեւեցին մօտ մէկ ժամ։ Այս պարագան ցոյց կուտայ արդէն, թէ Խրուշչեւ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայէ Անգլիոյ Վարչապետին այցելութեան։

Նոյն գիշերը մեծ հացկերոյթ մը սարքուեցաւ Կրեմլինի մէջ։ Ներկայ էին մօտ քառասուն հոգի, անգլիացի եւ ռուս։ Խրուշչեւ եւ Մաքմիլըն բարեկամական խօսքեր արտասանեցին, շեշտը դնելով խաղաղութեան վրայ։

Երկու վարչապետները քսան վայրկեան տեւող երկրորդ խօսակցութիւն մը ունեցան, Ա. Միկոյեանի եւ Սելվին Լոյտի ընկերակցութեամբ։

Մոսկուայի մէջ Մաքմիլընի տրամադրուած է Մալենկովի նախկին բնակարանը։

Կիրակի առաւօտ բանակցութիւնները սկսելու համար, Խրուշչեւ անգլիացի իր պաշտօնակիցը հրաւիրեց Մոսկուայէն 90 քիլոմեթր անդին գտնուող իր տաչան, որ կորսուած է անտառներու մէջ։ Արտաքին նախարար Լոյտ ընկերացաւ Մաքմիլընի։

Կիրակի առաւօտ հոն գացած էին նաեւ Միկոյեան, Կրոմիքօ, Մոսկուայի բրիտանական դեսպանը եւ Լոնտոնի խորհրդային դեսպանը։ Խօսակցութիւնները բացման եւ դիւանագէտները առաջին առիթով աչքէ անցուցին օրակարգի հարցերը։

Ժամը 11ին տասը Անգլիացիներ եւս միացան անոնց եւ ժողովը շարունակուեցաւ ամբողջ օրը։ Այսուհանդերձ, Կիրակի օրուան հանդիպումը «կարծիքներու փոխանակութիւն» կը նկատուի, քանի որ պաշտօնական խօսակցութիւնները սկսան երկուշաբթի առաւօտ, Մոսկուայի մէջ։

Նախատեսուած էին չորս ժողովներ. երկուքը տեղի ունեցան երկուշաբթի. երրորդը տեղի պիտի ունենայ Փետրուար 26ին, իսկ վերջինը՝ Մարտ երկուքին։ Մինչ այդ, Անգլիոյ Վարչապետն ու իր հետեւորդները պիտի այցելեն զանազան

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՍՐԻ ՃԱՌԸ

●

ԽՐՈՒՇՉԵՒ - ՆԱՍՐ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

ՅՈՅՑԵՐ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Ա. Միացեալ Հանրապետութեան հիմնարկութեան առաջին տարեդարձին առթիւ Նասր ճառ մը խօսեցաւ Գահիրէի մէջ մէկ միլիոն հոգիի ներկայութեան։ Նասր մասնաւորաբար անդրադարձաւ Եգիպտոսի եւ Խ. Միութեան յարաբերութեանց։

«Դեկտեմբեր 21ի ճառիս մէջ, քննադատած էի սուրիացի համայնավարները եւ Խրուշչեւի ճառը 21րդ համագումարին առջեւ։ «Աշխարհակալական» գործակալութիւններ լուրեր տարածեցին ըսելով որ Ա. Մ. Հ.ը դէպի Արեւմուտք կը հակի եւ թէ Մոսկուան դաւադրութիւն մը պատրաստած է զիս սպաննելու համար։ Այդ պատճառով ալ նամակ գրեցի Խրուշչեւին բացատրութիւններ պահանջելով խորհրդային քաղաքականութեան մասին արաբ ազգայնականութեան հանդէպ»։

Նասր ապա կարդաց Խրուշչեւի նամակէն մասեր ուր խորհրդային վարչապետը կը շեշտէր թէ — Խ. Միութեան դիրքը ձեզի եւ ձեր երկրին հանդէպ չէ փոխուած եւ Խ. Միութիւնը երբեք չի միջամտեր ուրիշ երկրի մը ներքին գործերուն։

Նասր աւելցուց.— Մենք չենք հակիր ոչ դէպի արեւելեան ոչ ալ դէպի արեւմտեան աշխարհները։ Ոչ մէկէն հրաման ունինք առնելիք, ոչ Ուաշինկթընէն, ոչ Լոնտոնէն, ոչ Փարիզէն, ոչ ալ Մոսկուայէն։

Նախագահ Նասր հրաւէր մը ուղղեց նաեւ Իրաքի.— Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ միացումը ազատօրէն եղաւ, նոյնիսկ պարտադրուեցաւ ղեկավարներուն՝ ժողովուրդներուն կողմէ։ Նոյնը պէտք է ըլլայ Իրաքի համար, դժբախտաբար աւանդական աշխարհակալ քաղաքականութիւնը որուն նպատակն է բաժնել Գահիրէն Պաղտատէն նորէն կէտեր նշանակեց։ Իրաքի ժողովուրդը, ինչ ալ բաժնուած է միութեան մը եւ դաշնակցութեան մը կողմնակիցներու միջեւ։

Նասր շարունակեց.— Ա. Մ. Հանրապետութիւնը միշտ պիտի մնայ Իրաքի կողքին ինչ որ ալ պատահի, եւ ինչ որ ալ ըլլան երկու երկիրներու յարաբերութիւնները։

Գալով իսրայէլեան խնդրին, Նասր Պէն Կուրիոնի, սիոնական շրջանակներուն եւ «աշխարհակալներուն» վրայ նետեց այն լուրերը որոնց համաձայն արեւելեան Եւրոպայէն մեծ գաղթ մը կայ դէպի Իսրայէլ։ Այս առթիւ Նասր յիշեց Մոսկուայի ձայնասփիւռին հերքումը որուն համաձայն Խ. Միութիւնը թոյլ չէր տար իր հրեայ քաղաքացիներուն որ Իսրայէլ գաղթեն։

Գալով ժողովրդավարութեան Ա. Մ. Հ.եան նախագահը պաշտպանեց մէկ կուսակցութեան գաղափարը, պնդելով թէ քաղաքական ժողովրդավարութիւնը կրնայ իրականութիւն դառնալ միայն այն ատեն երբ ընկերային ժողովրդավարութիւնը ապահովուած է։

Նասրէն ետք խօսք առաւ Մարեշալ Թիթօ, որ շնորհաւորեց Եգիպտացիները եւ Սուրիացիները իրենց միութեան համար։ «Ձեր ուժը ձեր միութեան մէջ է։ Պարզ է որ այս միութիւնը գործին չի գար անոնց որոնք տակաւին այսօր կողմնակից են սա նշանախօսքին.— Բաժանեա՛ զի տիրեսցես։

Թիթօ «դրական» որակեց արաբ ազգայնականութիւնը որովհետեւ մեծ օժանդակութիւն մը կը բերէ ժողովուրդներու հաւասարութեան սկզբունքին եւ հաւատարիմ է Պանտօնկի որոշումներուն։

✕ Նասր եւ Թիթօ երկուշաբթի օր Դամասկոս գացին։

ՅՈՅՑԵՐ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Ա. Մ. Հանրապետութեան տարեդարձին առթիւ Պէյրութի մէջ կազմակերպուած ցոյցերը բախումներու վերածուեցան։ Երկու հանրակառքեր տապալեցին Պասթայի թաղին մէջ, երրորդ մը Պէյրութի կեդրոնը։

Հանրակառքերը Պասթայէն ճամբայ ելած էին հետեւեալ ցուցատախտակներով.— Կեցցէ՛ Նասր։ Երբ կը վերադառնային իրենց մեկնած տեղը գրուած էր «Կեցցէ՛ Շամուն, Անկցի՛ Նասր»։

Ներքին նախարար՝ Րեմոն Էտտէ անմիջապէս գնաց դէպքին վայրը եւ հրաման տուաւ ապահովութեան ուժերուն որ կարգը պահպանեն։ Կացութիւնը հանդարտեցաւ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ առաջին անգամ ըլլալով երկու տարիէ ի վեր համայնավարներ դատուեցան։ Միջին Արեւելքի մամուլի գործակալութիւնը յայտարարեց թէ երեք շարքայիններ (ծայրայեղ ձախ) դատապարտուեցան երեքէն հինգ տարուան բանտարկութեան։ Անցեալ տարի թռուցիկներ բաժնած էին։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ձայնասփիւռը արաբերէն լեզուով ձայնասփռումի ժամանակ հերքեց թէ Խ. Միութիւնը արտօնած է իր հրեայ քաղաքացիներուն որ Իսրայէլ գաղթեն։ Մոսկուա շեշտեց թէ նման լուրեր կը տարածեն պարզապէս վնասելու համար Խ. Միութեան յարաբերութիւններուն, արաբական երկիրներու հետ։

ԱԼԺԷՐԻ մէջ Վերտէօնի 43րդ տարեդարձին առթիւ ցոյցեր եղան արարողութեանց ընթացքին։ Մասնաւորապէս կը լսուէր «Կեցցէ մարեշալը», «Ֆրանսական Ալժերիա», «Հրացանազարկ ըրէք Պէն — Պելլան»։ Ալժերիոյ հայրենասիրական 8 կազմակերպութիւններ արձագանգ հանդիսանալով այն լուրին որուն համաձայն յեղուն ծայրայեղներ (Իւլթրա) պիտի արտաքսուէին յայտարարեցին թէ անընդունելի բան է որ երբ մարդասպաններ կ'արձակուին, հայրենասէրներ ձերբակալուին։

ՓԱՐԻԶԻ թաքսիներուն գինը պիտի բարձրանայ։ Մեկնումի ժամանակ նշանակուած հարիւր ֆրանքը (փրիզ ան շարժ) պիտի անցնի 150ի։ Նոյն ատեն պիտի արգիլուի սեւ կէնը որ ուղղութիւնը կը նշանակէ։

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ կեդրոնացման բոլոր կայաններու դուռները բացուեցան եւ յոյն բանտարկեալները ազատ արձակուեցան։ Պաշտօնական յայտարարութեան մը մէջ կը շեշտուի թէ այսուհետեւ ազատ արձակուած անձերը կատարեալ ազատութիւն կը վայելեն եւ կրնան շրջագայիլ՝ առանց ոստիկանական հրամանագրի։ Միւս կողմէ միջադէպ մը պատահած է Նիկոսիոյ ճամբուն վրայ. ազատ արձակուած բանտարկեալները, որ կառքերու մէջ լեցուած Նիկոսիա կ'երթային, քարկոծուած են անգլիացի զինուորներու կողմէ։ Պաշտօնապէս կը յայտարարուի նաեւ թէ անգլիացի երկու հազար զինուորները մօտ ատենէն պիտի մեկնին Կիպրոսէն վերջնականապէս։ Անոնց պիտի յաջորդէ վայրաշուներու զօրաբաժին մը՝ բաղկացած 800 հոգիէ։

ՖՐԱՆՍԱ առաջին անգամ ըլլալով պիտի արձակէ Վերնոնի իր տարրալուծարաններուն մէջ պատրաստուած երկու հրթիռներ՝ «Վերոնիք» եւ «Մոնիքա»։ Չորեքշաբթի օր խումբ մը գիտականներ պիտի մեկնին Քոլոմպ — Պէշար, Ջօր. Լաւոյի ղեկավարութեան ներքեւ կատարելու համար արձակման առաջին փորձերը։

ՆԻՒԹԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ՄԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

1916 Դեկտեմբեր 13, Սոմի ճակատին վրայ կը գտնուէի՝ երբ մեր գնդապետին կցորդ Հարիւրապետը զիս իր գրասենեակը հրաւիրեց եւ հաղորդեց բարձր սպայակոյտէն հասած շրջաբերական հրաման մը որ կ'ըսէր.—

« Գումարտակները 16 Դեկտեմբերին պիտի հասցնեն սուրիական կամ հայկական ծագում ունեցող զինուորականներուն ցանկը: Յիշատակել այդ զինուորականներուն անունը, մականունը, աստիճանը եւ ներկայ պաշտօնը »:

« Նշանակել «Դիտողութիւններ» սիւնակին մէջ որո՞նք կամաւոր կը ներկայանան ծառայելու համար Արեւելքի մէջ եւ որո՞նք մասնաւորապէս որակուած կ'երեւան պաշտօնավարելու համար զօրախումբերու մէջ, որոնք ի հարկին պիտի կազմուին իրենց հայրենակիցներէն »:

Հարիւրապետը առանց այլ եւ այլի յայտնեց թէ ինքնաբերաբար զիս արձանագրած էր իբրեւ կամաւոր:

— « Ինչ որ հոս կ'ընէք, բաւ, ուրիշ մը կրնայ ընել: Հոն աւելի օգտակար կ'ըլլաք»:

Երկուքուկէս ամիս անցան: Մոռցած էի այդ առեղծուածային հաղորդագրութիւնը: Շըմէն տէ Տամի խրամներուն մէջ էինք: 1917 Մարտ 2ին գնդապետին գետնափոր կայանը կանչուեցայ: Ընդհանուր բարձ. սպայակոյտէն հրաման էր ստացուած, որ ստիպողաբար մեկնիմ Մարսէյլ եւ անկէ Փորթ – Սայիտ, «ուր ֆրանսական հիւպատոսը հրահանգներ պիտի տար Արեւելեան Լեգէոնին միանալու համար»:

Նոյն գիշերը մեկնեցայ: Մարսէյլի մէջ մասամբ տեղեկացայ Մուսա – Տաղցիներուն պատմութեան եւ իմացայ թէ հայկական զօրախումբ մը կը պատրաստուէր Կիպրոսի մէջ: Քանի մը օր ետքը առաջին շոգենաւով ճամբայ ելայ: Իբր ճամբորդակից գտայ սէռժան Առաքելի, որ ետքը պիտի ըլլար Արարատի պատուոյ դաշտը, եւ Պէյրութ ծնած ֆրանսացի մը: Միջերկրականի մէջտեղն էինք՝ երբ անթելը ծանոյց ռուսական յեղափոխութիւնը :

Փորթ – Սայիտէն ղրկուեցանք Կիպրոս, ուր Հարաւային ծովեզերքին վրայ արդէն բանակատեղի հաստատած էր Արեւելեան Լեգէոնին Ա. վաշտը, կազմուած գլխաւորապէս Մուսա Տաղցիներէ եւ Միջագետքի գերիներէն: Կը սպասուէին Ամերիկահայերը, որոնք քանի մը շաբաթ ետքը սկսան հասնիլ:

Լեգէոնին հրամանատարը հազարապետ Ռոմիօ ցաւ կը յայտնէր որ ֆրանսական բանակէն հայածին զինուորականներ չէին գար Լեգէոնին մէջ ծառայելու: Պատճառըն այն էր որ բարձրագոյն սպայակոյտին շրջաբերական – հրամանը կանոնաւոր ծաւալում չէր ստացած զօրագունդերուն մէջ եւ շահագրգռեալներուն անծանօթ կը մնար: Հազարապետը քանիցս ըստիպուեցաւ պատերազմական նախարարութենէն յանուանէ պահանջել այս կամ այն զինուորականը որ յայտնուած էր իրեն :

Ի՞նչպէս ծնած էր Արեւելեան Լեգէոնը:

Ցարդ ընդունուած զրոյցին համաձայն՝ Ֆրանսական կառավարութիւնը Լեգէոնը կազմեց նկատի առնելով ծովային բարձր. սպայ Պրնուա Տ'Ագիի կատարած դիմումը յանուն Մուսա Տաղցիներուն եւ միջնորդութեամբ պետական նախարար հայասէր Տընի Քօշէնի: Պրնուա տ'Ագի կը յայտնէ թէ Տընի Քօշէնին ուղղուած իր նամակը 1916 Սեպտեմբերի սկիզբը, որոշապէս Սեպտեմբեր 11ին, յանձնեց բարեկամի մը որ Եգիպտոսէն Ֆրանսա կը վերադառնար: Կը յարէ թէ քիչ ետքը գնդապետ Պուէմոնը (յետագային Կիլիկիոյ կառավարիչ եւ զօրավար), որ Մէքքէի ֆրանսական խմբ ուխտագնացութիւնը կ'առաջնորդէր, կառավարութենէն պաշտօն ստացած էր Փորթ–Սայիտ այցելած ժամանակ քննել յիշեալ դիմումին արժէքը: Գնդ. Պուէմոն իրեն տրուած բացատրութիւնները լսելով ոգեւորուած է եւ վստահացուցած թէ «բան մը պիտի ըլլայ»: Անկէ վերջ հազարապետ Ռոմիէօն ղրկուած էր Եգիպտոս Լեգէոնը կազմակերպելու համար :

Իրաւ որ քիչ մը երազական կը թուէր որ կառավարութիւն մը քանի մը հարիւր անտէր գիւղացիներու խնդրանքին վրայ՝ սկզբունքի կարեւոր որոշում մը կ'առնէր, ինչպէս էր հայկական բանակի մը ստեղծումը: Պատմութիւնը տարբեր իրականութիւն կը ներկայացնէ : Ֆրանսական կառավարութիւնը Պրնուա տ'Ագիի նամակէն առաջ, 1916 Օգոստոսին, Լեգէոնին կազմութեան պատրաստական կարգադրութեանց ձեռնամուխ եղած էր արդէն եւ անոնց գործադրութեան համար նշանակած էր հազարապետ Ռոմիէօն: Իսկ գնդ. Պուէմոնը Աղեքսանդրիա հասաւ 1916 Սեպտեմբեր մէկին (Հինգը Աշխարհամարտին մէջ, գրեց Զօր. Պուէմոն, էջ 43 եւ 44), այսինքն Պրնուա տ'Ագիի նամակին խմբագրութենէն եւ առաքումէն առաջ: Պատերազմական նախարարութեան մօտ Պրնուա տ'Ագիի նամակին հետքը չի գտնուիր, ոչ ալ անոր մասին ակնարկութիւն մը :

Անշուշտ Փորթ – Սայիտ հաստատուելէ ետքը եւ շնորհիւ հրամանատար Պրնուա տ'Ագիի հոգածութեան՝ որոշ թիւով Մուսա Տաղցիներ, ընդ ամէնը 181 հոգի, զինուորական կրթութիւն ստացած էին : Մարզիչ սպան, ծովային տեղակալ (հաւասար հարիւրապետի) Ժիռօ 1916 Մայիս 18 թուակիր շատ մանրամասն տեղեկագրով մը կը հաստատէ թէ կրթական շրջանը լրացած է: Աւելցնենք որ անվերապահօրէն կը գնահատէ Մուսա – Տաղցիներուն ռազմական յատկութիւնները իբր լաւ նշանառուներ, իրենց ջիղերուն տէր եւ խիստ տոկուն: Միայն կը դիտէ, գուցէ քիչ մը խմուռով որ անոնց մտային միջին մակարդակը սովորականէն բարձր ըլլալով՝ դժուարութեամբ կը համակերպին զինուորական ճշգրիտ կարգապահութեան ....:

Այդ մարզանքները չէին կրնար յանգիլ Մուսա Տաղցիներու կանոնաւոր զինուորագրութեան: Նշենք որ կը կատարուէին, ըստ տեղեկագրին, ոչ թէ ֆրանսական զէնքերով, այլ գերմանական մաուզէրներով: Ծովային հրամանատարութիւնը մտադիր էր Մուսա Տաղցիները գործածել փոքրաթիւ խումբերով թրքական ծովեզերքին վրայ քանդումներ կատարելու համար: Բայց, քանի մը փորձերէ ետքը, այլ եւ այլ պատճառներով — անգլիական տեղական կառավարչին ընդդիմութիւնը, եգիպտահայ հոգեւոր իշխանութեան կողմէ հաւանութիւն չստանալը, եւայլն — այդ ծրագրէն հրաժարեցաւ եւ ի վերջոյ ընդունեցաւ որ Մուսա Տաղցիները անգլիական իշխանութեան տրամադրութեան յանձնուին:

Իսկ այդ ժամանակին հասաւ Փարիզէն կառավարական միջամտութիւնը, որուն պարագաները կը պարզեն թէ Լեգէոնի ստեղծումը պատահական արարք մը չէր այլ կ'արձանագրուէր քաղաքական ընդարձակ հեռանկարի մը մէջ :

Լեգէոնի սպայակոյտի թղթածրարներէն ծանօթագրութիւն մը հակիրճ պատմութիւնը կ'ընէ Լեգէոնին մինչեւ ճակատ մեկնումը: Անստորագիր է: Պարունակութենէն կ'ենթադրենք որ Լեգէոնի հրամանատար գնդ. Ռոմիէօն զայն շարադրած է իբր յուշագիր՝ ի հարկին իր յաջորդին ծառայելու համար: Կը թարգմանենք սկիզբը.—

« Արեւելեան Լեգէոնի առաջին գաղափարը 1916 Յուլիսին Լոնտոնի մեր դեսպան Պ. Քամպոնին թելադրուեցաւ Գահիրէի «Ինթիլիճընս Սէրվիս»ի պետ Զօրավար Քլէյթոնի կողմէ: Պ. Պրիան, ի տես պատերազմական նախարարին եւ ընդհանուր հրամանատարին համաձայնութեան կարծիքներուն՝ իր հաւանութիւնը տուաւ»:

Պատերազմէն վերջ երեւան ելաւ որ դաշնակից երեք մեծ պետութիւնները, Անգլիա, Ֆրանսա եւ Ռուսիա, գաղտնի դաշինքներով իրենց մէջ բաժնած էին Օսմ. կայսրութեան փոքր ասիական մասերը: Ռուսիան, յեղափոխութենէն վերջ, հրաժարած էր իրեն վերաբերեալ 1916 Փետրուար 19ի դաշինքէն: Ի զօրու կը մնար անգլեւֆրանսական դաշինքը, զոր մշակած էին Անգլիոյ կողմէ Մարք Սայքս եւ Ֆրանսայի կողմէ Ժորժ Փիքօ : Այդ դաշինքը վաւերացուած էր Լոնտոնի մէջ 1916 Մայիս 16ին Ֆրանսական դեսպան Քամպոնի եւ Անգլիական Արտաքին նախարար Սըր Էտուարտ Կրէյի նամակներու փոխանակութեամբ: Անգլիոյ յատկացուած էր արաբական շրջանը մինչեւ Միջագետք եւ պարսկական ծոցը, իսկ Ֆրանսայի՝ ծովեզերեան Լիբանան ու Սուրիան, Կիլիկիան, Հայաստանի եւ Քիւրտիստանի կէսը մինչեւ Սիվազէն անդին: Սակայն դաշինքի գործադրութեան համար շահեկան էր տեղական ուժեր իբր գործակից ունենալ: Անգլիան պաղեստինեան իր բանակէն զատ, Շէրիֆ Հիւսէյինի ցեղախումբերը իր մատակարարութեան տակ առած էր: Ֆրանսան, ամբողջապէս գրաւած եւրոպական ռազմադաշտերուն վրայ, արեւելքի մէջ միայն ջնջին խորհրդանշական գունդ մը ունէր: Զօր. Քլէյթոն, լուսամիտ եւ ուղղամիտ պետ՝ ինչպէս զայն կ'որակէ դժուարահաճ գնդ. Լոռէնս իսկ (Իմաստութեան եօթը Մոյթերը), Ֆրանսական դեսպանին հորիզոն մը բացաւ՝ առաջարկելով որ, իբր կորիզ հայկական բանակի՝ զինուորագրուելու հրաւիրուին Մուսա Տաղցիները եւ Հնդկաստանի մէջ արգելափակուած թրքական բանակէն Հայ գերիները:

Վ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

(1)

ԵԿԱՄՈՒՏՆԵՐՈՒ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ելմտական օրէնքով Ֆրանսայի մէջ ապրող ամէն ընտանիքի պետ, կամ անհատ, ամուրի, այր թէ կին, այսուհետեւ պարտաւոր է տարեկան եկամուտի կամ « ապրելու միջոցներու արտաքին երեւոյթներու» յայտարարութիւնը ընել Հարկային Վարչութեան: Այս առթիւ անհրաժեշտ տեղեկութիւններ :

Ա. Յայտարարողը

Համեմատական տուրքի (թաքս փրոփորսիոնէլ) եւ աստիճանական տուրքի (սիւրթաքս փրոկրէսիվ) ենթակայ ամէն անհատ պարտի տարեկան յայտարարութիւնը ընել իր եկամուտներուն: Այս տարի սակայն նոյնիսկ եթէ տարեկան զուտ եկամուտը 220.000 ֆրանքէն նուազ է, ընտանիքի մը պետը (կամ ամուրի անհատ, այր թէ կին) պարտի զոյգ կամ երբեակ յայտարարութիւնները ընել ամէնէն ուշը Փետրուար 28ին, եթէ կը բնակի Փարիզ (կամ երեսուն քիլոմեթր շրջանակի մէջ) տարեկան հարիւր հազար ֆրանք վարձք արժող բնակարան մը (գաւառի մէջ 75.000) կամ ունի սպասաւոր մը, Գ) կամ ինքնաշարժ կառք մը, Դ) առագաստանաւ մը են.:

Ընտանիքի մը պետը կը յայտարարէ նաեւ իր աղախինին եւ անչափահաս զաւակներուն եկամուտները, բացի որոշ պարագաներէ : –

Տարեկան յայտարարութեան պայմանաժամը յետաձգուած է մինչեւ 31 Մարտ առեւտրական կամ ճարտարարուեստի հաստատութեան տէրերուն համար (հաշուեփակ 31 Դեկտեմբերին), ինչպէս եւ որոշ պայմաններ լեցնող հողագործներ :

Բ. Յայտարարութիւնները

Մօտէլ Պէ .— ձերմակ – տարեկան եկամուտներու իր յարակից թիւ մէկ (կա–

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԻԾ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑՈՒ

33.— Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի վախճանումից յետոյ նոր Կաթողիկոս ընտրելու համար Ազգային – Եկեղեցական ժողով հրաւիրում է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի տեղակալը, Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի հետ խորհրդակցաբար, իսկ տեղակալ չլինելու դէպքում՝ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը :

34.— Ամենայն Հայոց Նոր Կաթողիկոսի ընտրութիւնը կատարւում է նախորդ կաթողիկոսի վախճանումից ոչ ուշ քան մէկ տարի յետոյ :

35.— Ազգային – Եկեղեցական ժողովը օրինաւորապէս կազմուած է նկատւում, երբ հրաւիրուած անդամների կէսից աւելին ներկայ է :

36.— Ազգայի – Եկեղեցական ժողովը եթէ անդամների օրինական մեծամասնութիւն չունենայ, գումարումը կը ստանայ խորհրդակցական բնոյթ, պայմանով որ ժողովը գէթ պատգամաւորների մէկ երրորդի մեծամասնութիւն կազմի :

37.— Ազգային – Եկեղեցական այսպիսի խորհրդակցական ժողովը կարող է ընտրել Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի տեղակալ, ժամանակաւոր Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդ՝ եթէ կազմալուծուած է այն, հաստատել ժամանակաւոր պիւտճէ եւ նշանակել ստոյգ թուական յառաջիկայ Ազգային Եկեղեցական ժողովի գումարման համար :

38.— Ազգային Եկեղեցական ժողովը բաց է անում Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը :

39.— Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ընտրութեան համար գումարուած Ազգային Եկեղեցական ժողովին նախագահում է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի տեղակալը՝ ընկերակցութեամբ Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսի, Ս. Երուսաղէմի եւ Կոստանդնուպոլսի Պատրիարքների :

40.— Ազգային Եկեղեցական ժողովի բացումից յետոյ, ժողովն իր միջից ընտրում է Ազգային Եկեղեցական ժողովի չորս ատենապետներ և չորս քարտուղարներ :

41.— Ազգային Եկեղեցական ժողովն ընտրում է մանդատային, հաշուեքննիչ, բանաձեւիչ եւ ընտրական յանձնախումբեր՝ հինգական հոգուց բաղկացած :

42.— Ազգային Եկեղեցական ժողովը, լսելով մանդատային ստուգիչ յանձնախմբի ստուգման արդիւնքը, կատարում է պատգամաւորների մանդատների հաստատումը եւ վաւերացում նրանց օրինականութիւնը :

43.— Ազգային Եկեղեցական ժողովի որոշումները օրինական են համարւում ժողովի մասնակից պատգամաւորների առնուազն երկու երրորդի մեծամասնութեան ձայներով :

44.— Ազգային Եկեղեցական ժողովի որոշումները հրապարակւում են Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի կոնդակով, որից յետոյ միայն նրանք մտնում են ուժի մէջ :

45.— Ազգային Եկեղացական ժողովի որոշումները ընթերցւում են Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցիներում՝ Հայրապետական կոնդակի հետ միասին :

46.— Ազգային Եկեղեցական ժողովի աւարտից մինչեւ նորի գումարումը Ազգային Եկեղեցական ժողովի իրաւունքները փոխանցւում են Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին: Նա Իր այդ իրաւունքը ի պահանջել հարկին գործադրում է յատուկ վճռով, ապա այն ներկայացնելով յառաջիկայ Ազգային Եկեղեցական ժողովի հաւանութեանը :

ԳԼՈՒԽ Դ.

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ

47.— Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ընտրութիւնը կատարւում է Ս. Էջմիածնի Մայր Տաճարում :

48.— Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Իր ընտրութիւնից յետոյ կատարում է Իր կանոնական ուխտը Մայր Տաճարում ապա օծւում է հանդիսաւորապէս, ըստ կարգաց եւ աւանդութեանց Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցու :

49.— Մայր Տաճարում Կաթողիկոսական օծումը նուիրագործւում է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ընտրութիւնը եւ սկզբնաւորւում նրա անուան յիշատակումը Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցիներում :

50.— Ամենայն Հայոց նորընտիր Կաթողիկոսը օծումից յետոյ Իր անդրանիկ սրբատառ կոնդակով ծանուցում է բոլոր Նուիրապետական Աթոռներին, թեմերին եւ հաւատացեալ հայ ժողովուրդին՝ Իր ընտրութեան եւ սուրբ օծման մասին :

51.— Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի տիտղոսն է՝ «Ծառայ Յիսուսի Քրիստոսի, ողորմութեամբն Աստուծոյ եւ կամօքն Ազգիս Եպիսկոպոսապետ եւ Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց Ծայրագոյն Պատրիարք Համազգական նախամեծար Աթոռոյ Արարատեան առաքելական մայր եկեղեցւոյ Սրբոյ Կաթողիկէ Էջմիածնի »:

52.— Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի գահակալութիւնը ցկեանս է : –

(4 Շար.)

պոյտ) եւ թիւ երկու (դեղին) յաւելուածներով եւ մօտէլ «Ժէ» (Ե) ալլուատի արտաքին նշաններ :

×

«Պէ» յայտարարութիւնը, եկամուտներու, չորս էջ է: Կը բաղկանայ վեց գլուխներէ, լատինական թուանշաններով մէկէն չորս, եւ բազմաթիւ յօդուածներէ որոնց քով գրուած են (շրջանակի մէջ առնուած) մէկէն 15 թիւ: Այս վերջիններուն խորաքանչիւրին բացատրութիւնը տրուած է բուն յայտարարութեան փորմիւլին հետ բաշխուած ծանօթութեան մէջ:

Ա. էջ.— Գլուխ մէկ, անուն, մականուն, հասցէ եւ ինքնութեան վերաբերեալ զանազանք :

Գլուխ 2.— Ընտանեկան կացութիւն, բացատրութիւն թիւ մէկ (շրջանակի մէջ): Ամուրի, ամուսնացած, ամուսնալուծուած, այրի: Ըստ պարագային, յիշել ամուսնութեան թուականը եւ վայրը, տիկնոջ ընտանիքի անունը, ամուսնալուծման թուականը եւ վայրը, կողակիցին մահուան թուականը եւ վայրը: Բացատրութիւն թիւ երկուքի (շրջ.): Այս սիւնակին մէջ պէտք չէ արձանագրել անունները, զաւակներուն որոնք իրենց ուրոյն հարկային յայտարարութիւն կ'ընեն:

Բացատ. թիւ 3 (շրջանակի մէջ): Այս սիւնակը կը վերաբերի առանձին ապրող կիներու, որոնց եկամուտը տարեկան 600 հազար փրանքէն վար է : Այս պարագային հող կ'արձանագրուին ենթակային տանիքին տակ բնակող ծնողքը, կամ անկար քոյր կամ եղբայր, երբոր անոնց խորաքանչիւրին ալ տարեկան զուտ եկամուտը 140.000 փրանքէն վար է :

Բ. ԵՒ Գ. էՋ: Գլուխ 3. Ֆրանսայի մէջ գանձուած եկամուտներ .—

Կը բաժնուի եօթը յօդուածներու (հինգը Գ. էջին վրայ), բացատրութիւններ շրջանակի մէջ առնուած թիւ չորսէն թիւ 11 :

ՅՕԴՈՒԱԾ 1

Հանրային կամ անձնական բնոյթ ունեցող հաստատութիւններէ գանձուած թոշակներու, աշխատավարձ, հանգստեան կամ այլ կենսաթոշակ, ընտանեկան նպաստի մէկ մասը (սալէր ունիք – մեռ օ փուայէ):

Հատուած (Ա) կը վերաբերի աստիճանական տուրքի ենթակայ (սիւրթաքս բրօկրէսիվ) բոլոր գանձումները (տես բացատրութիւն թիւ չորս) այսինքն՝

Աշխատավարձերը ինչ որ ալ ըլլան, մնայուն (ֆիքս) կամ փոփոխելի (վարիապլը), օրինակ միջնորդչէք, շահաբաժին, յաւելուածական աշխատանքի վարձատրութիւն, նուէրներ (տարեվերջի կամ ուրիշ), նպաստներ, կամ «բրիմ»ներ :

— Սահմանափակ պատասխանատուութեամբ կազմուած ընկերութիւններու (Սոսիէթէ ա ռէսփոնսապիլիթէ լիմիթէ) մէջ մեծամասնութիւն չունեցող վարիչ-տնօրէնի, կամ անանուն ընկերութիւններու նախագահ, ընդհ- տնօրէնի թոշակներ, պաշտօնանկութեան առթիւ գանձուած հատուցումին այն մասը որ կը ներկայացնէ աշխատանքի օրէնքով վարումի պայմանաժամին (փրէավի) : Հանգստեան կոչուելու առթիւ գանձուած նուէրին մէկ միլիոն փրանքէ վեր բաժինը :

Եկամուտ չեն նկատուիր աշխատանքի յարակից ծախքերու համար գանձուած գումարներ (փռէ տ'անբլուա), Փարիզի մէջ աշխատողներուն վճարուած ամսական ութ հարիւր փրանք երթեւեկի գումարը, օգնութիւն կամ նպաստ կամ ապահովագրութիւն գանձուած պետական, թաղապետական կամ հանրային հաստատութիւններէ, զինուորական չքաւորի եւ պատուոյ լեգէոնի կենսաթոշակները, ընտանեկան նպաստները (ալոգասիոն ֆամիլիալ): Պատուոյ դաշտի վրայ ինկած կամ անհետացած զինուորականներու ընտանիքներու վճարուած թոշակներ եւ նըպաստներ եւն. եւն.:

Բ) Տարեկան աշխատավարձ մը 600.000էն պակաս ըլլալու պարագային եւ եթէ ենթական բնակարան կամ սնունդ ձրի ըստացած է, պարտի գանոնք աւելցնել նիւթական չափին՝ 115 փրանք ճաշի մը, օրական 230 փրանք երկու ճաշի, շաբաթական 500 կամ ամսական երկու հազար փրանք բնակարանի համար :

Ասոնց գումարին ենթական կը զեղչէ իր արհեստագիտական ծախքերը եթէ անոնց ընդունուած սակը տասը առ հարիւրէն աւելի է (գիր՝ Սէ) կամ տասը առ հարիւր եթէ մասնաւոր սակի արժանի չէ գիր «տէ» գիծին վրայ, կամ միանուագ (ֆորֆէթէր) ծախսերու գումարը «ը» գիծին վրայ եւ կամ բուն ծախքերը (Ֆրէ րէէլ) որոնց մանրամասնութիւնը եւ փաստերը պարտի ներկայացնել (տես բացատրագիր շրջանակի մէջ թիւ հինգ :

Մնացորդը կը ներկայացնէ այս կարգի հասոյթներու զուտ գումարը: Որուն վըրայ պէտք է աւելցնել կենսաթոշակներու զատ հասոյթը (բանսիոն եւ բանթ վիաժէր), եւ յետոյ ալ ընդտանեկան նպաստի բաժինը (մէր օ ֆուայէ կամ սալէռ ունիք): Այս բոլորին գումարը պէտք է արձանագրել «թօթալ ժէնէրալ» գիծին վրայ: Յաջորդ գիծին վրայ պէտք է արձանագրել անոր տասնըեւհինգ առ հարիւրը : Զեղչել ընդհանուր գումարէն այդ 15 առ հարիւրը, վերջապէս գտնելու համար եկամուտներու «ա» բաժինին զուտ յայտարարելի գումարը, որ պէտք է արձանագրել էջին աջ ծայրը գտնուող թիւ 2 սիւնակին մէջ :

×

«Պէ» հատուածը կը վերաբերի համեմատական տուրքի ենթակայ եկամուտներուն (թաքս բրօբորսիօնէլ), տես բացատրագիր շրջանակի մէջ 6 եւ 7 թիւերը : Ֆրանսայէն դուրս հաստատուած ձեռնարկներէ գանձուած գումարները պէտք է արձանագրել հոս, (եթէ 5, 10 կամ 16 առ հարիւր տուրքերը չեն վըճարուած, ինչպէս վերը ըսինք այս կարգի հասոյթներէն ալ պէտք է զեղչել արհեստագիտական ծախսերը եւ զուտ եկամուտը արձանագրել էջին աջ կողմը թիւ 1 սիւնակին մէջ):

ՅՕԴՈՒԱԾ 2 (Բ. էՋ)

Շարժուն դրամագլուխներէ եւ արժեթուղթերէ ստացուած եկամուտներ .—

Երկու սիւնակներուն մէջ պէտք է արձանագրել այն բոլոր եկամուտները որ գանձուած են՝ բաժնեթուղթերէ (ագսիոն) հիմնադիրի բաժնեթուղթէ (բար տը ֆոնտաթէօր), պարտաթուղթէ (օպլիկասիոն) եւ թոշակագիրէ (թիթրը տը ռանթ), ընկերութեան մը «գոմանտիթ»է կամ պարզ բաժինէ եւ կամ անոնց կապուած առաւելութիւններէ «ավանթաժ ան նաթիւր» օրինակ շէնքի տէրընկերութեան մը տրամադրած ձրի բնակարանը): Փոխատուութեան տոկոսներէ, ընթացիկ հաշիւներէ, աւանդներէ եւն. եւն.: (Տես բացատրագիր շրջանակի մէջ թիւ 8 եւ 9ը) եւ վերջապէս ընկերութիւններու տուրքի ենթակայ բաժնեթուղթերու փոխանցման առթիւ ստացուած շահը :

Յայտարարութեան մէջ զանց կ'առնուին եկամուտները հինգ տարիէ աւելի պայմանաժամով Ազգ. գանձին արժեթուղթերը (Պոն տիւ Թրէզօր) 1952 եւ 1956 տարիներուն պետական փոխառութիւնները (երեքուկէս եւ հինգ տոկոս կոչուած):

ՅՕԴՈՒԱԾ 3 (Գ. էՋ)

Շահեր Առեւտրական, ճարտարարուեստական եւ «արթիզանալ» հաստատութիւններու .—

Այս գլուխը մանրամասնօրէն վերլուծելու պէտք չենք տեսներ: Ընդհ. առմամբ մէն մի առեւտրական, փոքր թէ մեծ, «ֆորֆէ»ով թէ բուն շահով տուրքի ենթակայ, ունի իր մնայուն կամ այցելու հաշուակալը :

ՅՕԴՈՒԱԾ 4

Իբր գործընկեր գանձած գումարներ .—

Հոս պէտք է արձանագրել, բացի դըրամագլուխի տոկոսէն կամ համեմատական շահաբաժինէն — այն բոլոր գումարները զոր ձեռնարկի մը ընկերը կը ստանայ իբր վարձատրութիւն իր աշխատանքին, կամ հատուցում իր ծախսերուն :

ՅՕԴՈՒԱԾ 5

Կալուածական հասոյթներ .—

Նախքան այս յօդուածին պատասխանելը, ենթական պարտի լեցնել մօտէլ թիւ մէկ (կապոյտ) թուղթը :

Այսպիսի անշարժ կալուածներէ (հող, շէնք) ստացուած եկամուտները յայտարարութեան ենթակայ չեն, եթէ արդէն իսկ հաշիւի առնուած են առեւտրական եւայլն հաստատութիւններու ընդհ. հաշիւներուն մէջ:

Ամփոփեց Հ. Թ.

(Մնացեալը յաջորդով)

ԵԹԷ ԽԻՂՃ ՈՒՆԵՆԱՔ ՊԻՏԻ ՈՒԶԷ՞Ք ԳԻՏՆԱԼ

Ի՞նչպէս գրած ենք, Ամերիկայի Արտաքին նախարար Տըլըս կը տառապի անբուժելի խլիրդէ (քանսէր): Ծանօթ դիւանագէտին հիւանդութիւնը բազմաթիւ մեկնաբանութիւններու դուռ բացաւ մամուլին մէջ:

Ֆրանսայի ծանօթ դէմքերու տրուած է հետեւեալ հարցումը. «Եթէ խլիրդ ունենայիք, պիտի ուզէի՞ք գիտնալ, թէ կը նախընտրէք որ ձեզմէ գաղտնի պահեն զայն. ի՞նչ կը մտածէք, ընդհանրապէս նախընտրելի՞ է, որ հիւանդին ըսուի ճշմարտութիւնը »:

Ահաւասիկ պատասխանները .

Լուի – Ֆերտինան Սէլին (գրագէտ եւ բժիշկ) .— Եթէ խլիրդ ունենայի՝ անշուշտ պիտի հասկնայի: Գալով ուրիշներուն, կը կարծեմ թէ ճշմարտութիւնը պէտք է ըսել խելացի ձեւով, այնպէս՝ որ հիւանդը մտածէ թէ իր ունեցածը անվնաս խլիրդ մըն է, այն տեսակէն՝ որ 20 տարի կը տեւէ: Որովհետեւ բացարձակ ճշմարտութիւնը սպաննիչ է : Հիւանդին բարոյականին վրայ կ'ազդէ եւ կրնայ անձնասպանութեան առաջնորդել զայն : Այս տեսակի բաւական հերոսներ ունինք Ֆրանսայի մէջ ...:

Ժան Տիւթուր (Գրագէտ) .— Որքան քիչ գիտնանք՝ այնքան աւելի լաւ կ'ապրինք: Բժշկութեան պատճառով է որ մահը գրուելի դարձաւ : Կը ցաւիմ որ անցած է այն ժամանակը երբ մարդ կը մեռնէր, առանց գիտնալու թէ՝ ի՞նչ բանէ :

Մորիս Կարսոն (Փաստաբան) .— Պիտի նախընտրէի որ ինձմէ պահէին ճշմարտութիւնը: Բայց, ինչ որ դաժան է, սարսափելի, հրէշային՝ նման հարցի մը շուրջ եղած փիլիսոփայութիւնն է: Ի՞նչպէս մամուլը նման քարոզչութեան մը կը ձեռնարկէ Պ. Տըլըսի հիւանդութեան առիթով: Ուրեմն աշխարհ կորսնցո՞ւց իր հոգին, որ չի հետաքրքրուիր անհատի մը հոգիին փրկութեամբ ... :

Լուի Արակոն (համայնավար գրագէտ). — Գրական, նոյնիսկ քաղաքական հարցերու կրնամ պատասխանել, բայց նըման հարց մը չեմ կրնար լուծել :

Փրոֆ. Մոնտոր .— Ճշմարտութիւնը՝ ինծ համար, խոհեմութիւնը ուրիշներուն: Ես կրնամ հիւանդութեան ուղղակի նայիլ. հին եւ կարծրացած ամուրի մըն եմ, քանիցս մահը տեսած եմ մօտէն, ընտանիք չունիմ եւ կը սիրեմ նաեւ դառն խոստովանութիւնները: Բայց, կը կարծեմ թէ աւելի լաւ է այնքան ճշմարտութիւն յայտնել ոմանց որքան անոնց ուժը կրնայ վերցնել: Ճիշդ պէտք չէ խնայել հիւանդ մը փրկելու համար եւ ատոր համար անոր բարոյական ուժին ալ պէտք ունինք: Հիւանդ մը բան չի շահիր չոր ճշմարտութիւնը գիտնալով, մանաւանդ երբ մենք բժիշկներս չենք գիտեր այդ ճշմարտութիւնը, քան տեսակ խլիրդ կայ: Ինչ որ ողբերգական է ինծի համար, այն է՝ թէ մեծ տառերով կը հաղորդեն նման լուր մը, ինչպէս՝ Տըլըսի պարագային: Անիկա ոչ միայն հակառակ է արհեստի գաղտնապահութեան, այլեւ՝ հիւանդին: Ընտանիքին հետ՝ խոստովանութիւնը կը դառնայ անկարելի եւ, երբ սուրբ մը չէ դիմացըդ, զայն կը սպաննեն:

Մարսէլ Ժուհանտօ (գրագէտ) .— Ես կը կարծեմ թէ պիտի նախընտրէի գիտնալ : Կը ճանչնամ հիւանդներ, որոնց ճշմարտութիւնը բուժեցաւ եւ անոնք յաղթեցին ախտին: Ամէն պարագայի մէջ, կը կարծեմ թէ սուտը նախընտրելի է որոշ պարագաներուն: Իրականին մէջ՝ բացարձակ ոչ մէկ կանոն կայ :

Ռոժէ Փէյրֆիթ (գրագէտ) .— Գիտենք որ մահկանացու ենք, բայց չենք հաւատար. այս մարզին, ինչպէս նաեւ այլ մարզերու մէջ, ճշմարտութեան կողմնակից կը մնամ :

ՍԹՈՔՈՎՍԶԻ, ՁԱՅՔՈՎՍԶԻ ԵՒ ՄԵՔՍԻՔԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

●

Յայտնի խմբավար Լէօփոլտ Սթոքովսքի ամերիկեան թերթի մը թղթակիցին պատմած է իրեն պատահած հետեւեալ տարօրինակ դէպքը:

«Մեքսիքայի լեռնային գիւղերէն մէկուն մէջ արձակուրդի գացած էի ու կը հանդստանայի նուագահանդէսներու շարքէ մը վերջ: Օր մը, երկու զինուորականներ ներկայացան ինծի եւ յայտնեցին, թէ լսած ըլլալով որ «Ամերիկացի լաւ խմբավար մը» իրենց գիւղին մէջ կը գտնուի, եկած են խնդրելու որ գիւղին փանփառի խումբը ղեկավարեմ :

« Փորձեցի մերժել, յայտարարելով որ քիչ ծանօթ եմ իրենց ազգային երաժշտութեան: Այդ միջոցին բացատրեցին ինծի, որ «Եւրոպական երաժշտութեան շատ գեղեցիկ մէկ կտորը» կ'ուզեն նուագել: Հարցը Չայքովսքիի «1812»ին նախերգանքին մասին էր, որ, ինչպէս գիտէք, նուիրուած է Նափոլէոնի բանակին կրած պարտութեան՝ Ռուսիոյ մէջ :

«Երաժշտական այս գործին մէջ թնդանօթներու եւ զանգակներու կարեւոր մասնակցութիւն մը կայ, զոր պատրուակ բռնեցի՝ ներկայացուած առաջարկը մերժելու համար: «Առանց թնդանօթներու եւ զանգակներու, կարելի չէ նուագել այդ կտորը», առարկեցի: Բայց խօսակիցներս չյուսահատեցան: «Թէեւ անջատ զանգակներ չունինք, ըսին, բայց նուագահանդէսը գիւղին հրապարակին վրայ տեղի պիտի ունենայ, հրապարակին վրան ալ երկու եկեղեցի կայ, եկեղեցիներուն զանգակները կը գործածենք: Գալով թնդանօթներուն, քիչ մը աւելի դժուար է, բայց թերեւս բազմաթիւ հրացաններու համազարկով մը կարելի ըլլայ փոխարինել զանոնք»:

— Ոչ, չըլլար. եթէ թնդանօթ չըլլայ՝ փանփառը չեմ ղեկավարեր :

Երկու զինուորականները պահ մը մտածեցին. եւ լուծումը գտան: Իրենց ընկերներէն մէկը, տեղակալ Փէտրօ, ռազմամթերքի պահակ էր. կրնային համոզել զինքը, որ երաժշտութեան պահանջած ատենը տինամիթի քանի մը փամփուշտ պայթեցնէ :

Սթոքովսքի, զուարճացած, ի վերջոյ կուտայ իր համաձայնութիւնը :

Քանի մը ժամ աւելի ուշ, գիւղին հրապարակին վրայ երաժիշտները ոգեւորութեամբ կը նուագէին, եկեղեցիին զանգակները կը հնչէին եւ տեղակալ Փէտրօ անխնայ կը պայթեցնէր տինամիթի փամփուշտները ամէն անգամ որ խմբավարը իրեն նշան ընէր :

Նուագահանդէսէն վերջ Սթոքովսքի հազիւ վերադարձած էր իր պանդոկը, երբ այս աննախընթաց նուագահանդէսին կազմակերպիչներէն մէկը հեւ ի հեւ կուգայ, խնդրելու համար, որ խմբավարը հետը երթայ գիւղին ոստիկանատունը՝ վկայութեան համար: Արդարեւ, տեղւոյն ոստիկանապետը ձերբակալել տուած էր տեղակալ Փէտրօն՝ «զինուորական յեղափոխութիւն կազմակերպելու եւ ահաբեկչական գործունէութեան լծուած ըլլալու» ամբաստանութեամբ ...

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՀԱԼԷՊԻ մէջ մեռած է դերասան Աբովեան: Ծնած էր Կովկաս: 1901ին մասնակցած էր Աբէլեանի թատերախումբին, փոքր դերերով: Յետոյ անցած էր Պարսկաստան, ուրկէ փոխադրուած էր Լիբանան եւ ապա՝ Սուրիա :

ԱՒՍՏՐԱԼԻՈՅ մայրաքաղաքի համալսարանին քիմիաբանութեան ճիւղի դասախօս կարգուած է Տոքթ. Ս. Յակոբեան :

ԱՊԱՏԱՆԻ Հայ Մշակութային Միութեան նախաձեռնութեամբ, դպրոցին սրահին մէջ տեղի ունեցած է տարեկան գեղարուեստական մրցում մը՝ երգի, արտասանութեան, պարի եւ նուագի. մասնակցած են եօթէն 14 տարեկան տըղաք եւ աղջիկներ: Առաջին մրցանակ շահած են տասը հոգի, երկրորդ՝ ութ եւ երրորդ՝ մէկ:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ Հ. Մ. Ը. Մ.ի 31րդ պատգամաւորական ժողովը գումարուած է Փետրուար ութին: Բոլոր մասնաճիւղերէն 25 պատգամաւորներ մասնակցած են ժողովին՝ խրախուսու ձայնով: Իբր ունկնդիր հրաւիրուած են ծանօթ ազգայիններ: Տեղեկագիրներէն ի յայտ եկած է թէ միութիւնը յառաջդիմած է մէկ տարուան ընթացքին. աւելցած է անդամներու թիւը: Ընտրուած է նոր վարչութիւնը :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ Առաջնորդ Ս. Եպիսկ. Այվազեանի նախաձեռնութեամբ հաստատուած են կիրակնօրեայ դպրոցներ՝ նոր սերունդին հոգեկան եւ բարոյական դաստիարակութիւն տալու համար:

մեծ քաղաքներ եւ ճարտարարուեստական կեդրոններ :

Ինչպէս կը գրէ միջազգային մամուլը, տակաւին շատ կանուխ է Խրուշչեւ–Մաքմիլըն հանդիպումին տալիք արդիւնքներուն մասին խօսելու համար : Բայց կը չեշտուի մասնաւորապէս երկուքին ալ ճառերուն մէջ գրուած բարեկամական արտայայտութիւնը, օդակայանը թէ Կրեմլինի մէջ :

Երկու Վարչապետներն ալ խօսեցան մարդկութեան բարօրութեան, խաղաղութեան եւ պատերազմի վնասներուն մասին. «մարդկութիւնը հասած է տեղ մը, ըստ Խրուշչեւ, ուր ի վիճակի է նոր պատերազմի մը առաջքը առնելու : Մեր ճամբաները յաճախ կը տարբերին, բայց ասիկա պէտք չէ մեզ յուսահատեցնէ : Իրար լաւ պէտք է հասկնանք» :

«Ծիգ չխնայենք կեդրոնանալու համար այն խրողութեան վրայ՝ որ խաղաղութիւնը կարելի է պահպանել, եւ մեր երկու մեծ սիսթեմները, իւրաքանչիւրը իր կողմէ աշխատելով կրնան ծառայել մարդկութեան բարօրութեան», պատասխանեց Մաքմիլըն :

Ինչպէս կը տեսնուի, երկու կողմերէ ալ արտասանուած բառերը գրեթէ նոյն գաղափարները կը յայտնեն, ծանրանալով «խաղաղ գոյակցութեան» վրայ : Քայլ մը առնուած է դէպի յաջողութիւն : Մինչեւ իսկ կ'ըսուի թէ Մաքմիլըն ակնարկութիւն մը ըրած է Խրուշչեւի, Անգլիա – Խ. Միութիւն ոչ յարձակողական դաշինք մը կնքելու համար : Այս ուղղութեամբ շըրջան ընող զրոյցները եթէ ճիշդ են, հաւանական է որ համայնավարները պիտի օգտուին առիթէն եւ Անգլիոյ Վարչապետը քաջալերեն՝ իրականացնելու համար այդ ծրագիրը :

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Աբէլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Օհաննէս Մըխճեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Պօյաճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հայկազ Քիւրեան եւ զաւակը, Այրի Տիկ. Սիրանուշ Աբէլեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Աննիկ Պօղոսեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Թէֆար Պօղոսեան եւ զաւակները, Տօքթոր եւ Տիկին Ժան Պօնհօմ եւ զաւակները, Բարսեղեան ընտանիքը, ինչպէս նաեւ բոլոր ազգականները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, հօրաքրոջ, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՍԱՐԳԻՍ ԱԲԷԼԵԱՆԻ

(Ծնեալ Թագուհի Մալխասեան, Զանկրցի) մահը որ տեղի ունեցաւ Փետրուար 21ին, 70 տարեկանին իր բնակարանը :

Յուղարկաւորութիւնը այսօր Երեքշաբթի ժամը 13.45ին, Շաւիլի Հայոց եկեղեցիին մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Շաւիլի գերեզմանատունը :

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել :

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵՆԷՆ ԹՈՇԱԿԻ ՅԱՏԿԱՑՈՒՄ ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՄԷՋ

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ազնուամեծար վարիչները Մուրատեան վարժարանի տեսչութեան առաջարկին ընդառաջ երթալով որոշած են 1959 – 1960ի դպրոցական տարեշրջանէն սկսեալ հինգ գիշերօթիկ սան պահել հետեւեալ պայմաններով :

1.— Պատանին (11 – 12 տարեկան) պէտք է ըլլայ հայ չքաւոր ընտանիքի զաւակ, ուշիմ, աշխատասէր եւ բարեկիրթ :

2.— Զարգացումը պէտք է համապատասխանէ ֆրանսական երկրորդական վարժարանի վեցերորդ դասարանին :

3.— Թեկնածու չեն կրնար ըլլալ արդէն իսկ վարժարանս յաճախող աշակերտները :

4.— Սան մը որ չկարենայ անցնել տարեվերջի քննութիւնները կը կորսնցնէ ամէն իրաւունք :

5.— Ընտրութիւնները պիտի կատարուին վարժարանիս մէջ մրցումով եւ քննութեամբ, որ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Մայիս 18էն 24 օրերու ընթացքին, ժամը 15 – 17ին :

Կը պահանջուին դպրոցական վկայականներ :

Գրել Տեսչութեան.—

DIRECTION DU COLLÈGE ARMÉNIEN
26, RUE TROYON, SÈVRES - S. & O.

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18 ԻՍԻՒ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Զաւարեան Կոմիտէի եւ հովանաւորութեամբ Փարիզի Շրջ. կոմիտէի :

Այս Կիրակի ժամը երեքին, Խրիմեան վարժարանը, (2 Rue de la Stefania) :

Կը խօսի ընկեր ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, կ'երգեն Տիկիններ Շ. Գալայճեան, Ժ. Սիրաքեան, Օր. Շաքէ Պէնկեան, Դաշնակեան քոյրեր եւ ընկեր Մ. Գարակէօզեան : Կ'արտասանեն ընկերուհի Շ. Յովհաննէսեան եւ ուրիշներ :

Ճոխ պիւֆէ :

Մուտքը ազատ է :

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ
ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻՆ
կազմակերպած
ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ
ՄԻՋԻՆՔԻ ԱՌԹԻՒ
ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 12ԻՆ
ժամը 14.30էն 18.30
PAVILLON DAUPHINE

28ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կազմակերպուած Շրջանին երէցներու, Արենոյշներու, Արիներու եւ Գայլիկներու կողմէ, եւ մասնակցութեամբ ֆրանսական եւ օտար սկաուտական կազմակերպութեանց :

Կիրակի, Մարտ 8, կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին :

Centre Marcelin Berthelot
28 bis, Rue St. Dominique, Paris 7
Métro : Invalides

Հայկական պարեր եւ երգեր, սկաուտական կեանքէ ներկայացումներ եւ խաղեր :

Կը ներկայացուի ֆրանսերէն՝
« ԾԱԽՈՒ ՈՒՐՈՒԱԿԱՆԸ »
Զաւեշտը եւ հայերէն՝
« ԱՆՁՐԵՒՈՏ ԳԻՇԵՐ ՄԸ
եւ «ՓՐՕՖԷՍԷՕՐԻՆ ԳԻՏԸ »
կատակերգութիւնը Արիներու եւ Արենոյշներու կողմէ :

Առաջին անգամ ըլլալով «Պարսկական պազարին մէջ», պալէ սկաուտներուն եւ Արենոյշներուն կողմէ :

Ցուցադրութիւն, պիւֆէ :
Մուտք 500 եւ 300 ֆրանք :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի «Քրիստափոր» խումբի ընկերները այս երեքշաբթի, ժամը 21ին, 17 Rue Blée :

ՊԱՆԵԼՕ – ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս հինգշաբթի ժամը 21ին ծանօթ հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ

Կազմակերպուած Մարսէյլի Շրջ. վարչութեան կողմէ :

Շաբաթ, 28 Փետրուար, երեկոյեան ժամը 21ին, Նորմանտի շքեղ սրահին մէջ :

28 BLD. D'ATHÈNES, MARSEILLE

Գեղարուեստական խնամուած յայտագիր, երգ, արտասանութիւն, նուագ :

Անխտիր եւ սիրով կը հրաւիրուին Նոր Սերնդականները եւ համակիրները :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ

Office Français de Protection
des Refugiés et Apatrides
7, Rue Copernic, Paris 16

Փակ է Փետրուար 20էն Մարտ 2, փոխադրութեան պատճառով :

Ոչ մէկ այցելութիւն կամ դիմում այդ ժամանակաշրջանին :

Մարտ 2էն վերջ դիմել նոր հասցէին՝

Hôtel Majestic
Avenue Kleber (métro Kleber)
(Մուտք՝

23, Rue La Perouse

Հեռաձայնի թիւը կը մնայ նոյնը՝

KLE. 22-35

Գրասենեակը փակ է կէսօրէ վերջերը եւ մարդ չընդունիր :

ՅԱՐՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Վալանսի Հայ Ազգ. Միութեան ներկայ վարչութեան գործունէութեան շրջանը աւարտած ըլլալով՝ կոչ կ'ուղղուի Վալանսահայ գաղութին, ներկայ գտնուիլ ընդհ. տնդամական ժողովին որ տեղի կ'ունենայ 28 Փետրուար, 1959 Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին Թատրոնի վերնայարկը, (Ֆուայէ տիւ Թէատրը) : Օրակարգ՝ Ա) Բարոյական եւ նիւթական զեկոյց : Բ) Ընտրութիւն նոր վարչութեան :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ սկնակ մը (ափրանթի), գերձակի մօտ, արհեստ սորվելու համար, լուրջ հաստատութեան մը մօտ : Դիմել՝

BENDER
29, RUE SAUSSURE
MÉTRO : VILLIERS-ROME
TÉL. : MAC-MAHON 16-02

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ ՊԱՆԵԼՕ-ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ

ԿԻՐԱԿԻ ՄԱՐՏ ՄԷԿ ԺԱՄԸ 15ԷՆ 24

Նախաձեռնութեամբ Պանեէօ – Քաշանի Մուրատ խումբին :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Հայկական եւ կովկասեան պարեր — Երգ, արտասանութիւն

Կը ներկայացուի՝ « ՄՈԼՈՐԵԱԼ ՃԱՄԲՈՐԴԸ »

Խնամուած ճոխ պիւֆէ — Եւրոպական պար

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տէր եւ Տիկին Տօքթ. Ա. Պօղոսեան եւ զաւակը, իրենց սիրելի եղբօր ու հօրեղբօր Տօքթ. Վ. Պօղոսեանի (մեռած Նիւ Եորք) յիշատակին, կը նուիրեն Շաւիլի եկեղեցիին հազար ֆրանք, Մշակոյթի Տան հազար, Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանի հազար, Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին երկու հազար ֆրանք :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի կեդրոնական Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան .— Տէր եւ Տիկին Ստեփան Տիւյմէջեանէ իրենց ամուսնութեան առթիւ քսան հազար ֆր., Տիկին Ազատի Զավուշեանէ իր զաւկին ամուսնութեան առթիւ երկու հազար ֆր., հաւատացեալ ֆրանսացի տիկին մը 2500 ֆրանք :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս Չորեքշաբթի ժամը 9ին, Քաֆէ Քաւէի սըրահը :

Պիտի խօսի գերասան ԱՐՏԱՇԷՍ ԳԸՄԲԷԹԵԱՆ, նիւթ ունենալով «Ո՞վ է եղած արեւմտահայ թատրոնին առաջին դերասանուհին» :

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

Մուտքը ազատ է :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Ալֆորվիլի Երիտ. Միութեան կողմէ, հովանաւորութեամբ Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան :

Շաբաթ, Մարտ 28, ժամը 20.30ին, Մէզօն Ալֆորի քաղաքապետարանի սըրահը : Կը ներկայացուի՝

« ՉԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ »

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e)

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ ՍԿԱՒԱՌԱԿՆԵՐԸ

Վ.Օ.Կ ընկերութեան կողմէ պատրաստուած

3040 ֆր. տուրքերով միասին

Թիւ 20.114.— Հայ եկեղեցական երաժշտութիւն.— Եկմալեան պատարագ 45 վայրկեան : Ով գերահրաշ ծաղիկ, Գովիա Երուսաղէմ, Սուրբ Աստուած, Փառք, Մարմին Տէրունական, Հրեշտակային, Սուրբ, սիրութեամբ, Ով զարմանալի, Այսօր ձայնն հայրական, Աչքն ծով, Եղիցի : Մաղթանք.— Արժան –

Թիւ 20.150.— Կոմիտասեան պատարագ.— 55 վայրկեան, քառաձայն երկսեռ խումբ, երգէհոն : Սկիզբ Հայրապետական պատարագի (Խորհուրդ խորին, Հրաշափառ, Ընտրեալդ, Ուրախ լեր) — Սուրբ, Հայր երկնաւոր, որդի Աստուծոյ, Յամենայնի, Հոգի Աստուծոյ, Եւ եղիցի ողորմութիւն, Հայր մեր, Միայն սուրբ, Օրհնութիւն, Տէր ողորմեա, Քրիստոս պատարագեալ, Աստուած մեր, Լցաք, Գոհանամք, Մաղթանք, Եղիցի, Էջմիածին ի հօրէ :

Թիւ 20.103.— Հայ ժողովրդ. երաժշտութիւն.— Նուագախումբ, խմբերգ, մեներգ, 45 վայրկեան, 16 կտոր : Գարուն Երեւան, Եայլի, Թաթարական պար, Օրօր, Ալագեազ, Պիլիբի, Ատրպէյճան, Նազ պար, Գերիներու երգ, Կաքաւիկ, Եարօ ջան, Արեւելեան պար, Ղայթարմա, Քիզ նման, Լէզկինքա :

Թիւ 20.136.— Արմէնի.— 14 կտոր, 45 վայրկեան : Հայրենիք, Զով գիշեր, Էրզրում, Կռունկ, Տարօն, Կայնել ես, Արի Սէյրան, Լալա եարս, Եռ – առաջ, Պանդուխտի երգ, Շողքի, Մարալի, Վարդավառ :

Թիւ 10016.— Իրիս Պիւլպիւլեան եւ նուագախումբ.— (105 Ave. St. Ouen, Paris) Ոչ մի ծաղիկ քո բոյրը չունի, Հայաստանի աղջիկ, Ինչ կոնեմ, Տըլէ Եաման, Մի անգամ նայուածքովը, Կարօտի երգ, Շարմաղ աղջիկ, Մարօ ջան, Օրօր, Խնջոյքի երգ :

Ստանալու համար դիմել՝
ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ,
14, Rue Petit, Paris 19e (BOT. 99-22)
Եկեղեցւոյ դիւանատունը .—

(Գաւառի համար առաքում խնամուած ծրարով,) (Քոնթրը ռամպուրսման) :

Փնտռել նաեւ վերջին սալը Ըրֆիէ տ'Արմէնի. Թիւ 20157 :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 ֆր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 ֆրանք : Հատը 20 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 25 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

MERCREDI 25 FÉVRIER 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8329 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4230

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՉՈՐՍ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

1955 Փետրուար 24ին Պաղտատի մէջ կը կնքուէր Ուխտ մը՝ Մերձաւոր ու Միջին Արեւելքի չորս պետութեանց — Թուրքիոյ, Իրաքի, Իրանի եւ Փաքիստանի — միջեւ՝ կնքահայրութեամբ Մեծն Բրիտանիոյ, որ կը դառնար հինգերորդ անդամը :

Պաղտատի Ուխտը կրօնական հանդամանք չունէր — ինչպէս կարծել պիտի տար Ուխտակից չորս երկիրներու իսլամ ըլլալու պարագան :

Անիկա տաւելապէս քաղաքական - ռազմագիտական դաշինք մըն էր՝ պաշտպանողական նպատակներով : Պաշտպանութիւն՝ ընդդէմ Խորհրդային Միութեան ծաւալապաշտական քաղաքականութեան եւ համայնավարական գաղափարներու տարածման :

Ատլանտեան Ուխտի սահմանները կանգ կ'առնէին Թուրքիոյ մէջ : Հարաւէն ու արեւելքէն ո՛չ մէկ պաշտպանութիւն ունէր այս վերջինը, որ յարձակման մը պարագային առնուած պիտի ըլլար մինակը կուրծք տալ կարմիր բանակի գերակշռութեան դէմ՝ մինչեւ դաշնակիցներուն օգնութեան հասնիլը :

Թուրքիոյ թիկունքը ապահովելու մտահոգութիւնն էր ամէն բանէ առաջ՝ որ ծնունդ տուաւ Պաղտատի Ուխտին :

Նոյն մտահոգութիւնն էր, որ երկրորդ աշխարհամարտէն առաջ կեանքի կոչած էր Սաատապատի Ուխտը՝ Թուրքիոյ, Իրանի, Իրաքի եւ Աֆղանիստանի միջեւ — չորսն ալ իսլամ պետութիւններ :

Պաղտատի Ուխտակիցներէն երկուքը միայն՝ Թուրքիա եւ Իրան՝ սահմանակից էին Խորհրդային Միութեան : Իրաք եւ Փաքիստան հասարակաց սահման չունէին անոր հետ : Սակայն բոլշեւիկեան աշխարհակալութեան հաւանական վտանգըն էր, որ մղեց զանոնք մաս կազմելու այս դաշնակցութեան, որուն շնորհիւ Ատլանտեան Ուխտի սահմանները Միացեալ Նահանգներէն կ'երկնային մինչեւ Հնդկաստան՝ անցնելով Եւրոպայէն ու Մերձաւոր Արեւելքէն :

Իրանի եւ Իրաքի քարիւղի հորերուն պաշտպանութիւնը նոյնպէս գլխաւոր ազդակներէն մէկն էր Պաղտատի Ուխտի կազմութեան : Անգլիոյ եւ Ամերիկայի դրամատէրները մեծապէս շահագրգռուած են անոնցմով :

Անգլիա մինակը ի վիճակի չէր նիւթապէս ապահովելու Ուխտին պահանջները : Ա՛յդ էր պատճառը, որ Ուխտակիցները դիմեցին Միացեալ Նահանգներու աջակցութեան : Ու շնորհիւ ամերիկեան տոլարներուն՝ կարելի եղաւ ռազմագիտական զանազան ձեռնարկներ գլուխ հանել իսլամական չորս երկիրներուն մէջ :

Այսօր՝ չորս տարի վերջ՝ ինչպէս կը ներկայանայ կացութիւնը :

Ուխտը կանգուն է դեռ, բայց անկէ բացակայ է Պաղտատը, ըսել է ժամանակաւ Ուխտին կեդրոնավայրը : Յուլիս 14ի յեղափոխութիւնը բոլորովին յեղաշրջած է Իրաքի վարչակարգը :

Երկրին նոր վարիչները վերջնական դիրք չեն ճշդած դեռ Ուխտին հանդէպ : Չեն մասնակցիր անոր հերթական ժողովներուն, սակայն պաշտօնապէս չեն դուրս եկած այն :

Արաբական երկիրները կը շարունակեն բացասական դիրք բռնել անոր հանդէպ : Նոյնը՝ նաեւ Ֆրանսա :

Պաղտատի Ուխտին ամէնէն հաւատարիմ — ու շահագրգռուած — անդամներն են Թուրքիա եւ Իրան՝ իբրեւ անմիջական սահմանակից Խորհրդային Միութեան :

Իրաքի բացակայութիւնը դարմանելու համար, Միացեալ Նահանգները այժմ աւելի գործօն մասնակցութիւն կը բերեն «Պաղտատի Ուխտ»ին : Իրաքի եւ Փաքիստանի հետ զինուորական դաշինք կնքելով, ամերիկեան դիւանագիտութիւնը կ'ուզէ աւելի ուժեղ թումբ մը կանգնել՝ բոլշեւիկեան հաւանական յարձակումներու դէմ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԵԾ ԶՕՐԱՀԱՆԴԷՍ ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՄԷՋ

ԹԻԹՕ ԵՒ ՆԱՍԸՐ ՆԵՐԿԱՅ ԵՂԱՆ

●

ՔԱՍԸՄ — ՆԱՍԸՐ ՀԱՆԴԻՊՈ՞ՒՄ

Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան ստեղծման տարեդարձին երկրորդ օրը մեծ շուքով տօնուեցաւ Դամասկոսի մէջ : Տեղի ունեցաւ զինուորական տպաւորիչ տողանցք մը, որուն ներկայ էին Նախագահ Նասըր եւ Մարաջախտ Թիթօ : Երկուքն ալ մեծ խանդավառութեամբ դիմաւորուեցան ժողովուրդին կողմէ :

Հազարաւոր զինուորներ կը մասնակցէին այս ցուցադրութեան : 21 Թէ-54 հրասայլեր, Խ. Միութեան մէջ պատրաստուած, առաջին անգամ ըլլալով կը տեսնուէին ամբոխին : Կարեւոր քանակութեամբ զէնքեր կային :

Սուրիական մայրաքաղաքը առաջին անգամ ըլլալով նման զօրահանդէսի մը ականատես կ'ըլլար,— ինչպէս կը գրեն միջազգային մամուլի ներկայացուցիչները :

Զօրահանդէսին մաս կը կազմէին նաեւ Թէ - 34 հին հրասայլեր, զինուորական բեռնակառքեր, ճափոնական ճիփեր : Այս առնչութեամբ, զինուորական այս տողանցքը ցոյց տուաւ թէ Խ. Միութիւնը ինչ մեծ քանակութեամբ զէնք տուած է Արաբական Մ. Հանրապետութեան :

Զօրահանդէսէն վերջ Նախագահ Նասըր նոր ճառ մը խօսեցաւ, ուր շեշտեց թէ արաբական երկիրները իրենց յոյսը կրնան դնել Ա. Մ. Հ.եան վրայ : Նասըր յայտարարեց թէ միշտ պատրաստ են օգնելու բոլոր Արաբներուն :

Խօսելով յատկապէս Իրաքի մասին, Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան Նախագահը ըսաւ.— Երբեք պիտի չհանդուրժենք որ աշխարհակալներու գործակալներ կամ պատեհապաշտներ խրամատ մը բանան Արաբական Մ. Հանրապետութեան եւ Իրաքի միջեւ : Իրաքի ժողովուրդը մաս կը կազմէ արաբական ազգին : Մենք համոզուած ենք որ Ա. Մ. Հ.եան եւ Իրաքի քաղաքացիները պատրաստ են թափելու իրենց արիւնը՝ պաշտպանելու համար իրենց արաբական հայրենիքը եւ ազատութիւնը :

Օր մը առաջ ալ, Նախագահ Նասըր ըսած էր արդէն՝ թէ Արաբները պէտք է զգուշանան «ազատութեան կեղծ նշանաբաններէ», որոնք կը տարածուին «պատեհապաշտներ»ու կողմէ :

Միւս կողմէ, Պէյրութի կարեւորագոյն օրաթերթերէն «Լ'Օրիան» (ֆրանսերէն) կը գրէ թէ Սուրիա իր ներկայութենէն օգտուելով, Նախագահ Նասըր տեսակցութիւն մը պիտի ունենայ Իրաքի Վարչապետ Զօր. Քասըմի հետ՝ իրաքեւսուրիական սահմանին վրայ :

Համաձայն նոյն լուրին որ ստացուած է «սուրիական արժանահաւատ աղբիւրներէ», Նասըր եւ Քասըմ պիտի ճշդեն երկու երկիրներու գործակցութեան եղանակները :

× Մոսկուայի մամուլը կը դատապարտէ Եուկոսլաւիան որ Արաբներու կասկածամտութիւնը կը զրգռէ Խ. Միութեան հանդէպ : «Փրաւտա»յի եւ «Իզվեստիա»յի յօդուածները կը զուգադիպին Թիթոյին տուած այցելութեան՝ Նասըրի :

Օրը Օրին

ՕՐ ՄԸ, ՊԻՏԻ ՀՌՉԱԿԵՆ

— Երբ աշակերտը նախակրթարանէն տուն վերադառնայ, հայրիկը ի՞նչ կը հարցնէ իրեն, ընթրիքէն ետք ...

— Օ՛, ատիկա հայրիկին տեսակէն կախում ունի··· Նայէ որ ըսեմ··· Հայրիկ կայ, որ կը հարցնէ — «Տղա՛ս, ըսէ նայիմ, այսօր որո՞ւն գլուխը պատռեցիր··» Հայրիկ կայ որ կը հարցընէ — «Մա՛նչս, այսօր պիլիան դո՞ւն շահեցար թէ Կարպիսը ···» Ես, ժամանակին լսեր եմ հայրիկի մը մասին, որ սեպտեմբերի առենները, կը հարցնէ եղեր, իր մանչուկին·· «Հոս եկուր նայիմ, ծօ՛, վարժուհիդ աղուո՞ր *փարչա* է··· Օր մը տուն բեր նայինք ···» Այնպէս որ, յարգելի բարեկամըս, հարցումիդ շիտակ պատասխան մը չեմ կրնար տալ ···

— Մարդ Աստուծոյ, դուն բնաւ իմացած չե՞ս որ հայրիկներ ալ կան, որոնք ընթրիքի սեղանէն ելած չելած, կը հարցընեն — «Ըսէ նայիմ, ճագս, այսօր ի՞նչ սորվեցար, դասերդ գիտցա՞ր···» *Ասանկ* հայրիկներ ալ կան ···

— Կրնայ ըլլալ··· Բայց, առտուն կանուխ դուն ուրիշ ցաւ չունի՞ս, եղբայր·· Երեւի գործերդ տեղն են եւ պարապ նիւթերու մասին մտածելու ժամանակ կը գտնես··· Երնէ՛կ քեզի··· Լուր ունի՞ս որ երեք շաբաթ է նանն կը բռնեմ, յառաջորդի երես տեսած չունիմ ··· Մնա՛ս բարով ···

— Սպասէ՛, վայրկեան մը··· Դուն իմ հարցումիս խորախորհուրդ իմաստին չըթափանցեցիր ···

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզես ···

— Բացատրեմ՝ երկու բառով ··· Դուն մեր հայերէն լրագիրները կը կարդաս, այնպէս չէ՞··· Լա՛ւ··· Ես ալ կը կարդամ··· Ըսենք թէ, օր մը, մէկը քեզի հարցուց, յանկարծ·— «Հայրենակից, սա կարդացած հայերէն լրագիրներէդ՝ այս շաբթու, այս ամիս, այս տարի ի՞նչ սորվեցար··· Ինչե՞ր չէիր գիտեր եւ այդ թերթերը քեզի սորվեցուցին···» ի՞նչ պատասխան պիտի տաս ···

— Կեցի՛ր նայիմ ··· Ատիկա, իրա՛ւ, մտածելիք խնդիր է··· Վա՛յ անպիտան, քեզի ··· Ծօ՛, ուրտեղէն ալ գացիր գտար այդ հարցումը ··· Իրա՛ւ ես, *ես*···Մարդու բան չըսես, բայց քեզի շիտակս ըսեմ — Մեր լրագիրներէն սորվածներս քով քովի բերեմ, հաւկիթի մը կճեպը չի լեցուիր··· Ատիկա իմ մտքէս ալ անցեր էր, բայց գրոց - բրոց ազգականներ ունենալուս, բերանս բանալու կը վախնայի ···

— Պռավօ՛, ուզած պատասխանս տուիր ··· Վերջապէս խելացի մարդ ես··· Այո՛, բարեկամ, այո՛, դժբախտաբար մեր լրագիրներէն — այսինքն, *պաշտօն*ներէն — շատ բան մը չես կրնար սորվիլ··· Գիտե՞ս ինչու··· Որովհետեւ կուսակցական վէճերով կը զբաղին ··· Օրերով, շաբաթներով, ամիսներով, տարիներով՝ միեւնոյն կռիւները, միեւնոյն բամբասանքները, միեւնոյն փոխասացութիւնները — «Մենք շիտակ ենք, դուք սխալ էք ··· Դուք սխալ էք, մենք շիտակ ենք···» Հա՛, գիտեմ, լուրջ թերթեր ալ կան, որոնք այդ բանավէճերով շատ ժամավաճառ չեն ըլլար, բայց ես անոնց ըրածին ալ չեմ հաւնիր ··· Աս ասանկ չըլլար ·· Բողոքելու ենք, ցոյցեր կազմակերպելու ենք եւ պահանջելու ենք որ մեր լրագիրները բանե՛ր, բանե՛ր սորվեցնեն ··· Պէտք ունինք ··· Ամէն լրագիր ըլլալու է դպրոց մը, դասընթացք մը··· Ի՞նչ կ'ըսես, այս ծրագրիս ···

— Համաձայն եմ··· Դուն, այդ Շարժումին նախագահ, ես ալ՝ քարտուղար·· Բայց, ի՞նչ պիտի ընենք, եթէ ձախողինք եւ ազգին գրողները, նորէն, իրենց գիտցածէն *վար* չանցնին ···

— Մուրճը զամին գլխուն իջեցուցիր ··· Այն ատեն, պոյքոթ կը հռչակենք եւ Հայոց ազգին լրագիրները ա՛լ ձեռք չենք առներ··· Վստահ եղիր, երեք ամիսէն, ազգին գրոց -բրոցները մեղայի կուգան, խելքերնին գլուխնին կը ժողվեն եւ օր մըն ալ, կը տեսնենք որ ամէն թերթ եղեր է դպրոց մը, համալսարան մը՝ մեր ազգին համար··· Պոյքոթ, բարեկամ, պոյքոթ··· Ուրիշ ճար չկայ ···

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ կուսակցական ղեկավարները մտահոգ են շարքայիններու քաղաքական անտարբերութենէն : Մարտ 10ի համագումարին համար համայնավար կուսակցութեան կազմակերպած դասախօսութիւնները չեն ստեղծած սպասուած խանդավառութիւնը : Այս առթիւ պետական խորհուրդի նախագահը ըսած էր նոյնիսկ .— Կը տեսնենք որ կուսակցութեան բազմաթիւ անդամներուն, քաղաքական եւ գաղափարական գործունէութիւնը անբաւարար է :

ՅՈՅՆ ԿԻՊՐԱՑԻ մը, մինչեւ վերջին վայրկեանը մնաց «հաւատարիմ քաղաքացի» մը բրիտանական կայսրութեան··· Արդարեւ ծնած էր 1878 ճիշդ այն օրը երբ Թուրքերը Անգլիոյ տուին Կիպրոսը, մեռաւ Լարնաքայի մէջ Փետրուար 19ին, ճիշդ այն օրը երբ Անգլիա կ'ընդունէր կղզիին անկախութիւնը :

ԶՕՐ. ՇԱԼ Ալժերիոյ ընդհանուր հրամանատարը յայտարարեց թէ Յունուար մէկէն ի վեր 2500 ըմբոստներ սպաննուած եւ 900 ուրիշներ գերի ինկած են :

ՍՊԱՆԻՈՅ կառավարութիւնը մուտքի վիզան *ջնջեց : Յարդ Սպանիա միակ երկիրն էր արեւմտեան Եւրոպայի որ* վիզա *կը պահանջէր Եւրոպացիներուն կամ Ամերիկացիներու համար :*

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ «Փրաւտա»ն կը հաղորդէ Տիմիթրի Մանուիլսքիի մահը : Ուկրանիոյ նախկին փոխ - նախագահը : Ծնած էր 1883ին ռուս ուղղափառ քահանայէ մը եւ հրեայ մօրմէ : Պատմութեան դասախօս էր, Սոֆոնի դասաւանդութեանց հետեւած է եւ Խ. Միութիւն վերադարձած յեղափոխութենէն ետք :

ՈՒԻԼԵԸՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆ Եուկոսլաւ կառավարութեան կողմէ Պելկրատ հրաւիրուած է Շարժանկարի մը սէնարիօն գրելու համար : Սարոյեան յայտարարած է թէ կրնայ պատահիլ որ Եւրոպա հաստատուի ուր պիտի փորձէ երեսուն հազար տոլար շահիլ, գումար մը զոր կը պարտի ամերիկեան փիսքին *:*

ՊԱՐՍԻՑ Շահը յայտարարեց թէ որեւէ օտար խարիսխ գոյութիւն պիտի չունենայ Պարսկաստանի մէջ : Նոյն ժամանակ Պարսկաստանը, հակառակ Խ. Միութեան կարծիքին, պաշտպանութեան դաշնագիր մը ստորագրեց Ամերիկայի հետ : Միւս կողմէ Թեհրանի խորհրդային դեսպանը փեկով հերքեց այն զրոյցները որոնց համաձայն ինք յայտարարած էր թէ «խորհրդային զօրքը Ատրպէյճանը պիտի գրաւէ եթէ Պարսկաստանը ստորագրէ զինուորական դաշինք Ամերիկայի հետ » :

ՄԱՔՄԻԼԸՆ կը շարունակէ իր խօսակցութիւնները խորհրդային ղեկավարներուն հետ : Երկուշաբթի իրիկուն ճաշի մը ընթացքին, անգլիական դեսպանատան մէջ, Նիքիթա Խրուշչեւ յայտնեց թէ Անգլիոյ վարչապետին անկեղծութիւնը եւ հասկացողութիւնը շատ կը գնահատէ եւ աւելցուց .— Պիտի գտնենք իմաստութիւնը լուծելու համար մեր դժուարութիւնները :

(Լուրերու շար·ը կարդալ Դ· էջ)

ՆԻՒԹԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ՄԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

—— Ս ——

Լոնտոնի Թելագրութենէն երեք – չորս շաբաթ ետքը, 1916 Օգոստոս 12ին, պատերազմական նախարարը հետեւեալ կարգով իր անօրէնութեան կ'ուղղէր հետեւեալ հրամանը.—

« Վերջերս Արաբիոյ մէջ պատահած դէպքերը, որոնք օր մը կրնան սուրիական ծովեզերեան բնակչութեան վրայ անդրադառնալ ծանրապէս, պատերազմական նախարարութեան առիթ տուին, արտաքին նախարարութեան համաձայնութեամբ, աչքի առջեւ ունենալ Կիպրոսի մէջ խմբումը Հայերու, որոնք Թուրքիայէն դուրս կը գտնուին եւ կը փափաքին ֆրանսական դրօշակին տակ կռուիլ իրենց հայրենիքն ազատագրելու համար :

Նկատի ունենալով որ ըստ 1915 Օգոստոս 16ի օրէնքին, այդ Հայերը չեն կրնար Օտար Լեգէոնի մէջ ընդունուիլ, որոշուեցաւ որ պիտի հաւաքուին Կիպրոսի մէջ, դեռ ճշդուելիք պայմաններով, ֆրանսական հրամանատարութեամբ, կազմելու համար օգնական ուժ մը Սուրիոյ ծովային զօրաբաժնի ծովակալին տրամադրութեան տակ: Այդ կազմութեան ներկայութիւնն իսկ կրնայ բաւել անշարժութեան մատնելու համար Թրքական ուժերը: Ան պիտի կրնայ նաեւ ի հարկին նպաստել ծովեզերքին վրայ ապստամբական շարժումներու»:

Նախարարը ի վերջոյ կ'իմացնէ թէ մտադիր է այդ առաքելութեան համար իբրեւ հրամանատար նշանակել կամ Գնդ. Թուշառ կամ հազարապետ Ռոմիէօ, այդ վերջինը Քորֆու կղզիին զինուորական հրամանատար :

Չորս օր ետքը, 1916 Օգոստոս 16ին, հազարապետ Ռոմիէօն կը նշանակուէր հրամանատար :

Համընթացօրէն 1916 Օգոստոս 15ին Պատերազմական նախարարը Լոնտոնի ֆրանսական դեսպանատան զինուորական կցորդին կը հեռագրէր Ուոր Օֆիսին կարծիքը հարցնելու համար «զօրավար Քլէյթընի թելադրութեան մասին»: Ուոր Օֆիսը յետադային, ըստ Լոնտոնի դեսպանի 19 Հոկտեմբեր թուակիր հեռագրին՝ իր համաձայնութիւնը կը յայտնէր:

Նախարարը 1916 Սեպտեմբեր 23ին Գահիրէի զինուորական առաքելութեան պետ տեղակալ Տը Սէն – Քանթէնին կը հեռագրէր հետեւեալը .—

« 1.— Որդեգրելով Պ. Քամպոնին եղած թելադրութիւնը Զօր. Քլէյթընի կողմէ եւ ի տես Գնդ. Պռեմոնին Սեպտեմբեր 1ինի հեռագրով յայտնած կարծիքին, որոշեցի ուսումնասիրել տալ յարմարութիւնը եւ պայմանները Կիպրոսի մէջ գումարելու, զինուորական կրթութիւն ստանալու համար, այն Հայերը՝ զորս կարելի պիտի ըլլայ զինուորագրել Եգիպտոսի, Հնդկաստանի եւ ի հարկին, Սուրիոյ մէջ ապաստանածներէն :

2.— Հազարապետ Ռոմիէօն պիտի մեկնի Եգիպտոս եւ յետոյ Կիպրոս, ուսումնասիրելու համար զինուորագրման եւ Կիպրոսի մէջ հաստատման նիւթական պայմանները :

3.— Հետեւապէս կարեւոր կ'երեւայ կազմուելիք մարմնին իբր առաջին կորիզ պահել Փորթ–Սայիտի Հայերը հակառակ անոր որ ընդհանուր հրամանատար ծովակալը հաւաներ է որ բրիտանական իշխանութիւնը զանոնք Սելանիկի կամ Եգիպտոսի մէջ գործածէ: Կը խնդրեմ որ Տըֆռանսի (ֆրանսական դեսպան) եւ Սուրիոյ ծովային իշխանութեանց հետ միաբանիք անգլիական հրամանատարութեան մօտ միջամտելու համար, որպէս զի այդ Հայերու գործածութիւնը կախակայուի»:

Այդ հեռագրէն երեք կէտեր կը պարզուին: Առաջին՝ որ իրապէս Լեգէոնը Զօր. Քլէյթընի յղացումն եղաւ: Երկրորդ՝ Գնդ. Պռեմոնը, որ Եգիպտոս հասած էր Սեպտեմբեր մէկին, ինչպէս վերեւ գրեցինք, Լեգէոնի կազմութեան իր նպաստաւոր կարծիքը կը հեռագրէր Սեպտեմբեր 9ին, այսինքն Պընուա տ'Ազիի նամակին առաքումէն առաջ: Աւելցնենք որ, ըստ իր յուշերուն, Պռեմոն Սեպտեմբեր չորսին Գահիրէի մէջ Զօր. Քլէյթընի հետ տեսակցեցաւ: Երրորդ՝ այդ ժամանակ ծովային հրամանատարութիւնը Մուսա – Տաղցիները զինուորապէս գործածելէ հրաժարած էր :

Պընուա տ'Ազին կը խոստովանի որ իր դիմումը ուղղակի Տընի Քոշէնին ըրկեց, անտեսելով կարգապետական միջնորդները, որոնք կրնային զայն ձախողութեան մատնել: Հաւանական է որ, սպառնալով Մուսա Տաղցիներէն ձեռնթափ ըլլալու որոշումը, այդ օրինազանց քայլն առնելու համոզուեցաւ կամ քաջալերուեցաւ լսելով Գնդ. Պռեմոնը, որուն յանդուգն երեւակայութիւնը եւ անկախ նկարագիրը ծանօթ են: Այդ յատկութիւններու նմոյշ մը պիտի տեսնենք Քլէմանսոյի հետ իր ունեցած տեսակցութեան առթիւ :

Կամաւորական շարժումը լայնապէս յաջողցնելու համար կառավարութիւնը ուզեց համաձայնիլ հայ ազգային ներկայացուցչութեան հետ: Պատերազմի նախօրեակին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Եւրոպայի մէջ իբր պատուիրակ կարգած էր Պօղոս Նուպար փաշան, Ռուսիոյ հաւանութեամբ, Թրքահայութեան Դատը պաշտպանելու համար: 1916 Հոկտեմբերին, Լոնտոնի ֆրանսական դեսպանատան մէջ Պօղոս Նուպարը տեսակցութիւն ունեցաւ Ժոռժ Փիքոյի եւ Մարք Սայքսի հետ: Գոյացաւ համաձայնութիւն, ըստ որում հայ կամաւորները միայն Թուրքիոյ դէմ եւ արեւելեան ճակատի վրայ պիտի կռուէին եւ որ դաշնակիցներու յաղթութենէն ետքը Կիլիկիան ինքնօրինութիւն պիտի ստանար ֆրանսական թեւարկութեամբ: Պօղոս Նուպար բանակցութեանց լրանալուն՝ կը հեռագրէր, ֆրանսական Արտաքին նախարարութեան ծածկագրով, իր որդւոյն Առաքելին.—

« Առաքել պէյ Նուպար, 1916 Հոկտեմբեր 27ին, Գահիրէ: Յիշելով Հոկտեմբեր վեցի նամակը, կամաւորներու խնդրի մասին եւ անկէ ի վեր հասնող հաւաստիքներ ստացած ըլլալով որ Դաշնակիցներու յաղթութեամբ մեր ազգային բաղձանքները գոհացում պիտի ստանան, կը յորդորեմ որ ամէն ինչ կարգադրէք քաջալերելու եւ դիւրացնելու համար կարելի եղածին չափ բազմաթիւ կամաւորներու արձանագրումը, նկատի ունենալով վերոյիշեալ նամակիս մէջ նշանակուած զգուշութիւնները եւ ամէն այլ զգուշութիւններ, որոնք անհրաժեշտ կրնան ըլլալ: Պիտի վերադառնամ Փարիզ: Նուպար»: (Փօլ Տիւ Վէռ, Լա Փասիօն տը լա Սիլիսի, էջ 16 եւ 17):

Իր կողմէն պատերազմական նախարարը Հոկտեմբեր 13ին կը հեռագրէր հազարապետ Ռոմիէօյին.— « Վարչապետը Հոկտեմբեր վեց թուակիր նամակով, որուն օրինակը առաջին թղթատարով կը ղրկեմ, ինծ իմացուց թէ յօժար է ընդունիլ որ Փորթ Սայիտի հայ ապաստանեալներուն յանձնառու ըլլանք, պայմանաւ որ ընտանիքները զինուորագրողներուն հետ Կիպրոս փոխադրուին » :

« Ուրեմն Փորթ Սայիտի ապաստանեալներուն Ֆրանսայի կողմէն նիւթապէս յանձն առնուելու խնդիրը այլեւս արգելք պիտի չնկատէք ձեր առաջարկները բանաձեւելու համար ի գործածութիւն Փորթ Սայիտի Հայերուն՝ եթէ կը խորհիք որ զինուորական արժէք ունին :

« Մուսա Տաղի Հայերէն զատ ուրիշ Հայեր զինուորագրելու համար կրնաք աջակցութիւն գտնել Պօղոս Նուպար փաշայի եւ Եգիպտոսի իր բարեկամներու մօտ: Սակայն հարկաւոր է միայն անհատապէս արձանագրել կամաւորները եւ ոչ Եգիպտոսի մէջ, այլ Կիպրոս ուր կը ղրկուին »:

« Այլապէս արեւելեան ժողովուրդներու ցեղային փակեալ խմբակցութեանց ապրելու սովորութեան համաձայն, էական է որ արեւելեան կամաւորները ըստ իրենց ազգութեանց կազմաւորուին» :

Թերեւս Տընի Քոշէնի միջամտութիւնը նպաստեց հարթելու դժուարութիւնները, զորս կ'արծարծէր ընտանիքներուն նիւթական ապահովութեան հարցը :

Այսպէս ծնունդ առաւ Արեւելեան Լեգէոնը եւ զարկ տրուեցաւ անոր կազմութեան: Մնացեալը ծանօթ է, մասնաւորապէս Հայ Ազգային Միութիւններու գործունէութիւնը: Վարչական մանրամասնութիւնները երկրորդական են: Միայն յիշենք որ ընտանիքները Փորթ Սայիտ մնացին, Կիպրոս փոխադրելու յարմարութիւն չկար :

Վ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

(2)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

ՄԱՏԵՆԱԳՐԱԿԱՆ

"ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ"

Շաւարշ Միսաքեանի հարազատները ազնիւ գաղափարն ունեցած են ի մի խմբելու վաստակաւոր գրչի մարդուն ընտիր էջերը, եւ անոր տարաժամ մահուան տարելիցին առթիւ, ի լոյս ընծայած են ստուար հատորը, «ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ» ընդհանուր վերնագրին տակ, որ ինքնակենսագրական բնոյթ ունեցող շարք մը գրութեանց վերնագիրն է: Հեղինակին դրոշմին, Հեխոդոսի, վերնագիրը, « ՕՐԵՐ ԵՒ ՎԱՍՏԱԿՆԵՐ», ամբողջացած, վերջացած ժամանակի մը եւ գործի մը կը հայի, կարծէք: Հայ գրողին վերնագիրը կը հայի, կարծէք, չվերջացած ժամանակի մը, հետեւաբար եւ չամբողջացած գործի մը :

«Գործս կէս մնաց...»: Շաւարշ Միսաքեան կը յիշէ — օրագրութեան մէջ — Անդրանիկի խօսքը: ««Իմ գործս ե՞րբ բսկըսաւ, ե՞րբ կը սկսի», կը յարէ: «Օր մը պիտի իյնամ առանց շօշափելի գործ մը ձգած ըլլալու ետեւէս», կ'եզրակացնէ :

Եւ սակայն այս մարդը աւելի քան յիսուն տարի գրած է անդուլ, անդադար: Միայն «Յառաջ»ի հաւաքածոն, ինը հազար թերթ, լուրջ խորհրդածութեան կը մղէ ուսումնասէրը :

« Իմ գործս ե՞րբ սկսաւ, ե՞րբ կը սկըսի...»: Վրդովիչ է հարցումը :

Շաւարշ Միսաքեանի մէջ կար բնածին յատկութիւններով օժտուած, զուտ գրող մը: Այդ բնածին յատկութիւնները հանդիսացան մղիչ ուժը հրապարակագրական մեծածաւալ գործունէութեան մը, որ գրեթէ ընկլուզեց զուտ գրողը:

Հատորիս հրատարակիչներուն պարտքն էր մաղը անցընել հանգուցեալին աւելի քան յիսուն տարիներու ընթացքին արտադրած բոլոր գրութիւնները: Եւ գտնել, ի հանդէս բերել՝ բոլոր այն արձակ եւ տաղաչափեալ գրութիւնները, զորս արտադրած էր իրեն համար միայն, այսինքն այն գրութիւնները, որոնք կը կրէին իրենց վրայ դրոշմը զուտ արուեստի գործերու: Դժուարին, բայց ոչ անկարելի աշխատանք: Օրը հարիւր թերթ կարդալով՝ կարելի էր յիսուն օրերու մէջ սպառել «Յառաջ»ի ամբողջ հաւաքածոն: Միւս թերթերուն մէջ հրատարակուած գրութիւնները գտնելու համար կարելի էր դիմել Վենետիկի կամ Վիէննայի վանքերուն, ուր չեն պակսիր նման գործեր սիրայօժար յանձն առնող մատենադարաններ : (*):

« Օրեր եւ ժամեր » վերնագրուած հատորը պէտք է ըլլար մարգարիտը, ովկիանոսէն հանուած :

Գրադէտին մահուան առաջին տարելիցը՝ ամէնէն յարմար առիթն էր այդ նուէրը կատարելու գրասէր հայ բազմութիւններուն, եւ ապացուցանելու՝ որ Շաւարշ Միսաքեանի գործը սկսած էր եւ հասած էր հանգրուանի մը:

Մինչդեռ հատորիս մէջ կը գտնենք բազմաթիւ խմբագրականներ, որոնց հրապարակագրական բնոյթը ակներեւ է, տամսեր՝ ի շարս որոնց չեն երեւիր «գոհարներ»ը, ներածութեան հեղինակին խոստովանութեամբ իսկ, ուսումնասիրութիւններ, որոնք հեռու են զուտ գրական գործեր ըլլալէ, արձակ եւ չափածոյ գրութիւններ, ի շարս որոնց եւս կը պակսին լաւագոյնները:

Այս հատորը, իր հինգ մասերով, « փունջ » մըն է պարզապէս, զանազան գրութիւններու, քաղաքական, հասարակական, ազգային, մասամբ գրական յատկանիշներով, բայց ոչ երբեք գեղարուեստական միայար գործ մը, ուրկէ ցայտէր անժխտելի իրողութիւնը.— Շաւարշ Միսաքեանի մէջ կար զուտ գրող մը, զոր ընկլուզած էր հրապարակագրական մեծածաւալ գործունէութիւնը : «Իմ գործս ե՞րբ սկսաւ, ե՞րբ կը սկսի», կը հարցնէր ողբացեալ մտաւորականը, ակնարկելով բիւրեղին, որ, առանձին, ի հանդէս չէր բերուած տակաւին:

Շաւարշ Միսաքեանի ամբողջ գործին վրան կայ չիկացած երկաթով գրուած պատգամ մը .— պահեցէ՛ք ձեր լեզուն, պաշտպանեցէ՛ք ձեր հայութիւնը: Այդ պատգամը պիտի ըլլար անթերի, ամբողջական, եթէ նոյն չիկացած երկաթով գրուած ունենար նաեւ .— Պահեցէք, պաշտպանեցէք ձեր հաւատքը: Անհաւատ մը չէր Շաւարշ Միսաքեան, ոչ ալ թերահաւատ մը: Բանապաշտական յորձանքները ի քարշ չէին վարած զինք, դէպի ակնախտիղ, ապշեցուցիչ, ոչնչական դրութիւնները, սակայն հայասիրութեան հաւասար ուժգնութեամբ չէր պաշտպանած հաւատասիրութիւնը Հայուն: Իր չուրջը տաղանդաւոր նորեր խմբած էր, բայց չէր յաջողած ուղղութիւն տալ անոնց, կազմել ամուր ճակատ մը, ի պաշտպանութիւն բեւեռական զոյգ նուիրականութեանց, յանիվթար պահպանումն տարագիր հայութեան :

« Օրեր եւ ժամեր» վերնագիր կրող հատորը, վերստին կը յայտնէ մեզի դէմքը կորովի հրապարակագրին. չի յայտներ, ամբողջապէս, թաքուն դէմքը զուտ գրագէտին :

Այդ գործը թերեւս կատարեն ապագայ ուսումնասէրները, համաբնոյթ գրութիւնները խմբեն ի մի, եւ այդ առթիւ գտնել նաեւ բիւրեղը զոր ժամանակը պիտի չկարենայ փշրել :

ԿՈՐԻՒՆ

(«Մասիս», Պէյրութ)

(*) ԽՄԲ.— Այս աշխատանքները կատարուած են, եւ մեծապէս օգտակար եղած է Հայր Եփրեմ Պօղոսեանը (Վիէննա):

ԵԿԱՄՈՒՏՆԵՐՈՒ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

—— օ ——

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հակառակ մեր փափաքին տեղի անձկութիւնը չի թոյլատրեր որ հոս մանրամասն կերպով վերլուծենք այս յօղուածը:

6ՐԴ ՅՕԴՈՒԱԾ

Ոչ առեւտրական արհեստներու շահեր

Այս յօղուածը կը վերաբերի մանաւանդ ազատ ասպարէզներու հետեւողներուն, բժիշկ, փաստաբան, արուեստագէտ եւն. եւայլն:

Անոնք պարտաւոր են նախ ճշգրիտ կերպով լեցնել ներկայ յայտարարութեան (մօտէլ Պէ) կցեալ (դեղին) թիւ երկու թերթիկը, մանրամասնօրէն տալով մուտքերու եւ ծախքերու գումարները: Եւ գոյացած զուտ եկամուտը զոր պարտին փոխադրել հոս, առաջին կամ երկրորդ սիւնակներուն մէջ :

Սախրուած ենք մանրամասնութիւնները զանց առնել, ինչպէս եւ 7րդ յօղուածը որ կը վերաբերի միմիայն հողագործներուն :

ԳԼՈՒԽ Բ. (Պէ)

Ալժերիոյ, Անդրծովեան նահանգներու եւ Հասարակապետութեան մէջ գանձուած եկամուտներ

Այս շրջաններու մէջ գանձուած ամէն տեսակ եկամուտներ նախ պէտք է մանրամասնօրէն արձանագրել թիւ երկու (դեղին) յայտարարութեան «տէ» եւ «է» գիծերուն վրայ եւ հոս փոխադրել, ի բաց առեալ այն եկամուտներէն որոնք հաշուի առնուած են Ա. գլուխին Գ. հատուածին թիւ մէկ յօղուածին մէջ:

ԳԼՈՒԽ Գ. (Սէ)

Արտասահմանի մէջ ուղղակի կամ անուղղակի գանձուած եկամուտներ

Նախ արձանագրել դեղին թուղթին էֆ եւ ժէ գիծերուն դիմաց եւ յետոյ հոս փոխադրել:

Օտար դրամներու արժէքը պէտք է ֆրանքի վերածել, գանձումի եւ Ֆրանսա փոխադրութեան ժամանակ գոյութիւն ունեցող սակերով :

Արտասահմանի մէջ արժեթուղթերու եկամուտներ գանձողները պարտին մինչեւ ապրիլ մէկ զանոնք յայտարարել նաեւ « անըրժիսթըրման »ի սպասարկութեան եւ վճարել մասնայատուկ տուրքը :

Հոս կը լրանայ եկամուտներու մուտքի բաժինը եւ կը գրուին Բ. եւ Գ. էջերու համապատասխան սիւնակներու, գումարները, առաջինը (թիւ մէկ) ենթակայ համեմատական տուրքի (փրոփորսիոնէլ), երկրորդը (թիւ երկու) ենթակայ աստիճանական տուրքի (փրոկրէսիվ):

ԳԼՈՒԽ Դ.

Դ. էջին վրայ կը գտնենք զեղչելի ծախքերու զոյգ բաժինները:

Թիւ մէկ տախտակը կը վերաբերի փոխառութեան մը առթիւ վճարուած տոկոսներու կամ պարտաւորիչ թէ կամաւոր կենսաթոշակներու (արէրած տը ռանթ):

Հոս պէտք է արձանագրել, որպէսզի կարելի ըլլայ եկամուտէն զեղչել — անուն, մականուն, հասցէ այն անձերուն կամ հաստատութիւններուն որոնց վճարած էք, 1958 տարւոյն ընթացքին, — տոկոսներ փաստացի փոխատուութեան մը — կենսաթոշակներ զոր կապած էք ձրիօրէն, այսինքն առանց անոնց փոխարէն դրամագլուխ ստանալու:

— Ապրուստի միջոցներ կամ յատկացում (փանսիոն ալիմանթէր) նոյնիսկ եթէ դատական վճիռով չէ հաստատուած, պայմանաւ որ փաստէք վճարումը, հարկատուին խնամքին վստահուած ծնողքներու համար կարելի է հաշիւի առնել՝ ընակարան եռամսեայ վեց հազար Ֆրանք, ճաշադին օրական 230 Ֆրանք:

Ցուցուած երկու: Այս տախտակին մէջ կ'արձանագրուին «ուղղակի» տուրքերը (քոնթրիպիւսիոն տիրէքթ) վճարուած 1958 տարւոյն ընթացքին:

Բնակարանի տուրք (մօպիլիէր) եւ ընակութեան (թաքս տապիթասիոն), շուներու, դաշնակի, ձիու կառքերու, սպասաւորներու, որսի հողերու (թէրէն տը շաս), աղբահաւաքի (անլէվըման տէ գ'Օրտիւր), եւն. եւն. տուրքեր:

— Համեմատական տուրքը (վճարուած ծանուցագիրի վրայ, (բըգուվրէ սիւր րօլ)

— Սպասաւորներու աշխատավարձքի 5 առ հարիւր տուրքը:

— Առժամեայ քսան առ հարիւր յաւելուածական տուրքը 1957ի շահերու վրայ:

— Քաղաքացիական տուրքը (թաքս սիվիգ):

— Նախկին պատերազմիկներու հանգստեան թոշակի կազմութեան մասնավճարները:

— Հանրօգուտ, բարեգործական, մշակութային, ընկերային, ընտանեկան, գիտական ձեռնարկներու վճարուած անդամատուրք կամ նպաստ պայմանաւ որ անոնց գումարը յայտարարած եկամուտին կէս առ հարիւրէն բարձր չըլլայ:

— Գործի մը դադրեցնելու կամ ուրիշի փոխանցելու ժամանակ կրած վնասը:

— Կեանքի ապահովագրութեան մասնավճարներ (բրիմ) իւրաքանչիւր տախտակին գումարը պէտք է անջատօրէն փոխադրել երկրորդ տախտակին վերջը գտնուող թիւ մէկ եւ թիւ երկու գիծերուն դիմացը որպէսզի երեւայ ընդհ. գումար մը զեղչելի ծախքերուն:

ԳԼՈՒԽ Ե. (5)

Հոս պէտք է փոխադրել զանազան գլուխներու գումարները:

1.— Արձանագրել երրորդ էջին, թիւ մէկ սիւնակին տակ գտնուող գումարը (ենթակայ համեմատական տուրքին, թաքս փրոփորսիոնէլ):

2) Ա. գիծ, 3րդ էջին 2րդ սիւնակին գումարը, ենթակայ աստիճանական տուրքին (թաքս փրոկրէսիվ):

Բ. գիծ.— Քիչ վերը բացատրուած Դ. էջ Դ. գլուխին գումարը (ընդհ. ծախքեր եւայլն):

Գ. գիծ.— Վերի Ա եւ Բ. երկու գումարներու տարբերութիւնը որ կը ներկայացնէ աստիճ. տուրքի ենթարկելի զուտ եկամուտը:

ԳԼՈՒ Զ.

Հոս կ'արձանագրուին համեմատական տուրքի վրայ վճարուած կանխավճարները (փրէքոնթ):

Վերջաւորութեան՝ դնել թուական, ստորագրել եւ ղրկել հարկային քննիչին (էնսփէքթէօր տէ քոնթրիպիւսիոն տիրէքթ) ամէնէն ուշը Փետրուար 28ին. մի մոռնաք կցելու մօտէլ Ժէ յայտարարութիւնը ձեր ապրուստի արտաքին երեւոյթներու մասին, եւ կապոյտ կամ դեղին (թիւ մէկ եւ երկու մօտէլները):

Անգամ մը եւս պէտք է շեշտենք որ եթէ հարկատուի մը թիւ Պէ յայտարարութիւնով երեւցած եկամուտները խոտոր համեմատին թիւ «Ժէ» թուղթով ցոյց տրուած եւ յետադային ստուգելի «ապրելու արտաքին երեւոյթներուն» հետ, հարկային քննիչը, փոխանակ ձեր յայտարարած եկամուտները 1.500.000 ֆրանքէ վեր, իբր հիմ ընդունելու կրնայ ձեր տուրքերը հաշուել, ապրելու արտաքին երեւոյթներու հիման վրայ:

(Տես արտաքին երեւոյթներու համապատասխան գումարները Յառաջի Յունուար 16ի թիւին մէջ):

Բաց աստի կը կրկնենք նաեւ որ հարկային վարչութիւնը իրաւասու է նոյնիսկ արտաքին երեւոյթներու սակէն վեր գումարներ պարտադրել ենթակայի մը որ չցուցնելով հանդերձ որոշ եկամուտ կամ պաշտօնապէս յայտարարուած «արտաքին նշաններ», կ'ապրի շատ աւելի բարձր ցայտուն ու բացորոշ միջոցներով:

Ամփոփեց՝ Հ. Թ.

ԳԻՏԷ՞Ք ԹԷ

ԱՄԱԶՈՆ գետը որմէ անմիջապէս ետք երեք մեծագոյն գետերու ջուրերէն աւելի շատ ջուր կը փոխադրէ:

ՔՈՒՊԱՅԻ մէջ ոստիկանութեան ի պատիւ հրապարակ հանուած են նամակադրոշմներ, որոնց վրայ, իբրեւ պատկեր, մատի նշաններ կան:

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ածելի մը տարեկան մէկ քիլովաթ հոսանք կը սպառէ, իսկ ելեկտրական աւել մը՝ քսանինը քիլովաթ:

ԿՐԱՆՏԷ գետը Միացեալ Նահանգներու Թեքսասը կը բաժնէ Մեքսիկոյէն՝ 1210 մղոնի վրայ:

ԱՆԳԼԻՈՅ Ճէյմս Սթիւարթ թագաւորին օրով կատարուած Սուրբ Գրքի անգլերէն թարգմանութիւնը 774.746 բառերէ կը բաղկանայ:

ՌՈՒՄԱՆԱԿԱՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ ՄԻԱՒՈՐՄԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

Ռումանիայէն ստացուած հայերէն թերթերէն կ'իմանանք թէ մեծ շուքով տօնուած է ռումանական երկիրներու Միաւորման հարիւրամեակը: Դար մը առաջ իրագործուած այս Միաւորումը Ռումանիոյ պատմական մեծագոյն թուականներէն մէկն է, որուն համար պայքարած են ժամանակի հայրենասէր զանգուածներն ու մտաւորականները՝ թրքական լուծէն ազատելու ամէնէն նպատակայարմար միջոցը նկատելով զայն:

Այս առիթով Պուքրէշի գինուորական Կեդրոնական Թանգարանին մէջ ցուցահանդէս մը բացուած է:

Բացի Միաւորման վճռին վերաբերեալ փաստաթուղթերէ, ցուցահանդէսին մէջ դրուած են պատմական հազուագիւտ առարկաներ, որոնց կարգին՝ Ալեքսանտրու Իոն Քուզայի եւ Էլէնա Քուզայի գահերը, իշխանին թիկնոցը, պետութեան դրօշակները եւն.:

Ռումանական երկիրներու միաւորման ցուցահանդէսը հիմնուած է գլխաւոր հինգ գաղափարներու վրայ.— Զանգուածներու եւ ղեկավար տարրերու մղած պայքարը՝ Միաւորումը պատրաստելու համար, եւրոպական մեծ պետութիւններու եւ ռումանական ընկերային դասակարգերու դիրքը Միաւորման հանդէպ, 1859 Յունուար 24ի Միաւորման վճիռը, Միաւորման կատարումը եւ ամրապնդումը՝ քաղաքական, ընկերային ու տնտեսական բարենորոգումներու իրագործումով, եւ բարենորոգումներ՝ որոնց նպատակն էր ապահովել Միաւորումը եւ բանակին զարգացումը:

Նշանակալից են ցուցադրուած դրօշակները, որուն մէջ կը գտնուի նաեւ 1862ին իշխանին կողմէ կամաւորներու բանակին նուիրուած դրօշակը:

Ցուցահանդէսի մուտքին զետեղուած է նկարիչ Քարոլ Սաթմարիի ինքնատիպ մէկ նկարը որ կը ներկայացնէ Ալեքսանտրու Իոն Քուզան: Ցուցափեղկի մը մէջ կը գտնուի ոսկեզէ այն գրիչը, որով Ալեքսանտրու Իոն Քուզա 859 Յունուար 24ին վճիռը ստորագրեց Պուքրէշի մէջ:

Կարգ մը փաստաթուղթեր ցոյց կուտան միաւորման նախորդող ժամանակաշրջանը:

Կան բազմաթիւ նկարներ: Ալեքսանտրու Իոն Քուզայի եւ իր գործակիցներուն պատկանող իրեղէններ:

Ցուցահանդէսը, իր ամբողջութեան մէջ, ռումանացի ժողովուրդին հերոսական պայքարին արտայայտութիւնն է:

ԴԻՒԱՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ՅԱՅՏՆԱԲԵՐՈՒՄԸ

Ռումանիոյ անցեալին մասին կարգ մը արժէքաւոր փաստաթուղթեր յաճախ յայտնաբերուած են դիպուածի բերմամբ:

Այսպէս, Մոլտավայի Օրկանական կանոնագրութիւնը, որ կը կարծուէր թէ կորսուած է, անցեալ տարի գտնուեցաւ գիրքերով մէկ կողմ նետուած սնտուկի մը մէջ:

Դարձեալ պատահմամբ գտնուեցան դիւանագիտական կարեւոր փաստաթուղթեր Ռումանական Երկիրներու Միաւորման ժամանակէն: Սոյն յայտնաբերումը ըրաւ հետազօտող մը՝ Եաշ քաղաքի հրապարակներէն մէկուն մէջ:

Այս արժէքաւոր փաստաթուղթերը, որոնք կը խօսին 1825 – 1863 ժամանակաշրջանի մասին, կը պատկանին Կ. Պոլիս ուղարկուած դիւանագէտ Քոսթաքէ Նեկրիի: Բացի քանի մը անձնական թուղթերէ, փաստաթուղթերու մեծ մասը կը բաղկանայ Միաւորման շրջանին կատարուած դիւանագիտական թղթակցութիւններէ: Այս թղթակցութիւններուն մէջ կը գտնուի նաեւ 1859 Յունուար հինգի հաղորդագրութեան բնագիրը՝ ստորագրուած Մոլտավայի Արտաքին նախարար Վասիլէ Ալեքսանտրիի կողմէ եւ յիշեալ նախարարութեան կողմէ ուղղուած Ռուսիոյ, Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Սարտինիոյ, Կ. Պոլսոյ դեսպաններուն: Հաղորդագրութեան մէջ կը ծանուցուի թէ Ընտրական Ժողովը Մոլտավայի գահին վրայ բարձրացուց Ալեքսանտրու Իոն Քուզան, որ ստացաւ «Շնորհիւ Աստուծոյ եւ ազգին կամքով Մոլտավայի իշխան Ալեքսանտրու Ա.» տիտղոսը:

Հասնելով Կ. Պոլիս, Քոսթաքէ Նեկրիի ձեռքը, այս վերջինը, դեռ անծանօթ պատճառներով զանոնք չյանձնեց դեսպաններուն: Կ'ենթադրուի որ անոնք Կ. Պոլիս հասան այն ատեն, երբ իշխանապետութիւններու Միաւորումը, կատարուած էր արդէն Յունուար 24ին Քուզա Վոտրի իշխան ընտրութեամբ, հետեւաբար անոնց յանձնումը անհրաժեշտ չէր այլեւս:

Վերոյիշեալ պարագաներու մէջ յայտնաբերուած դիւանագիտական 89 փաստաթուղթերը կը հանդիսանան արժէքաւոր գանձ մը, որ կուգայ ամբողջացնել, մանրամասնօրէն, Ռումանիոյ պատմական անցեալի թանկագին էջերը:

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՎԷՊԵՐ

●

× Ռուս մը, որ Երկրամշակութեան նախարարին համար ըսած էր «Ցիմարին մէկն է», դատապարտուած է քսան տարուան բանտարկութեան, որուն հինգ տարին՝ անուանարկութեան, իսկ 15 տարին ալ՝ ... պետական գաղտնիք մը հրապարակած ըլլալուն համար:

× «Փրաւտա» թերթը քաղաքական ամէնէն ծիծաղելի պատմութեան մրցում մը բացած է իր ընթերցողներուն համար: Առաջին մրցանակ՝ քսան տարուան բանտարկութիւն:

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԻԾ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑՈՒ

53.— Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, որպէս Գլուխ եւ Գերագոյն Պետ Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցու եւ հաւատացեալ Հայ ժողովուրդի, Հայ Եկեղեցին ներկայացնում է ի կոչմանէ եւ ի պաշտօնէ, իրաւունքների լիութեամբ հաւատացեալ ժողովուրդի, պետութիւնների միջազգային օրէնքների, միջազգային ժողովների, պետութիւնների եւ այլ կրօնական պետերի, եկեղեցիների, եւ միջեկեղեցական ժողովների առաջ, անձամբ կամ Իր լիազօր ներկայացուցիչների միջոցաւ:

54.— Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի իրաւասութիւններն են.

Ա) Լիակատար իշխանութիւն Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցու վարչութեան վրայ:

Բ) Սրբալոյս Մեռոնի օրհնութիւն:

Գ) Եպիսկոպոսական ձեռնադրութիւն եւ արքութեան պատուի շնորհում:

Դ) Ազգային – Եկեղեցական ժողովի գումարում եւ այդ ժողովի նախագահում:

Ե) Կանոնական, շրջաբերական, մասնաւոր եւ անհատական կոնդակների ուղղում:

Զ) Աթոռների եւ թեմերի սահմանների որոշում եւ փոփոխում:

Է) Աթոռների եւ թեմերի տեղական կանոնագրութիւնների հաստատում:

Ը) Նոր թեմերի ստեղծման որոշում եւ իրաւական պայմաններից զրկուած թեմերի առկախում:

Թ) Պարգեւատրում արժանաւոր հոգեւորականների եւ եկեղեցաշէն աշխարհականների:

Ժ) Յորդոր, սաստ եւ պատժի տնօրինում օրինազանց հոգեւորականների:

ԺԱ) Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցու ազգային – եկեղեցական կեանքի վերին հսկողութիւն եւ տնօրինում եւ Հայ եկեղեցու ուղղափառութեան, սուրբ կանոնների եւ աւանդութեանց պահպանում:

ԺԲ) Նուիրակների եւ հայրապետական պատուիրակների առաքում Աթոռներ եւ թեմեր:

ԺԳ) Թեմակալ առաջնորդների եւ թեմական խորհուրդների ընտրութիւնների վաւերացում: Ծանրակշիռ մեղադրանքների դէպքում, հայրապետական պատճառաբանուած վճռով, թեմակալ առաջնորդների կախակայում:

ԺԴ) Հայրապետական պատուիրակների նշանակում՝ առաջնորդական գործերը վարելու համար մինչեւ թեմի առաջնորդի ընտրութիւնը եւ վաւերացումը:

ԺԵ) Հովուապետական այցելութիւններ հօտին:

ԺԶ) Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի որոշումների ու վճիռների հաստատում:

ԺԷ) Առաջնորդի դէմ եղած բողոքների քննարկում եւ վճռահատում:

ԺԸ) Առանձնաշնորհումների եւ բացառութիւնների կատարում, չխախտելով Հայ Եկեղեցու ոգին եւ կանոնական կարգերը:

ԺԹ) Սուրբ պսակի լուծում եւ այլ կանոնական, ծիսական եւ բարոյական վճիռների արձակում:

Ի) Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցին ներկայացնելու համար յատուկ պատուիրակներ կամ պատուիրակութիւններ նշանակում միջեկեղեցական ժողովներում:

ԻԱ) Անխախտ եւ հաստատուն պահպանում Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցու դաւանութեան, կանոնների, ծէսերի եւ աւանդութիւնների:

ԻԲ) Ազգային – Եկեղեցական ժողովի որոշումների հռչակում եւ Եպիսկոպոսական ժողովի որոշումների հաստատում:

ԻԳ) Միջազգային ժողովների եւ ատեանների, պետութիւնների ղեկավարների եւ կրօնական – եկեղեցական պետերի դիմումների կատարում:

ԻԴ) Վերահսկողութեան հաստատում համազգային, եկեղեցական, վանական կալուածների, կտակների, դրամագլուխների եւ այլ նուիրատուութիւններու վրայ եւ ըստ հարկին պարտ ու պատշաճի տնօրինում՝ համաձայն միջազգային եւ պետական օրէնքների:

ԻԵ) Համազգային բնոյթը եւ արժէք ներկայացնող հաստատութիւնների, կառուցումների հիմնարկում:

ԻԶ) Համաձայն Ազգային – եկեղեցական շահերի եւ աւանդների եւ Ազգային – եկեղեցական ժողովի որոշումների, տնտեսա – ֆինանսական միջոցների վերաբաշխում:

55.— Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը կարող է նշանակել Իր փոխանորդին՝ ճշդելով Նրա իրաւասութեան եւ գործունէութեան սահմանն ու ժամանակաշրջանը:

ԳԼՈՒԽ Ե.

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՀՈԳԵՒՈՐ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

56.— Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի խորհրդակից մարմինն է, ընտրուած Ազգային – Եկեղեցական ժողովի կողմից, հինգ տարուան համար:

57.— Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը բաղկանում է 9 – 11 անդամներից, որոնց չորսը միայն աշխարհական:

(5 Շար.)

ԹԷԼ ԱՎԻՎԷՆ կը հաղորդեն թէ վարչապետ Տավիտ Պէն Կուրիոն կոչ մը ըրած է Արաբներուն խաղաղութեան համար : Իսրայէլի վարչապետը երեք պայման կը տեսնէ սակայն այս խաղաղ համակեցութեան համար : «Կրնանք խաղաղ ապրիլ մեր արաբ դրացիներուն հետ եթէ անոնք ժողովրդավար դառնան եւ իրենց դրամը ծախսեն ոչ թէ զէնք գնելու այլ իրենց ժողովուրդին մակարդակը բարձրացնելու համար :Երբ անդրադառնան թէ Իսրայէլը կարելի չէ բնաջնջել եւ երբ աշխարհի լարուած վիճակը հանդարտի :

ՄԱԼԹԱ կղզին իր կարգին անկախութիւն կ'ուզէ : Կիպրոսէն ետք կղզին մէջ սկսան խռովութիւններ ծագիլ : Միւս կողմէ Անգլիա որոշած է «Սպիտակ Գիրք» մը հրատարակել Կիպրոսի մասին :

ՍԱԿԱՐԱՆ (*Փետրուար* 23) *.—* *Զոյլ ոսկի* 566·000, *նափոլէոն* 3630, *դոլլ.* 3590, *անգլ.* 4760, *քառն ռուբլինոց* 18680, *Թղթադրամ* (*զուգահեռական շուկայ*) *սթերլին* 1390, *տոլար* 499, *դոլլ.* 115·25, *պելժ.* 9·6 :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Ալֆորվիլի Երիտ. Միութեան կողմէ, հովանաւորութեամբ Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան :

Շաբաթ, Մարտ 28, *ժամը* 20·30*ին*, *Մէզօն Ալֆորի քաղաքապետարանի սրրահը : Կը ներկայացուի՝*

« ՁԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ »

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ

Հրաւէր ընդհ. ժողովի եւ կոչ թեկնածութեան

Փարիզի Հայ Աղք. Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ երեքշաբթի, 17 *Մարտ*, *ժամը* 20·30*ին*, 32, Րիւ տը Թրէվիզ :

Կանոնագրի թիւ 5 յօդուածին համաձայն վարչութեան մէկ երրորդը (հինգ անդամ) նորոգելի ըլլալով, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ իր անդամներէն անոնց որոնք կը փափաքին մասնակցիլ վարչութեան : Թեկնածութիւնները պարտին վարչութեան դրասենեակը հասնիլ ամէնէն ուշը մարտ երկուքին :

Առ այդ փափաքողները պէտք է ընթեռնելի կերպով գրեն, տալով իրենց անունը, մականունը եւ հասցէն :

Թեկնածու կրնան ըլլալ միայն այն անդամները որոնք իրենց անդամավճարները կանոնաւորապէս վճարած են երեք տարիէ ի վեր :

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԵՐԳՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ

Գրեց՝ ՃՕՐՃ ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ

Լաթակազմ, 433 էջ : Առաջին անգամ լոյս ընծայուած է անգլերէն լեզուով Նիւ Եորք :

ԳԻՆ 1000 ՖՐԱՆՔ

Դիմել Հրանտ – Սամուէլ, Պարսամեան գրատուները եւ «Յառաջ»ին :

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆԻ

ՆՈՐ ՎԷՊԸ

ԱՐԾԻՒՆԵՐԸ ԱՆԱՊԱՏԻՆ ՄԷՋ

540 էջ, գին 1000 փրանք

Դիմել հեղինակին՝

53, AVENUE DE ST. JULIEN
MARSEILLE - 12ᵉ

կամ հայ գրավաճառներուն

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18 ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ջաւարեան Կոմիտէի եւ հովանաւորութեամբ Փարիզի Շրջ. կոմիտէի :

Այս Կիրակի ժամը երեքին, Խրիմեան վարժարանը, (2 Րիւ տը լա Տէֆանս) :

Կը խօսի ընկեր *ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ*

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, կ'երգեն Տիկիններ Շ. Գալայճեան, Ժ. Սիրաքեան, Օր. Շաքէ Պէնկեան, Դաշնակեան քոյրեր եւ ընկեր Մ. Գարակէօզեան : *Կ'արտասանեն ընկերուհի* Շ. Յովհաննէսեան *եւ ուրիշներ :*

Ճոխ պիւֆէ :

Մուտքը ազատ է :

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Կազմակերպուած Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի կողմէ :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի ԱՌԹԻՒ

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը չորսէն մինչեւ ուշ ատեն, Ցոյներու սրահը Րիւ Պոնփուա :

Գեղարուեստական բաժին եւ զանազան անակնկալներ :

Առատ կերուխում :

Մուտքը ազատ է :

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ

ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻՆ

կազմակերպած

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԻՋԻՆՔԻ ԱՌԹԻՒ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 12ԻՆ
ժամը 14·30էն 18·30

PAVILLON DAUPHINE

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՄԵՐԳ

4 Մարտ, Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, Սալ Շոփէնի մէջ :

ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Չորրորդ պտոյտ, Հայ գրականութեան պարտէզին մէջ :

ՄԵՐ ՍԻՐՈՅ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐԸ :

Տոմսերը՝ 300, 400 եւ 600 փր. :

Կը ծախուին գրատուններ .— Հ. Բալուեան, Մ. Պարսամեան :

Երեկոյթը կը սկսի ճիշդ ժամը 9ին եւ կը վերջանայ ժամը 11·15ին :

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս Չորեքշաբթի ժամը 9ին, Քաֆէ Քառէի սըրահը :

Պիտի խօսի դերասան ԱՐՏԱՇԷՍ ԳԸՄԲԷԹԵԱՆ, նիւթ ունենալով «Ո՞վ է եղած արեւմտահայ թատրոնին առաջին դերասանուհին» :

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

Մուտքը ազատ է :

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆրէզնոյէն Այրի Տիկին Եղիսաբէթ Շամչեան 2500 ֆրանք կը նուիրէ Լիոնի եկեղեցիին իր հանգուցեալ ամուսնոյն թարմ յիշատակին, հինգ հազար փր. Մըշակոյթի Տան Շաւարշ Միսաքեան սրահին եւ 2500 փր. Կարապետ Մուրատեանի յիշատակին Լիոնի եկեղեցիին փոխան ծաղկեպսակի, ցաւակցութիւն յայտնելով Տիկին Ալթուն Մուրատեանի եւ զաւակներուն Նշան եւ Լեւոն Մուրատեաններու : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

×

Տարօն – Սալնոճորի Հայր. Միութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Տիկին Խաթուն Մկրտիչեանի մահուան առթիւ, հայրենակից Պ. Մինաս Մկրտիչեանին, ազգականներուն եւ պարագաներուն, Լիոն :

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կուզամ հրապարակաւ իմ խորին շընորհակալութիւններս յայտնելու Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցւոյ վարչութեան, գլխաւորաբար Խաչիկ Նշանեանի, Պօղոս Գույումճեանի, Արա Պարթեւեանի, ինչպէս նաեւ Փարիզահայ մամուլին, որոնք սիրայօժար կերպով մասնակցեցան, ողբացեալ եղբօրս Թուրէն Նշանեանի յուղարկաւորութեան արարողութեանց :

ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ

28ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կազմակերպուած Շրջանին Երէցներու, Արենոյշներու, Արիներու եւ Գայլիկներու կողմէ, եւ մասնակցութեամբ ֆրանսական եւ օտար սկաուտական կազմակերպութեանց :

Կիրակի, Մարտ 8, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին :

Centre Marcelin Berthelot
28bis, Rue St. Dominique, Paris 7
Métro : Invalides

Հայկական պարեր եւ երգեր, սկաուտական կեանքէ ներկայացումներ եւ խաղեր :

Կը ներկայացուի ֆրանսերէն՝

« ԾԱԽՈՒ ՈՒՐՈՒԱԿԱՆԸ »

Զաւեշտր եւ հայերէն՝

« ԱՆՁՐԵՒՈՏ ԳԻՇԵՐ ՄԸ
եւ «ՓՐՕՖԷՍՕՐԻՆ ԳԻՒՏԸ »

կատակերգութիւնը Արիներու եւ Արենոյշներու կողմէ :

Առաջին անգամ ըլլալով «Պարսկական պազարին մէջ», *պալէ սկաուտներուն եւ Արենոյշներուն կողմէ :*

Ցուցադրութիւն, պիւֆէ :

Մուտք 500 եւ 300 փրանք :

||||||||||||||||||||||||||||||||||||||||

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՊՈՄՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Պոմոնի Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ, Շաբաթ (7 Մարտ), ժամը 21ին :

Ղեկավարութեամբ Պ. ՆԱՊՈԼԷՈՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ :

Կարտոնի թատերախումբը կը բեմադրէ Ջուարբ օփերէթ

ԱՐՇԻՆ ՄԱԼ ԱԼԱՆ

||||||||||||||||||||||||||||||||||||||||

Salle Gaveau

45, Rue la Boëtie

Մարտ 10, Երեքշաբթի, ժամը 21ին

ՍԵԴՐԱԿ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ

(Դաշնակահար)

Յայտագիր՝ ՊԱԽ – ՊԻՒԶՕՆԻ, ՊԷԹՕՎԷՆ, ԼԻՍԹ, ՇՕՓԷՆ :

Տոմսերու գին .— 300*էն* 1000 *Ֆրանք :*

Դիմել սրահը եւ Տիւրանին :

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵՆԷՆ ԹՈՇԱԿԻ ՅԱՏԿԱՑՈՒՄ ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՄԷՋ

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ աղնուամեծար վարիչները Մուրատեան վարժարանի տեսչութեան առաջարկին ընդառաջ երթալով որոշած են 1959 – 1960ի դպրոցական տարեշրջանէն սկսեալ հինգ գիշերօթիկ սան պահել հետեւեալ պայմաններով :

1.— Պատանին (11 – 12 տարեկան) պէտք է ըլլայ հայ չքաւոր ընտանիքի զաւակ, ուշիմ, աշխատասէր եւ բարեկիրթ :

2.— Զարգացումը պէտք է համապատասխանէ ֆրանսական երկրորդական վարժարանի վեցերորդ դասարանին :

3.— Թեկնածու չեն կրնար ըլլալ արդէն իսկ վարժարանս յաճախող աշակերտները :

4.— Սան մը որ չկարենայ անցնել տարեվերջի քննութիւնները կը կորսնցնէ ամէն իրաւունք :

5.— Ընտրութիւնները պիտի կատարուին վարժարանիս մէջ մրցումով եւ քննութեամբ, որ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Մայիս 18էն 24 օրերու ընթացքին, ժամը 15 – 17ին :

Կը պահանջուին դպրոցական վկայականներ :

Գրել Տեսչութեան .—

DIRECTION DU COLLÈGE ARMÉNIEN
26, RUE TROYON, SÈVRES - S. & O.

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ

Կազմակերպուած Փարիզի եւ շրջակայից Հայոց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերութեան կողմէ, տեղի պիտի ունենայ 11 *Հոկտ.* 1959, *ժամը երեքին :*

Սորպոնի մեծ Ամֆիթատրոնին մէջ :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

Նկատի ունենալ այս թուականը :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ .— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի «Քըրիստափոր» խումբի ընկերները այս երեքշաբթի, ժամը 21*ին*, 17 Րիւ Պլէօ :

ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆ .— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս հինգշաբթի ժամը 21*ին ծանօթ հասցէին : Կարեւոր օրակարգ :*

ԼԻՈՆ .— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 20·30*ին*, *սովորական հասցէին :Կարեւոր օրակարգ :Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :*

ԿՐԸՆՈՊԼԸ .— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեանի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, դըպրոցի սրահին մէջ, ժամը 21*ին*, *ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :*

〰〰〰〰〰〰〰〰〰〰

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ

Կազմակերպուած Մարսէյլի Շրջ. վարչութեան կողմէ :

Շաբաթ, 28 *Փետրուար, երեկոյեան ժամը* 21*ին*, Նորմանտի *շքեղ սրահին մէջ :*

28 BLD. D'ATHÈNES, MARSEILLE

Գեղարուեստական խնամուած յայտագիր, երգ, արտասանութիւն, նուագ :

Անխտիր եւ սիրով կը հրաւիրուին Նոր Սերնդականները եւ համակիրները :

〰〰〰〰〰〰〰〰〰〰

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ

Office Français de Protection
des Refugiés et Apatrides
7, Rue Copernic, **Paris 16**

Փակ է Փետրուար 20էն Մարտ 2, փոխադրութեան պատճառով :

Ոչ մէկ այցելութիւն կամ դիմում այդ ժամանակաշրջանին :

Մարտ 2էն վերջ դիմել նոր հասցէին՝

Hôtel **Ma**jestic
Avenue Kleber (métro Kleber)

(Մուտք՝

23, Rue La Perouse

Հեռաձայնի թիւը կը մնայ նոյնը՝

KLE. 22-05

Գրասենեակը փակ է կէսօրէ վերջերը եւ մարդ չընդունիր :

||||||||||||||||||||||||||||||||||||||||

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԹՈՔԱՏԻ Հայր. եւ Րոնի Սու Պուայի Մշակ Միութեան հանդէսը՝ Պալըգեան Սրբազանի եւ վեց զաւակներու շիրիմի ի նպաստ, 4 Ապրիլ, Շաբաթ գիշեր :

〰〰〰〰〰〰〰〰〰〰

ՅԱՐՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Վալանսի Հայ Ազգ. Միութեան ներկայ վարչութեան գործունէութեան շրջանը աւարտած ըլլալով՝ կոչ կ'ուղղուի Վալանսահայ գաղութին, ներկայ գտնուիլ ընդհ. անդամական ժողովին որ տեղի կ'ունենայ 28 *Փետրուար*, 1959 *Շաբաթ երեկոյ ժամը* 9*ին թատրոնի վերնայարկը*, (*Ֆուայէ տիւ Թէատրը*) : *Օրակարգ՝ Ա) Բարոյական եւ նիւթական զեկոյց : Բ) Ընտրութիւն նոր վարչութեան :*

〰〰〰〰〰〰〰〰〰〰

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԾԱԽՈՒ ԽԱՆՈՒԹ

Լիոնի մէջ, բանուկ պողոտայի վրայ 20 *տարուան լաւ յաճախորդներով կօշիկի խանութ մը :(Զափի վրայ նաեւ նորոգութեան գիւրութիւն) բոլոր գործիքներով : բնակարան Ա. յարկի վրայ լաւ սենեակներով : Նպաստաւոր գին :*

Հեռաձայնել 60 – 30 – 47 :

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9ᵉ)

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e
Fondé en 1925 Téléph : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 փր. վեց. 2200
Արտասահման՝ տարեկան 5000 փրանք: Հատը 20 փր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 26 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
JEUDI 26 FÉVRIER 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8330 35EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4231

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վեհ. Վազգէն Ա. ծրագրած է Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցին օժտել նոր Սահմանադրութեամբ մը եւ զայն դարձնել իր «գահակալութեան յիշատակութեան արժանի ձեռնարկումներէն մէկը»:

Մեր ընթերցողները կը ծանօթանան արդէն այն Նախագիծին, որ «քննարկուած» է անցեալ Հոկտեմբեր 16-23 էջմիածնի «Եպիսկոպոսական Ժողովին» մէջ եւ Նոյեմբեր 13ին «վերանայուած» Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդին կողմէ:

Վերջնական նախագիծը պիտի քննուի եւ վաւերացուի 1960ին գումարուելիք «Ազգային - եկեղեցական ընդհանուր ժողովին մէջ»:

«Հայաստանեայց եկեղեցին բազմադարեան գոյութիւն ունի, բայց մինչեւ այժմ նա չունի իր հաստատուած, գրաւոր, որոշ ձեւ ստացած Եկեղեցական Սահմանադրութիւնը», կը գրէ էջմիածին՝ 1958 Դեկտեմբերի խմբագրականին մէջ:

«Հայ եկեղեցին չունի այսօր իր պաշտօնական օրինագիրքը. անկէ կը ծագին եւ ծագած են այն բազմաթիւ անկանոնութիւնները, որոնք յառաջ կուգան իրաւական եւ բարոյական, ընտանեկան եւ ամուսնական, ծխական եւ տնտեսական, կարգապահական եւ վարչական, նոյնիսկ դաւանական խնդրոց նկատմամբ միջոցին ...», կը գրէր Երուսաղէմի պատրիարք Թորգոմ արք. Գուշակեան Սիոնի մէջ (1932, էջ 323):

Ուրեմն այս կէտին շուրջ համաձայն են Մայր Աթոռի եւ Երուսաղէմի պատրիարքութեան պաշտօնաթերթերը:

Ժամանակին արեւելահայերն ունէին Պոլոժէնիան՝ շնորհուած ցարական կառավարութեան կողմէ՝ Նիկոլա Ա.ի օրով, 11 Մարտ 1836ին:

1826-28 Պարսիկներու եւ Թուրքերու դէմ մղուած յաղթական կռիւներու հետեւանքով Երեւանեան նահանգը՝ Էջմիածինով՝ եւ Թրքահայաստանի կարգ մը գաւառները խաղաղական տիրապետութենէն ապաստանելով անցած էին խաչապաշտ Ռուսիոյ իշխանութեան տակ:

Անհրաժեշտ կը դառնար «կանոնադրութիւն» մը տալ հայ համայնքին:

«Այլասեռ դաւանութեանց» նախարար Պլուտով 85 յօդուածնոց հարցարան մը ղրկեց «Երեւանի կոմս» մարաջախտ Պասկեւիչի, որ անոնց պատասխանելու պաշտօնը յանձնեց Եղիազարի Շահան Ջրպետեանի (հայերէնի առաջին դասախօսը Փարիզի արեւելեան կենդանի լեզուներու դպրոցին), որ այդ օրերուն Թիֆլիզի Ներսիսեան վարժարանի ուսուցիչ էր:

Զանազան փոփոխութիւններու ենթարկուելէ ետք՝ այդ նախագիծն էր, որ հաստատուեցաւ եւ պարտադրուեցաւ ռուսահպատակ մեր հայրենակիցներուն:

Պոլոժէնիան շատոնց պատմութեան անցած է:

Իսկ արեւմտահայերը 1860 Մայիս 24ին ունեցան իրենց Ազգային Սահմանադրութիւնը, որ 26 Օգոստոս 1861ին դադարման դատապարտուեցաւ: Ի վերջոյ 1863 Մարտ 17ին Սուլթանէն վաւերացուեցաւ նոր Սահմանադրութիւնը, որ ցարդ ի զօրու է ո՛չ միայն Թուրքիոյ, այլ արտասահմանի զանազան թեմերուն մէջ:

Հայաստ. Եկեղեցիի բարեկարգութեան խնդիրը երկար ատենէ ի վեր օրակարգի վրայ է: Եղիշէ Պատր. Դուրեանի օրով 1910ին Պոլսոյ Կեդր. Կրօն. Ժողովը եւ Գէորգ Ե. Կաթողիկոսի հրաւէրով 1917ին ռուսահայ հոգեւորականութեան համագումարը զբաղեցան այս հարցով:

1923 Յուլիսին Գէորգ Ե. կազմեց «Հայոց եկեղեցու բարեկարգութեան կեդրոնական յանձնաժողով մը»: Իսկ եղերաբախտ Խորէն Ա. 1937 Օգոստոս 1ին կոնդակով մը բոլոր թեմերուն ղրկեց եկեղեցիի բարեկարգութեան ծրագիր մը՝ ժողովուրդին կարծիքը առնելու համար: Արդիւնքը պիտի տեղեկագրուէր Թորգոմ պատրիարքին: Հետեւանք չտրուեցաւ այս ծրագրին՝ Կաթողիկոսին եւ Պատրիարքին մահուան պատճառաւ:

1945 Յունիսին Գէորգ Զ.ի ընտրութեան առթիւ գումարուած Ազգ. Եկեղ. Ժողովը իր օրակարգին վրայ ունէր «Հայ Եկեղեցու Սահմանադրութեան ընթերցումը, քննարկումն ու հաստատութիւնը»: Յունիս 23ի նիստին մէջ քննուած էր այս խնդիրը՝ առանց եզրակացութեան մը յանգելու:

Վազգէն Ա.ի ընտրութենէն վերջ 1955 Հոկտեմբեր հինգին Ազգ. Եկեղեց. Ժողովը որոշած էր Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդին յանձնել այս մասին ծրագիր մը մշակումը:

Ի վերջոյ Գահիրէի «Եպիսկ. Ժողով»ի նշանակած յանձնախումբը 1957ին Մայր Աթոռ ղրկեր է Սահմանադրութեան Նախագիծ մը:

Ինչպէս կը տեսնուի, խնդիրը լուրջ հանգամանք ստացած է արդէն եւ որոշուած է ի վերջոյ 1960ին նոր Սահմանադրութիւն մը տալ Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցւոյ զաւակներուն:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՉ - ՅԱՐՁԱԿՈՂԱԿԱՆ ԴԱՇԻՆՔ ՄԸ ԱՌԱՋԱՐԿԵԼՈՎ ԼՈՆՏՈՆԻ՝

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՄԵՐԺԵՑ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎ ԳՈՒՄԱՐԵԼ

ՄԱՔՄԻԼԸՆԻ ՃԱՌԸ

Ինչպէս կը գրէինք վերջերս, Մոսկուայի ձայնասփիւռը խստօրէն կը քննադատէր գերմանական հարցին շուրջ Արտաքին նախարարներու ժողով մը գումարելու արեւմտեան առաջարկը: Կ՚ենթադրուէր թէ Խ. Միութիւնը վճռական «նիէթ»ով մը պիտի պատասխանէր Արեւմուտքին:

Բայց պաշտօնապէս յայտարարելու համար այս մերժումը՝ Խրուշչեւ անգամ մը եւս սպասեց հոգեբանական պահուն:

Անգլիոյ Վարչապետ Շաբաթ օրուընէ ի վեր Մոսկուա կը գտնուի, սիրալիր խօսակցութիւններ ունենալով խորհրդային ղեկավարներուն հետ: Խաղաղութեան եւ բարեկամութեան շուրջ ճառեր կ՚արտասանուին, երկու կողմէն: Աշխարհ կը սպասէ որ դրական արդիւնք մը տայ Մաքմիլընի ճամբորդութիւնը:

Եւ ահա, երբ Անգլիոյ Վարչապետ այցելութիւն մը տուած էր Մոսկուայէն 120 քիլոմեթր անդին գտնուող Տուպնոյի հիւլէական կայանին, Խրուշչեւ երկար ճառ մը խօսելով պաղ ջուր կը թափէր բոլորին վրայ:

Քալինինի իր ընտրողներուն առջեւ խօսած ճառը ամբողջութեամբ եւ ուղղակի հեռասփռուեցաւ ռատիօ - Մոսկուայի կողմէ:

Մասնաւոր նորութիւն մը չկայ Խրուշչեւի ճառին մէջ: Խ. Միութեան Վարչապետը պարզ ու յստակ կերպով կը յայտարարէ.— Գերմանական հարցը քննելու համար Արտաքին նախարարներու ժողով մը պիտի չգումարենք (Ամերիկա, Խ. Միութիւն, Անգլիա եւ Ֆրանսա), ինչպէս կ՚առաջարկէին արեւմտեան տէրութիւնները՝ Մոսկուայի տուած իրենց պատասխանին մէջ:

Այս մերժումին համար տրուած պատճառաբանութիւններն ալ յաճախ կրկնուած են ցարդ.— Վերջին Աշխարհամարտի դաշնակիցներուն հետ Գերմանիոյ վերամիացման հարցին քննութիւնը կը մերժուի, որովհետեւ այդ խնդրին կարգադրութիւնը կը պատկանի Արեւմտեան եւ Արեւելեան Գերմանիոյ կառավարութեանց: Պոն եւ Փանքով կրնան համաձայնիլ եւ միանալ:

Գալով Ջրածին փորձերու վրայ հսկողութիւն կատարելու անգլեւամերիկեան առաջարկին, անընդունելի է, կ՚ըսէ Խրուշչեւ: Այդ ձեւով «խորհրդային հողամասը օտարներու հսկողութեան տակ պիտի ըլլայ. զինուորական լրտեսութիւն մը, ոչ աւելի ոչ պակաս: Արեւմտեան առաջարկները ցոյց կուտան Անգլիոյ եւ Ամերիկայի անվստահութիւնը՝ խորհրդային պետութեան եւ ժողովուրդին դէմ: Երբեք չենք ընդունիր պայմաններ՝ որոնք կը նշանակեն ամբողջական գրաւում: Մեր դուռները պիտի չբանանք ձեր լրտեսներուն առջեւ. դուք ալ ձեր դուռները մի բանաք մեր առջեւ ...»:

Այսուհանդերձ Խրուշչեւ դարձեալ կը վերադառնայ իր «հին սէրեր»ուն:

Արտաքին նախարարներու ժողովը մերժելով, Մոսկուա կ՚առաջարկէ Մեծերու ժողով մը գումարել, որովհետեւ «լուրջ բան չէ նման ժողովէ մը դուրս ձգել Լեհաստանն ու Չեխոսլովաքիան, որոնք նացիական յարձակումին առաջին զոհերը եղան. աւելին՝ անոնք հասարակաց սահմաններ ունին Գերմանիոյ հետ»:

Խրուշչեւ պատրաստած է նաեւ Մեծերու ժողովին օրակարգը.

1.— Գերմանիոյ հետ խաղաղութեան դաշինք մը կնքելու հարցը:

2.— Եւրոպայի ապահովութեան հարցերը:

3.— Օտար հողամասերու վրայ հաստատուած բանակներու հեռացում:

4.— Ատլանտեան Ուխտի եւ Վարշաւայի դաշինքին զօրքերուն հաստատուած շրջաններու ճշդրտում:

5.— Զինաթափութեան հարցը:

6.— Հիւլէական եւ ջրածին զէնքերը եւ պատերազմական նպատակներու համար կատարուող ջրածին փորձերը արգիլել:

— Մեծերուն համար շատ աւելի հեշտ է լուծել նման հարցեր, մինչ Արտաքին նախարարներու ժողով մը, փոխանակ մեղմացնելու միջազգային լարուած մթնոլորտը՝ կրնայ աւելի ծանրացնել զայն, — եզրակացուց Խրուշչեւ:

Հակառակ այս բոլորին, Խ. Միութիւնը մերձեցման քայլ մը կ՚առնէ դէպի Անգլիա: Ինչպէս կը գրէինք, արդէն զրոյցներ շրջան կ՚ընէին թէ Մոսկուա եւ Լոնտոն ոչ-յարձակողական դաշինք մը կնքելու մասին կը մտածէին: Արդ, Խրուշչեւ կը յայտարարէ.— «Խորհրդային կառավարութիւնը պատրաստ է Անգլիոյ հետ բարեկամական եւ ոչ-յարձակողական դաշինք մը կնքել՝ քսան տարուան եւ նոյնիսկ, եթէ անգլիացի մեր հիւրերը փափաքին, յիսուն տարուան համար. նոյնիսկ՝ աւելի: Կ՚ուզենք որ Անգլիա ըլլայ մեր բարեկամներուն բարեկամը: Մեր կարգին, Անգլիացիներու բարեկամը ըլլալով, պիտի ուզէինք միաժամանակ ըլլալ իրենց բարեկամներուն բարեկամը»:

Խ. Միութեան Վարչապետին յանկարծակի մերժումն ու նոր առաջարկները անակնկալ մը եղան Արեւմտեան երկիրներուն եւ մասնաւորապէս Լոնտոնի մէջ:

Ուաշինկթըն առ այժմ կը մերժէ իր կարծիքը յայտնել, այնքան ատեն որ

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏԽՐՈՒՆԻ

«Հայրենիք»էն ցաւով կ՚իմանանք թէ Յունուար 25ին Նիւ Եորքի մէջ մեռած է Տոքթ. Վաղարշակ Պօղոսեան, բնիկ Սեբաստացի, եղբայրը Տոքթ. Արշակ Պօղոսեանի (Փարիզ):

Մեր ցաւակցութիւնները:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ եւ Խ. Միութեան յարաբերութեանց մասին խօսելով, Խրուշչեւ յայտարարեց թէ իրանեւամերիկեան զինուորական դաշնագրին ծրագիրներուն պատճէնը Մոսկուա հասած է արդէն: Մթնոլորտը հետզհետէ սկսած է աւելի լարուիլ երկու երկիրներու միջեւ: Միւս կողմէ խորհրդարանական խմբակցութեան մը առջեւ խօսք առնելով Շահը յայտարարեց թէ Պարսկաստանի դէմ խորհրդային որեւէ յարձակում նոր Աշխարհամարտի մը ազդանշանը պիտի ըլլայ: Շահը աւելցուց թէ իրանեւամերիկեան դաշնագրին պատճէնը պատրաստուած է արդէն եւ ոչինչ արգելք կրնայ ըլլալ որ այս որոշումէն հրաժարին:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ մեռած է զօրավար Թուֆիք Սալէմ որ լիբանանեան բանակի նախկին ընդհ. հրամանատարն էր: 55 տարեկան էր եւ վերջերս նշանակուած էր զինուորական կցորդ լիբանանեան առաքելութեանց Եւրոպայի մէջ:

ՆՈՐ ՏԵՀԼԻ հասած է խորհրդային պատուիրակութիւն մը: Գրած էինք արդէն թէ Վորոշիլով իր հիւանդութեան պատճառով չկրցաւ մաս կազմել այս ճամբորդութեան:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ մէջ թերթերու սպառումը 25 առ հարիւր պակսած է անցեալ տարուան վրայ համաձայն մամուլի տարեգիրք՝ «Այըր էնտ Սընզի»: 1958ին ընդհանուր սպառումը՝ 56 միլիոն 956.717 օրինակ էր՝ օրական: Կը կարծուի թէ այս տարուան կացութիւնը հետեւանք է գործազուրկներու եւ գիներու յաւելման: Միւս կողմէ սակայն թերթերը շատցած են եւ ներկայիս Միացեալ Նահանգներու մէջ անգլերէն կամ օտար լեզուով 1493 իրիկուան օրաթերթ կայ, 354 առաւօտեան եւ 584 կիրակի օրուան:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը հաղորդեն թէ բարդ հարց մը վերջապէս լուծուեցաւ: Ծանօթ է որ վերջերս Իսրայէլի կրօնական եւ աշխարհական իշխանութիւններու միջեւ վէճ մը ծագած էր հետեւեալ հարցին շուրջ.— Ո՛վ Հրեայ է եւ ով Հրեայ չէ: Ներքին գործոց նախարարին եւ կրօնական հարցերու նախարարին միջեւ համաձայնութիւն մը գոյացած է որուն համաձայն Հրեաները ինքնութեան թուղթ մը պիտի ունենան: Այդ թուղթին վրայ պիտի գրուի թէ մօրը թէ հօրը կրօնքը եւ տղան իր չափահասութեան պիտի ընտրէ: Ըստ երբայական օրէնքին զաւակը մօրը կրօնքին պէտք է հետեւի:

ՖՐԻՊՈՒՐԷՆ կը հաղորդեն թէ Գերմանիոյ տնտեսական նախարար՝ Լուտվիկ Էրհարտ յայտարարած է մամուլին թէ թեկնածու է հանրապետութեան նախագահութեան, աւելցուցած է նաեւ թէ իր համաձայնութիւնը յայտնած էր վարչապետ Ատենաուըրի:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ դեսպանատան (Մոսկուա) մէջ տեղի ունեցած երկրորդ ընդունելութեան ժամանակ բուռն խառնակութիւններ եղած են: Օտար լրագրողներ սեղաններուն տակը պահուըտած էին որպէս զի կարենան լսել Խրուշչեւի եւ Սէլվին Լոյտի վիճաբանութիւնը: Խրուշչեւ կ՚ըսէր Անգլիոյ արտաքին նախարարին.— Դուք, Արտաքին նախարարներդ ձեր շահած դրամին արժանի չէք: Ոչ մէկ հարց չէք լուծեր, ինծի մէկ խնդիր միայն ցոյց տուէք զոր արտաքին նախարարները լուծած ըլլան:

ՎԱՐԶԱՊԵՏ ՏԸՊՐԷ տեսակցութիւն մը ունեցած է Կի Մոլէի հետ միջազգային քաղաքականութեան շուրջ:

ՊԵԼՃԻՔԱ աշխատաւորական դաշնակցութեանց եւ գործատէրերուն միջեւ կնքուած համաձայնութեամբ մը հանքագործներու գործադուլը վերջացած կը համարուի: Թէեւ բանուորները ամբողջական գոհացում չեն ստացած բայց կը կարծուի թէ պիտի սկսին աշխատանքի:

ՆԻՒԹԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ

ՄԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԼԵԳԷՈՆԻՆ ՎԻԺՈՒՄԸ [1]

Արեւելեան Լեգէոնը քանի մը ամիսէն կատարեալ զօրախումբ մը կը ներկայացնէր որեւէ ուրիշ զօրախումբի հետ բաղդատելի :

Այդ արդիւնքէն քաջալերուած, Ժորժ Փիքօ եւ Մարք Սայքս, միշտ աչքի առջեւ ունենալով 1916 Մայիս 16ի դաշինքը, խորհեցան նմանատիպ «Արաբական Լեգէոն» մը կազմել՝ Շէրիֆ Հիւսէյնի ցեղախումբերը կանոնաւոր ուժով մը զօրացնելու համար :

Լորտ Պալֆուր վաւերացուց այդ ծրագիրը եւ 1917 Յուլիս 26ին այդ ուղղութեամբ որոշում տուաւ : Գործադրութիւնը յանձնուեցաւ, Զօր. Քլէյթընին մասնակցութեամբ, անգլիացի եւ ֆրանսացի սպաներու : Հնդկաստանէն բերուեցան Թրքական բանակէն 543 արաբ գերիներ, որոնց քառասունը սպայ : Հաստատուեցան Իսմայիլիա, վրաններու տակ :

Առաջին օրէն հրամանատարութիւնը հոգերանական դժուարութեանց եւ կարգ ու կանոնի տեսակէտով դժուարութեան հանդիպեցաւ :

Զօր. Պայուն կացութիւնը քննելէ ետք, 1917 Հոկտեմբեր չորս թուակիր իր տեղեկագիրը կը վերջացնէր ըսելով՝ «Ոչինչ կարելի է սպասել Արաբական Լեգէոնէն» :

Ֆրանսական պատերազմական նախարարութեան կողմէ ղրկուած հարիւրապետ – Թարգման Մերսիէ, արաբախօս, արեւելագէտ, հիւպատոս, 1917 Նոյեմբեր 14 թուակիր տեղեկագրով մը կը բացատրէր թէ Արաբները չէին ուզեր կռուիլ Անգլիոյ համար, այլ միայն Շէրիֆին հրամանին տակ : Կը յարէր.— «Կ'երեւայ թէ Արաբական Լեգէոնը պիտի չկրնայ հասնիլ Արեւելեան Լեգէոնի հայկական տարրին համա[illegible]յլ եւ կարգապահ կազմակերպութեան աստիճանին» :

Վերջապէս Անգլիա եւ Ֆրանսա յուսահատ հրաժարեցան իրենց ձեռնարկէն եւ 1918 Մարտ 14ին Արաբական Լեգէոնին ծուլման որոշում տրուեցաւ : (Պռէմոն,— Հիճազի աշխարհամարտի մէջ) :

ՔԼԵՄԱՆՍՕ ԵՒ ՊՌԵՄՈՆ.— ՄԻՆՉԵՒ ՎԱ՞Ն

1918ի սկիզբը Լեգէոնը պատրաստ էր ճակատ մեկնելու : Գնդապետ Ռոմիէօն կառավարութեան առաջարկեց զայն ղրկել Պաղեստին,՝ ուր արդէն Զօր. Ալէնպիի բանակին մէջ կը գտնուէր ֆրանսական ուժ մը :

Լեգէոնի հրամանատարը երկրորդ առաջարկ մըն ալ ըրաւ, Լեգէոնը փոխադրել Միջագետք, ուրկէ անգլիական բանակին հետ կրնար յառաջանալ դէպի Մեծ Հայք : Բայց Փարիզէն պատասխան տրուեցաւ թէ արդէն առաջին ծրագիրը ընդունուած էր եւ ըստ այնմ կարգադրուած :

Նոյն միջոցին գնդապետ Պռեմոնը Հիճազէն Ֆրանսա վերադարձած էր եւ մտահոգ էր դաշնակիցներուն Միջին Արեւելքի մէջ գործադրած ռազմավարութեան մասին, ըստ իրեն՝ անճար :

Շնորհիւ բարեկամ նախարարի մը, Պռեմոն յաջողեցաւ ունկնդրութեան ընդունուիլ Քլեմանսոյի մօտ, 1918 Փետրուար 14ին : Պռեմոն վարչապետին բացատրեց թէ Սուրիան ընդհանուր ճակատին մէկ մասն էր, թէ այդ ռազմադաշտին վրայ բանակները շարժելու աւելի դիւրութիւններ ունէին, թէ այդ հանգամանքէն օգտուելով՝ հարկ էր հոն մասնաւոր ճիգ մը կատարել : Քլեմանսօ, մօտ կէս ժամ լսեց ու գրաւոր յուշագիր մը պահանջեց : Չորս օր ետքը, Փետրուար 18ին, Պռեմոն ներկայացուց իր պատրաստած ծրագիրը : Պռեմոն կը թելադրէր Սուէզ – Փորթ Սայիտի շրջանին մէջ հաւաքել բոլոր գաղութային զինուորական ուժերը, որոնք Ֆրանսայի մէջ անփոխադրելի էին : Պատրաստ կային 12 վաշտ Հնդկաչինի մէջ եւ քառասուն հազար Չինացի՝ Շանկայի մէջ : «Նաեւ Ամերիկայի եւ Միջագետքի հայկական զօրագունդերը» : Բաց աստի, Պռեմոն կ'առաջարկէր կազմել «անկանոն հրոսախումբեր, որոնք ապստամբութիւն պիտի արծարծէին մինչեւ Վան» : Գնդապետը կը վերջացնէր ընդգծելով.— «Երուսաղէմէն Վան 900 քիլոմեթր կայ» : (Այսինքն նուազ քան Փարիզէն Նիս) :

Քլեմանսօ յուշագիրը շահեկան գտաւ եւ խոստացաւ զայն վաւերացնել տալ յառաջիկայ նախարարական խորհուրդին կողմէ : Սակայն մինչեւ Վան ապստամբութեան մասին հարցուց. «Վստա՞հ էք որ պիտի յաջողիք» : Պռեմոն պատասխանեց թէ այդ փորձը, ինչպէս բոլոր նման փորձերը, վիժելու վտանգէն զերծ չէր : « Կը տեսնէք որ, ըսաւ Քլեմանսօ, արդինքի մասին ապահով չէք » :

Երկու օր ետքը, Փետրուար 20ին, Քլեմանսօ նախարարական խորհուրդի սեղանին վրայ կը դնէր Պռեմոնի յուշագիրը, յայտարարելով թէ ինքը համաձայն չէ : Նախարարներէն ոչ մէկը ձայն բարձրացուց եւ ծրագիրը ջուրն ինկաւ :

Քլեմանսօ, կ'եզրակացնէ Պռեմոն, չափանակագեղձի (փռոսթաթ) վիրահատութիւն կրած էր : Յայտնի է թէ այդ գեղձին ծորանիւթերը մտային կենսունակութեան անհրաժեշտ են... : (Հիճազը Աշխարհամարտի մէջ, էջ 243էն 253) :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԼԵԳԷՈՆԸ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ ՀԱՅԿԱԿԱՆ

Թրքական բանակին 1918 Սեպտեմբերին կրած պարտութենէն եւ խուճապային նահանջէն ետքը, Արեւելեան Լեգէոնը Պէյրութ հաւաքուեցաւ Հոկտեմբերի վերջը եւ սպասեց շարժման նոր հրամանի : Պէյրութ հասած էր նոյնպէս Ժորժ – Փիքօ, 1916ի անգլեւֆրանսական դաշինքին հեղինակներէն մէկը :

Ժորժ – Փիքօ հարցափորձ ըրաւ Արեւելեան Լեգէոնի հայկական տարրերուն ապագայ գործածութեան մասին : Իրեն բաւարարութիւն տրուեցաւ ծանուցագրով մը, որուն բնագրէն ահաւասիկ քանի մը քաղուածք.—

« Պատերազմը լրացաւ : Ֆրանսան նոր դեր մը ունի,— ազատագրեալ ժողովուրդները առաջնորդել դէպի ինքնիշխան կառավարութիւն :

« Արեւելեան Լեգէոնի հայկական գունդերը կոչուած են կազմելուապագայ հայկական բանակին կորիզը : Անոր պիտի միանան եւ իր օրինակին վրայ կազմակերպուին Կովկասի եւ Պարսկաստանի հայկական ուժերը :

« Այդ նոր պայմանները կը պահանջեն Արեւելեան Լեգէոնին վերակազմութիւնը :

« Ա.— Արեւելեան Լեգէոնը չի կրնար շարունակել իր գոյութիւնը իբրեւ սուրիա – հայկական բանակ : Սուրիան եւ Հայաստանը տարբեր երկիրներ են : Սուրիացիք եւ Հայերը տարբեր ցեղեր են : Միացեալ անուան տակ գործեցին՝ նոյն լուծը թօթափելու համար : Այդ պատճառն այլեւս գոյութիւն չունի : Հայոց հայրենասիրական զգացումները կը վիրաւորուին եթէ ծպտեալ անուան տակ զինուորագրուելու հրաւիրուին : Արդէն հայկական մամուլը Արեւելեան Լեգէոնը յիշելէ դադրած է եւ կը գործածէ «Հայկական Լեգէոն» անուանումը : Պէտք է ուրեմն հայկական վաշտեր կազմել նոր պայմանագրերով, լաւ ուսումնասիրուած խմբագրութեամբ :

« Բ.— Բանակի մը արժէքը իր հրամանատարներէն կախում ունի : Պէտք է Հայ սպաներ եւ ենթասպաներ պատրաստել, որոնք Թարգմանի պէտք չունենան : Կիլիկիոյ մէջ կարելի է աշակերտ – սպաներու դպրոց մը հիմնել : Ընթացաւարտներուն ընտրանին ղրկել Ֆրանսա զինուորական բարձրագոյն վարժարաններու մէջ կատարելագործուելու համար : Հայկական կազմակերպութիւնները անշուշտ յանձն կ'առնեն կրթաթոշակները :

« Գ.— Ֆրանսացի հրամանատարները մասնաւոր ընտրութեան առարկայ ընել : Անոնց բարոյական ազդեցութիւնը վճռական պիտի ըլլայ» :

Այդ ծանուցագիրը Ժորժ – Փիքոյին յանձնուեցաւ 1918 Դեկտեմբեր 16ին : Ամիս մը ետքը 1919 Յունուար 18ին Արեւելեան Լեգէոնը երկուքի կը բաժնուէր,— Սուրիական եւ Հայկական :

Վ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

(1) Պէտք չէ շփոթել այդ Արաբական Լեգէոնը նոյնանուն Լեգէոնին հետ, զոր 25 տարի ետքը Անգլիացի Զօր. Կլըպ փաշան կազմեց Յորդանանի մէջ եւ որ միշտ գոյութիւն ունի :

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՓԱՔԻՍՏԱՆԸ

Ճօ Ալէքս Մօրիս, Նիւ Եօրք Հերըլտի աշխատակիցներէն ,յօդուածաշարք մը նուիրած է Փաքիստանի ներկայ կացութեան : Կը ներկայացնենք գլխաւոր մասերը :

Անկէ չորս ամիս առաջ, զինուորական պետական հարուած մը վերջ տուաւ Փաքիստանի մէջ «ժողովրդապետական» կառավարութեան, որ 11 տարիէ ի վեր կը վարէր երկրին հիւանդկախ անկախութիւնը : Փաքիստան Միջաւոր Արեւելքի ամէնէն մեծ մահմետական երկիրն է, եւ անդամ՝ Պաղտատի Ուխտին : Արեւմուտքը այնքան ալ լուրջ կարեւորութիւն չընծայեց կատարուած պետական հարուածին, տրուած ըլլալով որ Փաքիստանի արտաքին քաղաքականութիւնը որեւէ փոփոխութեան չէր ենթարկուէր, ու անխախտ կը մնային Արեւմուտքի հետ նախապէս կնքուած դաշինքները : Բայց այս դէպքը շատ կարեւոր հետեւանքներ կրնայ ունենալ ոչ միայն Փաքիստանի ապագային, այլ նաեւ տակաւին կողմ չբռնած ափրիկեան – ասիական երկիրներու եւ Արեւմուտքի ապագայ փոխ – յարաբերութիւններուն վրայ :

Անկեղծօրէն ընդունելով, որ իրենց երկիրը տակաւին բաւարար հասունութիւն չունէր ժողովրդավարութեան համար, Փաքիստանի բարձրաստիճան զինուորականները ձեռք առին իշխանութիւնը եւ ձեռնարկեցին երկիրը քաոսի փրածուելու վտանգէն ազատելու գործին : Պատերազմական վիճակ յայտարարեցին եւ Սահմանադրութիւնը կախակայեցին . բայց ամիս մը չանցած, բանակը հրահանգ տուաւ քաղաքներէն հեռանալու եւ քաղաքային սպասարկութիւնները իրենց նախկին վարիչներուն յանձնելու :

Փաքիստանի նախագահը եւ բանակին նախկին պետը, զօրավար Մուհամմէտ Այուպ Խան, որուն գլխաւորութեամբ տեղի ունեցած էր պետական հարուածը, անցեալները կը յայտարարէր .

« Վերջին եօթը – ութ տարիներուն ընթացքին այն համոզման հասած էի, որ դէպքերու բնած ընթացքը մեզ անխուսափելի կերպով ներքին քայքայման պիտի առաջնորդէր օր մը» :

Արդարեւ, ինչպէս յայտնի է, Փաքիստան բաղկացած է երկու հողամասերէ, որոնք հազար մղոն հեռու են իրարմէ եւ բաժնուած՝ Հնդկաստանի մաս կազմող ընդարձակ տարածութեամբ մը : Փաքիստանի բաղկացուցիչ երկու բաժիններուն մէջ լեզուն, սովորութիւնները, տնտեսութիւնը եւ ժողովուրդին մտայնութիւնը բոլորովին տարբեր են իրարմէ . զիրենք իրարու կապող միակը մահմետական կրօնքն է միայն : Փաքիստան՝ հողագործ երկիր մըն է եւ հակառակ անոր որ իրեն պէտք եղած սնունդէն 90 առ հարիւրը ինքը կ'արտադրէ, բայց եւ այնպէս տարեկան ութսուն միլիոն տոլարի ներածումներ ընելու պարտաւոր է, միայն կենսական սնունդեղէններու մարզին մէջ : Արդիւնաբերութեան մարզին մէջ որեւէ լուրջ հեռանկար չունի, մանաւանդ որ Անգլիացիները, Հնդկաստանի վրայ իրենց տիրապետութեան օրով, այսօրուան Փաքիստանի մէջ արդիւնաբերական կեդրոններ չէին հաստատած : Նախապէս գոյութիւն ունեցող արդիւնաբերական կեդրոններուն 90 առ հարիւրէն աւելին կը գտնուէին այսօրուան Հնդկաստանի սահմաններուն մէջ :

Երբ նախկին անգլիական Հնդկաստանը երկուքի բաժնուելով ծնունդ տուաւ երկու անկախ պետութեանց — Փաքիստան եւ Հնդկաստան — Փաքիստան առաջին օրէն ինքզինքը գտաւ կարեւոր հարցի մը առջեւ . Անգլիացիներուն օրով քաղաքային սպասարկութիւնները կը գտնուէին Հնդիկներու ձեռքը . անկախ Փաքիստանի մէջ այդ Հնդիկները քաղաքականապէս կասկածելի տարր ըլլալով, հանուեցան իրենց պաշտօններէն . զանոնք փոխարինող Փաքիստանցիները ոչ մէկ փորձառութիւն ունէին : Փաքիստանի միակ լաւ կազմակերպուած տարրը՝ բանակն էր, որ Անգլիացիներուն օրով որոշ փորձառութիւն ձեռք ձգած էր : Բանակը, տեսնելով քաղաքային սպասարկութիւններէն ներս գոյութիւն ունեցող անկարողութիւնն ու մանաւանդ՝ անպարկեշտութիւնը (պաշտօնեաները իրենց անձնական քսակը պարարտացնելու կ'աշխատէին առաւելա –

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԻԾ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ

58.— Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի նիստերին նախագահում է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, Նրա փոխանորդը կամ տեղակալը :

59.— Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի իրաւասութիւնն ու գործառնութիւնը սահմանւում են յատուկ կանոնադրութեամբ, սոյն Սահմանադրութեան հիմունքներով խմբագրուած եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի կողմից հաստատուած :

60.— Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի անդամների թիւի պակասելու դէպքում, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը իրաւասու է, Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի հետ խորհրդակցաբար լրացնելու նրա կազմը :

61.— Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի պաշտօնն է .

Ա) Օրինականութեան եւ նպատակայարմարութեան տեսակէտից հսկել եւ վերստուգել Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցու բոլոր կեդրոնական եւ տեղական մարմինների, հիմնարկութիւնների հաստատութիւնների գործունէութիւնը :

Բ) Քննել եւ որոշում կայացնել բոլոր այն հարցերի մասին, որոնք Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի կը ներկայացուեն Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի կողմից :

Գ) Հսկել Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցու դաւանական, ծիսական, նուիրապետական աւանդական կարգերի եւ կանոնների անվթար պահպանման վրայ :

Դ) Վերաքննել իրեն ստորադաս ատեանների վճիռների դէմ եղած բողոքները կամ դիմումները եւ որոշում տալ՝ ըստ կարգաց եւ կանոնաց Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցու :

Ե) Քննարկել եւ հաստատել թեմականվանական կանոնադրութիւններ :

Զ) Նախապատրաստել Ազգային – Եկեղեցական ժողովի ներկայացուելիք զեկուցագրեր, շինարարական նախագծեր, հաշուեկշիռներ եւ պիւտճէների նախահաշիւներ :

Է) Քննարկել եւ հաստատել Մայր Աթոռի տարեկան ֆինանսական գործունէութեան կատարման հաշուետուութիւնը եւ պիւտճէի նախահաշիւը :

Ը) Նշանակել Մայր Աթոռի եւ նրան ենթակայ հոգեւոր, վարչական, տնտեսական մարմիններն ու պաշտօնեաները՝ հսկելով նրանց գործունէութեան վրայ :

Թ) Քննել Մայր Աթոռի տնտես – ֆինանսական, շինարարական պայմանագրերը ու վաւերացնել նրանց կնքումը :

Ժ) Հետեւել Ազգային – Եկեղեցական ժողովի որոշումների կենսագործմանը :

ԺԱ) Մշակել Ազգային – Եկեղեցական ժողովի օրակարգը եւ ներկայացնել Վեհափառ Հայրապետին ի հաւանութիւն :

62.— Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի նիստերը վաւերական են, երբ նիստին ներկայ են անդամների կէսից մէկ աւելին :

63.— Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի որեւէ որոշում օրինական է, երբ նրա օգտին տրւում է ընդհանուրի կէսից մէկ աւելի ձայն :

64.— Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի առընթեր գործում է Վերստուգիչ յանձնաժողովը, ընտրուած Ազգային – Եկեղեցական ժողովից հինգ տարուան համար եւ բաղկացած երեք անդամներից .

65.— Վերստուգիչ յանձնաժողովը հսկում է Մայր Աթոռի եւ ներքին թեմերի տնտեսա – ֆինանսական գործունէութեան վրայ եւ պարբերաբար քննարկում է Մայր Աթոռի հաշիւները եւ բոլոր ֆինանսական գործառնութիւնները եւ իր եզրակացութիւններն է ներկայացնում Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին եւ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհրդին :

(Ե Շար.)

բար), որուհետ վերջ տալ այս անկանոնութեան: Անցեալ Հոկտեմբեր եօթին պատերազմական վիճակ յայտարարուեցաւ: Շատեր կ'ըսեն թէ նախկին նախագահը, Իսքէնտէր Միրզա կազմակերպեց այս պետական հարուածը, յուսալով որ այս ամիս տեղի ունենալիք ընտրութիւնները պիտի շահի: Բայց պետական հարուածէն երեք շաբաթ վերջը բանակը զինքը վար առաւ իր աթոռէն, աքսորի ղրկեց Եւրոպա, եւ տեղը նախագահ նշանակեց բանակին պետը՝ Զօր. Այուպը: Ցիսունի չափ անձնաւորութիւններ ալ, որոնց մէջ՝ Պատերազմական նախկին նախարարը, Համայնավարներ եւ հնդկասէրներ, ձերբակալուեցան: Պատերազմական նախկին նախարարը այժմ կը դատուի՝ ինքնաշարժի սեւ շուկայի գործունէութիւն ունեցած ըլլալու ամբաստանութեամբ:

Նոր կառավարութիւնը յանձնախումբեր կազմեց բարձր պաշտօնեաներու անպարկեշտութիւնները քննելու, հողերու բաժանման նոր օրէնք մը հաստատելու, կրթական ծրագիր մշակելու եւ այլ կարեւոր բարեփոխումներ կատարելու համար: Բնակարանի տագնապը, որ տարիներ շարունակ երկրին անլուծելի թնճուկներէն մէկն էր եւ որուն շնորհիւ բազմաթիւ անհատներու քսակները ապօրինի կերպով պարարտացած էին, ներկայ կառավարութեան ամէնէն լուրջ զբաղումներէն մէկն է:

Ժողովուրդը, որ ութսուն միլիոն հոգիէ բաղկացած է, իր ընդհանրութեան մէջ, գոհ է միանձնեայ ներկայ ղեկավարութենէն: 11 տարիէ ի վեր այնքան մեծ էր քաղաքական անկազմակերպութիւնը, որ այժմ կ'ուզեն փորձել կառավարուելու այս ձեւը, որ, ըստ երեւոյթին, աւելի լաւ արդիւնքներ կուտայ քան նախկին «ժողովրդավար» ձեւը:

Նախագահ Մուհամմէտ Այուպ խանի կատարել ուզած ամէնէն գլխաւոր բարեփոխումը հողերու նոր բաժանման օրէնքն է: Ցարդ Փաքիստանի մշակելի հողերուն գրեթէ ամբողջութիւնը կը գտնուէր առատապետ հողատէրերու ձեռքին: Այս դասակարգին ամէնէն պէշ խումբը, «ճակիր»ները, մասնաւոր հրամանագրով մը կորսնցուցին իրենց հողերը: Ճակիրները այն մարդիկն են, որ Անգլիացիներուն մատուցած իրենց ծառայութեանց փոխարէն ընդարձակ հողեր նուէր ստացած էին, զոր աւատապետական ձեւով կը շահագործէին, զերծ՝ որեւէ հսկողութենէ կամ պետական տուրքէ:

«Ճակիրներ»էն զատ, Մուհամմէտ Այուպ Խան կ'ուզէ նաեւ հետզհետէ գրաւել միւս մեծ հողատէրերուն հողին մէկ մասը՝ արդար վերաբաժանում մը կատարելու համար: Առաջին հերթին, հինգ հազար հողատէրերու պատկանած հողերուն 12 առ հարիւրը կ'ուզէ առնել անոնց ձեռքէն: Այուպ Խան կը նախընտրէ կամաց-կամաց եւ հետզհետէ գործադրել իր ծրագիրը, քան թէ մէկ օրէն միւսը արմատական փոփոխութիւններ մտցնել:

Մեծ հողատէրերէն առնուած հողը պիտի յանձնուի մանր ագարակատէրներու. փորձը ցոյց պիտի տայ թէ արդիւնքը աւելի նպաստաւոր պիտի ըլլա՞յ երկրագործական արտադրութեան համար: Եթէ այս ուրիշ մեծ հողատէրերու ալ հողերուն մէկ մասը պիտի գրաւուի եւ յանձնուի նախկին ճորտերուն: Նախագահին այս չափաւորութիւնը հաճոյ չէ ամէն մարդու. շատեր կը խորհին, որ մեծ հողատէրերու դասակարգին ջնջումն է միայն, որ արմատապէս պիտի լուծէ Փաքիստանի հողային հարցը:

Մեծ հողատէրերը անշուշտ շատ գոհ չեն, բայց համակերպած ըլլալ կը թուին անխուսափելիին:

Ներկայ իշխանութեան մտցուցած բարեփոխումներէն ամէնէն աւելի հողային հարցն է որ տեղացիներուն եւ օտարներուն ուշադրութեան առարկան դարձած է: Բայց ուրիշ բարեփոխումներ ալ կատարուած են, որոնք լուռ եւ անաղմուկ տեղի ունեցած են: Ասոնցմէ գլխաւորը՝ մահմետական կրօնքին եւ պետութեան փոխ-յարաբերութեան հարցն է, զոր նախագահը հետզհետէ լուծելու վրայ է: Փաքիստանի քաղաքագէտներն ու կրօնաւէրները տարիներէ ի վեր կ'ուզէին երկիրը կոչել «Մահմետական Հանրապետութիւն», եւ այս ուղղութեամբ յանձնաժողով մը կազմած էին քննելու համար երկրին բոլոր օրէնքները եւ տեսնելու համար թէ այդ օրէնքները համապատասխա՞ն են մահմետականութեան պատգամներուն: Զօրավար Այուպ ջնջեց այդ մականուանումը եւ ձրուեց յանձնաժողովը:

Քաղաքային սպասարկութիւններէն ներս կատարուած «մաքրագործումը» առաւելապէս հոգեբանական ձեւով կատարուեցաւ քան թէ մեծ թիւով պաշտօնատարներ գործէ հեռացնելով. այս պատճառով ալ Փաքիստանի մէջ տեղի ունեցած յեղաշրջումը ոչինչով կարելի է բաղդատել Իրաքի մէջ տեղի ունեցածին հետ: Նախագահ Այուպ ամէն առիթով կը շեշտէ որ յայտարարուած պատերազմական վիճակը պատժական բնոյթ չի կրեր, այլ կը ձգտի առիթ ընծայելու քաղաքային սպասարկութիւններուն, որ սրբագրեն իրենց նախկին սխալներն ու արժանաւոր վարիչները դառնան վերանորոգուած սիստեմին:

Ժամանակը միայն ցոյց պիտի տայ թէ նախագահ Այուպի քաղաքականութիւնը յաջողութեամբ պիտի պսակուի՞: Սակայն որոշ է, որ Միջին Արեւելեան այլ բարեփոխիչներու վրայ քանի մը առաւելութիւններ ունի: Նախ, անգլիական Սէնտ-Հըրսթ զինուորական վարժարանին մէջ իր կրթութիւնը առած այս զօրավարը, հակարեւմտեան զգացումներու դէմ պայքարելու կարիք չունի իր երկրէն ներս. Այզընհաուըրի եւ Էլիզապէթ Թագուհիին լուսանկարները կը ծածկեն շատ մը խանութներու ցուցափեղկերը: Միւս կողմէ, Համայնավար գաղափարաբանութեան ալ դէմ պայքար մղելու կարիք չունի, գոնէ առ այժմ, որովհետեւ Փաքիստանի մէջ Համայնավարութիւնը խոր արմատ նետած չէ: «Դասակարգային տարբերութեան կամ արդիւնաբերական պրոլետարիատի գիտակցութիւնը չունինք տակաւին», կը բացատրէր տեղացի քաղաքագէտ մը: Ուրիշ մը, որ այժմ նախարար է, կ'ըսէր թէ Փաքիստանի մէջ կիրառուած մահմետականութեան սկզբունքները խոտոր կը համեմատին Համայնավար վարդապետութեան հետ եւ ժողովուրդին լայն խաւերը անտարբեր կը ձգեն Համայնավար Չինաստանի կողմէ կատարուած մերձեցման փորձերուն:

Զօրավար Այուպի կառավարութեան մէջ միայն երեք զինուորականներ կան թէեւ, բայց ասոնք իրենց ձեռքին կը կեդրոնացնեն կենսական նախարարութիւնները. երեւոյթները այնպէս ցոյց կուտան, որ այս կառավարութիւնը տակաւին բաւական ատեն եւս պիտի մնայ իշխանութեան գլուխ, մինչեւ որ երկիրն ու քաղաքային սպասարկութիւնները հասունութիւն ձեռք ձգեն ժողովրդապետական վարչաձեւի մը համար:

Այուպ, որ արեւելեան Տը Կոլ մը ըլլալու երեւոյթները կը ներկայացնէ, իր երկրին համար կը նախընտրէ «նախագահական» վարչաձեւը. եւ քանի որ իր կողքին ունի բանակը (որ Փաքիստանի միակ կազմակերպուած ուժն է), կարելի է նախատեսել, թէ պիտի կարենայ իրագործել իր ծրագիրները եւ ժամանակը հասած ատեն միայն պիտի ներմուծէ կառավարութեան ներկայացուցչական ձեւը:

ՀՈՒՆԳԱՐ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

ԳԼՈՒԽ ԳՈՐԾՈՑ ՄԸ

"ԿՆՈՋՍ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ"

Դիւրին չէ անաչառ ըլլալ ժողովրդական հանրապետութիւններու գրողներուն հետ: Հետզհետէ նուազող մշակութային փոխանակութիւնները արտաքին աշխարհին որպէս ընթերցման նիւթ կ'ուղարկեն միայն պաշտօնական ու պետութեան հաւանութիւնը վայելող հեղինակներուն գործերը, որոնք կրնան լաւ ըլլալ, բայց կրնան նաեւ լաւագոյնները չըլլալ: Ժամանակ առ ժամանակ, ժողովրդական հանրապետութիւններէն հեղինակ մը «ազատութիւնը կ'ընտրէ» (ինչպէս օրինակ Լեհ Մարէք Հլասքօն), կամ ընդհակառակն, կոպիտ կերպով կը զրկուի իր ազատութենէն (ինչպէս օրինակ՝ Հունգարացի Թիպոր Տէրին), եւ մէկ օրէն միւսը այս կարգի գրողներու գործերը ուշադրութեան առարկայ կը դառնան. այս ուշադրութիւնը, սակայն, զուրկ կ'ըլլայ զուտ գրական հետաքրքրութենէ:

Այս պարագաներէն եւ ոչ մէկին կը պատկանի Հունգարացի գրող Միլան Ֆիւսթի «Կնոջս Պատմութիւնը» գործը, որ հունգար արդի գրականութեան երկու կամ երեք գլուխ գործոցներէն մէկը կարելի է նկատել:

Պարագային համեմատ քնարերգական, փիլիսոփայական, իրապաշտ, «Կնոջս Պատմութիւնը» վէպն է մարդու մը, որ իր կեանքին սկզբնաւորութեան (1910ի ատենները) ինքզինք կը նկատէ միաժամանակ փիլիսոփայ եւ բանաստեղծ, կ'ընտրէ բանաստեղծութիւնը առանց սակայն ժխտելու փիլիսոփայութիւնը, կը դառնայ թատերական հեղինակ եւ միեւնոյն ատեն կը նուիրուի թուագիտութեան ու գեղեցկագիտութեան, զոր այսօր, 70 տարեկան հասակին, Պուտափէշթի գրական փաքիւլթէին մէջ կ'աւանդէ:

Միլան Ֆիւսթի երեք վէպերէն — «Խնդացողները» (1918), «Ծնունդի նախատօնակ» (1920), եւ «Կնոջս պատմութիւնը» (1940) — վերջինը ամէնէն յաջողն է ոչ միայն իր գրածներուն, այլ նաեւ այսօրուան հունգար գրականութեան հաշուած վէպերուն մէջ: Գիրքին հերոսը, որ առաջին դէմքով կը պատմէ վէպը, Հոլանտացի հսկայ մըն է — Սթէօրը: Արջաձեւ մարդ մըն է, զօրեղ, բայց նաեւ ազնիւ, նուրբ հոգիով, զգայուն, եւ փառասէր: Երիտասարդ տարիքէն, շնորհիւ իր աշխատասիրութեան, կը դառնայ նաւապետ: Դէպի Ասիա կատարած մէկ նաւարկութեան ընթացքին կը սիրահարի Ֆրանսուհիի մը, որ նուրբ է ու ժպտիլ գիտէ: Կ'ամուսնանան: Ամոլը կը հաստատուի Փարիզ: Սթէօրը շուտով կ'անդրադառնայ թէ Լիզի — իր կինը — զինքը կը խաբէ: Ի՞նչ վերաբերմունք որդեգրել. հարցը ողբերգութեա՞ն վերածել: Մինչեւ Լիզիին հանդիպիլը, Սթէօրը այնքան ալ մեծ կարեւորութիւն չէր ընծայած կիներուն. «կիներուն համար հոգի տուողները կը ծաղրէի», կ'ըսէ: Լիզիի անհաւատարմութիւնը մեծ կատաղութիւն չի պատճառեր իրեն: Երբ կ'որոշէ թէ պէտք է մէկը պատժէ, պատժուողը իր կինը չըլլար, այլ՝ սիրահարը: Կնոջը յանցանքը կը ներէ: Ու երբ սիրահարական ուրիշ խնդրի մը տառապանքէն կինը կը հիւանդանայ, Սթէօրը ամէն ճիգ կը թափէ զայն առողջացնելու համար: Բայց քանի ներողամիտ կ'ըլլայ, այնքան բուռն սէրով կը կապուի կնոջը. ու քանի կը սիրէ, այնքան նախանձոտ կը դառնայ:

Այր եւ կին կը հաստատուին Լոնտոն: Ամուսինը կը յուսայ թէ իրենց կեանքը նոր ընթացքի մը մէջ պիտի մտնէ: Կ'անդրադառնայ թէ չի կրնար իր կինը չսիրել: Ինքզինք կը համոզէ թէ կինը հաւատարիմ է իրեն. բայց կոյր չէ ի վերջոյ. կը տեսնէ թէ կինը միշտ սիրուհւոյքի մէջ է ուրիշ մարդոց հետ: Երբ կը զգայ թէ նախանձէն պիտի խենթենայ, առանձինն կը ձեռնարկէ երկար ճամբորդութեան մը: Կը հարստանայ, արկածախնդրութիւններ կ'ունենայ, եւ կը կարծէ թէ այլեւս մոռցած է Լիզին: Մեկնումէն երկու տարի վերջ նամակ մը կը ստանայ Սպանիայէն, ուր կը կարծէ թէ այժմ հաստատուած է իր կինը: Նամակը չի բանար նոյնիսկ: Ատեն կ'անցնի: Սթէօրը դարձեալ Փարիզ կուգայ, ուր նոր սէրերու ետեւէն է: Բայց աչքին առջեւէն չի հեռանար իր անհաւատարիմ կնոջ պատկերը. չի կրնար մտքէն հանել զայն: Ի վերջոյ կ'իմանայ որ կինը Սպանիոյ մէջ մեռած է. չբացուած նամակը մահուան զոյժը կուտար իրեն: Կ'իմանայ նաեւ որ կինը զինքը իրապէս կը սիրէր եւ մինչեւ վերջին շունչը իր մասին կը խօսէր:

Ու այժմ Սթէօրը կը դառնայ իր կնոջը յիշատակին ստրուկը. «Եկող աշնան 53 տարեկան պիտի ըլլամ — կ'ըսէ ան իր պատմութեան վերաջաւորութեան. — այսինքն՝ երէկուան մանուկը չեմ: Եւ, հակառակ անոր որ այս նամակը ձեռքս բռնած եմ, կը մերժեմ հաւատալ թէ կինս մեռած է: Խորապէս համոզուած եմ, որ գեղեցիկ մէկ օր, պայծառ արեւոտ մէկ օր, կինս ինծի պիտի երեւնայ փողոցի մը անկիւնը, ամայի թաղի մը մէջ, եւ նոյնիսկ եթէ նախկին երիտասարդութիւնը կորսնցուցած ըլլայ, առաջուան նման քովէս պիտի քալէ կայտառ քայլերով: Ատոււած վկայ, այսպէս պիտի ըլլայ... այլապէս՝ ինչ արժէք կը ներկայացնէ կեանքը: Ես միայն այդ օրուան սպասումով կ'ապրիմ. եւ քանի շունչ կայ վրաս, պիտի սպասեմ անոր: Խօսք կուտամ, բայց որո՞ւն: Ձեզ գիտեր»:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (355)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԻԸ.

ԵՐԵՒԵԼԻ ՔԻԹԸ

Ախ, որքան վսեմ, որքան բարձր բան է ճշմարիտ բարեկամութիւնը: Որքան հագու եւ զգացմունքների սրբութիւն կայ նրա մէջ: Այդ բոլորը տեսնելով, իմ սիրտը նոյնպէս լցւում էր մի սրբազան ջերմութեամբ, իմ զգացմունքները նոյնպէս ազնուանում էին:

Նա թողեց Ասլանին եւ մօտեցաւ ինձ: Կարոյից բաժանուելու ժամանակ ես լաց չեղայ, բայց երբ նրա դողդոջուն ձեռքերը փաթաթուեցան իմ պարանոցին, ես չկարողացայ զսպել իմ արտասուքը: Նա նոյնպէս յուզուած էր, նրա հեզ, հրեշտակային աչքերը նոյնպէս ծփում էին:

— Մի տխրիր Ֆարհադ, — ասաց նա ինձ. — դու մի լաւ եւ բարի առաջնորդ ունես, որ կը կանգնեցնէ քեզ ուղիղ ճանապարհի վրայ:

Համարեա նոյն խօսքերը ասաց ինձ Կարօն, երբ վերջին անգամ բաժանուեցայ նրանից: Ի՞նչ էին նշանակում այդ խօսքերը:

Ես եւ Ասլանը դուրս եկանք սենեակից՝ նրան ճանապարհ դնելու: Մինչեւ սանդուղքները գնացինք նրա հետ: Այստեղ նա կանգնեցրեց, մեզ, կրկին եւ կրկին անգամ սեղմելով մեր ձեռքը, ցած իջաւ սանդուղքներից: Ներքեւից մի անգամ եւս յետ նայեց, գլխով մնաք բարեաւ ասաց եւ դուրս եկաւ պանդոկից: Մենք երկար անշարժ կանգնած էինք սանդուղքների գլխին, եւ մեր աչքերը յառած էին դէպի այն դուռը, որտեղից դուրս եկաւ ազնիւ երիտասարդը եւ անյայտացաւ փողոցի մթութեան մէջ:

Վերադառնալով մեր սենեակը, թէ ես եւ թէ Ասլանը, սիրելի բարեկամից անջատուելու ծանր տպաւորութեան ներքոյ, տխուր էինք, ոչինչ չէինք գտնում խօսելու: Ասլանը յոգնածի նման, ընկողմանեցաւ օթոցի վրայ, իսկ ես նըստեցի մոմի հանդէպ: Երեւում էր, որ ամբողջ օրը թափառել էր նա: Նրա աչքերը շուտով խփուեցան, սկսեց ննջել: Ես նայում էի մոմի վրայ: Լուսաւորութեան շողերը այժմ շատացել էին, եւ ճրագի շուրջը ծածկուած էր լուսոյ այդ անձնանուէր սիրահարների դիակներով..

Երբեմն իմ աչքերը յածում էին սենեակի շուրջը: Կարծես, որոնում էին Ջալալդի հետքերը: Նրա գէնքերը մնացել էին իրանց տեղում: Զը լինի՞ թէ մոռացել էր նա: Կամ նրան այլեւս պէտք չէին այդ մահուան եւ կենաց գործիքները: Նա վեր առեց իր փոքրիկ խուրջինը միայն, որի մէջ, որպէս սրբութիւն, պահուած էին այն մագաղաթները, որ նա գըտաւ Աղթամարայ վանքում:

Պանդոկի բակից երբեմն լսելի էր լինում նրա նժոյգի խուլ խրխինջը: Խեղճ անասուն, նա էլ տխուր էր, երեւի, նա էլ զգում էր, որ իր սիրելի տէրը այլ եւս չի նստի նրա վրայ:

Ասլանը բաց արեց աչքերը, ասաց.

— Եթէ մի մարդ հարցնելու լինի ինձ, շուտով զարթեցրու:

— Դու քնո՞ւմ ես:

— Ոչ, այնպէս նիրհում եմ:

Պանդոկում ամէն ինչ լուռ էր. ճրագները հանգցրել էին եւ ամէն ոք հանգստանում էր խորին քնի մէջ: Միայն երբեմն լսելի էր լինում գիշերապահ հասսսների ձայնը, որ ման էին գալիս պանդոկի կտուրի վրայ, եւ նրանց ձայնին պատասխանում էին միւս պանդոկների կտուրներից:

Ասլանը կրկին բացարեց աչքերը: Այժմ ես թոյլ չտուի, որ նա դարձեալ փակէ աչքերը եւ փոքր ինչ հանգստացայ:

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

պաշտօնական պատասխան մը չէ տրուած ամերիկեան կառավարութեան :

ՄԱՔՄԻԼԸՆ .— Ձեր յառաջդիմութեան արագութիւնը եւ որակը անձախըմբաց է պատմութեան մէջ :

Առջի իրիկուն Անգլիոյ Վարչապետը խօսք առնելով դեսպանատան մէջ իր տրուած ընդունելութեան ընթացքին իր հիացումը յայտնեց խորհրդային անտեսական բարգաւաճման համար : Մաք Միլըն ըսաւ .— Երբ կը մտածեմ աշխարհի ընդհանուր կացութեան վրայ , կը խորհիմ թէ այսօր ալ ունինք հաստրակած մեծ շահ մը : Այս շահը խաղաղութիւնն է : Հակառակ բոլոր տարակարծութեանց եւ արգելքներուն , միանանք խաղաղութեան համար : Խորհրդային ժողովուրդին ապագան լայն հորիզոններ կը բանայ : Տափաստաններու ընդմէջէն կը բազմապատկուին ուեռեաց երկրի մը ճարտարարուեստական տուները : Հրաշք մը չէ զոր կը տեսնենք , իրականութիւնն է : Ձեր յառաջդիմութեան արագութիւնը եւ որակը իսկապէս արտակարգ են , եւ որչափ գիտեմ աննախընթաց պատմութեան մէջ» :

Այս ճառին պատասխանելով Խրուշչեւ ըսաւ .— Կը կարծենք որ համաձայնութիւն մը կ'ուզէք : Բոլոր հարցերը կարելի չէ մէկ անգամէն լուծել : Կը գնահատենք ձեր անկեղծութիւնը եւ ձեր երկրին որ մեր ճակատին շահերը կը հասկընաք : Այս մտածելակերպով դիւրին է խելօք լուծումներ գտնել » :

× Երեքշաբթի օր Մաքմիլըն Տուպնա գացած էր , ատոմական կեդրոնը : Անգլիոյ վարչապետը կ'առաջնորդէր Խ . Միութեան մեծագոյն գիտուններէն մէկը՝ Վլատիմիր Վեքսլեր :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կրընոպլի Հայ Ազգ . Եկեղեց . Միութեան վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Միութեանս հիմնադիր Պ . Գրիգոր Քիրազեանի տխուր մահուան առթիւ , Քիրազեան ընտանիքի եւ պարագաներուն :

×

Տէսինի Տարօն – Տուրուբերանի Հայր . միութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ հայրենակից Մինաս Մկրտիչեանի , Տէր եւ Տիկին Տիրոյեանի , Տիկ . Խաթուն Մկրտիչեանի ղառնաղէտ մահուան առթիւ : Փոխան ծաղկեպսակի Տարօն Տուրուբերանի Հայր . Միութիւնը երկու հազար ֆրանք կը նուիրէ Տէսինի Կապ . Խաչի դպրոցին : Այս առթիւ (Մարսէյլէն) Այրի Տիկին Մարգրիտ Կալինեան հազար ֆրանք կը նուիրէ Տարօն Տուրուբերանի Հայր . Միութեան եւ հազար ֆր . ալ «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէնթ Անթուանի Ս . Թադէոս Եկեղեց . Թաղ . Խորհուրդս շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Սիրանոյշ Գրիգորեանի մահուան առթիւ , Պ . Յակոբ Փափազեանէ հազար ֆրանք : Ինչպէս նաեւ Համբարձում Սարգիսեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Պաթալեան եւ զաւակները հազար ֆրանք տեղւոյս դպրոցին եւ հազար ֆր . Դպրաց Դասուն :

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ
ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻՆ
կազմակերպած
ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ
ՄԻՋԻՆՔԻ ԱՌԹԻՒ
ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 12ԻՆ
ժամը 14·30էն 18·30

PAVILLON DAUPHINE

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18 ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ջաւարեան Կոմիտէի եւ հովանաւորութեամբ Փարիզի Շրջ . կոմիտէի :

Այս Կիրակի ժամը երեքին , Խրիմեան վարժարանը , (2 Րիւ տը լա Տէֆանս) :

Կը խօսի ընկեր ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին , կ'երգեն Տիկիններ Շ . Գալայճեան , Ժ . Սիրաքեան , Օր . Շաքէ Պէնկեան , Դաշնակեան քոյրեր եւ ընկեր Մ . Գարակէօզեան : Կ'արտասանեն ընկերուհի Շ . Յովհաննէսեան եւ ուրիշներ :

Ճոխ պիւֆէ :

Մուտքը ազատ է :

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Կազմակերպուած Լիոնի «Վարանդեան» Կոմիտէի կողմէ :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի ԱՌԹԻՒ

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը չորսէն մինչեւ ուշ ատեն , Ցօներու սրահը Րիւ Պոնիփուա :

Գեղարուեստական բաժին եւ զանազան անակնկալներ :

Առատ կերուխում :

Մուտքը ազատ է :

28ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կազմակերպուած Շրջանին երէցներու , Արենոյշներու , Արիներու եւ Գայլիկներու կողմէ , եւ մասնակցութեամբ ֆրանսական եւ օտար սկաուտական կազմակերպութեանց :

Կիրակի , Մարտ 8 , կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին :

Centre Marcelin Berthelot
28bls, Rue St. Dominique, Paris 7
Métro : Invalides

Հայկական պարեր եւ երգեր , սկաուտական կեանքէ ներկայացումներ եւ խաղեր :

Կը ներկայացուի ֆրանսերէն՝
« ԾԱԽՈՒ ՈՒՐՈՒԱԿԱՆԸ »
Զաւեշտ եւ հայերէն՝
« ԱՆՁՐԵՒՈՏ ԳԻՇԵՐ ՄԸ
եւ «ՓՐՕՖԷՍԷՕՐԻՆ ԳԻՒՏԸ »
կատակերգութիւնը Արիներու եւ Արենոյշներու կողմէ :

Առաջին անգամ ըլլալով «Պարսկական պազարին մէջ» , պալէ սկաուտներուն եւ Արենոյշներուն կողմէ :

Ցուցադրութիւն , պիւֆէ :

Մուտք 500 եւ 300 ֆրանք :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆ .— Հ . Յ . Դ . «Արծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ . ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները , այս հինգշաբթի ժամը 21ին ծանօթ հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ԼԻՈՆ .— Հ . Յ . Դ . Վարանդեան կոմիտէի ընկերական ընդհ . ժողովը այս Ուրբաթ , ժամը 20·30ին , սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ .— Հ . Յ . Դ . Եօթնեղբայրեանի ընդհ . ժողովը այս Շաբաթ , դպրոցի սրահին մէջ , ժամը 21ին , ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՀԱՄԱԽՄԲ . Հայր . Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ . անդամական ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին , 7 Պուլ . տ'Աթէն , Պար տը Կլուպի սրահը : Օրակարգ տեղւոյն վրայ : Մասնաճիւղին բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : Ուշադրութիւն սրահը տրամադրուած է մինչեւ ժամը տասնըմէկ :

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ

Կազմակերպուած Մարսէյլի Շրջ . վարչութեան կողմէ :

Շաբաթ , 28 Փետրուար , երեկոյեան ժամը 21ին , Նորմանտի շքեղ սրահին մէջ :

28 BLD. D'ATHÈNES, MARSEILLE

Գեղարուեստական խնամուած յայտագիր , երգ , արտասանութիւն , նուագ :

Անխտիր եւ սիրով կը հրաւիրուին Նոր Սերնդականները եւ համակիրները :

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Կամաւորներու Միութեան , Ապրիլ 24ին :

SALLE DE LA MUTUALITÉ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ ՊԱՆԵԷՕ-ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ

ԿԻՐԱԿԻ ՄԱՐՏ ՄԷԿ ԺԱՄԸ 15ԷՆ 24

Նախաձեռնութեամբ Պանեէօ – Քաշանի Մուրատ խումբին :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Հայկական եւ կովկասեան պարեր — Երգ , արտասանութիւն

Կը ներկայացուի՝ « ՄՈԼՈՐԵԱԼ ՃԱՄԲՈՐԴԸ »

Խնամուած ճոխ պիւֆէ — Եւրոպական պար

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ
ԿԸ ՏՕՆԷ
ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ

Մահուան յիսնամեակը : Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին , Տրպիւսի սրահին մէջ , 6 Րիւ Տարիւ (Սալ Փլէյէլ) :

Կը նախագահէ Պ . ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ – ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Կը խօսին՝ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ , ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ եւ ՀՐ . ԲԱԼՈՒԵԱՆ

Կ'արտասանեն՝ Արտաշէս Գմբէթեան , Նուրհան Մարգարեան եւ Սարգիս Պօղոսեան : Կ'երգէ Օր . Իրիս Պիւլպիւլեան (Մեծարենցի քերթուածներէն , երաժշտութիւն՝ Արայ Պարթեւեան) : Ծախքերու մասնակցութիւն :

ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՄԵՐԳ

4 Մարտ , Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին , Սալ Շոփէնի մէջ :

ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Չորրորդ պտոյտ , Հայ գրականութեան պարտէզին մէջ :

ՄԵՐ ՍԻՐՈՅ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐԸ :

Տոմսերը՝ 300 , 400 եւ 600 ֆր . :

Կը ծախուին գրատուններ .— Հ . Բալուեան , Մ . Պարսամեան :

Երեկոյթը կը սկսի ճիշդ ժամը 9ին եւ կը վերջանայ ժամը 11·15ին :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ
ՓԱԿ Է

Մարտ 2էն վերջ դիմել նոր հասցէին՝

Hôtel Majestic
Avenue Kleber (métro Kleber)
(Մուտք՝
23, Rue La Perouse

Հեռաձայնի թիւը կը մնայ նոյնը՝

KLE. 22-05

Գրասենեակը փակ է կէսօրէ վերջերը եւ մարդ. հրնգունիր :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ

Հրաւէր ընդհ . ժողովի եւ կոչ թեկնածութեան

Փարիզի Հայ Աղք . Ընկերակցութեան ընդհ . ժողովը տեղի պիտի ունենայ երեքշաբթի , 17 Մարտ , ժամը 20·30ին , 32 , Րիւ տը Թրէվիզ :

Կանոնագրի թիւ 5 յօդուածին համաձայն վարչութեան մէկ երրորդը (հինգ անդամ) նորոգելի ըլլալով , Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ իր անդամներէն անոնց որոնք կը փափաքին մասնակցիլ վարչութեան : Թեկնածութիւնները պարտին վարչութեան գրասենեակը հասնիլ ամէնէն ուշը մարտ երկուքին :

Առ այդ փափաքողները պէտք է ընթեռնելի կերպով գրեն , տալով իրենց անունը , մականունը եւ հասցէն :

Թեկնածու կրնան ըլլալ միայն այն անդամները որոնք իրենց անդամավճարները կանոնաւորապէս վճարած են երեք տարիէ ի վեր :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԹՈՔԱՏԻ Հայր . եւ Բանի Սու Պուայի Մշակ Միութեան հանդէսը՝ Պալագեան Սրբազանի եւ վեց գաւառներու չիւիմի ի նպաստ , 4 Ապրիլ , Շաբաթ գիշեր :

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵՆԷՆ ԹՈՇԱԿԻ ՅԱՏԿԱՑՈՒՄ ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՄԷՋ

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ազնուամեծար վարիչները Մուրատեան վարժարանի տեսչութեան առաջարկին ընդառաջ երթալով որոշած են 1959 – 1960ի դպրոցական տարեշրջանէն սկսեալ հինգ վիշերօթիկ սան պահել հետեւեալ պայմաններով :

1 .— Պատանին (11 – 12 տարեկան) պէտք է ըլլայ հայ չքաւոր ընտանիքի զաւակ , ուշիմ , աշխատասէր եւ բարեկիրթ :

2 .— Զարգացումը պէտք է համապատասխանէ ֆրանսական երկրորդական վարժարանի վեցերորդ դասարանին :

3 .— Թեկնածու չեն կրնար ըլլալ արդէն իսկ վարժարանս յաճախող աշակերտները :

4 .— Սան մը որ չկարենայ անցնել տարեվերջի քննութիւնները կը կորսնցնէ ամէն իրաւունք :

5 .— Ընտրութիւնները պիտի կատարուին վարժարանիս մէջ մրցումով եւ քննութեամբ , որ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Մայիս 18էն 24 օրերու ընթացքին , ժամը 15 – 17ին :

Կը պահանջուին դպրոցական վկայականներ :

Գրել Տեսչութեան .—

DIRECTION DU COLLÊGE ARMÈNIEN
26, RUE TROYON, SÈVRES - S. & O.

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 փր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 փրանք: Հատը 20 փր.

ՈՒՐԲԱԹ 27 ՓԵՏՐՈՒԱՐ — VENDREDI 27 FÉVRIER 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8331 — 35EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4232

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՄԱԿԵՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԱՐԵԼԻ՞ Է

Արեւելք – Արեւմուտք հակամարտ ճակատներու պատասխանատու վարիչներ - րուն միջեւ վերջերս տեղի ունեցած անցուդարձերը առաջ բերած էին այն տպաւորութիւնը՝ թէ այլեւս պատմութեան պիտի անցնի ջիղերու պատերազմը, որ տարիներով աչ ու սարսափի տակ կը պահէ խաղաղութեան ծարաւի մարդկութիւնը:

Անաստաս Միկոյեանի դէպի Ամերիկա կատարած ճամբորդութիւնը սարխճան մը եւս աւելցուցած էր «խաղաղ համակեցութեան» յոյսերը:

Իսկ Անգլիոյ վարչապետին ու արտաքին նախարարին Մոսկուա այցելութիւնը նախաքայլ մը կը նկատուէր դէպի նոր, հաշտարար քաղաքականութիւն մը, որ կոչուած պիտի ըլլար ամրապնդելու խաղաղութիւնը:

Սրտառուչ ճառեր խօսեցան Մոսկուայի մէջ Մաքմիլլըն եւ Խրուշչեւ՝ պանծացնելով երկու երկիրներու վէճքի եղբայրակցութիւնը վերջին աշխարհամարտի ընթացքին:

«Անսահման հիացում կը տածենք խորհրդային բանակի քաջագործութեանց եւ ամբողջ ռուս ժողովուրդի հաստատակամութեան հանդէպ: Տակաւին կը պահենք այդ հերոսական օրերու յիշատակը: Այն ատեն մեր մեծ վարիչներն էին Սթալին եւ Չըրչիլ, որոնց անունները ընդմիշտ կապուած պիտի ըլլան աշխարհի պաշտպանութեան՝ ընդդէմ հիթլերականութեան»:

Անգլիոյ վարչապետը այսպիսի պերճախօս ճառով մը կ'ողջունէր Կրէմլինի ամենազօր պետը, որուն եօթնամեայ հանճարեղ ծրագիրը գովաբանելու համար բառ չէր գտներ:

«Խորհրդային ժողովուրդին տպաւորութեան հորիզոններ կը պարզէ: Տափաստաններու մէջէն կը բազմանան ճարտարարուեստական կեդրոնները աւետաց երկրի մը: Հրաշք մը չէ տակին, այլ իրականութիւն: Ձեր յառաջդիմութիւնները իրապէս արտակարգ են իրենց արագութեամբ եւ որակով եւ աննախընթաց՝ պատմութեան մէջ, որքան գիտեմ»:

Մաքմիլլընի ա՛յսքան խանդավառ խօսքերուն Խրուշչեւ պատասխանեց իբրեւ գործի մարդ՝ հասկցնելով Անգլիոյ վարչապետին թէ Մոսկուա եկած է համաձայնութիւն մը գոյացնելու համար: Ու առաջարկեց Մեծն Բրիտանիոյ հետ կնքել ոչ-յարձակողական դաշնագիր մը 20, 50 կամ աւելի տարուան համար:

Ու մինչ կը յուսացուէր, որ սառոյցները սկսած են հալիլ եւ մթնոլորտը կը պայծառանայ հետզհետէ, յանկարծ նոր ամպ մը պայթեցուց Խրուշչեւ՝ ռազմաշունչ ճառով մը: Ու պաղ ջուր լեցուց բոլորին, ամէնէն առաջ Մաքմիլլընի վրայ:

Կրէմլինի մենատէրը առանց սպասելու Անգլիացիներու հետ սկսուած բանակցութեանց վախճանին՝ գոյնը ցոյց տուաւ:

Իր նոր ճառով եկաւ անգամ մը եւս հաստատելու թէ պաղ պատերազմը պիտի շարունակուի տակէ վերջ ալ: Թէ հակառակ խաղաղ համակեցութեան մասին իր կրկնակի հաւաստիացումներուն՝ անկարելի է, որ գաղափարախօսական հակոտնեայ սկզբունքներով կառավարուող երկու աշխարհներ կարենան միասին ապրիլ:

Խրուշչեւ ո՛չ մէկ զիջում կ'ուզէ ընել Պերլինի եւ Գերմանիոյ խնդրին մէջ: «Համակեցութեան» փորձը աշխարհի այս կէտին վրայ է՛, որ փորձուեցաւ: Ու տեսնուեցաւ որ հնարաւոր չէր:

Արեւմտեան ճակատը Փետրուար 16ին իր պատասխանով միանգամ ընդ միշտ հասկցուցած էր Մոսկուայի՝ թէ պիտի չընկրկի երբեք սպառնալիքներու առջեւ:

Խրուշչեւի նոր «ելոյթ»ը չէ, որ գիջումներու պիտի մղէ դաշնակիցները:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԵԼՈՎ՝

"ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԸ ԹԻԶ ՄԸ ՀՈՂ ՊԻՏԻ ՉԶԻՋԻ..."

ՅԱՅՏԱՐԱՐԵՑ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ

Նախագահ Այզընհաուըր մամուլի ասուլիս մը տուաւ՝ վճռապէս պատասխանելով Խրուշչեւի:

Նախագահը ճշդեց թէ Միացեալ Նահանգներու եւ Դաշնակիցներուն դիրքը պայծառ է.— Արեւմուտքը թիզ մը հող պիտի չզիջի՝ իր իրաւունքներուն պաշտպանութեան կամ պարտականութեանց կատարման մէջ. այս կէտին վրայ՝ ոչ մէկ վիճաբանութիւն: Պատերազմի առաջին քայլը ուրիշները պիտի առնեն եւ ոչ թէ մենք:

Ինչպէս անցեալին՝ այնպէս ալ հիմա, Միացեալ Նահանգները Պերլինը պիտի պաշտպանեն, բսաւ ան, աւելցնելով թէ Խ. Միութեան հետ ժողով մը գումարելու պարագան «անկարելի բան մը չէ»:

Այզընհաուըր մանրամասնութիւններ չտուաւ, բայց յայտարարեց թէ Պերլինի պաշտպանութեան ծրագիրը պատրաստուած է դաշնակիցներու կողմէ. այդ ծրագիրը պիտի չհրապարակուի:

Եզրակացնելով, Նախագահը բսաւ թէ Արեւմուտքը վճռական է իր որոշումներուն մէջ:

Գալով Խրուշչեւի առաջարկած մեծերու ժողովին՝ Այզընհաուըր անընդունելի նկատեց զայն, յայտարարելով թէ նման ժողով մը մեծ սխալ մը պիտի ըլլայ՝ յանպատրաստից գումարուելով: Նախապէս յաջողութեան լուրջ ապահովութիւններ պէտք է ունենալ: Յիշեց Ժընեւը՝ ուր, 1955ին ծնած յոյսերը ի դերեւ ելան յետագային:

Հերքելով ոչ - յարձակողական դաշինքի մը հաւանականութեանց շուրջ, Նախագահ Այզընհաուըր բսաւ թէ Միացեալ Նահանգները չեն հաւատար նման դաշինքի մը անհրաժեշտութեան, նկատելով որ ՄԱԿի բոլոր անդամները խոստացած եւ ստորագրած են արդէն ոչ յարձակողական համաձայնագիր մը:

Այսուհանդերձ, նման դաշնագիր մը օգտակար կրնայ ըլլալ՝ եթէ փոխադարձ վստահութեան մթնոլորտ մը ստեղծուի:

Միւս կողմէ, կարգ մը շրջանակներ կը մտածեն թէ Մոսկուա վերջնապէս չէ մերժած տակաւին արեւմտեան առաջարկը: Այս կարծիքը կը տիրէ մանաւանդ Լոնտոնի մէջ, ուր վարչապետ Մաքմիլլընի եւ Արտաքին նախարար Լոյտի բացակայութեան՝ պաշտօնական շրջանակները որ եւ է յայտարարութիւն ընելէ կը խուսափին:

× Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարար Տըլըսի առողջական վիճակը սկսած է բարելաւուիլ. բժշկական իրանմքները դոհացուցիչ արդիւնք տուին, յայտարարեց ամերիկացի դիւանագէտին վրայ հսկող պատասխանատու բժշկապետը: Տըլըս 71 տարեկան է եւ Նախագահ Այզընհաուըր ցարդ չէ մտածած անոր պաշտօնը ուրիշի մը յանձնելու մասին:

× Անգլիոյ Վարչապետ Մաքմիլլըն Մոսկուայէն քառասուն քիլոմեթր անդին գտնուող ամառանոցի մը մէջ խօսակցութիւն մը ունեցաւ Խրուշչեւի հետ: Կը կարծուի թէ Մաքմիլլըն խօսած է խորհրդային Վարչապետին արտասանած ճառին ժխտական բնոյթին մասին:

Մոսկուայի անգլիացի ներկայացուցիչները լրագրողներէ հարցապնդուելով յայտարարեցին թէ «երէկ, ճաշի ընթացքին, մթնոլորտը ցուրտ էր, հանդարտ եւ խիստ»:

Անգլիական շրջանակներու կարծիքով Մաքմիլլըն ընթացք պիտի չտայ ոչ - յարձակողական դաշինք մը կնքելու խորհրդային առաջարկին: Որովհետեւ Լոնտոն նման քայլ մը պիտի առնէ այն ատեն միայն՝ երբ երկու ճակատները համաձայնին:

Մաքմիլլըն հարբուխ եղած է Խ. Միութեան մէջ եւ դեսպանատան ընդունելութեան ընթացքին հարկ եղած է զայն խնամել: Այս առիթով կը յիշուի թէ 1938ին, դարձեալ Անգլիացի վարչապետ մը՝ Չէմպըրլէյն, Միւնիխի մէջ երբ Հիթլերի հետ համաձայնագիր մը ստորագրեց՝... հիւանդ էր:

Մոլէ ալ խմբագրականի մը մէջ կ'ըսէ թէ «գերմանական համայնավար թերթին գրպարտութիւնները Թուցիկի ձեւով ալ Ազգ. Ժողովին մէջ բաժնուած են եւ որ երկու ամիսէ — առարկան է ամէնէն ծանրակշիռ եւ նախատական ամբաստանութեան զոր մարդ մը կրնայ հանդուրժել»:

Գերմանական թերթը կը պնդէ թէ ընկերվարական պարագլուխը Կեսթափոյի հետ գործակցած է, իսկ Նաար Դեկտեմբեր 23ին բսաւ որ «փաստաթուղթեր» կան որ կ'ապացուցանեն թէ 1942ին եւ 1943ին Մոլէ Հիթլերի լրտեսն էր:

ՔԱՄԸՐՈՒՆԸ անկախ պիտի դառնայ 1960 Յունուար մէկին յայտարարեց պետական նախարար՝ Լուի Ժագինօ: Ֆրանսա դիմում պիտի կատարէ նաեւ որ Քամըրուն մաս կազմէ Մ. Ա. Կ.ին:

ՏԱԿ ՀԱՄԸՐՇՈԼՏ, ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը Մարտ 24ին ճամբորդութիւն մը պիտի կատարէ հարաւ - արեւելեան Ասիոյ ինը երկիրներուն մէջ: Պիտի այցելէ նաեւ Խ. Միութիւնը:

ՀԱՐԻՒՐ ԵՕԹԱՆԱՍՈՒՆԸՀԻՆԳ հոգի ձերբակալուած են Չեխոսլովաքիոյ մէջ: Նոյն ատեն խուզարկութիւններ կատարուած են եւ կ'ըսուի թէ ոստիկանութիւնը նոյնիսկ չորս թեթեւ օդանաւեր գտած է:

ՎԵՆԻԶԵԼՈՍ որ յունական ընդդիմադրութիւնը կը ներկայացնէ խստօրէն քննադատեց Կիպրոսի համաձայնագիրը զայն «անընդունելի» գտնելով: Խորհրդարանի ժողովի ընթացքին երկու բանաձեւեր քուէարկուեցան Գարամանլիսի դահլիճին դէմ:

(Լուրերու շար. ը կարդալ Դ. էջ)

Օրէ Օրին

ՕՐԸ ԳԱՅ, ԿԸ ՏԵՍՆԵՔ

— Հայերը, ուանդութեամբ, վարժուած են զոհ դառնալու ...

Այսպէս կը բարբառի բրիտանական դաիլիճին նախկին անդամներէն մէկը, պարոն էնքին Նաթինկ, որ տակաւին քառասուն տարեկան չկայ:

Նախկին նախարարին միտքը եկեր է այս տեսութիւնը՝ Միկոյեանի Ամերիկա այցելութեան առթիւ:

Ամէն մարդ գիտէ որ Խրուշչեւ կոչուած վարպետորդի Ուկրայնացին, իր երեսը ճերմակ հանելու մտահոգութեամբ էր որ Ուաշինկթըն ղրկեց մեր Անաստասը: Դաւաճիշչ խրուշ, յախուռն քայլ մը առած էր Նոյեմբեր 27ին: Ելած նամակ գրած էր Այքին, Մէքին եւ Տը Կոլին.

— Ինծի նայեցէք, սա Պերլինի խնդիրը կարգադրելու ենք... Տասներեք տարի է քաղաքը գրաւեր ենք... Ա՛լ կը բաւէ, կը բաւէ: Ես որոշեցի որ քաղաքը «ազատ» հռչակենք՝ մինչեւ յառաջիկայ Մայիս... Կ'ընդունի՞ք — լաւ... Չէ՞ք ընդուներ — դո՛ւք գիտէք... Ես, Մայիս 27ին, Պերլինի մէջ, ինծի վերապահուած իրաւունքները Գերմանացի ընկերներուս պիտի փոխանցեմ... Դուք ալ ձեր գլխուն նայեցէք ... խորհուրդ կուտամ ձեզի որ ձեր զօրքը ետ տանիք ...

« Ընկեր » Խրուշի նամակը հազիւ նամբայ ելած էր, երբ իր շուրջիններու հասկցուցին իրեն.

— Քիչ մը շատ յառաջ գացեր ես ... Դուն չե՞ս գիտեր այդ բուրժուաներուն բնաւորութիւնը ... Պիտի տեսնես ... Վաղը միւս օր պիտի պոռան կանչեն թէ « մենք դուրս չենք ելլեր ...» Ի՞նչ պիտի ընենք, պատերա՞զմ պիտի սկսինք ... Անօթի փորանց պատերա՞զմ կ'ըլլայ, խրբուշ ... Եկուր մեր երեսին ջուրով, ետ քաշուինք ...

—Ինչպէ՞ս կրնանք ետ քաշուիլ, խե՞նթ էք, ի՞նչ էք ... Գրածս ե՞տ ուզեմ ...

Ստորագրութի՞ւնս ուրանամ ... Ուրիշ ձեւ մը կայ ... Եկէք սա մեր Անաստասին գլուխը փաթթենք՝ ու փորձանքը ... Թող ելլէ մինչեւ Ուաշինկթըններ երկնայ, մէյ մը ... Եթէ պէտք եղաւ, թող վէճը անուշի կապէ եւ ըսէ որ «մենք ատանկ ըսել չուզեցինք ...» Յաջողեցա՞ւ, կլլեցո՞ւց, լա՛ւ, մենք ալ կամացուկ մը Պերլինի խնդրին վրայ կը գոցենք ... Չյաջողեցա՞ւ եւ սպառնալիքներ շալկած ե՞տ եկաւ, այն ատեն մենք ալ ամբողջ յանցանքը իր վրայ կը նետենք ու մենք մէջէն դուրս ելած կ'ըլլանք եւ օձիքնիս ազատած կ'ըլլանք ... Կ'ընդունի՞ք, տղաք:

— Խարաշօ՛ ... Աւելի լաւ է որ այդ « Արմիաշկան», այդ Հայը զոհուի քան Ռուս մը կամ Ուկրայնացի մը ...

Արդարեւ, եթէ մեր Անաստասը կրցած է խօսք հասկցնել Այքին — լա՛ւ, վոտկա մը աւելի պիտի հրամցնեն իրեն Մոսկուայի մէջ: Իսկ եթէ չէ կրցած Այքին « *խոտ* »ը կոտրել», ա՛լ իր խերը տեսէք.

— Ցիմա՛ր արարած, չկրցա՞ր այդ պատուելիները լոլոզել ... Քալէ՛, ասկէ ետք, Ուզպէկիստանի դեսպանութիւնն ալ շատ է քեզի համար ...

Մարգարէ չենք, բայց կրնայ այս տեսակ բան մը պատահիլ: Խրուշչեւ մը կամ Նիկոլայ մը ջուրին երեսը հանելու համար չարժե՞ր ջուրին յատակը ղրկել Հայ մը — Արմիաշկայ մը:

×

Ու նորէն կը վերադառնանք տափակապատում տեսութեան — «Պատմութիւնը կը կրկնուի, միշտ»:

Երէկ ալ, մեզ ջուրին յատակը չիրեցի՞ն, ջուրին երեսը հանելու համար «ճէնթլմէն»ը ...

Ուրախ ենք որ գոնէ մէկ երիտասարդ Անգլիացի — պետական մարդ — կարդացեր է մեր պատմութիւնը եւ սորվեր է որ Հայերը, իրա՛ւ, ասոր անոր զոհ դառնալու ապուշութիւնը աւանդութեան վերածած են ...

Բայց, լուր պէտք է ղրկել իրեն.

— Հայերուն ալ աչքը բացուած է, հիմա էնքին ... Օրը գայ, կը տեսնէք ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ Չորեքշաբթի օր Փարիզ կուգայ Զոր. Տը Կոլի առաջարկին վրայ: Լաւատեղեակ շրջանակները կը կարծեն թէ խօսակցութեան գլխաւոր նիւթը պիտի ըլլայ Խրուշչեւի դիրքը գերմանական հարցին նկատմամբ, ինչպէս նաեւ Մաքմիլլընի տպաւորութեանց շուրջ Խ. Միութենէն: Ծանօթ է որ Անգլիոյ վարչապետը իր կարգին Պոնն եւ Փարիզէն պիտի անցնի յառաջիկայ շաբաթ:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մէջ կը շարունակեն պայքարիլ Կի Մոլէի դէմ: Այս առթիւ ընկերվարական կուսակցութեան օրգանը՝ «Փոփիւլէռ» չորս սիւնակով կը պատասխանէ Պերլինը Ցայթունկի եւ Կի

ԳՐԱԿԱՆ ՏԱՐԻՆ

Սփիւռքի մէջ գրական տարին՝ բաղդատմամբ 1957ի, եղաւ նուազ բեղուն:

Հակառակ անոր որ տպագրական մեքենան չարունակեց դարձեալ գործել, այսուհանդերձ քաղաքական կարգ մը անցքեր, առանձնապէս Լիբանանի մէջ պատահած ներքին կռիւները, դարձան պատճառ, որ մասամբ կաղայ հայերէն գիրքերու եւ հանդէսներու հրատարակութիւնը:

Այսպէս, ամիսներէ ի վեր չենք տեսած Պէյրութի Ճեմարանի աւարտականներու ամսագիրը՝ «Ակօս» եւ աշակերտներու օրկանը՝ «Ջահակիր» ամսաթերթը: Ընդհատուած է հրատարակութիւնը «Նայիրի»ի, որուն խմբագիրը Հայաստանէն վերադառնալէ վերջ որոշած էր լոյս ընծայել հարիւր մեծադիր էջնոց բացառիկ մը: Ընդհատուած է նմանապէս Սեդայի «Երիտասարդ Հայուհի» ամսագրին հրատարակութիւնը:

Ստացած չունինք Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան պաշտօնաթերթ «Հասկ»ը եւ Անթիլիասի սաներու հրատարակութիւնը՝ «Գլաձոր»ը (*):

Նոր ստացանք «Բժիշկ» ամսագիրը եւ Ս. Վրացեանի «Հայաստանի Հանրապետութիւնը»՝ սպառած մեծարժէք գործին երկրորդ տպագրութիւնը, յաւելումներով:

Համազգայինի տպարանէն լոյս տեսաւ Ճորճ Մարտիկեանի «Երգն Ամերիկայի»:

Քանի մը ամիսով պիտի յապաղի հրատարակութիւնը Կարօ Գէորգեանի «Ամէնուն Տարեգիրքը»ին 1959 տարին:

Զմոռնանք, որ Լիբանանը ներկայիս մէկն է հայ գաղթաշխարհի գրական կեդրոններէն, ուր հաւաքուած երիտասարդ գրողներու փաղանգ մը պիտի տար անշուշտ բան մը աւելի, եթէ յանկարծ չվրդովէր շրջանի քաղաքական ներքին անդորրութիւնը որ դարձաւ պատճառ գրական թափին առկախման:

Եւ որովհետեւ մեզի չէ հասած 1958ին շրջանի մէջ լոյս տեսած ոչ մէկ հատոր, տարբեր ուղղութեամբ պիտի չկրնանք ծանրանալ — անգամ գոյութիւն ունեցած պարագային ալ՝ — տպագրուած գործերու վրայ:

Իբրեւ 1958ի ստեղծագործութիւն՝ նորութիւններ չունինք նաեւ Եգիպտոսէն, ուր սակայն մամուլը, յատկապէս «Յուսաբեր»ի հրատարակչականը, շարունակեց աւելիով տալ հատորներ մեր բազմութիւններուն:

Շնորհիւ մեր օրկանին նախաձեռնութեամբ նախկինին պէս շարունակուեցաւ կարգ մը ընտիր հատորներու վերհրատարակութիւնը:

Ներկայ տարեշրջանին էր որ «Յուսաբեր» տուաւ Խաչիկ Դաշտենցի ծանօթ «Խոդեդան», մեծադիր 482 էջնոց արժէքաւոր հատոր մը: Վերհրատարակեց Ս. Թեհլիրեանի «Վերյիշումները», ու տըւաւ առանձին երկու ստուար հատորներով Հ. Յ. Դաշնակցութեան պաշտօնաթերթին «Դրօշակ»ի 1890 – 1897 եւ 1898–1901 համարներու հաւաքածոները: Թանկագին այս նպաստով ան կորուստէ փրկեց մեր ժամանակակից շատ կարեւոր պատմական դէպքերը, որոնց մասին աղօտ տեղեկութիւններ միայն ունի մեր միջին եւ նոր սերունդը:

Իսկ թերթը «Յուսաբեր» շարունակեց մնալ, իր բովանդակութեամբ, Միջին Արեւելքի մեր առաջին օրկանը, որուն շուրջ հաւաքուած են շրջանի եւ Սփիւռքի շատ մը ծանօթ գրողները:

«Յուսաբեր»ի տպարանին մէջ է որ դարձեալ լոյս տեսաւ հին վաստակաւորի մը, Արսէն Երկաթի «Արձակ էջեր»ը, մեծադիր 278 էջերով հատոր մը, ուր հաւաքուած են «Եգիպտականք»ի հեղինակին կարգ մը արձակ էջերը, պատմուածքները եւ յուշապատումները:

«Յուսաբեր»ի մէջ իբրեւ թերթօն լոյս տեսնելէ վերջ, առանձին հատորով մը հրատարակուեցաւ Նշան Պէշիկթաշլեանի «Յիսուսի Դիմանկարը» գեղեցիկ պատմական վէպը, որուն նիւթը վերցուած է Արդար Թագաւորի ժամանակաշրջանէն: Լուսաթաթաւ էջեր ունի այս գործը որ կը յիշեցնէ իր կառուցուածքին ամբողջութեամբ իր «Սիդոնան» եւ «Բարպի»ն:

Հեռաւոր Իրանէն ունեցանք «Նոր էջ»ի 10րդ հատորը:

Ստուար հատորով մը,— Օրեր եւ ժամեր — Փարիզի մէջ լոյս տեսաւ Շաւարշ Միսաքեանի հրապարակագրական, գրական, բանասիրական եւ քնարական վաստակին մէկ մասը:

Շրջանին մէջ (Ֆրանսա) հայ մամուլը նախկինին պէս շարունակեց բերել իր նըպաստը մեր գրականութեան:

Լրագրութեան ծանրութեան կեդրոնը կը մնայ «Յառաջ», որուն շուրջ հաւաքուած են Շ. Միսաքեանի հին ու նոր աշխատակիցներուն մեծ մասը:

Շաւարշ Նարդունի շարունակեց հին եռանդով հրատարակել իր «Հայ – Բոյժ»ը, համեմելով զայն գիտականին զուգահեռ բանասիրական ուշագրաւ գրութիւններով: «Հայ – Բոյժ»ի խմբագիրը բերաւ իր աշխատակցութիւնը միանգամայն «Յառաջ»ի եւ «Յուսաբեր»ի:

Զ. Որբունի տասնըհինգ պատմուածքներով տուաւ իր նոր հատորը — «Անձրեւոտ Օրեր»: Ան ունի մշակուած լեզու, պատմելու հաճելի ձեւ. կը մնայ սակայն կառչած, որոշ գաղափարաբանութեան մը, առիկա զգալի է առանձնապէս իր «Երեւանցիին Լացը» կտորին մէջ:

Կ. Մեհեան «Ապազգայնացման Վտանգը» անուն գրքոյկով բերաւ իր մասնակցութիւնը տարեշրջանի գրական ճիգին, զուգահեռաբար իր սիրուն պատմուածքներուն, որոնք երեւցան մեր շարք մը թերթերուն մէջ:

Հիւսիսային Ամերիկա դարձեալ շարունակեց մնալ Սփիւռքի գրական մեր կեդրոններէն մէկը:

Համաստեղ իր «Աղօթարան»ով ծաւալեց իր տաղանդին նոր մէկ երեսը: Գործը արժանացաւ գրական մրցանակի ալ:

Արամ Հայկազ, 460 մեծադիր էջնոց պատկերազարդ ու հետաքրքրական բովանդակութեամբ, «Շապին Գարահիսար ու իր Հերոսամարտը» անուն հատորով, տուաւ իր ծննդավայրին պատմութիւնը:

Խնամուած այս գործը ունի «Ժողովրդական Բանահիւսութիւն» խորագրով գլուխ մը եւս, ուր ամփոփուած են ազգային ֆոլքլորին մաս կազմող գեղեցիկ կտորներ:

Կարգ մը նիւթեր այլապէս հետաքրքրական կը դարձնեն հատորը, որ ունի հեղինակին կողմէ գրի առնուած գրական խորքով տպաւորիչ էջեր:

«Հայրենիք Ասագիրը», «Օրաթերթը» եւ ՀՕՄի օրկանը՝ «Հայ Սիրտ», մնացին գրական ժամադրավայրը Սփիւռքի մեր որոշ գրողներուն, ու տուին շահեկան գրութիւններ իրենց էջերուն մէջ:

Այդ շրջանէն Յ. Պապէսեան իր «Հայ Ատլաս»ով տուաւ արժէքաւոր եւ ներկայանալի գործ մը, որ գեղատիպ իր բովանդակութեամբ կը յիշեցնէ Վենետիկ լոյս տեսած ««Գեղունի»ները:

Վարդգէս Ահարոնեան «Անդրանիկ»ին նուիրած հատորով մը բերաւ իր մասնակցութիւնը տարեշրջանի գրական ճիգերուն: Անձնական ծանօթութիւններ եւ տպաւորութիւններ կը կազմեն առանցքը այս գործին:

Ֆրեզնոյի մեր օրկանը՝ «Ասպարէզ», իր հիմնադրութեան յիսնամեակի առիթով ծրագրած է պատկերազարդ գրական բացառիկ մը հրատարակել: Գործը պիտի կրէր 1958 թուականը, կ'ենթադրենք, որ ջանքեր պիտի չխնայուին հետաքրքրական դարձնելու համար նախաձեռնութիւնը, որ արժանի է քաջալերանքի:

Շրջանի հակադաշնակցական մամուլը նախկինին պէս 1958ին եւս շարունակեց խորացնել հատուածական պայքարը, ու շփոթել գրականութիւնը փողոցին հետ:

«Հայաստանի Կոչնակ», որ դարձ քաղաքականութեան գրօշակիրն է եղած միշտ, շարունակեց քալել իր գծած ուղիէն, մասամբ բարձր բռնած հրապարակագրութեան գրօշը:

«Պայքար» տուաւ տարեկան իր հաւաքածոն, ուր բարեբախտաբար չեն երեւիր իր առօրեայ մեղքերը, ընդհակառակն ճիգ մը կայ աղմուկէն վեր մնալու:

Հարաւային Ամերիկայի շրջանին մէջ մամուլը նոյնպէս կը թաւալի:

«Ամերնիա» կը մնայ գրական ճիգերու ծանրութեան կեդրոնը:

Ներկայ տարեշրջանին լոյս տեսաւ Գ. Գիլոնիի մէկ գրքոյկը, «Ժանգոտած Օղակներ»:

Նոր լոյս տեսաւ Արմէն Սեւանի «Երգեր Բանտէն» խորագրով ստուար մէկ գործը, որ կը կրէ 1959 թուականը:

Դադրած կը թուի Համալսարանականներու օրկան «Կաճառ»ը: Անորոշ ժամանակով կը շարունակէ դարձեալ լոյս տեսնել Արմենիա Երիտ. Միութեան պաշտօնաթերթը «Կամք». Հ. Ա. Եկեղեց. պաշտօնաթերթը «Հայ Կեդրոն» ու Հ. Մ. Ը. Մ.ի ամսագիրը՝ «Նաւասարդ» կը քալեն նախկին ուղիով:

Վենետիկի մէջ «Բազմավէպ», Վիէննայի մէջ՝ «Հանդէս Ամսօրեայ» Երուսաղէմի մէջ՝ «Սիոն», կը շարունակեն գրական եւ բանասիրական իրենց ուսումնասիրութիւններով ուժ տալով մեր մշակոյթին:

Գրական տարին հատորներու կամ ամսագրերու մէջ ամփոփուած չէ միայն: Հեռաւոր Իրանէն սկսած մինչեւ Իրաք, Սուրիա, Լիբանան, Եգիպտոս, Յունաստան, Ֆրանսա եւ զոյգ Ամերիկաները, առանց մոռնալու Պոլիսը, մեր թերթերը նախկինին պէս շարունակեցին բերել իրենց նպաստը մեր գրականութեան:

Յօրէնին հետ որոմն ալ խառնուեցաւ ամէն տեղ, ինչպէս գիրքերու նմանապէս օրաթերթերու հունձքին, բայց վերելքի ճիգը բնաւ չդաւաճանեց հայ մտքին:

Ան շարունակեց դարձեալ ճառագայթել, հակառակ շատ մը աննպաստ պայմաններու եւ հակառակ, մանաւանդ, մեր բազմութիւններու մէկ մասին հայ գրականութեան հանդէպ ցոյց տուած մեզաւոր անտարբերութեան:

Մաղթենք, որ 1959ը ըլլայ գրական հարուստ ստեղծագործութիւններով լի տարի մը, ու հայ միտքը շարունակէ ամէն մարզի վրայ, արձանագրել նոր յաղթանակ,

ՎԱՐԴԱՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

(«Արմենիա», Յունուար)

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԻՒԹԷՆՊԷՐԿԷՆ ԱՌԱՋ

Կիւթէնպէրկ է որ «հնարած» է տպագրութիւնը: Այսպէս գիտենք ընդհանրապէս: Սակայն բանդէտ Չինացի մը պիտի ըսէր մեզի թէ տպագրութիւնը, շարժուն տառերու միջոցաւ, գոյութիւն ունէր իր երկրին մէջ, Կիւթէնպէրկի «գիւտ»էն դարե՛ր առաջ:

Եւրոպայի եւ Ծայր. Արեւելքի միջեւ հաղորդակցութիւններ գոյութիւն չունէին այնքան առեն՝ որ, Միջին դարուն, հեռաւոր Ասիոյ այդ երկիրներուն վրայ կ'իշխէր Ճէնկիզխանի հիմնած Մոնկոլեան տիրապետութիւնը՝ մինչեւ Չինաստան: Այս կայսրութեան կործանումէն վերջն է որ՝ 14րդ դարուն, հաղորդակցութեան միջոցներ ստեղծուեցան, որոնք թոյլատրեցին, ի մէջ այլոց, անուանի ուղեւոր Մարքօ Փոլոյի ճամբորդութիւնը Վենետիկէն Փէքին:

Ծայր. Արեւելքը, Քրիստոսի թուականէն առաջ իսկ, Աղեքսանդր Մեծի օրերուն, իր հմայքը ունէր եւ իրեն կը քաշէր Արեւմուտքի ժողովուրդները: Ինչպէս Մեծ Մակեդոնացին, Հելլէնները եւ Հռոմէացիք ալ փորձած էին կանոնաւոր հաղորդակցութիւն եւ առեւտրական յարաբերութիւններ մշակել Ծայր. Արեւելքի եւ ի մասնաւորի Չինաստանի հետ, որուն քաղաքակրթութեան համբաւը տարածուած էր արդէն Եւրոպա: Այս բանը կարելի եղաւ՝ երբ Մոնկոլեան տիրապետութիւնը դադրեցաւ Չինաստանի վրայ եւ անոր յաջորդեց Մինկերու չինական արքայատոհմը, 1350 թուականին:

Մոնկոլեան տիրապետութիւնը, սակայն, կար ու կը մնար Պայքալ լճի սահմաններէն սկսեալ, հիւսիսային Հնդկաստան, մինչեւ Կասպից Ծովուն եզերքը:

Այդ օրերուն է որ Մարքօ Փոլօ կը կատարէր իր երկար ճամբորդութիւնը եւ [illegible]այլելով կը պատմէր իր տեսածները, Վենետիկէն դէպի Փէքին իր ճամբուն վրայ: Այդ օրերուն էր, նմանապէս, որ Վատիկանի եւ Մոնկոլեան կայսրութեան միջեւ դեսպաններ կը փոխանակուէին եւ Պապը Մեծ – Խանէն կը ստանար երեք [illegible]տղամագիրներ, որոնք անտարակոյս տպագրուած թուղթեր էին:

Մին կը կրէ 11 Նոյեմբեր 1246 թուականը, եւ ստորագրուած է Կիւյուկ Խանի կողմէ եւ ուղղուած Իննովկենտիոս Դ. Պապին, ձեռամբ Ժան տիւ Փլան տը Քարփէն փրանցիսքան կրօնաւորին:

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԻԾ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑՒՈՒ

ԳԼՈՒԽ Զ.

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

66.— Եպիսկոպոսական ժողովի անդամներն են հանդիսանում՝

Ա) Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը:

Բ) Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը:

Գ) Ս. Երուսաղէմի եւ Կոստանդնուպոլսի պատրիարքները:

Դ) Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցու բոլոր եպիսկոպոսները:

67.— Եպիսկոպոսական ժողովը խորհրդակցական բնոյթ ունի, գումարւում է Ս. Էջմիածնում եւ ըստ հարկի այլ վայրերում, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի հրաւէրով եւ նախաձեռնութեամբ, Ազգային – Եկեղեցական ժողովի գումարման առնչութեամբ կամ նրանցից անկախ:

68.— Եպիսկոպոսական ժողովը քննութեան է առնում Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի առաջարկութեամբ առաջնահերթ կարեւոր հարցեր, զբաղւում է Հայ Եկեղեցու բարեկարգութեան եւ կազմակերպութեան վերաբերեալ հարցերով:

69.— Եպիսկոպոսական ժողովը քըննարկում եւ եզրակացնում է նուիրապետական Աթոռների միջեւ ստեղծուած հոգեւոր իրաւասութիւնների վերաբերեալ հարցերը, ինչպէս նաեւ միջեկեղեցական եւ միջյարանուանական յարաբերութիւնների վերաբերեալ բացառիկ հարցեր:

70.— Եպիսկոպոսական ժողովի որոշումները նուիրագործւում են Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի եւ կամ Ազգային – Եկեղեցական ժողովի վճռով:

ԳԼՈՒԽ Է.

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

71.— Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինը Մայրավանքն է բոլոր հայ վանքերի եւ ունի իր միաբանութիւնը, որի գլուխն է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը:

72.— Մայր Աթոռի միաբանութիւնը կազմակերպւում եւ գործում է Ս. Էջմիածնում որպէս վանական միաբանական համայնք եւ կուսակրօնների հոգեւոր ուխտ:

73.— Մայր Աթոռի միաբանութիւնը ղեկավարւում է Գերագոյն Հոգեւոր Խորհրդի կողմից սահմանուած եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսից վաւերացուած Միաբանական ներքին կանոնագրութեամբ:

74.— Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի միաբան են համարւում բոլոր այն հոգեւորականները՝ սարկաւագ, վարդապետ, եպիսկոպոս, որոնք իրենց ձեռնադրութիւնը ստացել են Մայր Աթոռում:

75.— Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի բուն միաբանութիւնը, սակայն կազմւում է այն հոգեւորականներից, որոնք ապրում եւ ծառայում են Մայր Աթոռում:

ԳԼՈՒԽ Ը.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑՒՈՒ ՆՈՒԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԱԹՈՌՆԵՐ

Ա.— Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւն

76.— Մեծի Տան Կիլիկիոյ Կաթողիկոսական Աթոռը անբաժանելի մասն է Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցու նուիրապետութեան եւ ի հոգեւորս ենթակայ է Ամենայն Հայոց Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի, սիրոյ եւ միութեան ոգով:

77.— Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսական Աթոռը հանդիսանում է նուիրապետական մասնաւոր Աթոռ իր իրաւասութեան սահմաններով, որոնք տարածւում են իր թեմերի եկեղեցական, կազմակերպչական, վարչական եւ մատակարարման մարմինների վրայ:

(7 Շար.)

(*) ԽՄԲ.— Յիշատակուած հրատարակութիւնները վերսկսած են արդէն:

Չինարանագէտ Ֆրանսացի Փէլլիօթ այդ վաւերաթուղթերը խղճմտօրէն քննած եւ ուսումնասիրած է, եւ կ'ըսէ թէ անոնք ապահովաբար առաջին տպագրական բնաւիպերն են որ ծանօթ են Եւրոպացւոց:

Կրնայինք դծել Ասիայէն Եւրոպա «տպագրութեան ճանապարհը», ինչպէս եղած է մետաքսին ու թուղթին Չինաստանէն Եւրոպա մուտքին վերաբերմամբ:

Ամերիկացի Քարթըր փորձած է այդ ուղեցոյցը գտնել: Կ'ըսէ թէ մեկնումի կէտը հաւանաբար Փեքին կամ Քորէա պէտք է ըլլայ: Եւ ինչպէս եղած է Մարքօ Փոլոյի վերադարձի ճամբան, անցած է Սամարղանդ, անկէ Շիրազ, Պաղտատի վրայօք դէպի Հիւսիս՝ Հայաստան, Կովկաս, Ռուսիա եւ Եւրոպա, խուսափելով խլամ Միջերկրականի ճամբէն՝ որ ապահովաբար արդելք պիտի ըլլար տպագրութեան իր հողերէն ու ջուրերէն անցնելուն:

Եւ յիրաւի իսլամութիւնը յամառօրէն կասկածոտ եւ ընդդիմադիր եղած է տպագրութեան, նոյն կղերամիտ առարկութիւններով, ինչպէս եղաւ կաթողիկէ եկեղեցին՝ կիւթէնպէրկի դէմ:

Իսլամ մոլեռանդ նեղմտութիւնը սակայն արդելք չկրցաւ ըլլալ որ տպագրութիւնը հիւսիսի ճամբով անցնի Նիժնի-Նովկորոտ, Մոսկուա, Վարշաւիա, Փրակա, անկէ Գերմանիա, Հոլանտա եւ իջնէ Հարաւ՝ Ֆրանսա եւ Իտալիա:

×

Եթէ կիւթէնպէրկ տպագրութեան հնարիչը չէ, ինքն է շարժուն տառերու հնարիչը, կը պնդեն իր կողմնակիցները: Այս բանին հակառակը կը հաստատեն սակայն վաւերական իրողութիւնները:

Չինացիք 10րդ դարէն ի վեր գիտէին ոչ միայն միակտոր ցցաքանդակ փայտէ պլնակիտ-կաղապարներով տպագրութիւնը,— որ մինչեւ այսօր գործածական,— այլ եւ գիտէին եւ ի գործ կը դնէին շարժուն տառերու միջոցաւ էջ կազմած կաղապարներով տպագրութեան արուեստը:

Ֆրանսացի գիտնական Սթանիսլասժիւլիէն պատած եւ թարգմանած է չինարէն աշխատասիրութիւն մը «Երազներու հեդեր» խորագրով: Այս գործին հեղինակը՝ իր գրքին նախաբանին մէջ կը խօսի, Գիրքը տպող իր բարեկամ Փիշինկի մասին, որ մինչեւ այն ատեն գործածուած փորագրեալ պնակիտներուն տեղ գործածած է շարժուն տառեր: Գիրքը տպուած ճհազար տարեթիւի շրջանին, այսինքն կիւթէնպէրկի «գիւտէն» 350 տարի առաջ:

Ուրիշ չինացի տպագրիչ մը, Սուանկ-Շէնք, պատկերազարդ գրքոյկի մը մէջ կը նկարագրէ մանրամասնօրէն, Հուանկ-Չէու քաղաքին մէջ հաստատած տպարանին կազմը: Այդ գրքոյկին մէջ կը տեսնենք որ իր «քասա»ները այսօրուան մերիններուն պէս ուղղանկիւն քառակուսի սնտուկներ չէին, այլ բոլորաձեւ խոշոր ափսէներ, որ առանցքի մը վրայ կը դառնային չինարէն լեզուի տառերուն շատութեան պատճառով: Ոտքի շարժումով մը գրաշարը իր առջեւ կը բերէր յատուկ աչքը, որուն մէջէն կ'առնէր պէտք ունեցած տառը եւ կամ վանկը (*):

Այդպէս կը կազմուէր էջը, եւ կը դրուէր ձեռքի մամուլին տակ, ուր վրձինով մը մելան դրուելէ ետք՝ հատիկ-հատիկ կը «կոխուէին» թերթերը եւ բացօթեայ թէլերու վրայ կը զետեղուէին չորնալու համար:

Այսպէս «կոխուած» չինական թղթադրամներ, օրացոյցներ, աղօթագիրքեր կը գտնուին ցայսօր թանգարաններու մէջ, իբր բացարձակ ապացոյց՝ թէ Փի-Շինկի շնորհիւ՝ կիւթէնպէրկի «գիւտէն» (1436) վեց դար, եւ Մարքօ Փոլոյի «Գիրք հրաշալեաց»ի հրատարակութենէն (1270ին) երեք դար առաջ՝ Չինացիք գիտէին եւ ի գործ կը դնէին արդէն շարժուն տառերով տպագրութեան արուեստը:

Հ. Տ. Ն.

(*) (Չինարէն լեզուն 214 տառ եւ վանկ ունի, որ հիմնական «բանալի» կը կոչուին եւ որ իրարու ագուցուած եւ միացուած՝ բառ կը կազմեն: Կը գրուի եւ կը կարդացուի աջէն սկսեալ վերէն վար: Խորհրդային այսօրուան Չինաստանը մըտադիր է լատինական տառերը ընդունիլ):

ԱՌՆՕ ԲԱԲԱՋԱՆԵԱՆ ԿԱԼԿԱԹԱՅԻ ՄԷՋ

●

Խորհրդահայ թերթերէ կ'իմանանք թէ տաղանդաւոր երաժշտագէտ Առնօ Բաբաջանեան Յունուար երեքին Հնդկաստան գացած է, մասնակցելու համար Պանկլոր քաղաքի երաժշտական համագումարին:

Ա. Բաբաջանեան՝ Ա. Խաչատուրեանէ ետք, խորհրդահայ ամէնէն տաղանդաւոր երաժշտագէտն է:

Կալկաթայի Հայկազեան Արուեստասիրաց Միութիւնը գեղարուեստական երեկոյթ մը կազմակերպած է Մարդասիրական Ճեմարանի սրահին մէջ, ի պատիւ Ա. Բաբաջանեանի: Ներկայ եղած են խորհրդային հիւպատոսը, Մարդասիրական Ճեմարանի հոգաբարձութեան անդամները, ինչպէս նաեւ հոծ բազմութիւն մը:

Առնօ Բաբաջանեան խօսած է Հայաստանի, հայ ժողովուրդի եւ հայկական երաժշտութեան մասին: Յիշած է Գոհար Գասպարեանի, Լիսիցեանի, Տ. Սաղանդարեանի եւ բազմաթիւ այլ երգիչներու անուններ, որոնք մեծապէս գնահատուած են հայ եւ օտար շրջանակներու կողմէ: Ա. Բաբաջանեան ըսած է մասնաւորապէս.— «Ես եղայ հսկայ քաղաքներում, որոնք ունեն հինգ-վեց միլիոն բնակչութիւն, բայց չունին ոչ օփերա, ոչ թատրոն եւ ոչ էլ Ֆիլհարմոնիա, իսկ մեր օփերան եւ թատրոնները գտնւում են բարձր մակարդակի վրայ, սա ինքնին ցոյց է տալիս Հայաստանի մշակութային բարձր ներկան. մենք պէտք է հպարտ լինենք մեր հայրենիքով»:

Անշուշտ Բաբաջանեան ակնարկած է ափրիկեասիական քաղաքներու, որոնք կրնան հինգ-վեց միլիոն բնակչութիւն ունենալ, բայց թատրոն կամ օփերա չունին:

Կալկաթահայերը խանդավառութեամբ ողջունած են հայ արուեստագէտին խօսքերը:

Գեղարուեստական բաժնին մէջ Բաբաջանեան նուագած է «Վաղարշապատի պարը» եւ «Նախերգ»ը:

Հանդէսի վերջաւորութեան գաղութը փղոսկրէ լամբ մը նուիրած է տաղանդաւոր արուեստագէտին, իբրեւ յիշատակ:

Ինչպէս ծանօթ է, Առնօ Բաբաջանեանի երաժշտական ստեղծագործութեան մէջ տիրապետողը հայկական ժողովրդական երաժշտութիւնն է: Ան յաջողած է հայկական երգը միախառնել արեւմտեան երաժշտութեան հետ, ստեղծելով երաժշտական համադրութիւն մը՝ որ կը գոհացնէ դասական թէ ժողովրդական ճաշակի տէր ունկնդիրը:

ԹՐՔԱՀՊԱՏԱԿՈՒԹԵՆԷ ՀԵՌԱՑՈՒԱԾ ՀԱՅԵՐ

●

Անգարայի պաշտօնաթերթին մէջ հրատարակուած են անունները 198 անձերու, որոնք գործավարներու խորհուրդի որոշումով հեռացուած են թրքահպատակութենէ: Ստորեւ անունները այն Հայերուն, որոնք կը գտնուին այդ ցանկին մէջ.—

Զարեհ Օտապաշեան, Եդուարդ Պօղոս, Հայկուհի Իսկէնտէրեան, Վիչէն Կիւզեան, Կարապետ Փանոսեան, ՄառիՄարկերաղեան, Օսկար Շիշլեան, Թագուհի Զարֆճեան, Շաքէ Մովսէսեան, Աղնիւ Ժօն Մէքճեան, Վարդուհի Պէրպէրեան, Նուարդ Ղազարոսեան-Բէքմէզեան, Այտա Պետրոսեան, Յովսէփ Քէպապճեան, Սաթենիկ Ռոճաեան — լրաբեր —, Մկրտիչ Պօտուր, Աղնիւ Պօտուր, Մառի Գույումճուօղլու, Սամուէլ Գույումճուօղլու, Յովհաննէս Պէյլէրեան, Եղնիկ Թերզեան, Բենիամին Արդուրամեան, Հ. Գույումճեան, Սրբուհի Պէօրէքճեան, Յովհաննէս Այվաճեան, Օսիյա Շահինեան, Գրիգոր Ուլուճըօղլու, Նուարդ Գնալեան, Յակոբ Սէմէրճիօղլու, Տօնիկ Թօզճեան, Անթուան — Անտոն — Կիմիւշկէրտան, Նուրիցա Սէմէրճեան, Ժօժէն Պէօրէօքճեան, Խաչատուր-Գաբրիէլ-Արթին Յակոբեան, Արշալոյս Սվաճեան, Մառի Գասպարեան Վահան Շամլըօղլու, — Եսթէր-Վարսենիկ-Փափազեան, Արասթաքիս Հայկեան, Մաքրուհի Լուսեր Ալազեան, Աղնիւ Շողակաթ Մութաֆեան, Իսկուհի Սրապեան, Հարիմսի Թորոս Քէշիշեան, Վարդանոյշ, Զարուհի Պօգուքլեան, Երուանդուհի Սըթյալըօղլու, Գարատինա Մարաշեան, Արաքսի Գասարեան, Արշակ Թօմաճեան, Նշան Մինասեան, Պերճուհի Պաքէր:

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ ԵՒ ՊԱՐԵՐ

—o—

Մուրատ-Ռափայէլեան Նախկին Սանուց Միութիւնը նախաձեռնած էր գեղարուեստական երեկոյթի մը, որ տեղի ունեցաւ Փետրուար 15ին Միթիւալիթէի մեծ սրահը:

Խանդավառ հասարակութեամբ մը լեցուած էր սրահը:

Երգ, երաժշտութիւն, պար, հայկական եւ կովկասեան, բոլորը պատրաստուած երիտասարդներու կողմէ, կարելի չէր չխանդավառել ներկայ հասարակութիւնը:

Խրախուսիչ է արդէն տեսնել թէ Ֆրանսա ծնած եւ մեծցած տղաք եւ աղջիկներ, սիրելով հայ երգը եւ հայկական պարերը, սորված եւ իրենց լաւագոյնը փորձած են յաջող երեկոյթի մը համար:

Պեռնար Տէտէճեանի «Արմենիա» նուագախումբը ծանօթ է արդէն: Տասնեակ մը երիտասարդ տղաք կազմած են ժողովրդական խումբ մը, երաժշտական դանազան գործիքներով եւ մեզի հաճելի ձեւով ներկայացուցին իրենց տաղանդը: Մէջ ընդ մէջ իրենց նուագին հետ նաեւ երգեր (մեներգ կամ խմբական) եւ պարեր, որոնք ջերմ մթնոլորտ մը ստեղծեցին: Երգիչներու կարգին՝ յիշենք Մ. Պօղոսեանը, որուն ձայնը գնահատուած է արդէն փարիզահայութեան կողմէ զանազան առիթներով, Բ. Ֆրնտըրեան, որ հաճելի ձայնով մը կ'երգէ եւ կիթառով ալ կ'ընկերանայ ինքնիրեն, Զ. Խաչէրեան եւ Օր. Ն. Մարուքեան, որ քնքուշ ձայն մը ունի:

Տիկին Քիւթնէրեանի «Սօսի» պարախումբն ալ ծանօթ է Փարիզի հայկական բեմերու վրայ զանազան երեւումներով: Տասնէ աւելի աղջիկներու խմբապարերը շատ հաճելի էին: Մասնաւոր յիշատակութեան արժանի կը նկատենք, սակայն, Մ. Աբրահամեանը, որ թէ մենապարով, թէ խմբական պարերու ընթացքին ցոյց տուաւ բացառիկ ճկունութիւն մը եւ կովկասեան պարերու յատուկ ձիրք մը:

Յայտագիրն ալ լաւ կազմուած էր եւ ներդաշնակ ձեւով ներկայացուած: Կը մնայ անգամ մը եւս կրկնել թէ միշտ քաջալերանքի եւ նաեւ գնահատումի արժանի են բոլոր այն երիտասարդները, որոնք օտար երկրի մէջ կը պահեն իրենց գեղարուեստական ճաշակը հանդէպ մայրենի երգին եւ պարին եւ կ'աշխատին լաւագոյն ձեւով ծառայել անոնց:

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (356)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԻԸ.

ԵՐԵՒԵԼԻ ԲԻԹԸ

Իմ անհամբերութիւնը այնքան անզուսպ էր, որ ցանկանում էի տեղեկանալ, թէ ի՞նչու Ջալլադը այդպէս յանկարծ բաժանուեցաւ մեզանից, կամ ի՞նչ գործով պէտք է զբաղուէր նա, այդ քաղաքում մնալով:

— Դու արդէն գիտես, որ նա քահնայ է եւ բողոքական քահանայ,— իմ հարցին պատասխանեց Ասլանը, գլուխը բարձրացնելով.— իսկ այդ քաղաքում բողոքական հասարակութիւն կայ:

— Այդ ես գիտեմ: Բայց նա նրանց չէ համակրում, եւ որքան նկատեցի ես, մինչեւ անգամ զզւում է նրանցից:

— Հէնց դրա համար էլ նա վճռել է գործել նրանց մէջ, որ ուղղուին, որ մոլորութեան մէջ չմնան:

— Ի՞նչպէս մոլորութեան մէջ չմնան:

— Որ հասկանան, կրօնը եւ խղճի ազատութիւնը այլ բան է, իսկ ազգութիւնը այլ բան է: Որ իրանց հայ ճանաչեն, եւ իրանց լուսաւորչական ու կաթոլիկ եղբայրներին սիրեն:

— Լաւ չէ՞ր լինի, որ նրանք ամենեւին բաժանուած չլինէին մեզանից:

— Լաւ կը լինէր: Բայց քանի որ զանազան տխուր հանգամանքների պատճառով բաժանուել են, քանի որ իրողութիւնը արդէն կատարուած է, պէտք է հաշտուել փաստի հետ:

Այժմ ի՞նչ է մնում մեզ անել. հալածե՞լ նրանց,— այդ ոչինչ օգտաւէտ հետեւանքի չի հասցնի: Մեզ մնում է՝ աշխատել, կրկին կապել նրանց մեզ հետ, եթէ ոչ կրօնքով, գոնէ ազգայնական կապերով, որ աւելի ամուր է եւ հաստատուն:

— Այդ կարելի՞ է:

— Ինչո՞ւ չէ կարելի:

Ես խլեցի նրա քունը եւ հանգստութիւնը: Մեր խօսակցութեան առարկան այնքան մօտ էր նրա սրտին, որ նա պառկած տեղից բարձրացաւ եւ նստեց: Մոմի լոյսը ուղիղ ընկած էր նրա գունաթափ երեսի վրայ: Այդ դէմքի խիրաքանչիւր փոփոխութիւնը այնքան ծանօթ էր ինձ, որ երբ ես նկատում էի նրա վրայ այժմեան թախծալի գալկութիւնը, արդէն գիտէի, որ նա հոգեկան սաստիկ տանջանքի մէջ էր գտնւում: Ի՞նչ էր պատահել այսօր նրա հետ:

— Կարելի է,— կրկնեց նա:— Հայերը, սկսեալ ամենահին ժամանակներից, մի զարմանալի ընդունակութիւն ունեն, եթէ ոչ նոր կրօնքներ ստեղծելու, բայց գոնէ օտարներից ընդունած կրօնքներին ազգային գոյն ու ձեւ տալու: Հայերը, ընդունելով օտար կրօնքը, նրա վրայ դընում են իրանց ազգային դրոշմը,— նըրան յարմարացնում են իրանց պատմութեան, աւանդութիւնների, սովորութիւնների եւ ցեղական յատկութիւնների հետ: Այդ ազգային մի մեծ ձիրք է, որից զուրկ են շատ ազգեր:

Գերի բերելով Յունաց աստուածներին, մեր նախնիքը հայացրին նրանց, մինչեւ անգամ նրանց անունները փոխեցին: Ընդունելով Պարսից աստուածներին, նոյնպէս վարուեցան նրանց հետ: Քրիստոնէական եկեղեցին, որ առաքեալների ձեռքով հիմնուեցաւ Հայաստանում, բայց Լուսաւորչի ձեռքով բոլորովին կերպարանափոխուեցաւ: Հայերը չմիացան ոչ Հռոմի եւ ոչ Բիւզանդիայի եկեղեցիների հետ: Վերջին ժամանակներում մտաւ Հայերի մի մասի մէջ կաթոլիկութիւնը եւ բողոքականութիւնը:

Առաջինը, կաթոլիկութիւնը, նոյնպէս ազգային կերպարանք ստացաւ եւ դարձաւ իսկապէս հայ-կաթոլիկութիւն: Հայերը պահպանեցին իրանց եկեղեցական վաղեմի ծէսերը, արարողութիւնները, պաշտամունքը եւ, որ ամենագլխաւորըն է,— լեզուն: Իսկ բողոքականութիւնը դեռ Հայերի մէջ ազգային գոյն չէ ստացել: Այն, որ Ջալլադը նկարագրեց, միսիոնարի բողոքականութիւն է:

— Ի՞նչ պէտք է անել Ջալլադի կարծիքով:

— Նրա կարծիքով, պէտք է աշխատել հեռացնելու միսիոնարների թէ ազդեցութիւնը եւ թէ ներգործութիւնը, եւ կազմել ինքնուրոյն հայ-բողոքական եկեղեցի: Եւ այդ կը լինի նրա գործունէութեան բուն նպատակը:

— Կը յաջողուի՞ նրան:

— Ես հաւատացած եմ, որ կը յաջողուի: Նա չափազանց եռանդոտ եւ հաստատ կամքի տէր մարդ է:

Սենեակի դուռը կամաց բացուեցաւ, պանդոկի սպասաւորներից մէկը գլուխը ներս բերեց, ասելով.

— Մի մարդ հարցնում է ձեզ:

Ասլանը հրամայեց, որ ներս թողնեն: Քանի րոպէից յետոյ ներս մտաւ մի անծանօթ երիտասարդ, նուրբ կազմուածքով, եւ բաւական մաքուր հագնուած եւրոպական հագուստով: Նա քաղաքավարութեամբ գլուխ տուեց, մօտեցաւ Ասլանին, սեղմեց նրա ձեռքը եւ տուեց մի փոքրիկ նամակ:

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ՊԵԼՃԻՈՅ ածխահանքերու գործադուլը վերջացաւ Հինգշաբթի ։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ 320·000 աշխատաւորներ գործադուլի մէջ են ։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ Ֆրանսացի հնախոյզ մը երեք հազար տարուան բառարան մը գտած է ։ Բառարանը խմերական, բաբե-լական, ասորական եւ ուքարական լեզու-ներով գրուած է ։

ՇՈՒԷՏ, Նորվեկիա եւ Դանիա միաս-նաբար հրաւիրեցին Խրուշչեւը որ այս տարի Սկանտինաւիա այցելէ ։

ՄՈՍԿՈՒԱ հասաւ իրաքեան առեւտրա-կան պատուիրակութիւն մը, գլխաւորու-թեամբ առողջապահական նախարար՝ Մա-լէք Շաուֆի ։ Կը նախատեսուի տնտես-կան եւ թեքնիք գործակցութեան համա-ձայնագրի մը ստորագրութիւնը երկու պետութեանց միջեւ ։

ՍԱԿԱՐԱՆ (Փետրուար 25) — Ձոյլ ոս-կի 566·000, նափոլէոն 3630, զուի· 3600, անգլ· 4780, քառն տոլարնոց 18·720, Թղ-թադրամ (զուգահեռական շուկայ) սթեր-լին 1400, տոլար 494, զուից· 115·75, պելժ· 9·65, լիր 0·79 ։

Այրի Տիկին Մարիամ Տօղիկեան (Նիւ Եորք), Այրի Տիկին Վարդանուշ Տօղիկ-եան եւ զաւակը Յակոբ (Կրընոպլը), Այրի Տիկին Պարամեան եւ իր աղջիկն ու փե-սան, Տէր եւ Տիկին Սէօհպէթեան եւ ի-րենց աղջիկը, Տէմիճեան գերդաստանը եւ Թաշճեան ընտանիքը խոր կսկիծով կը ծանուցանեն զաւակին մահը՝

ԵՆՈՎՔ ՏՕՂԻԿԵԱՆԻ

որ տեղի ունեցաւ 1959, Փետրուար 18ին ։ Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Փետրուար 19ին Կրընոպլի աւետարանա-կան եկեղեցւոյ մէջ եւ մարմինը ամփոփ-ուեցաւ Սէն Ռոք գերեզմանատունը ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ· Յ· Դ· Շաւիլի Արգութեան խումբի ընկերները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկեր Յակոբ Աբէլեանի եւ իր ընտանե-կան պարագաներուն իրենց մօր Այրի Տի-կին Թագուհի Աբէլեանի ցաւալի մահ-ուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի հինգ հազար ֆրանք կը նուիրեն Փարիզի Մշակոյթի Տան ։

×

Ֆ· Կ· Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի ընկե-րուհիները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկերուհի Լինտա Աբէլեանի, իր կեսրոջ Այրի Տիկին Թագուհի Աբէլեանի մահ-ուան առթիւ ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Եկեղեցւոյ Կեդր· Կրթ· Յանձ-նաժողովը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները —

Այրի Տիկին Օհաննեան հինգ հազար ֆր· կիրակնօրեայ վարժարանին ։

×

Պ· Սիմոն Հէպոյեան, Միհրդատ Ա-լեքսանեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի երկու հազար ֆրանք ։

Պ· Պ· Մինաս Գրիգորեան եւ Գարա-գոչեան հազարական ֆրանք ։

Պ· Վահրամ Ոսկանեան Գ· Ղազէրեանի մահուան առթիւ հազար ֆրանք ։

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Պ· Գէորգ Պաղրճեան երկու օրինակ Ա· Պարթեւեանի սալերէն կը նուիրէ Ե-րեւանի երաժշտական մատենադարանին, եւ երկու օրինակ Փարիզի Հանդստեան Տուներուն ։

ԳԻՐՔ ԿԸ ՆՈՒԻՐԷՆ

Պ· Գ· Սահակեան (Պրիւսէլէն) 15 օրի-նակ «Արծիւները Անապատին մէջ», 5 օրինակ Բարեկամներու, տասը օրինակ Հայ վարժարաններու ։

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Նախկին Ռազ-միկներու եւ Կամաւորներու Միութեան, Ապրիլ 24ին ։

SALLE DE LA MUTUALITÉ

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
17, Rue Bleue. 17 — PARIS (9e)

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18 ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Զաւարեան Կոմի-տէի եւ հովանաւորութեամբ Փարիզի Շրջ· կոմիտէի ։

Այս Կիրակի ժամը երեքին, Խրիմեան վարժարանը, (2 Րիւ տը լա Տէփանս) ։

Կը խօսի ընկեր ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, կ'եր-գեն Տիկիններ Շ· Գալայճեան, Ժ· Սի-րաքեան, Օր· Շաքէ Պէնկեան, Դաշնակ-եան քոյրեր եւ ընկեր Մ· Գարակէօզ-եան ։ Կ'արտասանեն ընկերուհի Շ· Յով-հաննէսեան եւ ուրիշներ ։

Ճոխ պիւֆէ ։

Մուտքը ազատ է ։

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿԱՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Կազմակերպուած Լիոնի «Վարանդեան» Կոմիտէի կողմէ ։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի ԱՌԹԻՒ

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը չորսէն մինչեւ ուշ ատեն, Յոյներու սրահը Րիւ Պոնփուա ։

Գեղարուեստական բաժին եւ զանազան անակնկալներ ։

Առատ կերուխում ։

Մուտքը ազատ է ։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ս· Մուրատեան վար-ժարանի աշակերտութեան կողմէ ։

Ապրիլ 3, Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·30ին

Մանրամասնութիւնները՝ յաջորդով ։

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵՆԷՆ ԹՈՇԱԿԻ ՅԱՏԿԱՑՈՒՄ ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՄԷՋ

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐ-ԿՈՒԹԵԱՆ ազնուամեծար վարիչները Մուրատեան վարժարանի տեսչութեան առաջարկին ընդառաջ երթալով որոշած են 1959 – 1960ի դպրոցական տարեշրջա-նէն սկսեալ հինգ գիշերօթիկ սան պահել հետեւեալ պայմաններով ։

1·— Պատանին (11 – 12 տարեկան) պէտք է ըլլայ հայ չքաւոր ընտանիքի զաւակ, ուշիմ, աշխատասէր եւ բարե-կիրթ ։

2·— Զարգացումը պէտք է համապա-տասխանէ ֆրանսական երկրորդական վարժարանի վեցերորդ դասարանին ։

3·— Թեկնածու չեն կրնար ըլլալ արդէն իսկ վարժարանս յաճախող աշակերտնե-րը ։

4·— Սան մը որ չկարենայ անցնել տա-րեվերջի քննութիւնները կը կորսնցնէ ա-մէն իրաւունք ։

5·— Ընտրութիւնները պիտի կատար-ուին վարժարանին մէջ մրցումով եւ քն-նութեամբ, որ տեղի պիտի ունենայ յա-ռաջիկայ Մայիս 18էն 24 օրերու ընթաց-քին, ժամը 15 – 17ին ։

Կը պահանջուին դպրոցական վկայա-կաններ ։

Գրել Տեսչութեան ·—

DIRECTION DU COLLÊGE ARMÉNIEN
26, RUE TROYON, SÈVRES - S. & O

28ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կազմակերպուած Շրջանին երէցներու, Արենոյշներու, Արիներու եւ Գայլիկներու կողմէ, եւ մասնակցութեամբ ֆրանսական եւ օտար սկաուտական կազմակերպու-թեանց ։

Կիրակի, Մարտ 8, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին ։

Centre Marcelin Berthelot
28 bis, Rue St. Dominique, Paris 7
Métro : Invalides

Հայկական պարեր եւ երգեր, սկաու-տական կեանքէ ներկայացումներ եւ խաղեր ։

Կը ներկայացուի ֆրանսերէն՝
« ԾԱԽՈՒ ՈՒՐՈՒԱԿԱՆԸ »
Ջաւէշտը եւ հայերէն՝
« ԱՆՁՐԵՒՈՏ ԳԻՇԵՐ ՄԸ
եւ «ՓՐՕՖԷՍԷՕՐԻՆ ԳԻՏԸ »

կատակերգութիւնը Արիներու եւ Արե-նոյշներու կողմէ ։

Առաջին անգամ ըլլալով «Պարսկական պազարին մէջ», պալէ սկաուտներուն եւ Արենոյշներուն կողմէ ։

Ցուցադրութիւն, պիւֆէ ։

Մուտք 500 եւ 300 փրանք ։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆ. ԵԿԵՂԵՑԻ

8 bis, Rue des Ternes
Մէթրօ Փորթ Մայեօ կամ Շամփէրէ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10·45ին ։

Կը խօսի ՎԵՐԱՊԱՏՈՒԵԼԻ ՍԻՍԼԵԱՆ ։

Նիւթ՝ Իմ շնորհքս քեզի հերիք է ։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ — Հ· Յ· Դ· Վարանդեան կոմի-տէի ընկերական ընդհ· ժողովը այս Ուր-բաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հա-ւաքատեղին ։ Կարեւոր օրակարգ ։ Բոլոր ըն-կերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է ։

ԿՐԸՆՈՊԼ — Հ· Յ· Դ· Եօթնեղբայր-եանի ընդհ· ժողովը այս Շաբաթ, ըրպ-րոցի սրահին մէջ, ժամը 21ին, ընկեր-ներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է ։

ՍԱՐՍԷԼ – ԱՌՆՈՒՎԻԼ — Հ· Յ· Դ· «Վարդան» ենթակոմիտէն ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի բոլոր ընկերները, այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Սարսէլի ծանօթ հաւաքատեղին ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ ։

ՀԱՄԱԽԱՐԲ· Հայր· Միութեան Մար-սէյլի մասնաճիւղի ընդհ· անդամական ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, 7 Պուլվ· տ'Աթէն, Պար տը Կլօպի սրահը ։ Օրակարգ տեղւոյն վրայ ։ Մասնաճիւղիս բոլոր անդամներու ներկայութիւնը ան-հրաժեշտ է ։ Ուշադրութիւն սրահը տրա-մադրուած է մինչեւ ժամը տասներկու ։

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ

Կազմակերպուած Մարսէյլի Շրջ· վար-չութեան կողմէ ։

Շաբաթ, 28 Փետրուար, երեկոյեան ժամը 21ին, Նորմանտի չքեղ սրահին մէջ ։

28 BLD· D'ATHÈNES, MARSEILLE

Գեղարուեստական խնամուած յայտա-գիր, երգ, արտասանութիւն, նուագ ։

Անխտիր եւ սիրով կը հրաւիրուին Նոր Սերնդականները եւ համակիրները ։

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԿԸ ՏՕՆԷ

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ

Մահուան յիսնամեակը ։ Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, Տըպիւսի սրահին մէջ, 6 Րիւ Տարիւ (Սալ Փլէյէլ) ։

Կը նախագահէ Պ· ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ – ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Կը խօսին՝ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ, ԿԱՐ. ԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ եւ ՀՐ· ԲԱԼՈՒԵԱՆ

Կ'արտասանեն՝ Արտաշէս Գմբէթեան, Նուբիան Մարգարեան եւ Սարգիս Պօ-ղոսեան ։ Կ'երգէ Օր· Իրիս Պիւլպիւլեան (Մեծարենցի քերթուածներէն, երա-ժշտութիւն՝ Արայ Պարթեւեան) ։ Ծախքերու մասնակցութիւն ։

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻՆ

Կազմակերպած

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ
ՄԻՋԻՆՔԻ ԱՌԹԻՒ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 12ԻՆ
ժամը 14·30էն 18·30

PAVILLON DAUPHINE

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՍԲ. ՊԱՏԱՐԱԳ

Վերսայլի (Նօթր Տամ) Մայր եկեղե-ցիին մէջ, հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի, այս Կիրակի ժամը 17·30ին ։

Եկմալեան եւ Կոմիտասեան հայաշունչ եղանակները պիտի երգուին Առնուվիլի «Սուրբ Գրիգոր» երգչախումբին կողմէ ։

Սիրով կը հրաւիրուին հաւատացեալ-ները ։

Հաղորդակց· միջոցներ — Օթօպիւս Փօն տը Սէվրէն եւ շոգեկառք Կառ Սէն Լազարէն ։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ
ՓԱԿ Է

Մարտ 2էն վերջ դիմել նոր հասցէին՝

Hôtel Majestic
Avenue Kleber (métro Kleber)
(Մուտք՝
23, Rue La Perouse

Հեռաձայնի թիւը կը մնայ նոյնը՝

KLE· 22-05

Գրասենեակը փակ է կէսօրէ վերջերը եւ Շաբթ չընդունիր ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

Ստիպողաբար կը փնտռուի երիտասարդ Հայուհի մը, կրթուած, հայախօս որ ըն-տանիքի մը մէջ (Պրիւսէլ) զբաղի միայն երեք երախաներով (մէկը դպրոց կ'եր-թայ, միւս երկուքը՝ Յուկէս եւ մէկուկէս տարեկան) ։ Տնական ոչ մէկ աշխատանք ։ Բնակութիւն, ուտելիք եւ ամսական 15000 ֆր· ֆրանք ։

ԴԻՄԵԼ ԱՆՁԱՄԲ Թերթիս վարչութեան ։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise, Paris 9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետութիւն, տար. 4000 փր. վեց. 2200

Արտասահման՝ տարեկան 5000 փրանք : Հատը 20 փր.

ՇԱԲԱԹ 28 ՓԵՏՐՈՒԱՐ — SAMEDI 28 FÉVRIER 1959

35ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8332 — 35E ME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 15ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4233

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԹԷ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

Պատերազմի վտանգը կը պակսի՞ թէ կ'աւելնայ :

Այս հարցականին առջեւ է կանգնած մարդկութիւնը՝ Խրուշչեւի վերջին «ելոյթ»էն ի վեր :

«Մի՛ կարծէք որ Խորհրդային Միութիւնը կրաւորական դիրք պիտի բռնէ՝ եթէ վտանգ մը սպառնայ գերման ժողովրդավար հանրապետութեան : Անոր սահմաններուն բռնաբարումը սկիզբը պիտի ըլլայ պատերազմի մը : Արեւելեան Գերմանիոյ հողամասին վրայ խորհրդային եւ գերմանական զինուորներ կան : Արեւմուտքի ռազմագէտներուն կ'ազդարարենք, որ երբեք պիտի չհանդուրժենք գերմանական սահմանագլուխներու բռնաբարումին՝ ցամաքէն ըլլայ թէ ծովէն կամ օդէն» :

Այս ռազմաշունչ եւ սպառնական խօսքերուն հեղինակն է նոյն ինքն Խորհրդ. Միութեան մենատէրը, որ սովորութիւն չունի լաւերը ծամծմելու : Ու այս յայտարարութիւնները կ'ընէ հրապարակաւ ա՛յնպիսի պահու մը, երբ Անգլիոյ վարչապետը Մոսկուա կը գտնուի՝ Արեւելք – Արեւմուտք հակամարտութիւնը մեղմացնելու եւ խաղաղութիւնը ամուր հիմերու վրայ դնելու նպատակով :

Թեհրանի մէջ երեսփոխաններու եւ ծերակուտականներու առջեւ ճառ մը խօսելով, Իրանի Շահը կը յայտարարէ .

«Իրանի դէմ Խորհրդային Միութեան կողմէ կատարուելիք որեւէ յարձակում համաշխարհային պատերազմ առաջ պիտի բերէ» :

Ու կ'աւելցնէր թէ Պարսիկ կառավարութիւնը տեղի պիտի չտայ օտար սպառնալիքներու առջեւ եւ նախատինքին պիտի պատասխանէ տրամաբանական փաստերով : Այս առթիւ կը հաստատէր թէ Իրան զինուորական դաշինք մը պիտի կնքէ Միացեալ Նահանգներուն հետ :

Օր ցերեկով արտասանուած այս ռազմաշունչ ճառերը լաւ նշաններ չեն :

Նախագահ Այզընհաուըր անմիջապէս վեր առաւ Խրուշչեւի նետած ձեռնոցը եւ իր մամուլի ասուլիսին մէջ որոշապէս յայտնեց թէ ազատ աշխարհը վճռած է ոչ մէկ կերպով զիջիլ խորհրդային սպառնալիքներուն առջեւ, սակայն անիկա չէ որ պիտի պարպէ առաջին գնդակը :

Խրուշչեւի բռնած անհաշտ դիրքը ո՛չ մէկ ազդեցութիւն պիտի գործէ արեւմտեան դաշնակիցներուն հետապնդած քաղաքականութեան վրայ :

Գերմանական հարցը հետզհետէ կը կնճռոտի :

Մոսկուայի վարիչները կը վախնան Գերմանիոյ երկու մասերուն միացումէն : Որովհետեւ կը կարծեն թէ Միացեալ Գերմանիան պիտի կանգնի արեւմտեան ճակատի կողքին եւ պիտի վտանգուին Խորհրդային Միութեան սահմանները : Արեւելեան Գերմանիան խորհրդային արբանեակ մըն է տարիներէ ի վեր : Իր շահերը կը պահանջեն որսը ձեռքէ չփախցնել :

Մտահոգ են արեւմտեան Գերմանիա եւ Ֆրանսա, որոնք հասարակաց շահեր ունին : Խաղաղութիւն կ'ուզեն երկուքն ալ : Վարչապետ Ատընաուըր կրկին Ֆրանսա պիտի գայ՝ տեսնուելու համար Հանրապետութեան Նախագահին հետ :

Խաղաղ համակեցութեան յոյսերը հետզհետէ յօդս կը ցնդին :

Ամէն օր ապացոյց մը աւելի կը հաստատուի, որ «խաղաղութեան կողմնակիցները» շողշողուն բառերու ետեւ թաքնուած՝ պարզապէս պատերազմի կը պատրաստուին :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ՈՒԺ ՊԻՏԻ ԶԳՈՐԾԱԾԷ ՊԵՐԼԻՆԻ ՀԱՄԱՐ

ՅԱՅՏԱՐԱՐԵՑ ԽՐՈՒՇՉԵՒ

ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇՆԱԳԻՐ՝ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԵՏ

ՄԱՔՄԻԼԸՆԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ՈՉ ՄԷԿ ԱՐԴԻՒՆՔ ՏՈՒԱՒ ...

Խաղաղութեան համաշխարհային խորհուրդի գործադիր բիւրոյի անդամներու հետ մօտ երկու ժամուան խօսակցութիւն մը ունեցաւ Խրուշչեւ, առաւելաբար ծանրանալով Պերլին եւ գերմանական հարցին վրայ : Խ. Միութեան Վարչապետին համաձայն, պաղ պատերազմի եւ ներկայ լարուած մթնոլորտին բուն պատճառը Պերլինն է :

Խաղաղութեան Խորհուրդի անդամները մամուլի ասուլիս մը տուին Մոսկուայի մէջ, անդրադառնալով Խրուշչեւի յայտարարութեանց :

Հետեւեալ հինգ կէտերու մէջ կը խտանայ հրատապ հարցերու շուրջ անոր յայտնած կարծիքը .

1.— Բազմաթիւ առիթներով Խրուշչեւ հաստատեց թէ խորհրդային կառավարութիւնը Պերլինի խնդիրը լուծելու համար ուժ գործածելու [illegible] Վարչապետը ըսաւ թէ Արեւմուտքի մէջ սխալ ձեւով կը մեկնաբանուին Գերմանիոյ համար Մոսկուայի կատարած առաջարկները :

2.— Անկարելի է ընդունիլ Արեւմտեաններու առաջարկը՝ Արեւելեան եւ Արեւմտեան Պերլինները միացնելով մէկ քաղաք ընելու համար : Կարելի չէ միացնել երկու գօտիները, — շեշտեց Խրուշչեւ :

Այդ պարագային՝ սահմաններու փոփոխութիւն մը պիտի ըլլայ : Արեւելեան Պերլինը դրամատիրական եւ Արեւմտեան Պերլինը ընկերվարական քաղաքներ դարձնելու նպատակ չունինք :

3.— Անդրադառնալով օտար ուժերը Եւրոպայէն հեռացնելու խնդրին, Խրուշչեւ ըսաւ թէ չի հասկնար Արեւմտեաններու վախը՝ այս պարագային : Արեւմտեանները պիտի զարմանան, եթէ գիտնան թէ որքան քիչ թիւով խորհրդային զինուորներ կան Լեհաստանի մէջ, ըսաւ ան, աւելցնելով թէ Չեխոսլովաքիոյ մէջ ոչ մէկ օտար զինուոր կայ :

4.— Անգլիոյ Վարչապետ Մաքմիլընի հետ իր ունեցած հանդիպումին մասին խօսելով Խրուշչեւ յայտարարեց թէ «նոյնիսկ եթէ համաձայնութիւն մը չգոյանայ՝ արդիւնքը դրական պիտի ըլլայ» :

Խորհրդային Վարչապետը կը փափաքի որ Նախագահ Այզընհաուըր ճշդէ իր կարծիքը՝ դէպի Միացեալ Նահանգներ իր կատարելիք հաւանական մէկ ճամբորդութեան մասին :

Վերջապէս Խրուշչեւ յայտարարեց թէ Զօր. Տը Կոլի հետ հանդիպում մը փափաքելի է եւ օգտակար կրնայ ըլլալ : Ան աւելցուց թէ Միացեալ Նահանգներու եւ Ֆրանսայի Նախագահներուն հետ հանդիպում մը Եւրոպայի կացութիւնը կրնայ բարելաւել :

5.— «Պատրաստ ենք ոչ – յարձակողական եւ բարեկամական դաշնագիրներ կնքել կարգ մը երկիրներու հետ, ինչպէս՝ Ֆրանսա» ըսաւ Խ. Միութեան Վարչապետը :

Այս առթիւ կը յիշուի թէ 1944 Դեկտեմբեր ամսուն Զօր. Տը Կոլ Խ. Միութիւն գնաց, ուր նման դաշնագիր մը

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Օրէ Օրին

«ԱՅՈ՛, Կ'ԱՂՕԹԵՆՔ»

— Ուրեմն, դո՞ւք ալ Հայ էք ...

— Այո՛, ես ալ Հայ եմ, յարգելի բարեկամ... Եւ՝ պատրիարքի ալ թոռ ...

— Կեանքիս մէջ առաջին անգամն է որ Հայու մը կը հանդիպիմ... Տեսած բանս չէր... Բայց, դուք բնա՛ւ Հայու չէք նմանիր ...

— Երբ Հայը ձեր «տեսած բանը» չէր, ինչէ՞ն գիտէք որ Հայու չեմ նմանիր ... Մարդ, կատուն տեսած ըլլալէ ետքն է որ արծիւին համար կրնայ ըսել է «բնաւ կատուի չի նմանիր»... Ձեր ըսածին մէջ տրամաբանութիւն չկայ ...

— Շատ ալ աղէկ տրամաբանութիւն կայ... Ես իմ մտքիս մէջ Հայու տիպար մը «հեղինակած» էի... Այդ տիպարին է որ չէք նմանիր ...

— Կրնայի՞ սա ձեր «հեղինակութեան» հետ ծանօթանալ ...

— Ինչո՞ւ չէ... Ես, Հայ ըսելով, կ'երեւակայէի կարճահասակ, գիրուկ, ծռած ոտքերով, տափակ քիթով, շիլ աչքերով, խոշոր ականջներով, դեղին մորթով, կանանչ մազերով, սրածայր ակռաներով, տգէտ ու կոպիտ արարած մը, որ ուսին վրայ քանի մը կտոր գորգ եւ ուրիշ բաներ նետած, փողոցէ փողոց կը պտտի եւ մարդ կը խաբէ... Ցանցաւորը ես չեմ ... Թուրք բարեկամներ ունիմ, անոնցմէ լսած էի ձեր մասին ... Հիմա կը տեսնեմ, սակայն որ քիչ մը ար- [illegible] Հա՞յ էք ... [illegible] Հայ ...

— Այո՛, Հայ եմ, Հայ... Իմ արիւնս ձեր արիւնէն աւելի զուտ է, գիտցած ըլլաք ...

— Ուրեմն, Կարդինալ Աղաջանեանին պէս Հա՞յ...

— Անոր պէս Հայ, բայց՝ ո՛չ անոր պէս մեծ ...

— Գալուստ Կիւլպէնկեանի չափ Հա՞յ :

— Անոր չափ Հայ, բայց՝ ոչ անոր չափ հարուստ ...

— Անաստաս Միկոյեանի նման Հա՞յ..

— Համը փախցուցիք, բարեկամ... Անաստաս Միկոյեանի հայութենէն հետք մնացած չէ ... Ես այդ մարդէն աւելի Հայ եմ ...

— Անանկ ալ կ'երեւայ... Նկատեցի որ այդ ձեր Միկոյեանը, երկու շաբթուան մէջ, մէկ հատիկ բառ ալ չըսաւ իր ժողովուրդին մասին ... Չեմ գիտեր, ուշադրութիւն ըրի՞ք — երբ Հայաստան վար իյնկած ամերիկեան օդանաւին զոհերուն համար, բաներ հարցուցին իրեն, բերանը անգամ չառաւ «Հայաստան» անունը եւ գոհացաւ «մեր հարաւային սահմաններով ...» Բայց, մեր նիւթին վերադառնանք... Ըսելս ան է որ կը տեսնեմ որ դուք ալ, մեզի պէս, մեծ մարդիկ կ'արտադրէք եղեր... Չորս ամիս է, թերթերուն մէջ ձեր անունը կայ՝ շնորհիւ Աղաջանեանի եւ Միկոյեանի ... Ո՛վ գիտէ, Հայերդ ինչպէ՛ս կը հպարտանաք այդ երկու անուններով... Պզտիկ ազգերը պզտիկ երախաներու նման, պզտիկ բաներով կը փառաւորուին ... Մեզի պէս չեն, մենք վարժուած ենք ..

— Պզտիկ դիտողութիւն մը՝ ի դիմաց մեր պզտիկ ազգին ... Ճիշդ է, մեր պզտիկ ազգը երեք, չորս ամիս առաջ շատ հպարտացաւ իր Կարդինալով... Գիտէ՞ք որ ամէնքս ալ, առանց յարանուանական խտրութեան, կ'աղօթէինք որ ան ըլլար Վատիկանի Գահակալը... Ձեզա՛ւ ... Գալով Միկոյեանին, այո՛, ան ալ մեծ դէմք մըն է, բայց..

— Գոհ չէ՞ք, կ'ուզէիք որ աւելի՞ բարձրանար ...

— Ընդհակառակն, պիտի նախընտրէինք որ քիչ մը աւելի պզտիկ եւ քիչ մը [illegible] կաթսային, որուն մէջ արի՛ւն էր որ լեցուց շան – սատակ Սթալինը, երեսուն տարի, շարունակ... Մեզի համար, շատ ալ պատուաբեր բան մը չէ որ մեր մատն ալ դպած ըլլայ այդ կաթսային ...

— Ուրեմն, ձեր Անաստասին համար չէ՞ք աղօթեր ...

— Ինչո՞ւ չէ, կ'աղօթենք որ Աստուած ներէ անոր մեղքերը — եթէ ներուելիք բաներ են — եւ կտրիկ մը հայացնէ զինքը՝ յաղագս Հայոց ազգին ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ անգլեւխորհրդային բանակցութիւններու ընթացքին Խ. Միութիւնը վարկեր ուզած է Անգլիայէն գնումներ ընելու համար :

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ լայնմաթիւ հակաւստրիական ցոյցեր տեղի ունեցան : Հռոմի մէջ քանի մը հարիւր ուսանողներ խմբուեցան Աւստրիական դեսպանատան առջեւ : Այս ցոյցերուն պատճառը հարաւային Թիրոլի հարցն է : Ցոյց մը տեղի ունեցած է նաեւ Միլանոյի մէջ :

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՌՈՏԵԶԻՈՅ մէջ կացութիւնը ծանրացած է : Ափրիկեան ազգային կուսակցութեանց բոլոր պարագլուխները ձերբակալուեցան մէկ գիշերուան մէջ : Նոյն ատեն պաշարման վիճակ յայտարարուեցաւ : Ձեռք առնուած միջոցները սակայն միայն հարաւային Ռոտեզիոյ կը վերաբերին : Նիասէլանտի եւ հիւսիսային Ռոտեզիոյ մէջ ճամբաները խռովարարներու ձեռքը անցան :

ՏԸԼԸՍ որ միշտ հիւանդանոցն է խորհրդակցական ժողով մը ունեցաւ իր գործակիցներուն հետ Պերլինի հարցին մասին :

ՊՈՆԻ մէջ տնտեսական նախարար Էրհարտի թեկնածութիւնը Հանրապետութեան Նախագահութեան շատ մեծ գոհունակութեամբ չէ ընդունուած : Քրիստոնեայ – Տէմոքրաթ խումբ մը մանաւանդ խստօրէն կը քննադատէ այս թեկնածութիւնը, շեշտելով թէ նախընտրելի է որ Էրհարտ մնայ տնտեսական եւ ելմտական հարցերու գլուխը :

ՄԱԿԱՐԻՈՍ Արք. Կիպրոս կը վերադառնայ Կիրակի : Երեք տարի է առաջին անգամ ըլլալով Աթէնքի թերթերը ծախուեցան Կիպրոսի մէջ : Մեծն Բրիտանիա որ ցարդ 25.000 զինուոր ունի կղզիին մէջ հինգ – վեց հազարի պիտի իջեցնէ այս թիւը :

ԵԿԱՄՈՒՏԻ տարեկան յայտարարութեան թուականը յետաձգուեցաւ Մարտ երկուքի, փոխանակ Փետրուար 28ի :

ՖՐԱՆՍ - ՕՊՍԵՐՎԱԹԷՕՐԻ դէմ դատական հետապնդում պիտի կատարուի որովհետեւ նախատական արտայայտութիւններ ունեցած է Ալժերիոյ ֆրանսական զինուորներուն նկատմամբ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ընկերվարական կուսակցութենէն չեն հրաժարած Ժիւլ Մոք եւ Նաժըլէն, ինչպէս կը գրէին կարգ մը թերթեր : Այս ուղղութեամբ Ժիւլ Մոք յայտարարեց թէ այդ լուրը լսած է ... թերթերէն. «Նման զրոյցներ շատ կը լըսուին վերջերս. ճիշդ չէ», աւելցուց ընկերվարական ծանօթ պարագլուխը : Միւս կողմէ Նաժըլէն յայտարարեց թէ կուսակցութենէն իր հեռացման մասին շրջան ընող զրոյցները անհիմն են– «հիմակուհիմա ընկերվարական եմ» :

ՍԱԿԱՐԱՆ (Փետրուար 26).— Ձոյլ ոսկի 566.000, Նափոլէոն 3630, զուից. 3620, անգլ. 4790, քսան տոլարնոց 18760, Թղթադրամ (զուգահեռական շուկայ) տոլար 493, սթերլին 1400, զուից. 115.25, պելժ. 9.60, լիր 0.79 :

ՅՈՒՇԵՐ ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՄԱՍԻՆ

Գ.

1915 Ապրիլ 11ին պայթեցաւ Հայու֊թեան համար սեւագոյն ամպրոպը, որ իր փոթորկայոյզ ոլորտներուն մէջ, Պոլսէն մինչեւ Անատոլուի խորերը, սրբեց տարաւ մեր մտաւորականութեան կարկառուն դէմքերը, մեր գրի եւ դպրութեան հաղուագիւտ տիտանները։ Կոմիտաս անոնց մէջն էր։ Բանկալթիի իր աշխատասենեակը, այն օրը վերածուած էր խուզարկան գերեզմաննոցի, ուր խառնիխուռն գետինը փռուած էին Թուրք ոստիկանութեան կողմէ պատռտուած թուղթերու, նօթաներու, ժողովրդական բազմաթիւ երգերու ամբողջ տրցակներ, իր բազմաշխատ եւ տքնաջան տարիներու վաստակը, իր գրի առած էթիւտները, իր կողմէ մըշակուած Թումանեանի «Անուշ» օփերան եւ ուրիշ շատ փարթիթուրաներ։

Կոմիտաս, 44 տարեկանին, իր ուժերու կենսաբորբ լրութեան մէջ, խլուեցաւ իր չուեթինը լրացնող, անոր իմաստ տըւող ստեղծագործ աշխատանքի մարզէն։ Ոճրագործ ձեռքեր, զինք քշեցին դէպի տառապանքի մահաաբիւռ ճամբաները, դէպի անէութիւն։

Այս սահմռկեցուցիչ դէպքերէն հազիւ տասը օր վերջ, Պոլսէն նոր ժամանած հայ սպայէ մը իմացայ, որ Կոմիտասը արիւնի ճամբաներէն ետ բերուած էր Պոլիս, միջամտութեամբ գերման դեսպանի կնոջ, որ Կոմիտասը մօտէն ճանչցող եւ անոր տաղանդին վրայ հիացող երաժշտասէր կին մըն է եղեր։

Առաջին պատեհութեամբ գացի Կոմիտասի Բանկալթիի տունը։ Զգուշացայ հարցումներ ընել իր աքսորի եւ վերադարձի պարագաներու մասին։ Խօսակցութեան միջոցին նկատեցի, որ տեղահանութեան մասին որեւէ ակնարկութիւն կը մթնցնէր աչքերուն փայլը եւ անմիջապէս զինք կը դարձնէր ցասկոտ եւ ջղագրգիռ։

Իրեն պատմեցի պատերազմի շատ մը դրուագներ, երբեմն ծիծաղելի պարագաներ [illegible]։ Մերթ կ՚ընէր, կը խնդար, բայց շատ անգամ մտացիր էր։ Ես այն ատեն, իրեն քով չնկատեցի հոգեկան տարօրինակ երեւոյթ մը։ Բառ առ բառ կը յիշեմ իր խանդավառ մտերմասացութիւնը, զոր գզոյշ, ականջիս մօտեցած կը փսփսար. «Սա՛լրի, Մեծ Արջը ահաւոր, անգուսպ, գլտորելով կուգայ, կ՚իմանա՞ս, կուգայ... Վանը ինկած է, մօտ է, շատ մօտ է մեր փրկութիւնը»։ Կոմիտաս այդ պահուն, այլափոխուած, ճառագայթարձակ, հսկայ եւ ահաւոր Նեմեսիսի մը կը նմանէր։

Այս խօսակցութենէն ամիս մը վերջ Պոլսէն մեկնեցայ։

Փոքր Սայիտի մէջ ձեռքս ինկած Պոլսահայ թերթերէն մէկուն մէջ կարդացի հետեւեալ դոյժը. «Կոմիտաս վարդապետ՝ մեր հոգեկան թշուառութեան վերջին զոհը, տակաւին լքուած կը մնայ հոս, հիւանդանոցի մը խորը։ Աւելի փափուկ եւ աւելի արագ չարժելով թերեւս կարելի ըլլար խափանել չարիքը, բայց կ՚երեւի ուշ է, եւ արդէն ձեռնարկներ կ՚ըլլան զայն Եւրոպա փոխադրելու համար, ուր դարմանելու հնարաւորութիւններ չեն պակսիր, միայն թէ պայմանները չափազանց սուղ են։ Ապաքինարանը կը պահանջէ ամսական 1600 ֆրանք, իսկ հոս, Պոլսոյ մէջ նախապէս ծրագրուած երաժշտանոցի յանձնախումբը, իր քով հազիւ ամիս մը բաւելու չափ դրամ ունի»։

×

1918ի աշնան, երբ մեծ պատերազմը վերջացաւ, զինադադար կնքուելէն հազիւ ամիս մը վերջ, Փարիզ մեկնեցայ ուսումըս կատարելագործելու համար։

Օգտուելով առաջին պատեհութենէն, այցելեցի Փարիզի մօտ, Մառն գետի ափին, Վիլ Էվրարի մեծ փարքի մը մէջ կառուցուած յիմարանոց – բուժարանը, ուր փոխադրուած էր մեր դժբախտ Կոմիտասը։

Խնդրանքիս վրայ ուղղակի առաջնորդուեցայ, հաստատութեան տեսուչ բժիշկ Նոտաչեռի գրասենեակը, ուր սիրալիր տեսակցութիւն մը ունեցանք իրեն հետ։ Նախ մանրամասն տեղեկութիւններ տըւաւ ապաքինարանի մասին։

Ընդհատեցի զինք եւ մեղմօրէն իրեն տուի հետեւեալ հարցումը.

— Մեր հիւանդը՝ Կոմիտասը, ձեր թըւած մեթոտներէն մէկուն ենթարկուած է։

— Դժբախտաբար ո՛չ. ոչ մէկ դարման կ՚ընդունի, եւ ոչ մէկու հետ կ՚ուզէ խօսակցիլ եւ յարաբերութեան մէջ մտնել. անմատչելի է միշտ։

— Խնդրեմ, բժշկական տեսակէտով ի՞նչ ցոյց կուտայ ախտաճանաչումը, ի՞նչ գիտական տեղեկութիւններ քաղած էք ապաստանարանի մէջ անոր երկու տարի մնացած միջոցին։

— Մեծ բաներ չկան, պատասխանեց բժիշկը, իրեն հետ կարելի չէ խօսիլ եւ յարաբերութեան մէջ մտնել. կը զառանցէ։ Մտային այս վիճակը իր վրայ այնգամ իրեն թքնել եւ պոռալ կուտայ. Կը վախցուի, որ այս վիճակը քրոնիկ ձեւ մը առնէ։ Բացարձակապէս բանով մը չի հետաքրքրուիր եւ որեւէ անձ կամ դէպք չի գրաւեցնէր զինքը։ Հանդարտաբարոյ է, ի բաց առեալ այն պարագայէն՝ երբ կ՚ուզես խօսիլ հետը։ Յաճախ կատաղութեան նոպաներ կ՚ունենայ։ Ուրիշ միջոց չունինք, եթէ ոչ զինքը հանգիստ ձգել։

Բժիշկին աշխատասենեակը ձգելէ վերջ, միջոցներ խորհեցայ Կոմիտասի հետ գոնէ քանի մը վայրկեան տեսակցութիւն մը ունենալու մասին։

Շատ ընթեռնելի, մեծ գիրերով, բարեկամական երկտող մը գրեցի իրեն, խնդրելով քանի մը վայրկեան տեսակցութիւն։

Հիւանդապահին պատուիրեցի՝ առանց անուն տալու, թուղթը ուղղակի վարդապետին տալ։

Մեծ ծառի մը ետեւ կեցած կը դիտեմ Կոմիտասը, որ պզտիկ կաղնեթուփերու իր սեփական անկիւնը նստած, կզակը երկու ձեռքերուն մէջ, մռայլօրէն կը մտածէր։

Երբ հիւանդապահը թուղթը մօտեցուց իրեն, ձեռքն անգամ չվերցուց զայն ընդունելու համար, քինախնդիր նայուածքով դիտեց չուրջը։ Նախ զգաց թերեւս, որ մէկը եկած է զինքը անհանգիստ ընելու դարձեալ։ Զզուելի ցնցումով մը գլուխը ետ դարձուց մէկէն եւ աղերսող՝ նայեցաւ ինծի։

— Սիրելի Կոմիտաս, չե՞ս ճանչնար զիս...

Բոպէ մը մթագնած, քինախնդիր աչքերը կեդրոնացուց վրաս, յետոյ ջղագրգիռ արագութեամբ ոտքին անցուց կօշիկները, ոտքի ելաւ եւ զայրացկոտ ու փրփրադէն, արագ, գրեթէ վազելով կորսուեցաւ ծառերուն մէջ։

Ընկճուած, յուսահատ վերադարձայ Փարիզ։

Ամիս մը վերջ նոր փորձ մը ըրի, Վիլէվրարի մէջ Կոմիտասի հետ գոնէ մէկ քանի բառ փոխանակելու յոյսով։ Բայց ի զուր. այս անգամ ան աւելի բորբոքած եւ քինախնդիր կ՚երեւար։ Երբ սենեակէն ներս մտայ, զինքը գտայ անկողնի մէջ, մօրուքը եւ ծածրակի մազերը երկարած ու անխնամ։ Առաջին պահուն երբ զիս նշմարեց, ընդոստ վեր ցատկեց, կարծեցի թէ վրաս պիտի յարձակի– բոկոտն, գզգզուած հագուստներով խոյացաւ դրան վրայ, աղմուկով փակեց զայն քթիս, յետոյ տախտակէ սանդուխներէն զոյգ զոյգ ցատկելով, գնաց քաշուեցաւ իր պարտէզի գաճաճ կաղնեթուփերու հովանիին տակ։ Իրեն հետ խօսակցելու ջերմ բաղձանքիս մէջ աւելի յամառիլը զրգռիչ տանջանք մը պիտի ըլլար տարաբախտ վարդապետին եւ տխրութեան ու հոգեկան բզքտումի նոր առիթ մը՝ ինծի համար։

Այս այցելութենէս երեք ամիս վերջ, Փարիզ ինծի այցելութեան եկաւ ամերիկահայ երգչուհի մը, եթէ չեմ սխալիր [illegible] սարդ, շատ համակրելի Հայուհի մը, որ խանդավառ ու յուզուած պատմեց ինծի, թէ այցելած էր Վիլէվրար, Կոմիտաս վարդապետին եւ արժանացած էր շատ սիրալիր ընդունելութեան, շատ հաճելի խօսակցութիւն մը ունեցած էին իրարու հետ եւ երգչուհին մինչեւ իսկ մեղմիկ երգած էր Կոմիտասին համար։

Որքան անսահման էր ուրախութիւնս, նոյնքան ալ մեծ էր նաեւ վարանումս։ Արդեօք հայ երգչուհին պատրանքի մը եւ կամ վառ երեւակայութեան մը զոհը չէ՞ր... Արդեօք Կոմիտասի մենաւոր սենեակին մէջ գեղեցիկ կնոջ մը յանկարծակի յայտնութիւնը ունեցած չէ՞ր այնպիսի հզօր ու բարերար ազդեցութիւն մը՝ որ տարաբախտ Կոմիտասի ներաշխարհին մէջ կը սնուցանէր նոր յոյզեր կամ կ՚արթնցնէր հին յիշատակներ Պոլսոյ երգչախումբի թարլան աղջիկներէն կամ իր երիտասարդ օրերուն Արարատեան դաշտի սեւահեր գեղուհիներէն մնացած։

Վարանումս երկար չտեւեց։ Լաւատեսութիւնս եւ Կոմիտասը օր առաջ առողջացած տեսնելու իմ անզուսպ տենչանքը, մոքէս պահ մը վանեցին կասկածն ու վարանումը եւ ամերիկահայ երգչուհիին հաւաստիացումներուն վրայ բաբախուն սրտով եւ անձկալից, հետեւեալ օրը գացի Վիլէվրար, այս անգամ զգաստացած Կոմիտասի հետ հաճելի տեսակցութիւն մը ունենալու յոյսով եւ կարօտով։

Բայց յուսախաբութիւնս ա՛լ աւելի մեծ եւ աւելի դառն եղաւ։ Կոմիտաս ինծի եւ ինծի ընկերակցող Տոքթ. Նոտաչեռին այնպիսի կատաղի եւ սահմռկեցուցիչ ընդունելութիւն մը ըրաւ, որուն տաժանելի յիշողութիւնը դեռ այսօր իսկ անհետացած չէ մտքէս։

—- Ձեր ջանքեր, ըսաւ ֆրանսացի բըժիշկը, երբ սենեակէն դուրս կ՚ելլէինք, փշրուած սրինգէ մը նոր դաշնակութիւններ յուսալ՝ պատրանք է...

Շփոթած, վերադրդիռ զառանցողի մը անկապակից մտքերով, հետեւեալ հարցումը ըրի Ջլախտաբոյժ բժիշկին.

— Հանճարը եւ խենդութիւնը, չե՞ս կարծեր որ իրարու հետ սերտ աղերս ունին...

Թերեւս, թերեւս... ըսաւ մտածկոտ Նոտաչեռը եւ իրարմէ բաժնուեցանք ընկճուած վիճակի մէջ։

ՏՈՔԹ. Ա. ՍԱԼԲԻ

«Նոր Կեանք»

Ի ՊԱՏԻՒ Կ. ՓՈԼԱՏԵԱՆԻ

Անցեալ Շաբաթ գիշեր, Փարիզի Հայ Գրողներու Ընկերութիւնը կազմակերպած էր թէյասեղան մը ի պատիւ Կ. Փոլատեանի, իր վերջին վէպին՝ «Արծիւները Անապատին մէջ»ի հրատարակութեան առիթով։

Հաւաքոյթին նախագահը՝ Հ. Բալուեան բացումը կատարելով, խօսքը տուաւ Գրողներու Ընկերութեան նախագահ բանաստեղծ Բ. Թօփալեանի, որ կարդաց հետեւեալ ճառը.—

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերութիւնը սիրով ու զուարթութեան պատիւ կ՚ընէ որ այսօր կը մեծարէ մեր գրականութեան երիտասարդ ու տաղանդաւոր մշակներէն մին՝ Կարապետ Փոլատեանը։

Ան՝ տարիներէ ի վեր մեր չուրջն է ու մեր մէջ, իր անխոնջ գոհողութիւններով ու իր ողեւորիչ գործունէութեամբ եւ ըլբական ու մշակութային մարդին իր դրական մասնակցութեամբ։

Այսպէս, վերջին պատերազմէն ի վեր Փոլատեան մեզի տուած է հինգ հատոր

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԻԾ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ

78.— Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսական Աթոռի թեմերն են Լիբանանը, Սուրիան եւ Կիպրոս կղզին։

79.— Կիլիկեան Կաթողիկոսութիւնը ղեկավարւում է իրեն յատուկ կանոնագրութեամբ, համաձայնեցուած Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցու կանոններին, սոյն Սահմանադրութեան, ազգային – սահմանադրական սկզբունքներին եւ տեղական պետական օրէնքներին։

80.— Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը ընտրւում է Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան պատգամաւորական ժողովի կողմից եւ գահակալում է ցմահ։

81.— Կիլիկիոյ Կաթողիկոսի ընտրութեան մասնակցում է Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինը իր երկու ներկայացուցիչներով։

82.— Կիլիկիոյ Կաթողիկոսի ընտրութիւնը տեղի է ունենում Անթիլիասի Մայր Տաճարում, եւ յետ կանոնական ուխտի կատարւում է Կաթողիկոսի օծումը՝ համաձայն Հայաստանեայց Եկեղեցու սուրբ կանոնների եւ աւանդութեան, մասնակցութեամբ Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցու առնուազն երեք եպիսկոպոսների։

83.— Կիլիկիոյ Նորընտիր Կաթողիկոսի ընտրութիւնն ու օծումը անմիջապէս եւ պաշտօնապէս հաղորդւում է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին՝ ի հաւաստիացումն ընտրութեան օրինականութեան եւ օծման կանոնականութեան։ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը կոնդակով շնորհաւորում է Նորընտիր Կաթողիկոսին։

84.— Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցու դաւանական, կանոնական, պաշտամունքի, եկեղեցական բարեկարգութեան եւ միջեկեղեցական յարաբերութեանց վերաբերեալ հարցերի մասին մեկնութիւններ տալը եւ որոշումներ ընդունելը վերապահւում է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին։

85.— Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը Հոգեւոր Պետն է Իր ժողովուրդի, Նախագահը Կիլիկեան թեմերի պատգամաւորական ժողովի եւ Իր թեմերի ազգային – եկեղեցական ժողովների եւ ղեկավարը գործադիր իշխանութեան։

86.— Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը իրաւունք ունի Սրբալոյս Մեռոնի օրհնութեան, եպիսկոպոսական ձեռնադրութեան, արքութեան պատուի եւ կոնդակի տուչութեան՝ միմիայն Կիլիկեան թեմերի մէջ։

87.— Նուիրապետական միւս Աթոռների կամ թեմերի եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Աթոռի միջեւ ծագող վէճերի դէպքում մեկնութեան եւ վերջնական վճիռ տալու իրաւունքը վերապահւում է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին եւ Ազգային – Եկեղեցական սրբազումար ժողովին։

Բ.— Սուրբ Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքութիւն

88.— Երուսաղէմի Պատրիարքական Ս. Աթոռը անբաժան մասն է Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցու նուիրապետութեան եւ ենթակայ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութեան, պահելով Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցու ծոցում իր ուրոյն տեղը, որպէս պատմականօրէն հիմնուած եւ զարգացած Առաքելական Աթոռ։

89.— Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքը Սրբոց Յակոբեանց Առաքելական Աթոռի գահակալն է ցկեանս, գլուխը համանուն միաբանութեան, Նախագահը Միաբանական ընդհանուր եւ Տնօրէն ժողովների եւ պետը գործադիր իշխանութեան։

90.— Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքի պաշտօնն է՝

Ա) Հսկել Տէրունական Ս. Տեղեաց եւ այլ ուխտատեղիների, ազգային սեփականութիւնների, արտօնութիւնների եւ մենաշնորհների անկորուստ պահպանման վրայ։

Բ) Հոգ տանել սրբազան հայկական վանքերի, կալուածների պահպանութեան եւ բարգաւաճման։

Գ) Անկորուստ եւ անվթար պահել հրովարտակներով շնորհուած եւ վաւերագրերով հաստատուած ազգային իրաւունքներն ու առանձնաշնորհումները, արտօնութիւններն ու աւանդական հնաւանդ սովորութիւնները։

91.— Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքութիւնն ունի իրեն յատուկ կանոնագիր եւ կանոնագրութիւն, որոնցմով նա ղեկավարւում է։

92.— Երուսաղէմի Հայոց պատրիարքի մահից յետոյ, պատրիարքական փոխանորդը, Տնօրէն ժողովի հետ համախորհուրդ, հրաւիրում է Միաբանական ընդհանուր ժողով, որն ընտրում է տեղապահին՝ համաձայն Սրբոց Յակոբեանց միաբանութեան ներքին կանոնագրութեան։

93.— Պատրիարքական տեղապահի պաշտօնն է կատարել պատրիարքի ընտրութիւն եւ վարել Պատրիարքութեան գործերը՝ միաբանական կանոնագրի համաձայն։

(8 Շար.)

գործ,— վէպ, բանաստեղծութիւն եւ գրոյց :

– Իր առաջին վէպովն իսկ (Արեւելքի Տղաքը) ան կը քրքրէր մեր գաղութահայ ներկայ սերունդին մտահոգութիւններն ու արկածալից կեանքին տաղնապը :

Եթէ նկատի ունենանք յետ – պատերազմեան մեր գրական սերունդին արտադրութիւնը, մեր աչքին առջեւ կը պարզուի սրտառուչ պատկերը հունձքի մը, որ հակառակ մեր իրականութեան դժնդակ պայմաններուն, կը հանդիսանայ արժէքաւոր ու տիրական : Նարդունի, Շահան Շահնուր, Զարեհ Որբունի, Հրաչ Զարդարեան, Կարապետ Փօլատեան :

Մեր վիպական գրականութեան այս նոր վարպետները՝ եղան վկաները գաղութահայ զանգուածներու ներկայ կեանքին, ձգտումներուն ու մտայնութեան : Անոնց գործին մէջէն պիտի քալեն ապագայ պատմիչները՝ մեր նորագոյն պատմութիւնը բնորոշող իրենց աշխատանքին համար :

Փօլատեան կրտսերն է այդ սերունդին : Արեւելքի տղոց վիպագիրը ապրած է իր ցեղին ողբերգութիւնը իր ամէնէն մթին օրերով, իր մաքառումներով ու յոյսերով : Իր վէպերը տոգորուած են հայ հոգիին ուժգին բաբախումներով եւ արեւմտեան ոստաններու կերտած հայ դիմագիծերով :

Եփրատի Ջուրերը յորձանքի վերածող, տարագրութեան ու սպանդի անպատմելի դրուագները բոցագրող վիպասան Փօլատեան, այսօր աՀաւասիկ կուտայ մեզի իր արծիւներուն կեանքը, որուն ողբականը աւելի դառն է ու գերմարդկային, քան որ եւ է համաշխարհային ողբերգութիւն :

Ցուցագրական բազմաթիւ ու այլազան երկերէն յետոյ, մեր գրականութիւնը կ'արձանագրէ իր ժողովուրդին ապրած ողբերգութեան վիպային արուեստով տրուած իրական դրուագները :

Գիտէ՞ք որ Փօլատեանի ջանքերուն կը պարտինք մեր դասական գրականութեան ծանօթացումը՝ Ֆրանսացի մեծանուն գրագէտներու հետ իր բարեկամութեամբ ու անոնց թարգմանական աշխատանքին բերած իր գործունէութեամբ :

Մեզի համար թանկագին բան մըն է բարեկամութիւնը՝ հայ ժողովուրդին ու մշակոյթին Փօլ Էլիւառի, Ժան Պալարի, Լիւք Անտրէ Մարսէլի ու Սէն Ճօն Փերսէի :

Կը մաղթենք որ Փօլատեան շարունակէ իր ստեղծագործական աշխատանքը նոյն աւիւնով, եւ աւելի ծառայէ մեր գրականութեան ու մշակոյթին :

Այնուհետեւ, դարձեալ Հ. Բալուեան, տաքուկ ու խանդավառ ոճով մը խօսեցաւ Կ. Փօլատեանի վերջին վէպին գրական ու մանաւանդ ազգային ոգիի արժանիքներուն մասին, որոնցմով խանդավառուած էր ինք այդ վէպի ընթերցման պահուն : Փօլատեանի գրական արժանիքներուն առընթեր Բալուեան վեր առաւ նաեւ Փօլատեանի Հայ – գրագէտի փիրուն սիրտը, որ կը բարախէ ամէն ազգային շարժումի, ամէն հայ գրական երեւոյթի հանդէպ, կատարելու յաճախ նիւթական ու բարոյական զոհողութիւններ :

Յետոյ խօսք առաւ Զ. Որբունի, որ ի մէջ այլոց ըսաւ.—

« Փօլատեան ցարդ գրած իր վէպերուն մէջ մեզի կը ներկայանար իբրեւ վիպապաշտ գրող մը : Իր մէջ չեչտուած գիծը եղած էր իր հերոսները ներկայացնել իրական ձեւով մը, որոնք մեզի սորվեցուցած էին հայկականութիւն :

« Իր այս վերջին գործին մէջ, սակայն, Փօլատեան կը թուի բոլորովին ձերբազատուած ըլլար ռոմանթիզմի կնիքէն եւ կը ներկայանայ մեզի իբրեւ ճշմարիտ իրապաշտ հեղինակ մը :

Թէյասեղանին ներկայ էր նոյնպէս բանաստեղծ Ահարոն, որ խօսք առնելով ըսաւ.—

« Տակաւին լոյսի կղզիներ կան» ըսած է հայ վարժապետ մը : Եւ արդարեւ, Փօլատեանի այս վերջին հատորը մեր գրական անդաստանին համար «լոյսի կղզի» մըն է : Գալով այդ գործին թերիներուն, երկար վիճաբանութեանց նիւթ պէտք չէ դարձնել այդ պարագան : Ըստ իս, թերիներ ալ կան անշուշտ, բայց էականը այն է որ այս հատորը մաքուր հայերէնով եւ գեղեցիկ ոճով գրուած, դիւրընթեռնելի գիրք մըն է : Թերիներէն մէկը օրինակ. ես սահմռկեցայ երբ կարդացի նոյն տեսարանը, ուր թուրքի մը կողմէ պղծուած հայ երիտասարդուհին, իր արգանդէն ելած զաւակը իր կրունկներուն տակ կը սպաննէ… Այսպիսի գրականութիւն ես չեմ կրնար հասկնալ, վասն զի կ'ենթադրեմ թէ այդ անմեղ արարածը ոչինչով մեղաւոր էր : Այսուհանդերձ, սակայն, կը կրկնեմ դարձեալ, քաջալերանքի արժանի, հաճոյքով ընթեռնելի հատոր մըն է Փօլատեանի այս գիրքը եւ պիտի մնայ «լոյսի կղզի մը» :

Խօսեցան նոյնպէս Ֆրանսացի հիւրեր, Պ. Պ. Ժան Պալար, եւ Լիւք Անտրէ Մարսէլ, որոնք պատահմամբ իմացած ըլլալով օրուան հաւաքոյթին մասին, եկած էին անակնկալ մը ընելու իրենց հայազգի բարեկամին :

« Քայէ տիւ Սիւտ»ի խմբագիրը՝ Պ. Ժան Պալար ըսաւ թէ՝ թէեւ ծանօթ չէ հայերէն լեզուին, սակայն վստահ է թէ Փօլատեան իր նոր գործով տուած է յուզիչ երկ մը Հայոց ազգային ողբերգութեան առնչութեամբ : Պատմեց թէ ինչպէս Արեւելք կատարած իրենց ճամբորդութեան ընթացքին Փօլատեան զիրենք պահ մը լքելով մեկնած էր դէպի Տէր – Զօր, իր վէպին համար տեղւոյն վրայ նիւթեր հաւաքելու համար : «Ու երբ Փօլատեան վերադարձաւ, աւելցուց Պ. Պալար, անոր աչքերը ուռած էին եւ կարմրած …» :

Իր յարգանքի խօսքը ըրաւ նոյնպէս Պ. Լիւք Անտրէ Մարսէլ :

Դերասան Ա. Գմբէթեան կարդաց հատուած մը «Արծիւները Անապատին մէջ»էն, իսկ Տիկին Շաքէ Գալայճեան, ինչպէս նաեւ Վիէնէն հիւրաբար քաղաքս գտնուող Լեւոնեան վարդապետը երգեցին հայկական երգեր :

Երեկոյթը փակուելէն առաջ, խօսք առնուեցաւ օրուան հիւրին, Կ. Փօլատեանի :

Նախ շնորհակալութիւն յայտնեց Հայ Գրողներու Ընկերութեան եւ ներկաներուն, որոնք ուզած էին զինք քաջալերել :

Յետոյ պատասխանեց եղած կարգ մը դիտողութիւններուն : « Այս պարագային կարեւորագոյն բանելիքը հետեւեալն է, եզրակացուց Փօլատեան.— Հայկական տառմը շատ ահաւոր է եւ մենք, որ կ'ուզենք զայն տալ, շատ փոքր : Նիւթին ահաւորութիւնը մեզ կը խորտակէ :

Հակառակ այս իրողութեան կը փորձենք տալ մեր կրցածը : Վկայութիւններ են մեր բերածները, տեսմին, զոր ապրեցանք : Ականատեսի մեր վկայութիւնները կը յանձնենք Հայոց պատմութեան, այն հաստատ յոյսով թէ անոնք առաջ պիտի ծառայեն գալիք հանճարեղ քերթողներուն : «Դժոխք»ի մասին ես միայն տեղեկութիւններ արձանագրած եմ գրքիս մէջ : Բայց բուն «Դժոխք»ը պիտի գրուի ապագայ հանճարեղ հայ Տանթէին կողմէ : Մենք ժամանակագիրներ ենք, արուեստի գործը պատրաստող :

Կարդացուեցաւ նամակ մը, գրկուած փրոֆ. Ֆ. Ֆէյտիի կողմէ, որ ցաւ կը յայտնէր թէ պիտի չկրնար ներկայ ըլլալ այդ իրիկուն, յարգելի արգելքի մը հետեւանքով :

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱԶԳ. ԿԵԱՆՔԸ ԳԱՐԱՆԹԻՆԱՅԻ ՄԷՋ (ՊԷՅՐՈՒԹ)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԸՆԿ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ Բ. ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻՒ

ԽՄԲ.— Գրած էինք թէ հոգեհանգստեա պաշտօն կատարուած է Պէյրութի մէջ ընկ. Շ. Միսաքեանի յիշատակին : Այս առթիւ Ազդակ հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ.—

Փետրուար 15ի Կիրակին Քարանթինայի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ, վաստակաւոր ընկեր Շաւարշ Միսաքեանի մահուան Բ. տարելիցին առթիւ : Յիշենք այս առթիւ թէ հանգուցեալ ընկերոջ մահուան քառասունքը եւ առաջին տարելիցի հոգեհանգստեան պաշտօնը կատարուած էր նոյն այս եկեղեցիին մէջ, նախաձեռնութեամբ Տիգրան Ծամհուր Կոմիտէութեան «Շաւարշ Միսաքեան» խումբի : Այս տարի եւս նոյն խումբի նախաձեռնութեամբ էր, որ կատարուեցաւ Բ. տարելիցի առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօնը :

Հակառակ աննպաստ օդին, առաւօտեան ժամը 8·30ին, շրջանի կոմիտէն, Օգն. Խաչի Վարչութիւնը, շրջանի Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտներն ու գայլիկները եւ Օգն. Խաչի Արծուիկներն ու ընկերներու հոծ բազմութիւն մը թափօր կազմած իրենց հետ տանելով հանգուցեալ ընկերոջ մեծադիր նկարը, շրջանիս Օգն. Խաչի ակումբէն ուղղուեցան դէպի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցին :

Հոգեհանգստեան արարողութեանց կը նախագահէր հոգեշնորհ Տ. Սմբատ Արեգայ Լարաճեան, իսկ պատարագիչն էր Արժանապատիւ Տէր Մեսրոպ աւագ քհնյ. Տէմիրճեան :

Նախագահը հոգեշունչ քարոզով մը վեր առաւ հանգուցեալ ընկերոջ ազգօգուտ եւ ազգանուէր գործունէութիւնը, պանծացուց անոր տաղանդն ու նուիրումը, ինչպէս նաեւ Հայ Մշակոյթին բերած անբաղդատելի նպաստը :

Ընկերներն ու հաւատացեալները, եկեղեցիէն բաժնուեցան հոգեպնդուած մեր մեծ ու նուիրեալ ընկերոջ յիշատակով :

Հոգեհանգստեան արարողութենէն յետոյ, շրջանիս պատուարժան թաղականութիւնը ներկայ մարմիններն ու ազգայինները տեսչարանին մէջ հիւրասիրեց թէյով :

Ս. ԵՐԵՒԱՆՑԻԻ «ԶԱՄԲՌԸ» ՌՈՒՍԵՐԷՆԻ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԱԾ

Ռուսերէն թարգմանութեամբ լոյս տեսած է Սիմէօն Կաթողիկոս Երեւանցիի « Զամբռ » խորագրով աշխատութիւնը :

Սիմէօն Երեւանցի ոչ միայն եկեղեցական (1763 – 1780ին կանգնած էր հայ եկեղեցիի գլուխը), այլ եւ քաղաքական նշանաւոր գործիչ էր, որ մեծ դեր խաղացած է 18րդ դարու մեր պատմութեան մէջ : Ան յայտնի է իբրեւ կրօնական, փիլիսոփայական, պատմական աշխատութիւններու հեղինակ : Այդ ստեղծագործութեանց մէջ յատուկ տեղ կը գրաւէ իր « Զամբռը», որ 18րդ դարու պատմական կարեւոր յուշարձաններէն մէկն է : Սիմէօն Երեւանցի կաթողիկոս այդ երկը գրած է այն ժամանակ, երբ Էջմիածնի վանքը պահուող բազմաքանակ փաստաթուղթերը հարուստ տուեալներ կրնային հայթայթել իրեն :

«Զամբռը» ըստ էութեան կը բաժնուի երեք հիմնական մասերու, Ա) Հայ եկեղեցիի եւ մայր աթոռ Էջմիածնի պատմութիւնը, Բ) Էջմիածնի տնտեսութեան պատմութիւնը, Գ) Բոլոր այն հրովարտակներու բովանդակութեան համառօտակի շարադրութիւնը, որոնք վանքը ստացած է պարսկական եւ թրքական իշխանութիւններէ :

« Զամբռ»ի ռուսերէն թարգմանութիւնը կատարած է մեծ հայագէտ Ս. Ս. Մալխասեան՝ 1935 – 1940ին : Ցարդ անտիպ կը մնար :

Գրքին ընդարձակ յառաջաբանը գրած է Պ. Տ. Յարութիւնեան :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (358)

ԿԱՅԾԵՐ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԻԸ.

ԵՐԵՒԵԼԻ ՔԻԹԸ

Ասլանը շտապով բաց արեց նամակը, կարդաց եւ, վերջացնելուց յետոյ, ասաց երիտասարդին :

— Մենք խկոյն պատրաստ կը լինենք, յարգելի Արփիար, դուք եւս պատրաստուեցէք, որ շուտով ճանապարհ ընկնենք : Ահա ձեզ զէնքեր, իսկ պանդոկի բակում կապած է ձեզ համար մի գեղեցիկ ձի :

Երիտասարդը ուրախ դէմքով մօտեցաւ, վեր առեց Ջալլադի զէնքերը եւ թեթեւ քայլերով դուրս գնաց՝ իր ձին պատրաստել տալու համար :

— Ո՞վ է այդ գեղեցիկ երիտասարդը, — հարցրի Ասլանից, նրա բացակայութեան միջոցին :

— Յետոյ կ'ասեմ… պատասխանեց նա :

— Դա Թոխմախ – Արթինի քարավանի հետ է եկել :

— Միթէ՞ Թօխմախ – Արթինի քարավանը այստեղ է :

— Ոչ, մի քանի օր առաջ անցել է այստեղից : Իսկ այդ երիտասարդին թողել է այստեղ, որ ուղեկցէ մեզ հետ մինչեւ Մուշ :

— Որքան գեղեցիկ երիտասարդ է, — կրկնեցի ես, — եւ այդ հասակում ճանապարհորդութիւններ է անում :

Ասլանը ուշադրութիւն չդարձրեց իմ ոգեւորութեան վրայ, որ պատճառեց իմ մէջ քնքոյշ երիտասարդը, որի ամբողջ կազմուածքը, կարծես, սպիտակ մոմից շինուած լինէր : Նա խնդրեց, որ կանչեմ պանդոկի սպասաւորներից մէկին, հաշիւը տեսնան :

Սպասաւորի փոխարէն յայտնուեցաւ ինքը հաջի – Իսալը : Նա, երեւի, քնած էր. այնքան շտապեց, որ մոռացաւ իր հողումը հագնել, եւ այնպէս շապիկով ու տակի ոտշորով վազեց մեզ մօտ : Տեսնելով նրան, Ասլանը պատուիրեց ինձ, որ, որքան եւ պահանջելու լինի, վճարեմ եւ ձայնը կտրեմ, իսկ ինքը դուրս եկաւ սենեակից : Նա չկամեցաւ նայել այդ զարշելի մարդու վրայ, որի մէջ՝ բարքի մաքրութեան հետ՝ պակասում էր եւ ամենահասարակ քաղաքավարութիւնը :

Ես վճարեցի նրան սենեակի վարձը, ձիաների կացարանի վարձը, մի խօսքով, ինչ որ սկզբից խօսացել էինք նրա հետ, եւ յետոյ հարցրի.

— Էլ ուրիշ ոչինչ չկա՞յ :

— Ինչպէս չկայ, պատուելի պարոն, — պատասխանեց նա ժպտալով, եւ այդ միջոցին նրա ահագին քթի ծակերը աւելի լայնացան : — Ինչպէս չկայ, — կրկնեց նա եւ տուեց ինձ մի պատառ կեղտոտ թղթի կտոր, աւելացնելով, թէ բոլորը մի ըստ միոջէ գրել է տուել այդ թղթի վրայ :

Ես այժմ նրա համար «պատուելի պարոն» էի դարձել : Նա մի ամբողջ հաշիւ էր շինել որի ճշդութիւնը եւ անճշդութիւնը քննելու համար ոչ ժամանակ կար եւ ոչ հաճութիւն : Բայց ինձ բարկացրեց մի բան :

— Այդ ջրի ամանը ի՞նչու էք գրել այստեղ, — հարցրի նրանից :

— Ինչո՞ւ չգրել, պատուելի պարոն, — պատասխանեց նա զարմացած կերպով :

— Նրա համար, որ այդ ամանով դուք մեզ ջուր տուեցիք, մենք ջուրը գործ ածեցինք, եթէ ջուրը մի առանձին արժէք ունի, կը տանք, բայց ամանը այստեղ է թողնենք ու գնանք :

— Ինչո՞ւ էք թողնում, պատուելի պարոն, կարող էք ամանն էլ ձեզ հետ տանել, չէ՞ որ ձեզ համար է գնուած :

Անպիտանը հաւաստի էր, որ մենք այն մեծ խեցեղէն կուժը մեզ հետ չէինք տանի, այդ պատճառով, այսպիսի առաջարկութիւն էր անում, որ մեզ դժուարութեան մէջ դնէ :

— Դուք ձեր բոլոր այցելուների հետ այդպէ՞ս էք վարւում, — հարցրի նրանից :

— Դուք գիտէք, պատուելի պարոն, որ մենք սուտ խօսելու սովորութիւն չունենք, — կրկնեց նա հայ – բողոքականի սովորական պարծենկոտութեամբ :

Ես վճարեցի բոլորը, ինչ որ նրա թղթի վրայ գրած էր : Բայց այդ միջոցին իմ մէջ խաղաց իմ մանկական չարութիւններից մէկը :

— Ուրեմն այդ կուժը այժմ մեզ է պատկանում, սիրելի եղբայր … ասաց նա, բայց յետոյ ուշի գալով, որ հային « եղբայր » ասելը մեղք է, իսկոյն ուղղեց իր սխալը.

— Ի հարկէ, ձեզ է պատկանում, պատուելի պարոն : Կարող էք ձեզ հետ տանել :

— Ես նրան կը թողնեմ այստեղ :

Ժլատի դէմքը փայլեց : Բայց ես կուժը զարկեցի սենեակի քարէ յատակի վրայ, փշրուեցաւ : Հաջին ամբողջ մարմնով սոսկաց : Կարծես, կուժը նրա գլխին կոտրեցին : Նա երեւակայել անգամ չէր կարող, որ իր առաջարկութիւնն այդպիսի հետեւանք կ'ունենար : Երկար, սառածի նման, նայում էր խեցիների կտորների վրայ, որոնք, կարծես, իւր սրտի կտորները լինէին :

(Շար.) ՐԱՖՖԻ

տորագրուեցաւ · բայց , 1955 Մայիս 7-ին Գերագոյն Խորհուրդի Նախագահու – թիւնը պատռեց այդ համաձայնագիրը :

Նոյն օրը Խ · Միութիւնը պատռեց 1942 Մայիս 26ի անգլեւխորհրդային դաշնա – գիրը :

Մոսկուայի կողմէ առնուած այս քայլը կը բացատրուի անով՝ որ Ֆրանսա դաշ-նակցած է Գերմանիոյ հետ :

Միւս կողմէ , Մաքմիլըն – Խրուշչեւ խօսակցութիւնները վերջացած կը հա – մարուին : Թէեւ անգլիական շրջանակնե-րը կը մերժեն խոստովանիլ Մաքմիլընի ճամբորդութեան ձախողութիւնը , բայց ընդհանուր կարծիքը այն է թէ երկու Վարչապետներու հանդիպումը ոչ մէկ արդիւնք տուաւ : Կացութիւնը փրկելու համար , հաւանական է որ Խ · Միութեան եւ Անգլիոյ միջեւ մշակութային գործակ-ցութեան համաձայնագիր մըստորա – գրուի :

Ոչ մէկ կասկած այլեւս , թէ Արտաքին նախարարներու ժողովի մը արեւմտեան առաջարկը պիտի մերժուի Մոսկուայի կողմէ : –

Արդարեւ , Ռուսերը կը մտածեն թէ միջազգային հրատապ հարցերը կարելի է լուծել միայն Մեծերու ժողովի մը մէջ : Պարզ է , թէ Խրուշչեւ դէմ դիմաց կ'ուզէ գալ Նախագահ Այզընհաուըրի հետ :

Իր կարգին Անգլիոյ Վարչապետը կը մտածէ թէ Զօրսերու ժողով մը անհրա – ժեշտ դարձած է : Քիեւ հասնելով Մաք – միլըն մասնաւորապէս ըսաւ · «հիմնա – կան հարցը խաղաղութիւնն է · բանակ – ցինք՝ եւ խաղաղութիւնը պիտի ունե – նանք » :

Խրուշչեւ Մաքմիլընի չընկերացաւ մին-չեւ Քիեւ , յայտարարելով թէ ... ակռան կը ցաւի :

Քիեւէն յետոյ Մաքմիլըն պիտի այցելէ Լենինկրատ : Երբ Խորհրդային Միութեան մէջ իր շրջապտոյտը վերջացնէ՝ պիտի հանդիպի Փարիզ եւ Պոն : Կը կարծուի թէ այնուհետեւ պիտի մեկնի Ուաշինկ – թըն , Նախագահ Այզընհաուըրի հետ խորհրդակցելու համար :

✕ Մոսկուայի բրիտանական պատուի-րակութեան բանբերներէն մէկը յայտա – րարեց թէ Խ · Միութեան եւ Անգլիոյ մի-ջեւ մշակութային համաձայնագիրը ստո-րագրուած է արդէն : Բանբերը աւելցուց թէ առեւտրական յարաբերութիւններու հարցն ալ խնդրոյ առարկայ դարձած է խօսակցութեանց ընթացքին :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Կը տօնուի Մարսէյլի մէջ , Ապրիլ 26-ին , կէս օրէ վերջ , Սալոն Մազընոյի մէջ , (Րիւ տ'Օպաներ) :

Նախաձեռնութեամբ Կ · Խաչի Մարսէյլի Շրջ · վարչութեան եւ մասնակցութեամբ շրջանի մասնաճիւղերուն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւ-նը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւ – եալ նուիրատուութիւնները ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան .— Կըրնոպ-լէն Տէր եւ Տիկին Անտոնեան իրենց զա – ւակներուն Խաչատուրի եւ Համբարձու – մի , Ալժերիայէն զինուորութենէ վերա – դարձին առթիւ տասը հազար ֆրանք :

Մարսէյլէն Տիկին Մարգրիտ Կաղինեան հանգուցեալ Խաթուն Մկրտիչեանի մահ – ուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հա – զար ֆրանք :

Salle Gaveau

45, Rue la Boëtie

Մարտ 10 , Երեքշաբթի , ժամը 21ին

ՍԵԴՐԱԿ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ

(Դաշնակահար)

Յայտագիր՝ ՊԱԽ – ՊԻԻՋՕՆԻ , ՊԷԹՕ – ՎԷՆ , ԼԻՍԹ , ՇՕՓԷՆ :

Տոմսերու գին .— 300էն 1000 Ֆրանք : Դիմել սրահը եւ Տիւրանին :

Imprimé sur les presses du journal HARATCH — 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e)

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18 ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Զաւարեան Կոմի – տէի եւ հովանաւորութեամբ Փարիզի Շրջ · կոմիտէի :

Այս Կիրակի ժամը երեքին , Խրիմեան վարժարանը , (2 Րիւ տը լա Տէփանս) :

Կը խօսի ընկեր ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին , կ'եր – գեն Տիկիններ Շ · Գալայճեան , Ժ · Սի-րաքեան , Օր · Շաքէ Պէնկեան , Դաշնակ-եան քոյրեր եւ ընկեր Մ · Գարակէօզ – եան : Կ'արտասանեն ընկերուհի Շ · Յով-հաննէսեան եւ ուրիշներ :

Ճոխ պիւֆէ :

Մուտքը ազատ է :

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Կազմակերպուած Լիոնի «Վարանդեան» Կոմիտէի կողմէ :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի ԱՌԹԻՒ

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը չորսէն մինչեւ ուշ ատեն , Յոյներու սրահը Րիւ Պոնփուա :

Գեղարուեստական բաժին եւ զանազան անակնկալներ :

Առատ կերուխում :

Մուտքը ազատ է :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ս · Մուրատեան վար-ժարանի աշակերտութեան կողմէ :

Ապրիլ 3 ,Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20·30ին

Մանրամասնութիւնները՝ յաջորդով :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍԱԻՈՐ ՍԲ. ՊԱՏԱՐԱԳ

Վերսայլի (Նոթր Տամ) Մայր Եկեղե – ցիին մէջ , հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի , այս Կիրակի ժամը 17·30ին :

Եկմալեան եւ Կոմիտասեան հայաշունչ եղանակները պիտի երգուին Առնուվիլի «Սուրբ Գրիգոր» երգչախումբին կողմէ :

Սիրով կը հրաւիրուին հաւատացեալ – ները :

Հաղորդակց · միջոցներ .— Օթօպիւս փոն տը Սէվրէն եւ շոգեկառք Կառ Սէն Լազարէն :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

Ստիպողաբար կը փնտռուի երիտասարդ Հայուհի մը , կրթուած , հայախօս որ ըն-տանիքի մը մէջ (Պրիւսէլ) զբաղի միայն երեք երախաներով (մէկը գրպոց կ'եր – թայ , միւս երկուքը՝ 3ուկէս եւ մէկուկէս տարեկան) : Տնական ոչ մէկ աշխատանք : Բնակութիւն , ուտելիք եւ ամսական15000 ֆր · ֆրանք :

ԴԻՄԵԼ ԱՆՁԱՄԲ Թերթիս վարչութեան :

28ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կազմակերպուած Շրջանին Երէցներու , Արենոյշներու , Արիներու եւ Գայլիկներու կողմէ , եւ մասնակցութեամբ ֆրանսական եւ օտար սկաուտական կազմակերպու – թեանց :

Կիրակի , Մարտ 8 , կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին :

Centre Marcelin Berthelot

28 bis, Rue St. Dominique, Paris 7

Métro : Invalides

Հայկական պարեր եւ երգեր , սկաու-տական կեանքէ ներկայացումներ եւ խաղեր :

-Կը ներկայացուի ֆրանսերէն՝

« ԾԱԽՈՒ ՈՒՐՈՒԱԿԱՆԸ »

Զաւեշտը եւ հայերէն՝

« ԱՆՁՐԵՒՈՏ ԳԻՇԵՐ ՄԸ

եւ «ՓՐՕՖԷՍԷՕՐԻՆ ԳԻՒՏԸ »

կատակերգութիւնը Արիներու եւ Արե – նոյշներու կողմէ :

Առաջին անգամ ըլլալով «Պարսկական պազարին մէջ» , պալէ սկաուտներուն եւ Արենոյշներուն կողմէ :

Ցուցադրութիւն , պիւֆէ :

Մուտք 500 եւ 300 ֆրանք :

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ .— Հ · Յ · Դ · Եօթնեղբայր-եանի ընդհ · ժողովը այս Շաբաթ , ըրպ – րոցի սրահին մէջ , ժամը 21ին , ընկեր – ներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՍԱՐՍԷԼ – ԱՌՆՈՒՎԻԼ .— Հ · Յ · Դ · «Վարդան» ենթակոմիտէին ընդհ · ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի բոլոր ընկերները , այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին , Սարսէլի ծանօթ հաւաքատեղին : Խիստ կարեւոր օրակարգ :

ՀԱՄԱԽԱՐԲ · Հայր · Միութեան Մար – սէյլի մասնաճիւղի ընդհ · անդամական ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին , 7 Պուլվ · տ'Աթէն , Պար տը Կլոպի սրահը : Օրակարգ տեղւոյն վրայ : Մասնաճիւղիս բոլոր անդամներու ներկայութիւնը ան – հրաժեշտ է : Ուշադրութիւն սրահը տրա – մադրուած է մինչեւ ժամը տասնըմէկ :

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ

Կազմակերպուած Մարսէյլի Շրջ · վար-չութեան կողմէ :

Շաբաթ , 28 Փետրուար , երեկոյեան ժամը 21ին , Նորմանտի չքեղ սրահին մէջ :

28 BLD D'ATHÈNES, MARSEILLE

Գեղարուեստական խնամուած յայտա – գիր , երգ , արտասանութիւն , նուագ :

Անխտիր եւ սիրով կը հրաւիրուին Նոր Սերնդականները եւ համակիրները :

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ ՊԱՆԵԷՕ-ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ

ԿԻՐԱԿԻ ՄԱՐՏ ՄԷԿ ԺԱՄԸ 15ԷՆ 24

Salle Wodey 69, RUE D'ARCEUIL

(Օթօպիւս 188 Փորթ տ'Օռլէանէն) :

Նախաձեռնութեամբ Պանեէօ – Քաշանի Մուրատ խումբին :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Հայկական եւ կովկասեան պարեր Երգ , արտասանութիւն

Կը ներկայացուի՝ « ՄՈԼՈՐԵԱԼ ՃԱՄԲՈՐԴԸ »

Խնամուած ճոխ պիւֆէ Եւրոպական պար

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԿԸ ՏՕՆԷ

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ

Մահուան յիսնամեակը : Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին , Տըպիւսի սրահին մէջ , 6 Րիւ Տարիւ (Սալ Փլէյէլ) :

Կը նախագահէ Պ · ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ – ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Կը խօսին՝ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ , ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ եւ ՀՐ · ԲԱԼՈՒԵԱՆ

Կ'արտասանեն՝ Արտաշէս Գմբէթեան , Նուրհան Մարգարեան եւ Սարգիս Պօ – ղոսեան : Կ'երգէ Օր · Իրիս Պիւլպիւլեան (Մեծարենցի քերթուածներէն , երա – ժշտութիւն՝ Արայ Պարթեւեան) : Ծախքերու մասնակցութիւն :

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆ. ԵԿԵՂԵՑԻ

8 bis, Rue des Ternes

Մէթրօ Փորթ Մայեօ կամ Շամփէրէ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10·45ին :

Կը խօսի ՎԵՐԱՊԱՏՈՒԵԼԻ ՍԻՍԼԵԱՆ :

Նիւթ՝ Իմ շնորհքս քեզի հերիք է :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ ՓԱԿ Է

Մարտ 2էն վերջ դիմել նոր հասցէին՝

Hôtel Majestic

Avenue Kleber (métro Kleber)

(Մուտք՝

23, Rue La Perouse

Հեռաձայնի թիւը կը մնայ նոյնը՝

KLE. 22-05

Գրասենեակը փակ է կէսօրէ վերջերը եւ շաբաթ օրերը :